

מחיר האדרא

{קכז:} תניא¹ אמר ר"ש להברייא² עד אימת נתיב³ בקיימא דחד סמכא⁴ – כ' ז"ל (ע"ח שבירה ג) שבעולם התווה לא היו בדרך ג' קוים, רק בקו אחד⁵, ובעולם התיקון חזרו בג' קוין, ובחורבן בהמ"ק חזר לבראשונה⁷, ולהבין הענין, כי על ג' דברים העולם עומד, על התורה כו' (אבות פ"א מ"ב) והן ג' קוין חד"ר, תורה בת"ת, עבודה בצפון בגבורה, ג"ח בחסד, ובחורבן [ביהמ"ק] נתבטלה העבודה, וכן התורה כמש"כ (חגיגה ה ע"ב) כיון שגלו אין לך בטול כו', ולא נשאר רק ג"ח, והן הן דברי ר"י בן זכאי לתלמידיו⁸ שבכו על החורבן ואמר להם עדיין נשאר לנו ג"ח, והוא עמוד האחד שאין העולם חסר ממנו כמ"ש (תהלים פ"ג) עולם חסד יבנה, וכמ"ש (פסחים ק"ח ע"א) הני כ"ו כי לעולם חסדו נגד כ"ו דורות שזן בחסדו⁹, והוא עולם התווה כמ"ש

¹ עי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"ד ש'תאנא' (וכן תניא) הוא לשון המורה על דבר שהיה להם בקבלה. ועי' ב"ע ב ע"א שפי' דזהו דווקא בברייתות שהיו סדורות בפניהם במסורת מהקדמונים (ב"ע צד ע"ב). לשון "תניא" הוא בסוד נה"י (ב"ע ב ע"א) שכן הוא מורה על ברייתא הרי היא משנה חיצונית וממילא מרמזת על המידות נה"י שהם לבר מגופא (ברית יצחק א' ע"א). והנה עי' שם שאומר שכל דברי האדרא דמשפטים עוסקים בז"ן דאצילות וממילא הם בבחינת נה"י דא"א, ובב"ע כאן (ב ע"א) מבאר שכל האדר"ר, עיקר עניינו הוא כללות האצילות, וממילא הוא בבחינת נה"י דא"ק.

² עי' ב"ע נא ע"א שהחברים נתקבצו באדרא זו ע"מ שכל א' יאמר ויחדש תיקון א' הנוגע לשורש נשמתו, ועי' בהקדמתינו. רשב"י קרא לתלמידיו "חברים" ולא "תלמידים" מרוב ענותנותו (ב"ע קיא ע"א). ועי' ב"ע קיג ע"א שתלמידי רשב"י נקראו 'חברין קדישין' שכן שרשם הוא בי' החסדים דא"א הרי הם "רעין דלא מתפרשין". פ"א אחר, עי' לקמן קל ע"ב: ביומוי דמלכא משיחא לא יימרון חד לחד אליף לי חכמתא דכתיב "ולא ילמדו עוד איש את רעהו וגו'" (ירמיה לא), ע"כ. ונראה לכאורה לומר שזהו שבא לחדש כאן, שבלימוד עד הגאולה העתידה בב"א יש צורך בחבורה, וצריך שיהיו חברים כדי לקיים 'ילמד איש את רעהו'.

³ עי' לקמן קל ע"א: אמר לרבי יהודה קום בקיומך וכו'. ועי' בב"ע עא ע"ב שפי' "קום" דהוא בסוד עולם התיקון, וממילא יש מקום כאן לשמוע שה"נתיב" כוונתו שמציאותם היא להיפך, שאנחנו עדיין בעולם התווה ועוד לא באנו לידי תיקון. והנה יתכן להביא ראיה לדבריו מבהגר"א על ת"ז לט ע"ג ד"ה ומאי, ז"ל, נ' פשוטה נ' כפופה נאמן פשוט כו' ור"ל נאמן יושב ההוא כפופה בז"א וכמש"ו כתפארת אדם לשבת בית שהוא יושב בבית והוא נאמן עומד וכמש"ל איהו יתיב על כורסייא ושניהם נקראין נאמן, שבהו רזא דמהימנותא, עכ"ל. כלומר שהמציאות של ז"א היא "יושב", משא"כ יסוד המכונה "איש" ו"עובר" (ועי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה ואמר). פי', מציאות ה"יושב" היא שאין בו עליה וירידה והוא כינוי למציאות בה הז"א נמצא במקומו בלי עליה על ידי תוספת מוחין מהג"ר והוא בחינת עולם התווה. ואילו עיקר מציאותו של ה"עומד" היא של "עולה ויורד", שכן באופן זה תמיד אפשר להוסיף מוחין לאחר התיקון. וזהו שהקשה ר"ש לחברייא, עד מתי המציאות של כלל ישראל תהיה בבחינת עולם התווה, בעומדו מחוסר מוחין.

⁴ פי', תחילה היה עסקם בביאור עמידת ע"ס בעולם התווה, כפי שהדברים מבוארים בדברי הרמ"ק (ב"ע ב ע"א), ועי' לקמן הערה 9.

⁵ מכאן עד עמוד 15 הם דברי הגר"א עצמו המובאים בתחילת ביאורו על הת"ז.

⁶ עי' ע"ח שבירה ג' שזהו רק בז"ת ולא בג"ר, וכן נראה דהוא כוונת הגר"א.

⁷ עי' ת"ז קי ע"א: אתחרב ביתא ואתחזר עלמא לתהו, ע"כ. ועי' ע"ח זיווגים א' וז"ל, אחר החורבן שאין זווג לז"נ להוציא נשמות חדשות, גם באר"א לא יש זווג לנשמות חדשות, וז"ס לא אבא בעיר וגו' באופן שעתה אחר החורבן לא יש זווג פנימי, לא שוה בשוה ולא בהרכנת הראש, לא באר"א ולא בז"נ, וגם לנשמות ישנים ליכא אלא לחיות בלבד ולתת מוחין חדשים להם, עכ"ל.

⁸ עי' אדר"נ פ"ד מ"ה: העולם מתחלה לא נברא אלא בחסד שנאמר (תהלים פט) כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתך בהם, פעם אחת היה רבן יוחנן בן זכאי יוצא מירושלים והיה רבי יהושע הולך אחריו וראה בית המקדש חרב [אר"י אוי לנו על זה שהוא חרב] מקום שמכפרים בו עונותיהם של ישראל, א"ל בני אל ירע לך יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה ואיזה זה גמ"ח שנאמר כי חסד חפצתי ולא זבח.

⁹ כמו שיש עמוד א' של המצות המוטלים עלינו, דהיינו עמוד ג"ח, כך הוא גם בהשפעה העליונה שיש רק עמוד א' ה"ה עמוד השפעת החסד. ובעומקם של דברים, עי' ב"ע מ ע"א שסמיכת ז"א הוא על ידי ע"ק, והנה תחילה היה ע"ק כולו שורש רחמים לבד, [ולא היה שורש לדין כלל], ונמצא שלא יתה סמיכה כי אם לסט' דחסדים לבד. לכן לא הוה אלא קיימא דחד סמכא

מחיר האדרא

(סנהדרין צו ע"א) שני אלפים תוהו, שאח"כ התחיל התורה ב' אלפי' תורה, וכמ"ש (זוהר בראשית כד ע"ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם תהו עד אברהם¹⁰, ובחורבן אחר ד' אלפין חזר לתהו שסיימה התורה, ובאמת בחורבן התחיל אלא שר' שמעון תיקן בדורו כמ"ש כאן, והן ג' סמכין לעלמא עילאה¹¹, שג' עלמין הן, עלמא עילאה, עלמא דדכורא, עלמא דנוק', ולכ"א ג' סמכין, חג"ת סמכין לעלמא (ד)עילאה, נה"י¹² והן חג"ת דנוק' סמכין ל[עלמין] דכורא, נה"י דנוק' סמכין לנוק', והן בפרטן י"ב¹³ עמודין, ו' דכורא ו' דנוק', ובכללן נחשבת הנוק' לאחד (בסוד תש"י¹⁴) וכידוע, והן ז', וז"ש¹⁵ על (י"ג) [י"ב] ו"א על ז' עמודים, אבל בכללן הן ג',¹⁶ (והן סוד ג' רגלים, ויסוד כולל ב'¹⁷ (נו"ה) וכנגדן שמיני עצרת רגל בפ"ע) (וכל) [ושל¹⁸] רשב"ג שאמר (אבות א יז) על הדין כו' הן ג' דנוק', וע"כ רצה¹⁹ לתקן בלימוד התורה רגל השני, וז"ש כתיב (תהלים קיט) עת לעשות ליי' הפרו תורתך²⁰ יומין זעירין²¹ ומארי דחובא²²

[ועי' עוד המשך דבריו שם לגבי עלמא דשקרא], דהיינו שהחד סמכא שייך אף הוא לגילוי של ע"ק לז"א, והוא רק של חסד.

¹⁰ עי' ב"ר פ"ב פ"ט: אמר רבי יהושע בן קרחה בהבראם באברהם בזכותו של אברהם ועי' בהגר"א על ספד"צ י ע"ב ז"ל, [כתוב באד"ר קמב ע"א] כיון דאתגליא יו"ד פומיה דאמה אתגלי חסד עילאה, והאי אמה חסד הוא דאתקרי ותלי בהאי פום אמה ולא אקרי חסד עד דאתגליא יו"ד דפום אמה, ות"ח דלא אתקרי אברהם שלים בהאי חסד עד דאתגליא יו"ד דאמה ובהאי חסד דפום אמה אתקיים כלהו, וז"ש (ב"ר פ' י"ב) בהבראם באברהם שהוא קיים העולם שהוא חסד עלאה, ולכן לו נצטוו המילה ולכן בימיו נסתיים שני אלפים תהו, וז"ס כריתת הערלה מן המילה שאז יכרתו כל הס"א בלע המות כו', עכ"ל.

¹¹ דהיינו תורה עבודה וגמ"ח.

¹² דז"א.

¹³ כלומר שד"ז שיש בדו"נ ג' בכ"א הם באמת ו'.

¹⁴ בכת"י נמצאו תיבות אלו בסוגריים, ועי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד וז"ל, לפי שכלל כל ספירות שלה (הנוק') הוא נקודה א', לכן שם (בתפילה של יד) בבית א' משא"כ מוחין דז"א שהן מתתקנין מחג"ת כידוע, וכתר ע"ג לכן הן ד' בתים, עכ"ל.

¹⁵ בחגיגה יב ע"ב: תניא רבי יוסי אומר, אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה רואות עומדות, ואין יודעות על מה הן עומדות, הארץ על מה עומדת על העמודים, שנאמר המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון עמודים על המים, שנאמר לרוקע הארץ על המים, מים על ההרים שנאמר על הרים יעמדו מים, הרים ברוח שנאמר כי הנה יוצר הרים ובורא רוח, רוח בסערה שנאמר רוח סערה עושה דברו, סערה תלויה בזרועו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר ומתחת זרועות עולם, וחכמים אומרים על שנים עשר עמודים עומדת שנאמר יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, ויש אומרים שבעה עמודים שנאמר חצבה עמודיה שבעה, רבי אלעזר בן שמוע אומר על עמוד אחד וצדיק שמו שנאמר וצדיק יסוד עולם.

¹⁶ הסוגריים בכת"י.

¹⁷ יסוד ועטרת היסוד. והנה עי' ת"ז ל ע"א שכל המועדים משקים את שמיני עצרת, ומתבאר בהגר"א על ספד"צ (כ' ע"א ד"ה כתיב עד) ששמיני עצרת הוא תיקון הנוק' וסוכות הוא תיקון ה"ק, ועי' בהגר"א על תז"ח א' ע"ג שסוכות הוא יסוד, ועי' בהגר"א על תז"ח א' ע"א ז"ל, דאיהי חג בפ"ע ר"ל דו' מועדים כלולים בו"ק בוא"ו של השם ומלכות הוא פרצוף בפ"ע בה' של השם, ע"כ.

¹⁸ פי', ג' הסמכין דאבות פ"א מ"ב הם ג' סמכין דעלמא עילאה ובסוד חד"ר, וכמו כן לעומת זאת ג' סמכין דרשב"ג הינן ג' סמכין דעלמא דנוק'. וצ"ע גדול, היאך מתקנים את ג' הסמכין דעלמא דכורא.

¹⁹ רשב"י.

²⁰ דהיינו שצריך לעשות זווג בזו"נ שכן "עת" הוא כינוי לנוק' (ועי' בהגר"א על ת"ז כב ע"ד), [ועי' דברינו על בהגר"א על ספד"צ ב ע"ב ד"ה לא הוון], מטעם שזיווגה תלייא לפרקים ואינו תמידי כפי שהוא באו"א. ומאחר שהפירו תורתך, גרמו לפירווד בזו"נ, ולכן צריך לעשות זיווג על ידי רזין דאורייתא. ועי' עוד בזוהר אחרי מות עט ע"א: תאנא, ביומוי דר"ש הוה אמר בר נש לחבריה פתח פיך ויאירו דברך, בתר דשכיב ר"ש הוה אמרי, אל תתן את פיך לחטיא את בשרך, ע"כ. דהיינו, שיש זמנים המסוגלים לגילוי סודות, ויש זמנים שאינם מסוגלים כ"כ, ואז בזמן גילוי האדרא רבא היה זמן מסוגל מאד (ב"ע ב ע"ב).

מחיר האדרא

דחיק – ר"ל הש"ת, וכמ"ש (אבות פ"ב מט"ו) היום קצר ובעה"ב דוחק ואנחנו חייבים, כמ"ש (עירובין סה ע"א) יזיף ופרע הפנקס פתוחה²³, כרוזא²⁴ קארי כל יומא – כמ"ש (אבות פ"ו מ"ב) בכל יום בת קול יוצא מהר חורב [ומכרזת] ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה (כו), ומהו העלבון שעולבין אותה ששכרה גדול מאד, כמ"ש (שם) שאין לך ב"ח כו' וכל מי שעוסק כו' ואעפ"כ מניחין אותה, הרי היא [כמבזה] (נתבזה) בעיניהם שאין רוצים (אותה) אפילו בשכר גדול, ובת קול מכרזת בכל יום גדול שכרה, וכמ"ש (משלי ח י) קחו מוסרי כו'²⁵, כי טוב סחרה כו' (משלי ג יד)²⁶, (טובה) חכמה כו' (משלי ח יא) וכיוצא הרבה במשלי²⁷, וז"ש כרוזא קרי כל יומא – נגד והשכר הרבה, ונגד הפועלים עצלים אמר ומחצדי חקלא²⁸ זעירין²⁹ אינון – ונגד המלאכה מרובה אמר ואינהו בשולי כרמא³⁰ כו' – שאין מגיעין אלא בסוף הכרם, ומחצדי חקלא כו' (אינון) [ענין]³¹ מרי דרזא³² וכמ"ש (רות ב ד) ויאמר בועז לקוצרים

²¹ עיי' בהגרא"א על ספד"צ יב ע"ד ואמר יומין ש"יומין זעירין" הוא כינוי לנוק'. ועיי' ב"ע ג ע"א שהם כינוי לז"א (לאפוקי מ"אלף יומין" שהוא כינוי לא"א), ועיי' לש"ו דע"ה ח"ב ככה ע"ד שהוא כינוי לז"רן בהזדווגותם בסוד קטנות. והנה מש"כ "מארי דחובא דחיק" הוא התגברות הקטרוג והדינין, ו"מחצדי חקלא" דלקמן המה הגורמים את סילוק הדינים המכונה "קצירה", והתגלות המוחין ע"י מעשיהם הטובים שיהיו בחסד ובסוד גדלות.

²² דהיינו היצר הרע שהוא מסיגי עולם התהו וכל רצונו אינו אלא להחריב את העולם ולכן יש לגלות את התיקונים של עולם התיקון, כדי שיתבטל ויהיה כפוף לקדושה (ב"ע ג ע"א).

²³ למימרא שלשיטת רבינו כוונת הגמ' היא שעצם החיים היא בחינת מלוה וחובה עלינו לשלמו ודלא כרש"י שם וכן הוא בשו"ע ס' רלח סעיף ב'.

²⁴ מבואר בכמה מקומות בזהר שכרוז יוצא ומזהיר את העולם שיטיבו מעשיהם ושיעשו תשובה, וזה הכרוז יוצא מאורות הפנים דא"א, הרי הם סוד ע"ב קס"א [השם הו"ה במילוי יוד"ן שייך לאבא, והשם אה"ה במילוי יוד"ן שייך לאימא והם בגימ' ע"ב וקס"א] דהוא גי' כרוז (ב"ע ג ע"א).

²⁵ עיי' בהגרא"א משלי כאן וכן ח יא, ששם מדובר בדווקא על לימוד הסודות, אבל פרק ג' מדבר על החילוק בין מסחר לזריעה, ועיי' פנים לתורה.

²⁶ עיי' בהגרא"א על משלי כאן וכן ח יא, שם מדבר בדווקא על לימוד הסודות, אמנם פרק ג' מפרשה על החילוק הקיים בין מסחר לזריעה, ועיי' פנים לתורה.

²⁷ עיי' עוד בב"ע ג ע"א שכרוז בגימ' ע"ב קס"א שזה מרמז על אורות הפנים דא"א הרי הם שורש המוחין ותיקון דז"א. והנה הבחינה ההפוכה לזה היא קפ"ד ותקמ"ד ובגימ' תשכ"ח דהיינו בחינת אחוריים דא"א שהוא המקור לכח דעמלק, ולכן כנגדו באים הע"ב קס"א אורות פני אר"א, שכן המה בגימ' זכר"ר העוקר את קליפת עמלק (עיי' כ"ז באורך בע"ח שבירה ב'), הרי הוא הכרוז הנ"ל. והנה זו הבת קול היא נוק', הרי היא מה שנמצאת באתלטיא (עיי' ספד"צ ח ע"ב), ומבקשת לתקנה להחזירה פב"פ, ומהכרוז הזה הוא שמזדמנים לו לאדם הרהורי תשובה.

²⁸ פיי' הצדיקים הכורתים את הס"א מחקל התפוחין הקדישין על ידי מעשיהם הטובים. והוא בסוד ניכוש, דהיינו שמסירים את העשבים הרעים כדי שלא ינקו מהשדה, שכן כל אחזית הסט"א הוא ביסוד דנוק' והיא המכונה שדה (ב"ע ג ע"א).

²⁹ כמש"כ סוכה מה ע"ב: ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הן אני ובני מהן אם מאה הם אני ובני מהן אם שנים הן אני ובני הן, ע"כ. "והן מועטים" המה אלו העוסקים בסודות התורה. ועוד ירמוז שהם בסוד קטנות, ולכן צריכים לעסוק בדרושי הגדלות ותיקונים עילאין, שכן בהם אין פחד מן החיצונים (ב"ע ג ע"ב).

³⁰ בס' זהר הרקיע איתא שהצדיקים אינם יכולים לעקור את הקלי' מכל הכרם אלא רק מסופו (דהיינו המלכות שבו) וזהו מש"כ "בשולי כרמא" (ב"ע ג ע"ב).

³¹ נראה לענ"ד יותר דהגירסא היא כמו הנדפס ולא כפי שמובא בכת"י.

³² וכמש"כ בזהר ויחי רטז ע"א: האי קרא רזא עלאה איהו בין מחצדי חקלא, ע"כ. ועיי' בב"ע ג ע"א, ז"ל, כך נקרא צדיקים שהם כורתים הסט"א מהנוק' (והנוק' נקראת חקל דתפוחין קדישין - שע"כ ערבית ליל שבת ב'), שהרי כל אחזית סט"א ביסוד דנוק' והיא נקראת שדה, עכ"ל. והנה עיי' המשך דברי הב"ע שהוא מביא את הגמ': ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הן אני ובני מהן אם מאה הם אני ובני מהן אם שנים הן אני ובני הן (סוכה מה ע"ב), ע"כ. דהיינו שאלה הזוכים לתקן את השכינה ולא לעמוד בחוץ עם הבשולי

מחיר האדרא

כו³³, והענין כמ"ש (תהלים צו יא) אור זרוע לצדיק כו', שאף שנגזז [האור], מ"מ נזדרע בכל יום על ידי הצדיק, ובזמן הבית היו קוצרים בכל יום וזרעין מחדש, אבל בזמן הזה אין העולם ניזון אלא מספיחים³⁴, והשתא נזרע וגדל ונושר מאליו וחוזר ונזרע כדרך הספיחים, ואינו נקצר אלא על ידי מארי דרזין, ואינהו בשולי כרמא – שאף הקוצרים אינן מגיעין לתכליתה אלא זעיר שם³⁵ בסוף הכרם קוצרים מעט, ר"ל שאין מגיעין אל תכלית החכמה ולומדין בגמטריאות שהן בסוף הכרם כידוע, וגם אינן מבינין על בוריו להשיג הדבר על אמיתותו³⁶, וז"ש לא אשגחן ולא ידעין לאן [אתר אזלין]³⁷ [הוא אתר] כמה דיאות³⁸.

אתכנשו חברייה לבי אדרא³⁹ – קראו גרן שבו דשין ומבררין בר מגו תבנא דאורייתא שבהן מלובש(ים)⁴⁰, מלובשין שריין ורומחין⁴¹ אודרוו

כרמא זהו רשב"י ותלמידיו, ועי' ב"ע רכט ע"ב ש"מחצדי חקלא" המה הנהנים מפירות פנימיות דברי הרז.

³³ עי' ז"ח פה ע"ד: חלקת השדה וגו', חולקא דהאי שדה דצדיקייא, ותמן אזלת, ואעלת בחולקא חדא, ואוליפת אורחיה, וידעת ביה מאינון קוצרים, ומאן נינהו, תלמידי חכמים, מחצדי חקלא איקרון, אדהכי והנה בועז בא, הצדיק בא, אתא טעין ברכאן, וכמה קדושין, ויאמר לקוצרים, מאי קוצרים, לעילא אינון בי דינא, סנהדרי גדולה דתמן, ה' עמכם, השתא יהיב להו ברכאן וקדושים, ואינון אמרין יברכך ה', והבין ליה תוקפא לשאבא ממקורא דחיי, מגו עלמא דאתי, ע"כ.

תרגום: חלקת השדה וגו' החלק של השדה הזה הוא של הצדיקים, ולשם הלכה ונכנסה לחלק אחד, ולמדה דרכיו, והכירה בו מאותם הקוצרים. ומי הם? תלמידי חכמים שנקראים קוצרי השדה. בינתיים "והנה בעז בא", הצדיק בא. "בא", טעון בברכות וכמה קדושות. "ויאמר לקוצרים", מי הקוצרים? למעלה הם בית הדין, הסנהדרין הגדולה אשר שם. "ה' עמכם" כעת נתן להם ברכות וקדושים, והם אומרים "יברכך ה'" - נותנים לו כח לשאב ממקור החיים, מתוך העולם הבא.

³⁴ עי' ע"ח אבי"ע ד' וז"ל, כמו שיש צדיק אשר עולה נשמתו בסוד מ"מ במלכות, כן יש מי שיעלה נשמתו בסוד מ"ד, כי אחר החרבן שאין זוג, ואין הגנן זרע גינתו רק גינתו צומחת מן הספיחין אשר יצאו בה, ומשם חוזרת וצומחת והספיחין הם נשמות הצדיקים אשר צמחו ויצאו מהגינה העליונה מלכות, והם חוזרין לעלות שם בסוד מ"ן או מ"ד וז"ס אור זרוע לצדיק שכבר נזרע מעיקרא ואינו זורעו עתה מחדש, עכ"ל, ועי' פת"ש גדלות דז"א י' שזה מהרוחא דשדי אבא באמא.

³⁵ לשון זה הוא ע"פ הפס' בישעיה כח י, ועי' זהר בלק קצו ע"א: לא נחית ונהיר אלא כפום שלא טפין טפין זעיר זעיר, מ"ט בגין דלא אשתכח לתתא מהימנותא אלא כד"א זעיר שם זעיר שם.

³⁶ עי' יהל אור ח"ב כח ע"ד וז"ל, סוד משה הוא תורתו הלכה למשה מסיני שהוא הסוד, והוא גנוז ברמז והן הגדות שהן בש"ס וכו' שהן לפי הנראה ח"ו כמו דברים בטלים, ובהן גנוז כל האורה והתורה וכו' וזה שבקש משה שלא יגנוז הסוד באלו הדברים ולא ניתן לו, וזהו מחולל מפשעינו שנעשה חול דברים של חול והוא מפשעינו (פקודי רנד ע"ב), וכו', הרמז שהוא קליפה תנינא שבו גנוז הסוד שהוא לפניו, והוא קליפה תנינא דאגוזא קשה כאבנא כנ"ל, וא"א לעמוד על הסוד שבתוכו שהוא הלכה למשה מסיני דרגא דמשה, וזהו קבורת משה שהוא הסוד הגנוז וקבור ברמז, עכ"ל. דהיינו שהגימטריאות אינם כי אם הרמזים לעניני הנסתה, ועי' בהגר"א על תז"ח ח ע"א, וז"ל, ספר הזוהר הכל ברמז קשה להבין, ע"כ.

³⁷ עי' ב"ע ד ע"א, וז"ל, האדם ע"י מעשיו יוכל לידע כל סודות התורה, וכל מה שמגיע לתיקון שורש נשמתו, וזה מש"כ לאן אתר אזלין, עכ"ל.

³⁸ ר"ל שאינם מכירים דיו את כל התיקונים על מכוונם הנצרכים בכדי לבער את הסט"א משם כנזכר, והכל מחמת שאינם משגיחים היטיב לידע מהם המקומות הצריכים תיקון. שכן על ידי מעשיו יוכל האדם לידע את כל סודות התורה וכל מה שנוגע לתיקון שורש נשמתו. ולזה אמר "ולא ידעין לאן אתר אזלין כמה דיאות".

וירמוז עוד סוד גדול בזה, שידוע שהצמצום העליון של א"ס ב"ה נק' מקום, והוא מקום דכל העולמות, שבלי הצמצום לא היה מקום כלל כידוע, וכן כאן ביסוד דנוקבא הוא צמצום ע"י הגבורות שבה, כעין שורש הדין שבצמצום העליון, והם עשו שקיעה וחפירה לגיו ביסודה, ושם הוא ג"כ המקום לעולמות ב"ע העולים לשם בסוד מ"ן, ולכן נק' הוא ג"כ מקום. וז"ש "ולא ידעין לאן אתר אזלין" (ב"ע ד ע"א).

³⁹ עי' מים אדירים קמב שתיבת "אדרא" הוא מלשון עולה בדרך ישר [עי' ערוך שמפרש על חצבא עי' ברכות כב ע"א] שהוא אדרא, ולכן מכוונים "אדרא" ע"ש שהם חזקים וכלולים מא"ס ועד אין תכלית ביושר.

מחיר האדרא

בתקוניכו⁴³ – נגד ג' עולמות מלמטה למעלה, בעולם העשי' להנצל מנוקבא (משלי ה ג-ט) נפת תטופנה שפתי זרה וחלק כו' ואחריתה כו' חדה כו', ששם צריך זהירות גדולה להנצל ממנה ובה נתנסו אבהן כו' (תו"ח יב ע"א)⁴⁴, ואח"כ כשניצולין ממנה וביצירה אז לוחמין בדכורא, כי אין יראין מפתויו כידוע שהוא דקיק⁴⁵ כו' ושם רומחין (דבריאה) [כו'], וכ"ז להציל מל' דבריאה שהיא נסתרת בעולמות אלו, והן מנעל וסנדל⁴⁶ לה להגין מהם, והיא⁴⁷ [ה]מקדש השוכן אתם בתוך טומאותם (ויקרא טז

⁴⁰ עי' בת"ז קלא ע"ב: ווי לון לבני נשא טפשיא אטימין לבא סתימי עינא, דעלייהו אתמר עינים להם ולא יראו בנהורא דאורייתא, אלין אינון בעירן דלא מסתכלין ולא ידעין אלא בתבנא דאורייתא, דאיהי קליפה מלבר ומוץ דילה, דאתמר בהון מוץ ותבן פטורין מן המעשר, דחכימין דאורייתא מארי דזין זקין תבנא ומוץ דלבר, ואכלין חטה דאורייתא דאיהי מלגא, כ"ב אתון דאורייתא דסלקין לחושבן חט"ה, ע"כ.

⁴¹ בדפוס וילנא מוסיף כאן את תיבת "וסייפין", אמנם לא נמצא כן בדפוס מנטובא, וכך הוא גי' הגר"א כאן. אמנם עי' בהגר"א על ת"ז נ ע"ג ד"ה דאינון כרומחין וסייפין, וז"ל, צורת הלשון כרומח וסייף והוא תורה שבכתב ובע"פ, רומח רמ"ח דק"ש בדכורא, וסייף בנוק' דנק' חרב והן כמש"ו דאינון כו', עכ"ל. ולפי זה לכאורה משמע שאכן יש לגרוס גם "וסייפין" וצ"ע.

⁴² בזמן רשב"י הית' לס"א התגברות גדולה כפי שהי' בזמן עשרה הרוגי מלכות (שעה"ג כו) שלולי שמסרו את עצמם על קידוש ה' היה חוזר העולם לתוהו ובוהו (עי' ע"ח מ"ד ומ"ן א) כמו בעת שבירת הכלים, ועי' מיתתן העלו מ"ן מתתא לעילא. ועי' שרשב"י עם החברים גילו את הסודות הגדולים, לא הוצרכו לזה וכמ"ש האריז"ל (שעה"ג הק' לט). ולזה ציוה להם שיהיו מלובשים בכלי זינם כדי להלחם עם הסט"א והיינו היחודים והכוונות שמסר להם כדי להכניעם ע"מ שלא יקטרגו עליהם והיינו כלי הזיין [עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"א שזיונים הם כלי זיין והיינו התיקון] (תהלים קמט ו) וחרב הפיפיות בידם לעשות נקמה כו' (ב"ע ד ע"א).

"שריין" הוא מלבוש לאדם להסתירו ממכת חרב וחץ של האויב, ו"רומח" תכליתו להרוג ולהמית את האויב. וכן הדבר כאן, שמסר רשב"י לחברים שמות ויחודים כדי להסתירם מן החיצונים המקטרגים מאד על מי שבא לעסוק בסוד ה', שכן לימוד הסודות הוא רעה גדולה לחיצונים, שנכפייין ע"י. ועוד מסר להם שמות ויחודים ע"מ להכריתם ולאכפייא לון, ועיקר ביטולם הוא ע"י אורות החסדים ויסוד דכורא הרי הם ג' טיפין דכורא (ובבחינת ג' החצים של "קשת יהונתן") לשלח למטרא אל חץ כבדו של הסט"א כנז' בתיקונים (ל ע"א), והוא סוד חיבור מ"ה וב"ן של התיקון, ומ"ה וב"ן בגי' הוא ח"ץ עם הכולל. וז"ש "רומחין" בסוד רמ"ח עלמין דתליין בפומא דאמה (ב"ע ד ע"א).

⁴³ מכיוון שרצה לגלות להם את התיקונים העליונים של ע"ק, הרי הם שערות הדיקנא וכל התיקונים שנתהוו לאחר תיקון העולם ע"י שם מ"ה החדש, לכן אמר שיזהרו לעשות את התיקונים ההם כדקא יאות וכמו שיתבאר לפנינו בעז"ה, שכל א' מהחברים גילה תיקון א' שלא גילה חברו, כל א' לפי מה שהיה יודע עליו רשב"י שזה התיקון נוגע לשורש נשמתו של אותו תלמיד, ועי' גילוי הדבר נעשה אותו תיקון ונתקן למעלה כפי שראה רשב"י (עי' לקמן קלב ע"ב) (ב"ע ד ע"ב).

⁴⁴ עד כאן פירוש הדיבור 'מלובשים שריין'.

⁴⁵ עי' זהר ויצא קמח ע"א: דכורא אקרי סמא"ל, נוקביה כלילא בגויה תדיר כמה דאיהו בסטר קדושה, הכי נמי בסטרא אחרא, דכר ונוקבא כלילן דא בדא, נוקבא דסמא"ל נחש אקרי אשת זנונים, קץ כל בשר, קץ הימים תרין רוחין בישין מתדבקן כחדא, רוחא דכורא דקיק רוחא דנוקבא בכמה אורחין ושבילין מתפרשא ומתדבקא בההוא רוחא דכורא, ע"כ. ועי' בבהגר"א על ספד"צ לא ע"ג ד"ה והענין, שהדכורין מכונים "מרגלים" והנוקבין "זונות" שכן דכורין דס"א אינן מפתין את האדם, וכמ"ש בזהר (שם) שהן דקיקין ואינן יכולין לפתות. והנוקבין המה המפתין ובסוד "נפת תטפנה שפתי זרה" (משלי ה ג) וכל הפיתויים המה בנוקבין. ועי' בבהגר"א ת"ז קנה ע"ב ד"ה אם אלים גבר וז"ל, ר"ל דכורא דמסט' דכורא דהוא דקיק וקרוב לטהר, עכ"ל.

⁴⁶ עי' בבהגר"א על ת"ז סז ע"ג ד"ה וחלצה נעלו כו' וז"ל, מט"ט תופר מנעלים שהוא נעל כידוע, וסנדלפון הוא סנדל, ושכינה מסתתרת בו בגלותא בימות החול היא סגורה ביה כמש"ל ובהרבה מקומות ולעתיד לבא יפתח כמש"ו, עכ"ל. ועי' בבהגר"א על ספד"צ ל ע"ג, ז"ל, מט"ט וסנדלפון זר"נ דבריאה כנ"ל, מט"ט הוא ו' דכליל שית סטרין כמ"ש בר"מ פרשת משפטים דף קט"ו ע"א, מט"ט עבד ה' כליל שית סטרין כו' וכן בהרבה מקומות, וסנדל"ל הוא נוקבא והארץ הדום רגלי, ד' רגלין ד' חיות והן בנוקבא כידוע, והן מט"ט וסנדלפון שבבריאה עצמה, עכ"ל. ועוד עי' בבהגר"א על ת"ז ד ע"ג, ז"ל, הכרובים שע"ג הארון הן כוללים השרפים וחיות ואופנים, דלכן הן מרכבה לשכינה דאיהי מתפשטת בג' עלמין, והכרובים הם דר"נ מט"ט וסנדל"ל, והן מתפשטין בג' עלמין ראשם בבריאה שרפים וגופם ביצירה ורגלם בעשיה וכו', עכ"ל.

מחיר האדרא

(טו), ואח"כ אמר אזדרזו בתיקוניכון נגד ט' דבריאה ששם אין רע רק לתקן אותם⁴⁸, ואמר בעיטא⁴⁹ – נגד כתר ששם הרצון לא המחשבה ואף שכליות ורצוניות⁵⁰ שם ההתחלה, כמ"ש אל עליון גומל כו'⁵¹, בחכמתא בסוכלתנו – הוא חו"ב, בדעתא⁵² – הוא דעת והוא יסוד⁵³ בסוד (בראשית ד יז) וידע, כי אין דעת ספירה בפ"ע⁵⁴, בחיזו⁵⁵ – היא תפארת כמראה (ה)אדם (יחזקאל א כה) גוונין לאתפאר⁵⁶, בידין⁵⁷ – חו"ג, ברגלי⁵⁸ – נו"ה, אמלכו עליכון למאן דברשותיה היי[א] ומותא⁵⁹ – הוא מל'

⁴⁷ דהיינו מלכות דבריאה.

⁴⁸ ולכן אין מקום לרומח או שריון.

⁴⁹ עי' רש"י שבת נה ע"ב שפי' עצה. והנה לעניין הקשר שבין כתר לעצה עי' בבהגר"א ת"ז קכד ע"ג ד"ה רוח עצה, ז"ל, עצה הוא השקאה כמ"ש (פ' צו לא ע"א) יועץ דא נהר כו' ואשקי לכולא, והענין שהיועץ הכל ניזונים וחיים ומתנהגים בעצתו, וכן נקראים כליות יועצות שהן אפיקי מים, והכל מצד הנהר מימי החסד דאשקי לכלא, ונק' בינה יועץ בשם התואר שיועץ תמיד דלא פסיק, ונהר יוצא מעדן אשר לא יכזבו מימיו. והחסד עצה שם המקרה, כי המים הוא העצה כנ"ל, וכמ"ש מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה. כי השותה המים אלו יחכם שהם מסט' דחכמה דהיא בימינא, הרוצה להחכים ידרים ולכן ושומע לעצה חכם ואת נועצים חכמה, עכ"ל.

והנה תחילה בעולם התוהו היו הספירות כדמות נקודות בלבד והיו סתומות באופן שלא היו מתפשטות בדמות פרצוף אדם שלם ברמ"ח אברים ושס"ה גידים. ולאחר התיקון, נעשו כולם בבחי' פרצופים ובדמות הקוין ימין שמאל ואמצע. ולזה סידר כאן את כל התיקונים שלהם באופן כללי. ומ"ש כאן "בעיטא" פי' בעצה אחת, שכן תחילה היו כל אחד מהם נפרד מחבירו בסוד רה"ר (ע"ח שבירה ב') דהיינו שכל א' מהם לא היה פונה לתיקון חבירו אלא רצה כ"א מהם ליקח את כל האורות לעצמו בסוד וימלוך וימת, כלומר שנשברו מחמת שלא הי' ביניהם אהבה ואחדות (ב"ע ד ע"ב).

⁵⁰ שכליות ורצוניות - שרשם בכתר.

⁵¹ עי' בבהגר"א על ת"ז קמב ע"ג ד"ה וכל, ז"ל, אל עליון, אל בכתר דידה, עליון על כתר עליון, גומל חסדים טובים חו"ב דידה כידוע, וזוכר חסדי אבות אבהן דידה, ואח"כ כולל ג' אחרונות דשניהם יחד ומביא כו', ע"כ.

⁵² ג' מוחין אלו באו אחרי התיקון, והמה ראשית ושורש ג' הקוין שלו, והמה בסוד המתקלא דהיינו כף זכות וכף חובה ולשון חק מכריע בינתים (ס"י פ"ב מ"ד). ולכן הסט"א, שהוא עשוי מסיגי מאנין תבירין, נקרא (קהלת ד יג) "מלך זקן וכסיל" שכן אין להם הארה מהמוחין. והנה המוחין האלו המה החיות של הגוף, שכן מתפשטים בז"ת ע"י הגידים המלאים מהשפעת המוחין, וע"י כל איברי הגוף בע"כ מתקשרים זב"ז, שכן בלא זה היו היסודות מתפרדים והיה האדם מת. לכן לאחר שאמר "בעיטא" הזכיר את כל ג' המוחין, וכל עצה הוא בסוד חב"ד, שכן ע"י נתקשרו כולם [וזהו טעם המשך הלשון "בחיזו בידין וכו'"] (ב"ע ד ע"ב).

⁵³ הדעת המתפשט מכונה יסוד וכמ"ש כ' בבהגר"א על ספד"צ א ע"ד דעד דלא, ששם מדבר בחלק הדעת שעיקר עניינו הוא התיקון ושם הוא מכנהו יסוד. וכן עי' בבהגר"א על ת"ז פא ע"א ד"ה ביה איהו, ז"ל, והכל אחד, כשזה נפתח זה נפתח ודעת ויסוד הוא א'.

⁵⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ד בהגה"ה, שדעת לא היתה ביציאת המלכים אלא בתיקון בלבד. לכן אינה נחשבת לספירה בפני עצמה. וע"ש ב ע"א ד"ה והמתקלא שנותן טעם לדבר, שכן אין עניינו כי אם להכריע ולכן הוא כולו טמיר בנוק'. והנה באו"א לעולם הם בחיבור, ולכן אינו נחשב, ואילו היסוד כן נחשב. וע"ש יד ע"ד ד"ה וכו', שהדעת המתפשט למעשה אינה אלא פנימיות הת"ת.

⁵⁵ לאחר שהזכיר את המוחין אמר 'בחיזו' הרי הוא זיו הפנים. שכן המוחין מאירים בפנים בסוד "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח א). כך, שכל ההנהגה הסתומה בפנימיות הגוף מתראה בפנים, ושם הוא שניכר אם האדם שרוי בכעס או בנחת ורחמים. והנה כל ענין זיו פנים לא נתחדש כי אם לאחר התיקון (ב"ע ד ע"ב).

⁵⁶ עי' ב"ע מד ע"א, שכל היופי טמון בגוונין. ועי' יהל אור ח"ג ו' ע"א שהגוונין הם בסוד הדעת כד מדיד משיחין עביד גוונין לאנהרא (זהר בראשית טו ע"א). כאן הוא עיקר מקום ההתפארות שכן הוא בדווקא בקו האמצעי שם קיים חיבור בין האורות לגוונים.

⁵⁷ חג"ת, שכן הידים הינם חו"ג ות"ת הכוללת את שניהם. וכמו כן חג"ת הינם ג' ידים: יד הגדולה, יד החזקה ויד רמה (ב"ע ה ע"א).

⁵⁸ נה"י, שב' הרגלים הינם נו"ה והיסוד כולל את שניהם (ב"ע ה ע"א).

מחיר האדמה

דאצילות כמ"ש (דברים לב טז) אני אמית ואחיה⁶⁰, וע"כ יד אדם מגעת כמ"ש (תהלים קטו טז) השמים שמים לה' והארץ כו'⁶¹ [ומקומות האדם הוא בג' עולמות, ראשו בבריאה, וגופו ביצירה, ורגליו בעשיה (ע"פ חשמו"ל ג), והוא של האדם נר"ן שבו, וע"כ הוא מגיע אבל למעלה הוא לה', וז"ש למעלה בתיקוניכון וכאן אמלכי עלייכו (שהיא עליכם), והיא עול מלכות שמים והוא באלקות, אלא לפי [שיורדת] (דיורדות) בבריאה שכינה בתחתונים לפיכך יד האדם מגעת עדי' ואין [בה] זכות וחובה ח"ו, (תהלים ה ה) לא יגורך רע⁶², אלא שבחטא היא מסתלקת (מן) [מ]האדם, ובזכות ממשיכה עליו בקבלת מלכות שמים⁶³, וז"ש (אמלכי) [אמליכו] עלייכו כו'⁶⁴ (וז"ש) [וז"ס שאמר] ר"ג (ברכות טז ע"א) איני שומע לכם לבטל ממני כו' שלא להסתלק השכינה⁶⁵, למגזר מלין דקשוט⁶⁶ מלין דקדישין עליונין צייתי להו וחדאן למשמע להו ולמנדע להו⁶⁷ – מלין דקשוט נגד אצילות, מלין דקדישין כו' נגד

⁵⁹ מס' זוהר הרקיע משמע, שתחלה לא רצה לגלות כאן כי אם את תיקוני ז"א בלבד, אמנם אח"כ אמר ווי אי גלינא וכו' דהיינו שהבין שבלתי אפשרי הדבר לגלות את תיקוני ז"א אם לא שיגלה להם קודם לכן גם את תיקוני ע"ק, וכמו שמבאר והולך. ולזה אמר להם תחילה "אמליכו עליכון למאן דברשותיה חיי ומותא" דהיינו ז"א, שבידו מסורה הנהגת הטוב והרע הרי הם החיים והמות, שכן כל תיקונין דיליה אינם אלא העמדת המציאות של חסד ודין ובסוד מאמה"כ "דודי צח ואדום" וכמו שית' לקמן באדרא הזאת (קל ע"ב). משא"כ ע"ק, שכולו רחמים וחסד. ועוד, שחיים ומיתה תלויים במלכים דז"נ, משא"כ בע"ק שלא היתה שם מיתה כלל. וכוונתו של רשב"י היתה שישמו החברים את עצמם להיות מרכבה לז"א, כדי שיחול עליהם אור ז"נ כדי שיוכלו לתקנם ע"י גילוי התיקונים שלהם (ב"ע ה ע"א).

ועוד יתכן לבאר בזה, שחיות המלכים ותיקונם תלייא במו"ס, ולכן בידו החיים והמוות, ולכן אמר להם שייכנו את עצמם לקבל הארה משורש השרשים דמו"ס. שכן ע"י יתגלו כל התיקונים שיתבארו לפנינו, כך שע"ז הם יאירו בז"א ויתמתקו הדינים שבו. לכן הוא שאמר לקמן "למגזר דינין דקשוט" עי' לקמן הערה 66 (ב"ע ה ע"ב).

⁶⁰ "אני" הוא כינוי למלכות. עי' זהר מקץ רד ע"ב ותרומה קנו ע"א.

⁶¹ דהיינו שרק נוק' ולא ז"א, הרי הם שמים וארץ, וכמש"כ בזהר בראשית כט ע"ב, ועי' ת"ז כ' ע"א שהיחס של שמים וארץ בפסוק רומז על ז"א ביחס לנוק'.

⁶² עי' זהר בראשית כז ע"א.

⁶³ עי' נפש החיים א יז, ז"ל, והענין כי ידוע בסדר השתלשלות העולמות שהבחינה העליונה שבכל עולם מתקשר עם הבחינה התחתונה של העולם שעליו, ועי' זוהר (ויקרא י ע"ב) דכלהו עלמין מתקשרן דא בדא ודא בדא כהאי שלשלת דאתקשר דא בדא, וכידוע בכתבי האריז"ל שחיצונית מלכות של כל עולם ופרצוף נעשה פנימיות כתר להעולם או הפרצוף שתחתיו, (היינו שבקבלת האדם עול מלכותו יתב' להעלות כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו בתורה ומצות למדרגה יותר גבוה מזה נעשה לו רצון פנימי לשעבד מוחו ודבורו ומעשיו בתו"מ) בסוד כתר מלכות, עכ"ל. דהיינו שתכלית קבלת עול מלכות שמים היא ע"מ לעשות רצונו ית' ברגע זה במעשיו דיבורו ומחשבותיו יותר ויותר ממה שהיו מעשיו דיבורו ומחשבותיו של האדם עד עכשיו. ומזה הוא שנעשית לו הארה לנשמה שלו, ואז גם נעשה לו רצון פנימי להתעלות.

⁶⁴ דהיינו שיש בדבר זה תועלת בכל רגע ורגע ובפרט בשעת הלימוד יש לעשות את זה. ולפ"ז דברי הנפש החיים מובנים יותר, שכן ההנהגה המחוייבת מקבלת עול מלכותו ית' היא לעשות יותר ממה שמחוייבים מדינא, וממילא יורדת השפעה מיוחדת לנשמה.

⁶⁵ דהיינו שחתן פטור מק"ש מכיוון שלא יתכן שיוכל לקיימו כראוי, ואילו ר"ג יכול היה לקיימו כראוי. והנה כאן מתבאר שקבלת עול מלכות שמים, שהוא חיוב גמור בקריאת שמע, כמו כן יכולים אנו לעשות זאת לתועלת ותוספת מעלה בכל עת שירצה, וכן נלמד מכאן שיש ענין מיוחד לעשות זאת לפני לימוד קבלה.

⁶⁶ כלומר לתקן תיקוני דז"א, להעביר ממנו את הדינין ולהכריעם משם, ולהאירם באור הרחמים דע"ק (ב"ע ה ע"א).

⁶⁷ באדרא הזאת נמצאו מלאכין עילאין שבאו לשמוע חידושי רזין דאורייתא מפומייהו דרשב"י וחבריו והם שמחו בגילוי הסודות והתיקונין העילאין, שכן ע"י כך יורד שפע לכל העולמות ואף הם נהנים מזה. ועוד שעיקר מקום גילוי רזין דאורייתא הוא למטה לצדיקים, שלדבר זה הוא שהיתה תאות המלאכים באומרים "תנה הודך על השמים" (תהלים ח ב) ולכן הם חפצים לשמוע רזין דאורייתא מפי הצדיקים (ב"ע ה ע"א).

מחיר האדרה

עולמות שלמטה שבהן הקדושים, ובעליון הן אותן לשמוע בקול דברו⁶⁸ (תהלים קג ב) ובעולם ב' חדאין למשמע⁶⁹, שאינן שומעין בקביעות, ובעולם ג' חסר אף הידיעה⁷⁰. יתיב ר"ש ובכה⁷¹ ואמר ווי אי גלינא⁷² – כמ"ש (פסחים ק"ט ע"א) ולמכסה עתיק דברים שכיסה כו' (ולמכסה) [וכמה] עונשין (למגלה) [למגלי] רזין כמ"ש לעיל [לב ע"ב] [ב' ב']⁷³ ובכ"מ, [ו]כמ"ש לקמן (קכח ע"א) הולך רכיל כו' ובא"ז (רצד ע"ב), ואמר, ווי אי לא גלינא⁷⁴ – כמ"ש למעלה עד (אימת) [מתין] כו' כתיב עת כו' והענין כמ"ש ברע"מ (צו כח ע"א) לאנשים שאינם ראויים (משלי כה ב) כבוד אלקים [הסתר דבר] (כו'), אבל לאנשים ראויין אליהם] [משלי שם] כבוד מלכים כו' [חקור דבר], וכמו שעונש למגלה כו' כך למסתיר מהגונים⁷⁵, אבל ר"ש ירא שמא אין כולם הגונים אליה לכן [אשתיקו חבריא, אבל ר"א אמר בשבילם והא חבריהו כבר עאלון חבריא דהוה תמן אשתיקו, קם ר' אבא וא"ל אי ניהא קמיה דמר הא כתיב (שם כה) סוד יי ליראיו⁷⁶ והא חבריא אלין דחלין דקב"ה אינון⁷⁷ וכבר עאלו באדרא

⁶⁸ עי' בבהגר"א על ת"ז קסא ע"א ד"ה ועושי דברו, שהמט"ט עצמו נקרא 'דברו', והוא כתר דבריה וכו' כמ"ש בבהגר"א על ספד"צ ל' ע"ב. וממילא בחינת 'שומע בקול דברו' הינו עניין לכל עולם הבריאה.

⁶⁹ עי' לקמן קלה ע"א חדאין על דשמעין מה דלא ידעו, שבעולם היצירה הוא עיקר מקום המלאכים, ואלו הם השמחים לשמוע את דברי התורה שלנו, מאחר שזהו התיקון שלהם.

⁷⁰ פי' שכאן דברו ית' סתום ואינו נגלה כלל, ולכן כאשר משיגים בעולמינו דבר מדברי התורה לגבן זהו חידוש גמור.

⁷¹ אפשר ליתן טעם לבכיינו, מכיוון שצפה ברוה"ק שג' חברים ימותו באדרא זו וכמ"ש לקמן (ב"ע ה ע"ב).

⁷² שכן ע"י ריבוי גילויי אור הסודות, נסתלקה נשמתם בסוד מיתת נשיקה (ב"ע ה ע"ב).

⁷³ בעניי לא מצאתיו בשני המקומות המצויינים כאן.

⁷⁴ שכן ראה שהזמן גורם שיש לגלות את התיקונים כדי להעביר את הדינים הגדולים ואת התעוררות קטרוג הסט"א שהיו קיימים בדור ההוא וכמ"ש (הערה 41), ומכיוון שנתגלו הסודות לא נגזר עליהם למסור את עצמם על קידוש ה' (ב"ע ה ע"ב).

⁷⁵ עי' ב"ע ר' ע"ב ז"ל, בתחילה לא היה דעתו של רשב"י לגלות אלא תיקונים דז"א לבד, ואח"כ אמר ווי אי גלינא ווי אי לא גלינא כו', שהבין שבלתי אפשר לבאר תיקוני דז"א אם לא שיקדים לבאר תחיל' תיקונים דע"ק, ואחר שראה ברוה"ק שהסכימו עמו מן השמים בזה נעשה תיקון גדול בכל העולמות, לכן שמח לבו ולזה אמר (לקמן קל"ח ע"ב) אסהדנא עלי שמיא העמיד אצלו הקב"ה לעד שכל כוונתו בגילוי אלה הדברים הוא לשמא דקוב"ה ממה שנעשה תיקון גדול למעלה, עכ"ל. ועי' יהל אור ח"ב טז ע"ג וז"ל, סוד עון קרי שמוריד שם מ"ה ח"ו מ"ד [ללא בית קיבול] והוא חרבן גדול, וכל לימוד קבלה למי שאינו ראוי כי כל משפיע הוא מ"ד ולהגון הוא מצוה גדולה עד מאד וכו' והלימוד לאחרים גדול המעלה מאד שלימודו הוא מ"ד לפי שמשים מחשבתו במי שלמטה ממדרגתו והתלמיד מעלה מ"ן, אבל כשלומד מעצמו הוא נקבה לבד מקבל מהספר ולא מאדם, והוא כמו הגשמים שאינן באין מלמעלה שנדמין לספיחין וזהו מעלה החבורה וז"ש הרבה קבלתי כו' ומתלמידי כו' (תענית ז' ע"א) שאז הוא מקבל מאוירא וכו', עכ"ל. כלומר שהמשפיע מקבל מוחין חדשים בעת השפעתו כבכל עליית מ"ן הגורם להורדת מוחין חדשים, ושורש המוחין הוא באוירא בעת הזדווגותו עם המו"ס.

⁷⁶ ר' אבא היה מסט' דבינה של החסדים, ומבינה הרי דינין מתערין (זהר ויחי רכ ע"ב) ולכן התחיל בפסוק "סוד ה' ליראיו" (תהלים כה יד) שכן רשב"י מכונה כאן "סוד ה'" מכיוון שהוא בוצינא דאורייתא (וכדאיתא בסוף אד"ז). וכמו כן מכונה הוא "שבת" (זהר נשא קמד ע"ב), וידוע ששבת הוא בסוד מידת יסוד [דבינה]. הא למדנו, שרשב"י הוא בסוד מידת היסוד, והיינו "סוד". והנה ניצוץ רשב"י היה ממש רבע"ה, הרי הוא בדרגא דדעת דז"א, וז"א הרי הוא הנק' בשם הו"ה ב"ה. למימרא, שלכן מכונה רשב"י "סוד הו"ה", ללמדינו שרשב"י הוא בסוד פנימיות ז"א המכונה הו"ה. לכן זכה רשב"י לסודות שלא זכה בהם שום אדם בדורו (ב"ע ה ע"ב). עוד טעם להיותו כמכונה "סוד ה'" מכיוון שבתחילה היו החברים היו בסוד סט' דדינא ושם אלקים ובסוד מאמה"כ (בראשית א) "בראשית ברא אלקים" כו', ואמרו (רש"י שם) שעלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין ואח"כ נצטרף להם עטרא דחסדים דהיינו הנהגת שם הו"ה ב"ה ובסוד מאמה"כ "אלה תולדות כו' ביום עשות ה' אלקים כו'" (בראשית ב ד) (ב"ע שם).

⁷⁷ הלשון 'דחלין דקב"ה אינון' ליתא בפ"י הגר"א כאן.

מחיר האדרא

דבי משכנא – ר"ל בלימוד המשכן וכליו שהוא האדם העליון, מנהוין עאלו מנהוין נפקו – ג' לא נפקו כו' כמש"ל (קמד ע"א) אע"ג דמאן דעאל ולא נפיק [טב] (עב) כו'⁷⁹ היינו שלא יצא לעולם, מ"מ כולם כבר עאלו יש לגלות להם⁸⁰.
תאנא אתמנו חברייא קמיה דר"ש ואשתכחו רבי אלעזר בריה ור' אבא ור' יהודה ורבי יוסי בר יעקב ור' יצחק ור' חזקיה בר רב ור' חייא ור' יוסי ור' ייסא – נגד ע"ס מלמעלה (ו) למטה, ואף שאח"כ⁸¹ אמרו שהן נגד שבעה כו' מבינה ולמטה, אח"כ נתעלו לפרצוף יותר עליון שז' עליונות⁸² הן עשר תחתונות כידוע (ו) לכן נשאר[ו] ז', ידין יהבו לר"ש⁸³ – נתינת יד הוא הסכמה שיהיו במחשבה אחת עם ר"ש, (ותהי') [ויהי] מחשבותם דבוקה למעלה, וכל (כחותי') [כחותם] שכללן הן עשר כחות, וסופן (מתפשטות) [מתפשטים] באצבעות שהן עשר [השליטים, כמ"ש בר"פ יתרו (טז ע"א) ובפ"א דס"י (משנה ג), וז"ס נשיאת ידים וזקיפת אצבעות, וז"ש ואצבעין⁸⁴ זקפו לעילא, ועאלו בחקלא ביני אילני ויתבו⁸⁵ – כי אין השכינה שורה אלא על פועל צדק, וכמ"ש בפ' תזריע (נ ע"א) וכן ר' חייא בפ' הפועלים (ב"מ פה ע"ב) דשדי כתנא כו' ראה שיהי' מתחילה ועד סוף (בפועל צדק) [לש"ש], לכן בכל מקום קבוצם להשראת שכינה לא רצו (שיהיה) [להיות] בבית מעשי ידי אדם שמא הי' בו מעשה אחד שלא בכוונה קדושה, והסתופפו תחת מעשה ה', קם⁸⁶ ר"ש וצלי

והנה שורש יראת הרוממות הוא בסט' דא"א, כמ"ש אם אין חכמה אין יראה כו' (אבות פ"ג מט"ז) ושורשם הוא במר"ס ששם הוא מקום גבורה דע"י. ומאחר שהחברים היו מ"י חסדים דנפקו מיסוד דא"א, לכן כינם "דחלי דקוב"ה". ומבחינה זו ראויים הם שיתגלו להם רזין עילאין, ושורש כל המוחין אף הוא במר"ס מקום יראת הרוממות (ב"ע ו ע"א).

⁷⁸ נראה שדברים אלו 'וכבר עאלו כו' המה דברי מסדר הזהר ולא מדברי ר' אבא וכהמשך לדבריו לעיל. ומש"כ 'אדרא דבי משכנא' אין כוונתו לחלק של הזוהר המכונה "אדרא דמשכנא" [שכן שם כתוב (קכג ע"ב) "והני תיקוני גילה לון אבא" למימרא שאדרא דמשכנא לא חובר כי אם לאחר פטירת רשב"י], אלא כוונתו לאדרא רבא, שם היה גילוי דקוב"ה ושכינתא (ב"ע ו ע"א).
⁷⁹ טב ליה דלא אברי, לקמן קמא ע"א.

⁸⁰ עי' מים אדירים פו, שפירוש 'על ונפק' היא שנכנסו להשיג גנזי התורה, ויצאו לבחי' חיצינויות דהיינו המצוות, והבינום על בוריים וראו שהכל א'. ועי' לקמן מש"כ הגר"א בענין "שוו ידיהו", שלפי דבריו שם משמע שאלה שמתו נענשו על שהגשימו רח"ל.

⁸¹ בדף קמד וכוונתו היא לאחר שהג' מתו.

⁸² צ"ע אם כוונתו כאן היא לז"ת שבפרצוף העליון מהם או שמא כוונתו לז"ת שבמלכות שבפרצוף ההוא, ועי' לש"ו ביאורים ח"א ט"ז ע"ב.

⁸³ ב' הידים המה ה"ח וה"ג ה"ה כף זכות וכף חובה. ולכן יהבו ליה ידין, בכדי לקשר את החסדים והגבורות בשורשם לדעת כדי שיושפע עליהם מאור השורש ועי"ז יוכלו להבין את הסודות שיגלה להם (ב"ע ו ע"א).

⁸⁴ בעניין זקיפת האצבעות עי' ב"ע ו ע"ב ששורש החו"ג הוא בב' כתפין דא"א, והאצבעות הם התגלות החו"ג, ממילא כאשר זוקפן כלפי שורשם הרי שהם נתקנים. ועוד יש לפרש, שכן באצבעות הידים נאחזים הקליפות, ועל כן צריך לזקפם למעלה בסוד נטילת ידים כדי שלא תהיה לקליפות אחיזה בהם.

⁸⁵ יתכן לפרש שכוונתם בד"ז היתה להכרית את הקליפות מן השדה העליון ה"ה חקל תפוחין קדישין בסוד יסוד דנוק' המכונה "חקלא" שכן שם נזרעים כל הזרעים ובסוד מ"ן, ואח"כ חוזרים וצומחים נשמות חדשות. והנה רשב"י וחרביו כרתו משם את הקוצים והחוחים הסובבים את השושנה העליונה (ה"ה הנוק' דז"א דאצילות, עי' תחילת ספר הזהר בראשית). ועוד אפשר לפרש, שמ"ש "ועאלו בחקלא" כו' שהעלו מ"ן ליסוד הנ"ל בסוד עליית נשמה, והמה מכונים "אילני". ועוד שכל בסוד מ"ן ליסוד דנוק', צריכים לעבור תחלה דרך עולם המלאכים, והמה מכונים "אילני". ועוד שכל מ"ן הוא בחיצוניות העולמות המכונה אילנות. עכ"פ פשט הדברים הוא שנכנסו לשדה בין האילנות, שם הוא מקום מנוחה המוכן להתבודדות ולעסוק ברזין עילאין (ב"ע ו ע"ב).

⁸⁶ כלומר שלא "יתיב", ועי' לקמן קל ע"א "אמר לרבי יהודה קום בקיומן ואתקין כרסיי דא" ומש"כ שם.

מחיר האדרא

צלותיה⁸⁷ – ליחד אותם מלמטה למעלה כדרך התפלה שהוא מלמטה למעלה, ואח"כ (בתיקונה) [בתיקונים] (שהוא מלמעלה למטה)⁸⁸ תיקן מלמעלה למטה⁸⁹ כמש"ו, וכ"ה בכ"ד שצריך לעלות ואח"כ לירד (תהלים קיח כ) זה השער לה⁹⁰ כו', יתיב בגווייהו ואמר כל חד ישוי ידוי בתוקפוי שווי ידיהו ונסיב לון פתח ואמר (דברים כו) ארור האיש אשר יעשה – היה ירא (שלא) [שמא] יגשמו ח"ו⁹¹ במחשבתם מחמת שהיה בהם [דלא] (שלא) נפקו⁹², לכן אמר להשוות (ידיהון) [ידיהן יחד] להסכים שני לבבות דלא להוי ב' לבבות בפלוגתא⁹³, כמ"ש (דברים ו ה) ובכל לבבך כי בב' (ידיהון) [ידים] תליין ה"ח וה"ג בה' אצבעות והן ב' יצרים, וז"ס מחאת כף בשמחה כי כל שמחה [הוא] משמאל⁹⁴ כשנתבסס היצה"ר, וז"ס (תהלים צח ח) נהרות ימחאו כף, כי יש מים מתוקים ויש מים רעים, ולעתיד לבא ירפאו כל מים, ואף שאמרת (ה)יד ימין [הם] (הוא)⁹⁵ ה"ח, אינם חסדים בעצם כי כל יד הוא גבורות⁹⁶, אלא (אשהן) [שהוא] גבורות ממותקות שהם חסדים גבי שמאל, וכן ב' מיני מים הנ"ל, וכן ב' היצרים כידוע שיצ"ט הוא חוויא דחיים⁹⁷ סם חיים, והוא מ"ש (במדבר כא ח) וראה אותו וחי, והוא סוד אליהו (מלכים א' יט י) קנא קנאתי וזכה לחיים תחת אשר קנא לאלקיו, וז"ש ארור כו' שהוא סוד המגשם בסתרו של עולם⁹⁸, פסל

⁸⁷ יתכן כי עשה בתפלתו איזה יחודים וכוונות כדי להוריד אור עליון ע"מ להכרית את התגברות הסט"א, ולכן אמר אח"כ "כל חד וחד ישווי ידוי בתוקפוי" דהיינו לקשר את "החסדים לשורשם בשלמות באופן שלא יעשו פירוד ח"ו (ב"ע ו ע"ב). והנה יעויין בלש"ו כללים ח"א סא ע"א שלפני כל לימוד יש להתפלל שיתעורר אותו ענין למעלה, שכן זהו תכלית לימוד הקבלה, לעורר את האורות העליונים להשפיע למטה מכת הלימוד שלנו.

⁸⁸ המוסגר הוא נמצא כך בדפוס הישן, בסוגריים. אמנם בכת"י ליתא לגירסא זו לגמרי.

⁸⁹ ולכן אומר כאן שרשב"י ישב.

⁹⁰ תרעא היא בגי' אדנ"י. ועי' בתיקו"ז יט ע"ב: בראשית ב' ראשית זה השער לה' צדיקים יבאו בו דא איהו תרעא דצדיקיא דאית, ע"כ. כלומר שתחילת הדבר, הרי הוא השער, הוא מידת המלכות. ועי' לש"ו כללים ח"ב כב ע"ב, שעל אף שכתוב שכל תיקוני הצדיקים הם בז"א ולא בא"א, ואילו כאן מבאר שהם בז"א, היינו רק דרך המלכות דז"א הרי הוא בחי' "שער לה".

⁹¹ לענ"ד לא נראה לפרש כן, שכן תלמידיו שהיו נהורא דאורייתא וידעין ברזין עילאין לפני גילוי האדרא, והיו מבני היכלא דמלכא, וח"ו שאנשים גדולים כאלה יהיו צריכים לאזהרה כזאת שכל מתחיל בחכמה יודע. אבל נראה, שכיון בזה לסוד גדול ונורא, והוא, שהקלי' באים לקטרג מאד על העוסק ברזין עילאין, ובפרט ברזין דעולם התיקון, שהוא שבירה גדולה עבורם, ולכן עומדים הם לקטרג על האדם. ולזה בא להזהירם, שלא יגרמו לסט"א שתהיה להם ח"ו איזו שהיא אחיזה ביסוד דנוק' ע"י שום חטא ח"ו או שאר איזו מחשבה פגומה. ולכן הוא שאמר כאן את לשון הכתוב "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה" שהם כנגד ז"נ דסט"א וכמ"ש בע"ח שער קליפת נוגה. ו"פסל" הוא מלשון פסולת, שכן המה סיגי המלכות דמיתו, ומסכה אף היא מלשון סיגים (צ"ע מנ"ל - הערת המהדיר) וכמי שמהתך זהב או כסף יוצא סיג, וכמ"ש "הגו סיגים מכסף, ויוצא לצורף כלי" (משלי כה ד) שכן מכיוון דאתברירו הסיגים ע"י מו"ס אזי נתקנו הכלים (ב"ע ו ע"ב).

⁹² כדלעיל ד"ה מנהון על פי דברי האד"ר לקמן דף קמד, ועי' דברינו בדף קמא ע"א ד"ה דכל מאן דעייל ולא נפיק.

⁹³ עי' בגמ' בכל לבבך וגו' בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע (ברכות דף נד ע"א). ולכן דימה אותם הרשב"י דווקא לב' ידים. אמנם נ"ל שרשב"י לא יכול היה לגלות כי אם כדי להודיע כי הם עומדים בתיקון שמחמתו יש חיבור בין ב' הידים, ועי' ב"ע רכז ע"א שזה פירוש החיוב שיהיה זה הלומד מעשה מרכבה "חכם ומבין מדעתו".

⁹⁴ עי' שעה"ג הק' לד.

⁹⁵ נלענ"ד שנכון יותר לגרוס כהנדפס מאשר גי' הכת"י.

⁹⁶ עי' ע"ח הארת מוחין ז"ן פרק ז'.

⁹⁷ עי' פת"ש אבי"ע פתח ל"א שמט"ט בבריאה הוא נחשא דחיי. וכן ע"ש קלי' פתח כ"ד שזוהי המציאות של אליהו ז"ל, ועי' שם קיצור אבי"ע ה' שמשמע שזהו שורש הטוב שביצר הרע.

⁹⁸ עי' ת"ז ז ע"ב: מאן דצייר ביה דיוקנא (דברים כ"ז) ארור האיש אשר יעשה פסל וכו' ושם בסתר בסתרו של עולם, ע"כ. ועי' ביאורים ח"ב יג ע"א, ז"ל, יש בזה ג' הבחנות: א' למעלה

מאיר האדרה

– בדכורא ומסכה – בנוק', מעשה ידי חרש, {קכת.} ושם בסתר⁹⁹ וענו (ס"א כל העם) כלם ואמרו אמן – בעלמא עילאה הנסתרות לה' כו' (דברים כט כח).
פתח ר"ש ואמר (תהלים קיט) עת לעשות ליי¹⁰⁰, אמאי עת לעשות ליי משום דהפרו תורתך¹⁰¹, מאי הפרו תורתך תורה דלעילא דאיהי מתבטלא¹⁰² אי לא יתעביד בתקונוי דא ולעתיק יומין אתמר¹⁰³ – ר"ל לתקן לעי¹⁰⁴, והתיקון הוא להתצמצם ולהתגלות אורו למטה על ידי (תיקון) [תיקוני], אע"ג שאין מתגלה בעצמו מ"מ צריך תיקון כדי להתגלות אורות התחתונים, וכמ"ש למטה (סוף העמוד), ותאנא סליק ברעותא למברי אורייתא טמירא (תרין אלפי שני) כו' מאן דבעי לאתקנא ולמעבד יתקן בקדמיתא תיקונוי כו', וז"ש כאן תורה דלעילא דאיהי כו' ר"ל אורייתא טמירא הנ"ל¹⁰⁵ שהן סוד חו"ב¹⁰⁶, ב' אלפים שנה שקדמו לעולם (מדרש תהלים צ'), וע"כ צריך לתקן לה' שהוא עתיק יומין, ושם זה הוא עתיק יומין, ואמר תורה דלעילא, לאו לאפוקי ז"נ, אדרבה עיקר תיקון הוא בשביל ז"נ, אלא לאפוקי תורה שבבריא הניתנה למשה בסיני¹⁰⁷, כתיב (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך¹⁰⁸

מעקודים אין בחי' פרצופים וספירות כלל אלא רק על שם העתיד שיצא מהם, ואפילו עקודים הם ג"כ רק על דרך ממוצע כי עיקר כל הכינויים הם רק באצילות, ואפילו באצילות אינם על פי תפיסתנו והשגתנו ח"ו והאומר כן אין לו חלק באלקי ישראל כמש"כ ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה, אך עכ"ז הנה בדרך דיבור ואמירה וספירות דברים שהוא בדרך לימוד מותר ומצוה להשתמש בכל הכינויים הללו באצילות ולדבר בהם בכל האפשרי ככל מה שנמסר לנו בדברי האריז"ל שכולם הם דברי הרשב"י בזהר וכן הם מפורשים כולם בשיר השירים, עכ"ל.

⁹⁹ עי' בהגר"א על ת"ז קיג ע"א ד"ה מאי בסתר, דזהו איסור על המחשבה, ועי' בפת"ש נתיב הקלי' כט שהאיסור הוא על הגשמת הנקודה הפנימית שבכל דבר. ועי' בהגר"א על ת"ז ז ע"ב ד"ה ואפילו מכל, שנכלל באיסור זה מי שמצייר דיוקנא דבי"ע באצילות, ועי' לש"ו דע"ה ח"א נד ע"ב שנכלל באיסור זה לצייר דיוקנאות של אצילות בא"ס.

עי' ב"ע ז ע"א וז"ל, היינו נקודת ציון של הנוק' ששם אבן שתיה שממנה הושתת העולם ונק' סתר כמ"ש ואל יבוא בכל על את הקודש ומה גם שצריך להסתירה מן החיצונים והיא נקודה תתאה חכמת שלמה יר"ד זעירא שהיא מסתרת בהיכל ק"ק דבריא, וכאשר כתוב אבן שתיה שממנו הושתת העולם ותיקון העולם הוא ע"י זיווג ז"נ ע"י יסוד ולזה סיים כאן ואמר כל העם אמן הוא זיווג ז"ת הוי"ה אדנ"י שבזה מתבטלים הקליפות ולכן אצל כל הארורים נכתב אמן ש"א ארורים הם סיגי הז' מלכים וד' אחוריים דאו"א שנפלו בעת שבירת הכלים ותיקונם הוא ע"י זיווג ז"נ כידוע, ע"כ.

¹⁰⁰ "עת" היא כינוי לב"ן, וצריכים לחברו לשם הוי"ה ב"ה הרי היא מ"ה (ב"ע ז ע"ב).

¹⁰¹ ז"נ המה בבחינת התורה שבכתב ותורה שבעל פה וקיומם הוא ע"י המוחין (ב"ע ז ע"ב).

¹⁰² "תורה דלעילא" שורשו באו"א, ולכן שם יכול לחול שם הביטול שכן לא היתה מיתה לאו"א בעולם הנקודות, אלא רק ביטול לאחוריים שלהם בלבד (ב"ע ז ע"ב).

¹⁰³ ר"ל שכל התיקונים יצאו מא"א וע"י המתלבש בו, ומהם נעשו ז' תיקוני גלגלתא וי"ג תיקוני דיקנא אשר שרשם הוא במר"ס הרי הוא רישא דאתתקן, ולכן כשכתוב "עת לעשות להוי"ה" כונתו למר"ס ולא לז"א (ב"ע ח ע"א).

¹⁰⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ב ד"ה דצניעותא, ובפרט מה שכתבנו במאיר הספרא על רעוא דרעוין שם, ששורש התיקון הראשון דתיקוני גלגלתא הוא עתיק יומין ה"ה הרדל"א, וממילא ע"כ הוא שורש לכל התיקונים האחרים.

¹⁰⁵ דהיינו התורה שרצה רשב"י לגלות כדי לתקן את העולם.

¹⁰⁶ דהיינו הנסתרות, ועי' ב"ע ה ע"ב שזהו גילוי של המר"ס [כמובא לקמן קכח ע"א ותאנא כד סליק]. ועי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"ב ד"ה דצניעותא, שזה גופא הוא הגילוי של הצניעותא, הרי הוא הרדל"א.

¹⁰⁷ דהיינו חלק הנגלה שניתן בסיני [עי' שער ההקדמות א ע"ב מש"כ שחלק הנגלה שבתורה הוא תורה דעולם הבריא, ואילו חלק הנסתר שבתורה הוא באצילות]. ועי' תיקו"ז ה ע"ב: ואית אורייתא דבריא ואורייתא דאצילות, אורייתא דבריא ה' קנני ראשית דרכו ואורייתא דאצילות תורת ה' תמימה, ובה תמים תהיה עם ה' אלהיך ומסטרד דילה אתמר על ישראל בנים אתם לה', ע"כ. ועי' בהגר"א על תז"ח מט ע"ב ד"ה ואורייתא, וכן עי' בליקוטים הנדפסים בסוף בהגר"א על ספד"צ סוף לז ע"ד ודברינו שם.

מחיר האדרא

וכתיב (שמות טו) מי כמוך באלים יי¹⁰⁹ – כ(ו)לל כאן כל הדרגין עת לעשות¹¹⁰ כו' נגד עלמא עלאה, אשריך ישראל נגד ז'א, מי כמוכה באלים כו' היא נוק', וכמ"ש בז"ח (ז' א' ג' ע"ד) מי כמוכה באלים ה' שיוכל לברוא את העולם כו' והענין שבשם אלקים נברא העולם, כמ"ש בראשית ברא אלקים, וכל מע"ב, כי כל העולמות תחת אצילות הן אלקים, והיא מתעלמת בתוכם נקרא[ת] ג"כ אלקים¹¹¹, ואעפ"כ אין כמוה, שאע"פ שכולן¹¹² פועלים בעולם שלכן (נקראין) [נקראו] אלהים, מ"מ בלעדה (אין) [א"י] לפעול, שהיא ה' אחרונה של השם ובכחה נברא הכל, ופועלין הכל, כמ"ש (שמות כג כא) כי שמי בקרבונ¹¹³, ובכח השם פועלין, והוא ה"א אחרונה אשר בקרבם, ואז נקרא(ים) אלקים, אבל בלעדה נק' אלים, וז"ש מי כמוכה באלים ות"א לית בר מינך כו', וז"ש מי כמכה בה"א¹¹⁴, (וז"ש) קרא לרבי אלעזר בריה אותביה קמיה ולרבי אבא מסטרא אחרא ואמר אנן כללא דכולא¹¹⁵ – שג"ר הן כלל כולם בסוד אמ"ש (ס"י פ"ב מ"א), כלל הכל חולם שורק חירק¹¹⁶, והם ג"כ כלל [הכל] (ה"פ) מלמעלה למטה, ישראל עלה במחשבה¹¹⁷, וכן נוק' באימא עילאה כידוע בסוד אבהן, וג' סעודות וג' רגלים ונר"נ וכיוצא הרבה, ואמר עד השתא אתתקנו קיימין¹¹⁸ – הן ז"ת שהן ז' עמודים כמ"ש למעלה (ריש ההקד) ע"ש, והן ז' חברים הנשארין¹¹⁹, אשתיקו שמעי קלא וארכובתן דא לדא נקשן מאי קלא קלא דכנופייא עלאה דמתכנפ¹²⁰.

¹⁰⁸ מביא כאן ראייה לכך שע"י עסק התורה וסודותיה נעשו כל תיקוני דאצילות. דהיינו שבפס' הזה מדבר בשבח ישראל למימרא שאין בכל האומות כמותם, וזאת ע"י התורה שניתנה להם, שבזכותה מסורים ונתונים בידם כל העולמות כדי לתקנם ולהוסיף להם שלמות מה שלא זכה בו שום נברא מלבדם (ב"ע ח ע"א).

¹⁰⁹ מוחין דקטנות הינם בסוד "אלם" הנגזר משם אלהים, שכן אינם כמוחין דגדלות שהם שם הוי"ה (ב"ע ח ע"ב).

¹¹⁰ דהיינו שם הוי"ה ב"ה הוא המורה על ע"ק כנ"ל.

¹¹¹ דהיינו ביחס לז"א. ועי' בהגר"א על ספד"צ דצניעותא כו' ע"ב ז"ל, הוי"ה סטרא דדכר אלקים סטרא דנוקבא.

¹¹² דהיינו כל האלים (ה"ה בעלי הכחות).

¹¹³ לשים לב שדבר זה נאמר על נביא. אמנם הגר"א משייך את זה לכל הנבראים, ואפילו אלה שהם שלוחי הסט"א.

¹¹⁴ ולא 'כמוך'.

¹¹⁵ רשב"י היה מסוד הדעת של החסדים, ור"א בריה חכמה ורבי אבא בינה. לכן היה רשב"י יושב באמצע, שכן הדעת מקומו באמצע בין חו"ג, ור' אליעזר לקמיה מצד ימין ור' אבא לסטרא אחרא בשמאל (ב"ע ח ע"ב).

וכן הוא לקמן קלב ע"א, שר' אלעזר גילה את המצחא (לקמן קכט ע"א), ר' אבא את העינים (קכט ע"ב), ולכאורה נראה (ועי' מש"כ בהק') שרשב"י הוא אשר גילה את הגלגלתא, קד"א ועמר נקי. ואם כן, עולה כי בין שלשתם נתגלו הבינה, חג"ת ונ"ה דתיקוני הגלגלתא הרי הם עיקר הגילוי.

¹¹⁶ עי' ת"ז ח ע"א. ועי' ס"י פ"א מ"א אופן ד' דף ד ע"ד וז"ל, והתחלת כל דבר בג' דאזרע בג' נקודין חש"ק והן אמ"ש בסוד החו"ל, ע"כ. ועי' בהגר"א על תז"ח יט ע"ב.

¹¹⁷ דהיינו שז"א הוא כנגד חכמה, וכן נוק' כנגד בינה.

¹¹⁸ ע"י רשב"י ר"א ור' אבא שביחד המה בדרגא דחב"ד, אתתקנו קיימין, והוא סוד קיום העולם בבחי' פרצוף בג' קוין ימין ושמאל ואמצע ושורשם שהוא בחב"ד (ב"ע ח ע"ב).

¹¹⁹ דהיינו שרשב"י ר"א ור' אבא היו מתוקנים, ואילו עיקר התיקון הוא בז' אחרים, וכמש"כ בע"ח (שבירה ג') ביחס לנקודות, שלא הג"ר נשברו כי אם הז"ת בלבד.

¹²⁰ ר"ל ששמעו קול קוב"ה ורתיכו הרי הם המלאכים שירדו לשמוע את התורה מפי רשב"י. והנה סוד הירידה הזאת הוא סוד השכינה השרויה בתחתונים לצורך גבוה, והוא סוד השכינה שבגלות דהיא מנדדא מדוך לדוך עם הצדיקים המעלים מ"ן אצלה ומקשטים אותה. וזה היה ג"כ ענין ירידת קוב"ה ורתיכו באדרא זאת שע"י התיקונים שנתגלו שם, שהעלו מ"ן למעלה (ב"ע ח ע"ב).

מחיר האדרא

חדי¹²¹ ר"ש ואמר (חבוקוק ג) יי' שמעתי שמעך יראתי (אמר), התם יאות הוה למהוי דחיל¹²², אנן בהביבותא תלייא מלתא¹²³, דכתיב (דברים ו) ואהבת את יי' אלקיך, וכתיב (שם) מאהבת יי' אתכם, וכתיב (מלאכי א) אהבתי אתכם וגו'¹²⁴ – הענין כי חבוקוק היה מסט' דנוק' כמ"ש בר"פ בשלח (מח ע"א), והענין שהיה מסט' דגבורות חבוקוק במספר¹²⁵, אלישע נתן לו גבורות דלעילא לכך היה ירא¹²⁶, וז"ש (חבוקוק ג ב) ב"פ שמיעה, שכל שמיעה מסט' דגבורה, בסוד ראייה שמיעה, ראובן שמעון, והן ה"ג מנוק' מלמטה למעלה, וה"ג מלמעלה למטה, וראה עשרה הרוגי מלכות שהן עשר גבורות [ג.ב. עי' בגלגולים¹²⁷], אבל ר"ש וחברייא היו עשר חסדים¹²⁸, וז"ש ואהבת כו', שהן בסוד אהבה ואהבת כו', מלמטה למעלה אהבתי כו', מלמעלה למטה, ר"ש פתח ואמר (משלי יא) הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר, הולך רכיל האי קרא קשיא (כיון דאתמר רכיל אמאי הולך) איש רכיל מבעי ליה למימר מאן הולך, אלא מאן דלא אתיישב ברוחיה ולא הוי מהימנא¹²⁹, ההוא מלה דשמע אזיל בגווייה כחזירא במיא עד דרמי ליה לבר¹³⁰, מ"ט משום דלית רוחיה רוחא דקיומא¹³¹ – שמסטרא דס"א לית קיומא, שהן כלים נשברים אשר לא יכילו המים (ידמיה ב ג), ומעשה כשפים יוכיחו, אבל מאן דרוחיה רוחא דקיומא, ביה כתיב (משלי יא) ונאמן רוח מכסה דבר, ונאמן רוח קיומא דרוחא¹³² (כמו (ישעיה כב) ותקעתיו יתד במקום נאמן) ברוחא (נ"א ברזא) תלייא מלתא, וכתיב (קהלת ה) אל תתן את

¹²¹ לאחר שראה רשב"י את גודל תשוקת השכינה אליו שיעלה לה מ"ן וכן את חפצה להשתלם ע"י, אז היה שמח שמחה של מצוה. וכל שמחה היא בבחי' מ"ן (ב"ע ח ע"ב).

¹²² כלומר שכאשר באה אליו הנבואה, היה ירא חבוקוק שמא ימות מחמת ריבוי האור כמו המלכין קדמאין (ב"ע ח ע"ב).

¹²³ שהם היו מבחי' ה' חסדים שמסט' דדכורא שבעולם התיקון שהיה אז באהב"ה ואחדות עם האצילות שכל א' פונה להשלים את חבריו ואז באו האורות בצמצום ע"י מסכים וחלונות והתלבשות, ולכן "אנן לית לן למדחל" (ב"ע ט ע"א).

¹²⁴ ב' פסוקים אלו "ואהבת את ה' אלקיך" ו"אהבתי אתכם וגו'" עוסקים בהמשכת המוחין וגילוי אורות עולם התיקון. הראשון עניינו המשכות המוחין וכמ"ש בכוונות ק"ש, והשני מלמדנו על שבחם של ישראל ששורש נשמותיהם בעולם התיקון, משא"כ אר"ה שהם סיגי הגבורות סיגי עולם התוהו אשר היה בהם פירוד ושנאה, וז"ס "ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי" (ב"ע ט ע"א).
¹²⁵ גבורה.

¹²⁶ עי' ב"ע ח ע"ב, שחבוקוק היה ירא שמא ימות כמו המלכין קדמאין, ואומר ע"ז רשב"י שאין לו ולתלמידיו לירא מכך, שכן המה מסט' דחסדים ולא מסטרא דגבורות כחבוקוק. לכן הביא כאן את הפסוקים של אהבה המדברים על המשכת מוחין, ועי' שעה"כ ק"ש פרק ה'.

¹²⁷ עי' שם הקדמה כו, ז"ל, והעשרה חסדים דאר"ה, הם לבושי הנשמות של עשרה תלמידי הרשב"י ע"ה, הנזכר בזוהר ובאדרא רבא קדישא, ובספר התקונין, והם, ר"א בנו, ור' אבא, ור' יהודה, ור' יצחק וכו', עכ"ל. ועי' שער הגלגולים הקדמה לט, שבגלל זה לא הוצרכו למות כמו עשרת הרוגי המלכות. והנה עי' ב"ע קי ע"ב וז"ל, בזמן גילוי האדרות היה הזמן גורם שהיו צריכים לגילוי הדיקנא שהיה אז העולם מתמוטט בסוד עולם התהו וכו' וזה היה קרוב לזמן שהיו ' הרוגי מלכות שהוצרכו ליהרג על ק"ה להעלות מ"ן דמלכות שנפגמו, עכ"ל.

¹²⁸ עי' ב"ע ו ע"א, שהמה היו בסוד ה"ח וה"ג שבדעת.

¹²⁹ עי' ב"ע ט ע"א, שפי' "לא אתיישב ברוחיה" היינו בחינת עולם התהו שאינה כי אם בחי' הנפש, והתיקון הוא בחי' הרוח. לכן מי שלא שומר את רוחו היינו מי שאינו יכול לשמור את ידיעת התיקונים לעצמו והולך ומגלם לאחרים שאינם ראויים, ואז הוא בבחי' עולם התהו. וזהו ענין מה שכתוב אח"כ "דרמי ליה לבר" דהיינו הגילויים ההולכים לסט"א שהוא לבר.
¹³⁰ דהיינו לסט"א שהוא לבר מגופא שכל אחיזתם בירכין (ב"ע ט ע"א).

¹³¹ זהו המכונה רוח וכנגד עולם התיקון והוא בסוד יסוד [שכן כולל הוא את כל הארת הו"ק] דא"ק המכונה רוח. ומלכין קדמאין לא היה בהם כי אם בחי' נפש לבד והוא מסט' דמלכות (ב"ע ט ע"א).

¹³² דהיינו עולם התיקון שהיה לו קיום, משא"כ עולם התהו שלא היה לו קיום (ב"ע ט ע"ב).

מחיר האדרא

פיך לחטיא את בשרך¹³³ – שנאמן פי' קיום כמו (דברים כח נט) חלאים רעים ונאמנים, (יתד) במקום נאמן (ישעיה כב נג), וכן כל אמן וכמ"ש המפרשים (ר' בחיי שמוות יד לא), ולית עלמא מתקיימא אלא ברזא¹³⁴, וכי אי (קלה א) במלי עלמא אצטריך רזא במלין רוזין דרוזיא דעתיק יומין דלא אתמסראן אפילו למלאכין¹³⁵ עלאין עאכו"ו – ר"ל אצל עסקי העולם הזה כמ"ש, ואמר כ"ז להזהיר אותם שיכסו בלב[ב]ם, וכמ"ש בס"פ לך לך (צ"ו ע"ב) יגלין ביני חבריא כו' ויתכסון מילין בגווייהו.

אר"ש לשמיא לא אימא דיציתון לארעא לא אימא דתשמע – שמרע"ה קרא לשמים וארץ לעדות על תורה שבכתב ושבע"פ, וכן ישעיה קרא להם על שלא קיימו תורה שבכתב ושבע"פ, אבל ר"ש בשביל רוזין דאורייתא שהן ברית שבין שמים וארץ, שהן במחצדי חקלא דב[ה]ן קיימא, והוא סוד 'אחד' שבין שמע ישראל לבין בשכמל"ו, והוא העמוד שבין שמים וארץ, צדיק יסוד עולם, צדיק שמו (חגיגה יב ע"ב) וז"ש דהא אנן קיומי עלמין – המקיים שמים וארץ והמחברם ע"י העמוד¹³⁶, והעמוד הוא מתקיים על ידי הצדיקים, והעמוד הוא (משלי כב ו) חנוך (ונער) [לנער] כו', שמתחדש בארץ בכל פעם על ידי הצדיקים מכלילא דתתאי, ובתוכו צדיק יסוד עולם שהוא מרכבה לו, נהר כבר¹³⁷, (וחידושו שמתחדש) [וחידושו שהיא מתחדש] על ידי הצדיקים, ואם אין צדיקים, (משלי כב ו) גם כי יזקין כו'¹³⁸ ומתקן השכינה על ידו, ואז (דברים כב ו) כי יקרא קן צפור לפניך כו'¹³⁹.

¹³³ עי' ב"ע ט ע"ב, שכאן מתבאר הקשר שבין ברית הלשון לברית המעור, ולכן גילוי סודות גורם לפגם בברית המעור. ועי' בהגר"א על ספד"צ טו ע"א ד"ה וידוע שחב"ד.

¹³⁴ עי' בב"ע ט ע"ב שכל תיקון העולם היה ע"י יסוד דא"ק והוא הנקרא רזא שכן שם הוא סוד אור הגנוז.

¹³⁵ עניין "מלאכים עילאין" הוא שהם באים מחיצוניות העולמות, ולכן אין מתגלים להם רזין סתימין עילאין, שכן הם תליין במוחין הפנימיים וכמ"ש. לכן באו מלאה"ש לכאן לשמוע רזין דאורייתא מפומיה דרשב"י (ב"ע ט ע"ב).

¹³⁶ עי' בהגר"א על ת"ז ריש נ"א ע"ב, ועי' ת"ז לו ע"ב הובא לקמן הערה 154.

¹³⁷ יחזקאל א א. ועי' בתיקו"ז ה ע"א.

¹³⁸ עי' ת"ז קלט ע"א: מדת יום שכינתא עלאה, מאי יום, עמודא דאמצעיתא דמניה יומין ארוכין וכו'. וביאר הגר"א שם, ז"ל, דת"ת נק' אריך אנפין, ישראל סבא, ויסוד זעיר אנפין נער ישראל ואוהבהו, סבין הן בחג"ת, אברהם זקן, כי זקן יצחק, אב זקן כי כבודו, ונה"י נערים כידוע, עכ"ל. דהיינו שהתיקון יכול שיבא על ידי אחד משני הדרכים: או על ידי מעשי הצדיקים או לחילופין אם אין צדיקים בדור נעשה התיקון מן השמים למען שמו, דהיינו בזכות האבות. וז"ס מש"כ גם כי יזקין דהיינו שאפילו שאין זכויות בכ"ז לא יסור ממנו בזכות הסבין הזקנים. ועי' עוד מש"כ בהגר"א על ת"ז קו ע"ד על סוד היבום.

¹³⁹ עי' ת"ז סה ע"ב: ועוד שכינתא איהי שלוח הקן, מאן קן דילה דא ירושלם, ולעילא קן דילה ההוא דאתמר ביה ונקה לא ינקה, ודא מטטרון עליה אתמר אל תסתכל בקנקן אלא במה דאית ביה, ודא איהו כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ, בכל עץ דא גוף וברית צדיק איהו ברית ואיהו כ"ל, עץ דא עמודא דאמצעיתא או על הארץ דא אימא תתאה, אפרוחים תרין דרועין או ביצים תרין שוקין, והאם רובצת דא אימא עלאה שלח תשלח את האם דא אימא תתאה את ודאי, ע"כ. ועי' מ"ש שם בהגר"א סה ע"ג ד"ה ודא איהו כי יקרא קן צפור לפניך בדרך וז"ל, ר"ל שכינה הצפור מקנן בקן דילה, והוא בגלות שהיא במט"ט כמ"ש, בזמן דלא אשתכחת נייחא מסתרת במט"ט ונאמר ואני בתוך הגולה על נהר כבר, ואמר למעלה דהוא מט"ט ע"ש, וזהו בדרך בגלותא, ומצות שילוח ממנו להחזירה על מקומה ואמר בכל עץ כו' ומפ"י שהן ז"ת דכולן מקננין במט"ט כידוע, ומשלח את האם ומפ"י שהוא שכינתא תתאה, והוא להזכיר איך היא משולחת משית סטרין שהן בכל עץ כו' והשילוח מורה שאף ממט"ט היא נע ונד בגלותא, וכמ"ש (ת"ז סה ע"ב) קן דילה דא ירושלם ולעילא כו', עכ"ל. ועי' ע"ח א"א יד שכל זה הוא כאשר יש רק זיווג של ישסו"ת, וכן הוא בע"ח זיווגים א' וג'.

¹⁴⁰ עי' ב"ע ט ע"ב, שע"כ הוא ההקדמה לדברי האדרא, ומכאן ואילך מבאר סודות עמוקים בבנין העולמות.

מחיר האדרא

[תנא¹⁴¹ רזין דרזין¹⁴² וכו' (ואלה המלכים) – אף שבאדום לא היה רק קודם משרע"ה ועד לא ייתון בי' גם לאדום לא היה כלל מ"מ כמה מלכים אחרים לאומות היו ולא נכתבו כלל¹⁴³].

כד פתח ר"ש ברזי דרזין אודעזע אתרא – מרוב הקדושה, שכן ר"ש עומד לגלות לעולם את סודות שם הקב"ה ומרכבתו (ב"ע ט ע"ב). וחברין אתחלחלו, גלי ברזא¹⁴⁴ – כאשר החל רשב"י לגלות את האדרא, היה קטרוג גדול מהקלי' שדרכם לקטרג מאוד על מי שמתחיל לבוא בסוד ה', שכן גילוי סודות התורה גורם לביטולם ולכן הזדעזעה הארץ וחברין אתחלחלו, אמנם אחרי שאכן נתגלו הסודות וכמש"כ גלי ברזא' (שהוא מסודות עולם התיקון מיסוד דא"ק ועתיק יומין), נכנעו הקליפות ונשברו (ב"ע ט ע"ב - בדרך אפשר). ופתח ואמר כתיב (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך¹⁴⁵ וגו' – אסור להתבונן באלו הקלי' של עולם התהו שכן הוא בכלל שאלת 'מה לפני' (חגיגה יא ע"ב). וכן הוא בכלל האיסור הנובע ממאמרם ז"ל "וכל שלא חס על כבוד קונו וכו" וכן הוא חיוב גמור מכח מאמה"כ "כבוד אלקים הסתר דבר" (בהגר"א על תז"ח לא ע"ג ד"ה הכא אתמר). זכאין אתון צדיקיא דאתגלי לכוון רזי דרזין דאורייתא דלא אתגליין לקדישי עליונין – נשמות הצדיקים הם מפנימיות העולמות דהיינו מהמוחין. ולכן מתגלה להם 'רזא דרזין' דהיינו יסוד דא"ק המתפשט בפנימיות הפרצופים, הרי הוא מקור נשמתם, מה שלא התגלה למלאכין הנק' 'קדישי עליונין' הרי הם הבחי' החיצוניות¹⁴⁶, וקראם קדישין עליונים שכן הם מסט' דחור"ב¹⁴⁷ (ב"ע ט ע"ב). מאן ישגח בהאי ומאן יזכה בהאי – לשון 'מאן ישגח' היא בעינים, שכן ההשגחה היא בעיניים. מאידך גיסא עליהם דווקא הוא שנופלת השינה. והיינו כמ"ש בזה"ק (ויצא קסא ע"ב), אתערין ניימין דשינתא בחוריהון לא ידעין ולא משגיחין ביקרא דמאריהון¹⁴⁸, דקאי על הללו שאינם עוסקים ברזי דאורייתא אלא עוסקים בחיצוניות התורה בלבד, שכן רק הרזים הם בבחי' מוחין ופנימיות דז"א, וממילא אלה שאינם עוסקין ברזים חסרים להם מוחין אלו וכאלו ישנים ובבחי' דורמיטא. 'ומאן יזכה' היינו העוסקים ברזין ואינם יכולים להשיג מחמת שורש נשמתם¹⁴⁹ (ב"ע י' ע"א). דהוא סהדותא על מהימנותא (דמהימנותא) (דנהיר למאתן ושבעין עלמין

¹⁴¹ כנ"ל הערה 1 דהוא נה"י (ב"ע ט ע"ב).

¹⁴² דהיינו יסוד דא"ק שהוא שורש ליסודות של כל הפרצופים (ב"ע ט ע"ב).

¹⁴³ ע"כ מלשון הגר"א עצמו. מכאן ואילך הוא ליקוט מדבריו ודברי תלמידיו והלש"ו.

¹⁴⁴ קצת צ"ע הלשון "גלי ברזא" דהיינו לגלות בסוד, מה פשר תוספת הבי"ת, לכאורה יותר נכון לכתבה בלעדיה (וכן מצאנו לשון כזו בזהר פקודי רל"ד ע"א: כמה דאיהו גלי ברזא לחכימי עליונין, עכ"ל, דהיינו שהוא גילה בסודות). נראה בדרך אפשר על פי מש"כ בבהגר"א על ספד' צ' א' ע"א שכל לימוד הקבלה מכונה חכמה, וה"צניעותא" ה"ה הרדל"א טמונה בחכמה. ועי' עוד בהמשך דבריו שם (א' ע"ב), שבגלל זה אין מגלין את זאת החכמה אלא לצנועין, כדי שהסוד ישאר כסוד, ולכן כאשר רשב"י גילה סודות, הם עדיין נותרו בתורת סוד.

¹⁴⁵ עי' בהגר"א על ספד' צ' ב' ע"ג ד"ה ומלכין, שמש"כ בתחילת הספד' צ' ש"מלכין קדמאין מיתו' כוונתו היא למלכים הנזכרים בפרשת וישלח. וע"ש דברינו, שמשמע מהגר"א שדבר זה שייך הן במלכין דנוק', והן במלכין דז"א והן במלכין דא"א דלא כדברי האר"י (שער מאמרי רשב"י לט ע"ג) שלשון זו שבזהר עניינה קאי אך ורק על מלכי ז"א.

¹⁴⁶ עי' בזה בע"ח שער הזיווגים פרק א', ודברי הלש"ו בביאורים שער מול"מ פ"ד אות כא ואות יב.

¹⁴⁷ עי' ת"ז כח ע"א שקדושה בא ממידת החכמה.

כאן משמע שהלשון 'קדישין עליונים' שייך למלאכים מעולם הבריאה, וכ"ש מעולמות שלמטה ממנה, אבל קשה מדברי האד"ז רצ ע"א דנקט לשון זה לגבי לומדי קבלה ולא לגבי מלאכים, וצ"ע.

¹⁴⁸ תרגום: התעוררו הנמים, שישנים בנקבי עיניהם, שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד אדונם.

¹⁴⁹ עי' לקמן קל"ח ע"ב ד"ה זכאה חולקיכו, שתלמידי רשב"י היו משורש י' חסדים, ולכן זכו להבין את הסודות בשלימות.

מחיר האדמה

ומניה נהיר אורחא דנהירין ביה צדיקיא לעלמא דאתי הדא הוא דכתיב (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום מן ההוא אורחא מתפרשן לשית מאה ותליסר אורחי דפליג בזעיר אפיין דכתיב (תהלים כה) כל ארחות יי' חסד ואמת לנוצרי בריתו וגו' דכלא - הסודות הם התגלות המוחין של העולמות וכל ג' המוחין נכללים בדעת. וידוע כי דעת של כל פרצוף ופרצוף הוא א' עם היסוד של הפרצוף שעליו¹⁵⁰, ולכן מובן השייכות ליסוד דא"ק וכנ"ל. והנה הדעת נק' סהדותא דהיינו עדות, מפני שהוא כולל ב' עטרין חו"ג שנמצאים בו ביחוד עצום, והם סהדותא לאו"א¹⁵¹. ז"א נק' מהימנותא שכן בו תלויה אמונת ישראל¹⁵², שהרי כל התורה והמצוות באים מבחינת ז"א, וז"א עצמו הוא בחינת החלק הנגלה של התורה. הסהדותא, הרי הוא הדעת המתפשט בפנימיות ז"א, והוא הנסתרות התורה, והוא המעיד על התוכן הפנימי של כל המהימנותא, הרי הוא כלל התורה והמצוות. עוד אופן בביאור הדברים, שהדעת נקראת עדות שכן שורש דעת דז"א הוא בדיקנא דא"א, ובפרט בתיקון ז' הרי הוא סוד ב' תפוחין קדישין ששם אסהיד גוונא באנפוי¹⁵³ (ב"ע י' ע"א).

צלותא ברעוא יהא דלא יתחשב לחובא לגלאה דא - רשב"י התפלל שהשי"ת לא יחשב את גלותו רזין עילאין לעוון. ומדוע גילה רשב"י סודות אלה, שכן אז הגיעה עת הארת עולם התיקון, דהיינו שיתגלו הסמכין עילאין [תרגום: עמודים העליונים] שהם סומכים לכל הנופלים. וכמו שהתחיל 'עד אימת נתיב בקיימא דחד סמכא', וכידוע הקיום של חד סמכא היא המציאות של המלכים הקדמאין שנפלו ומתו, ותיקונם ע"י הארת שם מ"ה החדש המתגלה במצח הרצון דע"ק. וז"ש 'צלותא ברעוא' כמ"ש (תהלים סט יד) "ואני תפלתי לך ה' עת רצון" (ב"ע י' ע"א). ומה יימרון חבריאי דהאי קרא קשיא, דהא לא הוה ליה למכתב הכי, דהא חזינן כמה מלכים הוו עד דלא ייתון בני ישראל ועד לא יהי מלכא לבני ישראל - כפל הלשון של 'לא ייתון' לא יהי מרמז גם למלכות של משה וגם למלכות של דוד (ב"ע י' ע"א). ומה אתחזי הכא - דהיינו למה עניין זה נתבאר דווקא בפרשת וישלח ולא בספר שמואל העוסק בעניין "מלוך מלך לישראל" (ב"ע י' ע"א).

ובדא אתערו חבריאי אלא רזא דרזין הוא - "רזא דרזין" עניינו יסוד דא"ק והוא 'מלך לבני ישראל' שכן הוא שורש כל היסודות וכל התיקונים (ב"ע י' ע"א). עוד יש לפרשדלשון 'רזא דרזין' מלמד שכל רזא הוא ביסוד¹⁵⁴, ורזא דרזין הוא בע"כ היסוד העליון ביותר דהיינו יסוד דרדל"א המתלבש בכל האצילות ומחבר את האצילות עם עולם הא"ס. ונקרא 'רזא דרזין' שכן ביסוד בינה דרדל"א מתלבש יסוד חכמה דרדל"א וזהו סוד ב' הרזין¹⁵⁵ (ברית יצחק א ע"א). דלא יכלין בני נשא - שכן

¹⁵⁰ ע"י בהגר"א בס"י א' ע"ג. והנה אין זה הפרצוף א' ממש, אלא שהדעת מתלבשת על היסוד וממילא מתגלה אורו.

¹⁵¹ ע"י אד"ז דף רצא ע"א וז"ל, דהאי בן נטיל סימנין דאבוי ואמיה ואקרי דעת, דהוא סהדותא דתרווייהו כו', עכ"ל.

¹⁵² ע"י יהל אור ח"ב י"ט ע"א באריכות שמהימנותא הוא כינוי לו"ק, וע"י בבהגר"א על ספד"צ ריש פרק ב' שהוא כינוי לזו"ן, וע"י דברינו שם בספד"צ.

¹⁵³ [תרגום: הצבע מעיד על הפנים].

¹⁵⁴ ע"י בת"ז לו ע"ב: רזא דמלה לא תהו בראה לשבת יצרה, ודאי מים עליונים אורייתא דבכתב, מים תחתונים אורייתא דבעל פה, נימא דאיהו בין תרווייהו דא יסוד, דאיהו רזא דאורייתא, ואיהו יסודא ועקרא דתרווייהו, עכ"ל. וע"ש בביאור הגר"א ד"ה דאיהו רזא וז"ל, ר"ל הקבלה הוא חיבור שני התורות שמביא סודות קבלה שבע"פ במקרא, וכו' ובד"ה יסודא ועיקרא כו' - כי המקרא בלבד ל"ל הבנה וכן תורה שבע"פ הקשו בכולם מנ"ל עד שהביאו מן התורה וכו' יסוד הוא עיקר שניהם שלכן נקרא יסוד הבנין של כל ז' ימי הבנין, עכ"ל.

¹⁵⁵ ולכן נקט דווקא בלשון "רזא דרזין" ולא "רזא דרזא". ובביאור הענין של יסוד דחכמה בתוך יסוד בינה ע"י בזה ביהל אור ח"א כ"ד ע"ג.

מחיר האדרא

יסוד זה נעלם מאוד ואינו מושג כלל לעולמות התחתונים שם אסורה החקירה¹⁵⁶ (ב"ע י ע"א), למנדע ולאשתמודע ולמרחש בדעתיהו בהאי - ג' לשונות אלו "למנדע" "לאשתמודע" ו"למרחש" הם כנגד חב"ד, והם מרמזים למ"ש (חגיגה י"א ע"ב) לא במרכבה ביחיד אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו¹⁵⁷. וסוד זה אי אפשר להשיגו ואפילו במחשבה (ב"ע י ע"א).

תאנא¹⁵⁸ עתיקא דעתיקין¹⁵⁹ – מצינו לכינוי זה ב' פירושים: א) דהיינו רישא חיורא, והוא רישא תנינא מתלת רישין הנזכרים באד"ז (רפ"ח ע"א) כלומר הגלגלתא¹⁶⁰, הרי הוא הדרגה הראשונה שבאצילות בו שייך מושג של ז'ין ותיקון ואילו למעלה ממנו נמצא רדל"א¹⁶¹ (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ב ד"ה רישא דכסופא). ובביאור לשון 'עתיקא דעתיקין' הנה או"א מכונים 'זקנים' (ע"י ת"ז מא ע"ב). והזקן לגבי כל הזקנים הנ"ל הוא א"א (בהגר"א על ספד"צ ה' ע"א ד"ה וכמ"ש). ב) עתיקא דעתיקין הוא א"ק¹⁶², וטעמו שכן א"א דאצילות נק' ע"ק, וז"ת דרדל"א אף הוא מכונה עתיק יומין, שכן המה ה"זקנים" שקדמו לעולם האצילות. ממילא א"ק הרי הוא שרשם הגבוה מהם מכונה עתיקא דעתיקין. והנה סדר יציאת א"ק הוא שקודם יצאו עיגולים ואח"כ יצאו אורות היושר בתוך העיגולים (ע"י ע"ח שער א פרק ב'). ולכן עתיקא דעתיקין הוא דווקא העיגולים דא"ק שכן הם הא"ק הקדום, ואילו יושר שהוא בפנים, עליו כיוון רשב"י באומרו "טמירא דטמירין" וכדלקמן. ובאופן אחר, בעיגולים ככל שהעיגול יותר עליון הוא יותר קדמון, וזהו "עתיקא דעתיקין" כלומר שבו העיגולים העליונים עתיקים ועליונים מיתר העיגולים שאף הם עתיקים שכן הם השורש לכל העולמות. ועל דרך זה מתפרש דטמירו דטמירין הוא כנגד היושר דא"ק, שכן ביושר מה שיותר עליון הרי שהוא יותר נסתר ופנימי¹⁶³ (ב"ע י ע"ב).

טמירא דטמירין – (על דרך פירושו הנ"ל של הגר"א) או"א נקראים "נסתרים", והנסתר שטמון בתוך הנסתרים הללו הוא א"א (בהגר"א על ספד"צ ה ע"א ד"ה וכמ"ש).

¹⁵⁶ ע"י חגיגה יא ע"ב "כל המסתכל בארבעה דברים רתוי לו כאילו לא בא לעולם מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור וכל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם". וע"י בדברינו על בהגר"א על ספד"צ כב ע"ג ד"ה וז"ש כאן, שכל האיסור הוא דווקא בהסתכלות חזקה, אמנם ברצוא ושוב מותר.

¹⁵⁷ ע"י ב"ע רכז ע"ב, דהיינו שהוא עומד במעלת המתקלא, ובמעלת עולם התיקון.

¹⁵⁸ ע"י בהגר"א על ספד"צ א ע"ד ד"ה תאנא, שבכל פעם שמזכירים דבר שהיה להם בקבלה מזכירים אותו בלשון 'תאנא'. וע"י ב"ע ב' ע"א, ז"ל, [דהיינו ש]כל אלו הרזין היו להם בקבלה בברייתות, עכ"ל. וע"י ב"ע צד ע"ב, ז"ל, 'ברייתא' היא דבר שהיתה סדורה בפניהם מקדמונים, עכ"ל. וכן ע"י ברית יצחק א' ע"א ז"ל, תניא הוא בנה"י שהם ברייתא לבר מגופא, עכ"ל.

¹⁵⁹ התיקונים דלהלן נתהוו לאחר שנתחדש העולם, והכל היה לצורך ז"א, שכן כל עוד לא נתגלו תיקונים בע"ק (והוא ע"י זיווג דאורא ובוצינא (ב"ע קפט ע"א)) היתה מיתה במלכים דז"א (ב"ע י ע"ב).

¹⁶⁰ ע"י בהגר"א על ספד"צ ה ע"ג, דסיום הגולגולת הוא קד"א. לומר לך שהגלגלתא עצמו כולל ג' חלקים: גלגלתא, אורא וקד"א. וע"י בהגר"א על ת"ז קלח ע"ד שמבאר שאורא אינו נזכר בא"ז כלל שכן הוא כלול בגלגלתא.

¹⁶¹ צע"ג בדברי הגר"א, שכן לקמן מבאר האידרא את ענין הפרסא והמלכין קדמאין שיצאו ונשברו וכו' דהיינו באורות שקדמו לאצילות, ואם הכוונה כאן היא לרישא תנינא דא"א דאצילות, מאד קשה יהיה להולמו מה השייכות בין פירושו זה לבין העניין המדובר כאן באידרא. והנה ע"י עוד לקמן קלה ע"א, שהאידרא חוזר ומבאר את אותה הסוגיא בעניין א"א דאצילות. והנה לפ"ז לכאורה נראה לענ"ד ליישב שכאן המדובר הוא בא"א דא"ק דווקא. ולפי זה ב' הפירושים, הן פירוש הגר"א והן פירוש הב"ע, עולים בקנה א'.

¹⁶² ועל אף שיש כמה עולמות שקדמו לו, לרוב היעלםם לא דברו בהם בזהר ובתיקונים כי אם במקומות ספורים ובדרך רמז (ב"ע י ע"ב).

¹⁶³ לענ"ד אינו נראה לומר שדברי הב"ע סותרים את דברי הגר"א, שכן הגר"א מדבר על הפירוש שבתוך א"ק, דהיינו הגלגלתא שהוא חכמה דא"א דא"ק, וע"י דברינו בספד"צ שם דף ה'.

מחיר האדמ"ק

עד דלא זמין¹⁶⁴ תקונוי דמלכא – דהיינו תיקון המלכים שהם ז"ת. והנה ז"א נק' "מלכא" לשני טעמים עיקריים: (א) מכיוון שהיו מסטרא דמלכות דא"ק, (ב) בעבור שעיקר השבירה אינו אלא בז"א (ב"ע י ע"ב). ועטורי עטורין – כוונתו כעניין מש"כ (בסד"צ ג ע"א) "זיוניהון לא אשתכחו" (בהגר"א על ספד"צ ה ע"א ד"ה וכמ"ש בא"ר)¹⁶⁵, דהיינו מוחין דז"א. וביאורו, שכן דעת נקרא 'עטורין' בלשון רבים ומיעוט רבים שנים, שכן הוא כולל ב' עטורין ה"ה חו"ג, וממילא פשוט שחו"ג¹⁶⁶ חשובים העטורים של אותם העטורין (ב"ע י ע"ב). מוחין בכלליות נק' עטורין שכן הם עטורין דגופא, ושרש המוחין הוא במו"ס ואורא. ולכן מכנס כאן עטרא דעטורין (ב"ע קא ע"ב). עוד אפשר לומר שעטורי עטורין מדבר על בחי' הנוק' דאצילות שעוד לא יצאה לכלל הויה וע"ז נאמר 'והארץ היתה תהו' (עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"א ד"ה וארעא אתבטלת). והטעם, כי היא לא יצאה בעולם הנקודות כלל (והאי דמצינו בחז"ל שהיא יצאה (בספד"צ ג ע"א וארעא אתבטלת), אין כוונתו אלא לכתר שלה בלבד), שכן היא בכלל הו"ק ולכן לשון 'עטורי' קאי על נוק' שהיא עטרת בעלה, ועטורין הם ה'ט' ספירות תחתונות שלה (ב"ע י ע"ב). 'שירותא וסיומא לא הוה – שאז היו המלכים בסוד נקודות בלבד, סתומים באופן שאין ניכר בהם לא ראש ולא סוף (חב"ד הם ראש וחג"ת אמצע ונה"י סוף)¹⁶⁷ אלא מלכות לבדה. עוד אפשר לומר, שלא יצאו בעולם הנקודות אורות היושר אלא אורות העיגולים בלבד, ובעיגולים אין ניכר לא ראש ולא סוף. והנה בעולם התהו עוד לא היו מוחין, וממילא לא היה בהם חכמה המכונה "שירותא" ולא בינה המכונה "סיומא" (בינה נקראת סיומא שכן בה כל הדברים חוזרים לשרשם ע"י סד"צ לו ע"ב קרן ביובל אתעטרא), ודעת לא נזכרת שכן אינה אלא כללות דחו"ב שלא יצאו וכנ"ל, ואפילו היו יוצאים הרי שפעמים שהדעת אינה בחשבון ע"ס¹⁶⁸ (ב"ע יא ע"א). והוה מגליף ומשער ביה – 'מגליף' פי' "חקק". דהיינו שלאחר שהאירו האורות הגדולים של נה"י דא"ק באצילות נסתלקו, ולא נשאר מהם למטה אלא בחי' רשימו בערך אור המלכות לבד (שכל רשימו היא מלכות)¹⁶⁹. וזהו עניין "מגליף", כלומר שהאור הותירו רושם בעביות החשוכה שלמטה מא"ק כעין החקיקה בחומר. וכן הוא 'משער', פי' ששיער א"ס ב"ה האור

¹⁶⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ ה ע"א ד"ה סתרא גו, ש"אתתקן ואזדמן" (בלשון הספד"צ). והנה פי' "אתתקן" הוא התיקונים, כלו' ז' תיקוני גלגלתא ו"ג ת"ד, ו"אזדמן" היינו הכנתם להתגלות למטה. והנה עי' ב"ע טז ע"ב ש"אזדמן" אינו באמת תיקון, אלא רק בחינה של השפעה ותוספת במקום שאין חסרון מעיקרא, ולכן לא שייך שם לשון תיקון. והנה עי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"א ד"ה ועיקר התיקון הוא, ש"אתתקן" קאי על ז"א, שכן שם הוא עיקר מקום התיקון, ואילו "אזדמן" קאי על נוק', שכן שם יש רק הכנה לתיקון, שכל תיקון הנוק' היא רק לעתיד לבא. ויש להעיר שדבריו שם מיוסדים על לשון האד"ז רצב ע"א.

¹⁶⁵ כאן משמע שה"זיונים" חלוקים מ"תיקוני דמלכא". ועי' ספרא דצניעותא א' ע"ב מש"כ הגר"א בעניין ומלכין קדמאין מיתו זיוניהון לא אשתכחו, שפירש שה"מלכין קדמאין" זה הו"ק דר"ק שבנקודות שיצאו רק בחי' המלכיות שבהם, ואילו הזיונים הם המוחין דאותם הו"ק. לעניין חו"ב וחו"ג עי' ע"ח מוחין דקטנות א'.

¹⁶⁷ עי' אד"ז רצ ע"א, שפי' "שירותא וסיומא" זהו חכמה עלאה וחכמה תתאה, דהיינו אבא דאצילות ונוק' דאצילות. ויתכן לומר שזהו המקור לדברי הב"ע הנ"ל. והנה עכ"פ לפי הב"ע יוצא שלא היה גילוי של הספירות דאצילות לפני התיקון, וכן הוא מבואר בב"ע קמ"ז ע"ב. ועי' לשו' דע"ה חלק א' יב ע"א שלא היה גילוי לשמות הספירות לפני התיקון אלא היו נקראים "בלע בן בעור" וכו' (כלומר שלא היו גלויים כמידותיו ית' אלא רק בתורת אורות עבים יותר ובחינת נפרדים) (ועי' לקמן מש"כ בשם הב"ע יג ע"א, וכן עי' דע"ה שם סוף י"א ע"ד שמביא את הב"ע כתנא דמסייע לדבריו. ואם כן, מה שכתוב לפני כן 'עטורי עטורין' היינו המוחין הפרטיים של הו"ק וכמש"כ בהגר"א על ספד"צ ג ע"א ד"ה זיוניהון. ואם כן תקונוי דמלכא היינו דנוק', שבה שייך "אזדמן" ולא "אתתקן" וכמש"כ בהערה 164, וצ"ע.

¹⁶⁸ עי' דברינו בהגר"א על ספד"צ א ע"ב בהגה"ה.

¹⁶⁹ דוגמת הצמצום במלכות דא"ס שכל עניינה אינו אלא לגלות את אור הקו.

מחיר האדמה

הנשאר מן הפרסה ולמטה לאחר ההסתלקות של האורות הגדולים שתהיה כפי ערך האור הנצרך לעולם הנקודות¹⁷⁰ (ב"ע יא ע"א). [מגליף" הוא בז"א ו"משער" בנוק"י¹⁷¹ (לש"ו דע"ה ח"א א ע"א)]. ופרים קמיה חד פרסא – דהיינו בא"ק (ב"ע יא ע"ב). ובה גליף ושיער מלכין – אורות הרבה יצאו אל אלו הנקודות (ה"ה ה"מלכין") בבקיעתם את העור של נה"י דא"ק, ועל ידי הפרסה נחקקו אותם האורות שבקעו דרך שם. וזהו 'גליף', שע"י הפרסה נחקקו האורות שבקעו דרך שם, ובאו בשיעור מוגבל, והיינו 'שיער' (ב"ע יא ע"ב). ותקונו לא אתקיימו – אף שביאת האורות לא היתה אלא לאחר כמה וכמה צמצומים, בכ"ז לא נתקנו אלא ג' נקודות ראשונות (ע"ח שבידה ג') (ב"ע יב ע"א). הה"ד (בראשית לו לא) "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום" – הנקודות נקראים מלכים, ויש בזה כמה טעמים: א) מכיוון שכל א' נטל לעצמו את כל האורות שירדו ורצה למלוך על כולם. ב) שהיו נוטלים את אורותיהם מסט' דמלכות דא"ק. ג) כל נקודה ונקודה לא היה בה אלא את המלכות שלה בלבד. ופי' 'אשר מלכו' שמלכו כבר, כלומר שלא נמשכה מלכותם. ואחר מיתתם ירדו לבי"ע, שהוא מקום אחיזת הסט"א הרי הוא 'ארץ אדום' (ב"ע יב ע"ב). לפני מלך מלך לבני ישראל – פי' כ"ז היה קודם שהאיר אור יסוד דא"ק ואף הוא נק' מלך והוא המלך הדר. ועוד, מל"ך בגי' צדי"ק, והוא מלכא קדמאה, כלומר, יסוד הראשון של כל העולמות. והנה על פי פשט קאי על משה רבינו ע"ה, והוא הנרמז כאן בשם המלך הדר, כי משה הוא בסוד עולם התיקון¹⁷², והוא בסוד המתקלא דעת הכולל ג"ר, והוא מסט' דיסוד וכמ"ש (שמות ב ב) "ותרא אותו כי טוב" (זהו ויקרא כ"א ע"א) הוא גם כן בסוד (ישעיה ג י) "אמרו צדיק כי טוב" והוא אור הגנוז שהמלכים דמיתו הם היו מסטרא דחשך (ואשתו מהיטבאל היא צפורה). עוד יתפרש על דוד המע"ה שכן אף הוא היה נחשב למלך הראשון מאחר ושאל המלך לא נמשכה מלכותו (והוא מן המלכין דמתו בסוד שאול מרחובות הנהר, כמ"ש הגאון בפי' לס"ד¹⁷³), ולכן דוד הוא בסוד מלך הדר כמ"ש (שמואל א' טז יב) "יפה עינים וטוב רואי" ובו לא נזכרת מיתה בסוד (תפילת קידוש לבנה) דוד מלך ישראל חי וקיים. ואשתו מהיטבאל היא בת שבע (ב"ע יג ע"א). מלכא קדמאה, לבני ישראל קדמאה – דהיינו המלכים שהיו לפני עולם התיקון (בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ג ד"ה ומלכין). "בני ישראל" הם נו"ה, בני הת"ת הנק' ישראל, וכמ"ש (ישעיה נד יג) "וכל בניך לימודי ה'" (ו"לימודי ה'" היינו נו"ה (ז"ח לד ע"ד)). ונו"ה דא"ק היינו הכרובים אנפי זוטרי¹⁷⁴, והם "קדמאין" לכל תנה"י של כל העולמות. והנה האדרא לא הזכיר אלא את בחינות הת"ת¹⁷⁵ ונה"י דא"ק שמקומם תחת הפרסה ה"ה התחום בו חל הצמצום, משא"כ למעלה מזה, שם אין רשות לדבר כלל, שכן אינם בן מינו דעולם

¹⁷⁰ בעניין הלשונות "מגליף" ו"משער", עי' בהגר"א על ספד"צ יא ע"ב ד"ה גלופי, ש"גלופי" קאי על החיבורתי הרי הוא הרקע הכללי לצמיחת השערות, שכן השערות הם גילויים פרטיים וכמ"ש בא"ז רצג ע"ב, ו"משער" הוא לשון המרמז על השערות עצמן. אם כן, כאן היה גילוי כללי - הרי הוא 'מגליף', אבל עכ"פ היה גם גילוי של פרטים, והיינו ה'משער'.

¹⁷¹ אמנם אין נזכרים כאן אר"א אמנם הם אכן נזכרים לקמן קלה ע"א (לש"ו דע"ה ח"א א ע"א).

¹⁷² עי' זהר כי תצא רע"ט ע"א: ואמוראים וכלהו נחתין בגינך בתהומא לסייע לך, ואנת תניא דמסייע לך יתיר מכלהו, בגין דאנת (משה) לוינת (נחש בריח) דימא דאורייתא מאריה, ע"כ. ועי' בהגר"א על ספד"צ י"א ע"ד, שה"נחש בריח" הוא החיבורתא ה"ג והוא שורש לכל התיקונים שלמטה ממנו.

¹⁷³ ט' ע"ד ד"ה מלך הו'. וע"ש שעיקר החילוק בין שאול לדוד הוא החילוק שבין נו"ה לעטרה דיסוד.

¹⁷⁴ עי' תז"ח (דף לד ע"ג): "ואינון אנפי רברבי ואנפי זוטרי", ועי' בהגר"א על ספד"צ לג ע"ד ד"ה ואח"כ והנה נתתי מש"כ על זה.

¹⁷⁵ בפרטות אין כוונתו אלא לב' השלישים התחתונים אמנם אין כאן המקום להתעמק בזה.

מחיר האדרא

האצילות כלל (ב"ע יג ע"א). וכלהו דגליפו (ולא אתקיימו¹⁷⁶) בשמהן אתקרון ולא אתקיימו¹⁷⁷ – כל המלכים שהווייתם היתה ע"י חקיקה וצמצום הפרסה הנ"ל הם אקרון בשמהם, כלומר בשמות המלכים שנרמזו בפ' וישלח בלע יובב וכו', ונק' כן ע"ש הסיגים שיצאו מהם ונעשו קלי' (ב"ע יג ע"א). עד דאנח להו ואצנע להו¹⁷⁸ – "אצנע להו" דהיינו שהטמינם בבריאה עד זמן פירוד הסיגים, והוא סוד הטמנת הגוף בקבר (ב"ע יד ע"א).

ע"כ ביאר את סוד עולם התהו, מכאן ואילך מתחיל לבאר את סוד עולם התיקון (ב"ע יד ע"א).

ולביתר זמנא הוא אסתלק¹⁷⁹ בההוא פרסא ואתתקן בתקונוי – אחר שבירת הכלים העלה א"ק מ"ן מרגליו, ונזדווגו האורות הפנימיים של טעמים דס"ג עם אורות דע"ב ואז הוציאו אור ממצח א"ק, ה"ה אור מ"ה החדש. וזהו מה שכתוב (זהר קרח קעח ע"א) כד סליק ברעותא למברי עלמא (ב"ע יד ע"א). ותאנא כד סליק ברעותא – כאן עליית מ"ן למו"ס¹⁸⁰ (בהגר"א על ספד"צ ד ע"ד הגה"ה והוא) על ידי זה נזדווגו ע"ב וס"ג¹⁸¹ (ע"ח נקודות ו') והמה שורש לאור מצח הרצון שיצא משם מ"ה החדש¹⁸² (ב"ע טו ע"א). למברי אורייתא¹⁸³ – ה"ה עולם התיקון (ב"ע טו ע"א) וזוהי התורה שיצאה ממ"ס (ב"ע ה ע"ב). טמירא תרי אלפי שנין ואפקה – הנה העולם קיים ו' אלפי שנין (סנהדרין צז ע"א) והאלפיים הראשונים מתוכם מכונים "אלפיים תהו" ונמשכו עד אשר בא אברהם אבינו (ע"ז ט ע"א) הרי הוא שורש התיקון לומר לך שזהו פירוש דברי האדרא, שאור התיקון היה בהסתר כל אותם אלפים שנה תהו עד שהופיע שורשו ע"י אברהם. ועוד יל"פ, דאור התיקון טמיר בב' פרצופים אר"א, ולכן טמירא תרי אלפי שנין (דעת אינו נחשב כאן, שכן הוא אינו דבר פרטי רק כללות חו"ב) (ב"ע טז ע"א). ועוד יל"פ, עיקר התיקון היא מהזיווג של ע"ב וס"ג. וב' אלה הם האלפיים שנה שקדמו לעולם שתחילתו במידת חסד (ב"ע טו ע"ב). מיד אמרה קמיה – הוא סוד עליית מ"ן לע"ק, שהרי רק אז תתכן מציאות של 'קמיה' (ב"ע טו ע"ב).

¹⁷⁶ בב"ע יג ע"א גורס את המוסגר.

¹⁷⁷ ע"י בשער מאמרי רשב"י ל"ט ע"ג שכל אחד מג' הפעמים שמוזכר עניין המלכים בא"ר עוסק בבחינה אחרת, כאשר א' הוא בג"ר, א' בז"א וא' בנוק'. ולכל א' מהבחינות האלו יש מלכים לעצמם. וכן הוא מחולק בכתוב בקרא: מלכים דוישלח הם של בחינת ז"א, מלכים דדבה"י הם של נוק', אילו המלכין של ג"ר (במאמרי רשב"י מכנהו א"א) אינו נרמז בתנ"ך כלל. והנה ע"י בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג ד"ה ומלכין ז"ל, ומלכין קדמאין מיתו - הן המלכים הנזכרים בפרשת וישלח וימלוך וימת וימלוך וימת, כמ"ש בא"ר (דף קכח ע"א ודף קלה ע"א ודף קמב ע"א). ויש להסתפק אם אפשר לדייק שהכלול בסוגריים אף הוא מדברי הגר"א, וממילא כוונתו לומר שכל שלשת הפעמים שנזכרים המלכים באד"ר הם בבחינת המלכים של פרשת וישלח, וממילא יתבאר שיש מח' בד"ז בין האר"י לגר"א בהבנת דברי האידרא. ואם אין הדבר מדברי הגר"א על"פ הדבר צ"ע אם יש מחלוקת בדבר אם לאו.

¹⁷⁸ ע"י לקמן קלה ע"א וב"ע קמה ע"ב שם.

¹⁷⁹ בהגר"א על בסד"צ ה ע"ד גורס 'אסתלק בההוא'. אמנם ע"י בבהגר"א על ספד"צ ג ע"ב ד"ה רישא שגורס 'מסתלק בהאי פרסא'.

¹⁸⁰ לכאורה כוונתו למ"ס דא"ק, שהרי המדובר כאן הוא על יציאת מ"ה החדש, וע"י לעיל הערה 161 מש"כ בעניין רישא חוורא. ע"י ע"ח מ"ן ומ"ד ב', ש"כד סליק ברעותא" עניינו דווקא זיווג ללא עליית מ"ן. וע"י ע"ח נקודות ב', שזוהי עליית מ"ן הבאה שלא על ידי התעוררות התחתונים.

¹⁸¹ ע"י לש"י כללים ח"א יב ע"א שאין כוונת האר"י ללע"ב וס"ג דא"ק אלא לע"ב וס"ג דמו"ס דא"ק.

¹⁸² אין כאן סתירה לדברי הגר"א, שכן גילוי המ"ס לעולם אינו אלא דרך המצח.

¹⁸³ ע"י הק' הגר"א לעיל קכ"ח ע"א ד"ה פתח, שכוונתו שרשב"י גילה תורה זו בזו האידרא.

מחיר האדרא

עד עתה דיבר בכללות קיום העולם אחר התווה ומעתה מתחיל לבאר סדר פרצופים דאצילות וכל תיקוניהם ומתחיל מע"ק (ב"ע טז ע"א). מאן דבעי לאתקנא ולמעבד יתקן בקדמיתא תקונוי – אי אפשר לפעול את תיקוני ז"א ללא שיקדמו לו תיקוני ע"ק (ב"ע טו ע"ב). תאנא בצניעותא דספרא¹⁸⁴ עתיקא דעתיקין – ראש א"א שאינו מתלבש. ונקרא עתיקא, מכיוון שהוא מרוחק ונעתק מהפרצופים התחתונים (מלשון "ויעתק משם ההרה" (בראשית יב ח)) (ב"ע יז ע"ב). סתרא דסתרין – גוף ע"ק, שנסתר ומתלבש בא"א שהם מכוונים "הנסתרות"¹⁸⁵ כמו שנאמר (דברים כט כח) "הנסתרות לה' אלקיננו" וכמ"ש בזוהר בהרבה מקומות (בהגר"א על ספד"צ ה' ע"א ד"ה סתרא) פרצוף ע"ק מסתיים עד הפרסא, והוא עד סיום הדיקנא, שכן עד לשם מגיעה קומת א"א והיינו עיקר הפרצוף. למטה מזה הוה לבר מגופה (ב"ע יז ע"ב). אתתקן ואזדמן¹⁸⁶ – גוף דע"ק מתגלה על ידי התיקונים דרישא ודיקנא (בהגר"א על ספד"צ ה' ע"א ד"ה ומה שחזר) ב' הלשונות הללו עומדים כנגד ב' חלוקות בפרצוף ע"ק, שכן חלק הראש לא שייך לומר בו רק "אזדמן" דהיינו הכנה לתיקון¹⁸⁷. ואילו בגוף ע"ק יש תיקון ממש ועל זה אמר "אתתקן" (ב"ע יז ע"ב). {קכח:} (כלומר אשתכח ולא אשתכח לא ממש אבל אתתקן ולית דידע ליה משום דהוא עתיק דעתיקין) (אבל בתקונוי ידיע) כחד סבא דסבין עתיק מעתיקין¹⁸⁸ טמיר מטמירין – ע"ק נקרא עתיקא דעתיקין ר"ל זקן של זקנים וכמ"ש כן כאן סבא דסבין (בהגר"א על ספד"צ כח ע"ג ד"ה ואמר טמיר). ג' הלשונות הנ"ל, "סבא דסבין" "עתיק דעתיקין" ו"טמיר דטמירין" הוא סדר ג' הרישין דא"א מלמטה למעלה. סבא דסבין הוא כינוי למו"ס שהוא שורש הדיקנא, ותיקוני דיקנא נק' סבין כמ"ש (שמות יט לב) הדרת פני זקן, שהזקנה ניכרת בפנים על ידי הזקן. וכן בחינת ע"ק ניכרת אף היא בדיקנא שכן אף היא עניינה תיקון מדות הרחמים. עומק נוסף בלשון "סבא דסבין" הוא, שמהמו"ס נמשכת הארת פנימיות הדיקנא המכונה "משח רבות", ולכך נק' סבא דסבין, דהיינו פנימיות הדיקנא. "עתיק מעתיקין" הוא כינוי לרישא תניינא דהיינו גלגלתא, כתר דע"ק. וכמו שע"ק עצמו מכונה כתר דאצילות, כמו כן מכונה הכתר שלו עתיקא דעתיקין דהיינו הכתר של הכתרים. "טמירא דטמירין" הוא כינוי לרדל"א, שהוא טמיר מאד (ב"ע יז ע"א). הלשון "כחד סבא" עם כ"ף הדמיון, שזה התיקון דג' רישין הנ"ל, דהיינו רדל"א גלגלתא ומו"ס (אד"ז רפח ע"א) הרי הם שורש המתקלא שהתחיל בג"ר, דוגמת תיקון החג"ת הרי הוא עצם המתקלא, שכן בג"ר אין חסרון המצריך תיקון (ב"ע יז ע"ב).¹⁸⁹ ובתיקונוי – כמו שסבא דעתו סתים ומוחיה שקיט ואינו מושג מה שבמחשבתו כי אם ע"י סימנים, שהוא ניכר בזיו הפנים (בסוד (קהלת ח א) חכמת אדם תאיר פניו, וכתוב (משלי טז טו) באור פני מלך חיים¹⁹⁰), כמו כן ע"ק אף הוא אין עצמותו

¹⁸⁴ ד' ע"ב. ועי' שם דגורס 'סתרא גו סתרא' במקום 'סתרא דסתרין'.

¹⁸⁵ עי' ב"ע יז ע"ב שם שמבאר הטעם, מכיוון שא"א נסתרים ומתלבשים תוך ז"נ.

¹⁸⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"א ד"ה וכמ"ש בא"ר.

¹⁸⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"א ד"ה סתרא, שתיבת "אזדמן" עניינה כאן ההכנה לתיקון למטה, שהרי אין תיקון בא"א אלא רק בז"א, וזוהי ההכנה לתיקון אשר שם. ועי' ב"ע טז ע"ב, ש"אזדמן" הוא תיקון במקום שאין צורך בתיקון, מכיוון שאין שום קלקול [וכל מה שנעשה בו הוא תוספת הארה ויחוד עליון והיינו ה"תיקון" הנזכר כאן].

¹⁸⁸ עי' מים אדירים ו', שלומד שזהו העתיק הראשון הרי הוא האור של היום הראשון, שכלול בזה שהוא יותר נעתק מהנעתק. לפ"ז מבואר החילוק שבין לשון "מעתיקין" ללשון "דעתיקין".

¹⁸⁹ ב"ע יח ע"ב גורס "ובסימנוי", וכ"ה במהדורת מנטובא. אמנם פירוש הב"ע סובל אף את גירסת דפוס וילנא.

¹⁹⁰ עי' לקמן קלא ע"א בתיקון הז' דת"ד דא"א, שמביא את הפסוק הזה לעניין התיקון הז', והוא שורש לדעת דז"א ממנו באים שע"ו הנהורין.

מחיר האדרא

מושגת אלא ע"י הסימנים שלו, דהיינו ש"ע נהורין דגווי דאנפוי (א"ז רצב ע"ב). וע"י י"ג תיקוני דיקנא, הרי הם מדות הרחמים, מתגלים החסדים שלו (ב"ע יח ע"ב). ידיע ולא ידיע – אין אלו הסימנים ניכרים כי אם בהתפשטותם אח"כ על ידי התלבשות אר"א, ואח"ז מתגלים בז"א (ב"ע יח ע"ב). מארי דחוור כסו¹⁹¹ (ס"א בסומק) – החיוור, דהיינו שסוד מדות החסד והרחמים דע"ק ניכרים ע"י כסויו הרי הם הלבושים דיקר¹⁹² דהיינו י"ג תיקוני דיקנא (ב"ע יח ע"ב). וחיזו בוסיטא דאנפוי¹⁹³ – זיו הפנים דע"ק, שם מאירים ש"ע הנהורין הכוללים את כל הפרצוף: ש"ן בג"ר וע"ן בז"ת. וכל מה שנמצא ב"פנימיות הפרצוף ניכר ב"זיו הפנים שלו (ב"ע יח ע"ב). יתיב על כורסיא¹⁹⁴ שביבין די נור לאכפייא לון – הפנים יושבים על הגרון שהוא התחלת הגוף, ושם בחי' יסוד דבינה (יהל אור ח"א כה ע"א), בגרון נאחזים הדינים, ומתהפכים לרחמים ומתכפייין ע"י הדיקנא (ב"ע קכ"ח ע"ב). עוד יש לפרש, שהא"א יושב על הז"א ע"מ לבסם את דיניו¹⁹⁵ והנה הגילוי של האור דא"א הוא על הכסא ותכליתו היא לאכפייא לון ולבסם הדינים על ידי גילוי בז"א וזאת על ידי גילוי י"ג ת"ד (ב"ע יט ע"א)¹⁹⁶. המתקה זו נעשית על ידי נה"י דבינה, שלהם אין שייכות עם הקלי', וע"י זה היא שורפת ומכלה את כל הסיגים והזוהמא (לש"ו דע"ה ח"א סב ע"א)¹⁹⁷. ארבע מאה אלפי עלמין אתפשט חוורא דגולגלתא – הללו יתגלו בימות המשיח¹⁹⁸ (בהגר"א על ספד"צ יב ע"ב ד"ה חד לאלף). אלה ד' החיוורתי יוצאים מאחורי ראש דא"א, והם בחי' דעת¹⁹⁹, ומהם נמשך חוט השדרה היורד

¹⁹¹ ב"ע יח ע"ב אינו גורס את המוסגר.

¹⁹² עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ג דלבושין דיקר היינו הת"ד.

¹⁹³ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה מאדנין, ועי' ב"ע ק' ע"ב שפי' תואר פניו.

¹⁹⁴ עי' לש"ו דע"ה ח"א ס ע"ד, שבחינת "הכסא" הוא בחי' עור וכן בחינת שם אלקים (עי' לש"ו דע"ה ח"ב קמז ע"א שבגרון הוא התחלת הק"כ צירופי אלקים), והמה המלכים שלא נתבררו ונקראים קלי' נוגה וחשמ"ל. ועי"ש שמקשה הלש"ו שבשער החשמ"ל פרק ב' מבואר שבחינת הכסא הוא בחי' הבשר ולא עור, ומתרץ שהבחינה הראשונה קאי על מלכי עיגולים ואילו הבחינה השניה קאי על מלכי יושר. ואחר התיקון הם התחברו יחד להיות העור של האצילות.

¹⁹⁵ אמנם קשה, שכן משמע מכאן שהדיקנא עניינו רחמים, אך מאידך גיסא ידוע הדבר שהשערות מכוונים "קשישין" והמה מותר המו"ס (עי' לקמן הערה 261) בו נמצאת גבורה דרדל"א וצ"ע. והנראה לענ"ד לבאר, דשערות הדיקנא עצמם הם אכן רחמים, אלא שהמה שרשים לדינים, ומכח זה הוא שהם כופים את הדינים דלתתא, שכן דינים אינם נכפים אלא בשרשם (עי' לעיל הערה 253).

¹⁹⁶ עי' לש"ו דע"ה ח"א סב ע"א, שמבאר שד"ז נעשה על ידי נה"י דבינה דווקא, שכן להם אין חיבור לקלי', ומכח זה הוא שד"א שורף ומכלה את כל הסיגים והזוהמא. והנה עי' עוד בלש"ו דע"ה ח"ב קמז ע"א, לעניין מקומו של הז"א לגבי המקיפין שמעליו. והנה עי' לש"ו דע"ה חלק א' ס ע"ד שהקשה שיש לכאורה סתירה, שכן בע"ח שער פרקי הצלם פרק ב' מבואר כי הכורסיא הוא בבחי' עור (ולא אור) ושם אלקים (ולא שם הוי"ה ב"ה). והמה המלכים שלא נתבררו ונקראים קלי' נוגה וחשמ"ל. אמנם קשה שכן בשער קלי' נגה פרק א' מבואר שהוא בבחי' בשר ולא עור. והלש"ו מתרץ שפרקי הצלם עניינו במלכי העיגולים ושער קלי' נגה עניינו במלכי היושר, אלא שלאחר התיקון הם התחברו יחד להיות העור של האצילות.

¹⁹⁷ והנה דבר זה שמתבאר כאן שגם הבינה וגם הא"א וגם הדיקנא פועלים את אותה ההשפעה, שכן עיקר קומת א"א הרי הוא הראש, שכן זהו הדבר היחיד שאינו מתלבש תוך אר"א וז"ל, ובראש הוא שנמצאות בחי' חו"ב דא"א, והבינה דא"א מסתיימת בגרון, שכן שם הוא מקום היסוד שלה, ועיקר גילוי היסוד היא ההארה שהוא מקבל מהנו"ה דא"א ובעיקר מיסוד זה הוא שיוצא הדיקנא. נמצינו למידים שכל שלשת הבחינות הם משלימים זה את זה להשפיע רחמים לז"א.

¹⁹⁸ עי' בהגר"א שם ריש ע"ג, שד' אלה מקבילים לד' ת"ד שלע"ע ישנם אצל א"א אמנם עדיין לא האירו לז"א.

¹⁹⁹ החוורתא נחלק לג' חלקים: ד' לצד ימין ד' לצד שמאל וד' כלפי אחור. והנה הד' שבצד ימין המה בבחינת חכמה וד' לשמאל המה בבחינת בינה, ואילו הד' של האחור המה בבחינת דעת. ועי' לקמן ד"ה האי גולגלתא חוורא.

מחיר האדרה

להתפשט אל תוך הגוף. ומ"ט קרויים גילויים אלה 'חיוורא', שכן שרשם הוא במ"ס, והוא עצמו רחמים גמורים. והם מכונים כאן "ד' מאה", שכן הם גילוי של ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה. וחשיבותו נערכת במאות ולא ביחידות או עשרות, שכן הארת המו"ס עצמה היא יו"ד דהיינו בחי' חכמה, וביציאתה למעלה מהקרקפתא (שכן החיוורתא הוא גילוי מעל הראש) כלומר בשבילים שבין השערות, בהכרח שבכדי להגיע לשם יעלו דרך האוירא דעל המו"ס. והאוירא מכונה חכמתא עילאה, ולכן אף הוא בבחי' יו"ד. וי' פעמים י' הוא ק', וכך הוא בכל ד' החיוורתא. ממילא הוא בסה"כ ד' מאות. ועניין היותם כביכול מוכפלים ב"אלפין", הוא מכיוון שהם בחי' פרטיות בכתר, וכל בחינה שבאה מצד הכתר כל מספריהם באלפים ובסוד (חגיגה י"ג ע"א) במופלא ממך²⁰⁰. טעם נוסף למספרם זה, שכן י"ג חיוורתא הוא מקום גילוי לג' הויר"ת שבמו"ס, וכל שם הוי"ה שם הוא במילוי ע"ב (שכן חסד דעתיק מתלבש בגלגלתא – עי' בהגר"א על ספד"צ ו ע"א ד"ה והוא). ועיקרו של שם ע"ב הוא ד' היוד"ם שבו, ובגימ' מ', ומכיוון שמקומם של החיוורתא הוא במקום עליון יותר מכל המוחין דהיינו בכתר דע"ק²⁰¹ הרי שמספרם גדול יותר דהיינו רבוא (ב"ע יט ע"ב). ומנהירו דהאי חיוורא ירתי צדיקיא לעלמא דאתי ד' מאה עלמין²⁰² – שרשם בליתן נחש בריח (בהגר"א על ספד"צ יב ע"ב ד"ה חד לאלף). אין החיוורתא בעצמו מתפשט למטה אלא עומד במקומו הרי הוא מקום הלובן שבין השערות דהיינו הקרקפתא ושם הוא באמת ד' מאה אלפי עלמין. ואין נהנים הצדיקים ממנו אלא נהירו בלבד, בערך ד' מאה עלמין בלבד, שכן ע"י התפשטות האור למטה הוא מצטמצם ומתעבה²⁰³ (ב"ע יט ע"ב). הה"ד (בראשית כג) ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר – "כסף" היינו עלמין דכסופין²⁰⁴ (בהגר"א על ספד"צ יב ע"ב ד"ה חד לאלף). אברהם אבינו ע"ה הוא סוד החסד של כלל העולמות, וכאן עניינו חסד עילאה דע"י הכולל את כל החסדים של האצילות. והוא סוד עלמא דמתקלא שע"י נתבסמו המלכים דמיתו (עי' בהגר"א על ספד"צ סוף י ע"ב). ולכן נאמר לעיל מינה (בראשית כג טז) "וישקול אברהם לעפרון", להורות שהאורות באו בשיקולא, ו"עפרון" הוא בסוד הצדיקים הישנים בעפר, שכן מיתת הצדיקים הוא משל למיתת המלכים שירדו אח"כ לבריאה, שם נפרדו מהם הסיגים. אח"כ עלו המלכים לאצילות ונתחברו עם האורות החדשים של שם מ"ה. ואחרי שמתו הצדיקים ואתבלע מנייהו ההוא זוהמא בעפרא, אז מקבלים הם את שכרם על ידי ת' עלמין דכיסופין ששרשם מן החיוורתא וכנ"ל.²⁰⁵ (ב"ע כ ע"א).

²⁰⁰ פלא אותיות אלף, ועי' לקמן קלו ע"א.

²⁰¹ כל החשבון הזה מקורו בע"ח א"א ד'.

²⁰² לש"ו בגליונות ציין לאד"ז רפ"ח ע"א, וצ"ע כוונתו.

²⁰³ לכאורה נראה שכוונת רבינו היא שעל אף שעיקר האור אינו מתגלה כי אם לימות המשיח, כיום מתגלה חלק א' מאלף מאותה האור בבחינת ד' מאות ביחס לד' מאות אלף וכנ"ל.

²⁰⁴ כנזכר לקמן קלב ע"א וא"ז רפח ע"א.

²⁰⁵ והנה אלו ת' השקלים נתן אברהם לעפרון עבור מערת המכפלה. ועניינו הוא, כי סוד מערת המכפלה הוא שם ב"ן, שכן כל אות ממילוי שם הוי"ה היא כפולה (יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה), וזהו סוד מקום קבורת האבות, הרי הם שורשי נשמותיהם של כל ישראל שאף הם צריכים למות ולהתבלע. "עובר לסוחר" פי' שהד' חיוורתא עוברים מאחורי הראש ויורדים עד העורף, ומשם מתחילים להתעגל סחור סחור מצד העורף אל עבר הצד השני של הראש דהיינו המצח (עי' לקמן ד"ה האי גלגלתא מבהגר"א על ספד"צ יא ע"ג ד"ה זנבא, שזה מתחיל מאחורא ומגיע למצח, ומשם נפרד לשנים), וז"ס "לסוחר". כמו כן נק' "עובר" ע"ש שמתפשט אורם של החיוורתא לתתא לצדיקים, והם שאר גולגלתין דלתתא, ונק' "לסוחר" וכוונתו לגלגלתא שסובב את כל הראש סחור סחור (ב"ע כ ע"א).

מחיר האדרא

בגולגלתא²⁰⁶ יתבין בכל יומא תליסר אלפי רבוא עלמין²⁰⁷ – כלומר בא"א דאצילות הכל מתוקן, ולכן נתגלו שם י"ג חיוורתי (תליסר אלפי רבוא עלמין), משא"כ בז"א, בו יש רק ט'²⁰⁸ (בהגר"א על ספד"צ יב ע"ג ד"ה ומהאי). ומ"ש כאן "בכל יומא" עניינו ללמדינו שתמיד הם במעלה הזאת, ואין הדבר תלוי בתיקון מסוים (כ"ז הוא בא"א כדאמרן. אמנם בז"א לפעמים מסתלקים ד' החיוורתי העליונים שכן הם סוד מוחין דגדלות חו"ב חו"ג וגילויי ז"א תלויים במידת קטנותו וגדלותו)²⁰⁹. ה"עלמין" הם י"ג הכלים של י"ג החיוורתי, ואילו החיוורתי עצמם הם בחי' אורות, והכלים מצמצמים ומעלימים את האור שבתוכם. ובגלל שהם במקום עליון כ"כ, הם עולים לחשבון גדול של אלפי רבוא וכנ"ל. ובביאור הטעם שדווקא הכלים דהחיוורתי מכונים 'עלמין', יעויין במש"כ הגר"א (בפי' לספד"צ י"ב ע"ד ד"ה וכבר אמרנו) דבחי' החיוורתי יסודם בחסד דבינה דרדל"א, ובינה מכונה "עולם" (זהר בראשית לד ע"א). 'יתבין' עניינו שיושבים במקומם ואינם מתפשטים, משא"כ השערות שהם ארוכים ומתפשטים לתתא, שכן אורות החיוורתי נגזים באורא ואין יוצא אלא נהירו דקיק²¹⁰ לפנים ולדיקנא דע"ק (ב"ע כב ע"ב). דנמלין עלוי רגלין²¹¹ וסמכין עלוי – ה"עלמין" הרי הם הכלים, נסמכים על ידי האורות כמו בכל פרצוף שקיום הכלים שבו הוא על ידי האורות שבתוכם (ב"ע כב ע"ב). כל ירידה של אורות למטה הוא דרך הנה"י, ולכן נזכרים כאן "סמכין", שכן נה"י נקראים סמכין²¹² (ב"ע קנ ע"ב). ומהאי גולגלתא נטיף טלא להווא דלבר – זה בכלל התיקון הראשון מתיקוני "האי גולגלתא" (דא"א וכנ"ל). ומש"כ "להווא דלבר" כוונתו לגולגלתא דז"א²¹³ (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ב ד"ה מליא טלא). מש"כ 'מהאי' גלגלתא עניינו לאפוקי מאורא שמכונה גלגלתא בערך מו"ס. ובאותה מידה שהארת החיוורתי הולכת ומתפשטת עד ז"א ונגנזת ביסוד, כמו כן סוד הטלא גנוז אף הוא ביסוד, שכן שורשו של ז"א הוא בגלגלתא דא"א (ב"ע כח ע"א). ומלייא לרישיה בכל יומא דכתיב (שיר ה') שראשי נמלא טל – יש להקדים שלעולם קיום פרצוף ז"א הוא על ידי הארה מאימא, ובכל יום היא נותנת לו מוחין חדשים, והוא כעין הטל שאינו נעצר לעולם (תענית ג ע"א). והנה כאן מדבר על תחילת בחינה זו, ע"י שורש הארת האמא למעלה הרי הוא מבינה דרדל"א, אשר ממנה הוא שיוורד הטלא לז"ת דילה דהיינו ז' תיקוני גלגלתא ומשם באים לז"א (ב"ע כח ע"א).

²⁰⁶ זהו התיקון הראשון דתיקוני גלגלתא דא"א. ועי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה וכן הוא שז"ת דבינה דעתיק הוא כתר דא"א והגלגלתא. אמנם נ"ל שכוונתו לומר שהז"ת דיסוד דבינה דעתיק הוא אשר מתלבש בגלגלתא. וכן הוא בפת"ש א"א י, ז"ל, שם עיקר התיקון הוא הגלגלתא עצמו שהוא סוד גלגל ההקפה של הנהגת ז' אלפי שנין, שהוא מקיף לבוא אל גמר התיקון של כלל כל הנבראים, שכל סיבוב ההנהגה בכל פרטיו הוא עצמו הגורם התיקון, ונמצא, שתיקון זה הוא כולל כל תיקונים הנמצאים באצילות ובכל סיבוב ההנהגה, ולכן הוא מסוד בינה [אולי יש לגרוס מיסוד דבינה] דרדל"א סוד כלל הז"ת שבו שכולל כל ז' ימ"ב בסיבוב, עכ"ל.

²⁰⁷ עי' בהגר"א ת"ז קמג ע"א ד"ה ובמים.

²⁰⁸ עי' קלה ע"ב.

²⁰⁹ כאן הוא חזרה על דברי הגר"א אם כי ביתר ביאור קצת.

²¹⁰ דהיינו תמצית הארה ממנו. ועי' פת"ש תיקון כ"ב, שזהו כאור הבא מבתר כותלא (לקמן קכט ע"א). ועי' ב"ע ריג ע"א, שנהירו דקיק הוא הבא דרך שער הפתוח רק בצמצום גדול. ועי' זהר תרומה קכו ע"ב, וכן עי' לש"ו דע"ה ח"ב יט ע"ב, ש"נהירו דקיק" הוא דוגמת ההארה שהיתה בעולם הנקודות.

²¹¹ ב"ע כב ע"ב כותב שני"ל שלא לגרוס "רגלין", וכן הוא בדפוס מנטובא.

²¹² וכמו כן הם נקראים "רגלין" ועכ"פ לפ"ז א"ש הגירסא 'רגלין'.

²¹³ עי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה ונ"ל, שמזה שהאידרא חשיב כאן לטלא כתיקון בגלגלתא קודם שהזכיר את המו"ס, ואדרבא, ולא הזכירו אצל מו"ס כלל, הוא ראייה שמו"ס אינו הטלא דבדולחא ודלא כדברי רבינו האריז"ל (במאמרי רשב"י שם) שמו"ס עצמו הוא הטלא דבדולחא ואחד מתיקוני הגלגלתא.

מחיר האדרא

ומההוא טלא דאנער מרישיה ההוא דאיהו לבר יתערוך מתייא לעלמא דאתי - כלומר, תחיית המתים תלויה בבניה, שכן אחרי שנשברו הכלים של ז' המלכים (כלומר ז"ג) בעולם התהו ונפלו משם לעולם הבריאה, עלו מבריאה למעי אימא ונתקנו שם בסוד פרצוף. וכמו כן יהיה בגופים של הצדיקים שהם סוד הכלים של המלכים, שבאלף השביעי הם יתעלו מהעפר בתחיית המתים, ויתקנו בסוד פרצוף חדש על ידי אור דבינה דרדל"א (ב"ע כח ע"ב).²¹⁴ (דכתיב (שיה"ש ה ב) שראשי נמלא טל מלאתי טל לא כתיב אלא נמלא) - "נמלא" משמע על ידי אחרים, דהיינו משרשו שבגלגלתא דע"ק (ב"ע כח ע"ב). האי דנקט לשון "מלא" עניינו שנתמלא ראשי בכדי להספיק ג"כ לנוק' (ב"ע כט ע"א). דכתיב (ישעיה כו) כי טל אורות טלך אורות נהורא דחווורתא דעתיקא, ומההוא טלא מתקיימין קדישי עליונין - דהיינו תיקון המלכים על ידי החווורתא דע"ק. או כלך לדרך אחרת, שכוונתו למלאכים²¹⁵ שקיומם תלוי אף הוא בטלא דחווורתא הנ"ל בסוד (תהלים פט ג) "עולם חסד יבנה" הרי הוא החסד המקיים את כל העולם כולו ואפילו בגלות. וזאת, מאחר וזיווג חיות העולמות אינו נפסק לעולם והוא בסוד זיווג המלאכים (ב"ע כח ע"ב). והוא מנא דטחני לצדיקייא לעלמא דאתי - ו' אלפי שנין שהעולם מתקיים (סנהדרין צ"ז ע"א) תלוי בו"ת דרדל"א, שהם ו' תיקוני גלגלתא התחתונים, ואילו האלף השביעי תלוי בבניה דרדל"א הרי הוא התיקון הראשון, והוא הגלגלתא בעצמו. והנה בזמן ההוא יהנו הצדיקים מזיו השכינה, הרי הוא זיו החווורתא דבינה דרדל"א דהיינו שכינתא עילאה, והוא המן הנזכר כאן (ב"ע כ"ט ע"א). ונטיף ההוא טלא לחקלא דתפוחין קדישין - אור הטלא, לאחר שירד לגלגלתא דז"א, נטיף משם לנוק'. שכן קיום הנוק' תלוי בחווורתא, דהיינו בחסד הנ"ל (ב"ע כט ע"א). הה"ד (שמות טז) ותעל שכבת הטל והנה על פני המדבר דק מחוספס - הנוק' היתה עד עתה בסוד נקודה בהיותה בעולם הבריאה, ואז היה כינויה מדְבָר שממה שכן לא היתה ראויה לזריעה (כלומר זיווג) שכן עדיין לא תוקנה להיות בסוד פרצוף. והזמן הראוי לתיקון הנוק' הוא בבוקר שאז עולה מעולם הבריאה להזדווג עם ז"א²¹⁶ (ב"ע כט ע"א). וחזיו דההוא טלא כהאי גוונא דאבנין דברדולחא²¹⁷ דאתחזייתא כל גוונין בגוה הה"ד (במדבר יא) ועינו כעין הברדולח - יש ד' גוונין: חיזור, סומק, ירוק ואוכס כנגד ד' אותיות הוי"ה. גוונים אלו מתחילין מחכמה של הפרצוף ומטה, שכן לעולם שירותא הוא מחכמה. והנה כתר לעולם אינו נחשב מכלל הפרצוף והוא נרמז רק בקוצו של יו"ד דהוי"ה, ולכן אין ניכרים בכתר גוונים כלל אלא שכולל הוא את כל הגוונין שכן הכתר כולל את כל הפרצוף. וכן הדבר בפרטות בע"ק עצמו, הכתר שלו הוא גוון חיזור אבל אין לו גוון מיוחד משל עצמו, שכן עיקר הגוון חיזור הוא בחכמה אלא שמכיוון שהכתר כולל את כל הגוונין בעבור שהוא כולל את כל הפרצוף, הרי שמה שנראה ממנו הוא הגוון הקרוב למידה שתחתיו דהיינו חכמה. ולזה אמר ש"ההוא טלא" הוא "כהאי אבנא דברדולחא", ר"ל אף שיש בו דמיון של גוון חיזור, מ"מ האמת לאמיתה היא שאין הוא חיזור מצד

²¹⁴ ב"ע כ"ה ע"ב גורס את המוסגר, אמנם הוא מביא את דברי האד"ר על פי האר"י, והנה נ"ל ענ"ד שמש"כ בדף כח ע"ב הוא דלא כשיטת הגר"א וצ"ע. וכמו כן צ"ע אם הוא היה גורסו לפי שיטת הגר"א, שכן בדפוס מנטובא אכן גורסים את זה, ואילו בדפוס אמסטרדם ווילנא הוא אכן נזכר רק בסוגריים.

²¹⁵ עי' לעיל קכז ע"ב, שבחינה זו עיקר עניינה הוא בעולם הבריאה, ואילו עיקר הוויית המלאכים הוא בעולם היצירה ומה עניין זה אצל זה, לכן צ"ל שנקט כאן בדרך של לא זו אף זו.

²¹⁶ עי' מים אדירים יד, שמכאן ראייה לכך שכל העולם הזה בכללותו מכונה שדה של תפוחין, שכן רק על ידי מעשה האדם יכול המדְבָר ליהפך לשדה תפוחין.

²¹⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ה ע"ב ד"ה מליא, ח ע"א ד"ה דברדולחא, ובהגר"א ת"ז מו ע"ד, שאין שום נוק' בא"א כי אם שורש בלבד והיינו בדולח.

מחיר האדירה

עצמו אלא הוא זהרוריתא בלבד הכולל את כל הגוונים. טעם הדבר, שכן עיקר ההנהגה תחילתה ב"ת דרדל"א משא"כ גלגלתא שהוא סוד בינה דרדל"א שם אין הנהגה כלל, כי כתר דע"ק אינו מכלל הגילויים אלא דבר נעלם כנודע שלעולם כתר של הפרצוף שייך למעלה ואינו מכלל הפרצוף, ולכן אין בו גוונים אלא שורשי גוונים בלבד (ב"ע כט ע"א). עי' לקמן דף קלה ע"ב שם משמע שהוא לבן ויש בו גם אודם, שהרי באמת כלול הוא מכל שרשי הצבעים, ובזה רואים את שורש הדין (פת"ש א"א יב)²¹⁸.

האי גולגלתא חוורא דיליה²¹⁹ אנהיר לתליסר עיבר גלופין – כאן הוא מקום הי"ג החיורתי עצמם (ולא הארתם), הרי הם שורש חורבן ותיקון העולם (בהגר"א על ספד"צ יא ע"ב ד"ה גלופי), כלומר חרבן העולם של ו' אלפי שנים ותיקון העולם של האלף השביעי (בהגר"א על ספד"צ סוף יב ע"ב ויב ע"ד). י"ג אלה הם שורש לכל החסדים (בהגר"א ת"ז סוף קלח ע"ג), וכן הם שורש כל הגילופין (בהגר"א על ספד"צ יא ע"ב ד"ה גלופי) דהיינו התפשטות האורות שנתפשטו בכל הפרצופים כולם (הגהות הלש"ו בגר"א הנ"ל). הגולגלתא הוא 'חיורא' מכיוון שחסד דעתיק מתלבש בגלגלתא, ממילא כל התיקונים שלו לבנים (בהגר"א על ספד"צ ד' ע"א ד"ה והענין). בגלגלתא דע"ק יש י"ג חיורתי ובהם עצמות וכלים. לעיל (ד"ה בגלגלתא יתבין) נתבאר עניין הכלים ואילו כאן בא לבאר את עניין האורות ונק' כאן חיורתי שעיקרם הם האורות והפנימיות (ב"ע כט ע"א). לארבע עיבר בסיטרא חדא – דהיינו לצד אחור (בהגר"א על ספד"צ יא ע"ג ד"ה זנבא, וכן ד"ה בחיזו). והוא כנגד הדעת שהוא עומד בפ"ע ואינו בסדר ב' המוחין חו"ב של הפנים, וז"ס "בסיטרא חדא" (ב"ע כט ע"ב). ולארבע עיבר בסטרא דאנפוי ולארבע עיבר בסטרא בסחרני אחרא – דהיינו צד ימין וצד שמאל שבפנים (בהגר"א על ספד"צ יא ע"ג ד"ה זנבא), ד' כנגד לחי ימין וד' כנגד לחי שמאל (הקדו"ש צו ע"ג). י"ג החיורתי הם כנגד ג' הוי"ת²²⁰ וחד הכוללן (אד"ז רפח ע"ב), וג' ההוי"ת שבגלגלתא הם דוגמת המוחין דאדם דלתתא, שהד' שבימין ובשמאל הם כנגד ב' חלקי המוח וכן כנגד חכמה ובינה, וד' לאחורא הוא כנגד חלק המוח אשר שם כנגד דעת שבראש²²¹ (ב"ע כט ע"א). וחד לעילא דגולגלתא (כלומר לסטרא דלעילא) – ה'חד לעילא' הוא החיורא שמתפשט באמצע הראש, כולל את כולם, וכולם מתפשטים ממנו. והנה י"ג החיורתי הם כנגד י"ג תיקוני דיקנא, והחיורא הנ"ל המתפשט באמצע הראש ומקיף את כל הראש מהעורף עד המצח הוא כנגד תיקון י"ג דת"ד²²² (בהגר"א על ספד"צ יא

²¹⁸ עי' לעיל קכז ע"ב ד"ה בחיזו, ובהערה שם.

²¹⁹ בהגר"א על ספד"צ יא ע"ב גורס 'חיורתא אנהיר', ובדף יא ע"ג גורס כמש"כ כאן.

²²⁰ לכן הם מתחלקים לג' חלקים שכ"א פונה לצד אחד וכל אחד מהם ד' חיורתיין.

²²¹ ודעת המתפשט ב"ק כנגד חוט השדרה (ב"ע שם).

²²² הנה כאן הוא התיקון הכולל את כולם ומקומו הוא "לעילא" מכולם, ואילו בת"ד התיקון הכולל נמצא למטה מכולם, והחילוק ביניהם הוא שבגלגלתא עיקר האור היוצא ממנו משם הוא אר"ח, ואילו אור דת"ד הוא אר"י. ובדרך אחר אפשר לומר והנה עי' לקמן ד"ה ומהאי גולגלתא נפיק שהבאנו את דברי הגר"א, שזה החיורתא הוא המכונה "נחש בריח", והוא יוצא למטה לז"א, ואם כן למעשה אף התיקון כולל זה נמצא למטה דוגמת התיקון הי"ג דת"ד דא"א. עוד עי' בהגר"א על ת"ז קעב ע"ד ד"ה תלתין ותרין.

עי' לש"ו הקדו"ש צו ע"ג שמקשה, איך יתכן שמקומו של החיורא הכולל הוא למעלה אם סוכ"ס הוא מתפשט למטה. ומתרץ, שבי"ג חיורתא יש ב' ארצין הכוללין את כל הי"ג והמה נכללים באחד שכן הם בסוד זר"ן ודוגמת ב' המזלות שבת"ד הכוללים את כולם. (צז ע"א) והנה ראשו של הארחה הוא לצד העורף, שכן לצד הפנים לא היו יכולים לקבל את אורו, ונמשך הארחה משם והולך דרך כל הראש. וכאשר הוא מגיע לצד הפנים, הוא מתחלק לשנים, ומתעגל לימין ושמאל מחוץ לכולם ומקיף את כולם עד שמגיע לזנביה שבצד העורף, והמה הנזכרים בספד"צ יא ע"א גלופי דגלופין. והנה היותם נחלקים לשנים הוא מכיוון שהמה ב' תכונות שונות, אמנם האמת היא שהם אחד, שכן הנחש בריח עצמו הוא המתחלק. ועל ידי שהוא מקיף את כולם וכולם בתוכו

מחיר האדמה

ע"ג ד"ה בחיזו וד"ה זנבא). החיזורתא הי"ג הוא הנקבה המקפת והיא היותר עליונה מכולן, ובסוד הנקבה שתתגלה לעתיד לבא באלף הז' (פת"ש א"א פתח מ'). ומהאי אתפשט אורכא דאנפוי לתלת מאה ושבעין רבוא עלמין – הש"ע עולמות מתחלקים כן: ג' המאות (ש"ן) הם כנגד ג"ר דע"ק שאינם מתלבשים בשום פרצוף ולכן הם בחשבון גדול דהיינו מאות, וז' העשרות (ע"ן) הם כנגד ז"ת דע"ק המתלבשים באו"א וזו"נ²²³ (בהגר"א על ספד"צ לו ע"ב ד"ה חויה דרהיט וב"ע ל ע"ב). ועי' עומק עניין ש"ע עלמין לקמן קל ע"ב ד"ה תנא אורכא. והאי אתקרי ארך אפים, כלומר אורכא דאנפין, והאי עתיקא דעתיקין אתקרי אריכא דאנפין – דהיינו שהוא ית' משפיע שפע אפילו לרשעים והוא סוד חסד דבינה, דהיינו ימינו הפשוטה לקבל שבים²²⁴ (במדבר רבה פ"ג י"ז) שכן תשובה שרשה הוא בבינה. וזהו סוד החיזורתי המתפשט כמ"ש בספד"צ (יא ע"ב) חיזו דחויא אריך וכו' (ב"ע ל ע"ב). וההוא דלבר אתקרי זעיר אנפין – ז"א מכונה "לבר" שכן הוא מתלבש על הנה"י דא"א, שהם מתחת לטבור וחשובים כלבר מגופא (זהר בראשית נא ע"ב) (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ביקירא). והוא "זעיר אנפין" דהיינו קצר אפים, שכן הוא לא מאריך אף לרשעים מאחר והוא דין לגבי א"א ומבחינה זו הוא נקרא בשם אלקים (בהגר"א על ספד"צ א' ע"ג ד"ה ועיקר המתקלא). אמנם מצד עצמו ז"א הוא רחמים גמורים שכן הוא נתקן על ידי עטרין דחסדים דדעת, הם הנקראים בשם הוי"ה ב"ה ועל שם תיקונם נקרא הז"א בשם זה (בהגר"א על ספד"צ א' ע"ג ד"ה ואמר לשון). מכיוון שכן הוא, לעולם אין ז"א נמצא במצב א': כשעומד בתיקונו נקרא בשם הוי"ה ב"ה, אמנם כאשר הוא בסוד השינה ומסתלקים המוחין ממנו, אז כולו דין ונקרא בשם אלקים. ועל שם שיכול גילוי זה להתמעט כ"כ הוא מכונה זעיר אנפין (ב"ע ל ע"ב). לקבליה דעתיקא סבא קדש קדשים דקדשיא – א"א מכונה "סבא", שכן הראש המגולה שבו הוא בבחינת סבא, שכן נראה לחוש ששערות ראשו וזקנו לבנים. לעולם קבועים ברישא דא"א ג' דברים: י"ג חיזורתא²²⁵, מוחין דיליה וי"ג ת"ד. וזהו עניין היות א"א מכונה כאן "קודש" שכן המוחין מכונים "קדוש". ונוסף על ה"ל בחינת "קדשים" והוא חלק הא"א מהגרון עד הטבור. בחינה זו מתלבשת באו"א, ועל שם התלבשות זו הוא

לכן הוא כולל את כולם. ומש"כ שהוא נשאר למעלה, ר"ל שהחיזורתא הי"ג אינו מתפשט למטה ממקומו, מכיון שמקומו כנגד החוטם אלא שהוא מתעגל דרך הצדדים ונכלל בד' חוורתין שבימין ובד' שבשמאל ומתפשט עמהם כנגד הלחיים. ואם כן מש"כ כאן "חד לעילא", אין הכוונה לעילא ממש, אלא רק סטרא דלעילא. והנה כל זה אינו אלא לעניין התפשטות הארתו ולא עיקר הארתו. והיינו (צז ע"ג) שה"נחש עקלתון" הוא בבחי' הנוק' דהחיזורתא, ולכן היא נחלקת ל"ב שכן אין אשה אלא לבנים (תענית לא ע"א), דהיינו להתפשט למטה. וכן הוא מתפשט לתרי"ג ארוחין הרי הם תרי"ג מצות התורה אשר בז"א, והיינו אורייתא דאצילות שהקב"ה עוסק בה שאינה מתגלית כי אם לעתיד לבא. ולפי זה (צז ע"ד) אין הארחה דפלגותא מתגלה למטה כלל, וכל גילוי הארחה אינו אלא בז"א. והנה כ"ז לעניין התפשטותם, שכל אחד מהם נחלק לפי עניינו. אמנם בעיקר מציאותם הנחש בריח והנחש עקלתון הם ביסודם אחד: הבריח כולל את כל ה"ב בתחילתן שכן הוא שרשם שממנו הם מתפשטים לכאן ולכאן, ואילו העקלתון כוללם בסופן כ"ל שהוא מקיף את כולם וכולם מתפשטים דרכו.

²²³ לפי הלש"ו הקדו"ש צו וצו הנ"ל שצויינו בהערה הקודמת לזה, מובן שהתפשטות הש"ע הנהורין אינו אלא מח' החיזורתי שבצד הפנים, וכן הוא באריז"ל (ע"ח א"א י"ג).

²²⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ יב ע"ד ד"ה וכבר אמרנו, שבחינת ימין פשוטה היא הבינה המתפשטת בז"ת. ועי' פת"ש צמצום יב בבית נתיבות, שהיינו בחינת ה"שקיו דאילנא", ואם כן זהו הדעת המתפשט. ועי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א בליקוט וז"ל, בענין ז' תקוני גלגלתא הכלל כי סוד הדעת שמתפשט בז"ג, שהן ז"ת של כל הע"ס, הוא ז"ת דבינה והיא שביעית להם, ע"כ. ועי' בהגר"א על ת"ז כד ע"א, שהיינו ה"שכינתא עילאה" הפושטת את ידה לשכינתא תתאה, והוא כדברינו שזוהי הארת הבינה לז"ן, והנה כאן הבינה היא הא"א בכללות, והחסד שנתגלה שם הוא בחינת פשיטת היד הנ"ל.

²²⁵ על אף שנתבאר לעיל שזה תמידי אמנם כאן נוסף שיש לו שם "סבא" שבו תמיד יש מוחין כפי שהולך הב"ע ומבאר לקמן.

מחיר האדרא

שמכונים בחינות אלו "קודש קדשים", שאו"א הם נקראים קדשים שהם מוחין כנ"ל, ווהמה מלבישים את א"א, הרי לנו שהב' קדשים מלבישים קדש א', וזהו ג' פעמים קדוש, קדוש אחד של ב' קדשים, וז"ס "קדש קדשים". 'דקודשיא' הוא מן הטבור ולמטה ומתלבש בזו"נ (בהגר"א על ספד"צ יא ע"ג ד"ה וז"ש ומתפשטן וב"ע לא ע"א). וזעיר אנפין, כד אסתכל להאי, כלא דלתתא אתתקן, ואנפוי מתפשטין ואריכין בההוא זמנא – דהיינו כאשר יש חיבור בין ז"א לא"א, והוא על ידי הסתכלות העיניים של זה בשל זה (בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה חד רגשא) (ואז מאירים פני ז"א - ב"ע לא ע"א), אז מתגלים י"ג ת"ד בז"א²²⁶ והכל בתיקון ושלימות (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה והתיקונין). כאשר עולה ז"א למעלה לע"ק (כלומר כאשר ז"א מקבל הארה שלמה מע"ק) אז יש עת רצון בעולם. ומש"כ "אתתקן" כלומר שנעשה רחמים כמו ע"ק. טעם הדבר, שכן עיקר תחילת תיקון העולם היה בע"ק, ושם מצויים בדרך קבע ז' תיקוני הגלגלתא וי"ג ת"ד וש"ע נהורין דפנים²²⁷. ממילא, כאשר עולה ז"א למעלה זו, אף הוא חלה בו בחינת "אתתקן" כבא"א. אבל לא כל שעתא כמה דעתיקא – כל ההנהגה תלויה בז"א, ורק בו תלויה עבודת ישראל. כך, שאם מטיבים מעשיהם, אזי עולה ז"א לע"ק, ואם ח"ו מריעים את מעשיהם אזי נותר במקומו ח"ו ואינו עולה וממילא פועלת מידת הדין בתוקף. אמנם ע"ק תמיד מצוי בשלימות (ב"ע לא ע"א).

ומהאי גולגלתא²²⁸ נפיק חד עיבר חיור לגולגלתא דזעיר אנפין לתקנא רישיה – כאן הוא ראשית התיקון של המתקלא (בהגר"א על ספד"צ ח' ע"א ד"ה בחד). וזה מתקן את היות השערות דראש דז"א מסתבכים זה בזה (פת"ש א"א כו). ומש"כ 'חד עיבר' דהיינו מצד א' של גלגלתא דע"ק, כלומר צד אחור, הרי הם ד' החיורתי ששם²²⁹. והם מתכסים באו"א עד שמתגלים בכתפין (בהגר"א על ספד"צ יא ע"ד ד"ה וז"ש רישא), ומשם יורדים לראש ז"א, ומשם יורדים עוד יותר למטה (כלומר לנוק) (שם ד"ה זנבא). אמנם לכאורה יש להקשות, שבמקום אחר בדברי הגר"א (שם יב ע"ב ד"ה והליתן) איתא ש'העיבר' הוא הנחש בריח, דהיינו דווקא החיורתא ה"ג וא"כ הוא חיורתא אחד ולא כל ארבעת החיורתי וצ"ע. והנראה אולי ליישב, שמש"כ שהחד עיבר מכוון על כל הד', עניינו שהם כנגד בחינת העלמין דכיסופין שיהיו לצדיקים לעתיד לבא (אד"ז רפח ע"א, ועי' פת"ש א"א כב) ה"ה תיקונא דז"א. וממילא בע"כ צ"ל דהם באים כאחד, מכיוון שתכלית שניהם תיקונא דז"א. ומהאי לשאר גולגלתין דלתתא דלית לון חושבנא²³⁰ – והנה על אף שגלגלתא אינו אלא בחי' א' מקומת הכתר, אעפ"כ הכתר של כל פרצוף נקרא אף הוא 'גלגלתא' בערך הפרצוף שנמצא בו. ולבחינה זו הוא שנתכווין האידרא כאן (ב"ע לב ע"ב). הארה זו של הגולגלתא מתגלה למטה דרך יסוד דז"א (ב"ע לא ע"א) ל"שאר

²²⁶ עיי' לש"ו כללים ח"א כ"ז ע"ד, שלעולם אין בז"א עצמו כי אם ט' תיקונים, וכל אימת שנמצא שיש בו י"ג הוא רק מפאת הארת י"ג ת"ד דא"א ורק על ידי או"א.

²²⁷ הב"ע כאן מפרשו בב' אופנים, הא' בעניין י"ג ת"ד וז' תיקוני הגלגלתא. והב' בעניין ש"ע הנהורין, ולא פליגי שכן ב' הפירושים תלויים זה בזה, שכן כאשר הגלגלתא מתגלה הרי שמתגלים גם ש"ע הנהורין.

²²⁸ עיי' בהגר"א על ספד"צ יב ע"ב דאינו גורס כאן "גולגלתא", אמנם בדף יא ע"ד נמצא שכן גורסו, ונראה פשוט שהאופן שבו גרס בדף יב זה לאו דווקא.

²²⁹ והנה קשה מדברי בהגר"א על ספד"צ יב המובאים לקמן שזהו נחש בריח, ועיי' מה שכתבנו בדף יא לתרץ סתירה לכאורה זו.

²³⁰ עיי' בהגר"א על ספד"צ ז ע"ד ד"ה ואחסין, שמביא מכאן ראייה שהת"ד דא"א משפיעים לז"א. אמנם קשה מאד, שכן כאן מיירי בגלגלתא ולא בדיקנא, אלא צ"ל שנקט לה בדרך משל, דוגמת השפעת החיורתא.

מחיר האדרא

גולגלתין דלתתא" אשר עניינו מאתיים עולמות דנוק²³¹, ואין תיקונה אלא לעתיד לבא (בהגר"א על ספד"צ יב ע"ב ד"ה ומהאי). וכל גולגלתא יהבין אגר חוורתא לעתיק יומין²³² – ה"אגר" כאן עניינו העלאת מ"ן מז"א (דהיינו כוונת האידרא כאן באומרו "גולגלתא") כאן לע"י, אשר תכליתו להביא לידי הורדת מ"ד לתקן את ז"א. וכל תיקונו תלוי בתיקוני הע"י שגורם המ"ן (ב"ע לב ע"א). כד עאלין בחושבנא תחות שרביטא – "עלייה בחשבון" עניינו תיקון בתורת מתקלא כלומר שהספירות שבפרצוף יסתדרו בצורה של שיעור קומת אדם בעל ג' קוין ימין שמאל ואמצע. ובחי' "שרביט" הוא כינוי למידת היסוד (פנ"ח חזרת הש"ץ פרק ג', ובהגר"א בתז"ח כ"ב ע"א), ובא לבאר שצריכים הספירות שיתקשרו באור החיורתי הנגזז ביסוד דא"א, הרי הוא שורש התיקון, בכדי לתקן את העולם (ב"ע לב ע"ב). ולקביל דא בקע לגולגלת לתתא כד עאלין בחושבנא – אור זה מכונה "בקע" על שם שאור החיורתי בוקע ועובר באמצע קרקפת הראש. באופן אחר, שורש נשמות ישראל הוא בז"א, וע"כ שורש כל א' מישראל הוא בבחי' פרטית בז"א, והיינו עניין הגולגלתין הנ"ל, ולכן הם נותנים "בקע לגולגלת" כנגד שרשם העליון (ב"ע לב ע"ב), וזהו סוד מצות מחצית השקל, ועיין הערה²³³.

בחללא דגולגלתא קרומא דאוריא – זהו התיקון הב' מתיקוני גולגלתא דא"א (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ב), והיר"ד דע"ק (ה"ה החכמה שבו, והוא האוריא) סתום שם (בהגר"א על ספד"צ כ"א ע"ג ד"ה יו"ד דעתיקא). כלומר שהקרומא מפסיק בין האוריא (דהיינו מקום גניזת היר"ד דעתיקא) למו"ס²³⁴ (בהגר"א בתז"ח יח ע"ג ד"ה חד פריסו), ובו מתלבש חסד דעתיק²³⁵ (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה והוא, וכן שם ע"ב ד"ה קרומא) המו"ס סתים בגולגלתא מכל סטרוי ואינו ניכר שכן הקרום סותמו, ואין מתגלה אלינו אלא הקרומא דאזדכך וסתים²³⁶ (בהגר"א על ספד"צ כג

²³¹ עי' פת"ש א"א כד ז"ל, סוד הת' עלמין דכסופין הם נחלקים לשנים בסוד (שמות לח כו) בקע לגולגולת מחצית השקל שהוא כללות הב' תנינים הנ"ל שהם דו"נ, שהזכר נסתרס ונהיר לנוקבא דרך דופן, והם מאתן עלמין דנחתין לשאר גולגלתין דלתתא דלית לון חושבנא, שהם סוד הנהגת התחתונים בסטרא דחסד הגנוז, שבו זן מקרני ראמים עד ביצי כנים, אלא שהוא בהסתר פנים ואין נסים נגלים עד לעתיד לבא שיתגלה בפום אמה, אבל אור הנקבה נתבטל לגמרי עד לעתיד לבא והוא עיקר שכר המצות, והם מאתן עלמין דכסופין בשביל תורה ומצות, עכ"ל.

²³² עי' לקמן קלה ע"ב שגורס אוראותא, והנה שם קאי על ז"א ואילו כאן על א"א.

²³³ ביאור סוד מצות מחצית השקל, שהוא תיקון לחשבון כלל ישראל ע"מ ש"לא יהיה בהם נגף" (שמות ל יב). טעם הדבר, שכן המגפה היא בסוד עולם התהו הרי הם הביוריים שלא נתבררו כל צרכם, ומאחר שכל חשבון לעולם אינו אלא בסוד מידת המלכות לכן כאן בחשבון מרומזים המלכין הקדמאין שמתו, וממילא דווקא על ידי החשבון הוא שמתעוררת המגפה. לכן התיקון הוא על ידי מחצית השקל, כדי שיהיה משקל דהיינו בסוד המתקלא, וזהו סוד "חצי שקל" שכן הוא גילוי אור החיורתי המתפשט באמצע הראש, וכן הוא "כסף" שכן החיורתי הוא מעלמין דכיסופין כנ"ל. וישראל הרי המה הגולגלתין דלתתא, והם יהבין אגר חיורתי דהיינו שקלי הכסף לע"י, הרי הוא סוד עליית מ"ן ובסוד הקרבנות. והנה כאן מתבאר שכאשר מונים את ישראל, יהיה המנין ההוא "תחת השרביט" דהיינו השרביט הוא כינוי למידת היסוד, וכל חשבון הוא בסט' דמלכות כדאמרן, והיינו שהוא "תחת" השרביט כמידת המלכות שמקומה הוא מתחת למידת היסוד (ב"ע שם).

²³⁴ והוא בסוד הרקיע המבדיל בין מים למים, דהיינו שהאוריא אינו מאיר למו"ס כי אם דרך דופן, באריכות במש"כ בהגר"א על ספד"צ יב ע"ב בענין סירס את הזכר (ב"ב עד ע"ב).

²³⁵ עי' ב"ע לו ע"א, שהוא חסד דדעת דיסוד דרדל"א (וכן בכל שאר התיקונים שהכל כלול בדעת דיסוד דרדל"א – שכן לשיטת הגר"א רדל"א ועתיק היינו הך). ועי' פת"ש א"א יג שחסד דעתיק (ולא דיסוד) הוא המתלבש בקרומא. וכן עי' בבהגר"א על ספד"צ ו' ע"ד ד"ה ובהן, שבתיקון ה"ה מתלבש נר"ה דרדל"א, ואם כן הוא דלא כהב"ע, וצ"ע דברי הבית עולמים דהוא גם סותר דברי עצמו בפתחי שערים וגם דלא כשיטת הגר"א. ונראה לענ"ד אולי ליישב שהב"ע מדבר בשורש המידה ואילו הפת"ש מדבר בעצם המידה.

²³⁶ כוונתו לומר שהארת המו"ס היא רק דרך הקד"א דהיינו המצח. ועי' בהגר"א על ספד"צ סוף ד ע"ב ובהערת הלשם שם על התיבות "רעוא דרעוין" שהיינו ת"ת. ועי' דע"ה חלק א' נה ע"א,

מחיר האדרא

ע"ג ד"ה וז"ש הוא). בין הגלגלתא למו"ס עומדים האוירא והקד"א כאחד, אמנם מכיוון שהאוירא מצד עצמו הוא נעלם, לא הזכיר האידרא אלא את הקרומא²³⁷ ואת האוירא הזכיר רק בדרך רמז (ב"ע לב ע"ב). דחכמתא עלאה סתימאה²³⁸ – כלומר אוירא (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ב ד"ה קרומא), וקאי על אוירא ועל מו"ס כאחד²³⁹ שכן שניהם נק' חכמה. ומכיוון שאוירא ובוצינא תמיד בזיווג לכן הזכירם האידרא כאחד, דהיינו עיקר האור שנשאר באוירא ונפיק ממנו דרך הקרומא הארה מועטת בלבד והוא סוד יו"ד דאוירא²⁴⁰ דמשם אתבני אבא ולכן נקרא יו"ד דהו"ה, שכן הוא החכמה העליונה דרדל"א שנסתרת מעין כל (ב"ע לג ע"א). דלא פסק – ר"ל שהארת האוירא אינה פוסקת מלהאיר לכל העולמות, שכן הוא סוד האור הגנוז המאיר דרך הקרומא (ב"ע לג ע"א). והאי לא שכיח – כלומר שאור החכמה עילאה סתימאה אינו שכיח ומושג לנו כלל²⁴¹ משא"כ מוחין דז"א שמבואר ש'אשתכחו' (עי' לקמן קלו ע"א) דהיינו שביכולתנו להשיג ממנו תמצית הארה (ב"ע לג ע"ב). פירוש אחר: עיקר הנהגת עוה"ז היא הנהגת זר"ן, ואילו הנהגת א"א תהיה רק בעתיד אמנם כעת אינה מצויה. אמנם לפעמים מתגלה הנהגת א"א אפילו בזמן הזה²⁴² (הגהות לש"ו בהגר"א על ספד"צ סוף א ע"א). ולא אתפסק – הקרומא דבגלגלתא דז"א נפסק ויוצא אור המוחין דרך שם בסוד ל"ב שבילין דחכמה ונ' שערים בבינה ובדעת ו' אידרין. אמנם קרומא דע"ק סתום לגמרי ואור המו"ס לא יוצא דרך שם, ולכן נקרא "סתמאה" (ב"ע לג ע"ב וכן עי' בבהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה וכל אלו). אם אכן היה הקרומא דע"ק "אתפסק" הרי שהיה מאיר למו"ס בהארה גדולה מכפי יכולת המו"ס והיתה מתבטלת הבחירה (פת"ש א"א יג). והאי קרומא אתחפייא על מוחא דאיהי חכמתא סתימאה – ולכן הוא מכונה "תיקון", שכן הוא מעלים את האורות שלא יתגלו בתוקף שהיו בעולם התהו, ורק אור דקיק נראה יוצא דרך הקרומא (ב"ע לג ע"ב בהגר"א על ספד"צ ה ע"ב ד"ה ואמר אודתיך). ובגיני כך אתכסיא האי חכמתא

שהיינו הפרסא המבדלת בין א"א לאו"א, כלומר שכאן עניינו לבאר שתכלית הקד"א היא לסתום את המו"ס בהארתו למטה דווקא, ועי' בהגר"א על ספד"צ כ"ג ע"ב ריש העמוד וע"ג ד"ה וז"ש הוא.

²³⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ה ע"ב ד"ה ואמר אזדכך שפי' שרק הקרום [הוא נחשב לאחד מהתיקוני גלגלתא] אמנם האוירא עצמו אינו יכול להיות מהתיקונים שכן כל עניין תיקון אינו אלא מיעוט האור כדי שיוכלו לקבל.

²³⁸ גליונות הלש"ו: עי' לקמן קל"ה ע"ב והאי אוירא הוא טמיר דטמירין וכו', עכ"ל. ועי' בבהגר"א על ספד"צ ה ע"ב ד"ה קרומא שמציין דבר זה. ה'טמירא דטמירין היינו העילאה סתימאה דכאן ונקראת טמירא דטמירין ע"ש שיש בה ב' סתימות הנמנים כאן.

²³⁹ עי' בבהגר"א על ספד"צ ג ע"ג ד"ה ותיקון שחכמתא עלאה סתימאה היא כינוי לאוירא. והנה עי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ב ד"ה וגבורה דרדל"א, ז"ל, והן [אוירא ומו"ס] מתכללין זה בזה שהן חו"ב דא"א, ובהן חו"ג דרדל"א ונכללין שני האורות במ"ס שהוא בינה דא"א, כמו בכל חו"ב שנותן חכמה הזרע לאמא, ומפני שאין בא"א בחינת נקבה נגלה לכן האוירא ומ"ס נכללין כא', ואוירא נקרא חכמתא עלאה סתימאה כנ"ל וקרומא נקרא קרומא דחכמתא כו', ע"כ.

²⁴⁰ עי' זהר בראשית ט"ז ע"ב: ויהי אור, אור דכבר הוה, אור דא רזא סתימא, אתפשטותא דאתפשט ואתבקע מרזא דסתרא דאויר עלאה סתימא, בקע בקדמיתא ואפיק חד נקודה סתימא מרזא דיליה דהא אין סוף בקע מאוירא דיליה, וגלי האי נקודה י, כיון דהאי י אתפשט, מה דאשתאר אשתכח אור.

תרגום: "ויהי אור" - אור שכבר היה. אור זה הוא סוד סתום, התפשטות שהתפשטה ונבקעה תחילה בסוד של סתר האויר העליון הסתום, שם בקע בתחילה והוציא נקודה סתומה אחת מהסוד שלו, שכן אין סוף בקע מהאויר שלו וגילה נקודה זו י. כיון שי' זו התפשטה, מה שנותר נמצא אור.

²⁴¹ וכן משמע מא"ז רפח ע"א. והנה עי' ב"ע רכט ע"ב, שהלשון "אשתכח" עניינו לאפוקי ממשמעות הלשון "מתפרשין". ועי' ע"ח שער אריך פרק ב וז"ל, ופי' אשתכח ר"ל שהוא נמצא לנו ונגלה אלינו בהיותו מתלבש גו וכו', עכ"ל.

²⁴² עי' ת"ז תיקון כא בדברי הגר"א שם מב ע"ב, ז"ל, וזמ"ש לא שכיח ר"ל שאינו מתגלה רק לפרקים לבד.

מחיר האדרה

דלא אתפתהא בהאי קרומא – כנ"ל, שנקרא מו"ס מכיוון שהקרומא מכסה אותו וסותמו, והקרום הוא שלם דלא אתפתח לשבילין (המוזכרים לקמן ד"ה וכדין נגיד) וכמו הקרומא דבגלגלתא דז"א (ב"ע לד ע"א).

והאי מוחא דאיהו האי חכמתא סתימאה שקיט ואשתכיך באתריה כחמר טב על דורדייה²⁴³ – "דורדיא" ה"ה השמרים, הן תוקף הדין. אמנם במקום זה עצמו הוא "שקיט", שכן במו"ס, אע"ג שהוא שורש הדין (שכן בו מתלבש גבורה דרדל"א – בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ג ד"ה ובמו"ס) מ"מ בו עצמו אין הדין ניכר {אלא נכפף}, וכיין צלול על שמריו השקועין בתוכו, שאין השמרין ניכרין אלא בתחתית הכלי. לכן השערות והזקן, שהמה הפועל היוצא של התגלות המו"ס, כמו כן הם תוקף הדינין (בהגר"א על ספד"צ ד ע"א ד"ה והענין כי, וכן בהגר"א בתז"ח כ"ד ע"ב ד"ה גליף). ולכן תמיד ביטול הקלי' הוא על ידי התעוררות המו"ס²⁴⁴ שכן הוא שרשם (ב"ע לד ע"א). מו"ס הוא בינה דא"א, ולכן בו נמצאים מ"ט שערי הבינה והוא סוד החכמה הפנימית של התורה שניתנה למשה במתנה (ע"פ ילקוט שמות שצא) (פת"ש א"א ח'). והיינו דאמרי סבא דעתוי סתים ומוחיה סתים – כמש"כ (משלי יא ב) ואת הצנועים חכמה, שת"ח אינו מגלה את חכמתו ודעתו. וכמו כן כאן, מו"ס דע"ק הוא סתום, ובו נמצא גילוי הצניעותא ה"ה הרדל"א, ומו"ס הוא המסתירו. ושם מצויים הסודות הנסתרים, שאינם מתגלים אלא לצדיקים לעתיד לבא²⁴⁵ (ב"ע לד ע"ב). ושכיך – דהיינו שמשכך (מגביל) שארי אברים מלפעול רצונם וחפצם (מ"א טו), או לשון של משכך רוגז. "סתים ושכיך" הם כנגד חו"ב (ב"ע ל"ה ע"ב). והאי קרומא אתפסק²⁴⁶ מזעיר אפיין – כלומר שקרומא דגלגלתא דז"א עשוי חריצים חריצים וממילא אין הקרום סתום כלל. ממילא יש השגה לחכמה שבו מכיוון שיוצאת הארת החכמה דרך הקרום הנפסק (ב"ע לד ע"ב²⁴⁷). ובגיני כך מוחיה אתפשט ונפיק לתלתין ותריין שבילין – מח ז"א מוציא הארה דרך הקרום בל"ב מקומות, וכל שביל מיוחד להנהגה אחרת והם מתגלים בכ"ב אותיות וי' נקודות²⁴⁸. כאשר מאיר א"א אל ז"א בשלימות אזי מאירים כל ל"ב השבילים (ב"ע לד ע"ב). הה"ד (בראשית ב) ונהר יוצא מעדן – "עדן" הוא כינוי לחכמה דז"א והוא משקה את ה"גן" הרי הוא ז"ת דז"א הנקראים גנתא (ב"ע לד ע"ב). מ"מ, משום דקרומא אתפסק דלא מחפיא על מוחא – כלומר שהקרום דז"א נפסק ודלא כבמו"ס. טעם החילוק, שכן כאן עיקר תפקיד הקרום הוא לגלות את האורות, ואילו בקרומא דא"א תפקידו הוא העלמתם (ב"ע לד ע"ב).

²⁴⁹(ועכ"פ קרומא פסיק לתתא) והיינו דתנינן ברישומי אתוון – האדרא מביא ראייה שמו"ס סתים מכל סטרוי מזה שכתוב רישומי אתוון וכו', וראייתו, מכך שהאותיות מתחילים מחכמה (שכן כתר אינו מכלל הפרצוף), והאותיות הם הכלים של הספירות שנבנו על ידי האותיות. ד"מ, אות א' הוא בחכמה, ושם רמוזים ל"ב

²⁴³ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה ואמר.

²⁴⁴ עי' לש"ו דע"ה ח"ב טו ע"ב, שזהו מכיוון שכל טעם היותם דינים הוא מכח ריחוקם משרשם, והרי בשרשם הדינים מבוססים, ממילא בגילוי השורש הם מתמתקים.

²⁴⁵ אם הוא אכן היה מגלהו, הרי שהיה מחריב את העולם, שכן הסתר זה הוא שמעניק לנו את אפשרות הבחירה שכן הגילויים הגדולים נסתרים מאיתנו. והנה צ"ע לכאורה מהו דבר זה שגם מוחו וגם דעתו סתומים, ויתכן אולי לבאר ש"מוחא" קאי על מו"ס, ואילו "דעת" קאי על קד"א שבו גנוז דעת דרדל"א.

²⁴⁶ נדצ"ל בזעיר.

²⁴⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ כג ע"ב ד"ה וכל אלו.

²⁴⁸ עי' גר"א ס"י א א אופן ג' וז"ל, והן י"ג טעמים בכתר כמ"ש בתז"ח (כ ע"ד) ול"ב נתיבות הן עשר נקודות וכ"ב אותיות.

²⁴⁹ ב"ע לה ע"א גורס את המוסגר.

מחיר האדרא

נתיבות פליאות חכמה (ס"י פ"א מ"א) בעצם ציור הא', אשר כאשר מצוייר כן: א נמצא שהוא מורכב מהאותיות י' ו' ו' י', וכל האותיות כלולים בחכמה. והנה כל זה התגלה בל"ב שבז"א, אמנם במו"ס הם אינם אלא רשימו דאתון, והיינו ראייתו (ב"ע לה ע"א) וכמשי"ו. תי"ו רשים רישומא לעתיק יומין דלית דכוותיה – הארת האותיות במו"ס הוא ברשימו ולא בגילוי שכן הארתו נעלמת. בחינת הארה זו שברשימו היא בסוד האות תי"ו, שכן האות תי"ו היא הבחי' האחרונה של האותיות ובה נכללים כולם, דהיינו עניין הרשימו ה"ה המלכות והכללות של כל הארה. טעם הדבר, שכן במוח דע"ק הקרומא לא פסיק, וממילא אין יוצאת משם אלא הארה מועטת דרך הקרומא דאזדכך (ספד"צ ה' ע"א). הרי לן שאין יכול לצאת משם אלא רשימו של האותיות. (אמנם בז"א נתגלו כ"ב אותיות וי' נקודות גמורות שהרי מוחו נחלק לל"ב שבילין²⁵⁰ וכנ"ל). עוד אפשר לומר, שהאות תי"ו רומזת לקד"א, והוא סוד אות ת' גדולה שבפסוק (דברים יח יג) "תמים תהיה עם ה' אלקיך" דהיינו המצוה שלא להרהר אחר מדותיו ית' וכן הוא השורש להנהגת צדיק ורע לו. וזאת, מכיוון שהנהגתו ית' הבאה ממוחין דע"ק סתומה. עוד ירמוז לכללות הע"ק שהוא חותמו של הקב"ה²⁵¹ (ב"ע לה ע"א).²⁵² (דביה תלייא תמים דעות שלים מכל סטרוי – כלומר שהמוחין שבע"ק כלולים בחד מוחא (בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה ועוד נ"ל), ואינו נפסק להאיר ל"ב שבילין כמו מוחין דז"א. ועתה יתבאר אמרו דהוא תמים דעות שלים, שכן בז"א ישנם ב' דעות: א' דעת עליון הנשאר בראש, וא' דעת המתפשט בגוף (בהגר"א על ספד"צ יד ע"ד ד"ה שיתא). מוחין דע"ק מכוסים בקד"א, וממילא אינם מתפשטים. וכן ירמוז לכך שג' מוחין דז"א מתחלקים לד' מוחין, דהיינו חו"ב וב' עטרין דדעת, ואילו מוחין דע"ק חשיבי חד (ב"ע לה ע"ב). וסתים ושכיך ושקיט – ג' לשונות אלו הם כנגד חב"ד וכנגד ג' הוי"ת שבמו"ס. "סתים" הוא כנגד חכמה דהיינו חכמה סתימאה, "ושכיך" כנגד בינה, שכן מבינה דינים מתערין (והר ויחי רב ע"ב) ושם הוא מקום השכיכו דרוגזא שכן הדינים נכפים בשרשם²⁵³, "ושקיט" כנגד דעת, שכן לעומת דעת דז"א שאינו קבוע במקומו אלא מתפשט, ברצוא ושוב²⁵⁴, הרי שדעת דע"ק הוא "שקיט" (ב"ע לה ע"ב). כחמר טב על דורדייה – דעת מכונה יין, וכמ"ש רז"ל (מגילה טז ע"ב) שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו (עי' בהגר"א על ספד"צ ט ע"ג). וזהו עניין היותו "טב" כאשר אין רע בתוכו שכן כבר הוציאום הגבורות, ואז הם שקטים ביחס לתחתונים שכן אינם מתפשטים בז"א (ב"ע לו ע"א).

תאנא בגולגלתא דרישא תליין – כאן מבאר את התיקון הג' מתיקוני גלגלתא דא"א המכונה עמר נקי, והיינו שערות הראש (בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ג ד"ה עמר נקי²⁵⁵). זה מגבורה דע"י והוא מגבורה דדעת דיסוד דרדל"א (ב"ע לו ע"א²⁵⁶), וזה אור חוזר²⁵⁷ והן נפקין ממ"ס²⁵⁸ (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ב ד"ה עמר נקי). אלף אלפין

²⁵⁰ עי' לעיל הערה 248.

²⁵¹ עי' מש"כ בגמ': ריש לקיש אמר תיו סוף חותמו של הקדוש ברוך הוא, דאמר רבי חנינא חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת (שבת נה ע"א).

²⁵² ב"ע לה ע"ב גורס את המוסגר.

²⁵³ עי' הערה 244.

²⁵⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ יג ע"ג ד"ה והחיות רצוא.

²⁵⁵ וע"ש הגהות הלשם שם וז"ל, הנה מדברי רבינו משמע שהם ענין אחד עם ה"ג נימין, אמנם דעת האר"י אינו כן עי' מבר"ש ר"פ י' ושם פ"ז משער א"א.

²⁵⁶ עי' לעיל הערה 235.

²⁵⁷ עי' פת"ש א"א יד וז"ל, אור חוזר וכו', [ענינו] שיעור הניתן למאורות המשפיעים אל הנבראים, שהוא האור הפנימי שבהם, שלא יתגלה עליהם יותר ממדתם כדי שלא יתבטלו, וה"ס הסתר האור הגדול ואור הרצון העליון, כדי שלא יתראה יחודו ושלמותו ית' יותר מן הראוי אל

מחיר האדרא

רבוא ושבע מאות וחמש ושבעין אלפי רבוא קוצי²⁵⁹ דשערי – "אלף" הוא סוד חכמה שהוא סוד אלף פלאות חכמה, וכאשר עולה חכמה לע"ק הרי שהיא עולה לחשבון גדול והיינו "אלף אלפים רבוא". "ז' מאות" הוא סוד בינה, שכן היא מכונה במספר שבע שהרי היא כוללת את כל ז"ת. "וחמש" הוא בדעת, ה"ה סוד עץ החיים שאורכיה מהלך ת"ק שנין (חגיגה י"ג ע"א), והם כנגד ה' הספירות מחסד עד נצח. "ושבעים" עניינו כנגד ז"ת, כל א' מהם כלול מ' (ובסוד ע' נפש של יעקב²⁶⁰) שיוצאים מן הדעת. והנה כולם נכללים בשערות הגלגלתא דע"ק והיינו "קוצי דשערי". והנה בהמשך לקו הנ"ל יתבאר היטב, שכ"ז רומז למאמה"כ "האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים" (שמות לח כח), שכן הווים באים מהשקלים, שהמה האגר חיוורת של ע"י כמ"ש לעיל (ד"ה ומהאי גלגלתא), אשר עיקר עניינו הוא להוריד את שפע הארת השערות דע"ק לז"א (ב"ע ל"ו ע"ב). ריבוי שערות כאן הם פירוט י"ג הנימין המזכרים לקמן קכט ע"א, ששם הם באמת אגודות של שערות ואילו כאן מדבר על שערות פרטיות (לש"ו הקדו"ש צח ע"ג). חוור ונקי – כלומר ששערות אלו הינן רחמים גמורים ומשולים הם בלובן הצמר הנקי. מ"מ הדינים כלולים שם בהעלם וניכפס, שכן הם מותרי מו"ס²⁶¹. ואילו במו"ס עצמו הוא כחמר טב וכו'. אמנם עכ"פ אין שם אחיזה לסט"א, ולכן אמר "נקי" (ב"ע לז ע"א). כהאי עמרא²⁶² כד איהו נקי דלא אסתבך דא בדא דלא לאחזאה ערבוביה בתיקוניו אלא כלא על בורייה דלא נפיק נימא מנימא ושערא משערא – ענין ה"סיבוך" הוא, שמתערבבים שערי דכין ומסאבין [טהורים וטמאים] ומסתבכים זב"ז (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ד וענין הסיבוך). אמנם כאן השערות "לא אסתבך" שכן תליין בשיקולא (כלומר שיש בהם גילוי של מתקלא שכן כאשר אין השערות מסובכות זו בזו הרי שהחסדים קיימים לחוד במקומם והגבורות קיימים לחוד במקומם, ואז אין הגבורות מתגלים כ'מסאבין' והיינו המתקלא) וממילא הדינין נכפין (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ב עמר נקי²⁶³). והוא ענין תיקון המלכים וכן כל שאר התיקונים שבאו כאשר היו האורות בשיקולא ובסדר נכון, שכן התערבות הכלים היא כאשר כל כלי נוטל את האורות של חבירו, ולכן נשברו הנקודות (ע"ח נקודות ה) (ב"ע לז ע"א).

וכל קוצא וקוצא אית ביה ארבע מאה ועשר נימי דשערי – קוצים הינם עיקרם ותחלתם של השערות, והיינו בעודם בשרשם שבמו"ס (שענה"כ ציצית פרק ב), ושם הם בבחי' בינה, שכן המו"ס עצמה היא בינה דא"א (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ב) (ב"ע לז ע"ב). כחושבן קדו"ש – מוחין נקראו "קדישין", וכולם נקראו על שם החכמה

הנבראים, שלא יתבטל ענין הבחירה והמעשה והוצרך לבוא האור במדה ומשקל, והוא בסוד אור חוזר וסילוק וצמצום.

²⁵⁸ לכאורה צ"ע, שכן לעיל בתיקון של טלא דבדולחא אמר הגר"א שמו"ס איננו בכלל התיקוני גלגלתא, ואילו כאן כותב ששערות הראש נפקין ממנו. והנה עי' פת"ש א"א יד שיישב שמו"ס הוא דוגמת הבינה, שמצד התפשטותה למטה היא אינה בכלל הגר"א אלא בבחינת הדעת המתפשט, אמנם מצד שרשה היא בכלל הגר"א, וממילא כאן המו"ס הוא בכלל התיקוני גלגלתא.

²⁵⁹ לענין הקוצי עי' לקמן ד"ה וכל קוצא.

²⁶⁰ עי' זהר משפטים קכג ע"א, ובהגר"א על ספד"צ ט ע"ג ד"ה וידוע.

²⁶¹ עי' יהל אור ח"ג ל"ז ע"ב בליקוטים וז"ל, והענין כי הן (השערות) מותרי מוחא, וכפי מספר הכחות שבמוח כן מספר השערות, וכן השערות שבראש, אלא שהן מכחות שבאורא משכן הנשמה והן גבוהין יותר וכו', ע"כ. ועי' מים אדירים מג, שהם באים מעכירת ופסולת המוח. ועי' לש"ו דע"ה ח"ב טו ע"ב, שהיוצא מהשערות אינו אלא תמצית אור ז"א ושיריו מתבקעים ויוצאים לחוץ מגודל ריבוי תוקף האור שבפנימיותם. ועי' פת"ש (אח"ף יד) שכל שיעור היא עולם שלם, והמה שיעורי עומק חכמתו ית' בטעם הבריאה ושורשו.

²⁶² עי' בהגר"א על ת"ז קמ ע"ד ד"ה ועתיק.

²⁶³ עי' פת"ש א"א יד, שבגלגלתא דע"ק טעמי התורה גלויים לכל המשיגו, ושם אין בחינה של רע (דהיינו סיבוך) כלל ח"ו, שכן כל שער בתורה יש לו מקור בפ"ע במבועא דחכמתא סתימאה. ודוגמא לדבר מצינו בש"ס דאין שני נימין יוצאים ממקום אחד שלא להחריב העולם (ב"ב טז ע"א).

מחיר האדרא

ושם הוא מקור הקדושה. וכאן מתגלה הקדושה על ידי גילוי הגבורות שהוא עשיית דין ברשעים, וממילא נהיה קידוש לשמו ית' (ב"ע לז ע"א). וכל נימא ונימא (קכט.) להיט²⁶⁴ – כאן רואים את האור החוזר שבשערות דע"ק, שהם שורשי הדינים שכן הם יוצאים מגבורה דרדל"א, שכן טבע האש הוא לעלות למעלה (ב"ע לז ע"ב). בארבע מאה ועשר עלמין וכל עלמא ועלמא סתים וגניז – כאשר השערות הנ"ל עולים, הם עולים דרך הקד"א ומשם דרך האוירא, ואז דרך הגלגלתא. והנה בעודם באוירא, מכיוון שגם באוירא יש שמות הוי"ה ב"ה, ובבחינת המספר ת"י כחשבון ד' יוד"ן דהוי"ה וי' אותיות דמילוי שם הוי"ה (שעה"כ ג ע"ד). ככל שהארת השערות עולה, היא מתגדלת יותר ויותר, ולכן עולים יותר לחשבון גדול (כלומר, כאשר ההארה נמצאת באוירא, היא בבחי' ד' עלמין הרמוזים בד' יוד"ן שבמילוי שם הוי"ה ב"ה. בעלייתה דרך הקרומא, היא נכפלת בי' ועולה בחשבון מ' עלמין. ביציאתו דרך הגלגלתא היא נכפלת שוב בי', ועולה חשבוננו לבחינת ד' מאות עלמין). והנה אוירא דע"ק נעלם מאד ומכונה (ז"ח ע' ע"א) אוירא דלא אתפס. ולכן אמר כאן שהעלמין "סתים וגניז", "סתים" ע"ש שנסתם תוך הקד"א²⁶⁵, "וגניז" בסוד חסד דרדל"א שמתלבש באוירא והוא סוד האור של היום הראשון, ה"ה האור הגנוז, אשר אינו יוצא ממנו כעת אלא נהירו דקיק²⁶⁶ (ב"ע לז ע"ב). ולית דידע לון – אבא יונק מאוירא הרי הוא סוד יו"ד דנפיק מאוירא ואשתאר אור²⁶⁷. ועכ"ז אבא אינו משיג את האוירא עצמו, כי אם את האור היוצא מהאוירא דנפיק דרך הקרומא ומתלבש במזלא (ב"ע לז ע"ב). בר איהו – שאין האוירא ניתן להשגה כי אם לע"ק עצמו. לכן כינם כאן "עלמין" ע"ש העלמם (ב"ע לז ע"ב). ולהיט בארבע²⁶⁸ מאה ועשרין עיבר – בגלגלתא דע"ק יש שם הוי"ה דע"ב והם ד' יוד"ן (דהיינו בבחינת המספר ד' מאות, שכל א' מהיוד"ן הוא י פעמים י' ע"ש כל אחד מ' הספירות שבו), ונוספו על זה י' אותיות המילוי וכן מילוי האות יו"ד בעצמו עולה כ'. ומ"ש 'עיבר', שכן השערות שעל גבי הגלגלתא מתפשטים לכל צד, משא"כ בהיותם סתומים עדיין בשרשם באוירא ומוחא (ב"ע לח ע"א). ובכל נימא ונימא אית מבוע דנפק ממוחא סתימאה – שערות הם כלים וצינורות לאור הנובע בתוכם (דהיינו בחינת המשח רבות – עי' לקמן קלא ע"א) מהמו"ס (ב"ע לח ע"א). ואפילו שעיקר המשכת הנימים הוא ממו"ס כמש"כ כאן, אמנם היותם נעשים לבחי' שערות הוא על ידי הקד"א (לש"ו ביאורים ח"א מ"ח ע"ד). דבתר כותלא – למימרא שאין הארת שערות הראש כאורות אח"ף והזקן, שכן אלו האחרונים יוצאים דרך נקבים פתוחים (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ד ד"ה וידוע). וכוונתו לאחורי הקרומא שהוא סוד כותל המפסיק בין אוירא לגלגלתא. והנה כמו כן הגלגלתא נקרא אף הוא כותלא המקיף את האוירא ומו"ס, והשערות הנ"ל, דרכם נמשך מבועא ממו"ס מתתא לעילא דרך הקרומא והגלגלתא דהיינו "בתר כותלא" (ב"ע לח ע"א). "בתר כותלא" פי' שנתמעט האור (פת"ש שער התיקון כ"ב). ונהיר ונגיד בההוא נימא לנימין דזעיר אנפין, ומהאי מתקן מוחיה²⁶⁹ – דהיינו הארה הנמשכת דרך אחוריים לנימין דז"א, ואח"כ מתקנת את מוחין דז"א, כלומר שהיא מתחלקת לד' מוחין²⁷⁰ (ב"ע לח ע"א). וכדין נגיד ההוא מוחא לתלתין ותריין שבילין – בחכמה דז"א יש ל"ב נתיבות, והם

²⁶⁴ עי' בהגר"א על ת"ז קמא ע"א ד"ה כגוונא דאבנין כו'.

²⁶⁵ דהיינו שאינו מאיר למו"ס כי אם דרך הקד"א, עי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה קרומא.

²⁶⁶ דהיינו תמצית הארה ממנו כמבותר כותלא וכדלקמן.

²⁶⁷ עי' זהר בראשית טז ע"ב לעיל הערה 240.

²⁶⁸ עי' בהגר"א על ת"ז קמא ע"א ד"ה כגוונא.

²⁶⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ג ד"ה ותיקון של, וכן כא ע"ג ד"ה בעמר.

²⁷⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ג ד"ה וידוע וז"ל, כשנהיר מוחא סתימאה למוחא דז"א שאז לו

ד' מוחין וכלא כליל מ"ס דא"א שכנגדן ירית עוד ד' תיקונים.

מחיר האדרה

מאירים על ידי הארת מו"ס שמאירה בהם על ידי השערות. שכן כל ל"ב הנתיות כלולים במו"ס בהעלם בציור האות א (וכמבואר לעיל דף קכח ע"ב ד"ה ועכ"פ), הרי הם שורש ל"ב הנתיות שבחכמה²⁷¹. ולכן אמרו בס"י (פ"א מ"א) בל"ב נתיבות פליאות חכמה וכו'. ר"ל, שהם מפליאות החכמה העליונה דע"ק, שעליו נאמר במופלא ממך²⁷² (חגיגה יג ע"א) (ב"ע לח ע"א). על ידי הארת מו"ס מאירים ל"ב שבילין במוחין דז"א, וממוחין דז"א מאירים ל"ב השבילין ליסוד דז"א. שכן על ידי שיש לז"א מוחין, אזי הוא בגדלות וממילא ראוי לזיווג (ב"ע לט ע"ב).

וכל קוצא וקוצא מתלהטין ותליין מתתקנן – קוצים הינם עיקרם ותחלתם של השערות, והיינו בעודם בשרשם שבמו"ס (שנע"כ ציצית פרק ב), ושם הם "מתלהטין" ע"י שורש הגבורות ששם ובסוד בוצינא. אח"כ, ביציאתם לתוך האוירא שם הם 'תליין', דהיינו שמתגדלין קצת וממילא שם הם בבחינת "תליין" בלבד. אמנם עיקר הארתם של השערות הוא כאשר הם מתתקנין בגלגלתא, ואזי הם עצמם מכוונים "תיקונים" (ב"ע לט ע"ב). בתקונא יאה בתקונא שפירא²⁷³ מחפייין על גולגלתא – אמרו "תיקונא יאה" מצד השערות עצמם, שהם מתגלים ויופיים נראה. אמנם המבוע הנמשך מתוך השערות הוא נעלם ואינו מתגלה, ועליו בא מאמרו "תיקונא שפירא"²⁷⁴. והנה שניהם כאחד 'מחפייין על גולגלתא' כלומר שמכסין על החיורתי דגולגלתא שלא יתגלו חיורתיא כי אם דרך משיכו דשערות (ב"ע לט ע"ב). מתתקני קוצי דנימין מהאי סטרא ומהאי סטרא עד²⁷⁵ גולגלתא – שערות דע"ק מאירים לשערות דז"א. והנה כל ענייני ז"א הם בב' בחי', ה"ה דין ורחמים, וכמש"כ (זהר משפטים קכב ע"ב) רישא דמלכא אתתקן בחסד ובגבורה. שכן על אף שבעתיקא כולא ימינא ולית שמאלא, מ"מ שורש הדינים אינו נמצא אלא בו, והוא על ידי כך שהשערות הינם ע"ג הגלגלתא. ובגלגלתא עצמו מאיר חסד דבינה דרדל"א (בהגר"א על ספד"צ י"ב ע"ד ד"ה וכבר אמר), וגבורה דרדל"א מתלבש במו"ס, הרי לנו שנכללים בשערות חו"ג בשורשם, שכן המה גילוי הארת המו"ס והגלגלתא (ב"ע לט ע"ב).

ותאנא כל נימא ונימא אקרי²⁷⁶ (ס"א איהי) משיכא דמבועא²⁷⁷ (ס"א ממבועין)²⁷⁸ (ס"א ואינון מבועין) דנפקין ממוחא סתימאה – כלומר שהנימים נמשכים מאוירא, והוא על ידי בחינה המכונה "מבועא" דהיינו מעיין. שכן אוירא הוא סוד מים חיים הנובעים מחסד דרדל"א, ובו תלייא אבא ה"ה מבועא דחכמתא (אד"ו רצ"ה ע"א). ומש"כ 'סתימין' פי' שאוירא הוא סתום ונעלם מאד. ונפקין ממו"ס, פי' שהמבועין דאוירא נמשכים ממו"ס כמו שכתבנו (ב"ע לח ע"א). שכן ממו"ס נפקין לאוירא ואח"כ נפקין ע"ג גלגלתא²⁷⁹ (ב"ע מ ע"א). ותאנא

²⁷¹ שכן כלולים בציור א' זו האותיות י' ו' ו' העולים יחד ל"ב.

²⁷² שהוא המו"ס, ע"י בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ד.

²⁷³ פי' "יאה" ראוי (ע"פ תרגום אסתר א יג), ופי' "שפירא" יפה.

²⁷⁴ ע"י לקמן קלג ע"ב תיקון ז' איתא ש"יפה תואר" הוא בסוד גבורות שכן הוא קאי על סידור האברים, ואילו "יפה מראה" הוא עניין לזיו הפנים, ולפ"ז יוצא שהתואר "יאה" הוא עניין ליופי המראה הפנימי, ושפירא ליופי התואר ה"ה סידור האיברים הנאות החיצוני (וכן ע"י בראשית לט ו"ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה" ותרגומו שם "והוה יוסף שפיר בריוא ויאי בחזוא" והוא כעין האמור כאן). אם כן הדברים הפוכים ממש"כ בב"ע כאן וצ"ע. [והנה ע"י בב"ע מד ע"א ש"יאה" הוא כנגד בינה, שכן כל יופי תלוי בגוונים ששרשם הוא בבינה, ואילו 'שפירא' הוא כנגד הדעת, שכן הוא שפירו דגופא והוא כלל חו"ג.]

²⁷⁵ במהדורות הדפוסים אמסטרדם ומנטובא במקום "עד" נדפס "על".

²⁷⁶ בב"ע מ' ע"א ליתא להך גירסא.

²⁷⁷ בב"ע מ' ע"א ליתא להך גירסא.

²⁷⁸ בב"ע מ' ע"א ליתא להך גירסא.

²⁷⁹ ע"י לש"ו חלק הכללים ח"א מח ע"ד מוזכר לקמן הערה 317.

מחיר האדרא

משערוי רב"נ אשתמודע מאי הוא, אי דינא אי רחמי – כל ההנהגה מתגלה בשערות, הרי הם מותרים מו"ס²⁸⁰, ובמו"ס תליין כל העולמות וכל ההנהגה. ומביא על כך דוגמא לדבר מהאדם תחתון ("שערוי דבר נש"), להורות שמדותיו של אדם ניכרות על אופן צמיחת שערותיו (ב"ע מ ע"ב). מכד עברין עלוי ארבעין שנין – ואז הוא בתורת בן ארבעים לבינה (אבות פ"ה מכו), ומאז מתחילים ימי הזקנה, ומתחילות שערותיו להתהפך לגוון חיוור, סט' דע"ק. ומשך זמן הזקנה הוא שלשים שנה ממ' שנה עד ע' שנה, והוא כנגד חג'ת (שבעים שנות חיי האדם הם בסוד ז"ס. והשנים שלמעלה מע' הם נגד ג"ר) (ב"ע מ ע"ב). ואפילו כד איהו עולם בשעריה בתקוניה (ס"א בדיוקניה)²⁸¹ – גם בהיות האדם בחור בשנים ניכרים מדותיו בשערותיו אם הם קשישים או שעיעין, והדבר ניכר דווקא בשערותיו הרי הם מותרים מוחא, והמוח הרי הוא שורש המידות (ב"ע מ ע"ב). 'בשעריה' פי' שערות הגלגלתא, ו'בתקוניה' פי' שערות דדיקנא שנק' "תיקונין" כמש"כ (לקמן קלב ע"ב) דיקנא דכהנא רבה בח' תיקונין (ב"ע מא ע"א). ובגבני עינוי – הרי הם השערות של גבני העיניים, שכן העיניים נפקי מהמוחין, ולכן ניכרים בהם מדות בני האדם (ב"ע מא ע"א).

קוצין דשערי תליין בתקוני – שערות דא"א מתפשטים באחוריים שלו ומתפשטים עד רישא דז"א (העומד כנגד הטיבור דע"ק). וכן ממתיקים הם את שערות ז"א שלא יתאחזו בהם הקליפות, ועי"כ יתבטלו הדינים. וכן מתקנים הם את הדינים של העורף דע"ק (בהגר"א על טפד"צ יא ע"ד) ע"י הרחמים הגמורים שבהם, שהמה מכסים על שורש הדינים שבעורף. ומ"ש 'תליין בתקוני' פי' שהשערות מתפשטים למטה לתקן את כל העולמות. כך, שכולם מיתקנים על ידי ע"ק, ושורש התיקון הוא במו"ס וכו"ל (לעיל קכט ע"א ד"ה וכל קוצא) ש"קוצין" ענינם שורשי הארת השערות שבמו"ס (ב"ע מא ע"א). נקיי כעמר נקא עד כתפוי – דהיינו שהם נמשכים על גבי העורף בכדי לבטל את הדינים שבגרון דע"ק המכונה כסא דין, המכונה בלשון האידרא "כורסיא דשביבין די נור" (לעיל קכח ע"ב). וזאת, מכיוון שבינה ירדה בגרון (ע"ח מלכים ח), ומבינה דינן מתערין (ב"ע מא ע"א). עד כתפוי ס"ד, אלא עד רישי דכתפוי – רישי דכתפוי הוא סיום הגרון (ב"ע מא ע"ב)²⁸². מש"כ שהיתה 'סלקא דעתא' שהשערות יורדות "עד הכתפים" כוונתו עד ועד בכלל. כלומר, שהם נמשכים על גבי הכתפיים עצמם. ומסקנתו היא, שהשערות אינן יורדות אלא עד תחילת הכתפיים בלבד. וקשה, שכן ידוע שהשערות מתפשטות עד כנגד טיבורא דליבא (ע"י ע"ח א"א פ"ג) ומכסות את כל האחוריים, וצ"ע. והנראה, דצ"ל שהעורף מקביל לגרון שם נעשה הכתר דאו"א, וע"י שמתפשט מפרצוף עליון לתחתון הוא קונה שם שם חדש. ממילא בע"כ נמצינו למידים שהכתפין נחשבים לסיום מקום ע"ק בעצמו, ולכן השערות שמתפשטים עד הכתפין הם עדיין בבחינת קוצי דשערי, הרי הוא שם השערות במקור יציאתם מחיבורם שבגוף²⁸³ (ולכן כאן הם עדיין נקיים). ומה שמצאנו שהשערות נמשכות גם על גבי הכתפין והלאה, הוא לאחר שכבר יצאו מבחינת בבחי' קווצות (וגם אינם נקיים כ"כ). שכן מעתה השתנו למדרגת או"א²⁸⁴, ובבחינת השערות המתפשטות עד לטבורא דליבא. דלא אתחזי קודלא – צריך שלא יתראה העורף מכיוון ששם הוא שורש הדין (בהגר"א על ספד"צ

²⁸⁰ עי' ליעל הערה 261.

²⁸¹ עי' ב"ע מא ע"א שהנכון יותר הוא לגרוס 'בדיקניה'.

²⁸² עי' פת"ש א"א מד, שחלק התחתון דהגרון הוא כתר דאו"א ואילו החלק העליון הוא חלק מהדיקנא עצמו.

²⁸³ עי' לעיל קכט ע"א ד"ה וכל קוצא.

²⁸⁴ עי' שעה"כ ציצית דרוש ב', ג' בחינות של שערות.

מחיר האדרא

יא ע"ד ד"ה וז"ש רישא). השערות צריכות לכסות את העורף כדי להגן בעד הדינים שנובעים משם, וכן השערות מאירות בדינים למתקם (ב"ע מא ע"ב). משום דכתיב (ירמיה ב) כי פנו אלי עורף ולא פנים – פסוק זה הינו ראייה שדווקא על העורף להיות מכוסה. והנה פסוק זה מדבר בפרצוף ז"א דווקא²⁸⁵, לומר לך שזוהי תוכחה לכלל ישראל על שהפנו עורפם ונתנו כח לסט"א, ונתכסו האודנין בשערות תחת שיהיו על העורף, שכן זהו המשקל: או שח"ו האזניים מכוסים או שהעורף מכוסה ואינו נראה לאויבים, וכמש"ו (ב"ע מא ע"ב). ושערא סליק אבתרוי דאודנין דלא להפייא עלוי – בכדי שיהיו האוזניים פתוחים, ויסתלקו מהם הדינים, ויוכלו להשפיע אורותיהם למטה. וביאור עניין ביעור השערות מעל האודנין דז"א, שבאודנין יש הארת מוחין, ובהם אתבחות בין טב לביש (אד"ו וצד ע"ב). וכאשר מכסים השערות את האודנין, אזי מגודל הדינים של השערות, ז"א אינו יכול להבחין בין טב לביש, ואז יתכן לפעמים שאפילו תפילת הצדיקים אינה נשמעת. והנה על ידי תורה ומעשים טובים מעבירים את השערות מעל האודנין, לכסות בהם את העורף כדי שלא יתגלו הדינים הגדולים שבעורף²⁸⁶. והנה לכל הנ"ל יש שורש בע"ק, שכן גם שם צריך שהשערות לא יכסו את האודנין, שכן האודנין הם חכמה דגלגלתא ובהם כלולה הבינה²⁸⁷. וכן המה שורש לאר"א עילאין, וממילא הם סתימין מאד, ואילו העורף הוא כנגד הגרון שאליו ירדה הבינה דהיינו ישסו"ת. ממילא צריך שהשערות לא יכסו את האודנין שכן הם בחי' חכמה דגלגלתא כנ"ל ובבחינה עליונה זו הם רחמים גמורים, ולעומת זאת יש לכסות את העורף הרי הוא בחי' בינה, שכן מבינה דינים מתערין (זהר ויחי רכ ע"ב) (ב"ע מא ע"ב). דכתיב²⁸⁸ להיות אזניך פקוחות²⁸⁹. שערא דנפיק מבתר אודנוי כוליה בשקולא – ה"שיקולא" הוא סוד התיקון, שכן אז באו האורות בסדר נכון, כל מידה ומידה לפי שיעורה ההגון לה. ולא כמו שהיה בעולם התהו, שהיה כל א' נוטל כלל האורות שלו ושל חבריו השפלים ממנו, ועי"כ נתרבו בהם האורות ונשברו (ב"ע מא ע"ב). והיינו "בשיקולא", שכן השערות הינם מותרי מו"ס²⁹⁰, ושם הוא מקום הבוצד"ק ה"ה שורש הגבורות דמדיד משחתין (זהר בראשית טו ע"א), ונותן לכל אחד את הראוי לו. והנה על אף שכבר נתבאר הדבר לעיל, חזר האידרא לבאר שהשערות דגלגלתא הם בתיקונא, ללמדינו שהם בתיקונא אפילו כאשר הם מתפשטים במקום העורף הרי הוא מקום הסט"א. ועוד משמע מדבריו שהם שוים בארכם והם מתפשטים בשוה לז"א (ב"ע מג ע"ב).

²⁸⁵ עי' לקמן קלג ע"א ד"ה בגין דאיהו שא"א אינו נזכר בבחי' המדבר והמצוה בכל הפיקודין דאורייתא, ובחינת המדבר עם משה וישראל לא היתה אלא בבחינת פרצוף ז"א (ב"ע קה ע"א).

²⁸⁶ ולכאורה קשה קצת, שכן כבר נתבאר ששערות הינם דינים וגם העורף הגלוי הוא דין, וכיצד יבא דין וימתק דין, והנלענ"ד שיש לומר שדיני השערות יותר ממותקים מהדין היוצא מן העורף, ובכך נתקן הדין בשרשו.

²⁸⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ח' ע"ב ד"ה והאודנין.

²⁸⁸ אין פסוק כזה בידינו, אמנם עי' תהלים (קל ב) "א-דני שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני", ועי' דבה"י (ב' ו מ) "יהיו נא עיניך פתוחות ואזניך קשובות לתפלת המקום הזה" (ועי' ב"עטרת צבי" על הזהר שמביא את הפסוק בדבה"י מהרמ"פ).

עי' ב"ע שם וז"ל, שיהיו פתוחים ויסתלקו מהם הדינים ויוכלו להשפיע אורות למטה, עכ"ל. והנה הפסוק שהזהר הביא למעלה קאי על ז"א, אמנם הדבר צ"ע שכן הסוגיא כאן היא א"א, והרי אין פסוקים שמדברים בבחינת א"א כלל שכן כל התורה אינה מדברת אלא בבחינת ז"א (עי' ב"ע קה ע"א), ואם כן לא יתכן שהזהר יביא פסוק לראיה על כך. ועוד קשה, שכן לפי הב"ע הרי שאזני א"א המה משפיעים ולא מקבלים, וכן פירש בפירושו שהאזניים צריכות להיות פתוחות להשפיע, והרי הפסוק אינו מדבר על השפעה אלא על קבלה. ואם כן הנלענ"ד שלכאורה י"ל שכוונת הזהר לבאר את ענין א"א כל כמה שיש לו דמיון בז"א (על אף שבז"א הפסוקים מדברים על קבלת תפילה שבוודאי אינו בא"א).

²⁸⁹ ב"ע גורס פתוחות.

²⁹⁰ עי' לעיל הערה 261.

מחיר האדרא

לא נפיק דא מן דא – שאין הא' מעורב בחבירו, אלא כל א' שולט במה שניתן לו. והוא כוונת מש"כ חז"ל (ב"ב ט"ז ע"א), הרבה נימין בראתי באדם וכל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה, שלא יהו שתים יונקות מגומא אחת, שאלמלי שתים יונקות מגומא אחת מחשיכות מאור עיניו של אדם²⁹¹ (ב"ע מג ע"ב). תקונא שלים תקונא יאה תקונא שפירא – במו"ס נכללים כל ג' המוחין חב"ד, ולכן כל שלשתם צריכים להתגלות בשערות שהם יוצאים ממנו, ורמז את שלשתם כאן: 'שלים' כנגד חכמה, וכמש"ל (קכח ע"ב) תמים דעים שלים וכו' והרי כל המוחין נכללים בחכמה. יאה' כנגד בינה, שכל יופי תלוי בגוונים ששרשם בבינה, ו'שפירא'²⁹² כנגד דעת, שכן הוא רומז על שפירו דגופא והוא כלל חו"ג. והנה כולם מכונים "תיקונא", שכן הם ממו"ס, ושם הוא שורש תיקון המלכים (ב"ע מד ע"א). תאיב למחמי, תיאובתא וחדוותא דצדיקייא דאינון בזעיר אפיין, למחמי ולאתדבקה בתקונוי דעתיקא סתימאה דכלא – כל מגמת הפרצופים אינו אלא לקבל הארה מע"ק כנזכר כאן, שכן כל תקונוי דז"א אינם נהפכים לרחמים אלא כאשר מתתקן מתיקונוי דא"א²⁹³ (בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ב ד"ה ונקרא). תאוות הצדיקים ששורש נשמתם הוא בז"א²⁹⁴ היא לידבק בע"ק, שכן כל דבר בבריאה חושק לשוב ולהתחבר לשרשו. אמנם הם אינם יכולים לידבק בע"ק עצמו אלא בתיקונוי בלבד, שכן ע"ק הוא 'סתימאה דכולא', שנסתם מכל הפרצופים, ולכן אי אפשר להשיגו. והנה כדי לעלות ולהתחבר יש תחילה להעלות מ"ן, והוא עניין ה"חדוותא" הרי היא השמחה. בביאור כפל הלשון 'תיאובתא' ו'חדוותא', תיאובתא היא סוד המ"ן, ואילו 'חדוותא' היא סוד השמחה והשעשוע הבאים מה' גבורות. פי' "למחמי ולאתדבקה בתקונוי דעתיקא סתימאה דכלא", "למחמי" היינו התיקונים שתלויין בראיה, כגון הסתכלות פנים בפנים ובמצחא ובעיינין, ואילו 'לאתדבקה' עניינו התיקונים שדרכם לידבק זב"ז כגון השערות שנוגעים בשערות אחרות, שכן שערות הם בחי' כלים, ולכן יכולים הם לידבק. אמנם אור העיניים והמצחא הם עליונים יותר ווממילא כל השגתינו בהם אינה אלא בתורת הסתכלות בלבד (ב"ע מד ע"א). י"ג נימין דשערין קיימי מהאי סטרא ומהאי סטרא דגולגלתא לקביל אנפוי²⁹⁵ – הנה ישנם ג' הוי"ת במו"ס, והם כנגד ג' המוחין חב"ד דז"א, והמה י"ב אותיות ועם כללותם עולים י"ג. ומהם באים השערות, וזהו י"ג הנימין, ח' לצד הפנים, ד' לימין וד' לשמאל. אמנם ק"ק, שכן יש עוד ד' נימין שנמשכים לאחור ומ"ט לא הזכירם האידרא, אלא י"ל שמכוון שהם כנגד דעת וממילא הויין בבחינת תולדה של השערות שבב' הצדדים (שהם כנגד חו"ב וכדאמרן), לכן לא הזכיר את שערות הדעת, שכן סו"ס נכללות בשערות החו"ב. אמנם אפשר ליישב באופן אחר למימרא שיש כאן ט"ס, ובמקום "לקביל אנפוי" צ"ל

²⁹¹ לשון הב"ע המדויקת היא "לא היה האדם מתקיים", ופשוט שכוונתו לבאר את דברי הגמ', שאם היו השערות מתערבבות כמו הנקודות שיצאו מהעיניים היה הדבר מחשיך את הנקודות, דהיינו האצילות, והיה נחרב האדם דהיינו שלא היה התיקון מתקיים.

²⁹² עי' לעיל הערה 274.

²⁹³ ע"ש שהלשון הזו קאי על רישא חוורא, כלומר על קד"א. וד"ז לכאורה קשה להולמו, שכן קד"א הוא תיקונא תניינא ואילו המדובר בסוגיין הוא בעמר נקי ה"ה תיקונא תליתא. והנראה לענ"ד אולי לתרץ ששורש התיקונים הוא זיווג האוירא עם המו"ס ע"י הקד"א והעמר נקי הוא הנולד מהם.

²⁹⁴ והנה עי' אד"ז רצ"ד ע"ב, שרשעים הם אלה שנשמתם אינה ממלכא קדישא, וכן עי' לקמן ק"ל ע"א לגבי העתיד לבא שאז יזכו הצדיקים לראות עין בעין, וכתוב בב"ע (שם) שרק אלה שנשמתם היא מסט' דז"א יזכו לראות עין בעין. אמנם ד"ז קשה, שכן הב"ע כאן ובדף מה ע"ב מייחס בחינה זו דווקא ליעקב, משה ודוד המדבר, לאפוקי אפילו את דוד באי הארץ, וצ"ע. ואפשר אולי ליישב שיעקב הוא שורש לכלל ישראל, ולכן כל ישראל שותפים באותה הבחינה.

²⁹⁵ עי' בהגר"א על ת"ז קעב ע"ד ד"ה תלתין ותריין.

מחיר האדירה

"ולקביל אנפיך"²⁹⁶, כלומר שתחלה אמר "מהאי סטרא ומהאי סטרא", דהיינו ב' הצדדים שבפנים, ו"לקביל אנפיך" היינו הד' של האחוריים, שהם כנגד הפנים (ב"ע מה ע"א). ובאינון שריין שערי לאתפלגא, לית שמאלא בהאי עתיקא סתימאה – בי"ג הנימין ניכרים ג' הבחי' חב"ד, שכן על ידיהם הוא שמתפלגים השערות לאחוריים ולב' צדדים. כך, שאע"ג שח"ב הם בימין ובשמאל ודעת באחור, עכ"ז כולא חד חשיב בימינא ואין שמאל כלל, שכן כל הדינים בע"ק הם בסוד שורש וממילא מתמתקים על ידי התיקונים כך, שבע"ק אפילו השמאל הוא ימין. שכן אין מיתוק לדינים אלא בשרשם (ב"ע מה ע"א). לעולם בע"ק כל הקלקולים מתוקנים ועומדים. ממילא אין הנוקבא בבחינה מיוחדת בפ"ע בהתפרטות תיקוני אורות מ"ה וב"ן כשאר הפרצופים, שכן בע"ק בחינות הד"ן מצויות ביחוד גמור, כך, שבע"ק אין אנו מכנים בשם נוק' אלא את בחינת ב"ן המושרשת בע"ק עצמו בלבד, שכן היא נתקנת ע"י אורות מ"ה בקביעות (פת"ש סדר הפרצופים י"א). והנה עכ"ז שאין כאן בחינת נוק' גלויה, עכ"פ שורש כל הבחינות התחתונות של הימין ושמאל מצוי כאן (פת"ש אר"א ה'). הנוק' אינה גלויה כאן מכיוון שהיא דוגמת עולם העקודים שבו שולט שם ס"ג²⁹⁷ (לש"ו ביאורים ח"ב סו ע"ג). כלל ימינא – פי', כאן אפילו בחי' הגבורה היא רחמים גמורים ואינה אלא שורש הדין. וכל בחינות השמאל שיש אינם אלא מצד התלבשותם בפרצופים התחתונים. ד"מ, שיד שמאל דע"ק מתלבש באמא וכו'. ולכן אין ג' חללים דמוחא בע"ק, שכן המה אחידן דא בדא (ב"ע מה ע"א). איברא, הכל הוא בערכין: ביחס לז"א אין נחשב הדבר שיש שמאל בע"ק, אמנם ביחס לעצמו בוודאי שיש (לש"ו ביאורים ח"א ט ע"ד)²⁹⁸. אתחזי ולא אתחזי – כלומר החסד המתגלה שם הוא שנראה. משא"כ סט' דינא שאינו מצוי שם אלא בסוד שורש לבד וכנ"ל, הוא אינו נראה כלל. וכוונת מש"כ שהחסד גם 'לא אתחזי', היינו שהחסד שלו אינו מתגלה גילוי גמור אלא מצד התלבשותו באר"א. אמנם בסטרא דינא, אפילו התלבשותו באימא אינה מושגת, אלא נראה הדבר שדינין מתערין מינה (זהר ויחי ר"כ ע"ב) כלומר שמצד עצמה אין בה דין כלל ואינה אלא שורש לדינים. בחינת 'האתחזי ולא אתחזי' דכאן הוא בשערות עצמם ולא האור שבתוך השערות (המשח רבות), שכן השערות הם בגדר סתים ולא סתים וכדלהלן (ב"ע מה ע"ב). סתים ולא סתים – מצד עצמו, דהיינו מצד שורשי השערות שבמו"ס, אפילו החסד שלו סתום ואין נראה ממנו שום גילוי כלל. אמנם מבחי' התלבשותו באר"א וכו', דהיינו מצד פנימיות השערות ה"ה המשח רבות הוא "לא סתים" וכל הגילויים אינם אלא ממנו. (ב"ע מה ע"ב). והאי בתקוניה כ"ש ביה – ר"ל, אפילו בתיקוני מו"ס המתפשטים למטה (דהיינו על ידי שערות הדיקנא המתחלקים לג' צדדים) אין דינא וכולו חיזור, וכ"ש במו"ס עצמו (ב"ע מה ע"ב).

ועל האי תאיבו בני ישראל לצרפא בלבהון – "צירוף" זה הינו תיקון הקד"א, הרי הוא שורש כל התיקונים²⁹⁹ (בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ב ד"ה ונקרא),

²⁹⁶ גירסא זו לא נמצאת לא בדפוס וילנא, לא בדפוס מנטובא ולא בדפוס אמסטרדם. אמנם בלי לתקן כדברי הב"ע העניין קשה מאוד להולמו וכמש"כ בעצמו.

²⁹⁷ ועי' עוד מש"כ להאריך בזה ב"מאיר העץ" על שער טנת"א ריש פרק ב'.

²⁹⁸ עומק נוסף לטעם הדבר, מכיוון שבע"ק מ"ה וב"ן מצויים בבחינת אב"א (עי' ע"ח שער עתיק פרק ב'), ולכן השמאל של ב"ן נכלל בימין של מ"ה והימין של ב"ן בשמאל של מ"ה הוממילא חשוב הדבר כאילו שאין שם שמאל שכן כל שמאל הוא גם ימין (לש"ו הקדו"ש נו ע"ד). אמנם לכאורה כוונתו שם לומר שדבר זה אינו נוגע כי אם לעתיק ולא לא"א (כלומר ושם יש בחינה מסוימת של ימין ושמאל) ואילו משמעות שיטת הגר"א היא שדבר זה שייך לא"א ולא לעתיק (כלומר שבע"ק אין כלל בחינת ימין ושמאל וכולא ימינא), וצ"ע.

²⁹⁹ אם כן כוונת הכינוי "בני" דלקמן היא לז"א, שכן המה המתאווין לתיקון א"א, ושורש תיקון א"א היא באורא ע"ש. לכן מאד מובן ד"ז שהזכיר לקמן 'אין' שכן האורא היא בכלל הרדל"א, ועי' לש"ו כללים ח"א מח ע"ד.

מחיר האדירה

ומש"כ 'בלבהון' פי' שאין אורות ע"ק מושגים כי אם במחשבה (ב"ע מה ע"ב). דכתיב (שמות יז) היש יי' בקרבנו אם אין, בין זעיר אנפין דאקרי יי', ובין אריך אנפין דאקרי איי³⁰⁰ – א"א מכונה "אין" משום שבו מתלבש הרדל"א שהוא הראוי באמת לכינוי אין (בהגר"א על ספד"צ א' ע"ג ד"ה ואמר). טעם הספק של כלל ישראל בין ז"א ובין א"א, שכן כל ניסי יצי"מ והמדבר היו בבחינת גילוי אור ע"ק, וזה גילוי שלא יתכן שיבא על ידי אתערותא דלתתא כלל. והנה הנהגה שאין לה דבר עם התעוררות התחתונים לא יתכן שיתמיד. ממילא היו כלל ישראל בדאגה תמידית שהנהגה זו תיפסק, וזה גופא היה חסרונם, שלא ידעו שעל ידי ביטחון מוחלט בש"ת אפשר לגרום שהנהגה זו אכן תתמיד³⁰¹ (לש"ו דע"ה ח"ב קלד ע"ד). אמאי אתענשו, משום דלא עבדו בחביבותא, אלא בנסיונא, דכתיב (שם) ועל נסותם את יי' לאמר היש יי' בקרבנו אם אין – אסור לנסות את ה' בדבר זה³⁰², וכמ"ש בזהר (בשלח נב ע"ב) בהאי מלה לא תשאל³⁰³ (ב"ע מו ע"א).

בפלגותא³⁰⁴ דשערי אזיל חד ארחא – בהארחא שבא"א הוא רברבא, ואילו בז"א הוא דקיק (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה וז"ש חד). ישנם ב' חיוורתי בגלגלתא דע"ק, והמה כוללים את כל י"ג החיוורתי: א) ההולך ומתפשט בפלגותא דשערי בקו א' והוא בסוד לוייתן נחש בריח, ב) הסובב ומקיף את כל הראש מהעורף ועד המצח וחוזר חלילה, והוא בסוד לוייתן נחש עקלתון. והמה שורש לזו"נ: הזכר הולך והנקבה סובב. והנה אור הנקבה נתעלמה ונגנזה לצדיקים לעתיד לבא, ולכן אין מפרטים באידרא את בחינות חיוורתא הנוק' אלא ברמז בכללות. לכן לא דבר כאן כי אם מן החיוורתא המתפשט ביושר בלבד³⁰⁵. והנה יש בו עוד טעם כמוס, שכן יש כלל, שבכל אתר דאית דוכרא אין נוקבא עולה בשם³⁰⁶. השערות כוללות ב' סטרין דהיינו חו"ג, ולכן מתפשטים בב' צדדי הראש, ובאמצע הראש עובר החיוורתא, הרי הוא בחי' החסדים של הדעת. והארת החיוורתא הזאת מתפשטת דרך חוט השדרה עד היסוד, והיינו החסד המקיים את העולם. וז"ס מה שיסוד מכונה אורח וכמש"כ (משלי ל יט) "דרך גבר בעלמה", ויסוד הנעלה [דעתיק] אף הוא מכונה אורח והוא "נתיב לא ידעו עיט" (איוב כח ז). וכן הדבר כאן, שסוד החיוורתא הזה

³⁰⁰ לש"ו גליונות מציין כאן לשער מאמרי רשב"י כ"ו ע"ד וז"ל, לצרפא בלבהון, וכיוצא בזה אמרו בשלח קנ"ח ע"ב שורה כ"ה וז"ל, דבמעיקון בעיתו למנדע דא דכתיב היש ה' בקרבנו, עכ"ל.

³⁰¹ ע"ש ראיותיו מדברי הרמב"ן ועוד, ועוד ע"י נפש החיים ג יב וז"ל, ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שם רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש, ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה, כן יספיק הוא יתב' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שם דבר כלל, וזה הענין הוא גם כן בכלל כוונת הזוהר בהקדמה דף י"ב סוף ע"א פקודא רביעאה למנדע דה' הוא האלקי' כד"א וידעת היום וגו' כי ה' הוא האלקים ולא תכללא שמא דאלקים בשמא דהו"ה וכד ינדע ב"ג דכלא חד ולא ישוי פרודא אפילו ההוא ס"א יסתלק מעל עלמא כו' והבן, וגם יגזור אומר ויקם לו לפעול ענינים ונסים נפלאים היפוך סדור כחות הטבעיים, כיון שמשעבד ומדבק טוהר אמונת לבבו באמת בל תמוט רק לו יתב' לבד ואצלו יתב' הכל שוה כל רגע, לפעול בסידור הטבע שקבע או היפוך סידור הטבע, כמו שמצינו בר' חנינא בן דוסא שהיה גוזר אומר ופועל כפי רצונו כל עת היפוך סידור הטבע כאמרו מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק ר"ל הלא אצלו יתב' שוה זה כמו זה כנ"ל, וכן הספיק הבורא ב"ה בידו, וכהנה רבות אתו כמובא בש"ס מנפלאות עניניו, עכ"ל.

³⁰² צ"ע אם כוונתו להנהגת הגילוי דע"ק או שאסור באופן כללי לנסות כדי לדעת איזו הנהגה מתנהגת כעת.

³⁰³ ע"י בהגר"א על ת"ז מג ע"ב ד"ה עיינין, שזהו בגדר עייל ולא נפיק (א"ז רצ ע"א).

³⁰⁴ ע"י בהגר"א על ת"ז קמג ע"א ד"ה בשערא, שגורס 'דפלגותא' וצ"ב.

³⁰⁵ ע"י הקדו"ש צט ע"ב שמיקומו של החוורתא היא בתוך הנימא האמצעי.

³⁰⁶ זהר תרומה קלח ע"א וקלז ע"ב.

מחיר האדירה

הוא החסדים הבאים מסט' דיסוד דיבנה דרדל"א. ונוקט בלשון אור"ח (רמז לאור וח'סד), שכן הוא סוד החסד הגנוז באור של היום הראשון הנרמז בפס' "יהי אור ויהי אור" ב"פ אור, רמז לב' החיבורתי כאשר הנקבה נגנזת ואילו הדוכרא מאיר למטה דרך דופן³⁰⁷ כדי לקיים את העולם (ב"ע מו ע"ב³⁰⁸). דנהיר למאתן ושבעין עלמין – כל מקום שנזכרים ע"ר עלמין הוא מסטרא דבוצד"ק, שכן בע"ר עלמין נגנז הניצוץ של הבוצד"ק. והיינו כ"ז אותיות התורה המלבישים את הארת הבוצינא דקרדינותא³⁰⁹ (בהגר"א תז"ח יח ע"ב ד"ה ונפיק). ארחא דנחש בריח הוא כנגד תורה שבכתב, בחי' דכורא ונחש עקלתון הוא כנגד תורה שבעל פה, בחינת נוקבא. והנה התורה כלולה בכ"ז אותיות בסוד אי"ק³¹⁰ בכ"ר וכו', וכל א' כלול מ'. אופן נוסף בביאור הע"ר – שהוא התגלות של כללות כ"ז אותיות יחד עם הנקודות, וכל נקודה היא י'. אופן שלישי, האור המאיר מהחיבורתי הוא אור שמאיר מסוף העולם ועד סופו, ואז אור"א ערכם מאתיים וז"ן ערכם שבעים, שכן לעולם א"א ערכו באלפים, אור"א ערכו במאות, וז"א בעשריות (ב"ע מו ע"ב). ומש"כ בכל האידרא להעריך בחינות בעלמין, שכן כל בחי' מהבחינות העליונות היא עולם מלא ופרצוף שלם (ב"ע מז ע"א). ומנייה נהיר ארחא דז"א – כלומר מיסוד דא"א ששם גניז האור (ב"ע מז ע"א). דנהירין ביה צדיקייא לעלמא דאתי – שאז יתגלה האור שנגנז ביסוד, שלעת עתה אינו מאיר אלא דרך דופן³¹² (ב"ע מז ע"א). הה"ד (משלי ד) ואורח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום – דהיינו יסוד ועטרת היסוד מכונים "צדיקים", דהיינו צדיק (יסוד) וצדק (עטרה)³¹³, והם בסוד החיבורתי המכונים "ארחא" שנגנז ביסוד ובעטרת היסוד. ומה שדימהו הכתוב ל'אור נוגה', ר"ל החיבורתא אינה משתנה בירידתה ואינה עוברת דרך אור"א אלא בתורת מעבר בלבד, וכמש"כ (שמות לד ו) "ויעבר ה' על פניו"³¹⁴. ממילא כאן הוא מכונה אור"ר נוגה' ובגמ' ע"ר והיינו מעלת האור המאיר לע"ר עלמין הנ"ל. יסוד מכונה 'יום', אמנם כאשר האור הגדול הזה אכן יוצא מהיסוד אזי מאחר שהוא יוצא דרך דופן הוא משתנה ומאיר לנוק' באופן זה (ב"ע מז ע"א). ומינייה ארחא אתפרשא לשית מאה ותליסר אורחין דאורייתא דפליג בזעיר אפי' – החיבורתא המתפשט הוא השורש לתורה שבכתב וכנ"ל (וכן כלולה בו תורה שבעל פה דהיינו החיבורתא המקיף את הראש). אשר על כן צריך הוא לכלול בו "תרי"ג אורחין דאורייתא", הרי הם סוד תרי"ג המצות שבתורה. בז"א הוא שמצויים הארחין המתפרשים שכן שם הוא מקום גילויים, ואילו בע"ק אינו נמצא אלא שרשם בלבד, וממילא שם הם

³⁰⁷ עי' בהגר"א ספד"צ יב ע"ב ד"ה והן זר"ן.

³⁰⁸ עי' פת"ש א"א כו.

³⁰⁹ דהיינו שבע"ר העולמות יש פירוט של הארת המו"ס. וע"ש בתיקונים, שבבחינה זו הוא ששהתחדשה המציאות שהתורה ניתנה לישראל מפי הגבורה. אמנם בביאור הקשר שבין מו"ס למצחא, עי' בהגר"א על ת"ז מו ע"ד שכתב שהתגלות המו"ס היא דרך המצחא.

³¹⁰ עי' יהל אור ח"ב לט ע"ד, דהיינו שט' הספירות שמכתר עד יסוד שבג"ר (והוא כולל את א"א ואור"א שכן אור"א נכללים במזלין) הוא בסוד יחידות, ז"א בסוד עשירות ונוק' בסוד מאות. ועי' מקורו בת"ז כ' ע"א ד"ה וכלהו תליין מן אי"ק.

³¹¹ ע"ש שמביא מדברי הגר"א בספד"צ יא ע"ד שהארת החיבורתי עובר דרך אור"א בבחי' מעבר לבד עד ליסוד דז"א, שכן אז יש כ"ז אותיות בז"א עצמו (כמש"כ לקמן בב"ע קנ ע"א).

³¹² וכמ"ש בבהגר"א על ספד"צ י"ב ע"ב ד"ה והן זר"ן.

³¹³ עי' זהר בראשית ל"ב ע"א: תנינן, מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל, בגין דתרין דרגין אינון, מילה ופריעה, זכור ושמור, צדיק וצדק, דכר ונוקבא, אות ברית דא יוסף, וברית דא רחל, ואצטרך לחברא לון [תרגום: שנינו מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל, בגלל ששתי דרגות הן, מילה ופריעה, זכור ושמור, צדיק וצדק, זכר ונקבה. אות ברית זה יוסף, וברית זו רחל, וצריך לחברם].

³¹⁴ עי' ענינו בבהגר"א על ספד"צ י"א ע"ד ד"ה אעבר.

מאיר האדרה

נכללים בחד אורחא ורק לעתיד לבא יתעלה ז"א לע"ק כדי שהצדיקים יהנו מתרי"ג המצוות שעשו (ב"ע מז ע"א). תרי"ג הארחין חיוורתין הפרטיים שבהגלגלתא המה בסוד יתיב על כרסייא דשביבין לאכפייא לון. פי' למתק את תרי"ג הדינים הנובעים משם אלקים³¹⁵ שבז"א. וזהו שאמרו כאן כי אלו תרי"ג החיוורתין הפרטיים מתפשטים בז"א דרך הארחא דפלגותא לתרי"ג ארחין דאורייתא, שכן עיקר הגילוי של שם אלהים מתגלה בז"א, ולכן מתפשטים בו כל תרי"ג החיוורתין לתרי"ג ארחין דאורייתא, כדי להמתיק את כל הדינים כדי שיעשו לרשפי אש שלהבת י"ה שלהובין דרחימו. הארחא הי"ג הוא הארחא דפלגותא הרי הוא כלל כולם, והוא מתפשט ומאיר בז"א. ועל ידו מקבל ז"א את כל החיוורתין. והנה יש חילוק בין אופן קבלת ז"א את אור הארחא דפלגותא לבין האור של שאר החיוורתין, שכן את אור ארחא דפלגותא הוא מקבל בלי התלבשות כלל, אמנם את שאר החיוורתין הוא מקבל ע"י הנימין וכמ"ש לעיל קכ"ט רע"א. ובכל נימא אית מבוועא דנפיק ממ"ס, ונהיר ונגיד בהוא נימא לנימין דז"א כו' (לש"ו הקדו"ש צח ע"ד³¹⁶). דכתיב ביה (תהלים כה) כל ארחות יי' חסד ואמת וגו' – "ארחות ה'" היינו ארחין דז"א, והם נהרין מארחא דע"ק שמכונה "חסד ואמת" שכן "חסד" הוא סוד החיוורתין שהוא חסד דגלגלתא דבינה דרדל"א (בהגר"א על ספד"צ י"ב ע"א ד"ה וז"ש זעיר) ו"אמת" בעתיקא תליא (כמ"ש בזהר תרומה קמ ע"ב) (ב"ע מז ע"א).

מצחא דגולגלתא, רעוא דרעוין – זהו התיקון הד' מתיקוני גלגלתא דא"א (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ג ד"ה רעוא דרעוין) ובו מתלבש ת"ת דעתיק (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה וההוא, וכן ו' ע"ג ד"ה ובו), והוא עצמו מתלבש בכל האצילות (בהגר"א על ספד"צ א ע"ב). נמצא, כי כאן הוא השורש לכל הרצונות ("רעוין") הפרצופים וההיכלות, דהיינו תיקון כל המדריגות (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ג ד"ה ואמר רעוא)³¹⁷. והנה המצח הוא ג"כ בבחי' דעת, כי המצח הוא מקומו של יסוד דדעת דבינה דרדל"א³¹⁸, והיינו 'מצחא דגלגלתא', ר"ל שאע"ג שמדרגת המצחא פחותה מן המוח, מ"מ הוא בכלל הגלגלתא (ב"ע מט ע"א). תיקון זה תיקון כללי הוא, הכולל בתוכו את כל התיקונים של א"א המתפשטים למטה בז"א, וכל התיקונים הנ"ל אינם אלא ענפים ממנו. שרש המצחא נמשך מסוד הרצון הראשון שבצמצום א"ס. במצח הרצון שבכל פרצוף יש שני גילויים: גילוי הכתר³¹⁹ וגילוי הדעת שהוא במקום הכתר. זה האחרון הוא סוד הדעת המאיר במצחא, הרי הוא הזיו הנמשך מהגלגלתא, והוא בחינת היות הרצון הפנימי מתגלה ע"י אותו הזיו (פת"ש א"א טו). ת"ת כולל את כל הו"ק, וממילא כל הו' נק' "רעוין" על שם הת"ת הכוללים (בהגר"א על

³¹⁵ הדינים הם ש"ך ופ"ר הרי הם ת"ר דינים, והמה ת"ר האותיות אשר בק"כ צירופי אלה"ם וכללותם הוא י"ג והמה י"ג האותיות דאלה"ם במילוי, וביחד הם תרי"ג דינים.

³¹⁶ ע"ש צט ע"א שמחלק את הפרטים באופן זה: לכל אחד מ"ב החוורתין יש ל"ז נקודות (תמ"ד), ובנוסף הנחש בריח ס"ח נקודות, ונחש עקלתון ק' נקודות. סה"כ תרי"ב, תרי"ג עה"כ.

³¹⁷ ועי' לש"ו כללים ח"א מח ע"ד, שזהו חלק הקד"א שכנגד המצח, והנהירו דרדל"א הוא האוירא הגנוז בו, ושורשו הוא בת"ת דרדל"א הנמשך מהדעת דרדל"א, והוא הרעוא דרעוין, והוא הדעת המייחד את האוירא עם המו"ס. ועי' בהגר"א על ת"ז קלח ע"ג, שהאוירא הוא בבחינת ה"דעת במקום הכתר" ביחס לרדל"א שהוא הכתר דיליה. וכן עי' שם מח ע"ג שהאוירא היא הדעת דרדל"א. ועי' לש"ו כללים ח"א קב ע"א שאור האוירא נסתם על ידי קד"א ואינו מאיר כי אם דרך המצח, והיינו הרעוא דרעוין.

³¹⁸ עי' עניין "טורנא בסימא יאה" באד"ז רפ"ח ע"ב.

³¹⁹ המקור לכך שמקום גילוי הכתר הוא במצח הוא בע"ח שער התיקון פרק ב' וז"ל, סוד מצח הרצון הנז' הוא כי תרגום רצון רעוותא. והנה לפי שבחי' ע"ב הוא בראש א"ק שהם בחי' המוחין ומקומם הנז' הוא מבפנים כנגד מקום המצח, ושם נזדווגו המוחין, עכ"ל. ועי' בהגר"א על ספד"צ סוף א' ע"א וא' ע"ב, שהצניעותא הנזכר בספרא דצניעותא היא רדל"א וכמ"ש בא"ז (דף רפ"ח ע"ב) "רישא דלאו רישא ולא ידע ולא אתיידע מה דהוי ברישא דא דלא אתדבק לא בחכמתא ולא בסוכלתא וכו'", והוא רעוא דכל רעוין המתגלה במצחא.

מחיר האדרא

ספד"צ ר' ע"ג ד"ה רעוא דרעוין). והנה מצינו דוגמתו בהיכלות, שכן היכל הת"ת מכונה היכל הרצון [ונקרא "רצון" שכן זהו עיקר רצונו ית'], אלא שיש חילוק ברצונו זה: עיקר רצונו, כלומר זה שבגלוי, נק' יעקב, ובפנימיות נק' משה. וזהו המכונה "היכל משה ויעקב" (זוהר פקודי רנג ע"ב), דהיינו דעת ות"ת, זה מלגאו וזה מלבר (ת"ז כ"ט ע"ב). וכמו שמצינו שת"ת עולה למעלה מחו"ג, כמו כן היכל הרצון אף הוא עולה למעלה מהיכלות האהבה והזכות (ב"ע מט ע"א). רעותא דזעיר אפיין לקבלי ההוא רעותא – כאשר מתגלה מצחא דא"א, אזי הוא מאיר למצחא דז"א, הרי הוא התיקון הד' מתיקוני גלגלתא דז"א (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ב ד"ה מצחא עד, וכן בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ג ד"ה ואמר), ואז מתבטלים כל הדינים שבו (ב"ע מט ע"א). דכתיב (שמות כה) והיה על מצחו תמיד לרצון וגו' – הציץ היה על מצח הכה"ג לרצות על טומאת קדשים. והנה כל הטומאות הם מסט"א (עי' אד"ז (רפח ע"ב) ד"ה מצחא דאתגלי), והיינו סוד החסד עילאה דחיוורא דגלגלתא. וחסד דבגו אורא הוא חסד דרדל"א, והוא מתגלה בתמידות, והוא כעין כוונת הכתוב שלא יסיח דעתו ממנו (רש"י שמות שס). וטעם הכרחיות הדבר, שכן החסד הזה הוא המקיים את העולם, ואם היה נפסק אפילו לרגע א' ח"ו, היה חוזר העולם לתהו³²⁰ (ב"ע מט ע"ב). וההוא מצחא דאקרי רצון – האידרא כאן מחדש, שאף המצחא דא"א עצמו נק' רצון ולא רק יסוד דעתיק³²¹ המגלה את אור ת"ת דעתיק, משום שהמצח הוא גלויא וכו' (ב"ע נ ע"א). הוא גלויא דכל רישא – הוא שפירותא דפרצופא³²² (ב"ע נ ע"א). וגולגלתא – מה שמתכסה בגלגלתא, מתגלה שם³²³ (ב"ע נא ע"א). דמתכסייא בארבע מאה ועשרין³²⁴ (נ"א ועשר) עלמין – בגלגלתא יש ת"כ עלמין, בסוד ד' יודין דהוי"ה דע"ב³²⁵ (דהיינו ד' מאות), וי"ג החיוורת, וז' תיקוני הגלגלתא. ועוד אפשר לבאר שכוונתו כאן היא לשורש מצחא דז"א, ובסוד כ"ד בתי דינים (לקמן קלו ע"ב, ואד"ז רצג ע"ב). כך, שהחשבון הוא כדלהלן: הד' עולים לד' מאות (עי' לעיל ד"ה ולהיט), ועם שורש הכ' הם ת"כ (ב"ע נא ע"א). וכך אתגליא אתקבל צלותהון דישראל – התפילות הם בסוד הקרבנות, והקרבנות ענינם סוד הביוררים העולים. הציץ מרצה על טומאת מקדש וקדשיו, ממילא בזמן שאין גילוי המצח, אז מדקדקים יותר על התפילות, אם הם ראויים הם להתקבל א"ל, אמנם כאשר מתגלה המצחא, אזי מתקבלות התפילות בלא עיכוב ומונע, ואין מדקדקים אם ראוי המתפלל שתפילותיו יתקבלו ברצון א"ל (ב"ע נא ע"א).

אימתי אתגליא, שתיק, ר"ש שאל תניינות אימתי, אר"ש לר' אלעזר בריה אימתי איתגליא, א"ל בשעתא דצלותא דמנחה³²⁶ דשבתא – החברים נתקבצו באדרא זו כדי שכל א' יאמר ויחדש תיקון א' הנוגע לשורש נשמתו. וכאן רמז רשב"י לר"א בנו שייחוד התיקון השייך אליו הוא תיקון המצחא. לכן תחילה שאל לכל החברים וכיוון שלא הבינו כוונתו, שתקו, עד שאמר לר"א ובכך בירר

³²⁰ כנראה שזהו מקור לדברי הלש"ו בספר הכללים ח"א קב ע"א הו"ד לעיל הערה 317, ועי' לקמן מש"כ בשם הפת"ש א"א ח.

³²¹ עי' עניין "טורנא בסימא יאה" באד"ז רפ"ח ע"ב.

³²² עי' לקמן קל"ט ע"א, שהלשון "שפירותא דפרצופא" עניינו הדיקנא, וכן הוא בהגר"א על ספד"צ כ"ה ע"א ד"ה והכל תלוי. אמנם עי' בב"ע ריש מ"ט ע"א, שמבאר שזה הלשון עיקר עניינו הוא מידת ת"ת וצ"ע, וי"ל ש"שפירותא דפרצופא" נתגלה בכל הפרצוף, הן במצח והן בדיקנא וא"ש.

³²³ דהיינו האורא ומ"ס הנסתם על ידי הגלגלתא, המה אשר נתגלו במצחא. ועי' לש"ו כללים הו"ד לעיל הערה 317 וכן הוא בב"ע מט ע"ב.

³²⁴ ב"ע נ"א ע"א לא גורס את המוסגר.

³²⁵ עי' לעיל ד"ה בארבע מאות.

³²⁶ במהדורות דפוסי וילנא, אמסטרדם ומנטובא הגירסא היא "דשבתא", ואילו בב"ע נא ע"א הגירסא היא "בשבתא".

מחיר האדרא

כוונתו³²⁷ (ב"ע נא ע"א). תיקון המצחא בא מניצוץ הרדל"א הגנוז באוירא, ומאיר במצח בסוד זיו הפנים, וה"ס הנשמה היתירה בשבת (פת"ש א"א ח'). א"ל מ"ט, א"ל משום דההיא שעתא ביומי דחול תליא דינא לתתא בזעיר אפיין – דינא דלתתא הוא בסוד הסט"א, והוא רצועא בישא לאלקאה³²⁸. והנה בכל זמן היא טמונה בנוק' דתהומא רבא³²⁹, אמנם בעת מנחה היא עולה למעלה, ואז יש לה אחיזה בז"א, שכן אז השמש נוטה לרוח מערב, והוא זמן סילוק המוחין מז"א (שעה"כ ק"ש ד') וממילא זהו זמן התעלות הדינים והנוק' (ב"ע נא ע"א). ובשבתא אתגליא מצחא דאתקרי רצון – כלומר, בשבת רוצה הסט"א לעלות ולשלוט על העולם, ואז מתגלה המצחא הנקרא רצון, והוא סוד הטורנא בסימא יאה (עי' פירושו בא"ז רפח ע"ב), דהיינו חסד עילאה, ה"ה ביסום הדינים (ב"ע נא ע"א). בההיא שעתא אשתכח³³⁰ רוגזא, ואשתכח רעוא – הרצון נמצא לתתא בז"א, שכן במנחה דשבת עולה ז"א לדיקנא דע"ק במזל הח' ה"ה נוצר חסד, ושם הוא בבחינת חסד עילאה וטורנא בסימא יאה שבמצח, ובסוד רצון. ובדיקנא הופך הרצון את אותיותיו ונעשה לנוצ"ר חסד (ב"ע נא ע"א). ומתקבלא צלותא, הה"ד (תהלים סט) ואני תפילתי לך יי' עת רצון, ועת רצון³³¹ מעתיק יומין לגלאה מצחא, ובג"כ אתתקן האי קרא למימריה בצלותא דמנחה בשבתא – כוונתו לומר שהרצון עליון דע"ק מתגלה בז"א שנקר' הו"ה. והנה לפי"ז יתבאר המשך הפסוק, "אלקים ברב חסדך", דהיינו ש"אלקים" הרי הוא מדת הדין דתליא לתתא בז"א, מתמתק על ידי "רוב חסדך", דהיינו חסד עילאה. ולכן הוא זמן הראוי להתפלל, שכן אז התפילות מתקבלות (ב"ע נא ע"ב). אר"ש לר' אלעזר בריה, בריך ברי לעתיק יומין, רעוא דמצחא תשכח בשעתא דתצטריך ליה – צדיקים גדולים יכולים לגרום לאור המצחא להאיר למטה על ידי מחשבתם וכוונתם. וכיון שר"א תיקן דבר זה עכ"פ במה שנוגע לשורש נשמתו, לכן ברכו שכאשר יצטרך לזה תתמלא מחשבתו³³² (ב"ע נא ע"ב).

ת"ח³³³ בשאר (ס"א בשעתא) דלתתא כד אתגלי מצחא אשתכח חוצפא³³⁴ (ס"א³³⁵ ת"ח בשאר דלתתא כד אתגלי מצחא דינא אתער ואשתכח ואתעביד מצחא דאשגחותא לחייבי עלמא לאינון דלא מתכספי בעובדיהו כד"א) – בגילוי מצח דז"א מתגלים כל הדינים. והם מכונים כאן 'לתתא'

³²⁷ כנראה שדבר זה אמר ר"א מתוך ענוותנותו מכיוון שלא רצה לגלות ששורש נשמתו במעלה עליונה כ"כ.

³²⁸ עי' ת"ז י"ב ע"א, ועי' פת"ש קלי' פתח ה', דהיינו בחינת הדכר של הסט"א.

³²⁹ עי' ע"ח קלי' פרק ב', שכותב ש"תהום רבא" הוא בסוד חכמה דבריאה דקלי'. ועי' אד"ר קמ"ג ע"א, וכן בהגר"א על ספד"צ ל"א ע"א, שזהו שורש הטומאה שעיקר עניינו הוא הדכורא. ועי' בהגר"א על ספד"צ טו ע"ד ד"ה ואמר ש"תהום" הוא כינוי ליסוד דנוק', ואילו "תהומא רבא" הוא כינוי ליסוד דבינה.

³³⁰ פי' שבת. ועי' לקמן ריש קכ"ט ע"ב, ועי' בב"ע נב ע"א, שמשמע משם שפי' נבלע.

³³¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"ב ד"ה לא הו, ש"ענת" היינו זיווג. ונראה לכאורה שכאן הזיווג של החו"ב דכתר דא"א הוא גופא הרצון, ולכן מוזכר כאן בדווקא "עת רצון". ועי' בהגר"א על ספד"צ ז ע"ג ד"ה ובפרשת, שהנקודות יצאו ללא עת רצון.

³³² דהיינו שבכחו להגיע למעלת המצחא בכל עת שיעלה ברצונו לגלות את כל הנ"ל, ומכח זה הוא שביכלתו אחרי כן להתפלל על מה שהוא רוצה. והנה עי' ת"ז ד ע"א: אמר רעיא מהימנא בריך יהא בוצינא קדישא דאמר מלין אלין ליחדא בהון קודשא בריך הוא ושכינתיה, אם כן עצם זה שר"א גילה סוד זה גרם הברכה, ועי' לש"ו ביאורים ח"א ד ע"ג וז"ל, עיקר גודל מעלת לימוד הקבלה לדבר (דהיינו להסביר) הכל באצילות ולהשתמש רק באותן הדברים וכו' כי בזה מעורר באותן הדברים למעלה שיתפשטו ויתגלו, ע"כ. לכן יכול כל א' יכול לגלות עד היכן שנשמתו משגת. כך, שר"א השיג עד מצחא דרצון, ואחרים עד המקום שהגיע כל אחד ואחד.

³³³ הב"ע נ"א ע"ב גורס את המוסגר במקום תיבת 'בשאר'.

³³⁴ עי' לקמן קלו ע"ב שמפרשו: "אינון דלא מתכספי בעובדיהו".

³³⁵ הב"ע נ"א ע"ב לא גורס את המוסגר.

מחיר האדרא

שכן מקומו הוא בנה"י דע"ק מתחת לפרסא ולבר מגופא (זהר בראשית כא ע"ב). חוצפה היא סימן למי שבא מסטרא אחרא, שכן מורה הדבר על כך שאינו מתבייש מחטאיו. ואומר האידרא שהחוצפא רק עתה 'אשתכח' שכן בתחילה היו הדינים טמונים בנוק' דתהומא רבא (ב"ע נא ע"ב), ומכיוון שכל גילוי של המצח הוא למעשה גילוי הרצון, ממילא בגילוי מצחא דז"א חוצפא אשתכח, שכן עיקרו של ז"א אינו אלא דין ומשפט (פת"ש א"א טו). הה"ד (ירמיה ג) ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם – עצם החוצפה וגילוי הרצון הרע, המה הגורמים לשפע הדין בעולם (ב"ע נא ע"ב). ומתבאר כאן שבחינה זו שייך לנוק' דסט"א הרי היא החלק המפתח שבס"א (והדכר מקטרג³³⁶), דהיינו ה"אשה זונה" שכל ענינה הוא להראות לאדם את טעם העוון כאילו טוב הוא, ובכך לפתותו שלא יהיה ירא מעונש החטא, וזהו חלק הנחש (בעוד הדכורא הוא ס"מ) (ב"ע נב ע"א). והכא כד אתגלי מצחא תיאובתא³³⁷ (ס"א חביבותא) ורעוא שלים אשתכח – תאותו של ז"א אינה אלא להנות מאור המצח דע"ק המכונה "רעוא שלים", שכן כולל הוא את כל הרצונות הטובים, והוא בסוד מידת הת"ת המכונה "יעקב איש תם", ותרגומו "גבר שלים" (עי' זהר תרומה קסט ע"ב) (ב"ע נב ע"א). וכל רוגזין אשתככו ומתכפיין קמיה – הדינים הקדושים שבמצח ז"א נבלעים בו וכמש"כ (אסתר ז) "וחמת המלך שככה". והדינים דלתתא, הרי הם סוד רצועא בישא³³⁸, אתכפיין ונטמנים בנוק' דתהומא רבא (ב"ע נב ע"א). מהאי מצחא (ס"א דלתתא) נהרין ארבע מאה בתי דינין³³⁹ – אם לא גורסים "דלתתא" אזי הפירוש הוא שבמצח דע"ק מתגלה הארת חסד עלאה של רדל"א, והוא סוד האור הגנוז. ולכן מהמצח הוא שמאירים ומתבסמים "ד' מאה בתי דינין". אמנם אם נגרוס תיבת "דלתתא" אזי פירוש הדברים הוא שבמצח דז"א מאירים ד' מוחין, ועולים לחשבון ד' מאות שכן מוחין הם, וכאשר אין הארת מצחא דע"ק הרי שמתלהטים כולם בדינא ולכן הם מכונים "בתי דינין"³⁴⁰. עוד אפשר לפרש באופן שלישי, שת' בתי הדינים הללו הם בסוד מידת המלכות, הרי הוא סוד בית דינו של הקב"ה (בהגר"א ת"ז ל"ג ע"ג ד"ה ובית דינו). וסוד ת' הוא בנוק' רשימו דכולא³⁴¹ (ב"ע נב ע"א), ת' בתי הדינים הללו הם כנגד "ת' איש" של עשו, חיילין דסט"א האוחזים בת' בתי דינים שבמצח דז"א, שהוא גילויא וחוצפא דלהון (פת"ש פו"ח כא). כד אתגלייא האי עת רצון וכלהו משתככיין קמיה³⁴² – לפני אור הרצון הנ"ל, הדינים שקטים ונחים ונבלעים בשורשם (ב"ע נב ע"א). הדא הוא דכתיב (דניאל ז) דינא יתיב – עיקר הראיה הוא מהמשך הפסוק: '...ספרין פתיחו', דהיינו שיש גילוי של המתקלא הרי הוא ג' הספרים הנפתחים בר"ה (ר"ה טז ע"ב). והמה אורות

³³⁶ עי' בהגר"א ספד"צ ל"א ע"ג, שהנוק' דסט"א מפתה לעבירה, ואילו של דכורא מקטרג ומביא דינים על האדם. ועי' גמ' ב"ב ט"ז ע"א, "במתניתא תנא יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה וכו' אמר ר"ל הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות". ועי' בביאור הגר"א על תיקו"ז קנ"א ע"א וז"ל, ב' יצרין דר"נ של אדם, ס"ם ונחש, רוצח ונואף, ישמעאל ועשו, זוהמא דאדם וחוה דאתערב בכספא ודהבא וכו' והן התאווני והכעסני דכורא בכעסני ונוק' נפת תטופנה וכו' יורד ומסטין ועולה ומקטרג, עשק ושטנה, עכ"ל.

³³⁷ הב"ע נ"ב ע"א לא גורס את המוסגר.

³³⁸ עי' ת"ז י"ב ע"א, וכן עי' פת"ש קליפ' פתח ה' שזה כינוי לדכר דסט"א.

³³⁹ עי' באר יצחק על ליקוטי הגר"א לב ע"א, שמצח זה היינו מצחא דע"ק (ולכן אינו גורס את המוסגר) ומאיר לת' בתי דינים שהם למטה בהיכל הזכות ששם מקום הדינים והסנהדרין, והוא בגבורה, ושם הוא נהר דינור.

³⁴⁰ ע"ש עוד שכאן הוא סוד הבתים של התפילין.

³⁴¹ כמו שכתב הב"ע לעיל קכח ע"ב בעניין רשימו דאתוון.

³⁴² עי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ג ד"ה ואמר רעוא.

מחיר האדרא

המוחין המתגלים במצח ממו"ס, ושם הוא ג' ההוי"ת, שורש ג' הספרים³⁴³ (ב"ע נב ע"א). כלומר יתיב באתריה וקכט:} ודינא לא אתעביד – כשהדין "יתיב באתריה" דהיינו במקום שרשו שבע"ק הוא מבוסס "ודינא לא אתעביד" אלא כאשר הוא מתפשט לז"א³⁴⁴ (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ג ד"ה ואמר רעוא). בהיותו בשרשו שבמצחא דע"ק אזי כל הדינים הקדושים נבלעים ואינם מתגלים, והדינים דלתתא אתכפיין קמיה ונטמנים בנוק' דתהומא רבא (ב"ע נב ע"א). כאן בדברי האיידרא מתחדש ששורש הדין תכליתו הטוב שיבוא עי"כ, שהרי על ידי שיש דין יש גם מקום לזכות להטבה בדין (פת"ש א"א מו). ותאנא שערך לא קאים בהאי אתר, משום דמתגלייא ולא אתכסייא, אתגלייא ויסתכלין מארי דדינין וישתככיין – מכאן ראייה שהלשון ציץ נגזר מלשון הצצה והסתכלות (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ג ד"ה ואמר רעוא עיי"ש). הטעם שאין שערות במצח הוא כדי שז"א יוכל להביט בו ולקבל מהאור העצמי של המצח ולא יהיה מסך המבדיל ביניהם. ומש"כ 'דמתגלייא' מרמז למצח, ולא אתכסייא' מרמז לאור שמתלבש בו הרי הוא ת"ת דרדל"א, ומכיוון שאין שם שערות, ממילא מתגלים שניהם למטה. והנה על ידי התגלות המצחא נבלעים הדינים שבמצח בשורשם, ואילו ע"י התגלות אור ת"ת דרדל"א יורד הס"א לנוק' דתהומא רבא, והיינו מיתוק אותם הדינים. וכנגד ב' אורות אלו הוא שבאר כאן האיידרא את התיקון בשני חלקים דהיינו "ויסתכלין מארי דדינא" וכן "וישתככיין": על ידי הסתכלות המארי דינא, ייבלעו הדינים שבמצח ז"א, וכן "וישתככיין" כלומר שהם יתמתקו בשורשם ע"י אור ת"ת דרדל"א וכנ"ל (ב"ע נב ע"א). ולא אתעבידו – שהדינים דלתתא ה"ה רצועא בישא, לא יפעלו את פעולתם לעשות דין בעולם (ב"ע נב ע"ב).

תאנא האי מצחא אתפשט במאתן ושבעין אלפיין נהירין דבוצינין³⁴⁵
³⁴⁶(ס"א דנהרין) מעדן עלאה – כל מקום שנזכרים ע"ר עלמין הוא מסטרא דבוצד"ק, שכן בע"ר עלמין נגזר הניצוץ של הבוצד"ק, והיינו כ"ז אותיות התורה המלבישים את הארת הבוצינא דקרדינותא³⁴⁷ (בהגר"א תז"ח יח ע"ב ד"ה ונפיק). במצח ז"א מתגלים אותיות התורה, שכן עיקר גילוי התורה והמצות הוא בערך פרצוף ז"א, ובבחינה זו הוא כל עבודתינו. ולכן מתגלים האותיות דווקא במצח, שכן הוא גלויא דכל פרצופא, וכן נמצא באדם דלתתא, שכל מעשיו נרשמים במצחו (ז"ח לא ע"א), ושם מאיר מו"ס, הרי הוא שורש לכל האותיות (ב"ע נב ע"ב). תנא אית עדן דנהיר לעדן – מכאן ראייה שעדן עילאה הוא מו"ס (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ג³⁴⁸). הוא מאיר לעדן תתאהדהיינו חכמה דז"א, ולכן אף הוא נקרא עדן (ב"ע נב ע"א). עדן עלאה לא אתגלייא והוא סתים בסתימא³⁴⁹ – כלומר שהמו"ס סתים בגלגלתא, ואינו חשוב כנמצא שכן הקרום סותמו, ואין מתגלה ממנו רק קרומא דאזדכך וסתים³⁵⁰ (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ג ד"ה וז"ש הוא) ולכן הוא נקרא מוחא

³⁴³ ע"י בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ד הגה"ה, וז' ע"ד ד"ה וסדר הכל ש"הספרים" כאן הם כינוי למתקלא, וכן הוא בבהגר"א על ת"ז ה' ע"א.

³⁴⁴ ע"י לעיל הערה 244.

³⁴⁵ הספירות נקראים בוצינין מכיוון שהם מגלים את רוממותו ית' (ב"ע קז ע"ב).

³⁴⁶ הב"ע נ"ב ע"ב גורס את המוסגר.

³⁴⁷ דהיינו שבע"ר עולמות מתגלים הפרטים של הארת המו"ס. וע"ש בתיקונים, שכאן הוא מקום הגילוי שמציאות שהתורה ניתנה לישראל מפי הגבורה. בביאור הקשר שבין מו"ס למצחא, ע"י בהגר"א על ת"ז מו"ע שהתגלות המו"ס היא דרך המצחא.

³⁴⁸ אמנם מהמים אדירים עד, משמע שבחינת עדן עלאה היא למעלה ממו"ס.

³⁴⁹ גירסת הב"ע נג ע"א: "בסתים".

³⁵⁰ וע"י לש"ו כללים ח"א מח ע"ד, שהיינו חלק הקד"א שכנגד המצח, והנהירו דרדל"א הוא האוירא הגנוז בו, והוא מת"ת דרדל"א הנמשכת מהדעת דרדל"א, והיינו הרעוא דרעוין הרי הוא

מחיר האדרא

סתימאה. והנה נקט בכפילות לשון 'סתים בסתימא', שכן יש ע"ג המוחא ב' כסויים: א' הקרומא, והב' הגלגלתא עצמו (ב"ע נג ע"א). ולא מתפרשא לארחין כדקאמרן – במו"ס דע"ק אין ל"ב נתיבות כמו שיש בחכמה דז"א, אלא כולם נכללים שם בנתיב א' בסוד א' (עי' ביאורו לעיל דף קכח ע"ב ד"ה ועכ"פ). ושם הוא סוד ש"י עולמות דלעתיד³⁵¹, דהיינו ל"א נתיבין שכל א' מהם כלול מ' דאורא, וכולם נכללים בנתיב א' הכולל את כולם (ב"ע נג ע"א). והאי עדן דלתתא מתפרש בשבילוי לית דידע ליה בר האי זעיר אנפין – קרומא דמוחא דז"א אתפסק, ושם מאיר ע"י ל"ב נתיבות להאיר בגופא (ב"ע נג ע"א). ואע"ג דמתפרש האי עדן בשבילוי, לית דידע ליה בר האי זעיר אנפין – כלומר, אע"פ שחכמה דז"א מתגלה לתתא, אין הכוונה לתחתונים ממש, אלא לז"א. אין לנו מושג מחכמתו של ז"א אלא רק מפעולותיו בלבד (ב"ע נג ע"א). ועדן דלעילא לית דידע ליה ולא שבילוי, בר הוא אריך אנפין – אין עליונין ותתאין יכולין לעמוד על מציאות א"א ולהשיגו (בהגר"א על ספד"צ כח ע"ג ד"ה ואמר בגין). "עדן דלעילא" הוא כינוי למו"ס, ולכן אע"ג שאו"א משיגים את המו"ס, שכן המה מקבלים הארה משם (אבא נוטל עט' דחסדים, ואימא ה"ג), מ"מ אין הארתם זו כי אם בתורת שורש השרשים בלבד, שכן עיקר הגילוי לאו"א אינו אלא על ידי הדיקנא (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ג ד"ה ואעפ"י) דהיינו מב' מזלות נוצר ונקה. אמנם אין משיג את המו"ס עצמו בהשגה שלמה כי אם א"א, באותה מידה שחכמה דז"א אף הוא אינו מושג כי אם לז"א (ב"ע נג ע"ב). הה"ד (איוב כח) אלקים הבין דרכה והוא ידע את מקומה³⁵², אלקים הבין דרכה דא עדן דלתתא, דידע זעיר אנפין – כלומר שז"א "הבין" את התפשטות החכמה דז"א דרך הבינה, והיינו "דרכה" (ב"ע נג ע"ב). מכאן ראייה לכך שז"א נקרא אלקים לעומת א"א הנקרא יהו"ה. והכל תלוי בחוטמא דלהון, אם הוא בבחינת אריך אנפין או זעיר אנפין (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ד ד"ה והענין כי, וכן שם כ ע"ג ד"ה וידוע). והוא ידע את מקומה, דא עדן דלעילא, דידע עתיק יומין סתימאה דכלא – הוא הינו כינוי לא"א³⁵³ (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ג ד"ה כתיב אני).

עינוי דרישא חוורא – כאן מדבר על עיני א"א, והמה התיקון הה' מתיקוני גלגלתא דא"א, וכאן הוא מקום ההשגחה התמידית (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ג ד"ה אשגחא פקיאח). ובהן מתלבשים נו"ה דרדל"א (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ד ד"ה ובהן). לית כסותא על עינא – נקט כאן בלשון "עינא" דהוא לשון יחיד על אף היות התיקון בשני העיניים (עי' אד"ז רפט ע"א), שכן העיניים באים מתרין פלגי דגופא (רע"מ פנחס רלו ע"א), שבדרך כלל מחולקים לבחינות של ימין ושמאל, ואילו כאן הכל בימין, ולכן נחשבים הם לא'. ומ"מ הם ב' עיניים, אלא שלעין ימין יש יותר רחמים (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ד ד"ה ואמר עינא). בעולמינו יש עת שהעינים נסגרים בסוד השינה, והוא הזמן של סילוק המוחין בכדי לקבל מוחין חדשים למחרת. אמנם אם היו ישראל זכאים על ידי מעשיהם, היו המוחין קבועים בז"א תמיד. כך, שעל אף שהיו המוחין מסתלקים בכל לילה, הרי שמיד היו יורדים לז"א מוחין אחרים. וכמש"כ בדברי רז"ל שבבילוי יציאת מצרים היה אותו הלילה מאיר כבתקופת תמוז, וטעם הדבר מכיוון שאז היו יורדים מוחין חדשים ומופלאים מלמעלה (ב"ע נד ע"א). העין

הדעת המייחד את האוירא עם המו"ס. ועי' בהגר"א על ת"ז קלח ע"ג, שהאוירא היא בחינת ה"דעת במקום הכתר" ביחס לרדל"א הרי הוא הכתר דילה. וכן הוא שם מח ע"ג, שהאוירא היא הדעת דרדל"א. ועי' לש"ו כללים ח"א קב ע"א, שאור האוירא נסתם על ידי קד"א ולכן אינו מאיר אלא דרך המצח, והיינו בחינת הרעוא דרעוין.

³⁵¹ עי' עוקצין פ"ג מ"ב: אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ח), להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא.

³⁵² עי' לקמן קמ ע"ב ועי' אד"ז רצ ע"א.

³⁵³ צ"ע שהרי כתוב כאן "עתיק יומין" שהוא כינוי דווקא לעתיק ולא לא"א.

מחיר האדרא

מרמז על ענין ההשגחה, ולכן בא"א הכל הוא לטובה, ואילו בז"א יש טו"ר כאחד (פת"ש א"א טז). ולית גבינין על עינא – כלומר שאין מגיע שום קטרוג לעיני גולגלתא דא"א, ואף אין נאחזים בהם הקליפות ח"ו, וע"כ אין צורך בגבינים שיכסו עליהם להגן עליהם. ומש"כ גם "לית כסותא" וגם "לית גבינין" עניינו הוא שיש ב' דברים על עיני דז"א שאין בא"א: הגבינין עצמם, והשערות שעל הגבינין. הינם כנגד ב' דברים הגורמים סילוק להשגחה והסתר פנים: הא' הוא התעוררות דינים הקדושים, והב' הוא קטרוג הסט"א (ב"ע נד ע"ב). ביאור הדברים, שכן השערות יסודם הוא מסט"א, דהיינו סט' ד'עשו איש שעיר" (בראשית כז יא). איברא קטרוג הסט"א לא יתכן לו בית אחיזה להתקיים אלא על ידי הדינים, שיש בעולם תביעות על קלקולים הצריכים תיקון, ולכן ראשי השערות של הגבינין נעוצים בתוך הגבינים עצמם, ובסוד עשו דנפיק מיצחק. יוצא שהגבינים המה כנגד הדינים הקדושים, והשערות של הגבינים המה ביטוי לקטרוג הסטרא אחרא היוצא מתוך דינים אלו. "גבינין" הם כיוסי לעיניים שתכליתם שלא יגיע להם היזק עין הרע, עשן או כל דבר אחר הגורם לכהיית העיניים. ובעולמות עליונים המזיק לעיניים הוא מציאות העונות, שאז יש חשש לתגבורת הקלי' ויש לדאוג שלא יפגמו עיניים עילאין (ב"ע נו ע"א). וכן משמשים הגבינין לצורך השינה בזמן הגלות, שאז הוא זמן סילוק ההשגחה והסתרת הפנים (ב"ע נו ע"ב). מ"ט, דכתיב (תהלים קכא) הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, ישראל דלעילא³⁵⁴ – לא ינום ולא ישן הם כעניין תנומה ותרדמה, וכמ"ש חז"ל (פסחים קכ) ישנו מקצתן יאכלו, כולן לא יאכלו, רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו, נרדמו לא יאכלו. שכן ביום, אחרי התפילה, מסתלקים המוחין ולא נשאר אלא רשימו, וזהו המכונה "תנומה", ואילו בלילה אפילו אותו הרשימו מסתלק ולא נשאר באדם כי אם קיסטא דחיותא בלבד, וזהו "תרדמה". ז"א מכונה "ישראל", ו"שומר ישראל" הוא כינוי לא"א, שכן השגחת ע"ק אינה נפסקת מז"א ולו לרגע אחד (ב"ע נד ע"ב). וכתיב (ירמיה לב) אשר עיניך פקוחות – דהיינו עיני א"א הפקוחות לעולם ואין השגחתם נפסקת אפילו רגע א' (ב"ע נה ע"ב)³⁵⁵. ותאנא, כל מה דאתי ברחמי לית כסותא על עינא, ולית גבינין על עינא, כ"ש רישא חוורא דלא בעא מידי³⁵⁶ (ס"א נטירו) – דוגמת הדגים שבאים מן המים, ה"ה סט' דרחמי שעניהם פקוחות תמיד כמש"ו. ולכן אין עין הרע שולט בהם, שכן עין הרע הוא מסט' דעולם התהו ה"ה מסוד עיניים דא"ק. ובחינה זו מצויה באופן מיוחד ("כ"ש") ברישא חיוורא (ב"ע נה ע"ב בשם זהר הרקיע).

אמר ר' שמעון לר' אבא, למאי היא רמיזא – כל א' מהחברים צריכים היו לגלות את אותו התיקון הנוגע לשורש נשמתם, וכאן צוה לר' אבא שדווקא עליו מוטל לגלות את תיקון העינים. ופשר שאילתו הוא, היכן בעולם התחתון מרומז כח זה שבאצילות (ב"ע נו ע"א). א"ל לדגים ולנוני ימא – עיני א"א מלבישים את נו"ה דרדל"א, שכן נוני ימא הם ת"ח, ות"ח הם כנגד נו"ה (כמ"ש בז"ח לד ע"ד) (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ד ד"ה ובהן) דלית כסותא על עינא, ולית גבינין על עינא, ולא ניימין, ולא בעיין נטורא על עינא – דגים אינם צריכים שמירה, שכן המים מכסים אותם, וכל דבר שבמים אינו מקבל טומאה, שאז הוא חוזר לשרשו במו"ס המכונה מים רבים, שכן על ידו מיטהרים כל הטומאות, שכן כל הבירורים במו"ס אתברירו (בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ד ד"ה ביה סליקו), ואין פגם מגיע לשם (ב"ע נו ע"א). כ"ש

³⁵⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ ו ע"ג ד"ה אשגחא פקיחא.

³⁵⁵ עי' פת"ש ז"א ו', שזהו עניין למו"ס המחלק לז"א את ההארה הנצרכת עבורו. ועי' לש"ו כללים ח"ב יח ע"ד שכלול בזה שאור העינים דא"ק הינם שורש לאורות אח"ף.

³⁵⁶ ב"ע נה ע"ב גורס את המוסגר, ואילו את תיבת 'מידי' ל"ג.

מחיר האדרא

עתיקא דעתיקא³⁵⁷ – ע"ק הוא פרצוף א"א (בסוד ספירת הכתר), והוא הכתר של כללות האצילות. אם כן בע"כ צ"ל שכתר דע"ק נקרא עתיקא דעתיקין, וכל ז' תיקוני הגלגלתא נמצאים כאן בכתר דע"ק (ב"ע נו ע"ב). דלא בעי נטורא – הגבינים משמשים לב' דברים: הא' לצורך השינה, והב' לשמירה מעין הרע ומכל דבר הגורם כהיית עיניים. ונטורא' הוא ענין השמירה (ב"ע נו ע"ב). וכ"ש דאיהו משגח לכלא, וכלא מתזן ביה – ע"ק הוא המשגיח על העולם בכללות לצורך קיומו, אפילו כשאין עושין רצונו של מקום (ב"ע נו ע"ב). ולא נאים – לא נאים' הוא כנגד צורך השינה של תיקון הגבינים וכנ"ל. הה"ד (תהלים קכא ד) הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, ישראל דלעילא – "ישראל דלעילא" היינו ז"א. והנה סוד השמירה הוא שקידתו של ע"ק להאיר לז"א הארה תמידית לצורך קיומו, ודלא כבעולם התהו שם לא היתה עליו שמירה מע"ק (ב"ע נו ע"א). כתיב (תהלים לג) הנה עין יי אל יראיו, וכתיב (זכריה ד) עיני יי המה משוטטים בכל הארץ³⁵⁸, לא קשיא הא בזעיר אפין הא באריך אנפין, ועכ"ד תרי עיינין אינון ואתחזרו³⁵⁹ לחד – כלומר שלגבי א"א תרין העיינין עומדים בחד דרגא, שכן הכל ימינא (בהגר"א על ספד"צ כא ע"ד ד"ה וז"ש כד אתגליין). עיני א"א הם כנגד נו"ה ב' פלגי דגופא, אלא שעין ימין הוא יותר רחמים (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ד ד"ה ואמר עינא)³⁶⁰. מש"כ 'אתחזרו' הוא בסוד חזרת זו"נ פב"פ (ב"ע נו ע"ב).

עינא דאיהו חוור בגו חוור – כידוע שחו"ב הם עומדים האחד בתוך השני, חכמה בבינה, נקודה בהיכליה³⁶¹ (ב"ע נט ע"א). וחוור דכליל כל חוור – כלומר דעת הכולל את חו"ב כאחד ומכריע ביניהם, וכמו כן כולל ב' עטרין חו"ג (ב"ע נט ע"א). חוורא קדמאה – יש בע"ק ג' חוורין, כנגד ג' הגוונין שבעיני ז"א, וכמ"ש לקמן (קלו ע"ב), וכן כנגד ג' אבהן דכלילן בנו"ה³⁶² (בהגר"א על ספד"צ ז' ע"א ד"ה ואמר עינא). ג' חוורין הנזכרים מכאן ואילך הם חב"ד, וכאן מונה אותם האידרא בסדר הפוך כלומר מתתא לעילא, מכיוון שהם נהירין ממו"ס, ה"ה שורש הגבורות, והוא אור חוזר שם האורות משפיעים באופן הפוך³⁶³. והנה "חיוורא קדמאה" הוא בינה, הרי היא שורש לכל הגבורות³⁶⁴ (ב"ע ס ע"ב). נהיר וסליק ונחית – "נהיר" הוא בסוד גבורה ואש לוהטת, וכוונת "סליק" הוא שמאיר ליסוד. כך, שיסוד עולה תמיד למוח ואח"כ נחית בהוד, ה"ה סיום קו השמאלי, ובסוד "בינה עד הוד אתפשטת" (זהר פנחס רכג ע"ב). והנה יסוד נחשב כקודם להוד, שכן הוא עולה למעלה מנו"ה מכיוון שהוא סימא דגופא, וגוף וברית כחד חשבינן להו (זהר פנחס רכג ע"ב) (ב"ע נט ע"א). "סליק ונחית" הוא בבחי' רצוא ושוב, שתחילה הם עולים לשרשם שבמו"ס ואח"כ יורדים להאיר

³⁵⁷ גירסת הב"ע נו ע"ב היא "דעתיקין".

³⁵⁸ עי' לקמן דף קל ע"א וכן דף קלו ע"א, בבביאור עניין החסרון של בחינת "עיני ה' המה משוטטים", ובפרט יש לעיין במש"כ בב"ע שם.

³⁵⁹ עי' ת"י שמואל א כה יב ששם הוא תרגום של "ויהפכו". ועי' בהגר"א על ת"ז מא ע"ג ד"ה בראשית, שכל הנאמר בתורה על עולם התהו נאמר בלשון עבר.

³⁶⁰ עי' בהגר"א על ת"ז צה ע"ד ד"ה ובינייהו.

³⁶¹ עי' בהגר"א על ת"ז כ' ע"ב ריש תיקון ה' שזהו בחינה של יסוד דחכמה הבלוע בתוך יסוד דבינה, ועי' בהגר"א ת"ז פ' ע"ד שהמציאות של "נקודה בהיכליה" היא בסוד "חכם בבינה" (ס"י פ"א מ"ג), דהיינו יש"ס בתוך תבונה (בהגר"א על ספד"צ יד ע"ב ד"ה וענין ג'). וא"כ צ"ע אם כוונת מש"כ כאן "חוור בגו חוור" ליסודת.

³⁶² נו"ה הם העינים כדלעיל בדיבור הקודם. דהיינו שאמנם נכון הוא שיש שינוי בין הגילויים אפילו בא"א אבל כולם לבנים.

³⁶³ כל אור חוזר בא על ידי התעוררות התחתונים בבחינת מ"ן, והאורות ההם באים בדווקא בגבורה שכן תכליתם היא ההתגברות על המצב הקיים.

³⁶⁴ למימרא שאין שורש השפעה זו בדעת, שכן שורש הדעת הוא למעלה מחו"ב והשפעת הגבורות הוא מבינה דווקא (ב"ע נט ע"א).

מחיר האדירה

למטה (ב"ע ס ע"ב). לאסתכלא (ס"א לאתכללא) דצריך בצרורא³⁶⁵ – משם מאירים הגבורות במלכות המכונה "צרורא", דהיינו "צרורא דנשמתינ" (זהר ויקהל זה ע"ב), כמ"ש (שמואל א' כה כט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים וכו'³⁶⁶. והנה כל ענינה של המלכות היא דינים, שכן דינא דמלכותא דינא (ב"ע נ"ט ע"א). תאנא בטש האי חירא – כל נהירו דעינא הוא על ידי בטישו (דהיינו זיווג נעלם) דאורא ומו"ס, וכאן מאיר לג' הספירות גבורה, הוד ויסוד (ב"ע ס ע"א). ואדליק ג' בוציני – המו"ס הוא בוצד"ק, והוא מאיר על ידי אור דאורא, ומכאן נובע הכח של הספירות להאיר (ב"ע ס ע"א). הספירות מכונים "בוצינין" שכן הם מגלים את רוממותו ית' (ב"ע קז ע"ב). דאקריין הוד והדר וחדוה – הגילוי כאן הוא מסודר מתתא לעילא (ב"ע ס' ע"ב): תחילה מנה את הוד - כמשמעו, ואח"כ מנה הדר - ה"ה מידת הגבורה העליונה מההוד, וכן הדר הוא בגי' יצח"ק עה"כ³⁶⁷. טעם הדבר, שכן הדר של כל דבר הוא על ידי הגוונין שלו, וכל הגוונים הם בגבורות³⁶⁸ (בהגר"א בתו"ח יח ע"ב ד"ה נציצו). והנה אף על גב שאין צבעים בע"ק, מ"מ כאן הוא שרש הצבעים שיש בז"א. חדוה הוא כינוי ליסוד³⁶⁹, שכן כל חדוה היא מסט' דיסוד, שם מתבסמין חו"ג, וע"י חיבורם יחד דרך היסוד הם³⁷⁰ עולים לבחינת יין המשמח³⁷¹ (ב"ע ס ע"א). ולהפיין בחדוותא בשלימותא – שכן במו"ס כל הספירות רחמים גמורים, והדין ממותק ויטיב באתריה (ב"ע ס ע"א). פירוש אחר, חדוותא היא המו"ס, ושלימותא אורא דהיינו השלימות כל פרצוף, וכאן בא לבאר את הבטישה שלהם. ומנה תחילה את מו"ס שכן כאן מדובר בבינה (ב"ע ס' ע"ב).

חורא תניינא – דהיינו חכמה הרי הוא תחילת קו ימין, ולכן מפרש והולך את כל גילוי קו הימין (ב"ע ס ע"א). נהיר וסליק ונחית – תיבות "סליק ונחית" הם בחי' רצוא ושוב, והוא עי"כ שהם עולים לשרשם שבמו"ס ואח"כ יורדים להאיר למטה (ב"ע ס ע"ב). ובטש ואפיק (ס"א ואדליק) ג' בוצינין אחרנין דאקרון נצח וחסד ותפארת – ושוב הוא מונה מתתא לעילא כנ"ל (ב"ע ס' ע"ב). ולהפיין בשלימותא בחדוותא – חדוותא היא המו"ס, ושלימותא היא אורא דהיינו השלימות של כל פרצוף, וכאן מבאר את הבטישה שלהם. בחיורא קדמאה הקדים מו"ס לאורא שכן עסק בקו השמאלי של מידת הדין, וכאן שמדבר בחכמה מפרש את קו הימין, וממילא מקדים את האורא למו"ס (ב"ע ס ע"ב). חורא תליתאה – דהיינו הדעת (ב"ע ס ע"ב). להיט ונהיר ונחית וסליק – נוסף כאן על שני הקוים הראשונים 'להיט'. וזאת, מאחר והדעת כולל את ב' העטרין חו"ג, ובכך הוא לבד נחשב לב' מוחין, וזהו נהיר (דעת דחסדים) ולהיט (דעת

³⁶⁵ גי' ב"ע נט ע"א "לאסתכלא בצרורא".

³⁶⁶ תפילת אביגיל היתה ש"נפש" דדוד תתקשר בשרשה, ושרש הנפש הוא "בצרור החיים" כלומר במידת המלכות דאצילות.

³⁶⁷ הבנת כל גימטריא שהיא "עם הכולל", שכן רק דרך "הכולל" הוא שאפשר ליצור מציאות א' הכלולה מפרטים רבים, ולכן הכולל נחשב הוא כמספר בפ"ע (לש"ו הקדו"ש צז ע"ג).

³⁶⁸ שהרי כל חסד הוא פשוט ולכן מכונה בגוון לבן, אמנם כל הצבעים האחרים באים בהארה מיוחדת ללא פשיטות אלא עם הרכבת הצבע, וזהו דווקא על ידי מידת הגבורה המגבילה את המופשטות לעניינים המסויימים.

³⁶⁹ אע"ג דלעיל נקט שהבחי' כאן נמנים מלמטה למעלה, עכ"ז ספירת יסוד נחשבת כאילו היא למעלה מגבורה, וטעם הדבר הוא שיסוד שייך לקו האמצעי. והנה כל הקו האמצעי נחשב לבחי' א' ודעת אכן היא למעלה מגבורה ועי' לקמן הערה 373.

³⁷⁰ הם' לא קאי על החו"ג עצמם כי אם על החיבור של החו"ג והתבסמותם.

³⁷¹ עי' בביאור הגר"א על תיקו"ז צ"ה ע"ד ז"ל, יין המשמח הו"ה בניקוד אלקים כי טובים דודיק מיין ע' אנפין, והוא יין המשומר בענביו, עכ"ל. דהיינו שזהו גילוי של הבינה ותיקון של הזו"ן, וממילא כנ"ל שזהו החיבור והתבסמות, ועי' בהגר"א על ת"ז לג ע"ד ד"ה במתנת.

מחיר האדרא

דגבורות), וכנגדם אור ואש (ב"ע ס ע"ב)³⁷². ונפיק מסתימותא דמוחא – דהיינו מזיווג חו"ב (ב"ע ס ע"ב). ובטש בבוצינא אמצעיתא שביעאה – מלכות, ומכונה "אמצעיתא" בסוד "היכל הקודש מכון באמצע" (ס"פ מ"ד) (ב"ע ס ע"ב). ואפיק ארחא למוחא תתאה – יסוד מכונה "אורח". והנה לפני הזווג נכלל היסוד בגוף בסוד אבר מת, ועל ידי המוחין הרי הוא סוד דעת שבו תלוי הזיווג (ה"ה דעת המתפשט בחוט השדרה), הוא נהיה חי³⁷³ (ב"ע ס ע"א).³⁷⁴ (נ"א ואפיק אורחא ללבא תתאה) – דהיינו לנוק' המכונה "ליבא תתאה", שכן פרצופה מתחיל מחזה דז"א במקום הלב. ועוד, שכל אורות נוק' אינם ניתנים לה אלא דרך החזה ה"ה מקום הלב³⁷⁵ (ב"ע ס"ב ע"ב). ומתלהטן כלהו בוצינין דלתתא – כל הספירות דנוק' מאירים ע"י הדעת, ומכונים "בוצינין" על שם סוד המנורה שהיא בנוק'. ועוד, מכיוון שכל בנין הנוק' הוא על ידי הגבורות הבאים משורש בוצד"ק, (ועל ידי הארת החסדים נהירין הבוצינין) (ב"ע סג ע"א). והנה הסתכלות העין הוא ממוצע בין המחשבה ובין המעשה (שכן אינו פעולה מוחלטת ולכלל מחשבה טרם הגיע שכן רק אח"כ הלב חומד), וכן הוא לעניין מקומו שבגוף, שהוא עומד בין המוחין שבראש ובין כלי הגוף. וכן הוא ענין העין עצמו, שמתלבש בו אור המוחין וע"י הוא שופע כח ראייה, ובו הוא שנרשם ענין ז' הגוונים, הרי הם שרשי ז"ת (וכמו שית), והיינו ז' הבוצינין הנזכרים לעיל (פת"ש א"א טז). אמר ר"ש יאות הוא, ועתיק יומין יפקח עינא דא עלך בשעתא דתצטריך ליה – כיון שתיקנת את העינים דע"ק, לכן יפקח עינא דא עלך בשעה שתצטרך. והוא סוד (אבות פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה, שממנו נהנים הצדיקים (ב"ע סג ע"א).

תאנא – יש מקום לפרש מהו שבא רבי שמעון להוסיף על דברי רבי אבא בב' אופנים: א) לאחר שפירש ר' אבא את החיורין באופן שאינם בסדר ג' קוין³⁷⁶ דהיינו מציאותם קודם התיקון, בא ר"ש לפרשם בסדר קוין (והנה יש לשים לב שעכ"ז שרבי אבא ביאר הדבר בלי לפרש תיקונו, אעפ"כ אמר לו רשב"י לעיל ש"אות הוא³⁷⁷, דהיינו שאף דרכו של ר' אבא נכונה). אמנם לפיכך יש לגרוס 'תו תאנא' ולא 'תאנא', שכן הוא נוסף על דלעיל שכן והא מעין עניינו. ב) ר' אבא דיבר בסדר ז"ת הכלולים בעיינין עצמם, ואילו רשב"י מדבר בז"ת דע"ק עצמם מהגרון ולמטה (ב"ע סג ע"א בדרך אפשר) והוא סוגיא חדשה לחלוטין וממילא יש לקיים את גירסתינו. חוור בגו חוור – חכמה שבבינה, דהיינו נקודה בהיכליה³⁷⁸ (ב"ע סג ע"א). וחווור דכליל כל חוור – דעת וכנ"ל (ד"ה חוורא תליתאה) (ב"ע סג ע"א). חוורא קדמאה נהיר וסליק ונחית – תחילה עולים הביורורים למעלה למו"ס ומתרחצים ומטהרים, ואז יורדים חזרה לז"א (ב"ע ס"ג ע"א). לתתא (ס"א לתלת)³⁷⁹ בוציני דלסטר

³⁷² עי' פת"ש פנימיות וחיצוניות יא וז"ל, עטרת דגבורות הוא אשא שאינו במנוחה להיט ונחית משא"כ חסדים מים הם במנוחה והשקט.

³⁷³ עי' בביאור הגר"א על תיקו"ז נ"א ע"ב, שאדם שיש לו רגע אחד ללא תורה הדעת שלו היא בבחינת אבר מת. ובחיי חיותו של האדם כל אבריו תמיד בתוקפם מלבד הברית שאינו חי כי אם על ידי התעוררות הדעת לזיווג. וכן הוא לעולם יהיה באדם עד לעתיד לבא בזמן התחיה שאז הוא זמן התגלות העטרה וכו', ועי' בהגר"א על ת"ז פא ע"א ד"ה ביה איהו וז"ל, והכל אחד כשזה נפתח זה נפתח ודעת ויסוד הוא א', ע"כ.

³⁷⁴ ב"ע ס"ב ע"ב גורס את המוסגר.

³⁷⁵ עי' לקמן דף קמא ע"ב: תאנא, האי תפארת כליל ברחמי וכליל בדינא, ואתפשט רחמי בדכורא ואתעבר ונקיב לסטרא אחרא ותקין מעוי דנוקבא בסטרא דדינא, ע"כ. ועי' בהגר"א על ספד"צ טז ע"א.

³⁷⁶ שכן ת"ת ויסוד נכללים בקצוות.

³⁷⁷ שהרי בכל יתר פירושיהם של החברים לא מצינו שאמר עליהם רשב"י כי "אות הוא".

³⁷⁸ עי' לעיל הערה 361.

³⁷⁹ ב"ע סג ע"א גורס "דנהיר לתלת", ולא "לתתא", וכן הוא בדפוס מנטובא.

מחיר האדרא

שמאלא – בינה גבורה והוד דע"ק (ב"ע ס"ג ע"א). ולהטין ואסחן בהאי הוורא – פי' שמקבלים הארה מגוון חיוור, דהיינו בינה הכלולה בעין, ושרש הארה זו בא מהארת החיוורא שבעין (כלומר מאוירא עילאה ומבוצד"ק) על ידי הבטישו הנ"ל, ולכן כ' "ולהטין" כנגד בוצד"ק, "ואסחין" כנגד אוירא (ב"ע סג ע"א). כמאן דאסחי גופיה בבוסמין טבין ובריחין – המו"ס הוא שורש לכל בוסמין טבין, בסוד (שמות כה ו) "בשמים לשמן המשחה", והיינו המשח רבות (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ג ד"ה וז"ש שם). והנה ה"בוסמין" המה הביורורים העולים למעלה³⁸⁰, וכל אותם הביורורים אתברירו במו"ס (בהגר"א על ספד"צ ד ע"ד ביה סליקו). טעם הדבר, שכן כל שם ב"ן הוא בעינים, וכל אתבסמותא שלהם היא במו"ס (שם). והוא סוד "רוחצות בחלב", וזהו המכונה בלשון הזהר "אסוותא דעינין" (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ב ד"ה עיינין) (ב"ע סג ע"א). על מה דהווי עלוי בקדמיתא – תחילה היתה הארת העיינין למעלה מן הז"ת לפני שירדה הארתם לתתא. עוד אפשר לומר, שצריכים העיניים ליטהר מהחולי שהיה שקוע בו על ידי הקלי' קודם לכן (ב"ע סג ע"ב).

חוורא תניינא – חכמה כנ"ל (ב"ע סג ע"ב). נחית וסליק ונהיר לתלת בוציני דלסטר ימינא, ולהטין ואסחין בהאי חוורא, כמאן דאסחי בבוסמין טבין ובריחין על מה דהווי עלוי בקדמיתא – זו תוספת הארה על מה שהיה שם בתחילה³⁸¹ (ב"ע סג ע"ב).

חוורא תליתאה – דעת שבעיניים וכו"ל, שכן הדעת שרשו למעלה מחו"ב. ולכן כינהו חיוור דכליל כל חיוור (ב"ע סג ע"ב). נהיר וסליק ונחית ונפיק נהירו דחוורא דלגו מן מוחא – נקט "לגו לגו" ב"פ, וכוונתו "לגו" - מחכמה, ו"לגו" - מבינה, ו"מוחא" עניינו דעת. ע"ל שכאן מדובר על הארת האוירא למו"ס, שאינו אלא נהירו דקיק³⁸², והוא "לגו" מקרומא, ו"לגו" ממו"ס, וממילא "מוחא" היינו מו"ס (ב"ע סג ע"ב). ובטש בשערא אוכמא – דהיינו שערות ז"א, שכן שם קיימת אחיזה של הקלי' ולכן הם שחורים, ובסוד (נדה יט ע"א) "האי שחור אדום הוא אלא שלקה". וידוע כי ביטול הקלי' הוא על ידי הארה משורשם שבמו"ס³⁸³, וגם על ידי הארת האוירא³⁸⁴ הרי הוא חסד עלאה (ב"ע סג ע"ב). כד אצטריך – כלומר שאין השפעה זו תמידית, אלא כאשר יש התעוררות מלמטה על ידי מעשים טובים, אזי מתבסמים השערות של ז"א (ב"ע סד ע"א). וברישא ובמוחא דרישא – הארת העיניים מאירה לגלגלתא דז"א, שכן ישנם שם דינים דדכורא תקיפין ברישא³⁸⁵, וכחב"ד דרישא דז"א עומדים כנגד נה"י דאמא. ממילא צריך את הארת ע"ק לבסם את הדינים של ז"א. 'רישא' פי' הגלגלתא, והמוחין שבו הם חב"ד. והזכיר יסוד זה (שהארת העיניים ממתקת את דיני גולגלתא דז"א) דווקא בחיוורא תליתאה, מכיוון שהוא בחי' הדעת שבו, והדעת הוא נשמת הו"ק, וז"א הוא ה"ק דכללות האצילות. וממילא פשוט שעיקר הארתם אינה אלא משורש הדעת העליון (ב"ע סד ע"א).

³⁸⁰ עי' יהל אור ח"ג ו ע"א שריח הקרבנות עולה במו"ס ה"ה סוד החכמה.

³⁸¹ עי' המשך דבריו שכותב בשם זהר הרקיע ז"ל, והענין שכל מה שהעליון רוצה ליתן הארה נוספת למה שתחתיו צריך לעלות למעלה ולקבל מפרצופים העליונים, לכן קודם זה סליק ואחר כך נחית, עכ"ל, אמנם לא מצאתי שום גרסא כזו שלשונה "סליק ונחית" בחוורא תנינא, אלא רק בחוורא קדמאה ותליתאה.

³⁸² דהיינו תמצית הארה ממנו. עי' פת"ש תיקון כ"ב, שזוהי הארה "כמבתר כותלא" (לקמן קכט ע"א). ועי' ב"ע ריג ע"א שזוהי הארה העוברת דרך שערות בצמצום (לאפוקי הארה דרך שערות פתוחים). ועי' זהר תרומה קכו ע"ב, ועי' לש"ו דע"ה ח"ב יט ע"ב שהארה זו היא בבחינת עולם הנקודות ולא בסוד תיקון.

³⁸³ עי' לעיל הערה 244.

³⁸⁴ דהיינו זיווג בין אוירא למו"ס.

³⁸⁵ לשון הספד"צ כו ע"ב וע"ש בגר"א כ"ז ע"א.

מחיר האדרא

ונהיר לתלת כתרין דאשתארו – כלומר שהדעת מאירה לת"ת יסוד ומלכות, וכנ"ל שרשב"י מפרש את הארות החיורא על סדר הקוים. וממילא ת"ת דע"ק נעשה כתר לז"א, וכן יסוד דע"ק נעשה דעת לז"א (ובדעת דז"א נמצא כתר פרצוף לאה מאחוריו), ועטרת היסוד דע"ק נעשית לבחי' כתר, ולכן מכונה "עטרת". אמנם אם כוונת 'וברישא' הנ"ל היא לכתר גלגלתא דז"א, הרי שה"תלת כתרין" עניינן ג' המוחין חב"ד (ב"ע סד ע"א). כמה דאצטריך לגלגלתא – דהיינו תיקוני ז"א (ב"ע סד ע"א), אי ניהא קמי³⁸⁶ עתיק סתימא דכלא.

ותאנא, לא סתים האי עינא³⁸⁷ – מעיינין דע"ק יש הארה והשגחה תמידית לשם קיום העולם (ב"ע סד ע"א). ואינן תרין, ואתחזרו³⁸⁸ לחד, כלא הוא ימינא לא הוה שמאלא – לגבי א"א הם תרין עיינין (ושרשם מנו"ה דרדל"א, והם תרין פלגין דגופא). (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ד ד"ה ואמר), אלא כיוון שבא"א הכל הוא ימינא, הרי שלגבן כחד דרגא הן חשובים. (בהגר"א על ספד"צ כא ע"ד ד"ה כד אתגליין). העין הימנית היא יותר רחמים מן העין השמאלית, אם כי כל עניין היותה שמאלית הוא רק בגלל היותה שרש הדינים, אבל מצד עצמה היא כולה רחמים (ב"ע סד ע"א). לא נאים ולא אדמיך – מנה כאן ב' בחי': תנומה ("נאים") ושינה ("אדמיך")³⁸⁹. תנומה היא כאשר מסתלקים המוחין ולא נשאר אלא רשימו דלהון, ושינה היא כאשר גם רשימו זה מסתלק (ב"ע סד ע"א). והוא אשגח על כלא, ומאשגחותא דהאי עינא מתזנן כלהו.

תאנא, אי עינא דא אסתים רגעא דהא, לא יכלין לקיימא כלהו – וכמו שהיה בעולם התהו, שלא יכלו מלכין קדמאין להתקיים מכיוון שלא היתה להם הארה והשגחה מעיני א"א³⁹⁰ (ב"ע סד ע"ב). בעין דז"א נמצאים ז' עיינין דאשגחותא, וכנגדן הזכיר האידרא ז"פ את תיבת "עינא" בעניין עינא דע"ק (בהגר"א על ספד"צ ז ע"א ד"ה ואמר עינא). וכנגד ז' אלה, יש ליצה"ר ז' שמות³⁹¹ (בהגר"א על ספד"צ לא ע"ג ד"ה והענין)³⁹². בג"כ אקרי עינא פקיהא – שכן תמיד עיניו פתוחות, שכן אין להן גבינין המכסים עליהן (ב"ע סה ע"א). וטעם הדבר, מכיוון ששורשו הוא בעיני א"ק (לש"ו כללים ח"ב יח ע"ד). עינא עלאה – שכן מקומו למעלה מכל הפרצופים (ב"ע סה ע"א). עינא קדישא – שכן בו הארת מו"ס הרי היא נהירו דעינא, ומו"ס הוא שורש הגבורות. והנה כל קדושה היא מסוד הגבורות³⁹³, ועל ידי הגבורות מתקדש שמו ית' בעולם (ב"ע סה ע"א). עינא דאשגחותא – השגחתו מתפשטת לתתא ואינה נפסקת לעולם (ב"ע סה ע"א). עינא דלא {קל}. אדמיך ולא נאים – עי' לעיל קכט ע"ב מה שביארנו (ב"ע סה ע"א). עינא דהוא נטורא דכלא – יש כאן מקום לפרש מהו "הוא נטורא דכולא" בתרתי: או שזוהי השגחה בבחי' אור המקיף, או שכוונתו לבחינה השומרת את כל המע"ט שהיו במשך ו' אלפי שנין בכדי להביא

³⁸⁶ עי' זהר וירא צו ע"ב, שם משמע דהוא לשון של נטילת רשות מרבו.

³⁸⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ג אשגחא.

³⁸⁸ עי' בהגר"א על ת"ז מא ע"ג ד"ה בראשית, שכל הפסוקים המדברים על עולם התהו נאמרו בלשון עבר דווקא. "אתחזרו" עניינה סוד חזרת זר"נ פב"פ (ב"ע נז ע"ב). הב"ע גורס "ומתחזרו", במהדורת דפוס מנטובא הגירסא היא "ומתחזרו" ובסוגריים "ואתחזרו", ובדפוס אמסטרדם גורס תריויהו כחדא "ומתחזרו ואתחזרו".

³⁸⁹ עי' לעיל קטע ד"ה עיני דרישא.

³⁹⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ כ' ע"ד שז"א אשתיל בע"ק.

³⁹¹ עי' סוכה נב ע"א: דרש רבי עזריא ואיתימא רבי יהושע בן לוי שבעה שמות יש לו ליצר הרע הקדוש ברוך הוא קראו רע וכו' משה קראו ערל וכו' דוד קראו טמא וכו' שלמה קראו שונא וכו' ישעיה קראו מכשול וכו' יחזקאל קראו אבן וכו' יואל קראו צפוני וכו'.

³⁹² עי' בהגר"א על ספד"צ ז' ד"ה ואמר עינא.

³⁹³ עי' בהגר"א על ת"ז ל"א ע"ד ד"ה ודא, בביאור יחוד, ברכה וקדושה.

מחיר האדירה

את הכל לידי גמר ותיקון בסופם (ב"ע סה ע"א). עינא דהוא קיומא דכלא – כנגד בחי' שפע קיום העולם שאינו נפסק (ב"ע סה ע"א). ועל האי כתיב (משלי כב) טוב עין הוא יבורך – עיני ע"ק מכוונים "טוב עין" על שם החסד עילאה (שכן החסד הגנוז מכוונה טוב³⁹⁴), ה"ה הארת האוירה שמאירה לעין שלו. (ב"ע סה ע"א). אל תקרי יבורך אל לא יברך – הנה ידוע, שלעולם אין פרצוף מאיר לתתא מעצמו, אלא צריך הוא לעלות עוד יותר למעלה לקבל משם הארה, ואז הוא מקבל מלבד הארה לצורך עצמו גם תוספת ברכה ועי"כ מאיר לתחתונים (ב"ע סה ע"א), דהאי אתקרי טוב עין, ומניה מברך לכלא.

ותאנא לית נהירו לעינא תתאה – דז"א. ונקרא תתאה, שכן הוא בנה"י דע"ק הרי הוא לבר מגופא (זהר בראשית כא ע"ב) (ב"ע סה ע"ב). לאסתחאה מאדמימותא מאוכמותא – ד' גוונין שבעין מתפרטים כך: לבן כנגד חכמה, סומק כנגד בינה³⁹⁵, ירוק כנגד חסדים שבדעת, ואוכם כנגד גבורות שבדעת (ב"ע סה ע"ב). כל הצבעים שבעין ז"א הינם דין, ואפילו ירוק³⁹⁶ (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ב ד"ה עיינין). והנה חכמה ודעת דחסדים דז"א לא צריכים מיתוק כל כך כמו אוכם וסומק, לכן הזכיר האידרא רק ב' צבעים אלו (ב"ע שם). בר כד אתחזי מהאי נהורא חוורא דעינא עלאה דאקרי טוב עין – כלומר שללא הארה מא"א אין מקום להשגחת ז"א בעולם. והוא בבחי' (תהלים מד כד) "עורה למה תישן ה'" (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ג ד"ה ואמר שם). והוא סוד רפואת העיניים, שהם כואבים מחמת שמתלהטים בסומקא, ומתרפאים על ידי מים חיים דמו"ס המכונה "טוב עין"³⁹⁷ (ב"ע סה ע"ב). ולית דידע כד נהיר עינא עלאה דא קדישא, ואסחי לעינא תתאה דא בר איהו – אין מי ששיג האיק מתפשטת הארת עינא דע"ק המכונה "עינא קדישא" – לעינא דז"א שכן שרשו הוא במו"ס אשר הוא סוד הקדושה³⁹⁸. ונותן האידרא ב' טעמים למה אינו מושג לתחתונים: הא', מכיוון שהוא "עילאה" כלומר למעלה מכל האצילות, והב', שכן הוא בא מנהירו דמו"ס, ולכן הוא גם "קדישא" (ב"ע סה ע"ב).
וזמינין צדיקייא זכאי עליונין – כלומר דווקא אלו שנשמתם מסט' דז"א³⁹⁹ (ב"ע סו ע"ב). למחמי דא ברוחא דחכמתא, הה"ד (ישעיה נב) כי עין בעין יראו – כוונתו לבאר שלעתיד לבא ישיגו הצדיקים היאך מאירה הארת מו"ס בעינא דע"ק, וכן היאך מאירה אותה ההארה הלאה לתתא לעיינין דז"א, שכן אז יתפתחון שערי חכמה דמו"ס (ב"ע סו ע"א). אימת, בשוב יי' ציון – לעתיד לבא, כשיתגלה החסד בפומא דאמה (לקמן קמב ע"א). והוא סוד הקמת הקשת בסוף האלף הששי⁴⁰⁰. וע"ז בא

³⁹⁴ ועי' זהר תרומה קס"ח ע"ב: טוב כליל כלא בגויה, ולא אתפשט לתתא, חסד נחית ואתפשט לתתא.

³⁹⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ כב ע"ב שזה אוכם ולא סומק.

³⁹⁶ טעם הדבר כיצד יתכן שחסד יהיה דין, ומה החילוק בין ז"א לא"א בד"ז, שכן א"א הוא כולו חסד, משא"כ ז"א שאצלו הוא שמתחדש הנהגה של חסד שכל יסוד מציאותו הוא בכך שאינו דין. ממילא בא"א החסד הוא בבחינת חסד בלבד, ואילו בז"א החסד נחשב בבחינת דין לגבי החסד שבא"א.

ע"ש בגר"א שאינו מזכיר אלא ג' צבעים ה"ה ירוק אדום שחור, ואכמ"ל בטעם הדבר.

³⁹⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ג ד"ה ואמר סתם, שמביא את דברי האד"ר ד"ה תניא מפני מה.

³⁹⁸ כנ"ל הערה 393.

³⁹⁹ עי' אד"ז רצ"ד ע"ב מש"כ לעניין אלה שנשמתם אינה ממלכא קדישא, ועי' לעיל קכ"ט ע"א לגבי תאות הצדיקים (שנשמתם מז"א) להדבק בא"א.

⁴⁰⁰ עי' ת"ז כ"ד ע"א: ובאלין תלת אתמר שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך, ולקבל תלת גוונין (זמנין) אינון תלת גוונין דשרגא, דאתמר בהון וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וכו' ואינון לקבל שלשה גוונין דעינא בלבת אש דא בת עין, בההוא זמנא דיהון נהירין תלת גוונין דעינא דאינון לקבל תלת גוונין דקשת מיד וראיתיה לזכר ברית עולם ובההוא זמנא כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון [תרגום: ובאלה השלשה נאמר "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך", וכנגד ג' צבעים המה ג' צבעי הנר שנאמר בהם "וירא מלאך ה' אליו בלבת אש תוך הסנה" והמה כנגד ג'

מחיר האדמה

מאמר הזהר (נח עב ע"ב) לא תצפי לרגלי דמשיחא (דהיינו נו"ה דרדל"א), עד דיתחזי האי קשת בעלמא מתקשטא בגווי נהירין ויתנהיר לעלמא (ב"ע סו ע"ב). והנה ידוע שיצוין הוא בחי' יסוד, ו"הוי"ה עניינו כאן גילוי מוחין דז"א. וכת"ב (במדבר יד) אשר עין בעין נראה אתה יי' – זה היה בשעת תיקון חטא המרגלים, שאז הוצרך משה להוריד את הארת ע"ק לז"א לגלות את דיקנא דז"א. וזאת, מכיוון שהיה קטרוג שעמד להחריב את העולם, ולכן הוצרך לגלות את בחינת עינא פקיחא עינא נטירא וכו' (ב"ע סו ע"ב)⁴⁰¹ כדי להוריד רחמים גדולים אלו. ואלמלא עינא טבא עלאה דאשגח ואסחי לעינא תתאה לא יכיל עלמא למיקם רגעא חדא – הטוב העליון הוא החסד הגנוז באוירא שמאיר דרך הקרומא להעמיד את העולם ומכח בחינה זו זן בחסדו כל בשר (ב"ע סז ע"א).

תאנא בצניעותא דספרא (ו ע"ב) אשגחיתא מעינא תתאה, כד אשגח נהירו עלאה ביה – מכאן רואים שללא הארה מא"א, אין מקום להשגחת ז"א בעולם. והוא בבחי' (תהלים מד כד) "עורה למה תישן ה'", ומש"כ 'כד אשגח נהירו עלאה ביה' דהיינו שנכללת השגחת א"א עם השגחת ז"א (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ג ד"ה ואמר שם). ומכאן ראה שעינא דע"ק מאיר לעינא דז"א על ידי נהירו עילאה הרי הוא סוד אור דאוירא הרי הוא האור הגנוז. 'כד אשגח' כלומר כאשר הוא משגיח ועיניו פתוחות, אזי נחשבים עיני ז"א נחשבים לעין א' (ב"ע סז ע"א). ועייל ההוא נהירו עלאה בתתאה דמניה נהיר כל"א – כשמאיר ע"ק בעינא דז"א, מתהפכים כל הגוונים דבעינין דיליה לחיזור, ואז נחשבים ב' העיניים דז"א לחד עינא, ומהם יוצאת ההארה עליה מתקיים העולם. והנה יש עומק נוסף בדברי האידרא והוא, שישנם כמה בחינות: חסד עילאה דהיינו חסד דחיוורא דגלגלתא, ויסוד דיליה מאיר באוירא. וכמו כן ישנו החסד שבאוירא עצמו ויסוד דיליה⁴⁰² דבטש במו"ס. וכבר נת' (ב"ע ס ע"ב ד"ה נהיר) שגם חסד וגם יסוד מכונים אור, וזהו 'ההוא נהירו' דהיינו כלל החסדים והיסודות הנ"ל⁴⁰³, 'נהיר כל"א' כלומר שמהם מתקיים העולם (ב"ע סז ע"א). הה"ד (שם) אשר עין בעין נראה אתה יי' – פי' השגחת ז"א התלוי באשגחא עילאה (בהגר"א על ספד"צ ח ע"א ד"ה אשגחא תתאה). כת"ב (תהלים לג) הנה עין יי' אל יראיו, וכת"ב (זכריה ד י) עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ, זכו עיני יי' אל יראיו, עינא דלעילא, לא זכו עיני יי' המה משוטטות, עינא דלתתא – בז"א העיניים הם ב' איברים נפרדים ואילו בע"ק הם נחשבים לא' (בהגר"א על ספד"צ כא ע"ד ד"ה כד אתגליין). דכורא דסט"א מקטרג ולכן הוא רץ ומשוטט ורואה את מעשי בני האדם (בהגר"א על ספד"צ לא ע"ג ד"ה והענין שדכורין)⁴⁰⁴. כאשר זוכים ישראל במעשיהם ועינא דלעילא מאיר עליהם, אזי נקראת כל ההנהגה על שמה⁴⁰⁵, משא"כ אם ח"ו לא זכו ישראל, ואז אין ע"ק מאיר בז"א, ואז "עיני ה' המה משוטטים וכו'". דהיינו השגחת ז"א בלבד בלי הארת עיני ע"ק. ממילא יתפרש

צבעי העין "בלבת אש" זו "בת עין". באותו הזמן שיהיו מאירים ג' צבעים של העין שהם כנגד ג' הצבעים של הקשת מיד "וראיתיה לזכור ברית עולם" ובאותו הזמן "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון", ע"כ. והנה הנלענ"ד בפירוש הדברים, שהגילוי של ג' גוונים שבקשת הוא בבחינת הגילוי של החג"ת בהם כל ג' המידות פועלים כאחד בסוד תיקון המתקלא, וממילא מאחר ויש תיקון וזיווג, יש גילוי של זרע לשם הולדה. אמנם כל זה לא יהיה בשלימות כי אם לעתיד לבא.

⁴⁰¹ עי' לש"ו כללים ח"ב י ע"ג, שזהו בחינת "עינא פקיחא עינא טבא עלאה", הרי הוא התיקון הה' דתיקוני הגלגלתא דא"א ה"ה "אשגחא פקיחא דלא נאים". אמנם המעיין יראה פשוט שכאן הוא מקום תיקון עיני ז"א, וממילא דבריו צ"ע.

⁴⁰² שהוא תתאה לגבי חסד דחיוורא דגלגלתא.

⁴⁰³ אם כן לכאורה אפשר לכנות את מידת היסוד שבכל מקום "חסד תחתון" שכן הוא המשפיע למטה.

⁴⁰⁴ עי' לעיל קצט ע"ב שמייחס את זה לז' עינין הרי הם ז' דרגות דסט"א.

⁴⁰⁵ דהיינו לאו למימרא שאין בבחינת ז"א השגחה והארה, אלא שהוא נכלל בשל א"א.

מחיר האדרא

הפסוק "עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו" שכוונתו לחסד דע"ק, דהיינו נהירו עילאה ותתאה⁴⁰⁶. וכשהם לא זכו, אזי תחת זאת נוהגת הנהגה בבחינת "עין ה' המה משוטטות" בלשון נקבה, כי דינים באים מסט' דאימא והמה בגווי סומק ואוכס - "בכל הארץ" דהיינו יסוד ומלכות שיסוד מכונה "כל" ומלכות מכונה "ארץ", והם חותם (פי' כללות) כל הגבורות (ב"ע סז ע"א). כל זמן שאין הארה מא"א, אזי הארת ז"א הוא בבחי' אור חוזר, כלומר שרק החלקים המתוקנים ביותר עולים למעלה לקבל את ההארה המגיעה להם על פי דין ולא בבחי' (ברכות ז' ע"א) "את אשר אחון אחון" (לשם ביאורים ח"א פא ע"א).

דתניא מפני מה זכה יוסף דלא שלטא ביה עינא בישא, מפני שזכה לאשתגחא בעינא טבא עלאה - מכאן שיוסף זכה להארה מא"א בגלל שגרם לזיווג בעליונים. וזהו סוד הכתוב "כי נתן מלחמו לדל" (משלי כב, ט), שכן אכילה היא מלשון זיווג (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג ד"ה ואמר סתם), והוא גילוי דמו"ס (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ד ד"ה ואמר דנהירו), והיינו הגילוי של ב' בעין וחוטמא יסוד נפקי בנייהון (בהגר"א על ספד"צ ז ע"א ד"ה תרין נוקבין). וזו ראייה לכך שצדיקים זוכים להארת עין עילאה מיוסף דהיינו 'עינא טבא עלאה' ה"ה כינוי לעינא דע"ק, על שם הארת החסד עילאה שבו מבחי' ב' היסודות⁴⁰⁷ (ב"ע סז ע"ב). הה"ד (בראשית מט) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין - כל פו"ר שרשה מסטרא דיסוד, ושם ישנם ב' יסודות, ולכן הזכיר ב"פ "פורת" דהיינו ב' פירות. כל פו"ר תלויה בהקמת הברית סוד הקשת התלוי בהשגחת עינא דע"ק (ב"ע סז ע"ב). אמאי הוא בן פורת עלי עין, כלומר על סבת עין דאשתגח ביה, וכתוב (משלי כב) טוב עין הוא יבורך, מ"ט (משלי כב ט) כי נתן מלחמו לדל - כנ"ל, שעל ידי השגחת עינא דע"ק נעשית הנסירה, ועל ידי כך הוא ראוי לזיווג, וזיווג מכונה ג"כ אכילה, וזהו ענין "לדל" שקודם הזיווג מכונה הנוק' "דלה ועניה", דלית לה מגרמה כלום (וזה ויחי רחש ע"ב) (ב"ע סז ע"ב).

מ"ט אקרי חד, ת"ח בעיניה⁴⁰⁸ דתתאה, אית עינא ימינא, ואית עינא דשמאלא, ואינון תרי בתרי גווי, אבל הכא לית עינא שמאלא, ותרויהו בדרגא חד סלקי, וכלא ימינא, ובגיני כך עינא חד ולא תרי⁴⁰⁹ - ב' עיני ז"א הינם בבחינת ב' מיני המים שישנם בעץ הדעת טו"ר, ואין מתגלים אלא בעולם היצירה, שכן אפילו בבריאה אין מתגלית אלא עין אחת (בהגר"א בת"ז צ ע"ב ד"ה אל תאמר). שני מיני מים אלו הינם בב' גוונים שונים (ב"ע סח ע"א). אמנם בא"א אין הדבר כן, ועל אף שיש לו ב' עיניים שניהם בדרגא א', שכן הם ב' פלגי דגופא נו"ה (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ד ד"ה ואמר עינא). ולשניהם גוון שווה דהיינו חיזור (אלא שא' הוא יותר רחמים ממשנהו, ולכן נחשבים הם לא' אפילו שאלבא דאמת במציאות הם שנים (ב"ע סח ע"א). ותאנא, עינא דא, דהוא עינא דאשגחותרא, פקחא תדיר, חייכאן תדיר וחדאן (ס"א והואן) תדיר - ג' לשונות הללו: פקחא, חייכאן, וחדאן, הינן כנגד ג' חיזורין דעינא שהם בסוד חב"ד. וביתר ביאור, הנה בדעת המתפשט בז"א יש אחיזה לחיצונים, ועל ידו נסתמים עיינין. ולכן כנגד הדעת שבא"א כתוב "פקחא תדיר", מכיוון שאין בא"א דורמיטא וסתימת עיניים, אלא ההשגחה היא תמידית. וכנגד חו"ב יש ב' שמחות, הא' שמחה סתומה בלב ולא מתגלה, ולכן אינו יותר מאשר שמחה בעלמא והיינו מש"כ "חדאן" וכנגד בינה, שכן שם הדינים מבוססים, והשני היא שמחה שמתגלה על ידי שחוק והיינו מש"כ

⁴⁰⁶ כלומר שגם מאיר בז"א.

⁴⁰⁷ הן של חוורא דגלגלתא והן של אוירא. ועי' ב"ע סז ע"א ד"ה כד אשגח.

⁴⁰⁸ בהגר"א על ספד"צ כא ע"ד ד"ה כד אתגליין גורס פעם 'בעינים', ופעם 'בעינא'.

⁴⁰⁹ עי' בבהגר"א על ספד"צ כא ע"ד כד ד"ה אתגליין, וכן ד"ה וז"ש כד אתגליין.

מחיר האדרא

"חייכאן", וכנגד חכמה, שכן הוא אינו מושג אלא לעתיד לבא ושם מתגלים, ובסוד "אז ימלא שחוק פינן". והנה אם נגרוס "חזאן" במקום "חזאן" יש לפרש שכוונתו לרמוז על כי העיניים משמשות לב' דברים: הא', להשגיח על הפרצופים שתחתיו, והב', להסתכל כלפי מעלה בכדי לקבל שפע. בז"א, ב' דברים אלה אינם בקביעות, ואילו ע"ק תמיד מסתכל כלפי מעלה כדי להשגיח לתתא (ב"ע סח ע"א). דלא הוי הכי לתתאה, דכלילן בסומקא ובאוכמא ובחורא בג' גוונים – בעיני ע"ק יש ג' גוונים וכולם חיור, ואילו בעיני ז"א יש ג' גוונים. והאי דלא נזכר ירוק ביניהם הוא בגלל שהוא כלול באוכם וסומק, וכן הוא אינו כל כך נוטה למידת הדין כמותם (ב"ע סח ע"א). ולא הוה תדיר פקיהא – שכן הגבינין מכסים אותם (ב"ע סח ע"א).⁴¹⁰ (ס"א דליה גבינא) דלית גבהנא סוטרא (ס"א כליה גביני סודרא) (ס"א דליה עיניה בגביני דמכסאן) על עינא – גביני עיני ז"א מכסים עליהם בסוד שינה (ו"סוטרא" הוא השפה של כסוי העין, וכמש"כ בהגה"ת דרך אמת על הזוה"ק כאן). דלית' היא מלשון הגבהה, וכמו שנאמר (ישעיה לח יד) "דלו עיני למרום", מכיוון שהגבינין הם גבוהים מהעיניים ומקיפים אותם, ובשינה הם יורדים על גבי העיניים ומכסים אותם. ועוד י"ל, שבעת שמתעורר האדם משנתו, צריך להגביה את הגבינין ולסלקם מן העינים, בכדי שיוכל להסתכל. ונראה שנכון יותר לגרוס כאותם ספרים שכ' דלי עיניה בגביני דמכסאן, לאשמועינן שהגבהת עיניים גופא אף הוא נפעל על ידי הגבהת גבינין דליה (והוא ג"כ יותר נכון בלשון הפסוק "דלו עיני למרום"), וזה סוד מיתוק הגבורות שכן כביכול הגבינים מפנים את הדרך שתהיה עלינו בעיקר השגחה לטובה (ב"ע סח ע"א). וע"ד כתיב (תהלים מד) עורה למה תישן יי, (מלכים ב יט) פקח יי עיניך – בז"א יש זמן שעיינו סתומות הרי הוא זמן סילוק השגחתו ית', כך, שאין השגחתו אלא בבחינת סתימו דעיינין, שיוצאת הארה מועטת המספיקה לקיום ישראל בגלות באופן שלא יכלו ח"ו. וע"ז אמר כאן את לשון הפסוק "עורה למה תישן ה'" (ב"ע סט ע"א). והנה תיקון עיני ז"א הוא על ידי הארה מא"א, והוא כעניין "ויתסחון בההוא חיורא" (לקמן קל"ד ע"ב) (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ג ד"ה אתיחד). ובעת שמתעורר זה התיקון, ראשית כל מתפקחן עיינין, ואז הוא עת הזיווג והדינים מתבסמין. וע"ז אמר כאן את לשון הפסוק "פקח ה' עיניך" (ב"ע סט ע"א).

כד אתפקח אית למאן דאתפקח לטב, ולמאן דלא אתפקח לטב – פקחת עיניים לרע" הוא כאשר אין גילוי של א"א לז"א (בהגר"א על ספד"צ כב ע"ב ד"ה וז"ש בגין)⁴¹¹. מתבאר כאן עוד חילוק בין עיני ע"ק לז"א, שבע"ק פקחו דעינא הוא כולו טוב בהשגחה והנהגה אחת, שכן כולו גוון חיור, ואילו בעיני ז"א יש ב' מיני השגחה⁴¹² ואפילו כשעיניו פתוחות (ב"ע סט ע"א). ווי למאן דאתפקח – יש ב' מיני עונש: א) עונש טבעי, על ידי סילוק השגחתו. וזהו בסתימו דעיינין, ואז נעזב האדם ליד המקרה ולהנגת הטבע. ב) עונש נסיי למעלה מדרכי הטבע, וכמו שהיה לפרעה ומצרים. והוא בפקחת עיניים דז"א. והנה כשיש רשעים גמורים הכופרים בהשגחה, הוא ית' מענישם בפקחו דעיינין שלא בבחי' טבע בלבד (ב"ע סט ע"א). ועינא אתערב בסומקא, וסומקא אתחזי לקבליה, ומכסיא עינא – כשהעיניים נחלשות הן מקבלות את גוון הסומק, ואפילו החיור שבעינים מתלהט בסומקא (ב"ע סט ע"א). מאן ישתיזב מניה – אומות העולם אינם מושגחים מאיתו ית' אלא בבחי' סתימו דעיינין הרי הוא הסתר פנים, שאז כל הצלתם אינה יכולה לבוא אלא

⁴¹⁰ ב"ע ס"ח ע"א גורס דלית גביני סוטרא.

⁴¹¹ כלומר שאז יש דין חמור, וכמש"כ לעיל לעניין סוד מאמה"כ "עיני ה' משוטטות בכל הארץ". ועי' לש"ו דע"ה ח"ב פח ע"ג, שזהו האיסור החמור להסתכל בקשת שהוא כל זמן שהקל"י אווזים בהם כלומר עד ביאת גוא"צ בב"א.

⁴¹² עי' בהגר"א על ספד"צ כג ע"ב ד"ה עיינין שכל צבע שבעין ז"א הוא דין, ואפילו ירוק.

מחיר האדרא

דרך מקרה והשגחת המזל, וכמו טבע מציאות עובדי האלילים. אמנם ישראל, שהמה תליין רק בפיקוחו דעיניין והשגחתם גלויה, ממילא להם אין קיום אלא על ידי נהירו דעינא בסתימו בסוד (שיה"ש ב ט) "מציין מן החרכים", להם לכאורה אין דרך לינצל (ב"ע סט ע"א). אבל עתיק יומין, טבא דעינא, חוור בגו חוור, חוור דכליל כל חוורי – כלומר דע"ק חלוק מז"א, שכן בע"ק אין שום דין כלל. ואפילו שמצינו בו ג' חיוורין שונים, מ"מ הם אינם אלא שורשי הצבעים, שכל א' יותר חיוור מחבירו (ב"ע סט ע"ב). זכאה חולקיה למאן דישגח עלויה חד חוור מנייהו – ואפילו הפחות שבהם (ב"ע סט ע"ב). וע"ד ודאי כתיב (משלי כב ט) טוב עין הוא יבורך – מי שזוכה לפקחת עינא דע"ק בבחינת "טוב עין", בודאי ש"הוא יבורך", כלומר שיקבל הברכות מלמעלה מע"ק (ב"ע סט ע"ב). וכתיב (ישעיה ב) בית יעקב לכו ונלכה באור יי' – אור ה" היינו הארת העיניים דא"א (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ד ד"ה ואמר עינא). פסוק זה מורה שלעתיד לבא יזכו כל ישראל לאשגחא בעינא טבא עילאה התלוי בב' רגלין דנו"ה דרדל"א⁴¹³. ויהיו מסט' דגוון חיוורא, שהוא בנהירו עילאה דאורא (ב"ע סט ע"ב).

תאנא, עב"ד שמיה דעתיקא סתים⁴¹⁴ מכלא, ולא מתפרש באורייתא בר מן אתר חד דאומי ועיר אפיין לאברהם – כוונתו לאמירת א"א בשם ז"א ולא אמירה של ז"א עצמו (בהגר"א על ספד"צ לד ע"ב ד"ה מכאן דכד). כוונת האידרא לומר, שלעולם אין ע"ק נזכר בפסוקים בפירוש (אמנם יש כמה פסוקים שרומזים לע"ק וכנ"ל, אך רק בדרך רמז). כל השמות הנזכרים בתורה הם בז"א, שכן כל עיני התורה ומצות הכל בז"א, שהרי שם מגיע תיקון וקלקול, ושם הוא סוד הבחירה, וכל הניסים ונפלאות הכל הוא בז"א. וכל הניסים שנעשו על ידי ע"ק כמו בקרי"ס, הכל הוא בהעלם בבחי' התלבשות ע"ק בז"א. 'בר מן אתר חד', דהיינו חוץ ממקום אחד שם נזכר א"א שלא בדרך רמז (ב"ע סט ע"ב) כמש"ו. דכתיב (בראשית כב) בי נשבעתי נאם יי', נאם דועיר אפיין – השבועה היא בז' ההבלים דפומא של תיקון הי"ב דת"ד דא"א, דהיינו שפתיו (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה וז"ש זכאה)⁴¹⁵. ז"א, שנק' הוי"ה סתם בכללות האצילות, נשבע לאברהם בע"ק, כלומר שנשבע במי שנתלבש בו, שכן היא המידה שמי שנשבע לעולם נשבע במי שלמעלה ממנו⁴¹⁶. ואפילו כאן הזכרת ע"ק הוא רק ברמז ולא בפירוש (ב"ע סט ע"ב). וכתיב (שם מח) כך יברך ישראל, ישראל דלעילא, וכתיב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר, לישראל קאמר דא – כביכול ז"א אמר את הפסוק הזה, שכן ז"א הוא ישראל דלעילא, וכאילו אמר זאת על ישראל דלתתא, "אשר בך אתפאר", כלומר שעל ידך הוא שאני מתפאר באורות עילאין מע"ק. והנה מש"כ "אתפאר", עניינו שהז"א עומד בנה"י דע"ק, וכתרו עומד כנגד חלק ת"ת דע"ק שתחת הפרסה⁴¹⁷, וכל האורות שלו אינו מקבל אלא על ידי ת"ת דע"ק. וכן עוד טעם יש למש"כ "אתפאר" שכן כל המוחין שלו תלויים בעבודת ישראל, והמוחין הם תפארת הגוף וקיומו (ב"ע

⁴¹³ עי' לעיל בד"ה וזמינן בביאור עניין רגלי משיח.

⁴¹⁴ עי' לש"ו דע"ה ח"ב ג ע"ד, ששמו דע"ק הוא סתום אפילו בפרצוף א"א שבמלכים קדמאין. אמנם צ"ע בדבריו, שכן מקורו של הלש"ו הוא מהמבו"ש י"ד ע"ד, ושם הרי מדובר בא"א עצמו בתיקונו ולא בבחי' מלכים קדמאין.

⁴¹⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ כה ע"ד ד"ה ומפה, שכותב שמפה דא"א נהיר לפה דז"א מתיקון זה. ועי' שם ו ע"א ד"ה והוא, שאין הפה עצמו חלק מתיקוני הגלגלתא אלא זהו הנוק' שלו.

⁴¹⁶ אמנם עי' בהגר"א על ספד"צ לד ע"ב ד"ה מכאן דכד, שע"ק הוא שאמר את השבועה ולא ד"א, וצ"ע.

⁴¹⁷ שליש תחתון.

מחיר האדרא

ע"ב). ותנינן עתיק יומין אמרו – כלומר שאף ע"ק⁴¹⁸ אמר את הפסוק הנ"ל על ישראל דלעילא, דהיינו ז"א. והוא "אשר בך אתפאר", שכן כל כוונת ע"ק הוא על ז"א, והוא העיקר באצילות (כלומר הו"ק שבו המכונים ע"ש הת"ת), והוא המוציא והמביא את השפע לעולמות ולישראל (ב"ע ע' ע"ב). והאי והאי שפיר – ללמדינו שב' הפירושים אמת, שגם ז"א אמר כן כלפי ישראל דרי מטה, וגם ע"ק אמר כן כלפי ז"א, שזה תלוי בזה, וכאשר ישראל משלימים מעשיהם הם גורמים שפע וירידת הארה מע"ק לז"א, וכל זה נתקן על ידי העקידה, שע"כ נבחרו ישראל להיות לו לעם (ב"ע ע' ע"ב).

ע"כ נתבאר תיקון העינים, ועתה יתבאר תיקון החוטמא דע"ק. ותחילה מבאר את סוד הכורסיא שהוא שייך לתיקון החוטמא, וכמ"ש הגר"א בביאורו לספד"צ (ו' ע"ב ד"ה ובפרשת בראשית), שחוטמא דז"א מכונה כורסיא. והוא כסא המשפט, שכן החוטם הוא כלל כל הפרצוף, וישיבה על הכסא היא התלבשות הע"ק בחוטמא דז"א שתכליתה אינה אלא לבסם את הדינים שבו (ב"ע ע' ע"ב). תניא, כתיב (דניאל ז') "חזה הוית עד די כורסוון רמיו, ועתיק יומין יתיב כורסוון רמיו" מאן הוא – פי' שלכאורה קיימת סתירה מניה וביה, שכן כתוב "עד די כורסוון רמיו" ומשמע שבד"כ הכסא מצוי בארץ התחתונה, ורק בעת רצון "כורסוון רמיו" כלומר שהכסא מתרומם. מצד שני כתוב ש"ע"י יתיב", שמשמע שלעולם יושב הוא על זו הכורסיא כלומר שלעולם מרומם הוא (ובע"כ שפירושו הוא שבעת זעם שולט כסא הדין של המלכות, ובעת חסד שולט כסא הימין והחסד). ולכן שאל 'מאן הוא', כלומר מי הוא הכסא המושלך לארץ. והנה רק את ה"כסא המושלך" הוא שתיקן ר' יהודה וכדלקמן, שכן את השני אין צורך לתקן שכן כאמור עליו יושב הע"ק (ב"ע עב ע"א). אמר לרבי יהודה קום בקיומך ואתקין כרסיא דא⁴¹⁹ – הכסא הזה הוא ה"כסא" (בהגר"א על תיקו"ז מה ע"א ד"ה רזא דמלה). והוא כסא להארת האורא (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה והכלל), והוא שורש הגבורות שבמו"ס (בהגר"א על תיקו"ז קסז ע"ב ד"ה אלא). כלל האדם הוא כנגד אותיות יה"ו שבשם, והיותו יושב על הכסא הוא כנגד ה' אחרונה, הרי הוא עצמו הכסא הזה (בהגר"א על ספד"צ כח ע"ב ד"ה ואמר וכתוב ועל). כאן אמר רשב"י לר"י שיתקן את תיקון הכורסיא כדי להוריד את הארת החוטמא דע"ק לז"א, ולכן אמר לו "קום", בסוד עולם התיקון אשר תכליתו לקיימא עלמא⁴²⁰ על ידי תיקון הכורסיא של הרחמים. והנה החוטם מכונה כורסיא, שכן כמו שהנהגת המלך ניכרת על ידי אופן ישיבתו על כסאו, אם יושב עליו באמת ובצדק ומשפט אם לאו, כמו כן הנהגת כל פרצוף ניכרת על ידי החוטם. הישיבה על הכסא לא תהיה אלא לאחר בירור תתקע"ד הדורות בימות המשיח בסוף הגלות, והוא תיקונו של משה ויציאתו מהגלות ומתוך הערב רב (ב"ע עא ע"ב). א"ר יהודה כתיב (שם) כורסייה שביבין דינור ועתיק יומין יתיב על האי כרסיא מ"ט⁴²¹ – כלומר שכוונתו להקשות, מ"ט יושב ע"ק על כורסיא שאינו שלו אלא של ז"א (ב"ע עא ע"ב). דתניא, אי עתיק יומין לא יתיב על האי כרסיא, לא יכיל לאתקיימא עלמא מקמי ההוא כורסיא – 'אי ע"י לא יתיב פי', לולא השגחת ע"ק בז"א לא היה העולם קיים אפילו לרגע א'. ממילא עתיק יומין יתיב על כורסיא דז"א אפילו בזמן שישראל בגלות, בכדי לבסם את הדינים שבו, כך שגם בגלות ע"י יתיב על כורסיא דז"א⁴²² (ב"ע עא ע"ב). בגלות נעלם היסוד

⁴¹⁸ לכאורה קשה, שכן לשון הזהר הוא "ע"י", ומדוע מפרשו בע"ק. ויתכן לומר שכאן המדובר הוא על שורש תיקון ע"ק הרי הוא בז' תיקוני הגלגלתא שבו, והיינו הע"י שעליו מתלבש א"א.

⁴¹⁹ ע"י בהגר"א על תיקו"ז סב ע"ג ד"ה כתיב.

⁴²⁰ ויש להעיר דאכן מדוייק טובא, שלא נקט באידרא בלשון "קום בקיומך" בתיקוני המצחא והעיניים.

⁴²¹ ע"י בהגר"א על ספד"צ כח ע"ב ד"ה ואמר וכתוב.

⁴²² אם כי בעולם גדול.

מחיר האדרא

שבנקב הימיני, ושולטים הדינים שבנקב השמאלי שכן בו מצויה בחי' המלכות, והוא דוגמת עולם התהו, שהיה מסט' דמלכות לבד (ע"ח שבירה ח) (ב"ע עב ע"א). 'מקמי ההוא כורסיא' כלומר מפני כסא דוד שבנקב השמאלי (ב"ע ע"ב ע"ב). כד יתיב עתיק יומין עליה⁴²³ לכפייא (ס"א אתכפייא) לההוא כורסיא ומאן דרכיב שליט – בע"כ שהארט ע"ק תהיה אף בעת זעם כדי שלא יאבד העולם ח"ו. אמנם הוא בסוד הסתר פנים ובבחי' אחוריים, ואז הוא יתיב על כורסיא דדוד, ויש דין בעולם (ב"ע עב ע"ב). לעתיד לבא תשלוט בחינת ע"ק לבדה (ב"ע עב ע"א). בעידנא דנטיל מהאי כרסיא ויתיב על כורסיא אחרא – בזמן ההוא תתבטל הנהגת ז"א לגמרי ויהיה בסטרא דע"ק בלבד, והיא ההנהגה המכונה "כרסיא עילאה" ה"ה בחינת חוטמא דע"ק. וזהו מה שראה דניאל "די כרסון רמי", הרי הם ב' הכסאות שבנקב ימין ונקב שמאל דחוטמא דז"א. והחוטם נק' כרסיא, שכן כס"א הוא א"ף בגימטריא (ב"ע עב ע"א). והנה כאשר יש עת רצון, אזי ב' הכסאות נכללים בכסא ימין⁴²⁴ על ידי התגלות הע"ק, וכמש"ו (ב"ע עב ע"ב). כורסיא קדמאה רמיז⁴²⁵ דלא שלטא אלא איהו דרכיב ביה עתיק יומין. והוא כאשר ע"ק יושב על כסא המשפט⁴²⁶ שבנקב הימיני. שכן אז שולטים החסדים שבו, וההוא כורסיא דדוד שבנקב השמאלי אתכפיא, ומאן דרכיב - שליט, וכאן החסדים המה השולטים (ב"ע עב ע"ב).

אחר שביאר את סוד הכורסיא, מבאר בפרטות את תיקון החוטמא גופא. תחילה ברך את רבי יהודה וכפי שעשה לכל החברים לאחר שכל א' תיקן את הדבר הנוגע לשורש נשמתו. כי כן הוא הדבר, שמי שגורם לאיזו המשכה של שפע בעולמות העליונים, הוא מקבל את חלקו תחילה, ובסוד (במדבר ו כז) "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם", כלומר שאברך את הכהנים השמים את שמי על בני" (ב"ע עב ע"ב). א"ר שמעון לר' יהודה, יתתקן ארחך, וייתי בך מעתיק יומין – מידת היסוד מכונה "אורח". והוא מה שמתלבש בחוטם על ידי תיקון הכרסיא הממשיך את הארת ע"ק לז"א, כדי לקיים את העולם על ידי בחי' היסוד שבנקב הימיני, כמו שהיה בעת תיקון העולם. והיינו תיקונים ו' וז' שבתיקוני גלגלתא (בהגר"א על ספד"צ ז ע"א ד"ה תרין), והם כנגד מידות היסוד ועטרת היסוד, והמה ב' הנקבים שבחוטם (ב"ע עב ע"ב). ות"ח, כתיב (ישעיה מא) אני יי' ראשון ואת אחרונים, אני הוא כלל הוא⁴²⁷ – הנה כל גילויי ית' הם א' באופן שנועץ סופן בתחלתן וכמ"ש בס"י (פ"א מ"ז). לכן הכינוי למלכות - "אני" והכינוי לכתר - "איך" אותיותיהן שוות (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ד ד"ה ואמר הוא) והיינו "אני ה' ראשון, ואת אחרונים אני הוא". הכתר הוא הרצון, ותכלית המעשה הוא היותו עולה ברצון, והוא סוד עליית המלכות בכתר (פת"ש שבירה ה). והנה הגילוי של "אני ראשון" הוא א"א, והוא בחוטמא, שכן שם הוא ניכר (בהגר"א על ספד"צ לב ע"ד ד"ה והישר, לב ע"ג ד"ה והישר). מכאן ראינו שחוטמא דז"א נתקן על ידי חוטמא דע"ק (ב"ע עב ע"ב). והוא סתים מכל סטרוי בהאי חוטמא – על אף שא"א כולל את כל האצילות, מ"מ הוא עצמו סתים כמו החוטמא שלו, שכן שניהם יצאו ממור"ס. (ב"ע עג ע"א). בחוטמא אשתמודע פרצופא⁴²⁸ – שם הוא ההיכר שבין ע"ק לז"א. וכידוע ששם פרצוף (אריך אנפין או זעיר אנפין⁴²⁹) הוא ע"ש אורך החוטם שבו (בהגר"א על ספד"צ

⁴²³ ב"ע ע"ב ע"ב גורס את המוסגר ואילו "לכפייא" ל"ג.

⁴²⁴ והוא מעין מה שיהיה לעתיד לבא.

⁴²⁵ ב"ע עב ע"ב גורס "רמי", וכן הוא גרסת דפוסי מנטובא ואמסטרדם.

⁴²⁶ נדצ"ל הרחמים.

⁴²⁷ עי' בהגר"א על ת"ז קכז ע"ב ד"ה דעליה.

⁴²⁸ עי' בהגר"א על ת"ז קנא ע"ג דבהון.

⁴²⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ז' ע"ג ד"ה ואע"ג.

מחיר האדרא

לה ע"ג ד"ה והענין, וכן לב ע"ד ד"ה והישר⁴³⁰). טעם הדבר, מכיוון שהחוטמא כוללת את כל הפנים וממילא את כלל הפרצוף (בהגר"א על תיקו"ז קע ע"א ד"ה וביה), שכן בו"ק כולל היסוד כולל את כלל המידות, ועל ידו ניכר הפרצוף אם הוא דכורא או נוקבא. החוטם הוא זיו הפנים, וכל הנהגה של המחשבה ניכרת על ידיו, אם הוא בכעס או ברחמים (ב"ע עג ע"א) ולכן מכונה החוטמא שפירותא דפרצופא⁴³¹ (פת"ש א"א יח). וכ"ז הוא דוגמת בחי' הרוח⁴³² (פת"ש אח"ף ז'). והנה מצינו שעניין החוטם בתורה הוא שורש קיום כל הגוף, וכמ"ש (בראשית ב ז) "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה". טעם הדבר, שכן בחוטמא שורה רוח האדם, הרי הוא עיקר מדרגתו (פת"ש א"א יח).

ותא חזי מה {קל:} בין עתיקא לזעיר אפין, דא מאריה דחוטמא – ע"ק נק' מארי דחוטמא, שכן חוטמו כולל את כל החוטמים של כל האצילות שכן ע"ק הכללי כולל את כל הפרצופים (ב"ע עג ע"ב). מחד נוקבא חיינ ומחד נוקבא חיינ דחיינ⁴³³ – פרט כאן את תרין נוקבין דהפרדשקא, שכן הם ב' תיקונים נפרדים (ובשונה מהענינים שעליהם נקט בלשון "עינא" בלשון יחיד) (בהגר"א על ספד"צ ו ע"א ד"ה והוא). ואכן מונה כאן ב' תיקונים המשמשים לב' דברים שונים (בהגר"א על ספד"צ ז ע"ג ד"ה ואמר בעינא חד). התיקונים המה התיקון הו' והז' של תיקוני גלגלתא דא"א, הרי הם תרין נוקבין דפרדשקא, הרי הוא החוטמא (בהגר"א על ספד"צ ז ע"א ד"ה תרין). ממילא המה ב' התיקונים דיסוד ומלכות דכורא⁴³⁴ ובהם מתלבשים יסוד ומלכות⁴³⁵ דעתיק (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה והוא). והנה, כאמור, הנוקבין דפרדשקא משמשים לב' תכליות נפרדות, שכן כאן הוא שורש ההבחנה בין כל ימין ושמאל (ואפילו במקום שהכל ימין ואין שמאל, הרי שבוודאי שהימין הוא יותר רחמים וכנ"ל) (לש"ו ביאורים ח"ב צו ע"ד). והנה מכאן הוא שנובע חיות לז"א, וכאשר בחינה זו מתגלה לגמרי, ההנהגה היא כמו בדורות ראשונים שחיו באריכות ימים מופלגת (בהגר"א על ספד"צ לד ע"ב לא ידון). והנה בע"כ דבחינת "חיינ" גרידא היא בחינת הנקב השמאלי של הפרדשקין, ובחינת "חיינ דחיינ" היא הנקב הימני. ראייה לדבר שאין שייך לומר כי בנקב השמאלי הוא חיינ דחיינ, שכן הפרדשקין דא"א המה מקור השפע לפרדשקין דז"א, ובז"א הנקב הימני הוא שורש החיים לפרצוף ז"א ואילו בנקב השמאלי של ז"א אין חיות כלל שכן בו הוא שורש המיתה בסטרא דמלכות. ממילא בע"כ שבנקב הימני הוא החיינ דחיינ, כלומר חיינ לשורש החיים המצוי בנקב הימני דז"א (ב"ע עג ע"ב). והנה בת"ד דא"א אין שער מתחת לחוטמא. וזאת, כדי שיעבור שם רוחא דחוטמא, ואז הפה יכול לומר "סלחתי"⁴³⁶ (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד קאים). שכן כאן הוא גילוי של סליחת כל העוונות שביום הכיפורים, וכמו כן כאן יש בחי' 'כתבנו לחיים' שכן בחינה זו היא

⁴³⁰ וכן הוא ג"כ בהגר"א על ספד"צ ז' ע"ב ד"ה ואע"ג, אמנם משמע שזה שייך בפרט לתיקוני גלגלתא ולא לפרצוף א"א, אותו מבאר אחר כך בעניין המיוחד לא"א.

⁴³¹ עי' לקמן קל"ט ע"א: האי דיקנא שלימותא דפרצופא ושפירותא בז"א.

⁴³² עי' ליקוטי הגר"א בסוף ספד"צ ל"ז ע"ד וז"ל, והענין כי הרוח באדם הוא האדם, אבל הנפש הוא המדרגה למטה ממנו, והנשמה למעלה ממנו והוא מדרגת מלאך כידוע, עכ"ל. הרי לנו שהרוח היא הבחינה העיקרית שבכל קומה, ומבאר הפתחי שערים (שם) שערך החוטמא נמדד לפי ערך הרוח שבנשמת אפו.

⁴³³ עי' בהגר"א על ספד"צ לד ע"ב ד"ה לא ידון.

⁴³⁴ דהיינו עטרת היסוד. ועי' בהגר"א בספד"צ ה' ע"ג ד"ה ועוד נ"ל: אין מלכות ניכרת בא"א ושורש המלכות כלול ביסוד של א"א בעטרת של היסוד, ע"כ, ועי' עוד פת"ש א"א יב. ונראה לענ"ד דכל זה הוא מלבד פרצוף הנוק' ששורשו בפה.

⁴³⁵ עי' פת"ש א"א יב שאין כוונתו למלכות אלא לעטרת היסוד.

⁴³⁶ כדלקמן קלג ע"א. ועי' לש"ו כללים ח"ב קט ע"א, שכותב שכאן הוא שורש התיקון הג' דת"ד דא"א.

מחיר האדרא

שורש החיים (בהגרא על ספד"צ לה ע"ג ד"ה וז"ס מלחמת). ואלמלא תיקון זה, היה השפע נשאר בבחינת פשע (וכדלקמן קלג ע"א) (בהגרא על ספד"צ יט ע"א ד"ה ואמר דכתיב). האי חוטמא, הוא פרדשקא – בתוך החוטם מפסיק עמוד א' בין שני הנקבים. "פרדשקא" פירושו עמוד, וכמש"כ הגרא בספד"צ⁴³⁷, וע"י העמוד הזה יש היכר והבדל בין ב' הנקבים, שאל"כ היה הכל נקב א'. והוא סוד (בראשית א ו) "יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים", כך ששני המימות עניינם בסוד מ"ד ומ"ן, ואילו הרקיע המבדיל הוא העמוד המפסיק⁴³⁸. והוא דוגמת היסוד שיש בו ב' נקבים, הא' להוציא זרע והא' להוציא פסולת (בכורות מד ע"ב) (ב"ע עג ע"ב). דביה נשיב רוחא לזעיר אפיין – כלומר הארת א"א לז"א דרך הארחה (בהגרא על ספד"צ יט ע"א ד"ה ואמר על פשע, וכן לד ע"ב ד"ה לא ידון)⁴³⁹. והנה שז"א מכונה רוח דהיינו יסוד האויר, ושורשו הוא ברוחא דחוטמא דע"ק, והוא בסוד רוחא דחיי. שכן בעולם התהו נפסקה הארת רוחא דחיי מע"ק ולא האירה לז"א (ב"ע עג ע"ב). וקרין ליה סליחה – העוונות פוגמים במלכים ושוברים אותם, שכן תכלית שבירת הכלים היתה לצורך הבחירה בטוב ורע ע"מ שתהיה אפשרות שווה לתקן או לקלקל ח"ו. והתשובה מביאה לידי ירידת אורות חדשים לברר את הבירורים מהסט"א. ועל כן היא נקראת "תשובה", ע"ש שיבת הניצוצות לשרשם למעלה במו"ס לאחר שנפלו לקלי' (עי' בהגרא על ספד"צ ד ע"ד ד"ה ביה סליקו). על ידי העוונות מסתלקת אמא מעל בנין, ואח"כ חוזרת להיות חופפת עליהם בסוד חזרת המוחין אחר תיקון העולם (ב"ע עד ע"א). והוא נחת רוח – יסוד מכונה "נח", שכן הוא "ניחא דעילאין ותתאין" (זהר בראשית מז ע"ב). ולכן החוטם, ששם הוא מקום בחי' מידת היסוד, מכונה אף הוא "נחת רוח" (ב"ע עד ע"א). דרוחא דנפיק מהכא, מאינן נוקבי, חד רוחא נפיק לזעיר אפיין – יש בחוטם ב' נקבים, והם כנגד בחי' יסוד ועטרת היסוד⁴⁴⁰, ועט' היסוד הוא שורש המלכות⁴⁴¹ (בהגרא על ספד"צ ז' ע"ג ד"ה ואמר ואתער). לכן שורשה הוא בנקודה שתחת היסוד⁴⁴², והוא בבחי' מיטתו שלשלמה (שיה"ש ג ז)⁴⁴³. ויסוד הוא כנגד בחי' ז"א ודכורא, ולכן מהנקב הימני שבחוטם יוצאת הארה לז"א, ובנין הז"א הוא על ידי ה"ח דיסוד, חייך דחייך ושם אין מיתה כלל. ואילו מהנקב השמאלי יוצאת הארה לנוק', ובניינה הוא על ידי ה"ג דיסוד ובסוד "חייך" סתם (וכנ"ל). והענין, כי בנוק' הוא סוד עה"ד טו"ר הרי הוא שורש כל הפגמים ובראשם המיתה, ועליה נאמר כי "רגליה יורדות מות" (משלי ה ה). טעם הדבר, מכיוון שהנוקבא היא "דלה ועניה דלית לה מגרמה כלום" (זהר ויחי רמט ע"ב), וכמו כן המלכין דמיתו היו כולם בסוד נקודות, כלומר בבחי' המלכות של כל א' מהם בלבד (ב"ע עד ע"ב). לאתערא (ס"א חייך מכל סטרין חירו מכל סטרי חייך דחייך) ליה בגנתא דערך – כמ"ש (בראשית ב י) "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". ו"נהר" הוא כנגד בחינת החוטמא, שכן נהר הינו כינוי למידת היסוד⁴⁴⁴, וכעין מה שנאמר "נהר יוצק יסודם" (איוב כב טז). ויסוד הוא הנהר ה"יוצא מעדן", דהיינו מו"ס לאתערא רוחא דחכמתא כדי "להשקות את הגן" דהיינו ז"א, כדי למתק את הדינים שבו ע"י רוחא

⁴³⁷ ז ע"א ד"ה תרין. וז"ל, פרדשקא הוא עמוד חלול פתוח כמ"ש הר"ש על אהלות (פ"ו מ"ז) ע"כ, ואם כן זה לכאורה דלא כב"ע, וצ"ע.

⁴³⁸ עי' בהגרא על ספד"צ ז ע"ב ד"ה ואע"ג שאמרנו.

⁴³⁹ והוא רוחו של משיח (בהגרא על תז"ח ל ע"ד ד"ה ורוח אלקים).

⁴⁴⁰ עי' בהגרא על ספד"צ ו' ע"א ד"ה והוא אוירא.

⁴⁴¹ עי' בהגרא על ספד"צ ה' ע"ג ד"ה ועוד נ"ל, שאין מלכות ניכרת בא"א, ורק שורש המלכות כלול בעטרה דיסוד של א"א.

⁴⁴² עי' ע"ח הארת המוחין דז"ן פרק ז', שהיינו בחי' המלכות.

⁴⁴³ עי' זהר אחרי מות ס ע"א.

⁴⁴⁴ עי' ת"ז ה ע"א, וכן הוא בהגרא על ספד"צ ז ע"ג.

מחיר האדרא

דחיי הבא ממו"ס דע"ק, שם הוא מקום מיתוק כל הדינים. וכן יש מקום לפרש באופן אחר, שה"נהר" ה"יוצא מעדן" הוא ז"א, שכן נוטל עט' דחסדים מאבא המכונה "עדן" ונותנם לנוק', והוא עניין מ"ש "להשקות את הגן". והנה שורש כל החסדים שנוטל ז"א הוא ביסוד עילאה אשר מקומו בנקב הימני, רוחא דחיי וכו"ל. באותה העת היסוד הוא בסוד אבר חי⁴⁴⁵ המתעורר לזיווג, כלומר גינתא דהיינו נוק' שזהו כינויה. וכ"ז הוא סוד בניינה של הנוק' על ידי אבא והיינו סוד "אבא יסד ברתא" (והר פנחס רנח ע"א) (ב"ע עד ע"ב). והר רוחא דחיי דביה זמין לאתערא לזמנא לבריה דדוד למנדע חכמתא – רוחא זה הוא מהנקב השמאלי שם הוא שורש הנוק' והוא בסוד "עטרת בעלה" ומשיח ב"ד. לכן מנקב זה דווקא הוא אשר תימשך למשיח הארה "למנדע חכמתא", שכן ע"י הרוחא דנשיב מתמן נמשכת הארה ממו"ס הנמשכת בשוה מן המוח דרך חלל החוטם. והוא בסוד הדעת, שכן היסוד עולה עד הדעת. והנה ב' הנקבים הללו הם שורש ב' המשיחים: משיח בן יוסף בא מהנקב הימני הרי הוא יסוד יוסף, ומשיח בן דוד מהנקב השמאלי. והנה אחרי שיופעו שניהם, יתחברו יחד "לזמנא לבריה דדוד" וכן "למנדע חכמתא" הרי היא התורה (ב"ע עד ע"ב). ב' נקבים אלו הם כנגד חיי עולם וחיי שעה, א' לא"א וא' לז"א. לכאן הוא שעולה ריח הקרבנות לריח ניחוח, ואף כאן הדבר מתחלק לימין ושמאל, שכן יש ב' סוגי קרבנות, הא' לתיקון הב"ן כגון חטאת ואשם, (ולכן מקום שחיטתן הוא בצפון שורש הרע) והשני לרצון⁴⁴⁶ כגון שלמים ותודה (פת"ש א"א יט). ומההוא נוקבא אתער ונפיק רוחא ממוחא סתימאה, וזמין לאשראה על מלכא משיחא – מדיבור זה ועד לד"ה 'רוחא דעתיקא דעתיקין' מפרש האידרא והולך את גילוי ד' הרוחין הבאים מא"א, שכן כאשר הם מתגלים אין גילוי לה' הגבורות שבז"א⁴⁴⁷ (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה חמשה מלכים). "אתער" "נפיק" ו"זמין" המה ג' לשונות שקאי אמר"ס, והמה שורש לג' המוחין חב"ד, שכנגדם מושרשים שם ג' הוי"ת. משם נמשכת הארה לחוטמא, ומשם למלכא משיחא. לשון 'אתער' הוא כנגד חכמה שכן שם הכל בסתימו, וממילא אין שייך שם אלא לשון התעוררות גרידא. ולשון 'נפיק' הוא כנגד בינה ובסוד (אד"ז רפט ע"ב) "נהר דנגיד ונפיק" למימרא שהציאה היא מהנהר והיינו בבחינת בינה המכונה "נהר". ולשון 'זמין' הוא כנגד הדעת המתפשט בגוף וממילא הוא אכן זמין ממש, לאשראה על מלכא משיחא (ב"ע עה ע"א). דכתיב (ישעי' יא) ונחה עליו רוח יי' – "רוח ה'" הינו רוחא דנפיק ממו"ס מחוטמא דא"א (יהל אור ח"ג לה ע"א). "רוח ה'" הוא בסוד הדעת וסוד העיבור, שבו יצא רוח דמשיח (בהגר"א על תיקו"ז קע ע"א ד"ה וביה). היא שורה בלב, שכן הלב כולל את הכל: המוחין, והזרועות והשוקים, וממנו חוזר ומתפשט השפע בכל, ואליו חוזרים הכל לשוב ולקבל. (בהגר"א על תיקו"ז ס ע"ב ד"ה והאי). "רוח ה'" היינו רוחא דחוטמא, ונח"ה בגי' חוט"ם. רמז נוסף, נ"ח הוא כנגד מידת היסוד, דהיינו ניחין דעילאין ותתאין (והר בראשית מז ע"ב), והאות ה' הוא נשבא דפרדשקא (בהגר"א על ספד"צ כ ע"ב). וכן "נחה" הוא בלשון נקבה, שכן הוא בא מהנקב השמאלי ה"ה עט' היסוד (ב"ע עה ע"ב). רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יי' – כאן הוא בבחינת הרוח הנושבת כאשר לומדים את חכמת הקבלה בגלות (בהגר"א על תיקו"ז פא ע"ג ד"ה

⁴⁴⁵ עי' בביאור הגר"א על תיקו"ז נ"א ע"ב וז"ל, שאדם רגע ללא תורה דעת שלו היא אבר מת ונקרא מת, וכל האברים תמיד בתוקפם לבד הברית שאינו חי כי אם על ידי התעוררות הדעת לזיווג, וכן הוא באדם עד לעתיד לבא בזמן התחיה שהוא זמן התגלות העטרה וכו' דוד מלך ישראל חי וקיים, עכ"ל. כלומר שאין בחינת קישוי ללא הארת הדעת שאינו בא כי אם ע"י הארת א"א.

⁴⁴⁶ נלע"ד בביאור דבריו, שמש"כ שהחטאת והאשם תכליתם "לתיקון הב"ן" כוונתו לתיקון הקלקול שעשינו במעשינו, ומש"כ שהשלמים והתודה המה "לרצון" כלומר לתקן את הניצוצין של המלכין קדמאין שלא נתקנו במע"ב.

⁴⁴⁷ עי' לקמן ד"ה הא הכא ד' רוחין.

מחיר האדרה

אינון). ואין מתעכבת ביאת המשיח אלא מחמת החסרון בלימוד חכמת הנסתר (בהגר"א על תיקו"ז פא ע"ד ד"ה ודא). והנה הרוח של המשיח כוללת ו' רוחות, והיינו ו"ק ה"ה בעלה של השכינה (בהגר"א על תיקו"ז פ"א ע"ד ד"ה ואיהו). וזהו ו"ק דז"א, וכמ"ש לקמן ד"ה 'כתרין קדישין דז"א' ש"רוח חכמה ובינה" הוא כנגד קו הימין, חכמה בחסד ובינה בנצח⁴⁴⁸, "רוח עצה וגבורה" הוא כנגד קו השמאל⁴⁴⁹, ו"רוח דעת ויראת ה'" הוא כנגד הקו האמצעי. "דעת" הוא בת"ת, "ויראת ה'" הוא מבוטא דבירא דלא פסיק מן בירא. והנה בצירוף ל"רוח ה'" הרי שד' הרוחות הללו הן כנגד ג' מוחין דז"א ומו"ס, שהן כנגד ד' פרשיות שבתפילין וכמ"ש (לקמן קמו ע"א) (יהל אור ח"ג לה ע"א). סופו של דבר, נמנו כאן ו' דברים הבאים ממו"ס: "חכמה ובינה" הרי הוא בינה דא"א והיינו מו"ס (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ב ד"ה וגבורה דרדל"א) והוא כולל את חכמה דא"א⁴⁵⁰. "עצה וגבורה" הרי הוא בוצד"ק שורש הגבורות וכמ"ש (מלכים ב' יח כ) "עצה וגבורה למלחמה"⁴⁵¹. "ויראת ה'" ידוע שהוא במו"ס שכן כבר נאמר "ראשית חכמה יראת ה'" (תהלים קיא י) דהיינו שירותא דאצילות. והנה בפסוק זה כולל ג"כ את כל ז' תיקוני הגלגלתא. כולם נכללים בחוטמא, שכן כל תחתון כולל את כל העליונים ממנו. התיקון הראשון מז' תיקוני הגלגלתא הוא עצם הגלגלתא, הרי הוא בינה דרדל"א, וזהו מש"כ "נחה עליו רוח ה'", שעל כן היא העליונה מכולם שכן היא "עליו", ואח"כ הולך ומונה את כל התיקונים כסדרן, הרי הם "רוח חכמה ובינה", דהיינו קד"א, בוצד"ק ומו"ס שהם חו"ב דע"ק, ואח"כ "עצה וגבורה" דהיינו ב' עיינין, שנו"ה הינם כליות יועצות (ברכות סא ע"א), וב' עיינין הם כנגד תרין כולייין, ו"עצה" הרי הוא בימין⁴⁵² "וגבורה" בשמאל. "רוח דעת" במצחא ששם מצוי ת"ת דרדל"א ה"ה דעת עילאה, ו"יראת ה'" בחוטמא "והריחו ביראת ה'" (ישעיה יא ג) - ריחא דחוטמא, והמה ב' נוקבין: "יראה" בנקב השמאל ה"ה מידת המלכות המכונה יראה, ו"הוי"ה" בנקב ימין סט' דת"ת דכורא, וכל הארת משיח באה מרוחא דחוטמא שבמו"ס. ולכן מכונה הוא "משיח" שכן הוא משוח בשמן המשחה ה"ה שמן המשח רבות⁴⁵³ הרי הוא השפע הנובע ממו"ס. והנה כל הדינים באים ממו"ס ובוצד"ק וכמו שנאמר (ישעיה יא ד) "ושפט בצדק דלים". ולכן יהיה משיח מורח ודאין (סנהדרין צג ע"ב) (ב"ע עה ע"ב). הא הכא ד' רוחין והא רוחא חדא אמרינן אמאי תלת⁴⁵⁴ - ד' גוונין דרוח המה הנקודות⁴⁵⁵ היוצאות ממו"ס (בהגר"א בתז"ח כ ע"ד ד"ה מתני'). פי', בפסוק זה נזכרת התיבה "רוח" ד' פעמים, וד' אלה הינם כנגד ג' הוי"ו"ת דמו"ס וע"ק דכליל לון (אד"ז רפט ע"ב), ולכן הם י"ג תיקונים⁴⁵⁶. וכולם נמשכים דרך החוטמא. וע"ז מקשה האידרא 'והא רוחא חדא אמרינן', כלומר שהוא סותר למ"ש תחלה דמחוטמא נפיק רוחא חדא, וממילא צ"ב 'אמאי תלת'. ואף שנזכרו כאן ד' פעמים רוח, מ"מ אין בחשבון כי אם ג', שמ"ש "נחה עליו רוח ה'" אינו אחד

⁴⁴⁸ בינה הוא שורש הנבואה (ע"פ ת"ז נה ע"א).

⁴⁴⁹ הנה הגר"א לא ביאר כאן כיצד מרמזים עצה וגבורה על פרטי הקו השמאלי, אמנם כנראה ש"גבורה" היא כנגד מידת הגבורה ו"עצה" כנגד מידת ההוד.

⁴⁵⁰ עי' בהגר"א בריש ס"י ב ע"א וז"ל, והם בספירות החכמה קדומה שהוא מוחא סתימאה ע"כ, וכן עי' בהגר"א על תז"ח יח ע"ג שמו"ס הוא חכמה ולא בינה.

⁴⁵¹ וכמובן שדעת קאי על מו"ס, שכן המו"ס הוא שורש לכל בחי' הדעת. שכן המו"ס הוא שורש הדיקנא, ואילו הדיקנא הוא שורש הדעת.

⁴⁵² עי' בהגר"א על ת"ז קכד ע"ג ד"ה רוח עצה, שהוא מלשון השקייה.

⁴⁵³ עי' לקמן ד"ה תאנא בצניעותא.

⁴⁵⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה חמשה.

⁴⁵⁵ לאפוקי אותיות.

⁴⁵⁶ עי' אד"ז דף רפח ע"ב: ב"ג מכילן דרחמי אשתכח בגין דהאי חכמתא סתימאה דביה מתפרש תלת זמנין לארבע ארבע והוא עתיקא כליל לון ושליט על כלא.

מחיר האדרא

מהרוחות והיינו "רוחא חדא אמרינן", אלא הוא כללא דכל הג' רוחות. עומק הדברים, שבאמת הינם ג' רוחין אלא שהם נחשבים לחד שכן הם באים ממור"ס, ששם אמנם מתגלים ג' הוי"ת כנגד ג' מוחין, ואעפ"כ הם נחשבים לחד, שכן מור"ס הוא חד חללא (ב"ע עה ע"ב).

קום רבי יוסי בקיומך, קם ר' יוסי ואמר, ביומוי דמלכא משיחא לא יימרין חד לחד – ר"ל שאמר ר"ש לרבי יוסי שעתה יגלה הוא את התיקון הנוגע לשורש נשמתו. והנה יש לשים לב, כל אחד מהתיקונים הקודמים, אמרו תלמיד א' לבד, ואילו את תיקון החוטם ביארוהו ב' תלמידים. טעם הדבר, שכן חוטמא באמת כולל ב' תיקונים, דהיינו נקב הימין, אותו יגלה ר' יהודא בסוד הכורסייא, ועליו ייחד את הדיבור עד עתה, ומכאן ואילך דיבר ר"י מעניין הנקב השמאלי דווקא, שכן הוא רוחא דנפיק וזמין למלכא משיחא (ב"ע ע"ה ע"ב). אליף לי חכמתא, דכתיב (ירמיה לא) ולא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' – לימוד תורה כעת הוא רק על ידי פלפול וראיות, שכן לעת עתה הנוק' לית לה מגרמה כלום (זהר וישב קפ"א ע"א), והיא דלה ועניה (ת"ז סה ע"א), והלבנה מקבלת אורה מן החמה, והוא בסוד נקב הב', שאורה לא מתפשט למטה, ולכן כל תיקוני הנוק' היא לאתחברא בדכורא⁴⁵⁷ אמנם לעתיד לבא הדבר ישתנה⁴⁵⁸. שכן על העתיד לבא כתיב (ישעיה ל כו) והיה אור הלבנה כאור החמה, למימרא ששניהם יקבלו את אורם בשוה⁴⁵⁹, ז"א מהנקב הימני ונוק' מהנקב השמאלי⁴⁶⁰, ולכן לא יצטרך כל א' מהם לקבל רזין דחכמתא חד מחבריה⁴⁶¹ (בהגר"א על תיקו"ז קסט ע"ב ד"ה ופסקי⁴⁶², וב"ע עו ע"א). כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, ובההוא זמנא יתער עתיק יומין רוחא דנפיק ממוחא סתימאה דכלא, וכד ישלוף דא כל רוחין דלתתא יתערון עמיה – ה' מגלה סודות לאלו שזוכים, והוא רוחא דחכמתא דיתער מהאי חוטמא דלעתיד לבא הנזכר כאן (בהגר"א על ספד"צ ז ע"ג ד"ה ואע"ג). בימות המשיח יתפתחו שערי חכמה, וכמ"ש (זהר וירא קטז ע"ב) "בשית מאה שנין לשתיאתא, יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא, ומבועי דחכמתא לתתא, ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה, כבר נש דמתתקן ביומא שתיאתא מכי ערב שמשא לאעלא בשבתא, אוף הכי נמי, וסימניך (בראשית ז יא) בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו', נבקעו כל מעיינות תהום רבה". הנה טעם נקיטת הכתוב בלשון בקיעה, שכן המור"ס הוא סתים בסתימו וקרומא לא אתפתח ביה, וממילא יש לבקעו. ומ"ש "תרעי דחכמתא" בלשון רבים, הוא מכיוון שהם ב' תרעין דהיינו ב' נקבי החוטם, הרי הם תחלת העליה של כל הביורורים למור"ס דרך החוטם. והנה ידוע כי מידת היסוד והצדיק מכונה "תרעא"⁴⁶³ (ב"ע עו

⁴⁵⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ח ע"ד ד"ה וז"ש ומההיא, שאין תיקון לנוק' בהארות המוחין כלל, ואין תיקונה כי אם ביציאתה היא מאתלטיא, וקבלת אור מדכורא.

⁴⁵⁸ עי' בהגר"א על ת"ז מב ע"ד ד"ה אמר ליה, שמכח ההסתר הנגרם על ידי הע"ר יש צורך בשבירת החיצוניות וזאת ע"י הפלפול והראיות, כדי להגיע אל התורה.

⁴⁵⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ יא ע"א ד"ה וזהו סוד, שיש מעין הארה זו בכל שבת בזו"ן דאצילות, אמנם כאן למרות שהוא כעין בחינה זו, אמנם הוא למעלה מזה מאוד.

⁴⁶⁰ אמנם כל זה רק הוא רק לעתיד לבא, שכן היום היא אינה מקבלת כי אם דרך ז"א.

⁴⁶¹ עי' אפיקי ים סנהנדרין צא ע"ב, ז"ל, ידוע שכל אדם מישראל קיבל חלקו בתורה בהר סיני כמ"ש (דברים כט יד) את אשר ישנו פה וכו', שכל הנשמות היו שם כמ"ש (ישעיה מח טז) מעת היותה שם אני וכו', וכל א' לפי שורשו הוא חלקו בתורה שהם אתון דאורייתא ע"א והוא התורה שמלמדים עם האדם כשהוא בבטן אמו ואח"כ משתכח ממנו וצריך ללמוד מאחרים, שהרב הלומד תורה לתלמידים הוא אור המעורר להדליק ניצוץ נר נשמתו כתר תורה הגנוזה בו משורש אבותיו כפי ערך מעלת הנשמה שהכניסו בו ולפי שרשם, ואם אינו מלמדו תורה נשאר כח ההוא גנוז בנשמתו ואינו יוצא מן הכח אל הפועל, עכ"ל. וצ"ע אם זהו הטעם שנקראו תלמידיו "חברים".

⁴⁶² ועי' בתיקו"ז סוף מו ע"א, שלעתיד לבא יבא הכל דרך משה רבינו.

⁴⁶³ עי' בהגר"א על ת"ז יט ע"ג שזהו כינוי למלכות.

מחיר האדרא

ע"א). והנה על אף שאור המו"ס מתלבש בתיקוני הגלגלתא, עכ"ז אינה דומה הארתו להארת החוטמא. שכן בחוטמא יוצא האור דרך נקב פתוח ביושר. מש"כ 'רוחין דלתתא' הרי הם ג' הרוחות האחרות הנזכרות, והמה ג' ההויות דמו"ס (ב"ע עז ע"א). ומאן אינון כתרין קדישין דזעיר אפיין – ידוע שז"א הוא ו"ק של אצילות, ואו"א חו"ב, וע"ק כתר. לכן לעתיד לבא, כאשר יאיר אור רוחא דחוטמא דע"ק בז"א, יתערוך שיתא רוחא, הרי הם ו"ק דז"א. שכן בגדלות נעשה מחסד וגבורה חו"ב, ומנו"ה נעשים חסד וגבורה, ומת"ת דעת, ומיסוד ת"ת. והוא מ"ש "רוח חכמה ובינה" כנגד חו"ב, שכן אז יהיה ז"א בגדלות ו"עצה וגבורה" הינם נו"ה, ואח"כ יהיו בסוד חו"ג. "רוח דעת" היינו הת"ת שנעשה לדעת, ו"יראת ה'" היינו היסוד שנעשה ת"ת בחזה. ושם נמצאת קומת הנוק', והוא כתר רחל (ב"ע עז ע"א)⁴⁶⁴.

ואינון שיתא רוחין אחרנין דיהכי⁴⁶⁵ (ס"א דהכי) אינון, ואינון שיתא רוחין, ג' רוחין אינון דכלילן תלת אחרנין – תחילת התיקון הוא על ידי קד"א כשבטש במוחא, דהיינו ע"י אורא דכיא דגניז בעתיק יומין אשר על ידיו נתגלה חסד עלאה. ווהנה ע"י כך מתלבשים חג"ת דרדל"א בגלגלתא, קד"א ומו"ס. באלו הג' הנ"ל נכללין נה"י דרדל"א, וזהו פי' ה"תלת כלילן בתלת" הנזכר כאן (בהגר"א על ספד"צ ד ע"ב ד"ה מתקלא קאים וכו'). אופן נוסף בביאור דברי האיידרא: ו' הבחי' נחשבים לג' מכיוון שהנה"י עולים ונכללים בחג"ת, הרי שהכל כאחד הוא בבחי' שם יה"ו. והבחינה השביעית, היא כנגד האות ה' האחרונה הרי היא רוחא דמ"ס שבחוטמא (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ד ד"ה והענין כי). מכאן שכל הו"ק כלולים ביסוד, שכן היסוד כולל כל הנה"י הכלולים בחג"ת (בהגר"א על ספד"צ ז ע"ב ד"ה ובפרשת בראשית)⁴⁶⁶. מצינו משל לדבר זה בתפוחין (לקמן קלג ע"ב), שיש ב' תפוחין וכל א' כולל מג' צבעים (לבן אדום וירוק) וממילא יחדיו הם ו' צבעים כנגד ו"ק (בהגר"א על תיקו"ז לח ע"ג ד"ה כד סלקא). דכתיב (ישעיה יא ב) רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יי' – כוונתו כמו שנתבאר לעיל מדברי הגר"א, שהו"ק עולים למעלה, וח"ג נהיו חו"ב, ונו"ה (הרי הם עצה וגבורה) נהיו חו"ג וכו' (ב"ע עז ע"ב). דתנינן כתיב (ד"ה א כט) וישב שלמה על כסא יי' – וכנ"ל שכורסיא הוא בסוד החוטמא. ומתחדש כאן ששלמה זכה להאי כורסיא, ולכן כתיב בו (מלכים א' ה יא) "ויחכם מכל האדם". למימרא, שזכה שלמה לרוחא דחוטמא דנפיק ממו"ס, ה"ה חכמה עילאה. והנה סוד שלמ"ה הוא שע"ה נהורין ה"ה אורכיה דהאי חוטמא (קל ע"ב) (ב"ע ע"ז ע"ב). וכתיב (מלכים א) שש מעלות לכסא, ומלכא משיחא זמין למיתב בשבעה. – שש מעלות יש כדי לעלות על הכסא של שלמה, ואילו מעלת המשיח גדולה משל שלמה, שכן המשיח יזכה להוא כורסיא בשלימות (ב"ע עז ע"ב) שכן בכסאו יש ז' מעלות וכמש"ו. שיתא אינון, ורוחא דעתיק יומין דעלייהו, הא שבעה – דהיינו הגלגלתא בעצמה, והיא המעלה השביעית, דהיינו התיקון הגבוה ביותר של הגלגלתא, ושרשו מע"י עצמו⁴⁶⁷ (בהגר"א על ספד"צ ז ע"ב ד"ה ובפרשת בראשית. כמה דאתמר⁴⁶⁸ ג' רוחי אינון דכלילן ג' אחרנין) – חג"ת

⁴⁶⁴ ע"י ב"ע סד ע"א, וכן רכ ע"ב שהכתרין המה המוחין, וע"י קמג ע"א שיש כתרין תתאין.

⁴⁶⁵ כן הוא עיקר הגרסא בדפוס אמסטרדם, אמנם במהדורות מנטובא ווילנא מובאים ב' הגרסאות, וצ"ע פירוש המילה דיהכי.

⁴⁶⁶ ע"י בהגר"א על ת"ז צה ע"ד ובינייהו, ע"י בהגר"א על ת"ז קסה ע"א ד"ה רוח.

⁴⁶⁷ לכן הוא מקשר את תיקוני הגלגלתא דא"א לעתיק, ועוד ע"י בגר"א שעיקר דבריו הם שמידת היסוד דווקא הוא הכולל את הכל (ולא הדעת), ואילו כאן המידה הכוללת היא בינה הרי היא שורש הדעת. למימרא, שכאן רואים את בחינת "שיתא רוחין אחרנין" כלומר שהיסוד העליון כלול אף הוא מו', והוא הדעת המתפשט התחתון. וע"י בהגר"א על ספד"צ ה ע"א ד"ה בחד, וכן ע"י בהגר"א בס"י ב ע"ג.

⁴⁶⁸ ב"ע עז ע"ב גורס את המוסגר.

מאיר האדרה

כוללים את נה"י, ויסוד כולל את כולם (ב"ע ע"ז ע"ב). א"ל ר"ש רוהך ינוח לעלמא דאתי – כך עשה רשב"י לכל תלמיד לאחר שגילה את תיקון הנוגע אליו: בירך אותו והמשיך לו שפע מאותו התיקון. ואמר דווקא לרבי יוסי שינוח "לעלמא דאתי", כמבואר לעיל (ד"ה קום ר' יוסי) שתיקון החוטמא לא יתגלה כי אם לעתיד לבא (ב"ע עז ע"ב).

ת"ח כתיב (יהזקאל לו) כה אמר יי' מארבע רוחות באי הרוח וגו' וכי ארבע רוחי עלמא מאי עבדי הכא, אלא ארבע רוחי יתערוין⁴⁶⁹ – הרשב"י מביא כאן ראיה לדברי ר"י שרוחא דחוטמא אכן יתגלה לעתיד לבא מפס' זה, שכן כתיב שהרוח בא "מד' רוחות". והנה כבר נתבאר שתחית המתים שורשה במו"ס (ב"ע עז ע"ב), שכן משם הוא חיות המלכין קדמאין, וכן הוא לכל נשמות הצדיקים, ולכן שאלתו היא מ"ט צריכים ד' רוחות אם הכל בא ממו"ס (ב"ע ע"ח ע"א). ג' אינון ורוחא דעתיקא⁴⁷⁰ סתימא ארבע – "רוחא דעתיקא" הינו הקו האמצעי העליון ושורש מידות חד"ר (בהגר"א על תיקו"ז קכד ע"ג ד"ה רוח ה'). והכי הווי דכד יפוק דא נפקין עמיה תלתא דכלילין בגו תלתא אחרניין⁴⁷¹ – בתירוץ השאלה הנ"ל מ"ט צריך ד' רוחות י"ל שד' הרוחות הינם בבחינת הג' הכלולים בג', דהיינו חג"ת הכוללים את נה"י ורוח דע"י עלייהו. ממילא בצירוף ארבעתם יש גילוי של הו"ה שלימה ששרשה במו"ס (ב"ע ע"ח ע"א).

זומין קב"ה לאפקא חד רוחא דכליל מבלהו – ה'חד רוחא' הוא רוח דע"ק, ויש בו ג"כ בחי' ו"ק, שכן שרשו הוא ברו"ק דיסוד דרדל"א דהיינו בחוטמא, ופנימיות הארה זו היא הדעת⁴⁷² דרדל"א, הרי הוא הגלגלתא⁴⁷³ (ב"ע עח ע"א). דכתיב (יהזקאל לו ט) מארבע רוחות באי הרוח, ארבע רוחות באי לא כתיב כאן, אלא מארבע רוחות באי, וביומי דמלכא משיחא לא יצטרכון למילף חד לחד – שכן אז יתעורר אור המו"ס. והענין הוא שכעת ההנהגה היא על ידי ז"א, וממילא אין החכמה מתפשטת כ"כ בעולם, שכן אין לז"א מוחין בקביעות. ומדוע, שכן בגלות הז"א הוא בסוד הדורמיטא (כלומר בסוד השינה), ואז לימוד התורה הוא על ידי הדחק מתוך קושיות ופירוקים, הרי הם הבירורים שמתבררים על ידי העבודה הקשה בחומר ולבנים⁴⁷⁴ שבגלות. ובכל בירור שמתברר, יוצא אור א' מן המוחין. עליית אורות אלו היא בסוד עליית מ"ן מהנוק' לדכורא שעל ידיו הוא שמתעורר כל זיווג פב"פ וכל זיווג הוא נפעל על ידי מוחין. והנה לעתיד לבא תהיה ההנהגה על ידי ע"ק, ואז לא יצטרכו טורח רב להתעורר לזיווג, שכן שהיסוד יתעורר מעצמו, ויהיה תמיד מוכן לזיווג בסוד אבר ח"י⁴⁷⁵ (ב"ע עח ע"א). דהא רוחא דלהון דכליל מכל רוחין ידיע בלא – ה"רוחא חדא" עניינו הדעת המתפשט בכל הו"ק. והוא ג"כ סוד תיקון הגלגלתא, הרי הוא דעת עילאה (ב"ע עח ע"א). חכמה ובינה עצה וגבורה (רוח) דעת ויראת יי', משום רוחא דכלילא מכל רוחי, בג"כ כתיב מארבע רוחות, דאינון ארבע דכלילין בשבעה דרגין עלאין דאמרין. ותאנא, דכלהו כלילין בהאי רוחא דעתיקא דעתיקין דנפיק ממוחא סתימאה לנוקבא דחוטמא⁴⁷⁶ – חוטמא מקבל את הארת המו"ס שכן הוא בינה

⁴⁶⁹ עי' בהגר"א על ת"ז קג ע"ב ד"ה ורזא.

⁴⁷⁰ עי' בהגר"א על התיקו"ז הנ"ל שמשם משמע שגירסתו "דעתיקא קדישא".

⁴⁷¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ב ד"ה מתקלא, ועי' בבהגר"א על ספד"צ לה ע"ד ד"ה והענין.

⁴⁷² שלפעמים נקרא בדברי הגר"א בינה דהיינו ישסו"ת.

⁴⁷³ עי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה והוא אורא.

⁴⁷⁴ כדלעיל בשם בהגר"א ת"ז קסט ע"ב ד"ה ופסקי.

⁴⁷⁵ עי' לעיל הערה 445.

⁴⁷⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה חמשה.

מחיר האדרא

דא"א, ולכן הוא מכונה באות ה"א, כנגד ה' ראשונה של שם, דוגמת המו"ס עצמו, המכונה אף הוא באות ה' (בהגר"א על ספד"צ כא ע"ב בליקוט). ות"ח מה בין חוטמא לחוטמא, חוטמא דעתיק יומין חיין מכל סטרוי, חוטמא דזעיר אפיין כתיב (שמואל ב כב) עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל וגו' והמשך הפסוק: גחלים בערו ממנו] – כאן נבחנו ג' השלהובין דז"א, הרי הם "עשן", "אש" ו"גחלים", והם כנגד ג' לשונות של דין של מעלה ה"ה אף, חמה ומשחית⁴⁷⁷. והנה עיקר הכעס של מעלה הוא בחוטם אע"ג שכתוב כאן שהוא תלוי גם בפה ("ואש מפיו תאכל") (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ג ד"ה ואמר תלת), והנה מש"כ 'אש מפיו תאכל' הוא סוד עליית הסט"א לחוטמא דז"א לקבל רצועת מלקות ופתקא דדינא מתמן (ב"ע עח ע"ב). בז"א הם ב' נקבים: משמאל נפק תננא ואשא, ומימין נייחא דרוחא טבא. כך, שכל תיקוני ז"א הם ב': חסדים וגבורות. ובסוד (שיה"ש ה י) דודי צח ואדום⁴⁷⁸ (הרי הם יסוד ועטרת היסוד), משא"כ ע"ק, דהוא חיין מכל סטרוי, וכל תיקוניו חסדים גמורים, וההפרש היחיד שיש בין ימינא לשמאלא בע"ק הוא שהימין הוא יותר רחמים מן השמאל. (ב"ע עח ע"ב). עלה עשן באפו, ומההוא עשן דליק נור – על ידי חרון האף של החוטם פומא גזיר דינא ומבעיר לאחרים, ובכך נגמרת פעולתו (ב"ע עח ע"ב). כד סליק תננא לבתר גחלים בערו ממנו, מהו ממנו (ג' נוסחי)⁴⁷⁹, מאותו עשן, מההוא חוטמא, מההוא אשא – "גחלים" הוא השורש ו"אש" הוא הענף היוצא מן הגחלים. ביאור הענין, כי ה"ג של החוטם מתעוררים על ידי שורש עט' דגבורות של הדעת, שכן לעולם רוחא דחוטמא נפיק ממוחא (אד"ז רפט ע"א). ועל כן אמר "גחלים בערו ממנו" כו' דהיינו על ידי עליית עשן בחוטמא, הרי הוא סוד עליית הסט"א למעלה, ואז עולים הדינים לגבורות של הדעת. ומש"כ 'ממנו' היינו מההוא תננא ומההוא אשא, שכן על ידי עליית העשן אל החוטם ועליית האשא למעלה מתבערים הגחלים (ב"ע עח ע"ב).

תאנא, כד הוה רב המנונא סבא בעי לצלאה צלותיה אמר לבעל החוטם⁴⁸⁰ אני מתפלל לבעל החוטם אני מתחנן – תפילתו של רב המנונא היתה כביכול ל"בעל החוטם" שכן כל שפע והתבסמות של הדינים בא מהיסוד הרי הוא החוטמא (בהגר"א על ספד"צ ז ע"ב ד"ה ויסוד עולה) וכל הבירורים סלקין למו"ס דרך החוטמא, והיינו הקרבנות. וחכמים הרי התקינו תפלות כנגד קרבנות (עי' ברכות כו ע"ב), כך, שבכל תפילה של כל יום ויום מתבררים בירורים חדשים, והם בסוד ח"י ברכאן דצלותא דצדיק דהיינו ח"י עלמין ביסוד דרדל"א. ורזא דצלותא הוא בחוטמא דע"ק, שכן בחוטמא הוא סוד אור ומים. אור - בבחינת "אור זרוע לצדיק" (תהלים צז יא) דהיינו חסד דגניז ביסוד, ומים - דמו"ס בוצד"ק (ב"ע עט ע"א). הני ב' לשונות 'מתפלל' ו'מתחנן' הן כנגד ב' נוקבין (בהגר"א על ספד"צ ז ע"ב ד"ה ואע"ג). ב' נקבים אלה מקבילים להיכל הראשון ה"ה היכל לבנת הספיר, הכולל את ב' המידות דיסוד ועט' כמש"כ בהיכלות בראשית (מא ע"ב) ופקודי (רמה רמז)⁴⁸¹, ולשם הוא עליית כל התפילות (ב"ע עט ע"א). עוד יש לפרש, דתפילה תלויה ברוחא דחוטמא (ב"ע קיח ע"א). והיינו דכתיב (ישעיה מח) ותהלתי אחטם לך, האי קרא לעתיק יומין אמרו – עי' בתחילת הפסוק: "למען שמי אאריך אפי כו", להורות על כי הוא קאי

⁴⁷⁷ עי' לקמן קלז ע"ב, שאין שום טוב היוצא מז"א בלא הארה מע"ק.

⁴⁷⁸ עי' אד"ז רצב ע"ב: מוחא תליתאה כליל לון ואחיד בהאי סטרא ובהאי סטרא ומתפשט בכל גופא ואתעביד מניה תרי גוונין כלילין כחדא ונהיר אנפוי ואסהיד באבא ואימא גווי דאנפוי והוא אקרי דעות ב' דעות.

⁴⁷⁹ בדפוס מנטובא ליתא.

⁴⁸⁰ דהיינו המארי דחוטמא שהזכיר לעיל בראש העמוד.

⁴⁸¹ ה"ד בבהגר"א על ספד"צ ז ע"ב.

מחיר האדרא

בחוטמא דע"ק, הרי הוא אריכו דאנפין שחוטמו ארוך⁴⁸². והוא "למען שמי", שכן בחינה זו היא למעלה מהשגת עבודת ישראל, שאין עבודת ישראל מגיעה כי אם לז"א בלבד. וע"ז הוא שאמר כאן "ותהלתי אחטם לך", ר"ל שעל ידי התפילות שעולים למעלה משפיע אני מחוטמא דילי עד ז"א. ולזה אמר ד"האי קרא עתיק יומין אמרו" (ב"ע עט ע"ב). תנא אורכא דחוטמא תלת מאה וע"ה עלמין אתמליין מן ההוא חוטמא – בחוטמא אשתמודע פרצופא (לעיל קל ע"א), ולכן כמו שע"ק כולל את ש"ע הנהורין, כמו כן הם כלילין בחוטמא, ועם ה' דנשבא דפרדשקא הם שע"ה נהורין. ש' הוא כנגד ג"ר וע' כנגד ז"ת, שכן ע"ק כולל את כל י"ס, ואין המוחין נחסרים בו לעולם, למימרא שכאן מתגלה כללות הפרצוף עם המוחין שבו ולכן הם מתגלים בחוטם שלו. משא"כ בז"א שאין בו בקביעות כי אם ו"ק, ולכן בהם יש רק ק"ן נהורין: ק' בחסד כנגד ק' ברכאן כידוע, ונ' בה"ס. והנה לפעמים ז"א מתמלא מש"ע נהורין, והיינו מ"ש "אתמליין", דהיינו שחוטמא דז"א אתמליין מחוטמא דע"ק (ב"ע עט ע"ב). וכלהו מתרבקן בזעיר אפין – דהיינו לעתיד לבא, שז"א יתגדל ויעלה למעלת ע"ק (ב"ע עט ע"ב).

אחר שביאר את כל ז' תיקוני הגלגלתא בפרטות, חזר וכללם. ואמר, שכל ז' התיקונים הללו הינם בהעלם יתיר, שכן הם מסט' דכתר דע"ק, ובדרך כלל אין הכתר נחשב מכלל בנין הפרצוף ולכן הוא נעלם. כ"ז הוא מה שלמעלה מהכל ובהעלם, אמנם השירותא באתגליא הוא ממ"ס הרי הוא שורש י"ג ת"ד (וכמו שית') והוא שירותא דאצילות. טעם החילוק הנ"ל הוא, מכיוון שתחילת האצילות שרשו בחסד דרדל"א, ואילו שורש ז' תיקוני הגלגלתא הוא בבינה דרדל"א⁴⁸³. והנה האמת לאמיתה היא שהמושג "תיקון" לא שייך בת"ג אלא מצד התפשטותם למטה, ע"כ שבינה מתלבשת בז"ת מחצי פרצופה ולמטה (ב"ע פ ע"ב). האי תושבחתא דתקונא דחוטמא הוא – מכל התיקוני הגלגלתא אינו מביא כאן אלא את החוטמא, שכן הוא כולל את כל התיקונים מכיוון שהוא היסוד שבפרצוף (ב"ע פ ע"ב). וכל תקוני דעתיק יומין – דהיינו כל תיקוני הגלגלתא מלבד החוטמא (ב"ע פ ע"ב). אתחזון ולא אתחזון – שמתחזין לאצילות בהתפשטותם למטה, אמנם במקומם לא אתחזון, שהרי אפילו בבינה דאצילות אין גילוי גמור, וכל הגילוי שיש הוא בתורת שאלה⁴⁸⁴ בלא תשובה, והרי בחינה זו גבוהה הרבה יותר מבינה למימרא שהוא הרבה יותר סתום (ב"ע פ ע"ב). אתחזון למארי מדין ולא אתחזון לכלא – פי', הם ניתנים להשגה רק לחכמים העוסקים ברזין דאורייתא⁴⁸⁵ "ולא אתחזון לכלא", שכן אין השגחתם מושגת לתחתונים, שכל ההשגחה אין שרשה אלא בז"א בלבד. עוד אפשר לפרש, דכל תיקוני ע"ק כגון ז' תיקוני גלגלתא וי"ג ת"ד בבחינת נעלמים, שכן ע"ק סתים באו"א, ורק ע"י או"א הוא מושג לז"א. ולפי זה "מארי מדין" עניינם

⁴⁸² עי' לעיל קכ"ח ע"ב: ומהאי אתפשט אורכא דאנפוי לתלת מאה ושבעין רבוא עלמין והאי אתקרי ארך אפים כלומר אורכא דאנפין.

⁴⁸³ עי' בהגר"א על ספד"צ סוף ו ע"א. והנה יש לכאורה להסתפק בדבריו, אם תיקוני הגלגלתא הם לבושין לפרטי הז"ת דבינה דרדל"א או שמא המה לבושים לר"ק דרדל"א והדעת המתפשט שבו ולא נתיישב. ועי' בב"ע לו ע"א ודברינו שם.

⁴⁸⁴ עי' זהר בראשית א' ע"א: בראשית רבי אלעזר פתח (ישעיה מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, שאו מרום עיניכם לאן אתר, לאתר דכל עיינין תליאן ליה, ומאן איהו? פתח עינים, ותמן תנדעון דהאי סתים עתיקא, דקיימא לשאלה, ברא אלה, ומאן איהו? מ"י, ההוא דאקרי מקצה השמים לעילא דכלא קיימא ברשותיה ועל דקיימא לשאלה, ואיהו בארץ סתים ולא אתגליא אקרי מ"י, דהא לעילא לית תמן שאלה, [דהיינו הגלגלתא לעיל] והאי קצה השמים אקרי מ"י, ע"כ. וכונתו שהוא אינו מוכר אבל הוא נראה ונסתר, ועי' עוד בע"ח עגו"י פרק ה'. ועי' באדיר במרום לרמח"ל עמוד פ' וז"ל, הפנימית בעצמו לא סליק בשמא, אלא בהתחברו עם החיצונית, אז ניתן לו שם בבחינת התחברם יחד, ונחזור אל הענין, כי מה שנשרש בחכמה סתימתא הוא המתגלה בז"א, אך זה המתגלה הוא בבחינת אל"ה, ומה שהוא מבחינת השרש הנמשך מח"ס הוא סוד המ"י שבשם, ולהיותו דבר שהוא קיימא ולא קיימא לכן עומד תמיד לשאלה מ"י, עכ"ל.

⁴⁸⁵ עי' זהר בא לד ע"א: מארי מדין דידיעין ברזין דמאריהון.

מחיר האדירה

תיקוני ז"א, שכן כולם בעלי דין שנקראים אלהים לקבליה דע"ק⁴⁸⁶. "ולא אתחזון כולא" כלומר לעולמות התחתונים, שכן הללו מונהגים על ידי ז"א (ב"ע פ ע"ב). ע"כ ביאר את כל ז' תיקוני הגלגלתא⁴⁸⁷ ועתה מתחיל לבא לבאר את תיקוני הדיקנא. פתח ר"ש ואמר, ווי מאן דאוישיט ידוי בדיקנא – קודם שהתחיל לבאר את ת"ד בפרטות, הזהיר שלא לפגום ח"ו בדיקנא יקרא, דהיינו מי שנשבע בדיקנא. עוד ירמוז למגלה רזין דאורייתא, והיינו דיקנא יקרא הרי הוא רזין סתימין דע"ק, בעבור מו"ס הרי הוא סתימו דכל עלמין⁴⁸⁸, והמו"ס מכונה צניעותא, וכמ"ש (משלי יא ב) "ואת צנועים חכמה" (ב"ע פ ע"ב) והמו"ס הוא שורש הדיקנא. דהיינו שהאורות מתגלים על ידי היותם לבושים, והמגלה אותם למעשה הוא מפשיטם את לבושם, והוא פגם גדול שכן מותרם כעין שהיו בעולם התהו, שאף בזמן ההוא באו האורות שלא בלבושם ולכן נשברו. לכן אמרו רבותינו (יהל אור ח"ב טז ע"ג) שמעשה זה של גילוי סודות למי שאינו ראוי הוא כעין חטא הוצאת שז"ל רח"ל, שכן אף כאן הוא מוציא טיפין דמוחין ששרשם במו"ס. עוד ירמוז למי שמעביר שערות על ידי תער, שזהו פגם גדול מאד שכן נוגע בצינורות שהם קיום העולם, וכתב האריז"ל שממדת חסידות הוא שלא להעביר אפילו שיערה א' ללא תער כידוע (ב"ע פא ע"א). יקרא עלאה – הזכיר מכאן ואילך י"ג שבחים בדיקנא, ואלו הם: א) יקרא ב) עילאה, ג) דיקנא דהיא תושבחתא, ד) דיקנא דהיא סתים, ה) ויקיר, ו) דיקנא דלא ידעין, ז) דיקנא דהיא תושבחתא, ח) דיקנא דלא הוה ב"נ, ט) דיקנא דהיא תליא, י) חיוורא כתלגא, יא) יקרא דיקירין, יב) טמירו דטמירין, יג) מהימנותא (ב"ע פב ע"ב). והנה נקרא התיקון הראשון 'יקרא' מכיוון שנמשך ממו"ס שבו היקירו (בהגר"א על ספד"צ ח ע"א ד"ה יקירו דיקירותא). ועוד ששם הוא שורש הגבורה עילאה, שכן ע"י המו"ס הוא ית' פועל דין בעולם, ושמו מתקדש בעולם (ב"ע פא ע"א). דסבא קדישא – נקרא כך מכיוון שהם ממו"ס הרי הוא שירותא דאצילות⁴⁸⁹ והוא ממו"ס ששם שורש הגבורות בסוד "וקדשת את הלויים"⁴⁹⁰ (ב"ע פא ע"א). טמירא סתימא⁴⁹¹ דכלא

⁴⁸⁶ ע"י בהגר"א על ספד"צ א ע"ג ד"ה ועיקר וז"ל, ז"א שהוא נקרא אלקים נגד ע"ק כמ"ש בא"ר (דף קמא ע"ב) רזא דע"ק ורזא דז"א כו' תרין שמהן דאתקרי שם מלא ה' אלקים.

⁴⁸⁷ אמנם תיקון האודנין לא נזכר לא כאן ולא באד"ז ולא בספד"צ, שכן לא שייך תיקון באודנין, שהרי אין טב וביש בא"א (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ב ד"ה דעד). והנה אם כן יש להקשות, מ"ט יש אודנין בע"ק, וכמש"כ בספד"צ (יח ע"א) דמאודנין נפקא, וצ"ע. אלא בע"כ צ"ל דכל תיקוני ע"ק הינם שורש למה שנמצא באצילות, והם נמצאים שם מוכנים ומזומנים להנהגת העולם שבאלף השביעי דווקא, ולכן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ל"ט ע"ב). והנה העיקר והקדן של שכר המצוות הוא בע"ק דהיינו בעדן עילאה, וכל העבודות והמצוות עולים לאודנין דע"ק ואינם מתגלים לתתא כלל. משא"כ שאר תיקוני דע"ק, המשמשים להנהגת העולם וקיומו ולשמירת ישראל. לכן לא הזכיר את האודנין בשום מקום, שכן אינם שייכים להנהגת העולם הזה כלל לא בהשפעה ולא בהנהגה אלא כולהו לע"ל (ב"ע פ ע"ב).

⁴⁸⁸ צ"ע אם המקור ללשון זו הוא מאד"ז רפח ע"ב: "רישא חדא חכמתא סתימאה דאתכסייא ולא מתפתחא וחכמתא דא סתימאה רישא לכל רישיה דשאר חכמות".

⁴⁸⁹ ע"י בהגר"א על ספד"צ א' ע"ד ד"ה דעד דלא, וב' ע"א ד"ה וכן התחלת ששם הוא תחילת המתקלא.

⁴⁹⁰ ע"י ת"ז לג ע"ב: צלותא דערבית "אתה קדשת", ודא שכינתא תתאה, דאיהי מסטרא דשמאלא, דתמן ליואי, דאתמר בהון "וקדשת את הלויים", ע"כ. וכן הוא בת"ז ס"ג ע"א, והנה פסוק זה נזכר בזהר כעשרה פעמים, אמנם יש לדעת שאין כזה פסוק בכל המקרא, ואינו כתוב אלא קרוב לזה, דוגמת "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים" (במדבר פרק ג יב), וכן "והקרבת את הלויים" (במדבר ח י), וכן "והבדלת את הלויים" (שם ח יד), וכן "והקדשתי אותם ל'" (שם שם יז).

⁴⁹¹ בביאור כפל הלשון "טמירא" ו"סתימא", ע"י בהגר"א על ספד"צ כח ע"ג ד"ה וז"ש טמיר שע"ק מתואר כ"טמיר וסתים", כאשר "טמיר" מלמד על כך שהוא מתלבש תוך הפרצופים, ואילו "סתים" מלמד על כך שהוא נעלם מלהשיגו (שכן מכונה הוא "אין" לגודל העלמו).

מחיר האדרא

⁴⁹²(נ"א טמיר וסתים מכלא) – ע"ק נקרא 'טמירא סתימא דכלא', ר"ל שהוא טמירא שמתלבש באו"א וזו"נ ואין מתגלה ממנו אלא ראשו בלבד (ב"ע פא ע"א). דיקנא דההיא תושבחתא – הדיקנא מכונה כאן "תושבחתא", טעם הדבר, שכן הוא מגלה את כל האורות דע"ק ומדות הרחמים שלו. וע"י ניכרת השגחתו ית' לפרצופים שתחתיו, שכן על ידיהם אנו יכולים לשבחו ית' מצד פעולותיו (ב"ע פא ע"א). דיקנא דסתים ויקיר⁴⁹³ – מכל תיקוני ע"ק הרי שהדיקנא הוא הנעלם ביותר, שכן שאר תיקוני ע"ק, ה"ה איברי הפרצוף המתלבשים בפרצופים שתחתיו, והדיקנא חופף עליהם בסוד או"מ. ואף ע"פ שז' תיקוני הגלגלתא המה סתימין יותר מתיקוני הדיקנא, אמנם הם אינן נקראים תיקונים (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה ואמר אתקין) כי אם בדרך השאלה, שכן אינם מתפשטים למטה לאו"א כי הם מסתיימים בפה. אבל הדיקנא אינו כן, אלא הוא חופף על או"א. ועוד, כלל כאן את ב' המזלות דהיינו "נוצר" ו"נקה", וכנגד המזל התחתון אמר "סתים", שכן הוא מכוסה, וכנגד המזל העליון אמר "ויקיר", שכן כבודו מגולה (ב"ע פא ע"א). מכל תקוני – כלומר שכלול הוא מכל התיקונים⁴⁹⁴ (ב"ע פא ע"ב). דיקנא דלא ידעין עלאין ותתאין – הדיקנא אינו מושג אפילו לאו"א מחמת היותם עילאין ממנו שכן הם מלבישים את ע"ק מחציו העליון ועד הטבור, ומכ"ש שאינו מושג לזו"נ שהם תתאין ממנו שכן מלבישים את ע"ק מן הפרסה ולמטה בירכין לבר מגופא⁴⁹⁵ (ב"ע פא ע"ב). דיקנא דהיא תושבחתא דכל תושבחיין – הדיקנא הוא תושבחתא, שכן אנו משיגים את פעולותיו, וע"י הוא שאנו משבחיין את או"א. וזה אינו כמשמעו, שהרי פעולת הדיקנא עצמה אינה מושגת לתחתונים אלא היא משפיעה לחיך וגרון דאו"א ומשם יורדת ההארה לאו"א, ורק מהארתם הוא שמקבלים התחתונים. לכן הדיקנא מכונה תושבחתא דכל תושבחיין, כלומר שורש כל השרשים של הנהגתו ית' (ב"ע פא ע"ב). דיקנא דלא הוי בר נש נביאה וקדישא דיקרב למחמי ליה דיקנא⁴⁹⁶ – כלומר שמעולם לא היה אדם שהתקרב לראות גילוי נבואי במקום השגה זו דהיינו בדיקנא דע"ק, שכן אפילו משה רבע"ה, שהיה הגדול מכל הנביאים, לא השיג אותם במקומם אלא רק בהתלבשותם שבז"א, ומכ"ש שאר נביאים. וע"ז נאמר בפ' כי תשא שביקש משה לידע דרכיו ית' באמרו (שמות לג יג) "הודיעני נא את דרכיך כו", וכתוב (שמות לג יח) "הראני נא את כבודך כו", והשיב לו הוא ית' (שמות לג כ) "לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי". וע"י בגמ' ברכות (ז' ע"א) שבקשתו היתה להבין את פתרון שאלת צדיק ורע לו, וכל זה תלוי במו"ס, והוא שירותא דאצילות וחכמתו של יוצר בראשית, ולא יושג אלא לעתיד לבא. ולא השיגו זאת רשב"י וחביריו אלא בידיעה לבד (ב"ע פא ע"ב). דהיא תלייא בשערוי עד טבורא דלבא – י"ג ת"ד המה לבושי או"א, והם מלבישים את אורו דאו"א ולא את גופו (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ג ד"ה והדיקנא). והנה ב' המזלות כוללים את כל י"ג ת"ד, ומזל עליון מתפשט עד טיבורא דלבא הרי הוא חצי הת"ת, ומזל תחתון מתפשט עד טבורא דגופא, הרי הוא שלישי תחתון דת"ת⁴⁹⁷. וכאן לא הזכירו אלא של מזל עליון דהיינו דכורא שבמקום

⁴⁹² בב"ע פ"א ע"א לא גורס את המוסגר.

⁴⁹³ ע"י בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ג ד"ה והדיקנא.

⁴⁹⁴ למימרא שהדיקנא היא כלל כל התיקונים שלמטה ממנו.

⁴⁹⁵ ע"י זהר בראשית כא ע"ב: דירכא איהו לבר מגופא, דיעקב גופא הוה. וע"י בהגר"א על ספד"צ ו ע"ב ד"ה ונה"י, שמחלק בין או"א לז"א שז"א הוא לבר מגופא.

⁴⁹⁶ וכן הוא לקמן קלד ע"ב: האי תקונא כליל כלא לא אתידע ולא אתחזי מניה.

⁴⁹⁷ ע"י לש"י כללים ח"א עט ע"ד, שמש"כ כאן בב"ע הוא למעשה שיטת הגר"א, ודלא כשיטת האריז"ל, ששני המזלות מסתיימים בטבורא דליבא, ולכאורה יש כאן בלשון האד"ר ראייה לשיטת האריז"ל, שכן משמע שב' המזלות מגיעים עד טבורא דלבא (עכ"פ למסקנה לומד הלש"ו (פ ע"ב) שדברי האדרא לא קאי אלא על המזל העליון, וממילא אין כאן ראייה מכרעת נגד הגר"א). וע"י שם

מחיר האדירה

שיש דכורא נוק' לא נזכרת בשם (יהל אור ח"א כד ע"ג) (ב"ע פב ע"א). הוורא כתלגא⁴⁹⁸ – כל שערות הדיקנא הם לבנים, שכן הם רחמים גמורים (ב"ע פב ע"א). יקירא דיקירין⁴⁹⁹ – מוחין דז"א באים מאו"א, ושורש הארת או"א הינו בב' המזלות. והמוחין הרי המה יקירו דגופא, ולכן ב' המזלות הכוללות את כל הדיקנא מכונות יחדיו "יקירו דיקירו"⁵⁰⁰ (ב"ע פב ע"א). טמירא דטמירין – הדיקנא מתלבש בתוך או"א, והם עצמם אף הם טמירים, שכן מתלבשים בתוך ז"ן (ב"ע פב ע"א). מהימנותא דמהימנותא דכלא – ענין "מהימנותא" הוא כמו "אמונת ישראל", שדרכה משיגין את א"ס, והדיקנא הוא ראשית הגילוי המכונה לבושין דיקרין⁵⁰¹ (בהגר"א על ספד"צ יז ע"ד מהימנותא). דיקנא מכונה מהימנותא וכמש"כ הגר"א בספד"צ שהטעם הוא מכיוון שעל ידיו משלימים את א"ס⁵⁰², שכן כל עבודת ישראל אינה אלא לגלות את התיקונים של הפרצופים, וראשית התחלת השפע של ז"א הוא מן הדיקנא (ב"ע פב ע"א). הת"ד מגלים ניסים נגלים ולכן מכניס אמונה בלב אפילו הרשעים, ולכן נקרא מהימנותא דמהימנותא (לש"ו גליונות).

ע"כ הוא ההקדמה לת"ד בכללות, ומעתה מתחיל לפרשם על הסדר, וכן את אורות המו"ס המתפשטים בהם (ב"ע פב ע"ב). תאנא בצניעותא {קלא}. דספרא (יז ע"ב) דהאי דיקנא מהימנותא דכלא נפיק מאודנוי – כלומר שהדיקנא שרשו באזנים, ומתחיל מיד אחריהם (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה מאדנין). והנה כל פרצוף תלוי באודנין דיליה וכמ"ש רז"ל (ב"ק פה ע"ב) חרשו נותן דמי כולו. כל האורות הבאים לז"א הכל הוא מב' המזלות נוצר ונקה, דהיינו ב' עטרין חו"ג שבדעת. לכן תחילת מוצא הדיקנא הוא מן האודנין, ומעתה דרך עליית העולמות דהיינו העלאת מ"ן על ידי עבודת התחתונים מתתא לעילא הוא עד לתחילת הדיקנא הנ"ל, ומשם ולעילא הוא בבחי' א"ס, וממילא אינו שייך לעבודת התחתונים (ב"ע פב ע"ב). הארת האזנים היא המקבלת את העבודה והמעשה מן התחתונים, והוא סוד קבלת התפלה

פ ע"ב שמיישב את ב' השיטות דלא פליגי, שכן בשער מאמרי רשב"י איתא שהמזל העליון עיקרו הוא עד הלב, אלא שלעתים יורד ומגיע גם עד הטבור, ומפרשו הלשם שזהו על ידי כפיפת הראש. ממילא עולה כי אין סתירה בינו לבין שי' הגר"א, שכן הגר"א קאי דווקא היכא שלא כופף את ראשו.

⁴⁹⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ סוף ה' ע"ד, שכתב כך לאפוקי מלובן הצמר שאיננו לבן כל כך, וכעין עמר נקי מתיקוני הגלגלתא שהוא לבן כצמר. ועי' יהל אור ח"א יט ע"ד.

⁴⁹⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ח ע"ב דעד.

⁵⁰⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה ואמר, שיקירא דז"א הוא דיקנא דז"א, ו"יקירו דיקירין" היינו דיקנא דא"א.

⁵⁰¹ עי' יהל אור ח"ב יט ע"א וז"ל, ענין מהימנותא אמור בכ"מ על ר"ק, והענין כי כל אמונתנו הוא בשם הו"ה, ובזה אנחנו נבדלים מן האומות, כי כל האומות משיגין את שמו ית', כמ"ש גדול שמי בגוים, ובכ"מ כו' רק שאין משיגין את שם הו"ה רק בשאר השמות, וכולם אינן שם העצם רק שמות משותפים, לכן אינן דבקיין בו ית' רק עובדין אותו בשיתוף, כי כל השמות אינן רק משותפין ומושאלין מפעולותיו, לא כאלה חלק יעקב, שהם דבקיין בשם זה, ולכן הם דבקים בגוף האילן, משא"כ האומות בענפין ועליון, שהן כינויין, ולכן מרע"ה לא הזכיר לפרעה, רק שם הו"ה, ודא אקשי ליה מכלהו, וז"ש ה' אלקינו, אלקינו לבד, והוא שם העצם שאינו מושאל מפעולה, רק מורה על הויותו תמיד, והויותו מעצמו, ונתחלף הו"ה לוא"ו להיות שם, כמו חוה, וכן הוא ניקו' הוא"ו קמץ על שם זה, וזהו מהימנותא, ועיקר השם הוא ב"ק כידוע, ששם נתגלה הויותו, שלכן נקרא ר"ק מהימנותא, ואף אם יקרא לכל ע"ס מהימנותא, לפי שכולם בכללות נכללו בשם הו"ה כידוע, עכ"ל, ועי' דברינו בהגר"א על ספד"צ יז ע"ד.

⁵⁰² עי' לשון האד"ר קלב ע"ב: אתרגיש ר"ש ואמר ודאי כל חד וחד באתריה, ואנא ור' אלעזר ברי ור' אבא אשתלים שלימתא עלאה. ועי' שם בב"ע קיג ע"א שמבאר שהם משלימים את הא"ס דהיינו שהם מגלים אותו [וכן איתא בהגר"א על תז"ח כט ע"א ד"ה אבן שלמה ש"משלימים" הוא עניין למידת המלכות], ועי' אתתקנו סמכין, ועי' בהגר"א על ספד"צ יז ע"ד ד"ה מהימנותא, ועי' תז"ט ט"ז ע"א: מלאכה דתלת אתוון איהי ה' שכינתא תתאה, שלימו דתלת אתוון, עלה אתמר ותכל כל עבודת משכן וגו', ע"כ. וע"ש בגר"א, ז"ל, שבה נשלם השם כמ"ש לקמן, ובה אתקרי הו"ה בשלימו, עכ"ל. דהיינו שזהו תיקונו וגילוי. והוא נקרא "השלמה" לגבי החג"ת.

מחיר האדרא

והצעה וכל ענייני ההשפעה של ט"ר. לכן הארה זו עומדת באמצע בין פנים ואחור כלומר שהם עומדים שם על מנת להתמצע לפי כח קבלה זו, ולקבוע אם לפנות אליהם בהארת פנים או שמא בהסתר פנים ח"ו. לכן אורות הדיקנא, הרי הם כלל כל מדותיו ית', נמשכים מהאזנים ומתפשטים באמצע, בין הפנים והאחור. והנה מ"מ נוטים אורות אלו יותר לצד הפנים, מכיוון שבאמת המדות אלו הינם חסדים ורחמים (פת"ש אח"ף יט). והנה אפילו בע"ק יש בחינת אודנין, אם כי אין שייך בהם תיקון דהיינו שיוכלו להבחין בין טב לביש (אד"ז רצד ע"ב) שכן אין ביש בע"ק. ב' האודנין נפקין ממו"ס, וכידוע מחכמת הניתוח, שנקבי האוזן פתוחין עד למוח, ועל ידיהם מבחין המוח בין טב לביש. האודנין הינן שורש כח השמיעה, והאודנין דע"ק משמשים לשמוע על עליית המעשים הטובים של הצדיקים דתליין בז"א, ואז זכות המע"ט נשארים למעלה לצורך שכר המצות, ולכן כל מהימנותא תליא דווקא באודנין. (ב"ע פב ע"ב) ונחית סוחרניה דפומא קדישא – הדיקנא סובב את הפה דע"ק, שכן פה דע"ק הוא שורש המלכות וכמ"ש בזהר (בראשית א ע"א) (ב"ע פב ע"ב). ונחית וסליק – כלומר לאחר שהדיקנא "נחית" סביב הפה דהיינו ע"י ה' התיקונים הראשונים, אזי התיקון השישי "סליק ונחית" כלומר שתחילה עולה מהסנטר משני צדדים עד כנגד הפה, ואחר כך חוזר ויורד ומתרחב לכסות את הלחיים (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה ואמר סליק). פי' 'סליק' למימרא שהתיקונים הו' והז' המה למעלה מהפה (ב"ע פג ע"א). מאחרי האזנים ועד הפה תיקוני הדיקנא הם נחשבים כאילו הם עולים והיינו "סליק" ואילו הללו שתחת הפה נחשבים כאילו יורדים והיינו "נחית", שכן הפה מפריד בין התיקונים לחלק בין בחינותיהם (ב"ע צח ע"ב).⁵⁰³ וחפי בתקרובתא⁵⁰⁴ (סג"י) דבוסמא טבא⁵⁰⁵ – כלומר שהם מכסים את הלחיים המכונים "ערוגת הבושם" (בהגר"א על ספד"צ י"ט ע"א ד"ה ואמר חפי). והם מכסים את כל הפנים שכן התקרובתא הוא של כל הבוסמא, והפנים מכונים בוסמא⁵⁰⁶. הטעם שנקראים הפנים המכוסים בזקן בוסמא, שכן כל השערות הם צנורות של המו"ס, ושם עולים כל הבירורים בסוד ריח ניחוח, והמה נתבררו ממלכי אדום בסוד (בראשית כז יא) עשו איש שעיר (ב"ע פג ע"א). חוורא⁵⁰⁷ דיקירא (ס"א דבדיקני') – השערות הם לבנות, בכח הליחה הזכה הנמשכת ממו"ס הרי הוא יקירו דדיקנא. אמנם בזמן עולם התהו ומלוכת מלכי אדום הם היו אדומים (ב"ע פג ע"א). ונחית בשקולא – כלומר במדה ובצמצום. לכן הם מכונים מדות, שכן נותנים שיעור אל אור המשח רבות היורד ממו"ס (ב"ע פג ע"א). וחפי עד טבורא – דגופא, לאפוקי מהתיקון הח', שהוא יורד עד טיבורא דליבא (ב"ע פג ע"א). הוא דיקנא יקירא מהימנא שלימא – הדיקנא מכונה "מהימנותא" שכן בה הוא אמונת ישראל המשלימה את הא"ס⁵⁰⁸ (ב"ע פג ע"א). דנגדין ביה י"ג נביעין מבויעין – דהיינו י"ג

⁵⁰³ עי' בהגר"א על ספד"צ יז ע"ד ד"ה מהימנותא.

⁵⁰⁴ ב"ע פג ע"א לא גורס את המוסגר.

⁵⁰⁵ תרגומו קרבן של בסמים טובים. ועי' בבהגר"א על ספד"צ כב ע"ב ד"ה בוסמין דטיפסא, שכל חלק מהפנים שהוא בלא שערות "בוסמין" שמו. ועי' ב"ע יח ע"ב, שפי' "בוסמא" זיו הפנים. ועי' ב"ע ק' ע"ב, שפי' בוסמא תואר פנים הרי הוא הארת הפנים, והיינו הביסום דכאן.

⁵⁰⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה ואמר בסחרנהא, שהפנים נקראים "בוסמא" ולא "בוסמא".

⁵⁰⁷ גי' הב"ע פג ע"א "יקירא". וכנראה שלשיטתו הגירסא הנכונה היא 'יקירא דדיקניה', וכן הוא בדפוס אמסטרדם.

⁵⁰⁸ עי' לשון האד"ר קלב ע"ב: אתרגיש ר"ש ואמר ודאי כל חד וחד באתריה ואנא ור' אלעזר ברי ור' אבא אשתלים שלימתא עלאה, ושם הב"ע מסביר שהם משלימים את הא"ס דהיינו מגלים אותו, ועי' אתתקנו סמכין, ע"כ. ועי' בהגר"א על ספד"צ יז ע"ד מהימנותא, וכן עי' ת"ז ט"ז ע"א: מלאכה דתלת אתוון איהי ה' שכינתא תתאה, שלימו דתלת אתוון, עלה אתמר ותכל כל עבודת

מחיר האדרא

נביעין דמשח רבות דמו"ס, והמה כנגד י"ב האותיות דג' הויו"ת שבמו"ס, ועם כללותם הרי הוא כנגד התיקון הי"ג הכולל את כל התיקונים (ב"ע פג ע"א). ביאור כפל הלשון "נביעין - מבויעין" שכן מדיקנא דא"א נובע האור לדיקנא דז"א (בהגר"א על ספד"צ י"ח ע"ב ד"ה בתליסר). עי"ל, דכאן הוא תוצאת זיווגא עילאה של בטישא דאורא ומו"ס. ובהיותם בשרשם באורא הם בבחי' נביעין שכן הם אינם אלא מעיינות של שפע האור, ובהתפשטותם במו"ס הם מכונים מבויעין, שכן באורא הוא מקום תחילת ג' ההויו"ת דס"ג, והמה י"ב אותיות, ועם כללות ע"ק הם י"ג (ב"ע פג ע"ב). דמשח רבות טבא – בסוד שמן המשחה, שבו נמשחו מלכים וכה"ג (ב"ע פג ע"ב). בתלת עשר⁵⁰⁹ תקונין מתתקנא.

⁵¹⁰תקונא קדמאה מתתקן שערא מלעילא – תחילת התיקון הוא מהבטישו של אורא ומוחא, ויחדיו הם מאירים לדיקנא ולכן הם כלולים בתיקון הראשון. והיינו מש"כ כאן 'מתתקן שערא'. והוא גם 'מלעילא' שכן באמת שורשו האמיתי הוא מעל הדיקנא הרי הוא תיקון המו"ס (ב"ע פד ע"א). ושאר מיהווא תקונא דשער רישיה – כלומר מיד בסיום שערות הראש, דהיינו בסוף הפאות אצל האודנין. ומ"ט מתחיל הדיקנא מיד לאחר גמר שערות הראש, שכן שערות הראש שרשם בכתר דע"ק, ואילו הדיקנא שרשו הוא במו"ס⁵¹¹ (ב"ע פד ע"א). דסליק בתקונין לעילא מאודנין ונחית – פי' "סליק" אור חוזר, והוא שייך לשערות הגלגלתא אשר סופם בב' הפאות. ואילו "נחית" קאי אדיקנא והיינו אור ישר, והוא בבחינת מה שאמרו חז"ל, דאין מלכות אחת נוגעת בחברתה כמלוא נימא⁵¹² (שבת ל ע"א) (ב"ע פד ע"א). מקמי פתחא דאודנין – פי' ליד הנקב שבהם. ומקום תחילת הדיקנא הוא אצל האודנין, שכן שם הם קצרים, ונמשכים עד לתחילת הפה הרי הוא התיקון הב'⁵¹³ (ב"ע פג ע"ב). התיקון הראשון הוא כנגד נקב האודנין, שכן סוד הנקב הוא שורש הארת הבינה הרי הוא ראשית הבודד"ק שורש כל סילוק וצמצום, ומשם הוא שמתחיל ענין הגבול והשיעור (פת"ש א"א מ"ב). בחד חוטא בשקולא טבא עד רישא דפומא – מש"כ שזה בשיקולא טבא, מכונה בספד"צ "שפירו"⁵¹⁴ (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה מקמי). לכאורה יש להקשות, מה החילוק בין תיקון זה הראשון (דהיינו חוט א' של שערות שיורדים מהאוזן עד הפה) לתיקון השישי (שנמצא באותו מקום רק הרבה יותר שערות) וצ"ע. והנה לפי הלשון שנקט כאן "בשיקולא טבא", ממילא מתורץ הכל, שכן כאן המשכת השערות הוא בחד חוטא, שאין מתרחבים השערות לכאן ולכאן, ואילו בתיקון הו' השערות מתפשטות⁵¹⁵ (ב"ע

משכן וגו', ע"כ. וע"ש בהגר"א וז"ל שבה נשלם השם כמ"ש לקמן, ובה אתקרי הויו"ה בשלימו, עכ"ל. כלומר שזהו תיקונו וגילוי וזהו הנקרא השלמה לגבי החג"ת.

⁵⁰⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה בתליסר, וע"ש שמציין גם כן לסוף העמוד ד"ה פתח ר' יצחק.

⁵¹⁰ עי' לקמן אחרי התיקון הי"ג שם הבאנו את דברי הב"ע פח ע"א שהכוונה כאן הוא לשערות דת"ד דא"א והמה עיקר גילויים שבז"א, ואחר כך מבאר את תיקוני המשח רבות הרי הוא סוד התיקונים המבוארים בנבואת מיכה שהוא מסוף דף קלא ע"א עד דף קלד ע"ב.

⁵¹¹ דהיינו חכמה דא"א.

⁵¹² דווקא "נימא", שכן הנימים המה השורשים לכל גילויי האורות (ב"ע צא ע"ב).

⁵¹³ הנה לענין תיקון ו' ה"ה התיקון היורד בצידי הפנים מהאוזן עד לפה יש ספק באיזה אופן הוא יורד, ישר כלפי מטה לכיוון הלסת, או באלכסון להתחבר עם הפה, או ביניהם. והנה מדברי הגר"א וב"ע כאן נראה דס"ל כהצד האחרון.

⁵¹⁴ הוא לשון של תיקון, וע"ש בהגר"א על ספד"צ שמציין ללשון האד"ר קלא ע"ב, שמשם משמע שהכוונה כאן שזהו יפיים, שכל שיערה היא לבדה ואינה נדבקת באחרת. ועי' ב"ע פד ע"א, שיפיים הוא בזה שהם לא פונים לצדדים.

⁵¹⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה ומ"ש, שם משמע שכל התיקון הו' הוא למטה מראש הפה, וכן משתמע מלשון האד"ר עצמו.

מחיר האדירה

פד ע"א). תיקון זה הראשון וכן התיקון הב' הינם הזמנה והכנה לתיקון הג' דהיינו תיקון ארחה עילאה. ממילא כאן מקומו הוא רק עד הפה שכן שם הוא תכלית הכל דהיינו לומר "סלחתי". תכלית תיקון זה הוא בתרתי, הא' לאכפייא דינין דלא ישלטון, והב' שסובל העוון (אמנם אין כאן כפרה על העוון ונשיאתו הגמורה, אלא ע"פ מידה זו עדיין רעת העוון קיימת בעולם שכן ה'סבל' אינו באתגליא אלא במחשבהבלבד,). והנה תחילת גילוי המחשבה הוא מנקב האודנין ששם גילוי המו"ס ועל ידיו הוא ששומע וסובל (פת"ש א"א מב).

תקונא תניינא מתתקן שיערא מרישא דפומא (וסליק⁵¹⁶) עד רישא אחרא דפומא בתקונא שקיל – תיקון זה היינו השערות הצומחים מהראש האחד של השפה עליונה עד לראש השני של אותה השפה (דהיינו השפם) (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה ברישא). הנה ב' הקצוות של השפה נמשכים קצת כלפי מטה, ובאמצע השפה סליק לעילא סמוך לחוטם. ממילא כך היא המידה, שראשית נמשך השפם מרישא חדא דהשפה, ובאמצע הם סלקין לעילא, ואח"כ ממשיך משם ומתפשט מטה עד לרישא אחרא. ומש"כ ע"ז כאן 'מתתקן', למימרא שהשערות סמוכים לנקבים בין החוטם והפה דוגמת התיקון הראשון שם השערות סמוכות לנקבי האודנין, ודרך הנקבים הללו יוצאת הארה ממו"ס שנתהוותה על ידי בטישו דאורא בו (ב"ע פד ע"ב). כאן מתגלים הרחמים יותר מאשר בתיקון הראשון, וממילא דלא כבתיקון הראשון שבו שהוא אינו מוכן לסבול הכל אלא במחשבה בלבד ואילו במידה זו הוא סובל הכל בפועל, והמה השערות שעל השפה העליונה שהן קרובות יותר אל הפה האומר סלחתי (פת"ש א"א מב).

תקונא תליתאה מאמצעיתא דתחות (ס"א דהאי) חוטמא מתחות תריין נוקבין, נפיק חד אורחא ושיערא אתפסק בההוא ארחא – והוא היוצא מתחת נקבי החוטם ועד הפה, והוא תחת הנקבים של החוטם, ולא תחת דופני החוטם (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה קאים). והוא סוד הארחא הפנויה משערות שבאמצע השפה. ופנויה משערות כדי שיתפשט הארת החוטם מב' הנוקבין שלו דרך אותו הארחא, כדי דיימא פומא סלחתי (לקמן קלג ע"א). והוא יותר רחמים מב' התיקונים הראשונים. והענין בזה, שעל אף ששערות הדיקנא הם רחמים גמורים, חיוורין כתלגא (לעיל קל ע"ב), מ"מ יש בהם שורש של דין, שכן הם באים ממו"ס ובוצד"ק הרי הוא שורש הגבורות. אמנם בארחא צריך שלא יהיו שם שערות, ואז יהיו רחמים מרובים בלי צמצום, כך, שתתפשט שם הארת חוטמא דע"ק לפומא, כי ב' השפתים שסביבם השערות הינם בסוד שערות דהזקן התחתון⁵¹⁷ למעלה ולמטה, והארחא שבאמצע נגד היסוד (ב"ע פד ע"ב). ומליא מהאי גיסא ומהאי גיסא שיערא מתקונא שלים סוחרניה דההוא אורחא – פי' השערות שבצדדי הארחא, שהמה מגבילים את הארחא שלא יתפשט יותר מדאי. לכן אמר שהוא "בתיקונא שלים", ר"ל על ידי מדה ומשקל הרי הוא סוד המתקלא (ב"ע פה ע"א).

תקונא רביעאה מתתקן שיערה (ונחית)⁵¹⁸ תחות פומא – דהיינו השערות שתחת השפתים, ומתפשטים מהקצה הא' עד הקצה השני (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה תחות). והנה מש"כ 'ונחית' כלומר שהחלק האמצעי של השפה היא נמוכה מהקצוות שלה (ב"ע פה ע"א). מרישא חדא לרישא חדא בתקונא שלים – נקט כאן בלשון "בתיקונא שלים", שכן ב' השפתים אזלין כחדא, והשפה התחתונה משלימה את העליונה הרי היא התקונא תנינא דלעיל (ב"ע פה ע"א).

⁵¹⁶ ב"ע פד ע"ב גורס את המוסגר.

⁵¹⁷ דהיינו סביב האמה. ועי' בהגר"א על ספד"צ (כו ע"ב בכללא חדא) שדיקנא ד"א הוא כנגד יסוד דא"ק.

⁵¹⁸ ב"ע פה ע"א גורס את המוסגר, וכן הוא במהדורות דפוסי אמסטרדם, ומנטובא.

מחיר האדירה

תקונא חמישאה⁵¹⁹ תחות פומא נפיק ארחא אחרא בשקולא דארחא דלעילא, ואלין תרין ארחין רשימין על פומא מכאן ומכאן – הארחא התחתון מכוון כנגד הארחא העליון (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה ואמר נפיק). והנה על ידי ארחא דלעילא מאריך אף אפילו לרשעים כשעושים תשובה, וכמו כן גם הארחא תתאה מועיל להעברת עונות, ומממתק את הדינים של חוטמא דז"א, אשר שם מצויים המקטרגים⁵²⁰ (ב"ע פה ע"ב). תיקון ד' וה' הינם במדרגה פחותה מהתיקונים הב' והג', שכן בתיקונים הראשונים הוא בבחינת "עובר על פשע" שלא לפעול שום עונש, ואילו בתיקונים ד' וה' הוא בבחינת "לשום שארית בארץ" כלומר שאע"ג שיש עונש אמנם נותר איזו שארית להחיותם עכ"פ. וז"ס ב' שפון העליון והתחתון שהם בדרגא דנו"ה שהם בבחינת מעלה ומטה (וכמו שמצינו בכ"מ ד"מ בנטילת לולב⁵²¹), כאשר בבחינת הוד הוא דין תקיף יותר מאשר בחינת נצח, וכן הדבר בשורש השורשים דאלו התיקונים, הרי הם ב' המדות אך ואפים, כאשר "ארך" הוא בכח ו"אפים" הוא בפועל, הרי הוא נשיבו דרוחא דחוטמא דע"ק בב' ארחין (פת"ש א"א מב).

תקונא שתיתאה מתתקן שעררא וסליק ונפיק מלרע לעילא לרישא דפומא⁵²² – אחר שיורדים שערות הזקן סביב הפה, הרי הם ה' התיקונים הראשונים, "סליק ונחית" {מילים אלה כתובים בסוף הקטע} בתיקון ו' (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה ואמר סליק). 'סליק' פי' שעולה עד ראש הפה דהיינו איפה שנסתיים התיקון הראשון (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה ואמר לרישא). ו"נחית" פי' שיורד למטה, ושם הוא מתרחב (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה ואמר). כאן מדובר על זה שהדיקנא יורד והולך למטה באורך וברוחב, עד מקום שנסתיים ארחא תתאה דהיינו בשבולת הזקן, שם מגיעים של צדדים של הזקנא' (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה חפי). השערות שעל הלחיים מתרחבים בב' הצדדים של התיקון הראשון, זהו ענין מש"כ האידרא דהוא 'מתתקן שעררא', תיקונים ב' ג' ד' וה' הינם למטה מהתחלת הפה שם נסתיים התיקון הא' הנ"ל. כאן הוא למעלה מהפה ברוחב הלחיים, ומש"כ סליק מלרע לעילא, ר"ל מן נגד תיקון ד' וה' שהם למטה, משם עולים למעלה⁵²³ (ב"ע פה ע"ב). כאן הוא גילוי של רחמים יותר גדולים, שכן השערות מתפשטים באורך וברוחב, ולכן נקרא תיקון זה בפרשת כי תשא "ורב חסד" וכן במיכה "כי חפץ חסד הוא", שעושה חסד לפנים משורת הדין ומשפיע רב טוב בעולם אף שאינם ראויים לכך. והכל בשביל תיקון העולם כפי השיעור העולה בעומק מחשבתו ית', והוא בהסכמת ב' הצדדים של המיימנים והמשמאלים, כלומר שגם סטרא דדינא מסכים לזה באופן שלא יהיה קטרוג כלל, ולכן כאן השערות נמשכות בב' צדדי הפנים והולכים ומתייחדים למטה בשבולת הזקן שבסנטר (פת"ש א"א מב). וחפי תקרובתא דבוסמא טבא⁵²⁴ עד רישא דפומא דלעילא – מ"ש חפי תקרובתא, היינו שמכסים את הלחיים. תיקון זה הוא בצדדים של התיקון הה', והוא מתחיל מהשפה התחתונה ועד לשיבולת הזקן, ואח"כ הוא עולה עד לראש הפה שם נסתיים התיקון הראשון (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה ואמר חפי), והם השערות שעל הלחיים שמתרחבים בב' הצדדים של התיקון הא' הנמשך מן האוזן בשוה. נמצא, שהתיקון הו' מתחיל מכנגד תחתית הסנטר ועולה למעלה עד לשפה העליונה

⁵¹⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה ארחא.

⁵²⁰ ממילא יובן שתכלית פינוי השערות הוא בכדי שלא לעכב את ההארה.

⁵²¹ עי' שעה"כ שער נטילת לולב.

⁵²² עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה חפי.

⁵²³ דהיינו עד החלק העליון שבשפה העליונה.

⁵²⁴ עי' הערה 505.

מחיר האדרא

הרי הוא התיקון הא', וזהו המכונה "בוסמא טבא" שהשערות מעלין ריחין טבין בסוד ריח הבגדים של הצדיקים (ב"ע פה ע"ב). ונחית שער א לרישא⁵²⁵ דפתחא דאורחא תתאה דפומא – כלומר עד כנגד הארחה תתאה (ב"ע פה ע"ב). תקונא שביעאה פסיק שער⁵²⁶ – דהיינו במקום הפנוי משערות שבלחיים (ב"ע פה ע"ב). ואתחזן תריין תפוחין בתקרובתא דבוסמא טבא שפירין ויאן למחזי⁵²⁷ – בחינה זו של הלחיים מכונה "תפוחין קדישין", שכן זהו מקום הארת וזיו הפנים שהם יאן למחזי. זיו הפנים הוא המורה על כלל הפרצוף אם הוא בנחת או בזעף⁵²⁸, ואכן כאן כולו רחמים. ניכרים כאן הגוונים שהם בחדו ע"מ לאוטבא לכל עלמין, לכן אין שם שערות, כדי שיתגלה זיו הפנים (ב"ע פה ע"ב). ולכן כאן הוא שורש הארת הפנים והשמחה בעולם, וכמ"ש (במדבר ו כה) "יאר ה' פניו אליך גו" (פת"ש א"א מג). שורש הדבר, שכן כולל הוא את כל ו' התיקונים האחרים, והוא גושפנקא דמלכא⁵²⁹ ובו נחתמו שמים וארץ⁵³⁰. ולכן הוא בסוד אמ"ת⁵³¹ הרי הוא קיום ההבטחה שהבטיח השי"ת לאבות, כמ"ש תתן אמת ליעקב (מיכה ז כ). ולכן על ידי הארת התיקון הזה הוא שמעביר השי"ת את השקר מן העולם הרי הוא סוד הסרת החושך והעורון וגילוי האור, וכמ"ש (קהלת ב יג) "וראיתי שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך". ועתה לפ"ז יתבאר טעם נוסף להיות הבוסמין בלא שערות, שכן תיקון זה שייך לתיקון הנוקבא, והוא ע"י ביטול כח ההכשלה ממנה, הרי הוא השקר אשר מפתה בנ"א אחריו, בסוד הנחש אשר פיתה את חוה, הרי הוא סוד חיויא דרהיט בש"ע דילוגין⁵³² (זהו כלל קומת הנחש, שכן נחש דקדושה כולל ש"ע נהורין וממנו מתפשטין ש"ע רבוא עלמין אורכא דאנפוי (לעיל קכ"ח ע"ב), ממילא כמו כן הוא הדבר בסטרא שכנגדו, כלל ז' רישין דמסאבותא

⁵²⁵ ב"ע פ"ה ע"ב גורס במקום "לרישא" עד רישא'.

⁵²⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה תרין.

⁵²⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה ואמר חפי.

⁵²⁸ עי' ברמח"ל בדעת תבונות אות פו וז"ל, מלבד הדמות של הגוף בתבניתו ומלבד הנשמה שבו בצורה אשר לה, הנה יש דבר אחד נמצא מהתחברות שניהם הוא זיו הפנים, ותראי שזהו המשתנה החי מן המת, ולא זו בלבד כי אפילו השתנות ישוב הנשמה בגוף מתראה בו, הלא תראי החולה פניו רעות, ולא עוד אלא שמחשבת הלב נראית בו, הלא תראי פנים שוחקות פנים זועפות פנים מסבירות, כולם עדיהם המה של המחשבות הנסתרות בקירוב הלב, ואין הזיו הזה נמצא לא לנשמה בפני עצמה כי הרי זיו של גוף הוא, ולא לגוף בפני עצמו, כי אין לגוף זיו זה בלא הנשמה, אבל הוא הדבר הנולד מחיבור הנשמה והגוף ביחד, עכ"ל. ועי' ברמח"ל קל"ח פתחי חכמה אות לב וז"ל, הפנים עשויות להאיר מה שנסדר בפנים בתוך הגוף, ומכל חוש יוצאות הארות מזה, ולכן יוצאים ד' עולמות של ראייה שמיעה ריח דבור וגם מן המצח יוצא הארתו.

⁵²⁹ עי' זהר פנחס רל"ג ע"ב: תליסר עלין אלין רזא דתליסר בחושבנא גושפנקא דמלכא, ע"כ. ועי' עוד אד"ר קמא ע"ב וב"ע שם רכ"ט ע"ב.

⁵³⁰ התיאור הזה נאמר גם על הדעת. ועי' פת"ש תיקון פתח ז', שהתיקון האמיתי של י"ג ת"ד הוא התפוחין. ועי' זהר שלח לך דף קס"ב ע"א: א"ל תו אמר תרין וחד אשתתף בהו (דהיינו חב"ד עי' בהגר"א ספד"צ י"ד ע"א), ואינון תלתא, וכד הוו תלתא אינון חד, א"ל אלין תרין שמהן, דשמע ישראל דאינון ה' ה' אלקינו אשתתף, ואיהו חותמא דגושפנקא אמת, וכד מתחבראן כחדא אינון חד בייחודא חדא כו'.

⁵³¹ ע"ש מידת ואמת שבפרשת כי תשא. וסוד עניינו הוא החיבור (בסוד האות מ') בין הראש (בסוד האות א') הרי הוא השמים לבין הסוף (בסוד האות ת') הרי הוא הארץ.

⁵³² עי' בהגר"א על ספד"צ ל"ו ע"ב וז"ל, חויה דרהיט בש"ע דילוגין, הוא התנין נחש כידוע, וכמו שהתנין העליון חוורא דרישא מתפשט ממנו ש"ע רבוא עלמין אורכא דאנפין, כמ"ש באד"ר דף קכ"ח ע"ב וכמ"ל, כן הוא התחתון רהיט ש"ע דילוגין, והן ע"ס דמסאבותא, שלש ראשונות בסוד מאות וז' האחרונות בסוד עשיריות כנ"ל, דליג על טורין, מקפץ על גבעתא דכתיב מדלג כו', כמ"ש בפרשת א"מ דף ס' ע"ב כד נחית חויה אתעביד מקפץ כו' ע"ש.

מחיר האדרא

בדכורין ונוקבין שבו, שבנוקבא מפתה ואילו בדכורא עולה ומסטיין⁵³³. והוא אתעביד לתלת גיטורין, הרי הם משחית, אף וחמה⁵³⁴ וכמו כן להבדיל, בב' התפוחין ג"כ איכא ש"ע נהורין אורכיה דאנפוי, שכן בו הוא שניכרת הארת כללות ענין א"א בכל ש"ע הנהורין דיליה בזיו הפנים. וכן הדבר כאן, שמתגלה עניינו הרי הוא אריך אנפין בהתפשטות המאורות במאד, ובסוד ש"ע עלמין בכללות כל הי"ס הרי הם ש' בג"ר וע' בז"ת. כל אחד מב' התפוחין כולל ג' גוונין בבחינת ג' אבהן, סה"כ הם ו' בחי' כנגד ו"ק, וכל ו' הבחי' נכללים בבחי' שביעית ה"ה המלכות ובבחינת ז' בוצינין וה"ס "שלשה קני מנורה מצדה האחד ושלשה קני מנורה מצדה השני וגו'" (שמות כה לב), וכתוב "אל מול פני המנורה גו'" (במדבר ח ב), והיינו ב' התפוחין הנ"ל דכלילין בתיקון השביעי. סוד הבוצינין הוא שמשם נמשכת הארת המו"ס ה"ה בוצד"ק באור דאורא הגנוז שם שכן שם הוא בחינת (משלי טז טו) "באור פני מלך חיים". ז' נרות אלה הם כנגד ז"פ ס"ג שכן שם זה הוא בבניה ובג' אמ"ת, והיינו מידה זו הרי היא מידת 'ואמת'. לכן בהתגלותם מתגלה האמת בעולם ומתבטל השקר, שכן הוא אינו יכול לפתות בנוקבא דיליה וכו"ל⁵³⁵. תיקון מדה זאת הוא גדול יותר מהתיקונים הראשונים, שכן כל המידות שקדמו למידה זו אין תיקונם מבטל את העוון, אלא פועל או לסבול את העוון, או לעבור על פשע, דהיינו או לא⁵³⁶ להניח למה"ד לשלוט לגמרי ולהחריב את העולם, או להשפיע רב טוב וחסד למרות העוון. אמנם במידה זו השביעית ההשפעה היא בהארת פנים ובשמחה, שכן כאן אין המקטרג פועל כלל, וכו"ל. לכן כל שית תיקונין קדמאין איתכלילין ביה. (פת"ש א"א מג). בגינייהון אתקיים עלמא הה"ד (משלי טז) באור פני מלך חיים – כאשר נשפע זיו פנים דע"ק לפרצופים התחתונים, מתקיים העולם על ידיהם, והוא מה שהיה חסר בעולם התהו, והוא שורש דעת דז"א וכן שורש קירון עור פניו של משה, והיינו השע"ו נהורין דא"א כנ"ל (קל ע"ב⁵³⁷) (ב"ע פו ע"א).

תקונא תמינאה נפיק חד הוטא דשערי – ⁵³⁸המה השערות של עיקר הדיקנא המתפשט מתחת למקום הפה ומטה. והוא ג"כ המזל העליון, שכן שערות אלו הם עיקר השערות (ב"ע פו ע"א). סוחרני דדיקנא – ע"ש שסובבים את הסנטר מתחתיו⁵³⁹ (ב"ע פו ע"א). ותליין בשקולא עד טבורא – מש"כ "עד טיבורא" היינו עד טיבורא דליבא⁵⁴⁰ (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב בהגה"ה). תיקון זה מכונה "נוצר

⁵³³ עי' בהגר"א ספד"צ ל"א ע"ג ד"ה והענין, שהנוק' דסט"א מפתה, ודכורא דסט"א מקטרג. ועי' בגמ' ב"ב ט"ז ע"א: במתניתא תנא יורד ומתעה (כנגד נוק' דסט"א המפתה) ועולה ומרגיז (כנגד הדכורא המקטרג) נוטל רשות ונוטל נשמה וכו' אמר ר"ל הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות. ועי' בביאור הגר"א על תיקו"ז קנ"א ע"א וז"ל, ב' יצירין דר"נ של אדם, ס"ם ונחש, רוצח ונואף, ישמעאל ועשו, זוהמא דאדם וחוה דאתערב בכספא ודהבא, כמש"ל א' והן התאווני והכעסני דכורא בכעסני ונוק' נפת תטופנה וכו' יורד ומסטיין ועולה ומקטרג עשק ושטנה, עכ"ל.

⁵³⁴ עי' לקמן קלז ע"ב, ועי' בהגר"א על ספד"צ כ"ג ע"ב ד"ה אפין ז"ל, ולכן נק' אריך אפין זעיר אפין וז"ש לאשתמודע, ואמר תלת שלהובין כו' הוא עשן ואש וגחלי אש שכנגדן הן אף וחמה ומשחית שכולן הן באף וכולן הן בפסוק (תהלים י"ח) עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל גחלים בערו ממנו ואע"ג דכתיב מפיו עקרא דרוגזא בחוטמא, עכ"ל.

⁵³⁵ ואף להסטיין אינו יכול, מכיוון שאז הוא "באור פני מלך חיים".

⁵³⁶ תיבת "לא" היא הוספה שלי מסברא, אמנם בלא תיבה זו לכאורה אין לדברים אלו הבנה כלל, עיי"ש בדברי הפת"ש.

⁵³⁷ על אף ששם כתוב שהוא שע"ה נהורין, אמנם בע"ח א"א יג כתוב שע"ו ואכ"מ.

⁵³⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה מזלא.

⁵³⁹ צ"ע צורת תיקון זה, אם החוטא שבו הוא עובר בצורה של פס של שערות מתחת לסנטר החל מצד ימין של הזקן ועד לצד שמאל כלומר מאוזן לאוזן או דילמא זה תופס רק את כל הסנטר, או שהחוטא יורד למטה.

⁵⁴⁰ עי' לש"ו כללים ח"א עט ע"ב, שב' המזלין הם בבחי' נחש בריח ונחש עקלתון. והנה מדברי רבינו ספד"צ טו ע"ד ד"ה וכן הוא משמע שמזל עליון יורד עד החזה ואילו מזל תחתון עד הטבור.

מחיר האדרא

חסד", והנה אבא נוטל עט' דחסדים מתיקון זה לתת אותם לז"א. נמצא, שתיקון זה שומר את החסדים אצלו לצורך אבא וז"א (כי עיקר תכלית החסדים הוא להתפשט לתתא), ולכן מכונה תיקון זה "נוצר חסד" (ב"ע פו ע"א). תיקון זה כולל את כל התיקונים כולם, שכן אמנם כן הוא שכולם הם תיקונים וסידורי חסדים ומאורות ורחמים גדולים, אבל התיקון הזה הוא הממשיך את כולם לז"א, ולכן הוא מסתיים בטיבורא דליבא שכן משם מתחילה קומת ז"א. כמו כן מתפשט תיקון זה בכל קומת אבא, שכן פרצופו מסתיים שם, מכיוון שאבא הוא הממשיך חסדים לז"א לפי מה שמקבל מהמזל העליון וכנ"ל. בתיקון זה מתגלה חסד עילאה, אשר שרשו הוא יסוד דרדל"א דאתחזי נהוריה באוירא ובמצחא⁵⁴¹ בסוד רצון⁵⁴², ובכך מתגלה הדיקנא בסוד נוצר⁵⁴³, וגם חסד דהאוירא עצמו מתגלה שם ולכן נקרא נוצר חסד. ויותר בעומק, החסד הזה הוא שורש לכל החסדים הנמשכים בכל הפרצופים, והוא הרצון הרוצה בקיום הנבראים ובהשפעתם בשביל תכלית הרצון העליון שברדל"א, ובחינה זו היא המקור לכל ההשפעות הנ"ל. לכן נקרא מז"ל, מלשון (במדבר כד ז) "זל מים מדליו". כך, שבאותה המידה שהמזלות התחתונים שברקיע נקראים כן מצד שהמה הממונים להוריד את השפע לעולם התחתון בסדר טבעי. והנה בזאת נכללים כולם בסוד התלי⁵⁴⁴ הרי הוא הנחש בריח המהפך את כולם לרצונו, וממשיכם אחריו כחיילין בתר מלכיהון, כן הדבר כאן, שכל התיקונים הם סידורי אורות המשפיעים שלא לפי הסדר הטבעי, ועיקר מציאותם רחמים גדולים למעלה ממדרגת ז"א, לעשות נפלאות בעולם ושם הוא שורש שיודד כל המערכות. וע"ז ארז"ל (לקמן קל"ד ע"א, תיקונים קמ"ח ע"ב), הכל תלוי במזל ואפילו ס"ת שבהיכל, שכן אליבא דאמת (שבת קנ"ו ע"א) אין מזל לישראל, דהיינו שאין שייכות לכלל ישראל במערכת המזלות הטבעיים, וכל קיומם תלוי באלו המזלות דדיקנא דלעילא. שכן ע"פ הטבע אין מציאות לישראל כלל, שכן האבות עקרים היו (יבמות ס"ד ע"א). וכל זיווג דלהון לא יכול היה להוליד תולדות אלא ע"י תלייתם בסוד זיווגא דב' המזלות הנ"ל דנוצר ונקשה הוא בחי' התגלות הדיקנא, וכן עי' בבהגר"א על ספד"צ רפ"ב שהתגלות הדיקנא הוא גילוי הניסים הגלויים⁵⁴⁵. והנה אין מידה זו כמידות של "נושא עון

וכן בא בדברי האריז"ל באו"א א, ב והולדת או"א ג'. אמנם דברים אלו של האריז"ל סותרים את מש"כ הרב בע"ח א"א ה' וכן בשער מאמרי רשב"י דף ל ע"ד ודף לא ע"א, ובשער הכללים כלל א' והולדת או"א ד' ו', שם נתבאר שב' המזל מסיימם כאחד בחצי ת"ת, הרי הוא טיבורא דליבא. אמנם עי' לש"ו כללים ח"א פ ע"ב שכתב ליישב את הסתירה: ע"פ מש"כ בשער מאמרי רשב"י, שהמזל עליון עיקרו רק עד הלב, אמנם לפעמים יורד ומגיע עד הטבור ג"כ, ומסביר הלש"ו שזהו על ידי כפיפת הראש. לכן האמת היא שאין כל סתירה, שכן כל המשכת המזל עליון להיות כאורך התחתון היא באמת רק על ידי כפיפת הראש, ובלא זה היא מסתיימת בחזה וא"ש.

⁵⁴¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ד' ע"א וז"ל, מחסד דעתיק יוצאין חמש חסדים והוא חסד עילאה שמתפשט במצח, לכן הוא רצון עליון, ומתפשט בדיקנא במזל עליון שנקרא נוצר חסד נוצר הוא רצון כידוע, עכ"ל.

⁵⁴² דהיינו רעוא דרעוין עי' לעיל תיקון פתח מב.

⁵⁴³ אותיות "רצון".

⁵⁴⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ י"א ע"ג וז"ל, י"ג מזל תחתון כנ"ל, וכ"ה בכל י"ג, כמו ב"ג דגילופין, יש שני גילופין שכוללים את כל הגילופים, והן נכללין בא', שהן ז"נ, כמו שני המזלות כידוע, והוא ג"כ במזלות הרקיע י"ב מזלות ותלי שהוא כמלך שהוא נקרא תנין כידוע, ובו נאחזין כל צבא השמים ונכללין בו, וכ"ה באלו הגילופין, א' שכולל את כולם, ונקרא תנין והוא מתפשט באורך הראש, וממנו מתפשטים כל הגילופים לכאן ולכאן, כמ"ש בא"ר שם (קכ"ח ע"ב) חוורא דיליה אנהיר לתליסר עיבר גילופין לארבע עיבר, בסטרא חדא ולארבע עיבר בסטרא דאנפוי ולארבע עיבר בסטרא בסחורני אחרא, וחד לעילא דגלגלתא, ר"ל ארבע לאחוריו וארבע וארבע לב' צדי הפנים וחד על הראש, והוא התנין שכולל את כולם והוא דמות הנחש מתפשט באורך על כל הראש ולכן נקרא תנין.

⁵⁴⁵ לכן עד אברהם לא היתה זקנה, ורק מאברהם החלה וכמשרז"ל (ב"מ פ"ז ע"א). שכן עד ימיו לא היתה ההנהגה בעולם אלא מסטרא דז"א, ובסוד מאמה"כ "לא ידון עוד רוחי באדם גו' והיו

מחיר האדרא

ועובר על פשע, שכן ע"פ מידות אלו או שהוא ית' סובל את העבריינים ואינו מענישם לע"ע, או שמעביר לגמרי ע"י תשובה וכדומה, אמנם כאן הוא "ר"ב חסד" דהיינו שמטוה כלפי חסד שאם הוא שקול מכריעו לכך זכות כלומר אפילו שאינו ראוי לכך ע"פ דין. שכן זו היא מידת חסד בבחינת פרצוף אבא שהוא בעצמותו כף הזכות של המתקלא. ואמרו חז"ל בגמ', (ערכין ח' ע"ב) כיצד מטה כלפי חסד, ח"א כובש וח"א נושא ע"כ. פי' "נושא" שהוא ית' שסובל ומניח את העונש לאחר זמן, ו"כובש" שהוא ית' מסתיר את העברייין מהקטרוג (שהוא יותר מן נושא, שסובל הוא שאינו מעניש עבדו, אבל מ"מ אינו מאיר פניו אליו, ונשאר הדין במחשבה עבדו חטא זה, משא"כ בכובש, שהוא מסתיר את העברייין מהדין לגמרי וכאילו אין לדין על מי שיחול). ומ"מ אין זה דומה למידת ונקה, שאז הוא ית' מקבל את כל השבין בתשובה, ושם הוא הנקיון הגמור בסוד תשובה מאהבה, שהעונות נעשות כזכויות, והכל בסוד החסד המתגלה כאן (פת"ש א"א מג).

תקונא תשיעאה⁵⁴⁷ מתערי ומתערבין שערי עם אינון שערי דתליין בשקולא (דתליין) ולא נפקי דא מן דא – עיקרם הם "אינון שערי דתליין", ואותן ה"מתערבין" בטלין לאלין דתליין (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה אינון עד). התיקון הזה כולל ב' מיני שערות: א', השערות הקטנות המובלעות בתוך השערות הגדולות של המזלא. ב', השערות דתליין בשיקולא, והמה מסתיימים בשוה. והנה מ"מ ב' סוגי השערות הנ"ל נחשבים לחד תיקונא, שכן אותם המתערבים הם בטילים לאותם דתליין וכדברי הגר"א הנ"ל (ב"ע פו ע"ב). מידה זו אינה מדה גדולה כזו שלפניה, כי איננה עומדת בפ"ע ככל התיקונים, אלא ממשיכה את החסד מן הצדיקים ע"פ מעשיהם בכדי שימשך החסד אח"כ גם לדורות הבאים ולזרעו אחריו. וכמ"ש "נוצר

ימיו מאה ועשרים שנה" (בראשית ו ג) דהיינו דלא נשיב רוחא דפרדשקא וכו' ונותרו בסטרא דז"א (וכמ"ש בספ"ד פ"ה (ל"ד ע"א), ובפירוש הגאון שם (ל"ד ע"ב ד"ה לא ידון)). והנה באמת מאברהם ואילך כביכול הוצרך ה' ית' לעשות נפלאות בעולם כדי להוציא את זרע ישראל, וממילא לא יתכן עוד שההנהגה תהיה בסטרא דז"א, ומאז יהיו מתקשרין בהנהגת א"א דהיינו בבחינת חייין דלעילא. ממילא הושרשו במזל עילאה, והיינו סוד הזקנה של אברהם. ובסוד מה שנאמר "ואברהם זקן בא בימים וה' בוך את אברהם בכל" (בראשית כד א) ובסוד "ימי קדם" דהיינו א"א (וכמ"ש לקמן קל"ד ע"ב). ומשם ירש אברהם אבינו ע"ה את כל הברכות, שכן אברהם הוא הראשון שע"י נתגלתה הנהגת מידת החסד לעולם, וה"ס "נוצר חסד", כלומר חסד דאזירא ודרדל"א דאתגלייא שם במזלא וכנ"ל. ולכן כתיב באברהם "ויוצא אותו החוצה וגו'" (בראשית טו ה), ואמרו חז"ל שהגביהו השי"ת למעלה מכל המזלות, פי' שהשרישו במזלא עילאה. וז"ס מה שמצינו שאברהם נקרא "כהן", וכמ"ש רז"ל (ב"ר פרשה מו פסקה ה) עה"פ "נשבע ה' ולא ינחם" אתה כהן לעולם גו', וארז"ל במדרש (ילקוט בראשית יב סג) עה"פ "ואעשך לגוי גדול" שעשאו לכה"ג כאדה"ר. וה"ס "כהנא רבא דאתלבש בתמניא לבושיין", הרי המה ח' הבגדים של שמן המשחה ה"ה בחינת המשח רבות הרי הם ח' התיקונים היורדים לאבא ונכללים במזל עילאה, ונבסוד מאמה"כ "זקן אהרן שירוד ע"פ מדותיו גו'" (תהלים קלב ב), וכל זאת הוא מאחר ואברהם הוא החסד דאתגליי כאן במזלא, הרי הוא התיקון ד"כבוש עונותינו" דהיינו סוד היות השי"ת כביכול מטמין את העונות תחת הבגדים הנ"ל, וכעין מה שמצינו שאמרו חז"ל אצל מנשה (ירושלמי סנהדרין נ"א ע"ב) שהוא ית' חתר חתירה מתחת כסא הכבוד כו' פי' שהטמין את העונות מתחת למזלא. (ועי' עוד זהר תולדות קל"ז ע"א: ויעתר יצחק, דצלי צלותיה, וחתר חתירה לעילא לגבי מזלא על בנין, דהא בההוא אתר תליין בנין, דכתיב (ש"א א י) ותתפלל על ה', וכדין ויעתר לו יהו"ה, אל תקרי ויעתר לו, אלא ויחתר לו, חתירה חתר ליה קב"ה וקביל ליה, וכדין ותהר רבקה אשתו, ע"כ. והנה המזלא הוא מקום שאין בו בחירה, כמ"ש בגמ', אמר רבא חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא (מו"ק כ"ח ע"א)).

⁵⁴⁶ צ"ע גדול בדברי הפת"ש כאן, שמפרשו כאן כאילו הוא תיקון ד"רב חסד" ה"ה התיקון ה' והרי כאן זהו תיקון "נוצר חסד" שהוא התיקון הח' וצ"ע. ולענ"ד נראה שיתכן אולי ליישב שכוונתו כאן אינו אלא לחלק בין תחילת הזקן, כלומר עד התיקון ה' לבין סופו הרי הוא מהתיקון ה' ואילך שהוא בחינה בפ"ע ובבחינה זו כולו מכונה ע"ש התיקון הראשון שבו דהיינו "רב חסד".

⁵⁴⁷ לכאורה כוונת בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה אינון למחוק "מתערי ומתערבין", ובמקום זה גורס "מתערבין".

מחיר האדרא

חסד לאלפים", פי' שנמצא שהחסד שכבר הוכן בתחילה נמשך יותר ויותר. ושערות הללו של דיקנא דא"א לא נפקין דא מן דא כמו בדיקנא דז"א, שכן כאן המדובר הוא בתיקוני א"א, ובא"א אין קטרוג וסיבוך כמו בז"א, מכיוון שבהתגלות הארת א"א אין קטרוג על אף שהבנים אינם ראויים כ"כ לחסד הזה אלא מכח היותו ית' (דברים ז ט) "שומר החסד לאוהביו גו' לאלף דור". לכן כאן השערות הם קצרות, ומתערבין בין הארוכות, כי מדה זאת נמשכת מן המזל, הרי הוא נוצר חסד וכמ"ש⁵⁴⁸. וד"ז שמתערבין שם ג"כ שערות אחרות עם אינון דתליין, הוא מכיוון דאינון דתליין הם האורות שנמשכו ביושר מהמזל, ושם אין קטרוג כלל מאחר שהם במעלת המתקלא ומסתיימים בשוה כנ"ל. משא"כ אינון דמתערבין, הרי הם האורות אשר אמנם ראויים להמשיך אל הדורות שאחריהם, אך יש בם בחינות של קטרוג שכן מצד עצמם אינם ראויים לכך, רק שניתן להם בזכות אבותיהם. ומ"ש דמתערבין עם אינון דתליין, כוונתו לומר שהחסד של האבות מתגבר עליהם, והם מכוונים בנבואת מיכה "מצולות ים" שכן נמשכים מימא עילאה, ובסוד המים התחתונים הנמשכים למטה⁵⁴⁹. (פת"ש א"א מג). עיקר התיקון הוא השערות שאינם מעורבים ותליין בשיקולא, כמו שהיה אחר התיקון שבאו האורות שקודם לכן באו בהארה שאינה ראויה לתחתונים להיות במדה ובמשקל הראוי, ומני אז כל א' משמש במדה הראויה לו. לכן על ידי מידה זו מוגבלת מידת הנוצר חסד - לאלפים בלבד, בכדי שיהא מעתה רק במדה ומשקל, שתיקון הוא לעולם שלא יסמכו על זכות אבות יותר מדאי⁵⁵⁰ (ב"ע פו ע"ב).

תקונא עשיראה (מתערבין) נחתין שערי תחות דיקנא וחפיין בגרונא תחות דיקנא – מש"כ כאן "בגרונא", כוונתו לחלק הגרון השייך לדיקנא⁵⁵¹ (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה חפיין). כאן אין השערות שוים באורכם כבתיקון התשיעי, שכן כאן א' יוצא מחבירו וארוך מחבירו, ולכן אמר שהמה "מתערבין". והטעם, שכן כל הדינים מושרשים בגרון דע"ק וכמ"ש"כ הגר"א⁵⁵². והנה מיתוק הגבורות הנ"ל הוא על ידי השערות שהם חפיין על הגרון, וזהו עניין היותו "נושא עוון", שכן הוא מעלה אותם למו"ס, וממילא יורדים החסדים למטה לז"א, ובסוד כבישת כף זכות לתתא, וממילא עולים דינים דז"א (ה"ה כף חובה) למו"ס ומתמתקים בשרשם (ב"ע פו ע"ב). הצואר הוא שפירו דכל גופא (זהר ויגש ר"ט ע"ב), ומשם ולמטה מתחילה קומת הגוף. והנה ידוע כי הצואר הוא מקומם של כל הדינים⁵⁵³, שכן הוא כורסיא דשביבין. אמנם הדיקנא יתיב על כורסיא דשביבין לאכפיא לון (לעיל קכ"ח ע"ב), וה"ס השערות הללו שתחת הדיקנא השולטים על הגרון לאכפיא דינין דלתמן, כך שכל הדינים מתבסמין בשורשם. והנה מדה זו פעולתה להפיל את פחד ה' על החיצונים והסט"א

⁵⁴⁸ כלומר שהדורות שאינם ראויים כל כך לחסד הם בבחינת קטנים וכן שערות קצרות, ולכן אינם זוכים להארה אלא בזכות אבותיהם שהיו גדולים ובבחי' שערות ארוכות.

⁵⁴⁹ אמנם עיקר המים העליונים הוכנו לתחילת העוה"ב שבאלף הז', וכן לשם קבלתם של בעלי התשובה.

⁵⁵⁰ וישתדלו לזכות בכוחות עצמם ואפילו במקצת, שאל"כ יהיו הרשעים מתרבים ומחריבים את העולם ברשעים.

⁵⁵¹ לאפוקי מחלק הגרון שהוא בבחינת כתר דאו"א, והוא החלק התחתון של הגרון, וכן הוא בפת"ש א"א מד.

⁵⁵² עי' יהל אור ח"א כה ע"א ז"ל, בינה גרון דא"א, ואינו נקרא רישא כי הוא (ראשית מחכמה) רק הוא התחלת הגוף, כי יסוד דבינה נמנה עם הגוף, ובה מתלבש גבורה דע"י, ולכן כל הגבורות מגרון כידוע, והוא כסא הדין והתחלת הכסא בפה והוא כורסיא שביבין די נור וכו', ע"כ. לכן כל התכשטין תלויים בצואר, שכן הבינה [כלומר ישסות – ב"ע לג ע"א] דרדל"א ירדה לשם, והיינו שורש הדינים (ב"ע מא ע"א).

⁵⁵³ עי' בהגר"א על ספד"צ י"ד ע"א ד"ה וענין רצוא וז"ל, דנפיק מגרונא הוא אשא כידוע שכל הדין נפקין מגרון, עכ"ל.

מחיר האדירה

שלא ירעו לישראל, כי ז"ס גדולת ישראל כאשר מתגדלים ומתגברים עליהם. ועל עת גילוי התיקון הזה של הדיקנא כתיב (דברים כח י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך גו", ויודעים הגויים כי אז "תתן אמת ליעקב גו" (מיכה ז כ). וז"ס "ובאו במערות צורים" (ישעיה ב יט) - שהסט"א מתכפייא תחת נוקבא דתהומא רבא ומתטמרין הנהו כלבין בישין⁵⁵⁴ - "מפני פחד ה'" - מסוד גדלות ז"א, ומ"הדר גאונו" - דהיינו מגדולת שמו ית', הרי הוא עתיק יומין דיתיב על כורסייא דשביבין לאכפייא לון. לכן בתיקון זה השערות הם זעירין וקצרים שאינם בסוד המשכת השפע, אלא מצויים שם רק כדי להגן על הדינים שבגרון, וז"ש חפיין על גרונא וכמ"ש בספד"צ (יט ט"א). והוא מ"ש "נושא עון", ואינו כעין תיקון דנושא עון הכתוב במיכה ה"ה התיקון השני שם, שכן שם פירושו הוא שכביכול הוא ית' סובל את העוון, ואילו כאן הוא מלשון נשיאות והגבהה לסוד הצואר שהוא בגובה הגוף, וכמ"ש "נטויות גרון" (ישעיה ג טז) וכתב "יען כי גבהו בנות ציון גו" (שם), וסוד הנשיאות הוא כמ"ש "זהב התנופה" (שמות לח כד), שהדינים מתבסמין בשורשם, דהיינו גילוי הקדושה שבמקטרג ובה יורד ונטמן בנוקבא דתהומא רבא⁵⁵⁵, כמ"ש "כהמס דונג מפני אש כן יאבדו רשעים גו" (תהלים סח ג) (פת"ש א"א מד).

תקונא חד סר דלא נפקין נימא מן נימא ומתשערין בשיעורא שלים - הוא ממש כעין התיקון הי' (שתלויין על הגרון ותליין בשיקולא ולא נפקין דא מן דא) אלא ששערותיו ארוכות יותר, והיינו 'שיעורא שלים' (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה רברבן). וכן יש חילוקים נוספים בין התיקון הי' לתיקון הי"א, שכן ראשית כל הם שווים באורכם (ב"ע פז ע"א), הם רברבן ומתשערין בשיעורא שלים מכיוון ששערות אלו הם בסוד המשכת השפע לאחר שכבר הוכנעו החיצונים, משא"כ הראשון שעניינו הוא עצם הכנעת החיצונים. ולכן בתיקון הי' הם מתערבבין זב"ז בסוד (ישעיה יט ב) וסכסכתי מצרים במצרים גו', ואילו כאן בתיקון הי"א הוא בסוד המשכת השפע, לכן הם אריכין יותר, ובשיעורא דלא נפקא נימא מנימא בסוד הטוב הראוי להמשך ביושר הסדור ולא בערבוביא. ולכן הוא מכונה בנבואת מיכה "חסד לאברהם". ועוד, שכאן הוא תיקון לעת בו מתגברים הדינים ביותר ע"י עוונות גדולים המכונים פש"ע, שהמה גדולים יותר מהמכונים בשם עו"ן, שכן הראשון הוא מרד ואילו האחרון הוא זדון, לכן בתיקון זה צריך מיתוק גדול יותר והתגברות גדולה יותר של החסד כדי לאכפייא הדינין המתעוררים עי"ז. ולכן אף התיקון הי"א הוא חפיין על גרונא (פת"ש א"א מד).

תקונא תריסר דלא תליין שערי על פומא ופומא אתפני מכל סטרוי - כאן הוא מקום השבועה על ידי ז' הבלין דפה⁵⁵⁶ (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה שפון), דהיינו שתיקון זה הוא הפה בעצמו, והוא כולל את כל י"א התיקונים שלפניו

⁵⁵⁴ עי' זהר בראשית ו' ע"ב: כל נהורין דהוו נהירין לישראל כלהו אתחשכו, ותו הוא ירד והכה את הארי בזמנין קדמאין, כד האי נהר הוה משיך מימיו לתתא הוו קיימין ישראל בשלימו, דבחיין דבחיין וקרבנין לכפרא על נפשייהו, וכדין הוה נחית מלעילא דיוקנא דחד אריה והוו חמאן ליה ע"ג מדבחא רביץ על טרפיה אכיל קרבנין כגבר תקיף, וכל כלבין הוו מתטמרין מקמיה, ולא נפקי לבר, כיון דגרמו חובין, איהו נחית לגו דרגין דלתתא וקטיל להווא אריה, דלא בעא למיהב ליה טרפיה כדבקדמיתא כביכול קטיל ליה, ע"כ. ועי' בביאור הגר"א על תיקו"ז ס"ט ע"ד, שמחלק בין אש המזבח בבית ראשון שהיה בצורת אריה, לבין האש של בית שני שהיה בצורת כלב, וזה ביטוי לחילוק הקיים בין "כגבר תקיף" להיפוכו דהיינו גילוי בבחינת "כלבין".

⁵⁵⁵ עי' לעיל הערה 329.

⁵⁵⁶ והנה עיי"ש שמבאר בעיקר את הענין של הנשיקין, וזה אינו שייך כי אם לשפתיים ולא לפה. ועי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה וז"ש, שזהו תיקון הפה. ועי' בהגר"א על ספד"צ ח ע"ד ד"ה והארץ תנינא, שהפה אינו בכלל התיקון, והוא דוגמת הנוק', שכן כל תיקון הנוק' אינו כי אם יציאה מאתלטיא. וע"פ זה נלענ"ד לבאר שכאן כוונתו דווקא לשפתיים, ואילו מש"כ הגר"א בדף ו' בספד"צ הוא לאו דווקא.

מחיר האדרא

(בהגרא על תיקון קנד ע"ג ד"ה דיקנא). והנה האידרא כפל את דבריו "לא תלין שערי" וכן ש"פומא אתפני" לרמוז על ב' דברים: א', שאין שערות גדלים על הפה הרי הם ב' השפתים, והב', שגם השערות שעל ב' השפתים אינם תלויים כלפי מטה לכסות את הפה אלא רק מסתיימים שם, כדי שיוכל פומא לומר "סלחתי" (לקמן קלג ע"א) ע"י נשבא דחוטמא דנפיק דרך הארחא העליונה. טעם הדבר, שכן השערות הם שרשי הדינים, והם מעכבים את הפה מלומר סלחתי, ועל אף שכבר נתכפרו העונות ע"י הארחא עילאה שהוא התקונא תליתאה, מ"מ עדיין צריך את תיקון הפה שיאמר סלחתי, כדי שיהיה הכרוז נשמע לשלוחי הדין ולא יזיקו את החוטא ע"י עונותיו (ב"ע פז ע"א). כמו כן הוא בשביל תיקון הנוקבא, לקיים את השבועה שנשבע לאבות לתת להם את הארץ, והיינו הנוקבא שהתחילו האבות בתיקונה⁵⁵⁷, והם אשר הסירו את הקוצים הסובבים את השושנה הרי הוא סוד הפה, המכונה שושנה דיתבא על תליסר עלין תקיפין (זהר בראשית א' ע"א), הרי הם סוד י"ג תיקונים דסחרין לה מכל סטרהא. והנה על בחינה זו נאמר (שיה"ש ב ב) "כשושנה בין החוחים כן רעייתי בין הבנות גו", וביה אתרחיצו אבהן לאתלבשא בהאי רוחא דמתפשט לכמה עברין כו' (כדאיאת לקמן קלד ע"ב), שכל עניינם היה בתיקון הנוקבא דהיינו הבארות אשר חפרו, והכל בכדי לפרסם את כבוד מלכותו ית' בעולם. וזאת, שכן הפה לא היה בכלל התיקונים דגלגלתא, דא הוא דלא אתתקן ולא הוה בה תיקונא (לקמן קלד ע"ב), כי בעולם התיקון רק בדכורא באו אורות חדשים על ידי תיקון המלכין דמיתו, אבל הפה הוא בנוקבא ובה לא היתה תוספת תיקונים של אורות חדשים לאפקא לה מאתלטייא. וזה נמסר ביד הצדיקים שיהיו הם מפנים את הדרך לפניו להיות ממחצדי חקלא⁵⁵⁸, וע"י מעשיהם יתהוו שרשים לתיקונים של מעלה להיות מוכנים לרדת לעולם אחר חורבנה לביאה לתיקון. אמנם עכשיו בזה"ז, עיקר התיקון בה אינו אלא לטהרה מהרע שבה, בסוד שמירת הל"ת ולקבל הארה מהדכורא אמנם לאו למימרא שהיא עצמה תשפיע מאומה. וז"ס שבועת השי"ת לאבות ליתן הארץ לזרעם, ולטהרה מז' אומין דשלטין בה. והנה ידוע כי השבועה היא מתיקוני הדיקנא כמ"ש כאן (דף קל"א ע"א) ומאן דאשיט ידיה לאומאה כמאן דאומי בתליסר תיקוני דיקנא כו'. טעם הדבר, שכן כאן הוא שורש מהימנותא דישראל⁵⁵⁹, ולכן כתיב (שמות כ ז) "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא", ביאור הדבר, שכן בדיקנא טמון סוד מידת ונקה וכמו שית', אמנם הפוגם בשבועה אין ראוי שתתעורר עליו הארת הדיקנא לנקותו בתשובה, ולכן אמרו רבותינו ז"ל (שבועות לט ע"א) שנזדעזע העולם בשעה שאמר ה' לא תשא גו', שהרי קיום העולם הוא על ידי תיקוני דיקנא. וז"ש (במידות דפרשת כי תשא) "וחטאה", ומלשון (תהלים נא ט) "תחטאני באזוב ואטהר", הרי היא בחינת הנקיון והליבון מכל סיג, ובסוד (שיה"ש ה ג) "רחצתי את רגלי גו", כי "רגליה יורדות מות גו" (משלי ה ה). ובעומק הדבר, כיצד הדבר שייך

⁵⁵⁷ והנה הראשון בדבר זה היה אברהם אבינו בכך שהוא הוציא אותה מאתלטייא ה"ה מיד בני חת על ידי קניין המערה.

⁵⁵⁸ כך מכונים בעלי הסוד בריש א"ר. ועי' בליקוט הגר"א שם וז"ל, ומחצדי חקלא כו' אינון מרי דרז"א וכמ"ש ויאמר בועז לקוצרים וכו' והענין כמ"ש אור זרוע לצדיק וכו' שאף שנגזז מ"מ נזדרע בכל יום על ידי הצדיק, ובזמן הבית היו קוצרים בכל יום וזורעים מחדש, אבל בזמן הזה אין העולם ניזון אלא מספיחים והשתא נזרע וגדל ונושר מאליו, וחוזר ונשרש כדרך הספיחים ואינו נקרא אלא על ידי מארי דרזין.

⁵⁵⁹ עי' בהגרא על ספד"צ י"ז ע"ד ד"ה מהימנותא ז"ל, כמ"ש באד"ר דף ק"ל ע"ב דיקנא כו' מהימנותא דמהימנותא דכלא ושם בדף קל"א ע"א דיקנא יקירא מהימנא שלימא כו', וענין מהימנותא כמו אמונת ישראל שבה משיגין את א"ס, ולכן ז"ל נקראין בכל מקום מהימנותא, וכן כל האצילות בכללו שהן גילוי, ודיקנא הוא ראשית הגילוי לבושיין דיקר כנ"ל לכן נקרא מהימנותא כו', עכ"ל. ופי' "שבועה" גילוי נאמנות.

מחיר האדרא

לתיקוני הפה, הנה בפה נכללו כל י"ב התיקונים⁵⁶⁰, הרי הם סוד י"ב השבטים דנפקין מינה, וכן י"ב התחומין שבארץ ישראל (פת"ש א"א מד), ויאן⁵⁶¹ שערי סחור סחור ליה.

תקונא תליסר⁵⁶² דתליין שערין בתחות דיקנא מכאן ומכאן – היינו מזל תתאה, והמה שערות הזקן דתליין ומכוסים בב' צדדי הזקן מימין ומשמאל. ביאור הדברים, או"א נפקין מב' המזלות נוצר ונקה, אבא מהמזל העליון ואימא מהמזל התחתון. והנה או"א מתחלקים כל א' לב' פרצופי ה"ה או"א וישסו"ת. או"א עילאין מכונים חכמה דכללות, וישסו"ת בינה דכללות (ע"ח נקודות פרקים א' ו'). ואמרו חז"ל (אד"ז רצ ע"ב) דאו"א כחדא שריין, דהיינו שעומדים בשוה זה אצל זה, והיינו כמ"ש שאו"א עילאין, שהם ב' פרצופין עד החזה, הם עומדים בשוה, וכן הדבר בישסו"ת. אמנם בכללות אבא הוא למעלה ואימא לתתא, וכמ"ש בספד"צ (טו ע"ב) אבא יתיב ברישא ואימא באמצעיתא, ועי' מש"כ בביאור הגאון שם (טו ע"ד ד"ה אבא יתיב) שאימא מתחלת מטיבורא ה"ה מתחת לאבא. והוא כמ"ש, שהם או"א דכללות, ממילא כאשר מקבלים או"א הארה מהדיקנא אזי מאחר שאבא הוא סוד או"א עלאין ומקומו הוא למעלה מטיבורא דלבא הרי שנוטל אבא את אורו מהמזל העליון, שכן הוא כנגד כל חלק רוחב הזקן המגולה, וכולל את ב' הקצוות ימין ושמאל הרי הם או"א, כנגד ימינא ושמאלא. וכן אימא נטלא מהמזל התחתון הרי הוא יש"ס ותבונה שהם לתתא, ושניהם נק' בינה דכללות, ובהם ג"כ יש בחינות ימינא ושמאלא כנגד ב' הפרצופים, ולזה אמר כאן "דתליין שערי מכאן ומכאן" (ב"ע פז ע"ב). והוא כנגד הצד הרוחב המכוסה של הזקן שנמצא בצידו האחורי אצל הגרון. והנה תיקון זה ה"ג הוא הכולל את כולם, וה"ס הארת הבינה עצמה שורש הישסו"ת ה"ה שורש זו המזלא (עי' בהגר"א על ספד"צ כ' ע"א). והנה עיקר עניינו הוא כמו במו"ס שורש אור הבינה, שיש בו ג' הויר"ת ה"ה י"ב אותיות וחד דכליל לכולהו, וכמו כן כאן ישנם י"ב תיקונים וחד דכליל לון. ותיקון זה הוא ג"כ כנגד החיבורא ה"ג שבגלגלתא הרי היא הנקבה עצמה שנתעלם עד לעתיד לבא, אלא ששם שרשה הוא בינה דרדל"א וכאן היא באה מהבינה הכללית בעצמה דאו"א, דהיינו המו"ס. תיקון זה הוא תכלית כל הבירורים וכל התיקונים, דביה סליק וביה סלקין אינון דלא הוו גו' (ספד"צ ד' ע"ב), והוא התיקון המתגלה לעתיד, וכמ"ש (יחזקאל לו כה), "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאתכם ומכל גילוליתכם אטהר אתכם גו'". והוא התיבה ה"ג שבפסוק השני דמעשה בראשית והוא תיבת "המים" דיקים לכל י"ב דנוקבא דאתחריב בתריסר שעתו (ספד"צ י"א ע"א) לאחר שיוסרו ממנה כל הדרכים הראויים שיתאחזו בה החיצונים, וכמו בהנהגת העוה"ז שבסופה יופרכו כל דרכי השקר שנראים בה. ובאלף הז' יכנסו בה אורות חדשים ותיבנה באופן שלא יהיה בה שום צד קלקול כלל. והוא סוד תשובה עילאה ולכן הוא באלף השביעי דווקא בסוד שב"ת⁵⁶³. ואז יתגלה בה סוד "ימי קדם" הרי הם האורות שלמעלה מהנהגת ימי העולם בשית אלפי שנין, ולכן מכונה הוא בלשון הפסוק שבנבואת מיכה "מימי קדם". והוא ג"כ סוד לשון הפסוק ב"ג מידות דכי תשא "ונק"ה" ה"ה סוד גילוי מילוי שם אה"ה דידו"ן⁵⁶⁴. והוא ג"כ בסוד סל"ע⁵⁶⁵ שיצאו ממנה מים חיים, וכן הדבר בעוה"ז, שמבחינה זו הוא קבלת תשובת החוטאים אחרי יציאתם מן הס"א האחוז

⁵⁶⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ ט' ע"א ד"ה היתה.

⁵⁶¹ גי' ב"ע פז ע"ב "ויאייך".

⁵⁶² עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה בההוא.

⁵⁶³ עי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה ליקוט, שכל ז' המה בינה עם ו"ק.

⁵⁶⁴ אלף ה"י יר"ד ה"י בגימ' ונק"ה.

⁵⁶⁵ הרי הוא אותו הגימ' הנ"ל עם הכולל, ומקורו בשער הפסוקים פרשת חוקת.

מחיר האדרא

בנפשם וצריכים ליטהר במים טהורים הנ"ל היוצאים מן הסלע, וכמ"ש (יומא פ"ה ע"ב) מה מקוה מטהר את הטמאים נו'. וה"ס אימא הרי הוא כינוי למידת התשובה שאף היא מקבלת ממזלא תתאה. לכן הוא בא מהצד המכוסה של הזקן, שכן כאן צריכים לחתור חתירה מתחת כסה"כ⁵⁶⁶, והכסא הזה הוא הגרון כורסייא דשביבין⁵⁶⁷ אשר משם כל הדינין מתערין (זהר ויחי ר"כ ע"ב), וצריך להתכסות מהם ע"י האי מזלא בסוד התשובה שהוא מגין על דינין שבגרונו. ולכן הוא הצד הפונה כנגד הגרון, וכמ"ש "ביום ההוא יבוקש עון ישראל ואיננו גו" (ירמיה נ כ). והוא ג"כ בסוד היכל קה"ק, שכן י"ב התיקונים הראשונים הם בו' היכלות, וההיכל השביעי הוא היכל קה"ק כנגד התיקון ה"ג⁵⁶⁸. והנה כן הוא בפרט בכל אדם, וכמ"ש רז"ל (שבת ל"ג ע"ב) משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש. והענין, שכן יש מיתה ויש גיהנם, ובסוד ז' מלכין דדכורא שמתו וארעא אתבטלת. והנה תיקון המלכים דדכורא היה ע"י המיתה, שאז נפרדו מהם הסיגים ונתבררו האורות ועלו למעלה, ואח"כ נתבררו גם הכלים. וארעא

⁵⁶⁶ ע"י ירושלמי סנהדרין נ"א ע"ב: א"ר לוי מולא של נחושת עשו לו (למנשה) ונתנו אותה בתוכה והיו מסיקין תחתיו, שכיון שראה שצרתו צרה לא הניח ע"ז בעולם שלא הזכירה, כיון שלא הועיל לו כלום אמר זכור אני שהיה אבי מקרא אותי את הפסוק הזה בבית הכנסת, בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם, הרי אני קורא אותו אם עונה אותי מוטב ואם לאו הא כל אפיא שוין, והיו מלאכי השרת מסתמין את החלונות שלא תעלה תפילתו של מנשה לפני הקב"ה, והיו מלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה רבונו של עולם אדם שעבד ע"ז והעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה, אמר להן אם איני מקבלו בתשובה הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה, מה עשה לו הקב"ה חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד שלו ושמע תחינתו, הדא היא דכתיב ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו, ע"כ. וע"י עוד מה שהבאנו לקמן הערה 819.

⁵⁶⁷ ע"י לעיל ק"כ ע"ב: סבא דסבין עתיק מעתיקין טמיר מטמירין ובתיקוניו ידע ולא ידיע, מארי דחוור כסו (ס"א בסומק) וחיזו בוסיטא דאנפוי יתיב על כורסייא שביבין די נור לאכפייא לון, ע"כ. וע"י יהל אור ח"א כ"ה ע"א וז"ל, בינה גרון דא"א, ואינו נקרא רישא כי הוא (ראשית מחכמה) רק התחלת הגוף, כי יסוד דבינה נמנה עם הגוף ובה מתלבש גבורה דע"י, ולכן כל הגבורות מגרון כידוע, והוא כסא הדין והתחלת הכסא בפה והוא כורסייא שביבין די נור וכו', ע"כ.

⁵⁶⁸ לכן ביוכ"פ נכנס הכהן הגדול לקה"ק ולכן אז הוא זמן כפרת העונות. וז"ס י"ב התיבות שבפסוק "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' טהרה" (ויקרא טז ל) הרי הם כנגד י"ב התיקונים הנ"ל הנכללים ב"ג. והם בסוד ח' בגדי זהב (כנגד תיקונים א'-ח) וד' בגדי לבן (כנגד תיקונים ט'-י"ב). וע"י בביאור הגר"א על תיקון פ"ז ע"ג, שהם דוגמת התפילין אלא שתפילין הם בהיכלות ובגדי כהן בלבושים ולכן רק בזמן הבית, וע"י יהל אור ח"ג כ"ו ע"א, שהבגדי לבן והזהב דכה"ג הם ז"ן דאצילות ושל הדיוט במט"ט) שמשמש בהם כה"ג ביוכ"פ דהם אשקין לגינתא לנוקבא (ספד"צ י"ח ע"א) שתיקונה ביום הזה בו היא עולה לבניה ה"ה קה"ק. כלומר שהגוף עולה מעל למערכת של העולם הזה, ולכן אין בו אכילה ושתייה. והנה בפסוק הזה (של "ביום הזה יכפר וכו'") יש מ"ט אותיות כנגד מ"ט שערי בינה, שכן שרש זה התיקון הוא בבינה הרי הוא מ"ס וכנ"ל. והם סוד מ"ח הצורות של י"ב המזלות (ע"י באריכות בליקוטי הגר"א קע"ז ע"ב, ובהגר"א ת"ז קי"ט ע"ג) הנכללים בתלי (ע"י בהגר"א על ספד"צ י"א ע"ג וז"ל, בכל י"ג כמו בי"ג דגילופין יש שני גילופין שכוללים את כל הגילופים, והן נכללין בא', שהן ז"ל, כמו שני המזלות כידוע, והוא ג"כ במזלות הרקיע, י"ב מזלות ותלי שהוא כמלך, שהוא נקרא תנין כידוע, ובו נאחזין כל צבא השמים ונכללין בו, וכ"ה באלו הגלופין, א' שכולל את כולם ונקרא תנין, והוא מתפשט באורך הראש וממנו מתפשטים כל הגילופים לכאן ולכאן, כמ"ש באד"ר שם (קכ"ח ב') חוורא דיליה אנהיר לתליסר עיבר גילופין לארבע עיבר בסטרא חדא ולארבע עיבר בסטרא דאנפוי ולארבע עיבר בסטרא בסחרני אחרא וחד לעילא דגלגלתא, עכ"ל. ר"ל, ארבע לאחוריו, וארבע וארבע לב' צדדי הפנים, וחד על הראש הרי הוא התנין הכולל את כולם, והוא דמות נחש המתפשט לאורך כל הראש ולכן הוא מכונה תנין). הרי הוא התיקון ה"ג, והוא כלול מדר"ג ומשלים לחמישים שערי בינה. והשער החמישים הוא בבחינת נתיב פלא (ע"י שעה"כ חזרת הש"ץ ה', ובהגר"א על ספד"צ בליקוט שבסוף פרק ב' הנדפס אחרי ההקדמה) ובבחינת חכמה דבגוה סוד נהורא דאוריא, הרי הם ג"כ מ"ח האותיות שבי"ב צירופי ההו"ה היוצאים מ"ב אותיות שבג' ההו"ה אשר שם. והנה המו"ס כולל את כולם, ולכן מכונה יום זה (שמות טז כג) שבת שבתון וגו', שכן הוא כנגד שבת ה"ה האלף הז' (פת"ש הנ"ל).

מחיר האדרא

דאטבטלת, תיקונה הוא ע"י האלף הז' דאתחריב בתריסר שעת, ואח"כ (פסד"צ י"א ע"א) תליסר יקים לון ברחמי כו'. וכמו כן באדם המיתה מכפרת ומתקנת את הדכורא שבאדם בסוד הרוח שבו, ואח"כ הנפש מתכפרת ע"י יב"ח בגיהנם דאתחריב בתריסר שעת, ואח"כ עולה לג"ע ומתרפא ע"י הנהר היוצא מעדן. וכן הם בסוד ז' ו"ב וכמ"ש בזה"ק (נשא קכ"ז ע"א) דז' עידנין יחלפו עלוי, ז' מיני דינים דאתדני, והם בסוד תיקוני דדכורא דהוא בז' מלכין, ואח"כ יב חודש בגיהנם. תיקון זה נמשך עד לטיבורא דגופא הרי הוא עד המקום שאימא גומרת להלביש את א"א, שכן מזל זה הוא הממשיך הגבורות לאימא והיא תליא ביה, ולכן נקרא תיקון זה "ונקה" כמשד"ל (שבועות ל"ט ע"א), מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים, כי זהו סוד התשובה (פת"ש א"א מה). ביקרא יאה ביקרא שפירא מחפייין⁵⁶⁹ עד טבורא⁵⁷⁰ – שפירו דכל הגוונים הוא חיזור וסומק, כנגד ימינא ושמאלא. שכן כל הגוונים הינם בגבורות⁵⁷¹, אלא שהם פשוטים ואינם מתחלקים או ניכרים כי אם על ידי החסדים. לכן נקט בשני לשונות לגבי זה התיקון: כנגד החסדים הרי הוא צד ימין של המזלא, אמר "תיקונא שפירא", ומצד הגבורות שהם מצד שמאל של המזלא אמר "תיקונא יאה"⁵⁷² (ב"ע פז ע"ב)⁵⁷³. לא אתחזי מכל אנפי תקרובתא דבוסמא⁵⁷⁴ בר אינון תפוחין⁵⁷⁵ שפירין חוורין דמפקין חייז לעלמא ומחזיין חדו לזעיר אפיז – זהו התיקון השביעי דדיקנא דא"א (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה תרין) ובדיקנא דז"א זהו התיקון החמישי (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה בהו). כאן עניינו חלק הפנים הנותרים פנויים משערות, ושם מתגלה הארת זיו הפנים והוא סוד השמחה שמתגלה בפנים כאשר הוא בנחת. והנה כל שמחה שרשה הוא הדעת בסוד שמחת הזיווג (ב"ע פח ע"א).

ע"כ ביאר את י"ג תיקוני הדיקנא בבחי' חיצוניות, הרי המה הנמשכים לז"א לבסם את הדינים, והמה הנזכרים בפרשת כי תשא. עתה מתחיל לבאר את סדר תיקוני הדיקנא בפנימיות, והוא בסוד המשח רבות שנמשך לדיקנא ממור"ס, והם אותם שהזכיר מיכה בבחי' שבחא דעתיקא⁵⁷⁶ (ב"ע פח ע"א). בתליסר תקונין אלין נגדין ונפקין תליסר מבויעין דמשח רבות – יש להקדים שאוירא ומור"ס עומדים בבחי' חו"ב דא"א. והנה שורש י"ג המעיינות (נביעין) הוא באוירא שכן יש שם ג' הויר"ת (עי' בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ג ד"ה ותיקון) כמו במור"ס, ולעולם מור"ס הוא בחיבורא עם אוירא דוגמת או"א דהם תרין ריעין דלא מתפרשין כמאמר הזהר (ויקרא ד' ע"א) וממילא מה שיש בזה יש גם בזה. ולפי כל הנ"ל יתבאר, שכנגד הארת האוירא אמר כאן שהתיקונים "נגדין", ואילו כנגד י"ג דמור"ס אמר שהם גם "נפקין"⁵⁷⁷ (ב"ע פח ע"א). ונגדין לכל אינון דלתתא, ונהרין בההוא

⁵⁶⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ד ד"ה והדיקנא.

⁵⁷⁰ לעניין הטבורא, עי' דברינו בתיקון ח'.

⁵⁷¹ עי' בהגר"א על תז"ח יח ע"ב ד"ה נציצו, ודף כג ע"ב ד"ה וכל אלו.

⁵⁷² עי' לעיל קכט ע"א מש"כ לעניין החילוק בין יאה לשפירא.

⁵⁷³ עי' ב"ע ריט ע"ב וז"ל, עיקר היופי הוא ג' [נדצ"ל ב'] גוונים סומק וחיזור, דין וחסד וכו', ולכן אמר בו יאה ושפירא, ע"כ. ועי' יהל אור ח"ג ו' ע"א, שגוונים הם סוד הדעת כד מדיד משיחין עביד גוונים לאנהרא.

⁵⁷⁴ תרגומו אופני קרבן של בוסם. ועי' לעיל הערה 505.

⁵⁷⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה חפי.

⁵⁷⁶ עי' לקמן קלא ע"ב, ועי' ב"ע צד ע"ב, שתיקונים דמיכה לא נאמרו לצורך תיקון העולם כי אם לסדר שבחא דעתיקא, לצורך נחמת ישראל לעתיד. ועי' ב"ע צג ע"ב, שתכלית כל השירים והתשבחות בירורים דסלקין למור"ס והיינו תיקוני המשח רבות דמיכה, ודלא כמשה שרצה לתקן את ז"א כאן בעולם הזה.

⁵⁷⁷ עי' ב"ע קמ ע"א שמבאר כי "נגיד" קאי על הבחינות המחוברים לעיקרא דגופא ו"נפיק" קאי על הבחינות שהם לבר מגופא.

מחיר האדרא

משחא⁵⁷⁸ ומשיחין מההוא משחא דבתליסר תקונין אלין – האור בו עוסק כאן האידרא הוא משל לאוירא, ואילו השמן הוא משל למורס ו'אינון דלתתא' עניינם הדיקנא דז"א. והנה אע"פ שדווקא שערות דיקנא דאריך הינם פנימיות דיקנא דז"א (לקמן קה ע"א) ולכאורה כל הארה באה אליו ממנו בלבד, בכ"ז מכאן יוצא שיש הארה של המורס דא"א אל דיקנא דז"א. ויותר מכך מתחדש כאן, שאפילו האוירא מאיר בו, והדבר פשוט שכן כידוע שאוירא והמורס לעולם בחיבורא (ב"ע פח ע"א).

בתליסר תקונין אלין אתרשים דיקנא יקירא סתימאה דכלא⁵⁷⁹ – בע"ק י"ג התיקונים "אתרשים" דהיינו שהם בו בקביעות (משא"כ בז"א שי"ג התיקונים אינם בו אלא לפרקים⁵⁸⁰). ועוד יש לפרש כוונתו, שהדיקנא מושג קצת לתחתונים בבחינת רשימו. ועוד יש לפרש, שי"ג ת"ד הרי הם השערות עצמם מקבלים מקצת רושם של הארה מהארת המשח רבות, שכן המורס ה"ה שורש המשח רבות הוא סתום ונעלם (ב"ע פח ע"א). ה"משח רבות" מכונה 'יקירא' דדיקנא וכן 'סתימאה דכולא', ואף המורס נקרא כך (ב"ע פח ע"ב). דעתיק דעתיקין – או"א מכונים "עתיקים", ואילו ע"ק וכן הדיקנא החופף על או"א נקראים "עתיקא דעתיקין" (ב"ע פח ע"ב)⁵⁸¹. מתרי תפוחין שפירין דאנפוי נהירין אנפוי דזעיר אנפוי⁵⁸² – כוונתו לומר שפנים דז"א מקבל הארה מהארת ב' התפוחין דע"ק הרי הוא התיקון השביעי, ועל ידי כך יש לז"א כח להאיר בש"ע נהורין⁵⁸³ (ב"ע פח ע"ב). וכל⁵⁸⁴ חוור (ס"א חיזור) ושושן – זעיר אנפין כולל ב' גווי דהיינו חיזור וסומק ("שושן") כנגד חו"ג, וב' גוונים אלו ניכרים בפניו, בסוד (שיה"ש ה י) "דודי צח ואדום". דהיינו שבפניו מאיר הדעת הכולל את ב' העטרין דחו"ג, וממילא כן הוא לתתא דצורת האב והאם ניכרים בפני הבן. לכן גם אנפוי דז"א הוא סהדותא לאו"א, והיינו ב' הגוויין של הדעת⁵⁸⁵. והנה לנ"א דגרסינן חיזור (כפתור) ושושן (פרח) (והוא גירסא יותר נכונה לפי ענ"ד – לשון הב"ע) ר"ל שכל הציורים שבז"א הם נהירין מנהירו דע"ק, דהיינו מב' התפוחין שלו (ב"ע פח ע"ב). דאשתכחן לתתא – כלומר שנמצאים בפנים דז"א (ב"ע פח ע"ב). נהירין ומתלהטין מההוא נהורא דלעילא – נהירין ומתלהטין" כנגד חו"ג, שכן הם מכונים אור (חסדים) ואש (גבורות)⁵⁸⁶, שכן שמקבלים מב' התפוחין הרי הם שורש ב' הגוויין הנ"ל. והעניין הוא כמ"ש כמ"פ בשם הגאון (בתז"ח יח ע"ב ד"ה נציצו, וע"ש כג ע"ב), שכל הגוויין ציורם הוא ע"י הגבורות, ואילו בחסדים אין ניכר שם ציור כלל, ולכן בז"א, ששם הוא מקום גילוי הגבורות הנקרא אלקים לקבליה דע"ק (כלומר שדווקא על ידי שם אלקים מתגלים גילוי ע"ק)⁵⁸⁷, שכן שם הוא כל ציורי הגוויין. כ"ז הוא לעניין הציור. אמנם עצם גילוי הגוויין נעשה ע"י

⁵⁷⁸ עי' מים אדירים מז שזהו לשון של מדה, ועי' תרגום אונקלוס ויקרא יט לה.

⁵⁷⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ד ד"ה והדיקנא.

⁵⁸⁰ עי' לש"ו כללים ח"א כ"ז ע"ד, שלעולם אין בז"א עצמו כי אם ט' תיקונים וכל ה"ג שיש בו אינו אלא הארת י"ג ת"ד דא"א, וכ"ז הוא רק על ידי או"א.

⁵⁸¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"א וענין.

⁵⁸² עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה ואמר אתחזון, ועי' דברינו שם.

⁵⁸³ דווקא בתיקון זה יש הארת פנים בשלימות, ולכן דווקא כאן יש אור חוזר של התקרובתא דבוסמא. ועי' לעיל קלא ע"א תיקון ו'.

⁵⁸⁴ ב"ע פח ע"ב גורס "חיזור ושושן" (וכן הוא בדפוס מנטובא).

⁵⁸⁵ וכמש"כ באד"ז (רצה ע"א): אנפוי כתרין תקרובין דבוסמא כלהו סהדותא על מה דאמינא, דהא סהדותא בהו תליא, ובכלא תליא סהדותא, אבל הני תקרובין דבוסמא חוורא וסומקא סהדותא לאבא ואימא סהדותא לאחסנא דירית ואחיד לון, ע"כ.

⁵⁸⁶ עי' לעיל ד"ה בתליסר תיקונים, לעניין אוירא ובוצינא שהם כנגד אור ושמן.

⁵⁸⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ג ד"ה ועיקר וז"ל, ז"א שהוא נקרא אלקים נגד ע"ק כמ"ש בא"ר (דף קמא ע"ב) רזא דע"ק ורזא דז"א כו' תרין שמיהן דאתקרי שם מלא ה' אלקים.

מחיר האדרא

החסדים דהיינו ע"י האור, שכן בחושך אין גוונים כלל כידוע. ממילא בע"ק, שכולו חסדים, מיניה נהירין כל הגוונים דבז"א. וע"ז נאמר (משלי טז טו) "באור פני מלך חיים", ר"ל שאנפוי דז"א, המכונה מלך, מוארים ע"י פנים דע"ק ואזי יוצאים ממנו חיים לעולם (ב"ע פח ע"ב).

תקונין תליסר אלין אשתכחו בדיקנא – באומרו 'אלין' כוונתו שבאותה מידה שתיקוני דיקנא עצמם מצויים ועומדים תמיד, כמו כן י"ג הבחינות של המשח רבות מצויין אף הם תמיד בדיקנא (ב"ע פח ע"ב). ובשלימות דיקנא בתקונין אתקרי בר נש נאמן – הדיקנא מכונה "מהימנותא" שכן על ידיה משלימים את הא"ס⁵⁸⁸. והוא כלל אמונת ישראל, שכל התורה והמצות עיקר עניינם אינו אלא להשלים ולגלות את יחודו ית'. ועל ידי שהאדם שלם ב"ג ת"ד הרי הם י"ג מדותיו של הקב"ה, וכמ"ש (דברים כח ט) "והלכת בדרכיו", אזי נקרא הוא "נאמן" דתליין ביה מהימנותא שכן מתקשר הוא בע"ק. ועוד איתא לעיל (קכח ע"א) שמי שמכסה רזין נקרא נאמן, שת"ד עשויים לכסות רזין דמו"ס, הרי הם המשח רבות, ולכן נקראים הם מידות, שכן נותנים הם גבול וקצבה לאורות, וכל זה הוא על ידי מו"ס. והוא המכונה כאן "שלימות דיקנא" דהיינו הפנימיות הנמשכת בהם (ב"ע פח ע"ב). דכל דחמי דיקניה תלי ביה מהימנותא – מי שרואה כמראה זה בחלום אזי מובטח הוא דשלים במאריה כו' (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה ואמר על). כלומר שמי שרואה כך בחלום, סימן שהוא צדיק, והמהימנותא תלויה בו, שכן הוא מתקשר בע"ק הרי הוא מקום המהימנותא, כלומר בעלמא דקשוט, למימרא שאינו מבחי' עולם התהו, הרי הוא עלמא דשקרא. ועולם האצילות תלוי בו, שכן אף האצילות מכונה מהימנותא⁵⁸⁹ (ב"ע פט ע"א).

תאנא בצניעותא דספרא (יט ע"ב) תליסר תקונין אלין דתליין בדיקנא יקירא בשביעאה⁵⁹⁰ (מנהון) משתכחי בעלמא – דהיינו בעשי"ת⁵⁹¹ (בהגר"א על ספד"צ כ ע"א ד"ה ואמר). ומתפתחי בתליסר תרעי דרחמי – לכן אומרים י"ג מדות בכל יום ויום מעשי"ת⁵⁹², והמה שערי בינה, שערי תשובה ופתיחת השערים, והוא בסוד הלידה של מוחין דז"א ביוה"כ (בהגר"א על ספד"צ כ ע"א ד"ה כתיב עד). ואז מתגלים הרחמים, שכן עצמות הבינה היא שם הו"ה ב"ה, אלא שמסטרחה מתעוררים הדינים (זהר ויחי ר"כ ע"ב) וביוה"כ הם הופכים להיות רחמים גמורים (ב"ע צ ע"ב)⁵⁹³. ומאן דאשיט ידיה לאומאה כמאן דאומי בתליסר תקוני דיקנא – מי שנשבע ("לאומאה") בדיקנא, פוגם למעלה. וכבר נתבאר לעיל שמדבר כאן ברזא

⁵⁸⁸ ע"י האד"ר קלב ע"ב: אתרגיש ר"ש ואמר ודאי כל חד וחד באתריה ואנא ור' אלעזר ברי ר' אבא אשתלים שלימתא עלאה, ע"כ. וע"י שם בב"ע שמסביר שהם משלימים את הא"ס דהיינו מגלים אותו, וע"י אתתקנו סמכין. וע"י בהגר"א על ספד"צ יז ע"ד ד"ה מהימנותא. וע"י ת"ז ט"ז ע"א: מלאכה דתלת אתוון איהי ה' שכינתא תתאה, שלימו דתלת אתוון, עלה אתמר ותכל כל עבודת משכן וגו', ע"כ. וע"ש בבהגר"א וז"ל, שבה נשלם השם כמ"ש לקמן, ובה אתקרי הו"ה בשלימו, עכ"ל. דהיינו שזהו תיקונו וגילוי ויהו נקרא השלמה לגבי החג"ת.

⁵⁸⁹ ע"י בהגר"א על ספד"צ ריש פ"ב.

⁵⁹⁰ בב"ע צ ע"ב גורס את המוסגר.

⁵⁹¹ מדברי הגר"א כאן משמע שאז מתקנים את הת"ד, והנה ע"י בהמשך דבריו (בד"ה כתיב עד בערב) שמבואר שיש עוד עליות למדרגות הנעלות מעשי"ת עד לפסגת העליה שבשמיני עצרת. והנה לכאורה נראה שימים אלו שאחרי עשי"ת המה ההמשך של העלייה למעלה למעלה מעשי"ת, וללא עשי"ת אין מקום להגיע למעלות אלו, וע"י בהגר"א על ספד"צ יט ע"ד ד"ה בזמנא. וע"י ב"ע שכותב "עשי"ת ויוה"כ" ונראה שכוונתו לומר שיש ב' דרגות של גילוי.

⁵⁹² ע"י בהגר"א על ספד"צ כ ע"א ד"ה ומתפתחי, שכתוב שלכן תקנו לומר בו י"ג מדות, ואם הוא בלשון יחיד משמע שקאי איוה"כ, וע"י בהערה הקודמת.

⁵⁹³ צ"ע אם הכוונה כאן לבינה עלאה או לבינה תתאה, וע"י דברינו בהגר"א על ספד"צ יט ע"ד ד"ה בזמנא.

מחיר האדירה

דעשי"ת, שאז הוא זמן גילוי מזל התחתון ד"ונקה", ובעון שבועה נאמר (שמות כ ז) "לא ינקה", דהיינו שפוגם למעלה בתיקון הנ"ל, בו נכללים כל י"ג התיקונים, והם סובבים את הפה. לכן הנשבע פוגם בבחינה זו (ב"ע צא ע"א). האי באריך אפין בזעיר אפין בכמה – כלומר שבא"א יש י"ג תיקונים ואילו בז"א יש ט' תיקונים בלבד (ב"ע צא ע"א). אמר לרבי יצחק קום בקיומך וסלסל בסלסלא דתקונא דמלכא (ס"א בדיקנא⁵⁹⁴) קדישא היאך יתקנון – קודם שיבוא רבי יצחקלביאור ט' תיקוני ז"א, אומר לו רשב"י שעליו לפרש את י"ג הבחינות דמשח רבות באותה המידה שנתפרשו י"ג התיקונים דע"ק. ועל ידי שיגלה את סדר תיקוני דע"ק כולם, תתפשט הארתו לדיקנא דז"א ובכך יתוקן. ז"א מכונה מלכא קדישא (זהר בשלח נד ע"ב) (ב"ע צ"א ע"א). פתח רבי יצחק ואמר (מיכה ז) מי א"ל כמוך נושא עון וגו' ישוב ירחמנו וגו' תתן אמת ליעקב וגו'⁵⁹⁵ – התחיל רבי יצחק בפסוק "מי א-ל כמוך כו'", שכן הוא מדבר מסדר י"ג התיקונים הפנימיים של המשח רבות וכמו שיתבאר. והנה על אף שר' יצחק לא ביאר כי אם את התיקון הראשון בלבד, אעפ"כ הזכיר את כל י"ג התיקונים, באומרו את כל הפסוק ד"מי א-ל כמוך", והיינו גילוי המו"ס בעצמו והוא כולל את כל שאר התיקונים (ב"ע צא ע"א). והנה התיקון הראשון הוא בסתימו, שכן ביכולתו לישא עון ולכוף את החיצונים, ולכן נק' דרך שבח "מי א-ל כמוך"⁵⁹⁶ (ב"ע קיד ע"א). דתניא תליסר מכילין אתחזון הכא, וכלהו נפקין מתליסר מבויעין דמשח רבות דתיקוני {קלא:} דיקנא קדישא עתיקא דעתיקין טמירא דטמירין⁵⁹⁷ – מו"ס הוא טמירו מכל האצילות בתוך המשח רבות, והם טמירין בתוך השערות. כמו כן הדיקנא עצמו הינו טמירו דטמירין, שכן נסתר הוא בתוך או"א, והם תליין בב' המזלות נוצר ונקה, ואילו או"א הינם טמירין בעלמא דאתכסייא (זהר ויצא קנד ע"א), והמה טמירין תוך זר"נ (ב"ע צא ע"א).

תנא תקונא דדיקנא טמיר וסתים – "טמיר" היינו על ידי פעולת עצמו, וסתים הוא פעולה על ידי אחר הסותמו (בהגר"א על ספד"צ כח ע"ג ד"ה וז"ש). וביתר ביאור בחילוק שבין טמיר לסתים היא, שלשון "טמיר" שייך על דבר הנעלם מעין הרואה, אם כי ניתן לראותו אם מסירים את המחיצה. אמנם סתים היא גניזה גדולה יותר, וקאי על דבר שבלתי אפשרי להשיגו. משח רבות הנ"ל, הרי הוא תיקוני הדיקנא המשפיעים בז"א חיות ממו"ס, והוא טמיר גו דיקנא וסתים באו"א. והנה יש למשח רבות קצת גילוי לאו"א, שכן אין ביניהם מחיצה אלא מחיצת השערות בלבד וממילא שם הוא אינו אלא טמיר. אמנם בין המשח רבות לזו"ן יש גם את מחיצת האו"א עצמם, ממילא משם ואילך הוא סתים (ב"ע צא ע"א). טמיר ולא טמיר – כלפי או"א הת"ד אינם טמירים לגמרי, שכן הם משיגים את הדיקנא עצמו החופף עליהם (ב"ע צא ע"א). סתים ולא סתים – לשון "סתים" הוא לגבי זו"ן, שכאשר דיקנא דע"ק מאיר לדיקנא דז"א הוא עובר דרך או"א בבחי' מעבר בלבד (בהגר"א על ספד"צ יב ע"א ד"ה ח"ס ויעבור). ממילא מבחינה זו מכיוון שאינו אלא דרך מעבר ולא השפעה גמורה, יקרא הדבר שביחס לז"א הוא סתים ולא סתים (ב"ע צא ע"א). בתקוני ידיע ולא ידיע – מצד תיקוני השערות הוא ידוע ומושג לז"א, אמנם בעצמותו הוא "לא ידיע" כלל. ועוד יש לפרש, שנקט כאן בג' לשונות "סתים", "טמיר" ו"לא ידיע", והמה רומזים על ג' ההוי"ת דמו"ס, הרי הם שורש חב"ד: "טמיר" בחכמה, "סתים" בבינה, ו"ידיע" בדעת (ב"ע צא ע"א).

⁵⁹⁴ ב"ע צא ע"א לא גורס את המוסגר.

⁵⁹⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה בתליסר.

⁵⁹⁶ "דרך שבח" כל' ולא למימרא שהוא פועל איזו שהיא פעולה.

⁵⁹⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה בתליסר.

מחיר האדרה

תקונא קדמאה הא תנינן דכל שערא ושערא וכל נימא ונימא לא מתדבקא לחברתה⁵⁹⁸ – כמו בשעת התיקון, כל בחינה עומדת בזכות עצמה, ואינה נכנסת בשל חברתה. ולא זו בלבד שאינם מתערבים זב"ז, אלא אפילו השערות הנוגעות לאותה הבחינה אינן מתדבקות זו לזו כלל, אלא יש הפרש אורא בין כל שערה לחברתה, וכאילו שיש פרסה בין כל בחי' ובחי' (ב"ע צא ע"ב). ושאר נימין דדיקנא לאתקנא מתקונא דשער רישא – כלומר בסיום שערות הראש בסוף הפאות אצל האודנין, אז מיד אח"כ מתחילים תיקוני הדיקנא. והטעם, שכן שערות הראש שייכים למידת הכתר ואילו שערות הדיקנא שייכים למידת חכמה (ב"ע צא ע"ב). הכא אית לאסתכלא – כאן בא להקשות קושיא: הרי הדבר פשוט שאין טבע שערות הראש ושערות הדיקנא שווה. שערות הראש רכים וארוכים יותר ומתפשטים דרך אחור, ואילו שערות הזקן מתפשטים דרך יושר (ב"ע צא ע"ב). אי כל נימין דשער רישא ונימין דדיקנא יקירא עלאה בחד נימא⁵⁹⁹ אתכללו – כלומר, אם אכן הם יוצאים משורש א' (שכן שניהם מתחילים ממו"ס), וכדלעיל (קכח סוף ע"ב) שכאשר הם בשרשם הם מכוונים נימים (ב"ע צא ע"ב). (ס"א בחד מתקלא אתקלו) – אם גורסים כך, אזי גם זה מרמז למו"ס הקרויה מתקלא⁶⁰⁰ וכמש"כ בהגר"א על ספד"צ (ב ע"א ד"ה וכו'). אמאי אלין אריכין ואלין לא אריכין, אמאי נימין דדיקנא לא אריכין כולי האי וקשיין, ואלין דרישא לא קשיין אלא שעיעין – אם הם אכן יוצאים משורש א' וכנ"ל, מה טעם החילוק ביניהם. והתירוץ הוא, ששערות הדיקנא הם יותר רחמים משל ראש, וכמש"כ הגר"א בביאורו על ספד"צ (ה' ע"ד ד"ה וידוע) ששערות הדיקנא באים דרך נקבים פתוחים דהיינו נקבי אח"ף⁶⁰¹, ואילו שערות הראש צומחים דרך נקבים סתומים. ועוד, ששערות הדיקנא הם בבחי' אור ישר ואילו של ראש מאיר דרך אור חוזר (ב"ע צב ע"א). אלא כל נימין שקילין דרישא ודיקנא – דהיינו ששניהם מסתיימים בשוה כנגד רישא דז"א (ב"ע צב ע"ב). דרישא אריכין על כתפין למיגד מרישא לרישא דזעיר אפיין מדהוא משיכא דמוחא למוחא דיליה ובגיני כך לא הוו קשיין – זהו הטעם ששערות הראש הינם יותר דינים משל דיקנא, שכן שערות הראש דא"א יורדים לז"א (בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ד וידוע). מוחין דז"א מקבלים מהעמר נקי (בהגר"א על ספד"צ כא ע"ג ד"ה בעמר עד אתוון⁶⁰²), דהיינו שהעמר נקי ממשיך את ההארה ממו"ס למוחין דז"א. אין תכלית שערות העמר נקי אלא למיזון⁶⁰³ את המוחין דז"א משא"כ שערות הדיקנא אשר תכליתם גם לשבור את השונאים⁶⁰⁴. ולכן אין שערות הראש קשים כשערות הדיקנא. (ב"ע צב ע"ב). וע"ד אתחזון למהוי רכיכי – דהיינו ששערות הראש אינם כ"כ רחמים כשל הדיקנא, ורק למראה העין הוא ש"אתחזון למהוי רכיכי", למימרא שפעולתם אינה לתברא שנאין וכנ"ל (ב"ע צב ע"ב).

⁵⁹⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה מקמי, שמש"כ שהשערות לא נדבקים זב"ז הוא פירוש למה שכתוב בעמוד א' בעניין "שקולא טבא".

⁵⁹⁹ דהיינו שורש השערות.

⁶⁰⁰ דווקא הוא קרוי כך ע"ש שהוא המתקלא הראשון.

⁶⁰¹ כלומר שיוצאת הארה דרך הנקבים האלה המצטרפת לשערות הדיקנא, ולכן הם נחשבים לא, ועי' לש"ו כללים ח"א אבנ"מ בסוף כלל ה'.

⁶⁰² עי' בהגר"א על ספד"צ כ"א ע"ג ד"ה בעמר, שזה אינו לידת המוחין אלא תיקון המוחין, ועי' שם מה שהבאנו מהב"ע ראיה לזה.

⁶⁰³ זה לשון האדרא קכט ע"א: דנפק ממוחא סתימאה (דבתר כותלא) ונהיר ונגיד בההוא נימא לנימין דזעיר אנפין, ומהאי מתקן (ס"א מתזן) מוחיה, וכדין נגיד ההוא מוחא לתלתין ותרין שבילין.

⁶⁰⁴ נקט כאן בלשון שבירה לגבי שונאים, וקשה קצת, שכן אמנם לשון שבירה שייך כאן וכמ"ש בדף קלא ע"ב שם בעניין דיקנא דא"א הלשון היא "לתברא ולאכפייא כל גזרי דינין" אך לשון "שונאים" הוא שייך בעיקר לגבי דיקנא דז"א וכמ"ש לקמן קלט ע"ב "לאכנעא שנאו" ואילו בדיקנא דא"א יותר שייך לשון "דינים" וכנ"ל, וצ"ע. ואולי רבינו לא דייק כ"כ בלשונו.

מחיר האדרא

כאן מפרש את סוד נגידו דמו"ס למוחא דז"א (ב"ע צב ע"ב). תאנא מאי דכתיב (משלי א) "חכמות בחוץ תרונה", ולבסוף כתיב "ברחובות תתן קולה", האי קרא לאו רישיה סיפיה ולא סיפיה רישיה – פי', תחילת הפסוק הוא בלשון רבים וסופו בלשון יחיד. תחילה מדבר הפסוק בסוד ב' המוחין חכמה דע"ק וחכמה דז"א, שקודם הארת מו"ס המה ב' חכמות נפרדות, שכן מקום ז"א הוא מתחת לטבור, וכאשר נמשכת הארת מו"ס לז"א דרך הנימין אזי מתחברים להיות אחד. ובזאת יתבאר עניין נקיטת הפסוק בלשון נקבה, שכן עיקר עניינו קאי על סוד המו"ס שהוא מסטרא דנוק' (ב"ע צב ע"ב). אלא חכמות בחוץ תרנה, כד נגיד ממוחא סתימאה דאריך אפין למוחא דזעיר אפין באינון נימין, כאלו מתחבראן לבר תרין מוחין ואתעביד חד מוחא – כאן רואים שז"א מכונה "לבר" (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה וז"א). כאילו מתחבראן, כלומר שמו"ס ומוח דז"א מתחברים להיות אחד. אמנם אין זה יחוד גמור, מכיון שהוא על ידי האמצעי הרי הם הנימין (ב"ע צג ע"א). בגין דלית קיומא למוחא תתאה אלא בקיומא דמוחא עלאה – כל קיום העולמות הוא על ידי המו"ס, הרי הוא שירותא דמתקלא (בהגר"א על ספד"צ ב ע"א ד"ה וכן התחלת המתקלא). ויותר בפירוט, קיום המוחין דז"א הוא התיקון, והוא נעשה על ידי ג' ההויות דמו"ס (ב"ע צג ע"א). וכד נגיד מהאי להאי כתיב תתן קולה חד – דהיינו בלשון יחיד.

ובגין דנגיד ממוחא למוחא באינון נימין⁶⁰⁵ (כאלו מתחבראן לבר תרין מוחין ואתעביד חד מוחא באינון נימין) אינון לא אשתכחו קשישין – ע"י השערות דרישא דע"ק נמשכת הארת מו"ס למוחא דז"א. מכיון שכן הוא, הוצרכו אותם השערות להיות רכיכין ושעיעין, כדי שלא יהיה עיכוב בהארת המוחין הנמשכין בהם. ואם היתה שם בחי' דין, לא היו מאירים למוחין דז"א, שכן לא היתה מתגלה הפנימיות של המשח רבות שבהם (ב"ע צג ע"א). מ"מ, משום דאי אשתכחו קשישין לא נגיד חכמתא למוחא בהון, בגיני כך לית חכמתא נפקא מבר נש דאיהו קשישא (ס"א קשיא) ומארי דרוגזא דכתיב (קהלת ט) דברי חכמים בנחת נשמעים, ומהכא אוליפנא מאן דשערוי דרישיה קשישין לאו חכמתא מתישבא עמיה – טבע הדינים הוא לצמצם את האורות. והנה ישנה כאן ראייה שאף האדם דלתתא ניכר ע"י שערות דיליה, שאם השערות שלו הם קשישין ותקיפין לית חכמתא שריא ביה, שכן אור המוחין שלו הם מצומצמים מאד. ומביא ראייה מלשון הפס' "דברי חכמים בנחת נשמעים", ללמדינו שכאשר האדם הוא ממארי דרוגזא, אין חכמה מתגלה בו (ב"ע צג ע"א). וע"ד אינון אריכי למיתי תועלתא לכלא – זהו תירוץ על הקושיא למה שערות דרישא הם ארוכים יותר, שכן תכליתם הוא 'למיתי תועלתא' לכל הפרצופים, ור"ל, שלא זו בלבד שז"א לבד מקבל הארה מהנימין הנ"ל, אלא אפילו או"א. ואף ע"פ שהם עוברים דרך או"א בבחינת מעבר בלבד (בהגר"א על ספד"צ יב ע"א ד"ה וז"ס ויעבור), מ"מ או"א נהנים ממנו, שכן היא המידה, שכל פרצוף שהארה עליונה כל שהיא עוברת דרך עליו, הוא נהנה ממנו (ב"ע צג ע"א). מאי לכלא, למיעל על חוטא דשדרה דמתשקיין מן מוחא⁶⁰⁶ – כוונתו שלא יקשה לך שלפי הנ"ל יעלה שעיקר אור הנימין הוא אינו אלא לז"א, ואם כן צ"ע כיצד מקבלים או"א הארה משם. לכן אמר דתכלית האור הוא "למיעל על חוטא דשדרא", שהארת הנימין נמשכים על העורף מאחור דרך חוטא דשדרה, הרי הוא סוד

⁶⁰⁵ ע"י ב"ע צ"ג ע"א שכנראה שהוא לא גורס את המוסגר במקומו, שכן זה כבר כתוב לעיל, ושם הוא שמפרשו.

⁶⁰⁶ ע"י בהגר"א על ספד"צ כא ע"ג ד"ה בעמר. וע"י לשו"י כללים ח"א כט ע"ד שכל נה"י דעליון נותן עטרין לחו"ב דתחתון, וזה מתקן את אחוריהם ע"מ שהזרע ירד דרכו למטה ליסוד.

מחיר האדרא

הדעת הנמשכת מהמוח ועד לטבור מאחור. ושם הוא מקום או"א הסובבים את א"א מב' צדדיו (ב"ע צג ע"א).

ובג"ד לא תלי שער א דרישא על שער דדיקנא – זהו הטעם מדוע אמרו שיש להסיר את השערות מעל האודנין ולהחזירם לאחור. דהיינו חוץ מסגולת קבלת תפילה שטמון בדבר זה, מתבאר כאן טעם נוסף, כדי שלא לערב את שערות הראש עם שערות הדיקנא. שכן שערות דגלגלתא מאירים באור חוזר, ואילו הדיקנא מאיר באור ישר (ב"ע צג ע"ב). דשער א דרישא תלי וסליק על אודנין לאחורוי – ובשונה מהחיוורתא שיורדים לפנים דז"א (פת"ש א"א כב). ולא תלי על דיקנא משום דלא אצטריך לאתערבא אלין באלין – כל זה רק בא"א ולא בז"א (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה אוכמין). דכלהו מתפרשן בארחהיהו – כל א' יוצא בדרך המיוחדת לו לבדו (ב"ע צג ע"ב).

תאנא, כלהו שערי בין דרישא בין דדיקנא כלהו חוורי בתלגא – אע"ג שמבואר כאן שכלהו חוורין כתלגא (דהיינו רחמים גדולים – ב"ע צג ע"ב), כ"ז לא אמר אלא ביחס לז"א, אמנם האמת היא שהדיקנא הוא יותר חיור (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ד וידוע). ותאנא אינהו דדיקנא קשישאי כלהו – השערות קשות מכיוון שעליהן לצמצם את אור המו"ס להורידו למטה כדי שיוכלו התחתונים לקבלו (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ג לבושין). אפילו ששערות הדיקנא הינן תקיפין המה ג"כ רחמים, כדי לעשות דין ברשעים ולהשפיל את הסט"א (ב"ע צג ע"ב). מ"ט, משום דאינון תקיפא דתקיפין – הם תקיפין כדי לתברא דינים תקיפין⁶⁰⁷ (ב"ע צג ע"ב). לאחסין⁶⁰⁸ (נ"א לאחתא) אינון י"ג מכילין מעתיק דעתיקין – הם ממתקים את הדינים על ידי כך שהם ממשיכים למדות דז"א את ההארה שקבלו ממו"ס. ומ"ש 'לאחסין' הוא, שכל האורות הנמשכים לז"א הם בסוד ירושה⁶⁰⁹, אחסנתא דאבוי ודאימא (ב"ע צג ע"ב)⁶¹⁰. והני מכילין מקמי אודנוי שריין – אצל האזנים שבפנים, דהיינו שהם הולכים בדרך יושר. ועוד, שהם מקבלים הארה מבחי' אורא ומו"ס, שכן הם מתגלים בפנימיות האודנין (ב"ע צג ע"ב). והני מכילין סתימן אינון דלא יתערבון באחרנין⁶¹¹ (ס"א דאתחסינו לתתא והכי תנינא מקמי אודנוי שריין שערי משום דבלחודדיהו אינון ולא אתערבו באחרנין) – דהיינו שאותם האורות הפנימיים, הרי הם המשח רבות, הם סתימן מאד ואינון מתערבין באחרנין שכן הם תיקונים דז"א, שבהם אין מתערבים אלא חיצוניות השערות דדיקנא דע"ק (ב"ע צג ע"ב).

ואי תימא דלית אחרנין בוותייהו, לא – כיון שמיכה לא גילה בשבחיו כי אם את הפנימיות הרי הוא המשח רבות, היה מקום לומר שאין בשערות בחינות חיצוניות כלל. לכן אמר כאן שאינו כן, דאית "אחרנין כוותייהו" הרי הם השערות עצמם שהם כלים אל הפנימיות. והנה מיכה לא הזכיר את י"ג המדות לצורך תיקון העולם, כי אם בבחי' שבחא דעתיקא לבד (וכדלקמן בעמוד), שכן כל השירים

⁶⁰⁷ כדלקמן קלא ע"ב ד"ה אינון תליסר.

⁶⁰⁸ ב"ע צג ע"ב לא גורס את המוסגר.

⁶⁰⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ג ד"ה לבושין דיקר, ועי' הקדו"ש צב ע"ג שירושה היא ביטוי לדברים שאין להם הפסק לעולם.

⁶¹⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ יד ע"ב ד"ה וז"ש כאן, שמביא ע"ז את לשון הא"ז רצא ע"א דהאי בן נטיל סימנין דאבוי ואמיה ואקרי דעת דהוא סהדותא דתרווייהו כו' עיי"ש. ועי' בהגר"א על ספד"צ טו ע"ג ד"ה ואמר ביה"ו, ז"ל, ר"ל אע"ג דאמר ב' דרגין [דהיינו ג' אותיות יה"ו] בדעת, שהן תרין עטרין דא"א, וכן הפסוק כולל בו ב' דרגין, מ"מ אינון אלא ג' דרגין דבן ירית תרין חולקין דבן ובת, ולכן כלן כלילן ביה"ו, וכמ"ש בא"ז (רצב ע"ב) בחללא דגולגלתא נהירין ג' נהורין כו' ארבע אינון כמה דאימנא אחסנתא דאבוי ואמיה ותרין גניזין דלהון כו'.

⁶¹¹ ב"ע צג ע"ב גורס את המוסגר.

מחיר האדרא

והתשבחות המה הביורורים דסלקין למו"ס. וכדי להורידם לתתא לתקן את העולם, היה צריך שמשו רבינו ימתק את הדינים של דיקנא דז"א, לכן הזכיר הוא את החיצוניות שלהם המתלבשים בדיקנא דז"א, והיינו י"ג המידות הנזכרים בפרשת כי תשא (ב"ע צג ע"ב). דתניא, תליסר מכילין דרחמי מעתיקא קדישא: – רשב"י מביא ראיה מהברייתא שהשבחים שהזכיר מיכה המה המידות הפנימיות ומונה אותן כאן כסדרן. (ב"ע צג ע"ב). מי אל כמוך חד, נושא עון תרי, ועובר על פשע תלת – 'ועובר על פשע' הוא כנגד מידת חנון שבכי תשא והיינו ת"ת (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה ואמר דכתיב). לשארית נחלתו ארבע, לא החזיק לעד אפו חמש, כי חפץ חסד הוא שית, ישוב ירחמנו שבעה, יכבוש עונותינו תמניא, ותשליך במצולות ים כל חטאתם תשעה, תתן אמת ליעקב עשרה, חסד לאברהם חד סר, אשר נשבעת לאבותינו תריסר, מימי קדם תליסר, לקביל דא אל רחום וחנון וגו' ואינון לתתא – י"ג התיקונים של משה נמשכין מע"ק לז"א (בהגר"א על ספד"צ יא ע"ד ד"ה וז"ס ויעבור)⁶¹² וי"ג המידות שבמיכה הם בא"א (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה והתקונין). מכאן רואים שכל הגילויים שבא"א הוא רק על ידי הז"א, שנמשכים התיקונים מא"א, שם הם עדיין נעלמים, לז"א, דרך המזלין, ובז"א הם מתגלים (לש"ו כללים ח"ב לח ע"ד).

ואי תימא משה איך לא אמר⁶¹³ אלין עלאין, אלא משה לא אצטריך אלא לאתר דדינא אשתכח – לא היה ראוי להזכיר כאן את י"ג התיקונים הפנימיים, שכן מצד עצמם הם אינם מתלבשים בדיקנא דז"א, ואין תכליתם אלא לעמוד מרחוק להשלים את תיקוני ע"ק בלבד, להעלותם לשלימות הנצחי המושרש במו"ס לצורך שכר הצדיקים (ב"ע צג ע"ב). ובאתר דדינא אשתכח לא בעי הכי למימר, ומשה לא אמר אלא בעידנא דישראל האבו ודינא הוה תלייא – דהיינו לאחר חטא העגל היה פגם גדול בעולם האצילות ופגם בדיקנא דז"א (ב"ע צד ע"א), ואז היו הדינים תלויים בז"א. אמנם התיקונים אז טרם פעלו את פעולתם, ולא היה שם אלא קטרוג גדול, והיה הדבר תלוי בתפילה וכמש"כ⁶¹⁴ (ב"ע צד ע"ב). ובגניני כך לא אמר משה אלא באתר דדינא אשתכח – כלומר שלכן משה רבינו ע"ה לא הזכיר אלא את חלק החיצוניות היורד לז"א, שכן שם דינא אשתכח (ב"ע צד ע"ב). אבל בהאי אתר סדורא דשבחא דעתיק יומין מסדר נביאה – מיכה לא הזכירם לצורך תיקון העולם, אלא לתכלית סדר שבחא דעתיקא בלבד, והוא לשם נחמות ישראל דלעתיד (ב"ע צד ע"ב). כל השירים והתשבחות הינם ביורורים דסלקין למו"ס, ועניינם שונה ממה שרצה משה לתקן בז"א (ב"ע צג ע"ב).

ואינון תליסר תקונין דדיקנא עלאה קדישא – דהיינו חלק החיצוניות הרי הן השערות עצמם (ב"ע צד ע"ב). טמירא דטמירין – דהיינו הפנימיות של השערות (ב"ע צד ע"ב). לתברא ולאכפייא כל גזרי דינין – הטעם שהדיקנא מכונה "יקירותא" – דהיינו כבוד, הוא שכאשר מתגלה הדיקנא, מתגלים רחמיו, ונכפין כל הדינין, והרשעים כלין ושמו ית' מתגדל בעולם. וכאן בפרט מתגלה כליון

⁶¹² עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה ואמר עובר.

⁶¹³ ז"ל גליונות הלש"ו: וכן הוא בתרגום ירושלמי כי משה היה הקורא, ועי' רש"י שמות לג יט כי פירשו רוב המפרשים שהשם היה הקורא, ונראה כי היה הקריאה מהקב"ה גם כן אלא שהיה על ידי קולו של משה והיה שכינה מדבר מתוך גרונו ועל מה שהראה לו זהו שאמר אני אעביר כל טובי על פניך ועל הקריאה זהו שאמר וקראתי בשם ה' לפניך ור"ל שימשיך ויתגלה אותם בשם הו"ה ב"ה שהוא בז"א והמדבר היה השכינה עלאה כי בה משתכחין הי"ג מכילין דרחמי כמ"ש בספד"צ פ"ב והיה נמשך ומתלבש הדיבר בקולו של משה, עכ"ל.

⁶¹⁴ ברכות לב ע"א: כיון שאמר הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי, מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים, משל למלך שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה, והיה אוהבו יושב לפניו ומתירא לומר לו דבר, אמר המלך אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך, אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והצילו.

מחיר האדרא

הרשעים (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ואמר יקירותא). גילוי י"ג ת"ד מחזיר את כל הדינים להיות רחמים (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה ואמר). י"ב⁶¹⁵ התיקונים דע"ק עשויים לתברא דינים, וכל גזרי הדינים הינם הדינים הקדושים, המצווים את שוטרי הדין לעשות את פעולתם. לכן נקט כאן בכפל לשון "לתברא" ולאכפייא": כנגד הסיגים והקליפות הרי הם שליחי הדינים, הם באים "לתברא", דהיינו שבירת כחם וביטולם להטמינם בנוק' דתהום רבה⁶¹⁶ (לתברא). וכנגד הדינים הקדושים עצמם שבז"א, באים הם לכופם לחסדים (והיינו "לאכפייא"). והנה כמו כן אפשר להבין את הדברים באופן הפוך: הדינים הקדושים נשברים לגמרי ומתהפכים לחיזור, ואילו הקלי' אפילו בעת רצון אינם מתבטלים לגמרי. והיינו דוגמת השערות של הדיקנא שהם קשישין ותקיפין, והם שרשי הדינים, וכל דבר נכרת בשורשו⁶¹⁷. והנה סוד הביסוס הזה הוא על ידי זיווג, וכאן הוא זיווג נעלם דהיינו בטישו דאורא ומ"ס. וכנגד שורשו העליון הזה אמר (לעיל) שהוא "טמירו דטמירין"⁶¹⁸ (ב"ע צד ע"ב). בדיקנא יש גילוי של תמצית אורו של המ"ס, וממילא אין מקום לשום חסרון (לש"ו דע"ה ח"ב טו ע"ב). מאן חמי דיקנא עלאה קדישא טמירא דטמירין דלא אכסיף (ס"א אתכסי) מניה, ובג"כ כל שערוי קשישין ותקיפין בתקונוי – כאשר מאירים י"ג ת"ד דא"א בז"א, חוזרים כולם לרחמים. לכן מי שרואה כן בחלום מובטח לו דשלים במאריה (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ואמר על). כאן מפרש מ"ט מתבטל הס"א על ידי גילוי הדיקנא, והוא שמגודל הארת הדיקנא הם מתביישים, וצריכים להטמין עצמם בנוק' דתהום רבא. ועוד, כאשר ז"א רואה את הארת הדיקנא דע"ק אזי מתהפך הוא לחיזור, הרי הוא בחינת החסדים שהם בגוון כסף, והיינו החיזורא, כיסופא דכל כיסופין⁶¹⁹ (ב"ע צד ע"ב).

{קלב}. ואי תימא אי הכי, הא שערי דלתתא אינון אוכמי, אמאי לא הוו דא כדא, דתניא כתיב (שיר ה) קווצותיו תלתלים שחורות כעורב, וכתיב (דניאל ז) ושער רישיה כעמר נקא – רצונו להקשות: לפי מה שנתבאר, שכאשר יורדים השערות דדיקנא דע"ק לדיקנא דז"א מתהפך אף הדיקנא דז"א לחיזור, אם כן כיצד יתכן שמצינו שדיקנא דז"א הוא שחור, הרי כל מציאותו אינו אלא על ידי דיקנא דע"ק (ב"ע צה ע"א). לא קשיא הא בדיקנא עלאה הא בדיקנא תתאה – מתרץ שאף שכל דבר שנמצא בז"א מושרש בע"ק, מ"מ בירידת האורות למטה במקום הצמצום הוא שנעשו השערות שחורות, שכן הם לבר מגופא⁶²¹ ומתחת לפרסה. ומ"ש שדיקנא דז"א הוא לבן, הוא רק בעת רצון שעולה ז"א עד ע"ק למעלה מן הפרסה (ב"ע צה ע"א). וע"ד כד אתייהבת אורייתא לישראל אתייהבת באש שחורה על גבי אש לבנה – דוגמת השערות שעל עור הגלגלתא (בהגר"א על תיקו"ז קמא ע"א ד"ה ואיהי) דז"א (פת"ש א"א יד). שערות דגלגלתא הם פרטי ההנהגה החיצונית בסידרי הטבע, בסוד הכוכבים והמזלות. והחיזורתי שבין השערות הינן בסוד ההנהגה הפנימית (פת"ש גדלות דז"א נח). והנה כאן מחדש שכאשר ניתנה

⁶¹⁵ נדצ"ל י"ג.

⁶¹⁶ אם כן אין לסיגים ולקלי' שייכות לקומת הקדושה כלל, שכן שבירתו היינו תיקונו. עי' לעיל הערה 329.

⁶¹⁷ עי' לעיל הערה 244.

⁶¹⁸ מהגר"א הנ"ל משמע כפשט הראשון.

⁶¹⁹ עי' ספד"צ ג' ע"א וגר"א שם ד"ה רישא ש"כיסופא" הוא הגלגלתא.

⁶²⁰ ב"ע צה ע"א גורס 'וכי'.

⁶²¹ עי' זהר בראשית כא ע"ב, דירכא איהו לבר מגופא, דיעקב גופא הוה. ועי' בהגר"א בסד"צ ו ע"ב ד"ה ונה"י, שמבאר את החילוק בין א"א לז"א שז"א הוא לבר מגופא.

מחיר האדרא

התורה לישראל נהיה לז"א שורש בע"ק⁶²². ושורשה הקדום של התורה הוא בצמצום א"ס ב"ה. וע"ז אמרו בפתיחת האידרא "ותאנא כד סליק ברעותא למברי אורייתא טמירא ב' אלפי שנין כו" ללמדינו שעליית הרצון היא בסוד הצמצום⁶²³ (ב"ע צו ע"א). והנה בביאור עניין אש שחורה ע"ג אש לבנה, יש להקדים היאך תלוי תיקון העולם בחיבור חצי המלבוש התחתון לחציו העליון: לאחר מיתת המלכים עלה מ"ן מתתא מתחת הפרסה לעילא, עד שנזדווגו ע"ב וס"ג של חציו העליון דא"ק⁶²⁴ והוציאו את אור המ"ה החדש לשם תיקון החצי התחתון. והנה חצי המלבוש העליון הרי הוא הפנים, הוא בסוד גוון חיוור דהיינו חסד (והוא בוקע הפרסא ומאיר סביב האותיות), וחציו התחתון הוא בסוד גוון שחור דהיינו דין ואחוריים (והיינו חומר דהאותיות עצמם) (ב"ע צו ע"א). ועקרא דמלה משום דהני שערי בגין דממוחא אשתכחו – ראשית מציאותם של שערות הראש הוא מו"ס. אמנם מקום עמידתם הוא למעלה על הגלגלתא, ובזה הוא שחלוקים שערות הראש משערות הדיקנא, שכן שרש הדיקנא הוא רק ממו"ס ולא מהגלגלתא. והנה זה ששערות הראש נחשבים אף הם כבאים ממו"ס הוא מכיוון שלבסוף אף הם יורדים לתתא ליתן הארה למוחין דז"א (ב"ע צו ע"ב). לאתמשכא למוחא דלתתא ואינן לעילא מן דיקנא – כלומר, מכיוון שמוחין דז"א מושרשים במו"ס היו צריכים שערות הראש לצאת ממו"ס, בכדי ליתן הארה למוחין דז"א. אמנם מצד מעלתם העצמית השערות הינם עליונות יותר משערות הדיקנא, שכן שרשם הוא בגלגלתא ותליין בבינה דרדל"א. משא"כ הדיקנא שששרשו הוא במו"ס אשר הוא מספירה בפ"ע, שכן הגלגלתא הוא כנגד כתר ואילו המו"ס הוא כנגד חכמה (ב"ע צו ע"ב). דיקנא בלחודוי הוא, וכל תקונוי בלחודיהון אשתכחו דיקנא בלחודוי ושערי בלחודייהו – כ"ז הוא דווקא בע"ק. בביאור עניין מה שחזר האידרא ואמר "אשתכח דיקנא בלחודוי ושערי בלחודייהו", יש הפרש בין שערות הראש לשערות הדיקנא, והפרש זה נמשך ג"כ להיות בין שערות הראש דז"א לדיקנא דז"א, והיינו עניין הכפילות. ועוד יש לומר, שמה שכפל דבריו הוא כדי לרמוז על כך שלא רק שערות הראש שונים מת"ד אלא באמת כל ז' תיקוני הגלגלתא (הכולל בתוכם את שערות הראש – ה"ה עמר נקי) אינם בני מינם של תיקוני הדיקנא דא"א, על אף ששניהם תיקונים ברישא דא"א (ב"ע צו ע"ב).

תקונא קדמאה תקונא דשאר מרישא דשערי דרישא – ר"ל שהתיקון הראשון מתחיל מיד לאחר סיום שערות הראש (ב"ע צו ע"ב). ותאנא⁶²⁵ כל תקוני דיקנא לא אשתכח אלא (מחומא דלבא) ממוחא דרישא (ס"א מתקוני דרישא) – מכיוון שהתיקון היחיד שתחילתו מן האודנין אינו אלא התיקון הראשון, היתה ה"א לומר שרק לתיקון זה יש הארה ממו"ס, וממנו באה ההשפעה ליתר התיקונים. לכן בא האידרא לבאר כי אין הדבר כן, אלא כל התיקונים מקבלים הארה ממו"ס, שכן המו"ס מכונה "מוחא דרישא" ללמדינו שהוא המוח המשפיע לכל (ומכונה כך לאפוקי מ"מוחין עילאין" שהוא כנגד מידת הכתר). מכיוון שהתיקון הראשון הוא היחיד שמקבל ממו"ס בקירוב מקום⁶²⁶ ולא דרך חלונות (כלומר חוטם

⁶²² והיינו תיקון. עי' הקדמת הגר"א לאד"ר, שעולה מדבריו שאלפיים תורה הם בבחינת עולם התיקון ביחס לאלפיים תהו, ועי' בהגר"א על ספד"צ כ ע"ג ד"ה וידוע, שעצם התיקון הוא אתעקרו הז"א ואשתיל בשמא שלים בע"ק. ועוד עי' א"ז רצ"ב ע"א: זעיר אנפין בעתיקא קדישא תלייא ואחיד.

⁶²³ שהרי אם הוא עולה פירוש הדבר הוא שכאשר עולה אורו למעלה ממילא האור שנותר בכלי שלו מצטמצם במקומו.

⁶²⁴ אמנם עי' כללים ח"א יב ע"א שבאמת זהו ע"ב וס"ג דמו"ס דא"ק.

⁶²⁵ ב"ע צו ע"ב גורס ותנינא.

⁶²⁶ עי' ב"ע פב ע"ב שידוע מחכמת הניתוח שהאוזן מחובר למוח.

מחיר האדרא

או פה) לכן הוא כולל את כל שאר התיקונים (ב"ע צו ע"ב). והכא לא פריש הכי דהא לא הוי אלא תקונא דא, דנחית מן רישא דשערי דרישא הכי אשתכח (חסר כאן) – על אף שתחילת מציאותם של כל התיקונים הוא במו"ס, מ"מ אין גילוי מהם אצל האזנים אלא התיקון הראשון בלבד (ב"ע צו ע"א).

ומהאי דיקנא אשתמודע כל מה דהוי ברישא⁶²⁷ – ממה שנתבאר לעיל שהמו"ס הוא שורש לכל הדיקנא כולו, יובן שע"י הדיקנא הוא שאנו משיגים את אורות המו"ס. והדברים פשוטים, שכן תכלית הדיקנא הוא גילוי אור הא"ס ב"ה ומדותיו והנהגותיו ית' לבני האדם, שהרי תחילה היו כל מדותיו ית' כמוסים במחשבתו והיו בבחינת מחשבה עלאה ומוחא סתימאה, ותיקון הבריאה הוא לגלות מדותיו והיינו גילוי הדיקנא. לכן נקראים תיקונים, שכן הם מתקנים ומשלימים את גילוי הא"ס לברואים. ולכן הדיקנא מכונה מהימנותא⁶²⁸, שכן בו תלויה אמונת ישראל. מ"מ אין גילוי לפי ערך שלימותו הבלתי ב"ת, אלא רק מה שמתפשט לנבראים לפי ערכם. ממילא יתבאר האי לישראל דנקט באידרא "מה דהוי מרישא" דהיינו מה שמתפשט ממנו והלאה לתחתונים (ב"ע צו ע"א). דאלף עלמין דחתימין⁶²⁹ (ס"א אלף עלמין חתימין) בעזקא דכ"א – בס' זוהר הרקיע מפרש שהוא סוד גבורה דע"י המתלבש במו"ס בבחי' אחוריים, והיינו אחוריים דאלקים דהה"ן ובגי' "אלף". והמה מאירים במו"ס המכונה כאן "עזקא דכ"א". וטעמו, שכן שם כלולים ד' מוחין חו"ב וב' עטרין של דעת חו"ג, והיינו ד' ווי"ן, והם בבחי' עזקא, שכן הם ד' קווין בצורה זו: ו. והנה על אף שלפי חשבוננו המו"ס הוא בבחינת מרובע בעל ד' ווי"ן ואילו העזקא הוא טבעת עגולה וצ"ע מה השייכות ביניהם. והנראה שהוא סוד עמוק: האמת היא שאין במו"ס כי אם ג' הוי"ת בלבד, הרי הם ג' המוחין חב"ד. אלא שהדעת כלולה משנים (חו"ג), והמרובע לעולם הוא יותר על העיגול רביע. נמצא, שכאשר נקח ג' קווין, ונעשה מהם עיגול, הוא יהיה עיגול היוצא מתוך המרובע, והוא ממש בצירור עזקא (שהוא עגול מבפנים ומרובע מבחוץ), ובכך רומז הוא על כללות ד' מוחין שבתוך ג' כמבואר. והנה מו"ס מכונה עזקא שכן בו נחתמו כל הנבראים הכלולים במחשבה עילאה, והוא כינוי להנהגת העולם שבעומק מחשבתו ית' שאינו מושג לשום נברא שכן הוא במו"ס, אלא שממנו נחתמים ומתהווים הברואים בגילוי. ולכן אמר דחתימין בעזקא וכו'. והענין, שכן העזקא הוא בבחינת ג' הספרים שבהם נברא העולם (ס"י פ"א מ"א) המחברים לעולמינו את השגת המו"ס שאצלו הכל בבחינת הווה, להיות להנהגת היה הווה ויהיה, הרי הם ראש תוך סוף של העולם, והמה אותיות דג' ההוי"ת בבחינת מלך מלך ימלוך (בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ד הגה"ה וסודו), וכן ג' הספרים הנפתחים בר"ה (ר"ה טז ע"ב⁶³⁰). אמנם זהו להמתגלה לנו, ולכן אין ידיעתו שבבחינת מו"ס מכריחתינו, ויש מקום לבחירה שכן יש מושג של עבר שאפשר לתקנו בעתיד. והנה עזקא הוא ג"כ מלשון (ישעיה ה ב) "ויעזקהו ויסקלהו כו". "עזוק" הוא החפירה שחופרים סביב הגפן כדי לשומר. והענין, כי גבורה עילאה דרדל"א המתלבשת במו"ס הוא סוד היין המשומר בענביו (ברכות לד ע"ב⁶³¹). והוא סוד הכרם המשומר ממגע הסט"א, שם הוא כחמר טב דיתב על דורדייא (לעיל קכז ע"ב). והנה מו"ס עצמו הוא בבחינת החפירה שסביב הכרם, והיא מכונה "עזקא דכ"א", דהיינו שמירה לבוצד"ק עי"כ שהוא סותם אותה מכל צד, ולכן הוא אכן נקרא "סתימאה", דלא אתפתח קרומא כמו בז"א. ועוד יש בזה סוד עמוק

⁶²⁷ ב"ע צו ע"א גורס 'מרישא' ולא 'ברישא', וכן הוא בדפוס מנטובא.

⁶²⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ יז ע"ד, ועי' לעיל קלא ע"א.

⁶²⁹ הב"ע צח ע"א לא גורס את המוסגר.

⁶³⁰ עי' ת"ז ה' ע"א ובגר"א שם שזהו עצם התיקון.

⁶³¹ עי' זהר תולדות קלה ע"ב.

מחיר האדרא

יותר ונורא מאד. הנה מו"ס הוא בבחינת פרצוף שלם. והנה יסוד הנוק' שקוע לגיו ע"י הגבורות, לכן במו"ס הוא המקום קיבוץ הגבורות וביסוד דילה, והיינו בחינת עזקא דכייא, ושם הם אלף עלמין דחתימין בעזקא, שכן לעולם ביסוד הנוק' הוא סוד החותם (ע"י ה"ג מנצפ"ך), וכל צורת התגלות הגבורות למטה, שורשה הוא למעלה במו"ס. והנה יסוד הדכר הוא בסוד א"ל שד"י, הרי המה החסדים המתגלים בפומא דאמה. ומו"ס הוא מקום בטישו דחיוורא דגלגלתא הרי הוא דכורא דלעילא, והיינו זיווגא עילאה בטישו דאורא ומו"ס, וא"ל שד"י במילואו הוא אל"ף למ"ד שי"ן דל"ת יו"ד ובג"י אלף, וה"ס "אלף עלמין דחתימין בעזקא דדכיא". עוד יש לפרש באופן אחר, שמ"ש "באלף עלמין" הכוונה היא למו"ס עצמו ובסוד אל"ף פל"א⁶³², שכן כל האותיות שרשם הוא בבוצד"ק דמדיד משחתין (ד"ח נ"ח ע"ב), וכאשר יוצאים מהמו"ס שהוא בחי' אלף עלמין אז מתגלות האותיות הכלולות באלף ולכן מתחלקות באופן של אי"ק בכ"ר⁶³³ והמה בעלי צורה של ג' קווין, הרי הם ג' הוי"ת דמו"ס, והם ג' פ ט'. וזהו השורש לבנין כל פרצוף, שכ"א מהם בנוי מט' כלים פנימיים, ט' כלים תיכוניים, וט' כלים חיצוניים. והוא ממש סוד א"ב דאי"ק בכ"ר, וכידוע שבנין כל העולמות הוא ע"י מו"ס דהיינו בוצד"ק שעשתה את כל הכלים, דהיינו ז"ך אותיות. במו"ס כל האותיות הינם רק בסתימות ונכללים באות א', והוא עניין היותם נעוצים סופן בתחלתם (ס"י פ"א מ"ז) דהיינו אות א' המשלים לאלף בא"ב דאי"ק בכ"ר. וז"ס אל"ף עלמין. והנה האלף עלמין נכללים ביו"ד כאשר האלף הוא בציור יו"ד' (כזה: א). והנה צורתו האמיתית של היר"ד הינה צורת הנקודה אשר לעולם צורתה עגולה, והיינו מש"כ האידרא "דחתימין בעזקא כו"⁶³⁴, שכן כבר נתבאר שהעזקא הוא עגול וממילא הוא בציור י', והוא סוד י' דנפקין מאורא ואשתאר אור⁶³⁵. ר"ל, שאורא דבטיש במו"ס הוא ע"י היר"ד שבו (ובסוד הטיפה הזרעית), והוא בסוד אבא דנפיק מיני', ומו"ס הוא בבחי' בינה דע"ק. ומה שיוצא מאורא הוא בבחי' חכמה יו"ד, למו"ס שהוא בינה כמבואר. ויו"ד זה הוא בבחינת אורא דכייא, ולזה אמר דחתימין בעזקא דכייא, ר"ל, שאלף עלמין דמו"ס הם חתימין ע"י יו"ד דאורא, שמיר"ד נעשה א וכמש"ל, והוא סוד טבעת הקידושין שנותן אבא לאימא והוא טבעת של כסף מעלמין דכיסופין (ב"ע צז ע"א). עזקא דכליל כל עזקין – דהיינו מו"ס, ה"ה השורש הראשון של הגבורות הנמצאים באצילות. והנה המוחין חב"ד מכונים עזקאין⁶³⁶, ושורש כל המוחין הוא במו"ס. ועוד אפשר לפרש שזהו אורא, שכן מיניה נפיק אבא שאף הוא מכונה עזקא, והוא כולל את כל החכמות של כל הפרצופים (ב"ע צח ע"א)⁶³⁷. אורכא דכל שערא דנחית מקמי אודנוי לא הוי אריכא – לכאורה קשה, הרי השערות של התיקון הראשון דדיקנא הם ארוכים ומתפשטים עד הפה ומ"ט כאן אומר שאינם ארוכים. אמנם לא קשיא מידי, שכן הם קצרים יותר מב' המזלות אשר התפשטותם עד הטבור, ולכן א"א לכנותם ארוכים (ב"ע צח ע"א). ולא אתרדבך דא

⁶³² ע"י ת"ז קל"ז ע"ב: א' מן אבגית"ץ איהו כתר אמון מופלא ומכוסה, ע"כ. וע"י גר"א שם וז"ל (דף קל"ח ע"א), אמון מופלא ומכוסה הן בג' רישין דביה, מ"ס הוא האמון דביה נעשה כל, וכו' ומכוסה הוא אורא עלאה, ומופלא הוא רישא עילאה לכל רישין ואל"ף מורה על כולם, עכ"ל.

⁶³³ ע"י יהל אור ח"ב לט ע"ד, שט' הספירות שמכתר עד יסוד שבג"ר הם כנגד יחידות (א' ב'), ושבז"א כנגד עשרות (י' כ'), ושבנוק' כנגד מאות (ק' ר'). וע"י מקורו שבתיקו"ז כ' ע"א וכלהו תליין מן אי"ק. והם נכללים באלף מכיוון שאפשר לעשות מהם את כל המספרים מא' עד תתקצ"ט.

⁶³⁴ כלומר שאת האלף אפשר להעמיד כהאות אָלף.

⁶³⁵ ע"י זהר בראשית ט"ז ע"ב. ונתבאר לעיל דף קכח ע"ב ד"ה בחללא דגלגלתא.

⁶³⁶ ע"י מבר"ש כד ע"ד. אמנם נלענ"ד ששיטת הגר"א אינה כך שכן בכל מקום שמצאתי בגר"א את עניין ה"עזקא" מבארו בבינה ולא בחכמה, וצ"ע.

⁶³⁷ ע"י לש"ו דע"ה ח"ב מג ע"א, ה"עזקא רבא" הוא יסוד דבינה, שכן יסוד דמלכות מכונה "עזקא זוטא". וע"י בהגר"א על תז"ח כד ע"ג שעזקא הוא לשון המורה על בינה. וע"י בהגר"א על תז"מ מ"ז ע"ג ומ"ז ע"ד, שלשון זו מורה על נוק' או על עטרת היסוד.

מחיר האדרא

ברא⁶³⁸ – אין השערות מתדבקים ומסתבכין זה בזה, אלא כל א' עומד בפ"ע שכן היות כל א' עומד לעצמו הוא עיקר התיקון (ב"ע צח ע"ב). ולא⁶³⁹ (ס"א דכלא) נחתין אלין שערין מכד נגדין אתמשכן⁶⁴⁰ (ס"א אלא מכד נחתין אלין שערין נגדין ואתמשכן) – כלומר ששערות אלו אינם יורדים תחת הפה, שכן ירידתו עד הפה מכונה בל' "סליק" ואילו ירידתו תחת הפה מכונה בל' "נחית" (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ואמר חפ"י). טעם החילוק, שכן הפה מחלק את התיקונים באמצען (ב"ע צח ע"ב). ותליין – כאן יש חילוק בין שערות הדיקנא לשערות הרישא, שאף על פי שבתחלת יציאתם ממקורם שבמו"ס הם שווים בבחינה א', אמנם החילוק ביניהם ניכר בהמשכיות גדילתם ששערות הראש ממשיכים אור ישר ושערות הדיקנא ממשיכים אור חוזר (ב"ע צח ע"ב).

ושירותא דתקונא קדמא תלתין וחד קוצי שקילין – לכן התיקון הראשון נקרא א-ל שכן בגימטריא הוא ל"א. ועוד, שכאן הוא תחילת התיקון הראשון ובו כלול כל הדיקנא ונמשך ממור"ס שבו שורש ל"ב נתיבות החכמה (ס"י פ"א מ"א), ומכיוון שנתיב הראשון אינו מתגלה (עי' בהגר"א בס"י ה ע"ב) ממילא הם ל"א. והנה אע"פ ששערות הדיקנא הם רחמים גמורים מ"מ שורש הדין נמצא בהם, ולכן הם ל"ב בסוד ל"ב שמות אלקים הנזכרים בפרשת מעשה בראשית. ומש"כ "שקילין" פירושו שהם בסוד המתקלא (ב"ע צח ע"ב). וכן יש לפרש שהני ל"א קוצי הינם בסוד י"ש⁶⁴¹ עולמות שבעלמא דאתי שנא' "להנחיל אוהבי י"ש" (משלי ח כא)⁶⁴² והוא בסטרא דבינה ה"ה מור"ס. ולעוה"ז אינו נמשך משם אלא רשימו דלהון בלבד וכפי הנצרך לסבול את עוונותיהם של הברואים בכדי שיהיה להם קיום, שכן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ל"ט ע"ב) והשכר האמיתי נשאר גנוז ברישא דדיקנא בסוד נקב האודנין, דשם סליק ולא נחית (פת"ש א"א מב)⁶⁴³. אתמשכן עד רישא דפומא – אלו ל"א הקוצין עומדים בתחלת התיקון הראשון אצל האודנין, דהיינו השורה הראשונה של השערות העומדות תחתיהם בשוה. והשערות שתחת השורה ראשונה נמשכים עד לרישא דפומא (ב"ע צח ע"ב בדרך אפשר). ותלת מאה ותשעין נימין – כבר נתבאר שהתיקון הא' כולל את כל י"ג התיקונים ושתחילתו הוא ל"א קוצים. למימרא, שכל א' מאלו הקוצין כולל את כל י"ג התיקונים, והמה י"ג פעמים ל"א שעולה למספר ת"ג. הסר ממנו את שורש ה"ג ונשאר ש"ץ, ובגימ' שמ"ן. סוד הדבר, שכן כאן מדבר בסוד פנימיות המשח רבות הנמשך ממור"ס, ושערות אלה הינם אורות המקיפים ולכן המה בסוד הרקיעים המקיפים את העולם, ולכן יש ש"צ רקיעין וכמנין שמ"ם (זהר בראשית ד' ע"א) (ב"ע צח ע"ב). אשתכחן בכל קוצא וקוצא – בעולמות העליונים כל בחינה כוללת את כל האורות שתחתיה, והיינו סוד הייחוד העצום שמתלהטים האורות זה בזה (ב"ע צח ע"ב). תלתין וחד קוצי שקילין

⁶³⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה מקמי, שמביא מימרא זו לבאר את עניין השיקולא טבא שבדף קלא ע"א לבאר איך כל שיערה עומדת לעצמה כמו הקוין שנפרדים זה מזה בסוד מתקלא. וכמו כן מביא מימרא זו לביאור עניין היות השערות נפרדים זמ"ז בדף קלא ע"ב.

⁶³⁹ ב"ע צח ע"ב לא גורס את המוסגר.

⁶⁴⁰ ב"ע צח ע"ב לא גורס את המוסגר.

⁶⁴¹ עי' בהגר"א בס"י פ"א מ"א. ועוד עיין בהגר"א על ת"ז פא ע"ב וז"ל, ל"ב נתיבות דידיה אלא שאחד נעלם שם שלכן נקרא יש שא' אין דבוק באין, עכ"ל.

⁶⁴² עי' עוקצין פ"ג משנה י"ב: אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות. שנאמר "להנחיל אהבי יש ואוצרותיהם אמלא" (משלי ח, עכ"ל).

⁶⁴³ כאן הוא מקום אחיזת עשו והנחש בסוד ל"א קוצי דשערי, והיינו א"ל דסמא"ל (פת"ש קלי' ג'), והיינו האחוריים של מדה זו (פת"ש קלי' ז').

מחיר האדרא

דהו בתקונא קדמאה תקיפין לאכפייא לתתא כחושבן א⁶⁴⁴ – אלו הם ל"א הקוצין העומדים למתק את כל הדינים ובכך הם משברים את הסט"א שכן זהו תכלית הדיקנא לתברא שנאין⁶⁴⁵ (ב"ע צח ע"ב). מהו א"ל, תקיף יכול – שם א-ל יש לו ב' משמעויות: הא' מצד שהוא שם למידת החסד, והב' בבחינת "א-ל זועם בכל יום" (תהלים ז יב) דהיינו במשמעות 'תקיף יכול' כדאמר כאן, שבכוחו לזעום (ב"ע צח ע"ב).

ובכל קוצא וקוצא מתפרשין תלתין וחד עלמין תקיפין שלטין לאתעיינא – מהם באה ההשגחה⁶⁴⁶ לכל העולמות ממו"ס, שבו טמונה כל ההנהגה בבחי' מחשבה, בסוד כך עלתה במחשבה לפני (מנחות כט ע"ב)⁶⁴⁷ (ב"ע צח ע"ב). (ס"א לאתפשטא)⁶⁴⁸ (ס"א לאכפייא ואתפשטו) – עיקר תיקון שערות הדיקנא הוא לאתפשט לתתא (ב"ע צח ע"ב).⁶⁴⁹ ל"א בהאי סטר ול"א בהאי סטר – בספר זה הרקיע מבאר שהמדובר הוא בעמידת והתפשטות השערות הנמשכים עד הפה, ללמדינו שהם באמצע ממש⁶⁵⁰, ולא מכסים את האזניים ואין מתפשטים בב' התפוחים כדי שלא יהיו מכוסים. והנה לפי דבריו נראה שהתיקון הראשון הוא חד חוטא שבאמצע התיקון הו' ולכן הוא "לא בהאי סטר ולא בהאי", אלא הולכים באמצע עד הפה. ולולי דמסתפינא⁶⁵¹, הייתי אומר שט"ס כאן, וצ"ל "ל"א בהאי סטר ול"א בהאי סטר", ונשמט בדפוס הקו המורה על היותו המספר ל"א. וממילא ר"ל שהתי' הא' הוא תחילת הדיקנא שאצל האודנין, והמה המצויים בב' צדדי הפנים. וכבר אמר שהתחלת התפשטותם מאודנין הם ל"א קוצין, ולכן אמר שהם ל"א בסטר ימינא וכן בסטר שמאלא (ב"ע צט ע"א). וכל עלמא ועלמא מניה מתפרש לאלף עלמין דכסיפין לעדונא רבא – "עידונא רבא" הוא כינוי למו"ס, ונקרא כך מכיוון שחכמה מכונה "עדן", וממילא בע"כ שחכמה דע"ק הוא עידונא רבא (אד"ז רצ ע"א). ובא האידרא ללמדינו שע"ק מתארך בכל האצילות ואזי הוא מכונה עלמין דכיסופין, שכן מו"ס מכונה כיסופא דכל כיסופין (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ב), שכן הכל נכספים להנות מאורו, ועוד שהם חיוורין בגוון כסף, ועל ידו אזיל סומקא ואתי חיוורא⁶⁵² (ב"ע צט ע"א). וכלא סתים ברישא דדיקנא – כולם נכללים כאן בתיקון הא' הכולל את כל י"ג ת"ד (ב"ע צט ע"א). דכליל תקיפא וכלילן בהאי א"ל ועם כל דא האי א"ל אתכפייא לרחמי דרחמי דעתיק יומין – על אף שנתבאר לעיל ששם א-ל מורה על שורש הדין, מ"מ שם הוא בבחי' רחמים גמורים, ואז הוא השם של מידת החסד (השמות הזהר רנו ע"ב), ודינים נכפים שם במקומם⁶⁵³ (ב"ע צט ע"א).

⁶⁴⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה ואמר עבור.

⁶⁴⁵ לא נקט כאן בלשון "לאכנעה" כמ"ש לעיל קלא ע"ב ד"ה ואינון תליסר, ונ"ל שזה ל"ד, ונראה יותר מדויק לגרוס שניהם: "לתברא שנאין ולאכנעה דינין".

⁶⁴⁶ הוא תרגום של "לאתעיינא" והוא מלשון עיון.

⁶⁴⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג ד"ה ולזה אמר.

⁶⁴⁸ לכאורה ב"ע צח ע"ב לא גורס את המוסגר.

⁶⁴⁹ כך הוא גרסת הזהר במהדורות אמסטרדם ווילנא, אמנם בדפוס מנטובא הגרסא היא 'לא' בלא גרשיים כפולות.

⁶⁵⁰ עי' דברינו קלא ע"א לגבי התיקון הא' שם הסתפקנו מהו מקומו. אמנם כאן מבואר שמקומו הוא בין התפוחים לאזניים.

⁶⁵¹ כך הוא בב"ע.

⁶⁵² הוא ע"פ לשון הגמ' ב"מ מח ע"ב לגבי המלבין פני חבירו ברבים. והנה עי' ב"ע צד ע"ב, שמביא את דברי חז"ל הנ"ל כרמז להבנת דברי הגמ' בברכות (יב ע"ב) "כל העושה עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו", שכן הוא נעשה ע"י תשובה, ומתעוררים עי"ז י"ג מדות ופומא דע"ק יימא סלחתי. וכל זה נפעל ע"י הארת מו"ס ששם הוא רישא חיוורא כיסופא דכל כיסופין, והוא החיוורא הבא לסלק את הסומקא של הדין הקיים מפני החטא.

⁶⁵³ עי' לעיל הערה 617.

מחיר האדרא

⁶⁵⁴(אתבסם) ואתכלל ואתפשט ביה – זהו הטעם מ"ט האי א-ל אתכפייא לרחמי, שכן הדיקנא יוצא מזיווג דאורא ומו"ס, ולכן נכלל בו גם שורש הדין ומתבסמא לרחמים גמורים שכן כל התבסמות היא התכללות של חו"ג יחד. ולכן נקט תחילה בלשון "אתכליל" ורק אח"כ בלשון "אתפשט" שכן הבטישו והביסום (דהיינו הזיווג דאורא ומוחא) מתפשט אח"כ בתיקון הראשון דדיקנא (ב"ע צט ע"א).

אמאי עד פומא – נותן טעם למה מתפשטים השערות של התיקון הראשון עד הפה ואילו הפה עצמו פנוי משערות. טעם הדבר, כדי שיהא הפה פנוי לומר סלחתי (כדלקמן קלג ע"א). על אף שהשערות הינן רחמים גמורים עכ"ז הם שרשים לדינים (ב"ע צט ע"א). מישום דכתיב (שם) דינא יתיב וספריין וגו', מאי דינא יתיב, יתיב לאתריה דלא שלטא⁶⁵⁵ – הדינים דלתתא יתיבין ואין מקטרגים על עוונות ישראל, משום דספריין פתיחו על ידי פומא דימא סלחתי (לקמן קלג ע"א), ומתכפריין ע"ז כל העונות, שכן אז נפתחים ג' הספרים על ידי הדיבור של הפה⁶⁵⁶. כמו כן כאן רואים את החילוק שבין ב' התיקונים הראשונים לתיקון השלישי: שב' הראשונים תולים את הדין, ואילו כאן בתיקון הג' יש ארחא לפה, ונתהווה מקום לומר סלחתי שהוא גמר הכפרה (ב"ע צט ע"ב). הה"ד (ישעיה ט) פלא יועץ אל גבור – כאן יש ראייה שלשם א-ל יש משמעות של תקיף בסוד שורש הדין, שכן כאן מדבר על תיקון של סתימת אלף עלמין דחתימין בעזקא דכיא בסוד פל"א אל"ף, שכן פלא הוא סוד פליאות חכמה והיינו סוד סתימת המ"ם של "לסרבה המשרה" (ישעיה ט ו), ונק' "א"ל גבור" בסוד ל"א קוצין הנ"ל שכן בחינה זו היא שורש הדינים שבבוצד"ק (ב"ע צט ע"ב). אל דהוא גבור – א-ל שהוא שם החסד, ושם נכלל הדין בסתימו, אלא שהדינים מתבסמין תמן (ב"ע צט ע"ב). ואתבסם בדיוקנא (ס"א בדיוקנא) קדישא דעתיק יומין – על ידי הדיקנא דע"ק השם א-ל הוא רחמים גמורים ואין הדינים ניכרים בו. אמנם אם הגרסא היא 'בדיוקנא' הרי שכוונתו לומר שביסום זה הוא דוגמת הזיווג שבין אורא למו"ס (ב"ע צט ע"ב). ורזא דכתיב מי א"ל כמוך – זה מורה על כח כפיית הדינים כן שאינם מקטרגים, והיינו הרחמים שעדיין לא נתגלו כי אם בכח לבד (ב"ע צט ע"ב), בעתיק יומין אתמר בתקונא קדמאה דדיקנא קדישא עלאה.

עלמא קדמאה דנפיק מתקונא קדמאה – עתה הולך ומבאר כיצד נתקנים ג' עולמות.⁶⁵⁷ העולמות שמזכיר כאן עניינם ג' ההויות שבמו"ס המתגלים בתיקון הראשון דדיקנא. והנה עלמא קדמאה נמשך משורש מוח החכמה, וכל ההארות הללו של ג' המוחין מתפשטים בדיוקנא ומאירים אח"כ אל כל העולמות. והנה בהיותם במו"ס הם בסוד עלמין סתימין דלא אתגליין, ואח"כ מהדיקנא ומטה הם מתחילים קצת להתגלות (ב"ע צט ע"ב⁶⁵⁸). ועי"ל בביאור עניינם, דהנה מבואר בספר זוהר הרקיע ש'עלמא קדמאה" הינו העולם הראשון מבין ג' העלמין ב"ע שנתבררו מג' מלכים הראשונים שכולם נתבררו במו"ס ואח"כ נתגלו בתיקון הא' דדיקנא, ומשם נתפשטו בג' עולמות שהם כנגד ג' פעמים א-ל: "א-ל שד"י" בבריאה, "א-ל י-הוה" ביצירה, ו"א-ל א-דני" בעשיה (ב"ע שם). מאחר שמתיקון א' דדיקנא נמשכים כל י"ג התיקונים מהמו"ס שהיא מוחא חדא דכליל תלת (לקמן קמ ע"א), ובו גנוזה הגבורה דרד"א, ממילא בתיקון הא' דדיקנא נעשו ג' עלמין דגבורות הכלליים, הרי הם

⁶⁵⁴ ב"ע צט ע"א גורס את המוסגר.

⁶⁵⁵ כדלעיל קכט ע"א.

⁶⁵⁶ כלומר שעצם המציאות שג' הספרים פתוחים זהו בעצמו התיקון. ועי' בהגר"א על ספד"צ ז' ע"ד וסדר הכל, ומקורו מת"ז ה' ע"א.

⁶⁵⁷ זהו חידוש של הב"ע עצמו, אמנם כן משמע מהגר"א בספד"צ יח ע"א ד"ה ואמר הו"ד לקמן ד"ה ומהאי תקונא מתכפייין.

⁶⁵⁸ ועי' שעה"כ דרושי עמידה דרוש ב'.

מחיר האדירה

השרשים דכל הדינים כולם. ועיקר ג' העולמות האלו אינם יוצאים באמת אלא למטה דהיינו בעולמות הבי"ע, והוא נמשך לשם על ידי בחינות נהר דינור והיכל הזכות שיש בכל עולם ועולם מהעולמות ב"ע (לש"ו דע"ה ח"ב מב ע"א). ג' אלה מקבילים למלכין קדמאין, שכן העולם הראשון הוא כנגד הדעת והשנים הבאים אחריהם הם כנגד ו"ק ונוק' (לש"ו הקדו"ש נז ע"ג)⁶⁵⁹. שליט – כלומר ששולט על ידי הנהגתו ונותן כח לעולמות. ועוד, שמר"ס הוא שורש הדין (ב"ע ק ע"א), ועיקר אור הגבורה יורד מא"א למטה לעולם הבריאה. וממילא כוונת לשון "שליט" שכאן רואים את שרשו דהיינו שלטונו של א"א על הבריאה לכפותו ולמתקו בעת הצורך, שכן השורש יורד עם עולם הבריאה לתקן ולבסס את הגבורות שבבריאה (לש"ו דע"ה ח"ב מב ע"א). ונחית וסליק – כל אלו התיקונים הם בסוד או"פ ואו"מ. והנה אור פנימי מתפשט בעצמו מעילא לתתא, משא"כ אור מקיף שהוא אור חוזר והארתו היא מרחוק. לכן נקט בלשון "ונחית" כנגד האור הפנימי, ו"סליק" כנגד האור המקיף (ב"ע ק ע"א). לאלף אלפין – כל אלף הוא מסט' דחכמה, ואילו כאן הוא מסט' דשורש החכמה שבמ"ס שכולל את כל החכמות⁶⁶⁰, ולכן הם עולים לחשבון "אלף אלפין". ועוד י"ל, שחכמה כוללת את כל ג' המוחין חב"ד, ממילא אלף אלפין היא "אלף" כלו' אחד, ו"אלפין" כלו' ב' ויחד הם ג', כנגד חב"ד (ב"ע ק ע"א). שם שולט השם א-ל שד"י, שבמילואו הוא בגימ' אלף (בלש"ו דע"ה ח"ב מג ע"א). ורבו"א רבבן – מידת החכמה היא בסוד אל"ף פל"א⁶⁶¹. והוא סוד יו"ד דשם הו"ה ב"ה, כאשר האות אל"ף הוא בציור א דהיינו בציור בו האות אל"ף כלול מהאותיות יו"ד (ולא יו"י). נמצא, שכל א' עולה ל'. ממילא האלפים המיוחדים, דהיינו אלף אלפין, עולים לחשבון רבוא רבבן (ב"ע ק ע"א). מארי תריסין – דהיינו בעלי המלחמות העסוקים במלחמה בסט"א לאכפייא הדינים ולתברא שנאין⁶⁶², והם המגינים על ישראל מקטרוג הסט"א. ומדוע דווקא הם, שכן עיקר שורש כפיית הדינים והסט"א הוא בחכמה⁶⁶³. וכן כל העולמות הנאחזים בעלמא קדמאה הרי הוא מסט' דחכמה, מכונים "מארי תריסין" בהיותם עבורינו מגן ומחסה. ואלו העולמות אינם בדיקנא עצמה, אלא הם לתתא, והתחלתם ושורשם הוא מכאן (ב"ע ק ע"א). כמו כן המה המלאכים המכונים "בני אלהים" ששרשם מגבורה דרדל"א ומילוי דאלקים דההי"ן בבחי' אחוריים⁶⁶⁴, ובגימ' אלף וא'. והיינו האלף עליו מדבר כאן באידרא. כבר נתבאר לעיל שיש ג' שמות א-ל, והשם הראשון המבואר כאן כולל את כל ג' שמות א-ל ובגימ' הם כמספר מג"ן דהיינו תריס. והנה בעולם הבריאה עומד הטוב בפני עצמו והרע בפני עצמו ואינם מעורבים יחד, וזה נעשה על ידי בעלי התריסין הנ"ל⁶⁶⁵ (לש"ו דע"ה ח"ב מב ע"ב). ומנייה מתאחדין בקסטא בעזקא רבא – העזקא הוא

⁶⁵⁹ עי' באריכות בלש"ו דע"ה ח"ב סא ע"א בביאור כיצד ג' העולמות האלו הינן המדריגה השלישית של סעודות לוייתן, זיז שדי ובהמות בהררי אלף ואכמ"ל.

⁶⁶⁰ עי' אד"ז רפ"ח ע"א וז"ל וחכמתא דא סתימאה רישא לכל רישיה דשאר חכמות.

⁶⁶¹ דהיינו שלעולם הוא קשור לכתר. עי' ת"ז קל"ז ע"ב: א' מן אבגית"ץ איהו כתר אמון מופלא ומכוסה, ע"כ. ועי' פי' הגר"א שם וז"ל (דף קל"ח ע"א), אמון מופלא ומכוסה הן בג' רישין דביה, מ"ס הוא האמון דביה נעשה כל, וכו' ומכוסה הוא אורא עלאה, ומופלא הוא רישא עילאה לכל רישין ואל"ף מורה על כולם, עכ"ל.

⁶⁶² כדלעיל קלא ע"ב ד"ה ואינון תליסר, שאלו הינן שתי פעולות של הדיקנא דא"א.

⁶⁶³ מאחר שאין אחיזת החיצונים בחכמה כלל.

⁶⁶⁴ כלומר, החשבון הוא כדלהלן: מילוי אלה"ם דההי"ן הוא אל"ף למ"ד ה"ה יו"ד מ"ם. וממילא באחוריים הוא באופן זה: אל"ף, אל"ף למ"ד, אל"ף למ"ד ה"ה, אל"ף למ"ד ה"ה יו"ד, אל"ף למ"ד ה"ה יו"ד מ"ם.

⁶⁶⁵ משמע שהוא מצרף את דברי האריז"ל ליסוד הב"ע, ועי' פת"ש נתיב הקלי' פתח יא.

מחיר האדירה

הגלגלתא, בינה דא⁶⁶⁶ (בהגרא בתז"ח כד ע"ג ד"ה קוטרא). דהיינו שהמאר תריסין נאחזים בתיקון הראשון דדיקנא ודרכו מקבלים הארה משורשם העליון של המו"ס. והנה כל הארה שמאיר פרצוף עליון בתחתון הוא בצמצום ממועט בכדי שיוכל התחתון לקבל. אור זה מכונה "קסטא" מלשון "קיסטא דחיותא" (והר לך לך 99 ע"א), שכן פי' קסטא הוא מדה קטנה, ואותה הארה מועטת הם מקבלים ממור"ס אשר כינויו "עזקא רבא" המכונה כן ע"ש שכולל את כל העזקאין וכנ"ל (קלב ע"א ד"ה ומהאי) (ב"ע ק ע"א). ג' עלמין הנ"ל מתאחדין בקיסטא בעזקא רבא בסוד עזקא דהיינו בוצד"ק. "קוטרא בגולמא נעיץ בעזקא" (ת"ז כ' ע"ב) עזקא זה הוא טבעת החותם והמדה שנותנת גבול וציור לעולמות ולנבראים, וטבעת זו ניתנת על האצב"ע הרי הוא סוד הדעת (פת"ש קל"י יא). עזקא רבא הוא יסוד דבינה, ואילו יסוד דמלכות הוא עזקא זוטא, ובסוד נהר דינור והיכל זכות שבכל עולם ועולם מעולמות ב"ע, והם נמשכים מגבורות שבבינה דאצילות, ו"ק דאצילות ומלכות שבאצילות. כך, שנהר דינור שבבריאה הוא מהגבורות שבבינה, ונהר דינור שביצירה הוא מהגבורות שבו"ק, ושל עשיה הוא מגבורות שבמלכות, והבינה ו"ק ומלכות מקבלים מג' העולמות שבתיקון הראשון דהיינו מג' המוחין הכלולין במור"ס, אשר בו גניז גבורה דרדל"א. אם כן, מש"כ שהם "מתאחדין בקסטא, בעזקא רבא", כוונתו שמה שהם יונקים ואחוזים ביסוד דבינה דאצילות ומקבלים תמצית הארה ממנו, הוא בסביבת שורשם העליון שבעלמא קדמאה, שכן כאן הוא שורש הגבורות דהבינה. וכל ג' העלמין הללו נמשכים דרך אחוריים דוגמת שרשם הראשון שאף הוא מבחי' אחוריים דאלקים כנ"ל (לש"ו דע"ה ח"ב מג ע"א).

עלמא תניינא דנפיק מהאי תקונא – עולם זה נמשך משורש מוח הבינה המושרש במור"ס, והוא המתגלה כאן על ידי התיקון הראשון (ב"ע ק ע"א⁶⁶⁷). כאן הוא מראה את שלטונו על הגבורות שיצאו מכאן כלפי מטה בעולם היצירה בהיכל הזכות ובנהר דינור אשר שם, וכאן שרשם הוא בגבורות שבאחוריים דז"א דאצילות (לש"ו דע"ה ח"ב מג ע"א). שליט ונפיק – כלומר שהנהגה מתפשטת לתחתונים (ב"ע ק ע"א). ראשית כל הוא מתגלה בשלטונו עליהם ורק אח"כ יוצא בעצמו עמהם כדי שיהיו תמיד תחת השגחתו. והנה הנהגה זו שייכת בעיקר לעולם היצירה שכן שם הטוב והרע שקולים, ולכן הוא "נפיק" לשמור שלא תתפשטנה הגבורות יותר מכפי הצורך (לש"ו דע"ה ח"ב מג ע"א). ונחית וסליק – דהיינו או"פ ואו"מ כנ"ל (ד"ה הקודם) (ב"ע ק ע"א). לשבעה וחמשיין אלף דרגין – בבינה כלולים נ' שערים (ושרשם הרי הוא במור"ס) וכמו כן בינה כוללת את ז"ת, יחדיו הם נ"ז דרגין המתגלים בבינה הכלולה במור"ס ומאירים בדיקנא, ולמטה נעשו מאורות אלו נ"ז עולמות. ונקראו כאן "דרגין", שכן מצד עצמה בינה היא רחמים, אלא שהיא שורש לדינים ולכן מכונים "דרגין" מכיוון שהם דרגין אל הדינים, דהיינו בחינה המביאה לידי דין על אף שהיא עצמה אינה דין (ב"ע ק ע"א). כאן שולט שם א-ל הוי"ה שהוא בגימ' נ"ז, וכאן הוא עולה למספר נ"ז אלפים, שכן מה שמתפשט על ידי שעולה לשורשו, דהיינו לאלקים דהה"ן דאחוריים ובגימ' אלף כנ"ל בעלמא קדמאה⁶⁶⁸. ונקראו 'דרגין', שכן מארי היבבא הללו אינם מתפשטים ויוצאים מהאותיות "א-ל הוי"ה" להדיא אלא רק לאחר ההשתלשלות של כמה וכמה מדרגות, שכן השם הוי"ה ב"ה הוא רחמים ואילו מארי דיבבא הם דין (לש"ו דע"ה ח"ב מג ע"א). מארי דיבבא ומתאחדין מניה לאכפייא – מכיוון שמבינה הדינין מתערין (והר ויחי רכ ע"ב), לכן

⁶⁶⁶ נלענ"ד שכוונתו לומר שזהו בהתפשטותו למטה, שכן השורש הוא המור"ס ושורשו הגבוה ממנו הוא האוירא, ולמעלה ממנו הגלגלתא עצמו, על פי בהגרא על ת"ז מו ע"ד (הר"ד לקמן קלה ע"ב ד"ה הוא טלא).

⁶⁶⁷ אלו הם דברי עצמו ודלא כהזהר הרקיע הנ"ל.

⁶⁶⁸ עי' לעיל הערה 664.

מחיר האדרא

נזכרו כאן מארי דיבבא. טעם הדבר, שכן היבבא שרשה הוא בסט' דדינא, וזה שייך למלך השני הרי הוא יובב שהוא כנגד הגבורה, ובעולם התהו הגבורות קדמו לחסדים⁶⁶⁹, והיינו המארי דיבבא המושרשים כאן בדיקנא אשר פעולתם היא לאכפייא דינין, שכן כאן כל הדינים מתמתקים בשרשם (ב"ע ק ע"א)⁶⁷⁰. מלאכים אלה הינם בבחינת "אבלי ציון" הבוכים על חורבן בית המקדש, חילול התורה וצערן של ישראל כדי לעורר רחמים. והנה יש עוד מלאכים שהם דינים, אמנם המה אינם יוצאים אלא לאחר סיום הדרגין (לש"ו דע"ה ח"ב מג ע"ב). בקודלא בחיורא⁶⁷¹ (ס"א בחיזרא) – כל הדינים אחוזים בעורף, אמנם ע"י אורות הדיקנא שהם חיורין כתלגא (לעיל קל"א ע"ב ד"ה תאנא) מתבטלים אותם הדינים (ב"ע ק ע"ב). הגבורות שבעורף ז"א נמתקים על ידי החוורתא דא"א, והיינו המארי יבבא דכאן (לש"ו דע"ה ח"ב מג ע"ב⁶⁷²).

עלמא תליתאה דנפיק מהאי תיקונא – זוהי הארת מוח הדעת בדיקנא. והנה דעת דז"א יורד בגוף, ועי"ז יש לסט"א קצת אחיזה בדעת ובסוד עץ הדעת טו"ר⁶⁷³ (ב"ע ק ע"ב). לצ"ו אלפין מארי דיללא – עולם זה השלישי מתפשט מהאחוריים דמלכות דאצילות לעולם העשיה, שם שולטים ומאירים האותיות דשם א-ל אדנ"י שהם בגי' צ"ו, ושרשם הוא מאלקי"ם דהה"ן, ממילא הוא מוכפל ב'אלף' (לש"ו דע"ה ח"ב מג ע"ב). יש בדעת ב' עטרין: חסדים להשפיע לז"א וגבורות לנוק', והם כנגד ב' השמות הו"ה ואדנ"י ובגימ' צ"א, ועם הו' אדרין של הדעת דהיינו הו"ק, שהדעת הוא שורש אליהם, הם סה"כ צ"ז, והיסוד לא נחשב כי הוא כולל את כולם, ממילא מספרם צ"ו. עולמות אלו מכונים מארי דיללא, שכן יש אחיזה לסט"א בדעת מכח התפשטותו בגוף, ושורשם הוא בדעת המתגלה בדיקנא⁶⁷⁴ (ב"ע ק ע"ב). כאן הוא מקום הגבורות היותר קשים, ומהם באה הקלי' הגרועה ביותר, ה"ה ע"ז (לש"ו דע"ה ח"ב מג ע"ב). ומתאחדן מני' בבוסיתא לקוסיטרא⁶⁷⁵ (ס"א כבוסינא לקוסרא) – (אם הגרסא היא קוסטירא): פי' בוסיתא תואר פנים. וקוסטירא⁶⁷⁶ הוא שוטר ומושל. ור"ל כאן שהדינים תליין בעלמא תליתאה הנמשך מן הדעת המתגלה בדיקנא ומתגלה אח"כ בדעת התחתון של ז"א. והנה כל אבחת הנהגת המושל אם הוא בזעף או בשמחה, תלויה במראה פניו (ב"ע ק ע"ב). (אם הגרסא היא קוסיטרא:) פי' קוסיטרא סיג ופסולת, ודבריו כאן על הפנים (בוסיטא) דהסיגים כוונתו לנהירו דיקיק⁶⁷⁷ הנמשך מעלמא תליתאה דהיינו שורש החיות של הקלי', וכן הוא שורש לכפייתם של הקלי' לעתיד לבא (לש"ו דע"ה ח"ב מג ע"ג).

ומהאי תקונא מתכפייין כלהו – טעם היות הדיקנא מכונה "יקירותא" דהיינו כבוד הוא מכיוון שכאשר מתגלה הדיקנא כמו כן מתגלים רחמיו ונכפין כל

⁶⁶⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ד ד"ה ושאר הו'.

⁶⁷⁰ עי' פת"ש שבירה טו, שד"ז שנזכרים כאן יבבא ויללה, הוא מכיוון שבתחילה יצאה הדעת בסט' דגבורות בלבד (בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ד ד"ה ושאר), ולכן לא היה בבחינת חו"ג אלא רק ב' גבורות.

⁶⁷¹ ב"ע ק ע"ב לא גורס את המוסגר.

⁶⁷² עי' ע"ח שער כה פרק ה שהמיתוק הוא ע"י אמא. ושיטת הלש"ו אינה עולה בקנה אחד לא עם דברי הזהר הרקיע ולא עם דברי הב"ע הנ"ל. אמנם הע"ח בסוף הפרק הנ"ל מבאר שדברי האדר"ר איירי בא"א ומזה הוא מדמה לז"א.

⁶⁷³ עי' בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ג ד"ה ואבא מקבל.

⁶⁷⁴ עי' קלג ע"א וב"ע שם, ש"מארי יללה" המה שלוחי מידת הדין בעולם העשיה, ואילו "מארי יבבא" המה בעולם היצירה. ועי' זהר פנחס רלא ע"ב, שהם כנגד דינא קשיא ודינא רפיא.

⁶⁷⁵ ב"ע ק ע"ב לא גורס את המוסגר.

⁶⁷⁶ בכל הדפוסים (וילנא, מנטובא ואמסטרדם) הגרסא היא "קוסיטרא", אמנם בזהר בראשית נ"ח ע"א הוא מכונה "קוסטירא", וקשה להכריע.

⁶⁷⁷ עי' לעיל הערה 382.

מחיר האדרא

הדינין⁶⁷⁸ והרשעים כלין ושמם מתגדל בעולם (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ואמר יקירותא). עיקר ביטול הדינים הוא על ידי שורשם. ומכיוון שהם מתאחדים בדעת דז"א הרי הוא סוד עלמא תליתאה המורש כאן בדיקנא, לכן הם מתבסמין ע"י הארת הדעת של התיקון הראשון דדיקנא (ב"ע ק ע"ב). ומתבסמין במרירא דדמעין דמתבסמין בימא רבא – זהו סוד עמוק של מ"ש רז"ל (ברכות לב ע"ב) כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעוה. ביאור העניין, שכן שערי התפילה סגורים הם ובסוד גביני עינא, הרי הם הגבינים המכסים על העינים בזמן הגלות ובסוד הדורמיטא. וממילא באותם הזמנים אין התפילה נשמעת, והדמעוה ממתקות את הדינים, ופותחות את המסגרות וכמש"כ (שם) ואמר רבי אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנאמר גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי. ואף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעוה לא ננעלו, שנאמר "שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש". וכן אמרו חז"ל, בשעה שהקדוש ברוך הוא זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעוה לים הגדול (ברכות נט ע"א), ביאור העניין, שכן הדמעוה יורדים מלחות המוח, והמוחין הם רחמים גמורים. ו ב' הדמעוה הם כנגד קין והבל, וכנגד ב' הרגלים, כלומר בחי' נו"ה. והנה מתבאר שם בגמ' שדמעוה אלו נמתקים על ידי המוחין דהיינו ימא רבא דחכמתא⁶⁷⁹. ונקט בלשון "מוריד" שכן החכמה מכונה עמיקא דבירא (זהר וילך רפה ע"ב), וכמו כן כל י' הספירות נקראים י' עמקים (ס"י פ"א מ"ה) מסטרא דחכמה שבהם⁶⁸⁰. והנה האידרא מכנה את הדמעוה 'מרירא דדמעין', מכיוון שהדמעוה הן מלוחות. טעם הדבר, שכן שורשם הוא במו"ס אשר שם הוא שורש הדינים ה"ה בוצד"ק, ובסוד ברית מלח (עי' ברכות ה ע"א) המקיים את העולם על ידי המתקלא שנותן גבול וקצבה לכל דבר, והמלח עצמו הוא דבר המעמיד, וכן ע"י המו"ס נתקיימו המלכים (ב"ע ק ע"ב). מאן חמי⁶⁸¹ תקונא דא דדיקנא קדישא עלאה יקירא⁶⁸² – הדינים מתבסמין על ידי הארת הדיקנא, כי כאשר רואים הדינים את הארת הדיקנא הם מתכספין מיניה. באומרו 'עילאה' כוונתו לע"ק שהוא נעלה מז"א, ו'יקרא' הוא בסוד יקירותא דדיקנא (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ב). יקר הוא כינוי למידת החכמה ובסוד ש"י עולמות שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק (עוקצין פ"ג מ"ב) (ב"ע קא ע"א). דלא אכסיף מניה – דהיינו הלבנת פנים דביה אזיל סומקא ואתי חיורא⁶⁸³ ע"י גילויא דעתיקא שמתלבנים כל הדינים ומתגלה בעולם גוון חיור, והסט"א מתבייש ונטמן בנוק' דתהומא רבא⁶⁸⁴. והנה ענין הכיסופא של הסט"א מחמת גילוי הדיקנא הוא סוד עמוק: הסט"א רוצה להתדמות בכל דבר אל הקדושה, וכן הוא בכל התיקונים הנמצאים באצילות בבנין הפרצופים וכל ענייניהם, שכל ד' עולמות אבי"ע הנמצאים בקדושה נמצא גם בהם. וכנגד האצילות לא נבנו בסט"א אלא זו"נ כנגד זו"נ דאצילות ולא למעלה מזה, ובכ"ז הם רוצים להדמות כקוף בפני אדם, להגביה עצמם כנגד פרצוף אריך שבאצילות לתקן את השערות שלו. וזהו כיסופא דלהון, שכמו שמצינו שאדם הקטן במעלות, כשרואה אדם גדול ממנו שיש בו מעלות שלא נמצאו בו הוא מתבייש ממנו. ולכן כל עוד אין מתגלה הדיקנא, רוצים בחינות הסט"א

⁶⁷⁸ עי' לעיל הערה 244.

⁶⁷⁹ עי' לקמן קלז ע"ב, ועי' בהגר"א על ספד"צ וע"ד ד"ה ובהן.

⁶⁸⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"א ד"ה ספרא מה שהביא מתז"ח (דף ב ע"א).

⁶⁸¹ יש להסתפק מהו פי' "מאן חמי", שכן עי' לעיל קל ע"ב, שזו השגת הנבואה, ואילו בדף קלא ע"א איתיה באופן שכוונתו לראיה בחלום. וממילא צ"ע כוונתו כאן.

⁶⁸² עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה והדיקנא.

⁶⁸³ עי' לעיל הערה 652.

⁶⁸⁴ עי' לעיל הערה 329.

מחיר האדרא

להדמות אל האצילות כקוף בפני אדם⁶⁸⁵ אמנם כאשר מתגלה דיקנא דע"ק, ותיקון זה הרי לעולם חסר בסט"א, אזי הם מתכספין מיניה ונצרכים להטמין עצמם שלא תתגלה בושתם, (ב"ע קא ע"א). מאן חמי טמירותא⁶⁸⁶ (ס"א יקירותא) דקוצין דשערי – שורש השרשים של השערות הם הנק' קוצים בהיותם מושרשים תוך אורא עילאה⁶⁸⁷, והללו הם "טמירותא דקוצין" דהיינו האורות הפנימיים של הקוצים בהיותם עדיין במו"ס (ב"ע קא ע"א). דתליין מהאי סבא – סב"א הוא בגי' ס"ג, ובבחינת שם זה הם תלויים בשורשם. ועוד י"ל שהשערות דדיקנא תליין מע"ק המכונה סבא (ב"ע קא ע"ב). יתיב בעיטרא דעטרין – המוחין מכונים עטרין (כתרים), שכן הם עטרין דגופא, ואילו שורש המוחין הוא במו"ס ולכן כאן הוא מכונה עטרא דעטרין. ועוד יש לפרש באופן אחר, דהנה ע"ק יושב על כורסיא כמ"ש "כורסיא שביבין דינור, ועתיק יומין יתיב וכו'" (דניאל ז ט), והנה עניין ישיבתו על הכסא הוא התלבשותו בפרצופים שתחתיו ה"ה א"א וזו"נ. ובאותה מידה שכתר אינו מכלל הפרצוף שכן שייך הוא לפרצוף שמעליו, כמו כן כתר דע"ק אינו מכלל א"א אלא הוא מכלל פרצוף ע"י המתלבש בו. וע"ז אמר 'יתיב בעטרא דעטרין, ר"ל, שהכתר שלו הוא מת"ת דרדל"א הרי הוא שורש לכל הפרצופים. ות"ת דרדל"א, הרי הוא כתר דע"ק, וכולל את כל ז"ת דרדל"א. נמצא, שכולל את כל ז' העטרין יחד, וע"כ קראו עטרא דעטרין (ב"ע קא ע"ב). עטרא דכל עטרין⁶⁸⁸ – מו"ס מכונה עטרא דכל עטרין (ב"ע קא ע"ב). עטרין דלא אתכללו בעטרין עטרין דלא כשאר עטרין – כלומר, שאין לומר שמוחין דז"א, המכונים עיטרין, נכללו במו"ס ממש, שהרי מדרגות רבות מפרידות ביניהם. אלא עיקר שורש המוחין של ז"א הוא באו"א ובב' כתפין דא"א⁶⁸⁹. עוד יש לפרש, שכוונת האידרא ללמדינו שז"ת דגלגלתא, שהם בכתר דע"ק (אשר שם מאירים ז' כתרין שבע"י), לא נכללו בעטרין, ואינם מכלל האצילות אלא הינם נעלמים דוגמת רדל"א. ועיקר התחלת אצילות אינו אלא מחכמה דע"ק ה"ה מו"ס שבו, ולכן תחילת הגילוי אינו אלא משם. והנה בא לפרש כאן מ"ט מתחיל עולם האצילות ממו"ס ולא מפרצוף רדל"א, ולכן אמר "עטרין דלא כשאר עטרין", ר"ל שתחילת כל הפרצופים והמדות וההנהגה אינה מתחילה אלא ממו"ס, והוא שירותא דאצילות⁶⁹⁰ (ב"ע קא ע"ב). עטרין דלתתא מתאחדן מנהון – ספירות דאצילות מכונים עטרין, שכן בהם תלויה עבודת ישראל לאמלא לקוב"ה. והכל תלוי ברדל"א המתלבש בע"ק בכדי להעלות את האצילות לעולמות דא"ס ב"ה, שם הם ביחוד גדול, ע"י עבודת ישראל. ועוד, שעטרין דאצילות מתיחדים על ידי רדל"א המתגלה בכתר דע"ק (ב"ע קב ע"א). ובג"כ הני תקונין אינון תקונין דלתתא, מנהון מתאחדין – כאן מתחדש שתיקון הדיקנא מוריד תיקונים לכל הפרצופים שתחתיו (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה ואמר אחסין). כמו כן כאן מתבאר עניין התלבשות י"ג ת"ד דא"א בט' דז"א, והעלאת ט' תיקוני ז"א חזרה לבחינת י"ג

⁶⁸⁵ למימרא שקושיית הזהר (מאן דחמי ולא וכו') אינה קושיא אלא בלשון בתמיהא.

⁶⁸⁶ ב"ע קא ע"א לא גורס את המוסגר.

⁶⁸⁷ שם הוא בסוד שם ס"ג וכמ"ש האריז"ל (ע"ח א"א פרק ד' וה').

⁶⁸⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה והדיקנא.

⁶⁸⁹ עי' ע"ח שער כט פרק ו.

⁶⁹⁰ לכן י"ג תיקוני הדיקנא אשר שרשם הוא במו"ס מכונים "מדות", כלומר ששם הוא אשר מתחילה בחי' של מדה ושיעור וגבול, והוא שירותא דהנהגה. משא"כ ברדל"א, שם אין מדה כלל, וממילא אין שייכת בו בחינת פרצוף. אמנם מצד התלבשותו בעולם האצילות אנו אומרים דרך משל שיש בו אברים וספירות, ושכביכול הוא בעל פרצוף שלם כדי לקשרו עם עולמות הא"ס, אבל האמת לאמיתה היא שאין באצילות אלא ה' פרצופים בלבד (ב"ע כאן).

מחיר האדרה

תיקוני א"א⁶⁹¹ (ב"ע קד ע"ב). והנה באותה מידה שע"ק הכולל את ז' תיקוני הגלגלתא הוא שורש לכל העטרין, כמו כן המו"ס דע"ק, אשר משם תיקוני דיקנא דיליה, הוא שורש לתיקוני דיקנא של כל האצילות. והנה 'תיקוני' ע"ק אינם דומים לתיקוני דיקנא של ז"א, הרי הם 'תיקונין דלתתא', שכן הפרצופים שבז"א מתחלקים לחו"ג, משא"כ תיקונים דע"ק אשר כולם חסדים ורחמים גמורים, שכן כל התחלקות דין וחסד הוא מצד בחינת המציאות של טוב ורע שנתהוותה על ידי שבירת הכלים, אמנם עיקר השבירה לא היה אלא בז"א (ב"ע קב ע"א).

תקוני דאתתקן דאצטריך לאתברכא – מכאן ואילך בא לפרש מה הם התיקונים שעושה ע"ק ומהי התועלת אותה מקבלים הפרצופים שתחתיו ע"י הדיקנא. ועל זה אמר "לאשפעה ברכאן"⁶⁹². שכן תכלית התיקונין הוא לבסס הדינין ולהשפיע אורות לפרצופים התחתונים, והיינו ענין הברכה, והוא תוספת טובה לעולמות ממו"ס, הרי הוא מקורא דברכאן, למימרא שמדיקנא דא"א מקבלים כל הפרצופים שפע ברכה להוויית הזיווג וכן זיווג זר"ג נמשך מן הדיקנא, ולכן צריך ברכה (ב"ע קב ע"א). מאן דבעי ברכה – דהיינו יסודות דזו"ן (ב"ע קב ע"א). דכל תקונין דאתתקן בקבלהוין ברכאן משתכחיין⁶⁹³ (לקבליהוין) – כפי הכנת ישראל לתתא על ידי התורה והעבודה, כן משפיע עליהם מלעילא ברכות, כפי ערך תיקונים דלהוין (ב"ע קב ע"ב). והנה הולך ומונה מעתה ב' תועליות הנעשות ע"י כל זיווג. ואתעביד מה דאתעביד – זוהי התועלת הראשונה הנעשית על ידי הזיווג, דהיינו עשיית פרצופים חדשים ("אתעביד מה דאתעביד"). בכל זיווג הנעשה מחיבור מ"ה וב"ן נעשה פרצוף שלם, והם סוד העולמות חדשים הנעשים בכל יום. (ב"ע קג ע"ב). כלא כליל בהני תקונין כלא זקפין לקבלי תקוני דמלכא תקיפא – זוהי התועלת השניה של הזיווג, שעל ידי הזיווג גם נתוסף שפע אל העולמות הקבועים ("כולא זקפין לקבלי תיקונין"), הנושאים עיניהם לדיקנא שכן ממנו נמשכת הארתם על ידי הזיווג. והיינו תיקוני דמלכא תקיפא, שתכליתם היא לבסס את הדינים של ז"א, ולכן הוא מכונה "מלכא תקיפא" ובסוד (משלי כט ד) "מלך במשפט יעמיד ארץ". ועוד אפשר שהכינוי מלכא תקיפא קאי על ע"ק, שכן שערות הדיקנא דע"ק תקיפין וקשישין ע"מ לתברא שנאין⁶⁹⁴, ורק אפשר לתקן השנאין בשרשם שהרי כל דבר נכרת אך ורק בשורשו⁶⁹⁵ (ב"ע קד ע"א). עתיקא סתימא דכלא וכלהו אתבסמן מתקונין אלין דמלכא עתיקא.

כאן מפרש היאך כל הדינים דז"א מתבסמין על ידי תיקוני דע"ק⁶⁹⁶ (ב"ע קד ע"א). תאנא אי עתיקא דעתיקין – גלגלתא (ב"ע קד ע"א⁶⁹⁷). קדישא דקדישין – מו"ס⁶⁹⁸ (ב"ע קד ע"א). לא אתתקן באלין תקונין – מכל התיקונים דע"ק, רק תיקוני הדיקנא נקראים "תיקונים", והם תיקונים אשר תכליתם להתלבש בהם⁶⁹⁹. עיקר הדיקנא הוא

⁶⁹¹ לעולם אין בז"א עצמו כי אם ט' תיקונים, וכאשר יש בו י"ג הוא אינו אלא הארת הבאה מ"ג ת"ד דא"א הבאה אליו על ידי או"א (לש"ו כללים ח"א כ"ז ע"ד). ועי' לעיל קכח ע"ב ד"ה האי גולגלתא, ולקמן קלט ע"א ד"ה ותאנא האי דיקנא.

⁶⁹² לא נמצאת גרסא כזו בידינו.

⁶⁹³ ב"ע קב ע"ב גורס את המוסגר.

⁶⁹⁴ לעיל קל"א ע"ב ד"ה ואינון תליסר. וע"ש שנ"ל שיש להוסיף "ולאכנעא דינין".

⁶⁹⁵ עי' לעיל הערה 244.

⁶⁹⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה והדיקנא, שמשמע שכל זה מדבר על הדיקנא ולא על גלגלתא ומו"ס כמש"כ כאן וצ"ע.

⁶⁹⁷ וכן הוא בהגר"א על ספד"צ ג ע"ב ד"ה רישא דכסופא.

⁶⁹⁸ עי' לקמן קלה ע"א, שהב"ע שם לומד קדישא דקדישין ביחס לת"ד.

⁶⁹⁹ דהיינו שתכלית תיקוני הדיקנא היא שיתלבשו בהם אורות המו"ס ודרכם יתגלה אורם, משא"כ תיקוני גלגלתא שהם נעלמים, ועי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה ואמר אתקין. והנה יש

מחיר האדרא

ב' המזלות שמהם באה הארת ב' העטרין (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה ואמר אתקין). לא אשתכחו עלאין ותתאין וכלא הוי כלא הוי – כלומר שהיה חוזר העולם לתהו ובהו (ב"ע קד ע"א). 'עילאין' היינו הזיונין דז"א⁷⁰⁰, ו'תתאין' הם ט"ס תחתונות דנוק'. 'ופלא הוי' היינו לרבות את א"א ואו"א, שאז אפילו הם לא היו מתקונים בשלמות הראויה. ומש"כ 'פלא הוי' כלומר אפילו הנקודות שיצאו בעולם התהו לא היו חשובים כלל, שכן לא היו בבחי' פרצופים ולא היו ראויים להנהיג בהם את העולם, ובחיייהם קרויים מתים. (ב"ע קד ע"ב). ותניא עד כמה זהירין אלין תקוני דדיקנא עד תליסר דלתתא – כלומר מכיוון שת"ד מאירים לדיקנא דז"א לו יש ט' תיקונים של עצמו, וביחד הם כ"ב⁷⁰¹ (בהגר"א על ספד"צ כה ע"א ד"ה כ"ב). והנה כאן בא לפרש עד היכן מתפשט דיקנא דע"ק, וע"ז אומר עד תליסר דלתתא. שכן דיקנא דע"ק מתפשט עד הטבור שם מתחילה קומת ז"א עם תיקוני הדיקנא שלו. והנה לפעמים יש לז"א י"ג תיקוני דיקנא⁷⁰², כאשר הוא מקבל מע"ק ואז הוא מתגדל ומתפשט להיות בעל י"ג תיקונים, ואז מאירים בהם ת"ד דע"ק. ומש"כ 'זהירין' דהיינו שהם מקבלים הארה מפנימיותם כלומר מהמשח רבות היורד ממ"ס (ב"ע קד ע"ב). וכל זמנא (קלב:) דתליסר אלין משתכחין, וזהירין אלין דלתתא (כלא) – ר"ל שכל זמן שז"א שלם בי"ג תיקונים, אזי מאירים בו י"ג התיקונים דע"ק, שכן זוהי תכלית הארתם. ואז נקרא הדבר שיש להם הארה שהוא בבחי' גילוי. והנה זהו דווקא כאשר 'זהירין אלין דלתתא כלא', שכן בלא עליית ז"א ליי"ג הרי שאין לו אלא ט' תיקונים ואין זה כולא (ב"ע קד ע"ב).⁷⁰³ (וכלא) בחושבנא דאלין תליסר אשתכח דיקנא דמלכא עתיקא יקירא מכלא – כלומר שעל אף שלפעמים יש לז"א י"ג ת"ד, אמנם אין זה בקביעות משא"כ בא"א (ב"ע קד ע"ב). כלא בחד – כאן כל י"ג ת"ד מצויים בקביעות, וי"ג בגימ' אח"ד. לכן הדיקנא מכונה יחידה, שכן הדיקנא הוא סימנא דזיווגא⁷⁰⁴, ולכן הדיקנא הכולל בחינות דו"ג ה"ה ב' מזלין הוא בזיווג תמידי, וכמש"כ כי אחד קראתיו (ישעיה נא ב)⁷⁰⁵ (ב"ע קד ע"ב). איהו טמירא ויקירא – ע"ק נק' יקירא וטמירא והכל ע"ש הדיקנא, כנודע שכל פרצוף הוא נבחן על ידי הדיקנא⁷⁰⁶. האידרא כלל כאן ב' פרצופים ה"ה ז"נ דע"ק. הנוק' היא "טמירא" ביה, שכן לא נתגלה כי אם דכורא לבד, שכן במקום דאית דכר אין נוק' עולה בשם⁷⁰⁷. ועוד דבר, כאן בע"ק הכל תלויה בחד מוחא, דהיינו מו"ס⁷⁰⁸, משא"כ ז"א שתלוי בג' מוחין (ב"ע קה ע"א).

להתבונן בכך שהב"ע כאן מעמיד את הסוגיא כאן גם לעניין תיקוני גלגלתא וגם לעניין ת"ד, אמנם מהמשך לשונו לא משמע כן. אמנם גם בגר"א הדברים צ"ע, שכן הלשון "עתיקא דעתיקין" קאי על אוריא שהוא חלק מהתיקוני גלגלתא. ויש ליישב שכוונתו שא"א שיתגלו ת"ד אא"כ התגלו קודם לכן תיקוני הגלגלתא.

⁷⁰⁰ דהיינו הג"ר שהיו חסרים להם. ועי' בהגר"א בספד"צ ג ע"א ד"ה וזיוניהון.

⁷⁰¹ לעולם אין בז"א עצמו כי אם ט' תיקונים, וכל הי"ג שיש בו אינם אלא הארת י"ג ת"ד דא"א, וכ"ז רק על ידי אור"א (לש"ו כללים ח"א כ"ז ע"ד). כל זה לא כדברי הב"ע דלקמן.

⁷⁰² עי' בהערה הקודמת, ועי' בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה והתקונין וז"ל, ונהירין בו (בז"א) ג"כ י"ג תקונים.

⁷⁰³ הב"ע קד ע"ב גורס 'כלא', וממילא זה המשך של התיבות שלפניו, והוא נקרא כך: "זהירין אלין דלתתא כלא" וכו', וכן הוא גרסת מנטובא ודלא כמהדורות וילנא ואמסטרדם.

⁷⁰⁴ דהיינו זקן עליון.

⁷⁰⁵ וע"ש דקאי על אברהם ושרה.

⁷⁰⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ כ"ד ע"ג ד"ה ותוצא הארץ, שעיקר הפרצוף בתיקונו הוא גילוי הדיקנא.

⁷⁰⁷ עי' יהל אור ח"א כד ע"ג.

⁷⁰⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה ועוד נ"ל.

מחיר האדרא

ובגין דאיהו יקרא וטמירא מכלא⁷⁰⁹ לא אדכר ביה באתר דאורייתא לא אדכר באורייתא ולא אתגלייא – פרצוף א"א לא מפורש בתורה⁷¹⁰ (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ב כלהו), וכן דיקנא דע"ק לא אדכר באורייתא. ומה שמצינו שמשם הזכיר את י"ג ת"ד, אינו אלא בחיצוניות דדיקנא שנעשו פנימיות לתתא בדיקנא דז"א, שכן כל התורה אינה עוסקת אלא בז"א. א"א אינו נזכר בבחי' המדבר והמצוה בכל הפיקודין דאורייתא, ובחינת המדבר עם משה וישראל לא היתה אלא בבחינת פרצוף ז"א (ב"ע קה ע"א). ומה דיקנא אתגלייא, דיקנא דכהנא רבא עלאה – דיקנא דאבא עלאה⁷¹¹ (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה בתליסר). אבא נכלל במזל העליון הרי הוא בחינת הדכר, ואילו אימא נכללת במזל התחתון הרי הוא בחינת הנקבה. מזל עליון כולל את כל ח' התיקונים הראשונים⁷¹², כנגד ח' בגדי הכה"ג (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ג ד"ה וידוע) שכן התיקונים מכוונים בגדים⁷¹³. ובאמת בתחילה לא התלבשו על דיקנא דע"ק אלא ט' ת"ד⁷¹⁴. והנה אם כי משה רבינו ע"ה הזכיר בתורה את י"ג המדות, הם אינם אלא חיצוניות י"ג ת"ד דא"א שנעשו פנימיות לדיקנא דז"א. ולכן נקראים הם על שם ז"א, ככל חיצוניות של בחינה עליונה שנעשית פנימיות לבחינה תחתונה יותר ואעפ"כ נקראת על שם התחתון⁷¹⁵. והנה ז"א מכונה כהנא רבא⁷¹⁶ ונוק' מכונה כהן הדיוט (והוא משתמש בד' בגדים בלבד, שכן אין לנוק' אלא אותם ד' ת"ד הפנויים משערות⁷¹⁷ (דהיינו תיקונים ג' ה' ז' י"ב)). והת"ד דא"א שמתלבשים בדיקנא דז"א מכוונים כהנא רבא עילאה (ב"ע קו ע"א). עיקר הדיקנא דהכה"ג הוא באבא⁷¹⁸, שכן הוא הראשון לקבלת אור א"ס, ועל ידו משתמש אור א"ס בכל גילוייו. וזאת על ידי שהוא מקבל מהמזל העליון הרי הוא התיקון הח' דדיקנא, וכלול מכל ז' התיקונים העליונים⁷¹⁹ (לש"ו דע"ה ח"ב קד ע"א). אבא מכונה כה"ג מכיוון שהוא נכנס לפני ולפנים לקבל מאור א"ס⁷²⁰ (לש"ו כללים ח"ב עא ע"ד). והנה בחינה זו שייכת גם בא"ק, שאבא דא"ק עולה באור האוזן (לש"ו כללים ח"ב יז ע"ב)⁷²¹. ומהאי דיקנא נחית לדיקנא דכהנא רבא דלתתא, דיקנא

⁷⁰⁹ לכאורה גירסת בהגר"א על ספד"צ ח' ע"ב היא 'והאי ע"ק לא אדכר באורייתא'. וכעין זה הוא בב"ע וכן הוא בדפוס אמסטרדם.

⁷¹⁰ כלומר שכוונתו בהזכירו כאן את א"א לכללות ע"ק ולא ת"ד, שכן מצינו שבהגר"א על ספד"צ ח ע"ב ד"ה כלהו, מביאו לעניין תיקוני גלגלתא ודלא כדברי הב"ע. ועי' בהגר"א על ספד"צ י"ז ע"ד ד"ה דיקנא, שמבארו באופן זה לעניין דיקנא דא"א.

⁷¹¹ נלענ"ד שיתכן כי עיקר הכוונה כאן היא לחלק העליון שבדיקנא, והוא עניין לאבא יותר מאשר לאמא. ועי' שם בדברינו במאיר הספרא.

⁷¹² מילה 'הראשונים' אינו מהגר"א אלא נוסף בהערת הלש"ו שם.

⁷¹³ בסוד מאמה"כ "מדו בד". ועי' פסחים סה ע"ב ות"ז קמט ע"ב.

⁷¹⁴ עי' ספד"צ יח ע"א ט' אשקיין לגינתא.

⁷¹⁵ והנה בזה תתיישב הסתירה לכאורה הקיימת בין האריז"ל לגר"א: שכן בגר"א (בספד"צ כ"ה ע"ב ד"ה והתיקונים עילאין. אמנם יעוי"ש שכתוב בפירוש שהכוונה לפנימיות דז"א ולא לשערות) איתא שמשם דיבר בבחינת י"ג התיקונים דז"א, ואילו בכתבי האריז"ל איתא שדיבורו של משה היה בחיצוניות דדיקנא דא"א.

⁷¹⁶ עיין בדבריו שם שדבר זה נזכר בכמה מקומות בזהר.

⁷¹⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ו ע"א ד"ה וז"ש.

⁷¹⁸ כמש"כ בהגר"א על ספד"צ יח ע"ג ד"ה וידוע הנ"ל.

⁷¹⁹ לפ"ז יוצא לכאורה שבחינת אבא דכאן היא אבא דאצילות, ועי' לקמן הערה 722.

⁷²⁰ עי' שם שכתב שהוא כולל ח' תיקונים מתיקון ו' ולמטה, וכן הוא שם ח"ב פ ע"א, אמנם עי' שם ח"ב קיט ע"א שלכאורה סותר עצמו שכן כותב שזהו דווקא בח' התיקונים הראשונים, וצ"ע. אמנם יש לדעת שמש"כ הלש"ו פ ע"א הוא כשיטת האריז"ל בשער מאמרי רשב"י מב ע"ב ואילו מש"כ שם קיט ע"א הוא כשיטת הגר"א שהו"ד לעיל בדיבור זה.

⁷²¹ התכללות ז' התיקונים הראשונים בתיקון הח' נעשית באותו האופן של התכללות אורות האזניים בחוטם (לש"ו כללים ח"ב מ ע"א).

מחיר האדרא

דכהנא רבא בתמניא תקונין אתתקן – כאן רואים שתיקון דדיקנא מוריד תיקונים לכל הפרצופים שתחתיו (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה ואמר אחסין). כאן הם בסוד ט' ת"ד דז"א הנכללים בח' הנ"ל (ב"ע קו ע"ב). ובגין כך תמניא תקונין לכהנא רבא – שורש או"א הוא במזלא היוצא ממו"ס ולכן הוא מכונה "יקירו דיקירותא" (ספד"צ ח ע"א ואד"ז רפט ע"ב). וזהו בגדי הכה"ג עליו מדבר כאן הרי הוא אבא עילאה⁷²² ובו נמשך משח רבות קודשא (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ג וז"ש שם אב). כד משהא נחית על דקניה הה"ד (תהלים קלג) כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן וגו' – כלומר שי"ג הנביעין דמשח רבות מצויים בפנימיות י"ג ת"ד⁷²³ ושרשם במו"ס (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה בתליסר). אורות הדיקנא דע"ק מתפשטים ליעשות בבחי' פנימיות לפנימיות דיקנא דז"א כאשר הארת מו"ס מתפשטת להאיר בעולם ע"י התעוררות מעשי התחתונים⁷²⁴, כך, שגם זיווג זו"נ תלוי בדיקנא דע"ק (ב"ע קו ע"ב). ומנ"ל דכתיב (שם) שבת אחים גם יחד גם לרבות כהן גדול דלתתא – "אחים" הוא כינוי לאו"א שזיווגם תדיר והם תליין בדיקנא. ומש"כ "גם יחד" דהיינו יחד עם דיקנא דז"א וכנ"ל (קו ע"א) (ב"ע קו ע"ב). דכל זמנא דכהנא רבא דלתתא משמש בכהונא רבא כביכול כהן גדול דלעילא משמש בכהונא רבא – כאשר ז"א, המכונה "כהנא רבא דלתתא" משמש "בכהונא רבא", כלומר שמקבל את ח' התיקונים מאימא המתלבשת בו, דהיינו כהונתו שבקה"ק, אזי "כביכול כה"ג דלעילא כו". כלומר שאז גם חיצוניות דיקנא דע"ק מתלבש בו ונותן לו כח לזיווג. והנה פשטות דברי הזהר כאן קאי על כה"ג דלתתא ממש, שכן העליונים תלויים בעבודת התחתונים, ולפי זה פי' ה"אחים" דלעילא הוא ישראל שהם אחים לזו"ן. ועוד – שע"י עבודת הכה"ג ביוה"כ מתכפרים עוונות ישראל ע"י חיוורא דע"ק דדיקנא (ב"ע קז ע"א). דא תקונא חד דדיקנא דעתיקא סתימא דכלא – עניין הזכרת הכה"ג הנ"ל הוא ללמדינו שהתיקון הראשון דדיקנא כולל את כל הדיקנא (ב"ע קז ע"א). א"ל רבי שמעון יאות אנת ר' יצחק למחמי ביקירא דתקוני דדיקנא וסבר אפי דעתיק יומין עתיקא דעתיקין זכאה חולקך וזכאה חולקי עמכון בעלמא דאתי – כל תלמיד גילה את התיקון הנוגע לשורש נשמתו. שורש רשב"י היה הדעת וכל תלמידיו הינם ענפים מנשמתו, ואם כן על ידי הארת הענפים תתווסף הארה גדולה אל השורש (ב"ע קז ע"א).

תקונא תניינא מתתקן שערא מרישא דפומא עד רישא אחרא דפומא בתקונא שקיל קום ר' חזקיה וקאים בקיומך ואוקיר יקרא דתקונא דא דדיקנא קדישא – יש להקדים שדיקנא דע"ק מכונה "יקירותא", וכאן הרי מדבר בסוד הפנימיות כמש"ל (תיקון א', קלב ע"א), וממילא פנימיות הדיקנא מכונה "יקירותא דדיקנא". לכן אמר לו "אוקיר יקירא", ועוד – מה שאמר לו "קום" כוונתו לכבוד הדיקנא ובסוד "מפני שיבה תקום" (ויקרא יט לב)⁷²⁵ (ב"ע קז ע"א). קם ר' חזקיה שארי ואמר (שיר ז) אני לדודי ועלי תשוקתו – כוונת רבי חזקיה היא לבאר היאך תלוי תיקון המדות העליונות בכלל ופנימיות דיקנא דע"ק בפרט – במעשי בני אדם. שכן במושכל ראשון אין הדבר פשוט, שהרי אין מעשי ב"א מגיעים כי אם אל זו"ן⁷²⁶

⁷²² אין הכוונה כאן לאבא דאצילות אלא לאבא שבדיקנא, הרי הוא ח' התיקונים הראשונים והמזל העליון. ועי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה בתליסר שמכנהו "דיקנא דאבא עלאה". ועי' לעיל הערה 711.

⁷²³ דהיינו פנימיות הדיקנא. ועי' ב"ע טז ע"ב ופת"ש א"א כט.

⁷²⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ד ד"ה ביה סליקו.

⁷²⁵ לאפוקי מ"קום בקיומך" שכתוב על תיקוני הגלגלתא לעיל קכט ע"ב וקל ע"א.

⁷²⁶ עי' ע"ח שער א"ק פרק ה' וז"ל, כי שאל נא לימים ראשונים, אמר שהם מחסד ואילך, אבל למעלה משם אין שאלה בג"ר, עכ"ל. ועי' בהגר"א על ספד"צ כ ע"ב ד"ה בהאי.

מחיר האדרא

ששם הוא מקום הבחירה וכל המצוות⁷²⁷. ונשמותיהם של צדיקים הרי הם בני ז'נ' הינם חלק אלוק ממעל, והיינו 'אני לדודי', ולכן 'ועלי תשוקתו', שאין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים (ברכות לג ע"ב) וד' אמות של הלכה (ברכות ח ע"א) דהיינו תורה ומצוות שהם כנגד ז'נ'. והנה כל זיווג דז'נ' תלוי בדיקנא דע"ק ובפנימיותו שבמו"ס, ממילא שפיר שייך תיקון דיקנא התלוי במעשי בני אדם, שכן מתקנים מה שז'נ' צריכים לקבל מהדיקנא, אבל בעצם תיקון הפרצופים דא"א אין מגיע תיקון אלא לז'נ' בלבד שכן כל תיקון תלוי בבחינה שנשברה וע"כ צריכה את התיקון, והרי עיקר השבירה היה בז'נ'. אמנם יש תיקונים שהדיקנא צריך כדי ליתן שפע לז'נ', וזה לא היה בעולם התהו, וממילא זה היה חסרונו של הדיקנא בשעת השבירה, ולכן היה שייך בו תיקון. לכן תיקוני הגלגלתא ות"ד נקראים תיקונים, וזהו מאמה"כ "עלי תשוקתו" שרצונו ית' הוא שהתחוננים יעלו מ"ן כדי שיהיו ראויים לקבל אורות העליונים (ב"ע קז ע"א). מי גרם שאני לדודי, משום דעלי תשוקתו – זה נגרם על ידי הצמצום, שמיד אח"כ מתחדשת שם תשוקתו ית' אל הצדיקים, ממילא מכאן ואילך היה הכל תלוי במעשיהם של ישראל (ב"ע קז ע"ב). מסתכל הוינא – כאן מדבר על סוד הפנימיות דהיינו מו"ס, ולכן אמר שנסתכל בסוד צפיית המרכבה (ב"ע קז ע"ב). וארו חמית נהורא⁷²⁸ יקירא דבוצינא עלאה – דהיינו אור המו"ס ובסוד שמן משחת קודש. ועוד אפשר לפרש, ששערות הדיקנא עצמן נק' בוצינין, והפנימיות שבתוכם נק' נהירו דבוצינין. ועוד אפשר לומר, שמו"ס עצמו נק' נהירו דבוצינין עילאין וכמ"ש "כולם בחכמה עשית" (תהלים קד כד), ועוד אפשר לומר, כי הספירות מכוונים בוצינין, וכאן, שמדבר בספי' דע"ק, מכנס בוצינין עילאין. והספירות כונו בוצינין, שכן הם מגלים את רוממותו ית' דהיינו הגילוי של המו"ס, שם עולים כולם ליתקון⁷²⁹ (ב"ע קז ע"ב). ואמר ר' חזקיה שהוא ראה את אור העטרה דגבורה ("יקירא דבוצינא") דדעת עלאה, וכל זה יוצא מאור התיקון דשם מ"ה (לש"ו דע"ה ח"ב קמ ע"ג). נהיר וסליק לתלת מאה וחמשה ועשרין עיבר – אין דבר היכול לעלות מתתא לעילא בסוד מ"ן לזיווג אם לא שיקדם לו זיווג ראשון לעשות כלי לנוק' ובסוד שם ב"ן הנמשך מהדעת העליון, דהיינו מהמזל העליון דדיקנא והוא כלל הדיקנא, לכן תחילה אמר האידרא "נהיר" ורק אח"כ "סליק". ו"שכ"ה עיבר" הינם בסוד ז' מלכי אדום שכן הם עולים בחשבון ז"פ אד"ם ובגי' שט"ו, ועם ה"ג מנצפ"ך כפולים הרי הם בגי' שכ"ה. ועוד יש לפרש את ענין השכ"ה עיבר, שבמו"ס הוא סוד שם מ"ה⁷³⁰ וגילוי הוא ז"פ מ"ה כדי להאיר לכל ז' המלכים (ב"ע קז ע"ב). והנה ישנם ל"ב נתיבות חכמה אשר שרשם הוא בג' רישין דא"א, וכל א' מהם כלול מ'י, והם נמשכים ויוצאים מב' עטרין דדעת דרדל"א, וביחד הם עולים ל"ב. ומהם נמשכים כ"ב אותיות וי' מאמרות, וכן הם בסוד האותיות והנקודות הנכללים בל"ב פעמים שם אלקים הנזכרים במעשה בראשית. וכאשר כל א' מהל"ב כלול מ'י הרי שהם עולים ש"ך, ובאם נוסיף את ה' האותיות דשם אלקים עצמו, הרי שכ"ה (לש"ו דע"ה ח"ב קמ ע"ג). וחד השוך – הקל' והסיגים שהיו חופפים על האורות (ב"ע קז ע"ב). הוה אתסחי בהווא נהורא – לאחר שעלו למו"ס אתסחו, פי' ע"י המים דמו"ס נתרצו מן הזוהמא שהיתה חופפת עליהם, שכן כל הבירורים העולים מן הקל' אינם ראויים תיכף להיבנות בסוד פרצוף עד הזיווג השני, שכן תחילה צריכים הם להתרפאות. לכן אמר אתסחי בהווא נהורא, פי' תחילה צריכים הם להתעכב ביסוד דנוק' עד לזיווג השני (ב"ע קז ע"ב). כמאן דאתסחי בהווא נהורא עמיקא –

⁷²⁷ עי' לעיל ב"ע קה ע"א.

⁷²⁸ ב"ע קז ע"ב לא גורס "יקירא".

⁷²⁹ עי' בהגרא על ספד' צ' ד' ע"ד ד"ה ביה סליקו.

⁷³⁰ ה"ה עיקר תיקון העולם, וכל תיקון העולם בא ממוחין דא"א דרך המו"ס.

מחיר האדרא

בסוד מים הבאים מיסוד דדכורא ונהירין מהיסוד דרך דופן, ועוד יש לפרש שזהו שם למר"ס שהחכמה מכונה "עמיקא", וכל הספירות מכונות י' עמקים (ס"ר פ"א מ"ה) ומסט' דחכמה⁷³¹, וכן הוא מכונה נהרא כמ"ש "ובמים עזים נתיבה" (ישעיה מג טז) (ב"ע קח ע"א). דמימיו מתפלגין ונהירין ונגדין לכל עיבר – באומרו "לכל עיבר" רמז ל"ב נתיבות, ושרשם שבמו"ס המתפשט בפנימיות הדיקנא ממים דמו"ס. והוא שכן הנשמות הבא מעדן עילאה סתימאה ונהירין לאוירא (ב"ע קח ע"א). ממה דעלוי – ממה שמקבל מו"ס מאור דאוירא, ולא נזכר בפירוש מכיוון שהוא נעלם מאד (ב"ע קח ע"ב). וסליק ההוא נהורא בשפתא דימא עלאה עמיקא – דהיינו בשפה העליונה שעל הפה. ונק' כן, מכיוון שפה דע"ק הוא שורש למלכות, ה"ה נוקבא דז"א, ולכן י"ג המדות טובבים את הפה ובשפה עליונה אמר 'וסליק'. וקראו 'עמיקא' שכן שורשו הוא במר"ס (ב"ע קח ע"ב). דכל פתחין טבין ויקירין⁷³² בההוא פתחא אתפתחן – כל הבחינות התחתונות באות ממו"ס המכונה "טבין" ובסוד "האור כי טוב" (בראשית א ד), והוא ג"כ בסוד אוירא, ולפ"ז "יקירין" הוא בסוד מו"ס בתוך הפה המכונה "פתחאן", שכן ידוע שיסוד דמלכות קרוי פתח, והוא מקום הזיווג דחין וגרון, זיווג דנשיקין. לכן אמר "דכל פתחין" (ב"ע קח ע"ב), שכמו שפה התחתון דנוק' הוא מקום גילוי כל האורות דאצילות, כמו כן פה שלמעלה דע"ק הוא המקום בו מתפתחין כל האורות (ב"ע קי ע"ב).

אנא שאיל מהם⁷³³ (ס"א מהו) פשרא דחמית – בצפיית המרכבה שאל על פתרון המראה שהראו לו וכדרך כל הנביאים, וכמש"כ "מה אלה אדני כו" (זכריה ד ד) (ב"ע קי ע"ב). פתחו ואמרו נושא עון חמיתא אמר דא הוא תקונא תניינא, יתיב⁷³⁴ – כאן בא לבאר את התיקון הב' דת"ד דא"א, שסובל את העוון יותר מאשר בתיקון הא', שכן ביכולתו של התיקון א' לסבול, וכאן סובל באמת⁷³⁵ (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה ואמר עבור). א"ר שמעון האידנא אתקשר (ס"א אתבסם) עלמא בריך אנת ר' חזקיה לעתיקא דעתיקין – כלומר שע"י שגילו התלמידים את אורות תיקוני ע"ק, נתגלה ג"כ אור התיקון שתיקן אותו והופיע עליהם בפועל ממש. עוד יש לפרש, בעולם התווה היו האורות בסוד רה"ר על שם שהיו הנקודות נפרדים זה מזה, ורשב"י היה בסוד הדעת, ועל ידי רשב"י ותלמידיו נתגלה הדעת ונתפשט בו"ק דז"א, ועל ידיהם נתקשרו הנקודות. והנה דבר זה נזכר דווקא בתיקון הב', לפי שר' חזקיה סיפר לו שראה בעיניו את גודל התיקון בעולם העליון, ממילא מאחר ורשב"י ראה את התיקון בעולמות העליונים אמר, האידנא אתקשר עלמא. ועוד יש לפרש, שהתיקונים דע"ק הולכים ומתגלים מתיקון לתיקון יותר ויותר, שהרי התיקון הראשון, הרי הוא תחילת הדיקנא אצל האודנין, הוא סתום מאד ואינו גילוי אלא בכח בלבד. והנה אם הגירסא היא 'אתבסם', כוונתו היא שעדיין לא עברו הדינים לגמרי עד בא גילוי התיקון הג' ואפילו אז לא היה אלא ביסוס בלבד שלא יחרב העולם עד שישובו בתשובה (ב"ע קי ע"ב).

אמר ר"ש כלהו בוצינין חברין – רשב"י כינה את תלמידיו בוצינין, ולרוב ענוותנותו לא קראם תלמידיו אלא חבריו⁷³⁶ (ב"ע קיא ע"א). דאתיין בהאי עזקא קדישא – "עזקא" פירושו טבעת, וכאן הוא כינוי לעיגול, הרי הוא צורת הטבעת. ואמר כן ע"ש ששיבתם היתה כחצי גורן עגולה. ועוד, מכיוון שעיקר עסקיהם היה

⁷³¹ עי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"א ד"ה ספרא מה שהביא מתז"ח (דף ב ע"א).

⁷³² ב"ע קי ע"ב גורס 'בהאי פתחא מתפתחן'.

⁷³³ ב"ע קי ע"ב גורס את המסוגר ולא 'מהם'.

⁷³⁴ כלומר ר' חזקיה ישב.

⁷³⁵ עי' לעיל קלא ע"א תיקונא תנינא.

⁷³⁶ עי' לעיל הערה 2.

מחיר האדרא

בתיקוני דיקנא דע"ק הרי הם גילוי אורות מו"ס המכונה "עיקא קדישא" ה"ה נוק' דפרצופא דגלגלתא. ובסוד "נקבה תסובב גבר" (ירמיה לא כא) (ב"ע קיא ע"א). אסדהנא עלי שמייא – גילה להם שרואה את התיקונים בעין ההשגה, כדי לזרזם שיתחזקו לעשות את התיקונים בשלימות ובשמחה רבה. "אסדהנא" עניינה עדות, ובסוד הדעת⁷³⁷ שכן שורש נשמת רשב"י היה הדעת (ב"ע קיא ע"א). עלאין דעלאין – דהיינו ספירות דז"א המכונים "שמים" (זהר בראשית כט ע"ב), והיינו ז' רקיעין ה"ה ו"ק עם עט' היסוד, ובא להשמיענו שלא נאמר שכוונתו היא לרקיעין דעשיה או של שאר עולמות. לכן אמר "עילאין דעילאין" דהיינו שהמה הרקיעים העליונים ביותר (ב"ע קיא ע"א). וארעא קדישא עלאה דעלאה – נוק' דז"א (ב"ע קיא ע"א). דאנא חמי השתא⁷³⁸ – זהו גילוי מעלתם הגדולה, שתיקנו את מה שלא היה זה זמן רב, שכן כביכול רשב"י ממש ראה את התיקונים שנעשו (ב"ע קיא ע"ב). מה דלא חמא בר נש מיומא דסליק משה זמנא תניינא לטורא דסיני – רשב"י היה ניצוץ משה (שעה"ג הק' לו) (ב"ע קיא ע"ב). דאנא חמינא אנפאי נהירין⁷³⁹ כנהורא דשמשא – כמש"כ חז"ל (ב"ב ע"ה ע"א) "פני משה כפני חמה" שמשה הוא מסט' דדכורא. וכן רשב"י, שהיה ניצוץ של משה, זכה לקירון אור פניו כנהורא דשמשא (ב"ע קיא ע"ב) אשר שורשו הוא האור של היום הראשון וממנו נמשך זיו הפנים ע"י דעת עליון ובסוד (קהלת ח א) חכמת אדם תאיר פניו (ב"ע קיב ע"א). תקיפא דזמין למיפק באסוותא לעלמא – לעתיד לבא יעלה ז"א לע"ק עצמו, ואז יאירו פניו בש"ע נהורין, בסוד הוצאת חמה מנרתיקה עליו אמרו חז"ל שצדיקים מתרפאים בה (נדרים ח ע"ב). וזוהי רפואה, שכן בתחילה ז"א לקח רק ק"נ ונשאר אר"ך⁷⁴⁰ (ב"ע קיב ע"א). דכתיב (מלאכי ג) וזרחא לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה – הרי הם ניצוצות הקדושה שיתבררו (ב"ע קיב ע"ב). ועוד דאנא ידענא דאנפאי נהירין ומשה לא ידע ולא אסתכל הה"ד (שמות לד) ומשה לא ידע כי קרן עור פניו – זו מעלה מיוחדת במינה, שכן משה רבינו לא ידע מקירון אור פניו ואילו רשב"י אכן ידע. והטעם שלמשה הדבר לא נתגלה, שכן הקירון היה עתיד להתגלות (עי' ביצה טז ע"א) ובמשה כל ישראל ראו והכירו במעלתו, משא"כ רשב"י שלא היו אנשי דורו גדולים במעלתם כ"כ כדור המדבר, ולא ראו ולא השיגו את קירון אור פניו של רשב"י. לכן כביכול הוצרך השי"ת להראות לו לעצמו (ב"ע קיב ע"ב בדרך אפשר). ועוד דאנא חמי⁷⁴¹ בעיני תליסר מכילין גליפין קמאי – י"ג ת"ד האירו על ידי רשב"י ותלמידיו בפועל ממש. ועוד יש לפרש ש"גליפין" הוא סוד הצמצום, והוא חקיקת מקום הדבר, שכן ע"י מתגלה הדבר בעצמו. ועוד אפשר לפרש שאלו י"ג תיקוני הדיקנא המה המכונים י"ג מכילין גליפין שכן הם ג"כ בבחי' צמצומים מכיוון שע"י מתגלה אור מו"ס בשיעור ובגבול (ב"ע קיב ע"ב). ונהירין כבוצינין – הם מאירים ע"י מו"ס שהוא סוד שמן משחת קודש, ולכן הם נק' בוצינין. הם מאירים על ידי אור דאורא המאיר בבטישו במו"ס (ב"ע קיב ע"ב). וכד אתפריש כל חד מנייהו מפומיכון – זהו מה שכתבנו לעיל לבאר, שכל תיקון שנתגלה ע"י א' מן התלמידים האיר ונעשה מתוקן בפועל ממש ע"י הבל פיהם הקדוש, הרי הוא סוד

⁷³⁷ עי' אד"ז רצא ע"א: דהאי בן נטיל סימנין דאבוי ואמיה ואקרי דעת, דהוא סהדותא דתרווייהו.

⁷³⁸ זו ראייה לכך שאין שום מראה ודמיון כלל לדברי אר"י ודלא כהרמח"ל [שהרי רק רשב"י ראה את זה] (לש"ו דע"ה ח"א נז ע"א).

⁷³⁹ גליונות הלש"ו מציין למש"כ לעיל ס"א ע"א.

⁷⁴⁰ מלשון רפואה, ע"ש מאמה"כ "כי אעלה ארכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דרש אין לה" (ירמיה ל יז).

⁷⁴¹ ב"ע קיב ע"ב גורס במקום 'בעיני תליסר מכילין' 'השתא תריסר אלין'.

מחיר האדרא

ההבלים של הדעת ששורשם היה בי' חסדים⁷⁴². והנה בכל דיבור של פה יש הארה מג' מוחין חב"ד: החיך והגרונן שהם חו"ב, ולישן ממלל רברבן דהיינו דעת. כל עליית מ"ן הוא על ידי המוחין, וזוהי עליית נשמה (ב"ע קיב ע"ב). אסתליק – עלה למעלה בסוד מ"ן (ב"ע קיב ע"ב). ואתתקן – בהגיע המ"ן למעלה למקום הדיקנא ממש נקרא אף הוא "תיקון", שכן הדיקנא הוא מקום גילוי י"ג התיקונים (ב"ע קיב ע"ב). ואתעטר – שם הם מקבלים את אור המו"ס המכונה עטרא, הרי הוא בגלגלתא דע"ק. עוד אפשר לומר, שהמוחין נק' עטרין דגופא, ולכן מו"ס ה"ה שורש כל המוחין מכונה אף הוא עטרא (ב"ע קיב ע"ב). ואתטמר בטמירותא דתקוני דדיקנא – כח תיקונים משפיע עד פנימיות הדיקנא וכמבואר (ב"ע קיב ע"ב). וכל אחרנין אשתארן – אותם התיקונים שלא נתגלו עדיין מפי התלמידים עדיין לא עלו למעלה (ב"ע קיב ע"ב). ובעוד דכל חד מתפרש בפומיכו נהיר ואתעטר – כאן מתחדש שכל גילוייו ית' שבאצילות הם אינם מתגלים אלא על ידי הצדיקים שלמטה, מכיוון שהצדיקים הם לבושים לשכינתא⁷⁴³ (לש"ו דע"ה ח"ב קנה ע"ד). מה שנתקן למעלה תלוי בערך הלימוד והעסק שעוסקים בהם למטה (לש"ו ביאורים ח"א כא ע"ג). ויתיב כמלכא בגו חיליה – כשתיקון עומד במקומו שבדיקנא ועושה את פעולתו להשפיע אורות למטה כדי לבסס את הדינים דז"א, כל תיקון לפי הנהגתו המיוחדת לו, מכונה הוא אז "מלכא"⁷⁴⁴, ובסוד (משלי כט ד) "מלך במשפט יעמיד ארץ". והנה כל תיקונים דז"א מכונים מלכים, שכן לגבי ע"ק כולם נקרא דינים (ב"ע קיב ע"ב). ועוד יש לומר, שכאשר מלך מצוי בין אנשי מלחמתו בשעת מלחמה, אזי דרכו להנקם מאויביו. וכן הוא בתיקונים דע"ק, שכאשר מתלבשים בז"א הם כופים את כל החיצונים. אמנם בגמר התיקון של התלמידים אזי עולה ההארה לדיקנא דע"ק, ולא נתגלתה אפילו לרשב"י, שכן גילוי מעין זה לא יתכן אלא בשעת התיקון, הרי הוא ה"מלחמה", ואכן אז מתגלה (קיג ע"א). וכד אסתיים לאתפרשא סליק ואתעטר – אזי הם מתלבשים בכתר מלכות בהארת מו"ס כמלך היושב על כסאו⁷⁴⁵ (ב"ע קיג ע"א). בעטרא קדישא ואתתקן ואתטמר ויתיב בתקוני דדיקנא קדישא – פי' "יתיב בתיקוניו" דהם יושבים במקומם על כסא, כלומר שהם מתלבשים בז"א המכונה כורסייא לע"ק (ב"ע קיג ע"א). וכן לכל חד וחד אודרוזו חברין קדישין – גילה להם שרואה את התיקונים בפועל ממש כדי שע"כ יזדרזו במעשיהם לתקן את מה שצריך. לכן נקראו 'חברין קדישין' שכן הם מי' חסדים דאו"א⁷⁴⁶ שהם בבחינת ריעין דלא מתפרשין (זהר ויקרא ד' ע"א) (ב"ע קיג ע"א). דהא בקיומא דא לא יהא עד דייתי מלכא משיחא – כלומר שעד ביאת משיח צדקינו בב"א לא יהיו עוד אנשים שיזכו למדרגתם של תלמידי רשב"י (ב"ע קיג ע"א).

קום ר' חזקיה תניינות ואוקיר תיקונא תליתאה דדיקנא קדישא תנא עד לא קם ר' חזקיה קלא נפק – בת קול (ב"ע קיג ע"א). ואמר אין מלאך אחד עושה שתי שליחות, כל א' יגלה מה שנוגע לשורש נשמתו, ובפרט בעניני הדיקנא, שכן כל תיקון יש לו שורש פרטי. ואפשר מעיקרא קסבר רשב"י שמאחר וראה שרבי

⁷⁴² עי' הקדמת הגר"א לאד"ר.

⁷⁴³ עי' זהר תרומה קס"ג ע"ב: כד חמי בר נש צדיקיא או זכאין די בדרא ואערע בהו, ודאי אינון אנפי שכינתא ואמאי אקרון אנפי שכינתא, בגין דשכינתא אסתתרת בגווייהו, איהו בסתימו ואינון באתגליא (לשון זו של הזהר הובאה בלש"ו שם).

⁷⁴⁴ עי' בהגר"א על תז"ח נ ע"ב ד"ה בריש הורמנותא דמלכא, וע"ש בגר"א נ ע"א שזהו גילוי של המלכות של הפרצוף העליון. אמנם הדבר מתבאר יותר בביאורי אגדות להגר"א שבת י ע"א, שפסוק זה הינו גילוי של כל הקומה: "מלך" - ג"ר, "במשפט" - ו"ק, "יעמיד ארץ" - נוק'.

⁷⁴⁵ כמאמה"כ "ויאמר לכן שמע דבר ה', ראיתי את ה' ישב על כסאו וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו" (מלכים א' כב יט).

⁷⁴⁶ עי' גר"א בהק' לאד"ר.

מחיר האדרא

חזקיה סיפר לו על המראה שראה מחד נהורא יקירא, חשב דקיימא ליה שעתא, ולכן מעלתו גדולה מאד וראוי הוא לגלות את שאר התיקונים (ב"ע קיג ע"א). אתרניש ר"ש – על שטעה בדבר זה (ב"ע קיג ע"א). ואמר ודאי כל חד וחד באתריה – כל א' יש לו מקום פרטי ושורש למעלה והוא המיוחד לגילוי זה, והוא חלקו שקיבל בהר סיני (ב"ע קיג ע"א). ואנא ור' אלעזר ברי ר' אבא – הרי הם כללות כל החברים, שכן ג' חכמים אלו הם בסוד חב"ד, שר"א ור"א הם בשורשם חו"ב, ואילו רשב"י הוא הדעת הכוללם⁷⁴⁷ (ב"ע קיג ע"א). אשתלים שלימתא עלאה – שמשלימים א"ס⁷⁴⁸ וע"י אתתקנו סמכין⁷⁴⁹ (ב"ע קיג ע"א).

קום ר' חייא, קם ר' חייא. פתח ואמר (ירמיה א) ואומר אהה י"י אלקים הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי וכי ירמיה לא הוה ידע למללא והא כמה מלולין נפקי מפומי עד לא אמר דא והוא אמר מלה כדיבא דכתיב (ירמיה א ו) הנה לא ידעתי דבר אלא (תאנא) ח"ו דאיהו אמר על דא אלא הכי תאנא מה בין דבור לאמירה – אחר שראה ר' חייא ש"נתרגש ר"ש", ר"ל שנרעש ונרתע מחמת גילוי אור הדיקנא ושמיעת הב"ק, קודם שבא לגלות את התיקון השייך אליו, התחיל לפרש את החילוק שבין הגילוי והמראה שהיה לאדון הנביאים לבין זה של שאר הנביאים, שהוא לא היה נרתע ומתפחד כלל כמ"ש פה אל פה אדבר בו. ועוד י"ל דלפי שר"ח היה עדיין רך בשנים שכן הוא תלמיד רבינו הקדוש שהיה תלמיד רשב"י ולכן התחיל דווקא בפסוק זה ופירשו ע"ד הסוד (ב"ע קיג ע"א). "אמירה" הוא כינוי לבחינת ז"א. והוא לשון רכה, מכיון שז"א נוטל עט' דחסדים (דהיינו טיפה דאבא) ומהם נעשו רמ"ח איברים (אמו"ר בגימ' רמ"ח עה"כ). "דיבור" הוא כינוי לבחינת נוק'. והוא לשון קשה שכן בניינה הוא מעט' דגבורות⁷⁵⁰ (ב"ע קיג ע"ב). אמירה הוא דלא בעי לארמא קלא – דהיינו ברחמים, כמאן דמדבר בלחישו וברחמים, והוא מסט' דז"א. ועוד יש לבאר, שהאצילות מתגלה והולכת בהדרגה מגילוי לגילוי: ע"ק הוא נסתר לגמרי ולא אתפס, או"א הם כבר בבחינת מחשבה והרהור⁷⁵¹, ז"א הוא גילוי גדול יותר ובבחינת אמירה ובסוד אמ"ר אור מים ורקיע (ע"פ מ"ן ומ"ד ה'), אמנם כל זה הוא עדיין בתורת לחישו גרידא, נוק' הוא בסוד דיבור ממש כמאמר הכתוב "וידבר על לב הנערה" (בראשית לד ג) והוא בארמות קלא. ולכן דיבור הוא בלשון קשה, שכל גילוי הוא מצד הגבורות הרי הם בסוד הצמצום (ב"ע קיג ע"ב). {קלג}. דבור בעי לארמא קלא ולאכרזא מלין – הוא גילוי מחשבתו של יוצר בראשית לעין כל, שנוק' דז"א הוא גילוי של כל האצילות. וכן כל דיבור קשה הוא בארמותא דקלא (ב"ע קיג ע"ב). דכתיב (שמות כ) וידבר את כל הדברים האלה לאמר – ראיה היא ששם היה הדבר באתגליא, וכמ"ש חז"ל שכל דבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם בשמים (שבת פח ע"ב), וכן מצינו שהתורה ניתנה מפי הגבורה" (ג"ז שם) (ב"ע קיג ע"ב). ותאנא כל עלמא שמעו ההוא דבור –

⁷⁴⁷ ע"י לעיל קכח ע"א, שגם שם מרמז לד"ז.

⁷⁴⁸ פי' שמגלים את הרדל"א ע"י לבושיו ה"ה עתיק וא"א, ועי"ז "אתתקנו סמכין". ועי' בהגר"א על ספד"צ יז ע"ד ד"ה מהימנותא, ועי' ת"ז ט"ז ע"א: מלאכה דתלת אתון איהי ה' שכינתא תתאה, שלימו דתלת אתון, עלה אתמר ותכל כל עבודת משכן וגו', ע"כ, ועי' בבהגר"א וז"ל, שבה נשלם השם כמ"ש לקמן, ובה אתקרי הוי"ה בשלימו, עכ"ל. דהיינו שזהו תיקונו וגילוי, וזהו הנקרא כאן "השלמה" דהיינו לגבי החג"ת.

⁷⁴⁹ ע"י בריש האד"ר: תניא אמר ר"ש לחברייא עד אימת ניתיב בקיימא דחד סמכא. וע"ש בגר"א שרשב"י תיקן ג' סמכין.

⁷⁵⁰ ע"י בביאור הגר"א למשלי פ"ד פ"כ, וז"ל "דבור" הוא דברי התורה עצמה ותיבותיה כמו שהיא ואמירה היא הפנימיות של התורה כוונותיה טעמיה ותכלית של כל דבר, עכ"ל.

⁷⁵¹ ע"י בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ב בהגה"ה וז"ל, והוא [זה שכתוב בביאורו שכל עליית מ"ן היא למו"ס] מ"ש בזהר כד סליק ברעותא, שמחשבה והרהור באו"א ומחשבה עילאה שהוא רצון בא"א, עכ"ל.

מחיר האדרא

דהיינו בארמות קלא (ב"ע קיג ע"ב). וכל עלמא אודעזעו ובגין כך כתיב וידבר ולא כתיב ויאמר – כלומר שהיה הדבר מסט' דגבורה, והוא היה תיקון גדול כדי להכניע את הקליפות שהיו מקטרגים על קבלת התורה. והכנעת הסט"א הוא ע"י כח הגבורות שאי אפשר לכרות דבר אלא בשרשו, ושורש הסט"א הוא בגבורות⁷⁵² (ב"ע קיג ע"ב). אוף הכא כתיב הנה לא ידעתי דבר לאכרזא מלה – ירמיה היה מוכן מאד לתפקיד זה, שכן כל נבואתו היה מסטרא דדינא, כמ"ש חז"ל ש"ירמיה כוליה חורבנא" (ב"ב יד ע"ב). לזה צריך כח גדול למתק את הדין, כדי שלא יתוקד עלמא בשלהובוי, שלולא זה יתרבו הדינים ואין ביכולתו למתק את הדינים (ב"ע קיג ע"ב). ולאוכחא ברוח קדשא לעלמא – רוה"ק הוא ממלכות דנוק', והוא מסטרא דדינא (ב"ע קיד ע"א). אי הכי הא כתיב וידבר יי אל משה לאמר – אע"פ שנבואת משה רבינו ע"ה היתה באה אליו מסטרא דדינא, לא היה משה מתיירא שכן היה בכוחו הוא לבסס את הדינים, וכמו שעשה בעגל ובמרגלים, שהוריד אז חסדים מע"ק לז"א כדי לבסס את דיניו. וכן מבואר בדברי הזוהר, ז"ל, תא חזי, מה כתיב (דברים לג א) וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים, מאריה דביתא מאריה דמטרוניתא, כמה דכתיב (במדבר ל יד) אישה יקימנו ואישה יפרנו (זוהר ויחי רלו ע"ב) (ב"ע קיד ע"א). אלא מאן הוא נביאה עלאה כמשה דלא זכה ב"נ כוותיה דהוא שמע דבור בהכרזה ולא דחיל ולא אודעזע – שורש נשמת משה היה בז"א, למעלה מנוקבא. לכן לא דחיל כלל, אפילו ש"שמע דבור בהכרזה". ועוד י"ל, נבואת משה היה מפרקין עילאין דנו"ה דז"א, וידוע כי פרקין עילאין דנו"ה נעשים חו"ב ברישא דנוק', ודינין דנוק' ניחין ברישא ותקיפין בסופא (ט"ד צ כו ע"ב). לכן לא דחיל, וזהו שכינהו כאן האידרא "נביאה עלאה" (ב"ע קיד ע"א). ושאר נביאים אודעזעו אפילו באמירה ודחלין בדחילו – שאר הנביאים, אע"פ שנבואתם מסט' דרחמי, בכ"ז לא יכלי למיקם קמיה והו זעין ודחלין⁷⁵³. ועוד יש לבאר, ששאר הנביאים שורשם מפרקין תתאין דנו"ה דז"א, והם נתלבשו בנה"י דנוק', שם הדינים תקיפין מאד (ט"ד צ כו ע"ב) (ב"ע קיד ע"א).

ותאנא בתיקונא קדמאה דדיקנא ותניינא⁷⁵⁴ לאתבא (ס"א לאקפא)⁷⁵⁵ (נ"א לאייתאה) לתליתאה – ר"ל, שב' התיקונים הראשונים אינן אלא הזמנה והכנה לתיקון הג' הזה. שכן ב' התיקונים הראשונים הינם הכח לסבול את העוונות, והיות השי"ת סובל העוון בפועל ממש. והתיקון השלישי הוא יותר מזה, שהשי"ת מוחל ועובר על פשע, כלומר, שכביכול כבר אין צורך לסבול את העוון שכן הוא ית' מוחק את העוונות ומתייחס אליהם כאילו אינם (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה ואמר עבור). אלו התיקונים הולכים ומתגלים גילוי אחר גילוי עד הגיעו אל הפה כדי שהפה יאמר סלחתי (ב"ע קיד ע"א). 'לאתבא' דהיינו שיתיישב התיקון הג' על מקומו (ועי' הערה⁷⁵⁶), ואם הגרסא היא 'לאקפא', הרי שפירושו הוא שהם מקיפים את התיקון הזה שיהיה יושב במקומו (ב"ע קיד ע"א). דכתיב (איוב לג) הן כל אלה

⁷⁵² עי' לעיל הערה 244.

⁷⁵³ עי' רמב"ם יסודי התורה פ"ז ה"ב וז"ל, הנביאים מעלות מעלות הן כמו שיש בחכמה חכם גדול מחבירו כך נבואה נביא גדול מנביא וכולן אין רואין מראה הנבואה אלא בחלום בחזיון לילה או ביום אחר שתפול עליהן תרדמה כמו שנאמר במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו וכולן כשמתנבאים אבריהן מזדעזעין וכח הגוף כשל ועשתנותיהם מתטרפות ותשאר הדעת פנויה להבין מה שתראה כמו שנאמר באברהם והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו וכמו שנאמר בדניאל והודי נהפך עלי למשחית ולא עצרתי כח, עכ"ל. וכל זה אינו כמשה שעניינו היה שונה בתכלית ע"ש.

⁷⁵⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה קאים.

⁷⁵⁵ ב"ע קיד ע"א לא גורס את המוסגר.

⁷⁵⁶ השערות של התיקון הראשון יורדים עד לפה כנ"ל, והשערות של התיקון הב' מתפשטין מעל השפה עד לאמצע השפה, בכדי שממש באמצע השפה (דהיינו תחת נקבי החוטם) יהיה פנוי משערות ותלך הארת החוטם דרך שם.

מחיר האדרא

יפעל אל פעמים שלש עם גבר – היות הוא ית' מרחם על בריותיו ומעביר על פשיעהם, הוא על ידי זה התיקון הג' הבא ע"י הכנת ב' התיקונים הראשונים (ב"ע קיד ע"א).⁷⁵⁷ (תרי נוסחי) ות"ח דתרי תקונין קדמאין למיתי לתליתאה הו דהוא תקונא תליתאה מאמצעיתא דתחות חוטמא מתחות תרין נוקבין נפיק חד ארחא – זמן הגילוי של תיקון זה הוא ביוה"כ (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה וז"ס). בסוד קו האמצעי היורד מהיסוד, וב' נקבים יש בו: הא' לזרע והשני למותרות (בכורות מד ע"ב). ובע"ק שני הנקבים קדושים, ולכן מחד חיינ ומחד חיינ דחיינ (ע"י לעיל קל ע"ב). לכן אין גדלים שם שערות, שכן שערות הינם בחי' כלים והיו מפסיקים הארת האור לפה כמש"ל. ועוד, שכן השערות הינם מבידורי מלכין קדמאין, דהיינו שרשי הגבורות ובחי' צמצום. וכן צריך היסוד להיות פתוח להשפיע למלכות ללא שום הפסק (ב"ע קיד ע"ב). ושערא אפסיק⁷⁵⁸ (ס"א אתפסק) בההוא ארחא אמאי אתפסק משום דכתיב (מיכה ז יח) ועובר על פשע – אין שם שיער כדי שיעבור שם רוחא דחוטמא ויאמר הפה סלחתי (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה קאים). היסוד לעולם צריך להיות פתוח כדי להשפיע למלכות ולכן אסור שהשערות יפסיקו שם (ב"ע קיד ע"ב). והאי אורחא אתתקן לאעברא ביה – מעיקרא סלקא דעתך שכל תיקוני דיקנא הם שערות כדי שע"י נבוא לתיקון, ואילו בתיקון הג' שם אין שערות אז אולי אינו תיקון. ולכן בא כאן לאפוקי מסברא זו, ללמדינו שזה גופא הוא תיקונו, שיהיה פנוי משערות. וכאן אין חשש לקלקול מחמת ריבוי האורות, מכיון שאין תכלית פתיחת היסוד כדי שיתרבו בו האורות וישארו בו, אלא תכליתו היא אחת, שילכו לנוק'. וכן הדבר כאן, שאין חשש לריבוי האורות בארחא דתחות חוטמא, מכיון שעיקר עניינו הוא להעבירו לזולתו, והיינו מש"כ כאן דתכליתו הוא 'לאעברא' דהיינו שילכו אל הפה (ב"ע קיד ע"ב). ובגין כך יתיב תחות נוקבי חוטמא⁷⁵⁹ האי אורחא – מכוון תחת ב' הנקבים שביסוד (ב"ע קטו ע"א). ושערא לא אתרבי בהאי אורחא משום (נ"א כובש עונות וכתיב) – לכך אין השערות גדלים שם, מחמת ריבוי השפע הנשפע דרך הארחא מן החוטם ואין שום דין יכול להיאחז שם (ב"ע קטו ע"א). דכתיב ועובר על פשע למיתן אעברא עד⁷⁶⁰ (ס"א על) פומא קדישא דיימא סלחתי – דהיינו עשיית הכלי של מלכות על ידי היסוד, וכלומר לפלס דרך אל הפה כדי שייפתח ויימא סלחתי (ב"ע קטו ע"א). כאן הוא מקום העברת הדינים באופן גלוי (פת"ש א"א מ"ב).

תאנא כמה ערקיסאות מחכאן לההוא פומא – פי' "ערקיסאות" רצועות, ומלשון (סנהדרין ע"ד ע"ב) ערקתא דמסאנא⁷⁶¹. ור"ל, שלוחי הדינים המכונים (ת"י פ"ה ע"א) "רצועות לאלקאה בהון לחייביא" שכן הם נוטלים את כוחם מז"א לעשות דין בעולם. והם 'מחכאן לההוא פומא' שכן הם שלוחי הדינים דאתין מסט' דקדושה, והם מלאכין קדישין, וממילא אין רצונם לעשות דין בעולם, ורצונם היותר עז הוא שיתבסמו הדינים, שהרי אף הם נהנים בטובת ישראל וזהו סוד מש"כ "הן אראלים צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון" (ישעיה לג ז). אמנם בעת שהדין שולט בעולם אין רצונו ית' לוותר לחייבים, כי כן שורת הדין שיעשה את שלו, כדי שידעו הכל דאית דין ואית דיין. ועוד, שכן ע"י עונשי הרשעים הם מתבררים מזוהמתם, הסט"א נכפה ומתבררים הניצוצות, וזהו סוד גלות ישראל ושעבודם (ב"ע קטו ע"א).

⁷⁵⁷ נ"ל שהב"ע קיד ע"ב אינו גורס את המוסגר, וזה מופיע בדפוס אמסטרדם ולא בדפוס מנטובא.

⁷⁵⁸ ב"ע קיד ע"ב גורס את המוסגר אם כי הוא אינו גורס את תיבת 'אפסיק'.

⁷⁵⁹ ולא תחת הדופן. ועי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד, ועי' לעיל קל ע"א ד"ה ותא חזי.

⁷⁶⁰ ב"ע קטו ע"א גורס את המוסגר ואינו גורס את תיבת 'עד'.

⁷⁶¹ פי' שרוך נעל (רש"י שם).

מחיר האדמה

ולא אתגלי לחד מנייהו – אז מסתלקת הארת הפה⁷⁶² כדי שיהיה הדין נשפע בעולם. והנה על אף שכתבנו למעלה שלעולם אין הארת חוטמא דע"ק פוסקת מלהשפיע אל הפה דרך הארחא, כל זה אינו אלא בבחי' ההשפעה לשם קיום העולם שלא יחרב אבל השפעת ברכה מעבר לעצם החיות של הברואים זה אינו תמידי אלא תלוי ועומד במעשיהם (ב"ע קטו ע"א). דהא אסתלק – בסוד אבר מת⁷⁶³ (ב"ע קטו ע"ב). ואתער – שהארת הרוחא דחיי הנשפעת דרך הארחא נבלעת בשורשה שבמו"ס המכונה עטרא (ב"ע קטו ע"ב). ידיע ולא ידיע – מצד קיום העולם הוא "ידיע" כלומר לתתא, אמנם בבחי' תוס' שפע (דהיינו הברכה הנוספת על עצם הקיום) הוא "לא ידיע" (ב"ע קטו ע"ב). תאנא בצניעותא דספרא⁷⁶⁴ מהו דכתיב פשע זכו עובר לא זכו פשע – זוהי מידת השפעת הרחמים מא"א לז"א (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה ואמר דכתיב, וכן ד"ה ואמר על פשע). והנה בביאור מהות בחינת "פשע" יש להקדים שע"ק נקרא אריך אנפין, ע"ש שיש בו ש"ע נהורין (לעיל קכז ע"ב ד"ה האי גלגלתא) המאירים בחוטמא דיליה שכן בחוטמא אשתמודע פרצופא (לעיל קל ע"א). וש"ע נהורין אלו הם כנגד הי"ס שלו: ש' כנגד ג"ר דהיינו חב"ד, וע' כנגד ז"ת. ונהורין אלו של ע"ק הם לעולם בסוד כל הי"ס, משא"כ ז"א שבחוטמא דיליה אין מאירין אלא ק"ן נהורין, שהם כנגד ו"ק שכן רק המה קבועים בו: ק' כנגד חסד, ונ' כנגד ה' הספי' האחרות. ולכן הוא מכונה ז"א, ר"ל זעירא דחוטמא. והנה האות פ' מורה על תגבורת הסט"א⁷⁶⁵. כאשר יש עת רצון בעולם, ויש זיווג בזו"נ, אזי מתגלים ש"ע הנהורין לבדם, ובסוד שפ"ע הניתן למלכות. ואז האות פ' נמצאת באמצע אותיות הש"ע נהורין, להורות על כך שהש"ע מתגברים, והפ' שהוא רזא דאחיזת הסט"א - נבלעת בתוכם ונגזזת. אמנם בעת זעם, ע"י חטאי הדור, אזי קודמת האות פ' לש"ע הנהורין ובחינתה גוברת והיינו גניזת האור, ואז הוא בסוד פש"ע (ב"ע קטו ע"ב). ה"עובר" פירושו שעוברת הארת חוטמא דע"ק דרך הארחא, ואז הוא כבר אינו נקרא פשע (ב"ע קטו ע"ב). בגילוי הא"א אין מקום לדין כלל, ולכן אין שום מקום לפשע (לש"ו הקדו"ש כד ע"א). ועוד, כאשר מענישים הטומאה מתכלית ונגרם תיקון. ממילא יוצא שעצם הפשע נהפך לשפע (לש"ו הקדו"ש כ"ז ע"א). מאי משמע עובר על פשע שפע דאקדים שי"ן לפ"א לא זכו עומד ולא עובר⁷⁶⁶ (האי) בזעיר אפי"ן – ש' הם כנגד הג"ר כנ"ל, הרי הם המוחין חב"ד. שכן עיקר ביסוס הדינים הוא על ידי המוחין, ממילא בעת הזעם והפ' קודמת לש' מסתלקים מוחין אלו מז"א, ומאיך הש' קודמת לפ' כשמתגברים המוחין. ועוד י"ל, דבע"ק ההשגחה היא תמידית ומה שנפסק אינו אלא מצד השפעתו לז"א (ב"ע קטו ע"ב).

מאי בין האי להאי בזעיר אפי"ן כד נחית ההוא אורחא מתחות נוקבי חוטמי כתיב (במדבר יב) ויחר אף יי' בם⁷⁶⁷ – ארחא דע"ק הוא שורש החיים

⁷⁶² דהיינו שהוא אינו מתגלה לאף א' מהם.

⁷⁶³ ע"י בביאור הגר"א על תיקו"ז נ"א ע"ב וז"ל, אדם רגע ללא תורה דעת שלו היא אבר מת ונקרא מת, וכל האברים תמיד בתוקפם לבד הברית שאינו חי כי אם על ידי התעוררות הדעת לזיווג, וכן הוא באדם עד לעתיד לבא בזמן התחיה שהוא זמן התגלות העטרה וכו' דוד מלך ישראל חי וקיים, עכ"ל.

⁷⁶⁴ ע"ש בבהגר"א שהוא מצטט את לשון האד"ר דכאן כלשון של אד"ר ולא כלשון של ספד"צ, ואכן לא מצאתי לשון זו בספד"צ כלל, וצ"ע.

⁷⁶⁵ ע"י זהר בראשית ב' ע"ב [לעניין דבר זה שכל האותיות רצו שבהם יברא העולם]: עאלת את פ, אמרה קמיה רבון עלמין, ניחא קמך למברי בי עלמא, דהא פורקנא דאנת זמין למעבד בעלמא בי רשים, ודא הוא פדות, ובי יאות למברי עלמא, אמר לה יאות אנת, אבל בך אתרשים פשע בטמירו, כגוונא דחיויא דמחי ואעיל רישיה בין גופיה, הכי מאן דחב כפיף רישיה ואפיק ידו.

⁷⁶⁶ ב"ע קטו ע"ב גורס את המוסגר.

⁷⁶⁷ ע"י בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה קאים.

מחיר האדרא

ומיתוק לכל הדינים, ואילו ארחא דז"א שהוא תחת חוטמא דיליה הוא ההפך הגמור, שכן עיקר התיקון הוא שלא יתפשטו הדינים, וחוטמא דז"א הוא בבחינת כורסייא למידן עלמא, (ב"ע קטז ע"ב). וילך, מאי וילך, דנפיק רוחא דרוגזא – על ידי השפעת ארחא דז"א (ב"ע קטז ע"ב). מאינן נוקבי ומאן דאשכח קמיה אזיל ולא אשתכח – מי שפגעה בו מידת הדין נענש, ומתכלה ונעקר מן העולם, ולכן הדין הוא טובה גדולה לעולם, שכן עי"כ מתבטל הרע (ב"ע קטז ע"ב). הה"ד (ישעיה מ) כי רוח יי' נשבה בו ואיננו (ס"א כי רוח עברה בו ואיננו) – כהמשך להנ"ל, מבאר כאן שלעתיד לבא בימות המשיח רוחא דחוטמא דז"א (ז"א נק' הו"ה) יעביר מן העולם את כל החיצונים. משא"כ בא"א דכשנשיב רוחא דחוטמא אז הוא ניחא ורוחא טבא (א"ז רצד ע"א) ונקרא עובר על פשע (ב"ע קטז ע"ב). באריך אפין כתיב (מיכה ז) ועובר על פשע, וכתיב (איוב לז) ורוח עברה ותטהרם – מהפרדשקא שופע חיים, והוא התגלות החוטמא דע"ק ביום הכיפורים (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה וז"ס מלחמת). סוד רוחא דנבואה הוא מחוטמא דע"ק, והפסוק המובא כאן מדבר אף הוא מרזא דנבואה שנמצאת עכשיו בגלות (ב"ע קטז ע"ב).

ותאנא הכא כתיב עובר על פשע בההוא ארחא התם (שמות יב) ועבר יי' לנגוף את מצרים – כאשר אין גילוי מחוטמא דא"א, אז נענשים הרשעים על ידי רוחא דחוטמא דז"א ואינו מאריך להם אפו וז"ס הדבר שיש בעולם (ב"ע קיז ע"א). זכאה חולקיה דמאן דזכי להאי ודא הוא תקונא תליתאה (דאורחא) דדיקנא יקירא קדישא עלאה עתיקא דעתיקי אמר ר"ש ודאי קב"ה יסני לאוטבא לך – אחר שסיים רבי חייא את דבריו בתיקון הארחא, ברכו רשב"י. והנה הארחא מכונה "טוב", שכן הוא נמשך מסטרא דיסוד⁷⁶⁸. והנה על אף שאין הארת הארחא נפסקת לעולם, ובבחי' חיות העולם לשם קיומו ההכרחי, מ"מ זכה רבי חייא לקבל את הארתו בבחי' תוספת טובה, שכן דבר זה תלוי בעבודת האדם (ב"ע קיז ע"א). ויחדיו לאננא עלך – השמחה הזאת היא בסוד הזיווג הנ"ל של יסוד דרדל"א עם פה דע"ק (ב"ע קיז ע"א).

ותאנא מאי דכתיב (ישעיה סא) שוש אשיש ביי', בעתיק יומין אתמר, דהא הוא⁷⁶⁹ חדוותא דכלא – בחוטמא אשתמודע פרצופא (לעיל ק"ל ע"א), לכן חוטם מכונה עתיק יומין. ואמר "דהא הוא חדוותא דכולא" שכן הוא שורש לכל זיווגין שבאצילות (ב"ע קיז ע"א). תאנא בשעתא דאתגלי האי אורחא דדיקנא דעתיק יומין בלהו מארי דיבבא – שלוחי הדין שביצירה (ב"ע קיז ע"א). ויללה – שלוחי הדין שבעשיה (ב"ע קיז ע"א). ומאריהון דדינא – שלוחי דין שבבריאה (ב"ע קיז ע"א). סתימין – כלומר שכל הנ"ל אינם יכולים לקטרג על האדם, מכיון שכבר נתכפרו העונות ע"י אותו הארחא. וענין "סתימין" שייך בפרט לקלי' (דהיינו שלוחי הדין) דעשיה, שכן הם סתימין ולא אתגליין, ונטמנים בנוק' דתהומא רבא⁷⁷⁰ (ב"ע קיז ע"א). ושתיקין – היינו אותם (מארי דינא) שביצירה, והם מלאכי קדישין ומעתה אין להם רשות לצוות אל הקלי' שבעשיה לפעול בעולם (ב"ע קיז ע"א). ולית⁷⁷¹ דיפתח פטרא⁷⁷² לאבאשא – דהיינו אותם שלוחי דין שבבריאה, שאינם מצווים להאי רצועא בישא, שכן זו האחרונה שייכת ליצירה. ופעולתם היחידה היא לתבוע דין ולקטרג (ב"ע קיז ע"א). משום דהאי אורחא אתגלייא לתקנא ומהאי מאן

⁷⁶⁸ עי' זהר ויקרא כ"א ע"א ש"טוב" הוא כינוי ליסוד.

⁷⁶⁹ ב"ע קיז ע"א גורס 'דהאי' במקום 'דהא הוא'.

⁷⁷⁰ עי' לעיל הערה 329.

⁷⁷¹ ב"ע קיז ע"א גורס 'מאן'.

⁷⁷² ב"ל שזהו לשון של שלחות וכעין לשון אונקלוס שתרגם את הפסוק "ושלח לכם את אחיכם" (בראשית מג יד) - "ויפטר לכוון ית אחוכון".

מחיר האדרא

דאחיד (נ"א דאחית) ואזהר (ס"א משום דהאי אורחא סימנא לשתיקותא ומהאי הוא מאן דאחזי ואזהר) לשתקא להאי אורחא רשים דהוא סימנא דעתיקא קדישא – כך משתיקים, שמניחים את אצבע על הפה (ב"ע קיז ע"ב).

תקונא רביעאה מתתקן שערא (ונחית) תחות פומא מרישא חדא לרישא חדא – תיקון זה הוא סוד השערות שבשפה התחתונה והעובר מצד א' לצד השני (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה תחות). הוא 'מתתקן שערי' מכיוון שהוא ג"כ מסייע קצת לפתיחת הפה דיימא סלחתי (ב"ע קיח ע"א). הה"ד לשארית נחלתו (מיכה ז) – תיקון זה הוא א' ממדותיו של הקב"ה לרחם על בריותיו הנשארים לאחר שעשה המקטרג את שלו, על אף שהנשארים אין להם זכות כ"כ לינצל, מ"מ בערך מה שנשאר בדור יתום, נחשבים גם הם לצדיקים. לכן מכונה מידה זו "לשארית נחלתו" (ב"ע קיז ע"ב). והנה אף בעת שמתעורר הדין ועושה את פעולתו, מ"מ אין מניחין אותו לגמור את הדין, ובסוד "השב החרב אל נדנה" (דבה"י א' כא כז), והוא מ"ש לשארית נחלתו, שכן המה השארית הנותרת אחר העונש שעבר עליהם (פת"ש א"א מב). כד"א (מלכים ב יט) ונשאת תפלה בעד השארית הנמצאה הנמצאה ממש – הם נחשבים לצדיקים לפי ערך דורם וזהו בבחי' מציאה (ב"ע קיח ע"א). שארית דכתיב (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה.

תקונא חמישאה נפיק אורחא אחרא מתחות פומא הה"ד (מיכה ז) לא החזיק לעד אפוי⁷⁷³ – במידה זו מאריך אף אפילו לרשעים. וכאן בארחה תתאה הוא פנוי משערות, כדי שלא תהיה לדינים בית אחיזה, ומדה זו פועלת תוך כדי התעוררות מדה"ד, ומשככת את זעמו ית' וכביכול אינה מניחתו לפעול דין (ב"ע קיח ע"א). קום ר' יוסי, קום ר' יוסי פתח ואמר (תהלים קמג) אשרי העם שככה לו – ישראל נידונים על ידי דינים קדושים כאב הרודה את בנו, ואז הם מתמתקים על ידי החסדים, לכן כל היסורים שלהם שבגלות הם לטובה כדי שיסבלו עונשים מעט מעט, והוא ע"י שכיכו דזעמא. וזהו בחינת מאמה"כ 'שככה לו' (ב"ע קיח ע"א). אשרי העם שיי' אלקיו – כל מיתוק הגבורות הוא מסט' דע"ק, והוא מיתוק דשם אלקים דז"א ע"י שם הוי"ה דע"ק. וכלל ישראל מקושרים בז"א המושרש בע"ק (ב"ע קיח ע"א). אשרי העם שככה לו מהו שככה לו כד"א (אסתר ז) וחמת המלך שככה שכיך מרוגזיה – כאשר הנהגת השי"ת את כלל ישראל היא בבחינת "שיכוך מרוגזיה" הרי זה הפך מה שקורה לסט"א, שכשמתמלאת סאתם הרי שהוא עובר מן העולם, דוגמת מיתת המן שאז שככה חמת מלך מלכי המלכים⁷⁷⁴ (ב"ע קיח ע"א).

ד"א שכך ברוגזיה הה"ד (במדבר יא) ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג דא הוא דינא דדייני – ז"א נחשב כבחי' דין לגבי ע"ק, ואילו הנוק' נחשבת כדין לגבי ז"א, ולכן כינויה כאן ככ"ה דהיינו שהנוק' היא כמו כ"ה אתוון דה' גבורות, וזה דין דדייני (ב"ע קיח ע"ב). אשרי העם שיי' אלקיו רחמי דרחמי – דהיינו בגילוי השם השלם דהיינו הוי"ה אלקים, ואז הכל ברחמים, אפילו הדינים (ב"ע קיט ע"א).

ד"א שככה, שמא דכליל כל שמיה⁷⁷⁵ – שככה"ה הוא בגימ' שמ"ה. ש' הוא אלקים דיודין, ומ"ה הוא הוי"ה דאלפין, ושם אלקים הרי כולל במספרו את ב' השמות אה"ה ואדנ"י, הרי שכל ג' שמיהן נכללים בתיבת "שככה", והיינו ע"ק הכולל את כל האצילות⁷⁷⁶ (ב"ע קיט ע"א). וקב"ה מעבר רוגזיה ואנח ביה לזעיר אנפין ומעביר על כל אינון דלבר – כלומר על תיקונים דז"א העומדים לבר מתחת

⁷⁷³ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה ארחה.

⁷⁷⁴ וכן הוא הענין במיתת ושתי וכמש"כ "כשוך חמת המלך" (אסתר ב').

⁷⁷⁵ עי' זהר פקודי ר"ס ע"א: שמא דכליל כל שמיהן, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ע"כ. ממילא צ"ל שכאשר נתגלה הע"ק, הרי הוא שם הוי"ה לגבי ז"א, אזי הוא מעביר רוגז ומאיר לז"א.

⁷⁷⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ יג ע"ב ד"ה ויאמר.

מחיר האדרא

לפרסה דע"ק ומעביר דינים דיליה, ואמר את כל זה בתורת הקדמה, ללמדינו שאף תכלית ארחא תתאה הוא לאתבסמא דינים דז"א. ואפשר כמו כן לומר שדרך ארחא תתאה הוא שעולה ז"א לע"ק, וע"י כך מתבסמין דינים דיליה, שאין באותו ארחא שערות הרי הם שרשי הדינים (ב"ע קיט ע"א). דתניא ארחא⁷⁷⁷ עלאה דדיקנא קדישא (עלאה עתיקא דעתיקי) דאיהו נחית (בדיקניה) תחות נוקבי דחוטמא דעתיקי – דהיינו תיקון השלישי דת"ד (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה קאים). והאי ארחא דלתתא שקילין אינון בכלא דא (קלג: לעילא ודא לתתא – תיקון ה' דת"ד דא"א היא כנגד התיקון הג', ומקומו הוא מתחת לפה (והוא הארחא שמתחיל באמצע התיקון הד', אשר ב' חלקיו אינם נוגעים זב"ז) וממשיך עד הסנטר (ולא עד בכלל) (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה ארחא). וכמו שארחא דלעילא הוא המקום בו עובר רוחא דחוטמא דע"ק, אף ארחא תתאה הוא מקום שדרכו עולה ז"א למעלה ואין לדינים שלו שורש שאין שם שערות, וע"י זה הוא מתבסם⁷⁷⁸ (ב"ע קיט ע"א). לעילא עובר על פשע – ר"ל שם הולכת הארת החוטם לעבור על פשע (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה ואמר לאעברא). לתתא לא החזיק לעד אפו – כלומר שהאף, הרי הוא סוד דינים דז"א, אין לו מקום להתחזק למעלה (ב"ע קיט ע"א).

ותנינן לא החזיק, דלא אית אתר למיתב כמה דלעילא יהיב אתרא לאעברא, כך לתתא יהיב אתר לאעברא – כמו בשפה העליונה, שם הונח מקום פנוי משערות כדי שיעבור שם ההוא רוחא לאעברא על פשע, אף בשפה תחתונה יהיב אתר שדרך שם יעלו דינים דז"א לאעברא אותם ולמתקם ע"י ארחא עליונה (ב"ע קיט ע"א). תנא בכל אתר דבהאי עתיקא טמירא דכלא ארחא אתגלייא טב לכלהו דלתתא – מו"ס הוא עדן עילאה, והוא שורש השכר לצדיקים. והנה בכל מקום שיש גילוי בע"ק (והם אותן האורות שנתגלו בדיקנא), הוא טב לכולהו דלתתא, שע"י יש להם מקום בהנהגה והמה המתפשטים להאיר בז"א ולמתק את דינו⁷⁷⁹ (ב"ע קיט ע"ב). דהא אתחזי עיטא⁷⁸⁰ למעבד טב לכלא – אפילו למי שאינו ראוי (ב"ע קיט ע"ב). מאן דסתים ולא אתגלייא – הרי הם אותן האורות שלא נתגלו בדיקנא (ב"ע קיט ע"ב). לית עיטא⁷⁸¹ ולית מאן דידע ליה אלא הוא בלחודוי – כמ"ש שדבר זה תלוי בידיעתו ית' דהיינו חלק ההנהגה שאינה תלויה במעשי בני אדם והוא סוד הידיעה שאינה מכריחה ואינה מבטלת את הבחירה (ב"ע קיט ע"ב). כמה דעדן עלאה לית דידע ליה אלא הוא עתיקא דעתיקי – הוא נשאר נעלם בשרשו בבחינת חלק המו"ס שלא נתגלה בדיקנא. והמה כעין בחינת חלק המו"ס שלא נתגלה עדיין (ובבחינת שכר הצדיקים לעתיד לבא) (ב"ע קיט ע"ב). ועל האי כתיב (תהלים צב) מה גדלו מעשיך יי' מאד עמקן מחשבותיך – דהיינו עומק מחשבתו ית' אינה ניתנת להשגה כלל. והוא סוד הידיעה שלו ית'. משא"כ מה שבבחי' אמירה, והוא בסוד הפה, שכן כל אלו התיקונים סובבים אותו.

⁷⁷⁷ בזהר מהדורת מנטובא הגירסא היא "ארחא דתקונא קדישא עלאה עתיקא דעתיקי דאיהו נחית בדיקניה". ועי' בב"ע שגירסתו היא 'ארחא דתקונא'.

⁷⁷⁸ לפי התירוץ השני בריש הד"ה.

⁷⁷⁹ וכנ"ל שזהו בעיקר עניין לארחא.

⁷⁸⁰ פי' עצה, ועי' הערה הבאה.

⁷⁸¹ עי' בהגר"א ת"ז קכג ע"ג ד"ה רוח עצה כו' וז"ל, עצה הוא השקאה כמ"ש (פ' צו לא ע"א) יועץ דא נהר כו' ואשקי לכולא, והענין שהיועץ הכל ניזונים וחיים ומתנהגים בעצתו וכן נקראים כליות יועצות שהן אפיקי מים והכל מצד הנהר מימי החסד דאשקי לכלא ונק' בינה יועץ בשם התואר שיועץ תמיד דלא פסיק ונהר יוצא מעדן אשר לא יכזבו מימיו והחסד עצה שם המקרה כי המים הוא העצה כנ"ל וכמ"ש מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה כי השותה המים אלו יחכם שהם כסט' דחכמה דהיא בימינא הרוצה להחכים ידרים ולכן ושמע לעצה חכם ואת נועצים חכמה, עכ"ל. דהיינו ש"עצה" הוא כינוי לדעת המתפשט בגוף. וכאן ר"ל ש"אין עצה" דהיינו שאין אפשרות להוריד את הדעת לכלים לקבלו.

מחיר האדרא

וזאת, מאחר ואמירה היא ע"י כלים, דהיינו ה' מוצאות הפה, וכמו כן שערות הדיקנא אף הם כלים ומדות. משא"כ אורות המו"ס עצמם, שלא נתגלו ולא באו מלובשים בכלים, ולכן הם מכונים בל' הכתוב "מחשבה". והוא בא מסטרא דחכמה המכונה בלשון הכתוב הנ"ל "עומק", וי"ס מכונים י' עמקים (ס"י פ"א מ"ה) מסטריה⁷⁸², והוא מ"ש בהמשך הכתוב הנ"ל בתהלים "בפרוח רשעים כמו עשב כו" ר"ל שכאן הוא סוד הנהגת "צדיק ורע לו כו" (ברכות ז ע"א) התלוי במחשבה העליונה (ב"ע קיט ע"ב). אר"ש יתתקנון עובדך לעלמא דאתי מעם עתיקא דעתיקין – דהיינו עולם הבא הרי הוא עדן עילאה שם הוא מקום שכר הצדיקים (ב"ע קיט ע"ב).

תקונא שתיתאה מתתקן שערא וסליק⁷⁸³ מלרע לעילא⁷⁸⁴ – מקומו של תיקון זה כולל את כל חלק צורת הדיקנא המתחיל מצדדי התיקון הה' (דהיינו החלק הנחשב כפנוי משערות החל מתחתית השפה התחתונה ועד לשבולת הזקן שבסנטר), וממשיכים לצדדים בהמשכה כלפי מעלה עד כנגד ב' הקצוות של הפה (שם נסתיימו שני חלקי התיקון הראשון) והוא עניין מש"כ האידרא שהוא "סליק מלרע לעילא". ואחרי כן יורדים לכסות את כל רוחב הפנים אשר משם ולמטה עד סוף הפנים (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה ואמר לרישא). וחפי תקרובתא דבוסמא טבא⁷⁸⁵ עד רישא דפומא דלעילא – פי' חפי תקרובתא דהיינו שמכסים על הלחיים (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה חפי). ונקט בלשון יחיד, שכן שניהם מגיעים כא' למטה מתחת לארחא תתאה (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה חפי) עד לסוף הסנטר, הרי הוא סיום הארחא תתאה (ב"ע קיט ע"ב). ונחית שערא לרישא דפתחא⁷⁸⁶ תתאה דפומא – כאן מדובר על שהולך למטה באורך וברוחב עד למקום בו מסתיים הארחא תתאה והוא בשבולת הזקן (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה ואמר לרישא).

קום ר' ייסא ואתקין תקונא דא קם ר' ייסא פתח ואמר (ישעיה נד) וחסדי מאתך לא ימוש וכתוב (ישעיה נד ח) ובחסד עולם רחמתך הני קראי קשיין אהדדי – קושייתו היא, שהפסוק הראשון, דהיינו 'וחסדי מאתך לא ימוש' נאמר בלשון עתיד, למימרא שמדבר על העתיד לבא, ורק אז יראה הש"ת את חסדו לישראל, משא"כ עכשיו כשהם בגלות. ואילו הפסוק "ובחסד עולם רחמתך" שנאמר בל' עבר, משמע שאפילו בגלות היינו מונהגים ע"י חסדו ית'. ולא אקשו, דתנינן אית חסד ואית חסד, אית חסד דלגו ואית חסד דלבר. חסד דלגו, הא דאמרן דעתיקא דעתיקין – מתרץ ש"חסד עולם" הוא הנשפע מע"ק לז"א, והוא אכן מתנהג גם עכשיו בגלות ובכל ו' אלפי שנין, שכן ההנהגה היא ע"י ז"א. ולכן הוא מכונה "חסד עולם" שכן העולם נברא ע"י ו' ק דהיינו ו' ימי בראשית. וכמ"ש (תהלים פט ג) עולם חסד יבנה, מחסד ולמטה הוא ו' ק דאצילות. משא"כ חסדים דע"ק עצמו, שלא נתגלו עדיין בז"א לתתא, והם מכונים "חסד" סתם, והוא אשר יתגלה רק לעתיד לבא (ב"ע קכ ע"א). 'חסד דלגו' הוא ע"ק, שעומד בפנימיות ע"ק בלי בחי' התלבשות לתתא בז"א (ב"ע קכ ע"א). פי' 'חסד דלבר' בחי' החסד שבדיקנא דז"א המכונה 'לבר' (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה ביקרא, וכן כה ע"ג ד"ה ואמר) והוא בז"א בקבלתו מע"ק. ומכונה "לבר" מכיוון שהוא לבר מגופא (זהר בראשית כא ע"ב) מטיבורו דע"ק ולמטה (ב"ע קכ ע"א). והוא סתים בסטרא דא דדיקנא דאקרי

⁷⁸² עי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"א מתז"ח (דף ב ע"א).

⁷⁸³ עי' קלא ע"א שם איתא "ונפיק".

⁷⁸⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה חפי.

⁷⁸⁵ עי' לעיל הערה 505.

⁷⁸⁶ עי' לעיל דף קלא שם כתוב "לרישא דארחא".

מחיר האדרא

פאת הזקן – עד לתיקון זה היו כל הת"ד סתומים, ומכאן ואילך התחילו להתגלות⁷⁸⁷ (ב"ע קכ ע"ב).

ולא בעי ב"נ לחבלא האי סטרא⁷⁸⁸ – שכן ע"י זה גורם לפגם גדול, שכורת את החסדים העליונים כדי שלא יתגלו לתתא, ומעורר את הדינים. ומה שנדרש עניין זה דווקא בתיקון ה' ולא קודם לכן, שכן כאן מתחילים הם להתגלות, ולכן שם מתחילות ב' פאות אחרות דהזקן⁷⁸⁹ שאינן דומות לתיקונים הראשונים, ומ"מ אין להם כ"כ גילוי לתתא עד התיקון הח' ה"ה נוצר חסד, המזל העליון, שתחילתו בתחתית הסנטר. לכן שם הוא נחשב כפאה בפ"ע (ב"ע קכ ע"ב). עיקר ביסוס הדינים באתגליא מתחיל מתיקון ו' ואילך, לכן משם מתחיל עיקר הזקן, ולכן הזכיר דווקא כאן את איסור השחתת הדיקנא (ב"ע קכא ע"א). משום האי חסד דלגו דעתיק יומין ובג"כ בכהן דלתתא כתיב ביה (ויקרא כא) לא יקרחה קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו מ"ט בגין דלא לחבלא אורחוי דחסד דעתיקא דכהן מסטרא דא קא אתי – אצל כהן נאמר לאו מיוחד על השחתת הדיקנא, מלבד מה שנאסר עליו בלאו שנכתב לכל ישראל. והטעם, שכן שורש הכהן הוא בסטרא דחסד עילאה דע"ק, וממילא ע"י שמשחית הכהן את זקנו פוגם בדיקנא עוד יותר, שכן הכהן מחובר לדיקנא יותר מכל ישראל (ב"ע קכא ע"א).

ותאנא בצניעותא דספרא⁷⁹⁰ בכלא אצטריך חסד לאתרבאה ולמבני ולא לקטעא ליה ולא אשתצי מעלמא – אפילו בחסד דז"א, ה"ה דיקנא דיליה, אסור לגלח את הזקן. והראיה, שאפילו ישראל דאתיין מסט' דז"א נאסרו בזה. והטעם, שכן גם דיקנא דז"א הוא חסדים (על אף שהוא דינא לגבי דיקנא דע"ק שכן דיקנא דע"ק כולו חסדים⁷⁹¹, כי כל ענייני ז"א בנויים על ב' הנהגות אלו דהיינו חסד ודין, ולכן אצטריך לרבאה ליה לדיקנא ולא למקטעיה). לכן הוא מכונה חסד. אמנם החסדים שבז"א מכונים חסד עולם⁷⁹², שכן הוא תחילתו מחסד והוא יומא דכליל כל ו' יומין ו"ק דיליה, וכמ"ש "עולם חסד יבנה" (תהלים פט ג). משא"כ דיקנא דע"ק הנקרא חסד דקב"ה, דכתיב "וחסדי מאתך כו" (ישעיה נד י), ובחינה זו לא נתגלתה למטה (ב"ע קכא ע"א). והאי דכתיב (ישעיה נד י) וחסדי מאתך לא ימוש חסד דעתיק יומין ובחסד עולם חסד דאקרי חסד עולם והאי הוא אחרא דז"א – בכך תירץ את הקושיא הנ"ל. הוא החל בכך שהקדים לעיל ואמר שהחסד דע"ק נקרא חסד דקשוט, שכן אמת בעתיקא תליא (זהר תרומה קמ ע"ב). והנה יש בזה סוד גדול, והוא שעשיית חסד שמצפים לקבל עליו תשלום גמול, או שמשלם למי שעשה לו טובה, או שעבד עבדו, אין זה חסד של אמת. משא"כ מי שעושה חסד שאינו לשם בחי' תשלום גמול כלל. והוא כמ"ש שז"א תלוי בעבודת התחתונים, ולכן לא נקרא חסד דקשוט. ואילו חסד דע"ק, הוא למעלה מן הבחירה שכן אין מגיעה לשם עבודת ישראל כלל, והוא נפעל רק לפי ידיעתו ית'. לכן נקרא חסד של אמת, והוא החסד שעושים עם המתים, שכן תיקון מלכין דמיתו היה ע"י תיקוני דיקנא דע"ק (ב"ע קכא ע"א). דכתיב (תהלים פט) אמרתי עולם חסד יבנה והאי חסד דעתיק דעתיקין הוא חסד דקשוט וחסד דקשוט לאו בחיי גופא אתמר אלא בחיי דנשמתא – שבאופן זה אין עושים לתשלום גמול וכמבואר לעיל. והוא ג"כ אינו מזומן להתפשט בהנהגת העוה"ז בבחי' גשם וגבול, אלא רק מוכן לעתיד לבא, שכן ע"ק הוא נשמתא

⁷⁸⁷ לכאורה יסוד דבריו הוא מאד"ז רצה ע"א: באלין תקרובין דבוסמא שארי דיקנא לאחזאה.

⁷⁸⁸ בב"ע קכ ע"ב במקום "סטרא" גורס 'דיקנא', אמנם לא מצאתי כזה בכל הדפוסים.

⁷⁸⁹ מתוך ה' הפאות הנחשבים לזקן מן התורה.

⁷⁹⁰ לא מצאתי דבר זה בספד"צ.

⁷⁹¹ עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ג ד"ה ועיקר וז"ל, ז"א שהוא נקרא אלקים נגד ע"ק.

⁷⁹² עי' לעיל באדרא בד"ה ר' ייסא.

מחיר האדרא

ואילו ז"א אינו אלא גוף לגביו (ב"ע קכא ע"ב). ובג"כ כתיב (מיכה ז) כי הפץ חסד הוא – 'הוא' הוא כינוי לע"ק, והוא "חפץ חסד", שכן מטבעו להיטיב אפילו לאלו שאינם ראויים, ואינו תלוי בעבודת בני אדם כלל. והנה כבר אמרנו שעיקר גילוי החסדים שלו הוא מהתחלת התיקון הו' (ב"ע קכא ע"ב). דא הוא תקונא שתיתאה דדיקנא יקירא דעתיק דעתיקי.

תקונא שביעאה פסיק שיערא ואתחזון ב' תפוחין בתקרובתא דבוסמא⁷⁹³ שפירין⁷⁹⁴ – זהו המקום הפנוי משערות שבפנים. ומכיוון שאין שם שערות מתגלה שם בקיעת האור שבפנים, ודרך שם הוא שניכר בכל פרצוף מה ענינו, אם הוא בזעף או בנחת. פי' 'שפירין' יפה תואר, והוא כינוי לתיקון הפרצוף ואברים דיליה על ידי הגבורות הרי הם בוצד"ק הנותנים לכל אבר ואבר שיעור וגבול. ולכן מכח זה הוא יפה תואר (ב"ע קכא ע"ב). ויאן למחזי – פי' יפה מראה דהיינו זיו הפנים התלוי בה"ח, ובבחינת האור של היום הראשון (ב"ע קכא ע"ב). פתח ר"ש ואמר (שיר ב) כתפוח בעצי היער וגו' מה תפוח זה כליל בתלת גוונים⁷⁹⁵ – "תפוח" הוא כינוי לעד"א, ולכן יש בה ג' צבעים כנגד חד"ר, והרי יש ב' תפוחין, וממילא יש שם ו' צבעים כנגד ו"ק (האחד כנגד חג"ת והב' כנגד נה"י), ולפ"ז יתבאר מ"ט יש ב' תפוחין (בהגר"א על תיקו"ז לח ע"ג ד"ה כד סלקא). והנה בשורשם של דברים יש רק ב' צבעים הרי הם לבן ואדום הבאים מאו"א⁷⁹⁶. אמנם נכלל בהם גם מוח שלישי ה"ה הדעת וכנגדו יש גוון שלישי הרי הוא הירוקא. ומעיקרא הב' צבעים הראשונים מכסים עליו והוא אינו נגלה, אך כאשר הלבן והאדום נעלמים ועולים למעלה הירוק נותר גלוי למטה, והיינו כאשר בא הזמן לגאול את ישראל (בהגר"א על תיקו"ז נט ע"ד ד"ה ירוקא). כל ג' הגוונים הנ"ל הינם בסוד חג"ת, והוא דרגא דרע"מ⁷⁹⁷ (בהגר"א על תיקו"ז עח ע"ד ד"ה ואיית), דהיינו בהתגלות היסוד (ב"ע קכא ע"ב). כך קב"ה תריין תפוחין כליל שיתא גווני ותריין תפוחין אלין דאינון תקונא ז' אינון כללא דכל שיתא תקונין דאמינא – תיקון זה כולל את ו' התיקונים הראשונים (ב"ע קכא ע"ב). ובגינהון אתקיים (משלי טז) באור פני מלך חיים – דעת דז"א תלוי בתיקון זה. ואם כן נמצא שאף חיי דז"א תלויים בו, שכן התפוחין מגלים את זיו הפנים (ב"ע קכב ע"א). ותאנא מהני תפוחין נפקין חייין לעלמא⁷⁹⁸ – "העולם" הוא כינוי לז"א⁷⁹⁹ שכן בו תלויה הנהגת העולם הזה (ב"ע קכב ע"א). ומחזיין חידו לזעיר אפיין – בעת שהאדם שרוי בעצבות אזי כל הרוחין דנפקין מלבא לאיברין מתכנסים בלב וכעין השינה, והוא בסוד סילוק המוחין. וכשהאדם בשמחה, אזי הכחות מתגלים מהלב אל האיברים שבחוץ, והנשמה מתיישבת במוחין. ואז האדם כאילו מתעורר משינתיה. לכן הדבר ניכר מיד בפניו המאירים⁸⁰⁰. הארת הפנים תלויה בתיקון זה, והיינו סוד ברכת כהנים התלויה בדיקנא (ב"ע קכב ע"א).

⁷⁹³ עי' לעיל הערה 505.

⁷⁹⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב דה תריין.

⁷⁹⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה תריין, ובהגר"א על ת"ז עט ע"ב ד"ה וריח.

⁷⁹⁶ כמש"כ קל"ה ע"ב.

⁷⁹⁷ כוונתו לדעת המתפשט (וכן הוא בב"ע פה ע"ב), ואם כן, כאשר נתגלה המתקלא הרי הוא ג' הצבעים נתגלה שם השורש.

⁷⁹⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה ואמר אתחזון.

⁷⁹⁹ וכן הוא בהגר"א על תז"ח ריש נא ע"א מקצה העולם ועד קצה העולם.

⁸⁰⁰ עי' ברמח"ל בדעת תבונות אות פו ז"ל, מלבד הדמות של הגוף בתבניתו ומלבד הנשמה שבו בצורה אשר לה הנה יש דבר אחד נמצא מהתחברות שניהם הוא זיו הפנים ותראי שזהו המשתנה החי מן המת ולא זו בלבד כי אפילו השתנות ישוב הנשמה בגוף מתראה בו הלא תראי החולה פניו רעות ולא עוד אלא שמחשבת הלב נראית בו הלא תראי פנים שוחקות פנים זועפות פנים

מאיר האדרה

כתיב (במדבר ו) יאר יי פניו אליך וכתוב (משלי טז טו) באור פני מלך חיים – רצונו להקשות שהדברים נראים כסותרים זא: מצד אחד נאמר "באור פני מלך חיים" והרי החיים הנזכרים כאן אין תנאי נזכר לקיומם, ומכאן משמע שפניו ית' נהירין תדיר, ועל ידיהם נמשכת החיות לעולם ואם היתה נפסקת אפילו לרגע א' ח"ו היה העולם חרב. אמנם מדכתיב "יאר ה' פניו אליך" (במדבר ו כה), משמע שיש זמנים שאין פניו מאירים ורק בעת רצון כשיש זכות בישראל אזי מאיר השי"ת את פניו (ב"ע קכב ע"א). באור פני מלך אליו אינו תרין תפוחין⁸⁰¹ – מתרין, שקרא ד"באור פני מלך כו" – "אליו תרין תפוחין כו" ללמדינו שהם דע"ק עצמו, וכל התיקונים דע"ק הינם תדירא, כי אין שם פגם ע"י התחתונים, ואין מעשיהם הבחיריים של בני האדם מגיעים לשם כלל וממילא נהיר תדיר. ומה שנאמר שלעתים נפסקת הארת ע"ק, הכוונה היא דנפסקת מז"א, שלפעמים הוא מסתלק ואינו מאיר אליו מכח עבירות התחתונים. והנה זה הסילוק אינו כי אם בבחי' תוס' טובה, אך בבחי' שפע קיום העולם זה לא נפסק לעולם (ב"ע קכ"ב ע"א). דתקרובתא דבוסמא – אמר דבר זה בלשון יחיד, שכן שם מתחברים הלחיים לתתא בתחתית הסנטר (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה חפי). ב' התפוחין עומדים למעלה⁸⁰² בתקרובתא דבוסמא (ב"ע קכב ע"א). דאמינא יאר יי פניו אליך פנים דלבר – ר"ל של ז"א, שיש זמן שהארתו נפסקת. והטעם, שכן זיו הפנים נמשך מן המוחין, מכיוון שכל הנהגת הגוף היא על ידי המוחין, והם מגלים את כחם בזיו הפנים. אמנם בעת שמסתלקים המוחין דז"א, מסתלק ג"כ זיו הפנים דיליה, ואז עלמא בדינא אתדן (ב"ע קכב ע"א). דכד נהירין מתברך עלמא – נוקבא מכונית "עולם" ובסוד (תהלים קו מח) "מן העולם כו" (זהר בראשית לד ע"א). כאשר הדכורא שרוי ברצון ובחדוה אזי הוא סימנא דזיווגא ויש שלום בבית (ב"ע קכב ע"א). ותאנא, כל זמן דהני בוציני דלבר נהירין – דהיינו ספירות דז"א, ו"ק דיליה. ונק' בוצינין מכיוון שמתקיימים על ידיהם שבילי המוחין הנשפעים בו ע"י הדעת דמלייא אדרין ואכסדרין (לקמן קלו ע"א). המוחין מכוונים שמן מסטרא דחכמה⁸⁰³ (ב"ע קכב ע"ב). כל עלמא מתברך ולא אשתכח רוגזא בעלמא – פרצוף ז"א מאיר על ידי המוחין והוא סימן להיות ז"א במצב של זיווג וכמו שהיה בזמן שישראל היו שרויים בארצם, עושים רצונו של מקום. אז לא אשתכח רוגזא (הרי הוא הסט"א), שכן היה טמון בנוק' דתהומא רבא וכמו שהיה בזמן שלמה המלך. ובשעת הזיווג מקבלת הנוק' מז"א שפע ואח"כ מחלקת שלל לכל העולמות, וכל רוגזא לא אשתכח. ושורש התורה הוא מתיקון זה, ולכן הוא מכוונה תורת אמת, והוא מסוד הדעת דהיינו בבחינת י' דיברות, כנגד ה"ח וה"ג. לכן הוא מכוונה "תורה אור" (משלי ו כג) (ב"ע קכב ע"ב). ומה אי הני דלבר כך תרין תפוחין דנהירין תדירא דחדאן תדירא עאכ"ו – ע"ק הוא השורש של האור, ושם אין הזיווג נפסק כלל. לכן המוחין קבועים בו ומאירים את פניו תמיד. והוא בסוד שמחת הזיווג כמש"ל, אלא שיש זמן שבו מתגלה אורו לז"א, ולפעמים הוא מסתלק מז"א (ב"ע קכב ע"א).

מסבירות כולם עדיהם המה של המחשבות הנסותרות בקירוב הלב ואין הזיו הזה נמצא לא לנשמה בפני עצמה כי הרי זיו של גוף הוא ולא לגוף בפני עצמו כי אין לגוף זיו זה בלא הנשמה אבל הוא הדבר הנולד מחיבור הנשמה והגוף ביחד, עכ"ל. ועי' ברמח"ל קל"ח פתחי חכמה אות לב וז"ל, הפנים עשויות להאיר מה שנסדר בפנים בתוך הגוף ומכל חוש יוצאות הארות מזה ולכן יוצאים ד' עולמות של ראייה שמיעה ריח דבור וגם מן המצח יוצא הארתו.

⁸⁰¹ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה חפי.

⁸⁰² דהיינו החלק העליון של הלחיים, והלחיים נחלקים לב': החלק העליון שהוא ללא שערות, והחלק התחתון שהוא עם שערות.

⁸⁰³ עי' לקמן דף קלא ע"ב בענין משח רבות, וכן הוא בקלד ע"ב וכן הוא בהגר"א בספד"צ יט ע"ג ד"ה ואמר נגדין.

מחיר האדרא

תניא כד אתגליין תריין תפוחין אלין אתחזי זעיר אפיין בהדוותא – הוא סימן שהמוחין קבועים בו, ובסוד "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח א). והלב משפיע את כוחו לכל האיברים (ב"ע קכג ע"א). וכל אינון בוצינין דלתתא בהדוותא – אפילו גופא דז"א המכונים ז' בוצינין וכמש"ל, אינם נהירין אלא ע"י אור פניו, שכן כל הנהגת הגוף מתגלה תחילה בג"ר שבראש, ועל ידיהם ניכר זיו הפנים, ואח"כ משלים כוחו ע"י איברי הגוף (ב"ע קכג ע"א). וכל אינון דלתתא נהירין – דהיינו כל הספירות של הנוקבא, הרי היא לתתא בסוף האצילות. כל עוד שאין זיווג, אזי הנוק' יתבא בחשוכא⁸⁰⁴ (ב"ע קכג ע"ב). וכל עלמין חדאן ושלימין – שכן לאחר הזיווג נהנים כל העולמות ואפילו המלאכים (ב"ע קכג ע"ב). מכל שלימותא וכלא חדאן ונהירין וכל טיבו לא פסיק כלהו אתמליין בשעתא חדא כלהו חדאן בשעתא חדא – מנה כאן ב' דברים: א' השפע המגיע להם עצמם, והב' שנוספת הארה בעולמות העליונים (ב"ע קכג ע"ב).

ת"ח פנים דלבר אית זמן דנהירין ואית זמן דלא נהירין ובג"כ כתיב (במדבר ו כה) יאר יי פניו אליך (תהלים סז) יאר פניו אתנו סלה מכלל דלא הוי תדירא אלא כד אתגליין תפוחין דלעילא תאנא אלין תפוחין דסתימין נהירין וחורין תדירא – דהיינו הדעת הרי הוא שורש החו"ג, ולכן כאן הוא שורש ה"צח ואדום", ועכ"ז כאן הם תרוייהו נהירין וחיוורין תדירא (לש"ו כללים ח"א קיא ע"ד). ומנהון נהירין לתלת מאה ושבעין עיבר וכל שיתא תקונין קדמאין דבדיקנא ביה כלילין הדא הוא דכתיב (מיכה ז) ישוב ירחמנו – ר"ל שישב להתפשט לתתא ממה דהוה סתים בקדמיתא (ב"ע קכד ע"א⁸⁰⁵). "ישוב", מכלל דזמנין טמירין וזמנין אתגליין, הכא הוא "ישוב ירחמנו", ובהאי דלתתא הוא "ואמת"⁸⁰⁶ – יש להקשות, הרי קי"ל ד"אמת" הוא דבר הקיים לעד ואין לו הפסק, וכמו שמצינו שקבעו אנשי כנה"ג בנוסח התפלה דימים נוראים 'ודברך אמת וקיים לעד'. וא"כ, מ"ט אמרינן דזמנין טמירין אנון. וי"ל דהוא הדבר שכתבנו למעלה, שבתיקוני ע"ק הבאים לז"א יש ב' בחי': הא' הוא לקיום העולם, וזה אין לו הפסק עולמית אפילו כשאין עושים רצונו של מקום (והיינו בחינת "ואמת"⁸⁰⁷). ואילו הבחי' הב' של תיקוני ע"ק הוא להשפיע לז"א תוס' טובה ונהירו דברכאן לזיווג, והוא זמנין טמירין וזמנין אתגליין (ב"ע קכד ע"א). דא הוא תקונא (קלד.) שביעאה דכליל שיתא – ולכן נקרא "ואמת" בתוספת וי"ו (ב"ע קכד ע"א). בתריין תפוחין דבעתיקא דעתיקין.

תקונא תמינאה נפיק חד חוטא דשערי סוחרניה דדיקנא⁸⁰⁸ – כל ת"ד נכללים במזל. וב' מזלות הן שבהן נכללין הכל, המזל העליון והמזל התחתון, וכאן עוסק במזל העליון (בהגר"א על ספד"צ יא ע"ג ד"ה בחיזו). כאן מתחיל החלק השלישי⁸⁰⁹ של הדיקנא הרי הוא כל עובי הזקן עצמו, שתחילתו בתחתית הסנטר

⁸⁰⁴ עי' זהר בראשית לב ע"א, והוא לאפוקי מעמידתם פנים בפנים כאשר הם שווים בקומתם.

⁸⁰⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה וז"ש אתחזון.

⁸⁰⁶ זו ראייה נוספת לכך שהפסוקים של מיכה המה כנגד י"ג ת"ד דא"א וי"ג מידות הנמנות בפרשת כי תשא המה תיקוני ז"א הבאים בהארה מא"א (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב והתקונין).

⁸⁰⁷ דבר זה נתחדש לאחר תיקון דמעשה בראשית, שכן תחלה לא היה ז"א נשרש בע"ק, ולכן מתו המלכים בעולם התהו ולכן עולם התהו נקרא "עולם השקר", ואילו עולם התיקון מכונה עולם האמת. והנה על אף שלפעמים מסתלקים המוחין מז"א לאחר התיקון, מ"מ נשארת בו מקצת הארת הדעת שבגופא, ובסוד קיסטא דחיותא (זהר לך לך פג ע"א). לכן לא נק' הדבר "מיתה" אלא רק דורמיטא דהיינו תרדמה.

⁸⁰⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה מזלא.

⁸⁰⁹ עד הסנטר המה התיקונים א-ו, ומתחתית הסנטר עד טיבורא דליבא המה התיקונים ו-ח' ובסוד ה' פאות.

מחיר האדרא

בסיום הארחה תתאה ונמשך עד לטיבורא דליבא. מש"כ האידרא 'נפיק' כוונתו שהוא נפיק לחוץ להתפשט מתתא לעילא⁸¹⁰. (ב"ע קכד ע"א) פי' 'סוחרניה' שהשערות טובים את הסנטר מתחתיו (ב"ע פו ע"א). ותליין בשקולא עד טבורא – דליבא (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א בהגה"ה)⁸¹¹. קום אלעזר ברי אתקין תקונא דא קם רבי אלעזר (בריה) פתח ואמר הכל תלוי במזל⁸¹² – כלומר כל העולמות, העליונים והתחתונים. והטעם, שכן ידוע שעולם האצילות הוא כנגד מידת חכמה דכללות כל העולמות, והוא תלוי בפרצוף אבא, ה"ה מידת חכמה דאצילות אשר שורשו הוא במזל העליון, ושורש לשורשו הוא ביר"ד דנפיק מאורא⁸¹³ (ב"ע קכד ע"ב). תיקון זה הוא הכולל את הכל, שכן כולם הם תיקונים וסידורי חסדים ומאורות ורחמים גדולים, אמנם תיקון זה ממשיך את הכל עד לז"א. לכן הוא מסתיים בטיבורא דליבא, שכן משם ואילך היא תחילת קומת ז"א. וכן הוא מתפשט בכל קומת אבא (שפרצופו מסתיים בטיבורא דליבא) (גדלות דז"א פתח מא) שאבא הוא הממשיך את החסדים לז"א לפי החסדים שמקבל מהמזל העליון. לכן נקרא מזל זה נוצר חסד, ובו מתגלה חסד עילאה ה"ה יסוד דרדל"א דאתחזיה נהוריה באורא ובמצחא⁸¹⁴ בסוד רצו"ן⁸¹⁵. וכן מתגלה בדיקנא בסוד נוצ"ר, וכן חסד דאורא מתגלה שם, ולכן נקרא נוצ"ר⁸¹⁶ חס"ד. וביאור הענין, שכן החסד הזה הוא שורש לכל החסדים הנמשכים בכל הפרצופים, והוא גופא הרצון הרוצה בקיום הנבראים ובהשפעתם בשביל תכלית הרצון העליון שברדל"א. לכן כאן הוא המקור לכל ההשפעות, ולכן מכונה הוא מז"ל מלשון "יזל מים מדליו" (במדבר כד ז)⁸¹⁷. וה"ס

⁸¹⁰ כך הוא בב"ע, אמנם נדצ"ל מעילא לתתא.

⁸¹¹ עי' דברינו לעיל קלא ע"א בעניין תיקון הח' בשם הלש"ו.

⁸¹² עי' לש"ו כללים ח"א כח ע"ג שפי' לשון "מזל" שהוא מלשון "נוזל" ע"ש שהוא שהוא נובע תמיד.

⁸¹³ עי' זהר בראשית ט"ז ע"ב: ויהי אור, אור דכבר הוה, אור דא רזא סתימא, אתפשטותא דאתפשט ואתבקע מרזא דסתרא דאור עילאה סתימא, בקע בקדמיתא ואפיק חד נקודה סתימא מרזא דיליה דהא אין סוף בקע מאורא דיליה, וגלי האי נקודה י, כיון דהאי י אתפשט, מה דאשתאר אשתכח אור, מההוא רזא דההוא אור סתימא, כד אשתכח מניה נקודה קדמא י, אתגלי לבתר עליה מטי ולא מטי, ע"כ, ועי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה ואמר.

⁸¹⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ ד' ע"א וז"ל, מחסד דעתיק יוצאין חמש חסדים והוא חסד עילאה שמתפשט במצח, לכן הוא רצון עליון, ומתפשט בדיקנא במזל עליון שנקרא נוצר חסד נוצר הוא רצון כידוע, עכ"ל.

⁸¹⁵ דהיינו רעוא דרעיון. ועי' פת"ש שער א"א פתח מב.

⁸¹⁶ שכן נוצ"ר הוא אותיות רצו"ן.

⁸¹⁷ וזהו ג"כ הטעם שהמזלות התחתונים שברקיע נקראים כן, מצד שהמה מורידים שפע לעולם התחתון בסידור הטבעי, ואעפ"כ הם נכללים בסוד התלי (עי' בהגר"א על ספד"צ י"א ע"ג וז"ל, (תיקון) י"ג (הוא) מזל תחתון כנ"ל, וכ"ה בכל י"ג, כמו בי"ג דגילופין יש שני גילופין שכוללים את כל הגילופים, והן נכללין בא' שהן זו"ג, כמו שני המזלות כידוע, והוא ג"כ במזלות הרקיע, י"ב מזלות, ותלי, שהוא כמלך שהוא נקרא תנין כידוע, ובו נאחזין כל צבא השמים ונכללין בו, וכ"ה באלו הגילופין, א' שכולל את כולם ונקרא תנין, והוא מתפשט באורך הראש, וממנו מתפשטים כל הגילופים לכאן ולכאן, כמ"ש בא"ר שם (קכ"ח ע"ב) חוורא דיליה אנהיר לתליסר עיבר גילופין לארבע עיבר בסטרא חדא ולארבע עיבר בסטרא דאנפוי ולארבע עיבר בסטרא בסחורני אחרא וחד לעילא דגלגלתא, ר"ל ארבע לאחוריו וארבע וארבע לב' צדדי הפנים וחד על הראש, והוא התנין שכולל את כולם, והוא דמות הנחש מתפשט באורך על כל הראש ולכן נקרא תנין, עכ"ל.) הרי הוא הנחש בריח המהפך את כולם לרצונו, ונמשכים אחוריו כחיילין בתר מלכיהון. כמו כן כאן, התיקונים הינם סידורי אורות המשפיעים שלא לפי הסדר הטבעי, אלא ברחמים גדולים העליונים ממדרגת ז"א, כדי לעשות נפלאות בעולם. ולכן שם הוא שורש לשידוד כל המערכות. ועי' ארז"ל ש"הכל תלוי במזל, ואפילו ס"ת שבהיכל" (ת"ז קמ"ח ע"ב), שכן אין מזל לישראל (שבת קנ"ו ע"א), כלומר שלעולם אין ישראל תליין אלא באלו המזלות דלעילא, כי ע"פ הטבע אין מציאות לישראל כלל, שכן האבות עקרים היו (יבמות ס"ד ע"א), וכל זיווג דלהון בכדי להוליד תולדות היה תלוי בסוד זיווגא דב' המזלות הנ"ל דהיינו נוצר ונקא ובסוד החסד והנפלאות. לכן עד אברהם לא היתה

מחיר האדרא

כהנא רבא דאתלבש בתמניא לבושין, והם ח' הבגדים המתקדשים על ידי שמן המשחה (משח רבות), הרי הם ח' התיקונים הנכללים במזל עילאה⁸¹⁸ היורדים אל אבא בבחינת מאמה"כ (תהלים קלג ב) "זקן אהרן שיורד ע"פ מדותיו גו'. והנה תיקון זה הוא התיקון המכונה בנבואת מיכה "יכבוש עוונותינו". שכן הוא התיקון שכביכול מטמין את העוונות מתחת לבגדים הנ"ל (ובבחינת מ"ש בירושלמי⁸¹⁹ "חותר חתירה מתחת כסה"כ כו") דהיינו שמטמין אותם מתחת למזל כלומר בז"א. והנה אין מידה זו כמידות נושא עון ועובר על פשע, שכן בהם או שסובל העוון וממתין מלהעניש עליו, או שמעביר את העוון לגמרי ע"י תשובה ומע"ט, ואילו כאן הוא⁸²⁰ "רב חסד" מטה כלפי חסד שאם הוא שקול כבר מכריעו לכף זכות, שכן כאן החסד הוא בבחינת פרצוף אבא דהיינו כף הזכות של המתקלא. ואמרו ע"ז בגמ' כיצד מטה כלפי חסד, ח"א כובש וח"א נושא (ערכין ח' ע"ב). פי', "נושא" עניינו שסובל את העוון ומניח את העונש לאחר זמן, ואילו "כובש" עניינו שמסתיר את האדם מן הקטרוג לגמרי והוא חסד יותר גדול ממידת "נושא". שכן סובל עניינו שאינו מעניש עבורו, אמנם מ"מ אינו מאיר פניו אליו, ונשאר הדין במחשבה עבור חטא זה, משא"כ בכובש, שם הוא מסתיר את העוון לגמרי. ומ"מ עדיין אין מידה זו דומה למדת ונקה, על ידה הוא מתקבל בתשובה ושם הוא נקיון מוחלט ובסוד תשובה

זקנה, ואילו מאברהם ואילך התחילה הזקנה וכמ"ש רז"ל (ב"מ פ"ז ע"א). טעם הדבר, שכן עד ימיו של אאע"ה לא היתה ההנהגה אלא מסטרא דז"א, וכמ"ש "לא ידון עוד רוחי באדם גו' והיו ימיו מאה ועשרים שנה" (בראשית ו ג), דלא נשיב רוחא דפרדשקא כו' ואז נותרו בסטרא דז"א, וכמ"ש בספ"ד פ"ה (ל"ד ע"א) ובפירוש הגאון שם (ל"ד ע"ב). והנה מאברהם אע"ה ואילך, שכביכול הוצרך השי"ת לעשות נפלאות בעולם ע"מ להוציא לאור עולם את זרע ישראל בסטרא דנפלאות, כלומר שיהיו מתקשרין בא"א בחיין דלעילא, וכדי לעשות זאת הוצרך להשריש במזל עילאה. והיינו עניין הזקנה שלו, שנאמר "ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל" (בראשית כד א), והוא בסוד תיקון ד"מי קדם" דא"א (לקמן קל"ד ע"ב). ומשם ירש את כל הברכות, שכן אברהם היה הראשון שע"י נתגלה החסד. וה"ס "נוצר חסד", דהיינו חסד דאורא ודרדל"א דאתגלייא שם במזל. לכן כתיב בו "ויוצא אותו החוצה גו'" (בראשית טו ה), ומלמד שהגביהו למעלה מכל המזלות והשרישו במזל עילאה. וז"ס מה שמצינו שאברהם נקרא כהן, וכמ"ש רז"ל (ב"ר פמ"ו פ"ה) עה"פ "נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם גו'" [נוסף כאן מהדפוס הישן: ארז"ל במדרש ילקוט בראשית יב סג) ע"פ ואעשך לגוי גדול לכה"ג כאדה"ר].

⁸¹⁸ ע"י לעיל קל"ב ע"ב: מה דיקנא אתגלייא, דיקנא דכהנא רבא עלאה, ומהאי דיקנא נחית לדיקנא דכהנא רבא דלתתא, דיקנא דכהנא רבא בתמניא תקונין אתתקן, ובגין כך תמניא תקונין לכהנא רבא כד משחא נחית על דקניה הה"ד כשמן הטוב עלה ראש יורד על הזקן וגו', ע"כ. ועי' בהגר"א על ספ"ד צ"ח ע"ג וז"ל, וידוע שאבא נכלל במזל עליון שהוא בחינת דכר ואימא נכללת במזל תחתון שהוא בחינת נקבה ומזל עליון כולל כל הח' תיקונים כידוע.

⁸¹⁹ ע"י ירושלמי סנהדרין נ"א ע"ב: א"ר לוי מולא של נחושת עשו לו (למנשה) ונתנו אותה בתוכה והיו מסיקין תחתיו, שכיון שראה שצרתו צרה לא הניח ע"ז בעולם שלא הזכירה, כיון שלא הועיל לו כלום אמר זכור אני שהיה אבי מקרא אותי את הפסוק הזה בבית הכנסת, בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם, הרי אני קורא אותו אם עונה אותי מוטב ואם לאו הא כל אפייא שוין, והיו מלאכי השרת מסתמין את החלונות שלא תעלה תפילתו של מנשה לפני הקב"ה, והיו מלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה רבונו של עולם אדם שעבד ע"ז והעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה, אמר להן אם איני מקבלו בתשובה הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה, מה עשה לו הקב"ה חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד שלו ושמע תחינתו, הדא היא דכתיב ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו, ע"כ. ועי' עוד זהר תולדות קל"ז ע"א: דבר אחר, ויעתר יצחק, דצלי צלותיה, וחתר חתירה לעילא לגבי מזל על בנין, דהא בההוא אתר תליין בנין, דכתיב (ש"א א י) ותתפלל על ה', וכדין ויעתר לו יהו"ה, אל תקרי ויעתר לו, אלא ויחתר לו, חתירה חתר ליה קב"ה וקביל ליה, וכדין ותהר רבקה אשתו, ע"כ. וידוע שמזל היא מקום שאין בו בחירה, וכמ"ש חז"ל בגמרא: אמר רבא חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מילתא (מ"ק כ"ח ע"א).

⁸²⁰ צ"ע גדול בדברי הפת"ש כאן שמזכיר את עניין תיקון ד"רב חסד" הרי הוא תיקון ד"נוצר חסד". ויתכן ליישב את לשונו בכך שהוא מחלק בין תחילת הזקן לסופו. שכן סופו, דהיינו מתיקון ו' והלאה, יש לו גדר אחר ואעפ"כ הכל הוא בבחי' רב חסד ועל"פ צ"ע.

מחיר האדרא

מאהבה, שנעשים העונות כזכיות כמ"ש אח"ז, והכל הוא בסוד החסד המתגלה כאן (פת"ש א"א מג). שורש המזלין הוא במו"ס⁸²¹ (לש"ו כללים ח"א ה ע"ג). ואפילו ס"ת בהיכל – לפי פשוטו הדבר קשה, כיצד יהיה ס"ת קדוש תלוי במזל. והנה על פי הסוד הדבר מבואר, שכן הס"ת הוא בבחינת אבא דאצילות, שכן התורה נפקא מאבא ואילו חכמה מכונה ספר וכמ"ש בריש בהגר"א על ספד"צ (א ע"א) (ב"ע קכד ע"ב). ועוד אפשר לומר, שיסוד אבא הוא המכונה כאן ספר תורה (ע"ח נקודות פ"ד), שכן מידת היסוד מכונה ספר (זהר בראשית לו ע"ב) (ב"ע קכה ע"א). מלה דא אוקימנא בספרא דצניעותא⁸²² והכא אית לאסתכלא וכי הכל תלוי במזל ותנינן ס"ת קדש ונרתקו קדש וההיכל קדש – אם "ספר" עניינו פרצוף אבא, אזי "נרתקו" הוא יסוד דאבא, ו"היכלו" הוא יסוד דאמא. ואם ה"ספר" עניינו יסוד דאבא המתפשט עד חזה דז"א, אזי הנרתק הוא כינוי ליסוד דאמא⁸²³, וההיכל הוא כינוי לנוק' הנבנית על ידו. עוד אפשר לומר שע"ק הוא הס"ת ולכן הוא "קודש", ונרתקו קודש" ההינו ז"א שהרי הוא לבוש לע"ק, והיכלו הוא כינוי לנוק' (ב"ע קכה ע"ב). וכתוב (ישעיהו ו) וקרא זה אל זה ואמר קק"ק הא תלת אינון וס"ת לקבליהון נרתקו קדש וההיכל קדש והוא קדש – ג' הקדושות שבתורה הינם כנגד מידות המוחין חב"ד שכן שם הוא משכן הנשמה, הרי הוא מקום זיווגא דרוחא ברוחא בבחי' נשיקין שהוא בחב"ד, ומהם שורש המלאכים. ולכן המלאכים בשירתם אומרים את אלו ג' הקדושות כדי לקבל שפע ממקורם (ב"ע קכה ע"ב). והתורה נתנה בג' קדושות בשלש מעלות בימים שלשה – ג' קדושות" הם תנ"ך: תורה הוא בסוד חכמה כמ"ש חז"ל "נובלות חכמה של מעלה תורה" (ב"ר פ"ז פ"ה), ונביאים הוא מסטרא דבינה, וכמ"ש (ת"ז נה ע"א) "מבינה נביאים", וכתובים הוא בסוד היסודות דאו"א, שכן כתיבה היא כינוי ליסוד וכמ"ש "ויכתב ספר זכרון לפניו" (מלאכי ג טז)⁸²⁴. ו"ג' מעלות" הם ג' הפעמים שעלה משה רבינו ע"ה להר סיני: א' קודם מ"ת, והוא בסוד דעת ובבחי' דיבור (בהגר"א על ספד"צ א' ע"ב בהגה"ה), ב' לשם קבלת הלוחות הראשונות מסט' דז"א שבנינו מאבא, (והמה המכונים בכתוב "לוחות הברית"), וג' לשם קבלת הלוחות השניות והם מסט' דנוק' אשר בנינה הוא מאמא והמה המכונים בכתוב "לוחות האבן" (ב"ע קכו ע"א). שכינה בשלש, לוחות וארון והיכל בס"ת תליא – עיקר מקום השראת השכינה הוא בבית קה"ק אשר שם הוא מקום הלוחות, ס"ת שכתב משה והארון. כאשר הס"ת והלוחות כנגד חכמה, ארון הוא נרתקו של ס"ת כנגד יסוד דאבא, והיכל הוא קה"ק בעצמו וכנגד אמא⁸²⁵ (ב"ע קכו ע"א). ואיהו תליא במזל וכתוב (ירמיה י) ומאותות השמים אל תחתו מאן דאיהו בקדושות הללו להוי תליא במזלא אלא הכי אוקימנא בספרא דצניעותא (יט ע"א) האי חוטא יקירא קדישא דכל שערי דדיקנא תליין ביה אתקרי מזל – הרי הוא התיקון הח' דת"ד דא"א⁸²⁶ הכולל את כל י"ג התיקונים, ולכן הוא מכונה יקירא דדיקנא⁸²⁷ (ב"ע קכו ע"א). מ"ט משום דכל קדשי קודשין דקודשיא בהאי מזלא תליין – סוד ג' הקדושות של התורה הם חב"ד ובסוד ג' ההוי"ת דבמו"ס והמה י"ב אתוון הרי הוא שורש י"ב ת"ד המאירים שם. ונקט בלשון "קדשי" בלשון רבים, שכן כל הוי"ה מתחלקת לד' אתוון (ב"ע קכו ע"ב).

⁸²¹ זה אינו סותר את דברי הב"ע, שכן הם תמיד בזיווג, ולכן המזל הא' מיוחס לדכר שבו הרי הוא השורש של עצם המזלין, והמזל השני מיוחס לנוק' שכן הוא שורש הגילוי בפועל.

⁸²² יט ע"א: מזלא דכלא תלייא עד לבא ביה תליין עלאין ותתאין.

⁸²³ ע"ש שכוונתו לישסו"ת.

⁸²⁴ נ"ל שכוונתו לזהר בראשית לו ע"ב, וצ"ע.

⁸²⁵ ע"י לקמן ד"ה וס"ת, שמשמע משם שהוא כנגד יסוד דאימא.

⁸²⁶ כלומר ולא מזלות הרקיע.

⁸²⁷ וז"ס מש"כ כאן "יקירא קדישא דכל שערי דדיקנא".

מחיר האדרה

וס"ת אע"ג דאיהו קדוש לא חל עליה עשר קדושין עד דעייל להיכל – ס"ת הוא בחינה של אבא כנגד האות י' של שם הוי"ה ב"ה כנ"ל, וכנגד זה יש לו "עשר קדושין". ציור כל הפרצופים הוא על ידי מו"ס, דהיינו בוצד"ק דמדיד משחתן (ז"ח נח ע"ב), וע"י נבנים כל הכלים ושיעוריהם. ומו"ס מתגלה במזלא, מכיוון שכלולים במזלא ג' ההוי"ת דמו"ס, לכן רק לאחר כניסתו להיכל הרי הוא יסוד אמא, יש לו את י' הקדושות שבאבא שכן בבחינתו הכל כלול בטיפה אחת, ואילו כל ההתפרטותו שלאחר מכן תלויה באמא (ב"ע קכז ע"א). כיון דעייל להיכל אתקרי קדוש בעשר קדושות כגוונא דלעילא דלא אתקרי היכל אלא כד אתחברין עשר קדושות ותאנא הכל תלוי במזל דאיהו האי חוטא יקירא קדישא דכל שערין תליין ביה אמאי אקרי מזל משום דמניה תליין מזלי – יסוד כולל י"ב שכן הוא "כליל בשית וקיימא בשית" (זהר בראשית מד ע"ב), וכנגד י"ב המזלות בסוד "וא"ו". ועניין הא' שבין שני הווי"ן הוא כללות היסוד, והוא כנגד חודש העיבור שבשנה, וכנגד התלי ה"ה תנין השמים, וכל י"ב המזלות דלתתא יונקים משם, שכן הם בסוד י"ב התיקונים הנכללים שם. והנה הם מכונים מזלות מלשון הכתוב "יזל מים מדליו" (במדבר כד ז), שכן כל שפע שבעולם דלתתא הוא משם, והם מקבלים את כח ההנהגה הזו משורש האי מזלא דדיקנא (ב"ע קכז ע"א). ומזלי מניה עלאין ותתאין – "עילאין" היינו או"א, ו"תתאין" היינו ז'ו"ן. והנה לכל דבר יש ב' שרשים: הא' שורש מציאותו העצמי, והב' שורש הנהגתו. כאן עוסק בשורש המציאות של העולמות שהוא מהמזלין עצמם. ומ"ש אחר כך 'כל מלי דעלמא עלאין ותתאין' כוונתו לשורש הנהגתם וכל צרכיהם (ב"ע קכז ע"ב). ובג"כ איהי תלייא – שאין בכל ת"ד כמו תיקון זה, הרי הם השערות המתפשטות מעילא לתתא, אשר תליין בכדי להשפיע שפע לכל העולמות, ועיקר שורש ההנהגה איננה אלא משם, משא"כ שאר התיקונים שאינם כי אם בבחי' פרטיות לשם תיקון שלימות שפע ההנהגה (ב"ע קכז ע"ב). וביה תליין כל מלי דעלמא עלאין ותתאין ואפילו ס"ת שבהיכל דמתעטר – כלומר אפילו אבא עילאה שהרי מקבל הוא את הארתו משורש אורא עילאה, והוא יסוד דבינה דרדל"א המכונה עטרה (ב"ע קכז ע"ב). בעשר קדושות לא נפיק מכלליה – אפילו זיווג אבא ואמא תליא במזלא (ב"ע קכז ע"ב). עם שאר קדושין וכלהו תליין בהאי.

ומאן⁸²⁸ דחמי להאי תקונא אתכבשן חוביהון מקמיה ומתכפיין הה"ד (מכיה ז יט) יכבוש עונותינו א"ל ר"ש בריך ברי לקודשא דקדישין עתיק מכלא – תיקון זה היינו השערות התלויים לתתא, ועניינם לכפות את הדינים. והענין, שכן ב' המזלות מתפשטים עד טיבורא, ה"ה עד לתחילת רישא דז"א, ואחזית הקליפות היא בשערות השחורים של ז"א, ברישא דיליה ולכן צריכות השערות לירד עד לשם לאכפיין. ואפשר שכוונתו של האדרא היא שמי שרואה בחלום את התיקון הזה של מזלא עילאה הוא סימנא דאתכפיין חובין דיליה (ב"ע קכח ע"א).

תקונא תשיעאה מתערבין שערי עם אינון שערי דתליין ולא נפקין דא מן דא – עיקרם הם אינון דתליין, ואילו אותן המתערבין בטלין באלו דתליין (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה אינון). היינו השערות שבין ב' המזלות, והמה השערות הזעירין המתערבין ובטלים באותם השערות דתליין ולא נפקין דא מן דא. אם כן יש בין ב' המזלין ב' מיני שערות הנכללים בכללא חדא: הני דתליין שאינם בטלים ושערות זעירין דבטלים, ויחדיו הם תיקון אחד ה"ה התיקון התשיעי. כשיש זיווג למעלה בזו"נ דקדושה אזי אתכפיין זו"נ דסט"א, וזיווג זו"ן תלוי בזיווג ב' המזלות דדיקנא. ותיקון זה של קיום זה הזיווג בין המזלין הוא שערות אלו המחברים בין ב' המזלות. והוא כמ"ש רז"ל (סנהדרין קו ע"א) אמר רבי יוחנן אוי לה

⁸²⁸ גי' הב"ע קכח ע"א היא 'וכל מאן'.

מחיר האדרא

לאומה שתימצא בשעה שהקדוש ברוך הוא עושה פדיון לבניו, מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעה שנזקקין זה עם זה (ב"ע קכח ע"א). קום ר' אבא, קם ר' אבא ואמר, אלין (אינון) שערי דמתערבין עם אינון דתליין אקרון מצולות ים, משום דנפקי ממותרי מוחא⁸²⁹ – שערות הללו של תיקונא תשיעאה נקראו מותרי מו"ס יותר מאחרים, מכיוון שאינם חשובים כל כך, ובהם יש הארה מועטת ממו"ס. אמנם התיקונים האחרים הינם גדולים יותר, וב' המזלות הם מקבלים את עיקר הארת מו"ס עאכו"כ (ב"ע קכח ע"א). ומהאי אתרא רמיו⁸³⁰ כל מארי דתבעין חובי דבני נשא ומתכפיין אר"ש בריך תהא לעתיק יומין.

תקונא עשיראה נחתין שערי תחות דיקנא וחפיין בגרונא תחות דיקנא – היינו השערות הקטנות שתחת הזקן על חלק הגרון השייך לדיקנא⁸³¹, ושערות אלו אינם שווין זה עם זה⁸³² (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה חפיין). הדינים נאחזים בגרון בסוד ג' שמות אלקים דקטנות (עי' ע"ח שער הצלם פרק ג') ובבחינת כורסייא דשביבין (לעיל קכח ע"ב), ושרשם העליון הוא בגרון דע"ק, שם מתהפכין לרחמים ומתכפיין על ידו, והוא בחי' בינה דע"ק שירדה בגרון⁸³³. ומבינה דינין מתערין (זחד ויחי רכ ע"ב), ולכן הם נכפים על ידי שערות הדיקנא הגדלים שם⁸³⁴ (ב"ע קכח ע"ב). ובגלל זה הם קטנים שכן אין עיקר תכליתם להמשיך שפע אלא להגן על הדינים שבגרון (פת"ש א"א מ"ד). קום ר' יהודה, קם ר' יהודה, פתח ואמר (ישעיה ב) ובאו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד יי' וגו' – כאן הוא הגילוי הכללי של הדיקנא שפעולתו להוריד את הרשעים ולהעלות את הצדיקים⁸³⁵ (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה ואמר יקירותא). ודבר זה יתקיים לעתיד לבא, אז יכנעו כל הקליפות, וכל העו"ג מחריבי בהמ"ק יבקשו להתחזק מצד הסט"א. "צור" הוא בחינת נוק' דקלי⁸³⁶, ובסוד מאמר רבותינו ז"ל⁸³⁷ לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים" ובסוד ט"ס דנוק' דז"א שירדה לנוק' דקלי, ו"מערות צורים" הוא יסוד דנוק' דקלי. שכן גבורות בונים את יסוד דנוק' ע"י חפירה דשקיע לגיו, אלא שבקדושה הוא בסוד באר מים חיים, ואילו בסט"א הוא סוד מערה ששם המים אינם חיים אלא מכונסים (ב"ע קכח ע"ב). מפני פחד יי' – באידרא נאמר ד"ז בלשון תימה, להקשות הכיצד יתכן שפחד ה' יהיה טעם לחיזוק הסט"א. אלא כך היא המדה, שכל מי שסופו להתחלש מתחזק תחלה, כענין שנאמר "לפני שבר גאון" (משלי טז יח), וזו כוונת האידרא בהביאו את דברי הפסוק "מפני פחד ה'" שכן ביום ההוא ישפיע השי"ת את הדינים הקשים מסט' דז"א לערוץ את הרשעים (ב"ע קכח ע"ב). הא אתידע דמאן דאיהו לבר פחד יי' אתקרי – דהיינו ז"א שהוא לבר, שכן

⁸²⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ג ד"ה לבושין, שם משמע שכל הדיקנא כולו הוא מותרי המו"ס, ולא דווקא תיקון זה. ועי' לעיל הערה 261.

⁸³⁰ פי' מושלכים, ועי' ב"ע עב ע"ב.

⁸³¹ עי' פת"ש א"א מד שהיינו לאפוקי שלא נטעה שהוא כתר דא"א, והיינו החלק התחתון של הגרון. ועי' ב"ע מא ע"ב שמש"כ לעיל קכט ע"א 'רישי דכתפי' היינו סיום הגרון.

⁸³² עי' לעיל קלא ע"א.

⁸³³ עי' ע"ח דרושי הצלם ב', ועי' לעיל ב"ע מא ע"א דהיינו יסוד'ת ושם הדינין מתערין.

⁸³⁴ עי' לעיל הערה 244.

⁸³⁵ צ"ע מ"ט לאנתגלה דבר זה כי אם דווקא בתיקון זה, ואולי י"ל שהוא משום שאין בתיקון זה שפע אחר אלא כנעת הרע.

⁸³⁶ עי' בתז"ח ח' ע"ג וגר"א שם שזהו סוד מאמה"כ "דרך נחש עלי צור".

⁸³⁷ עי' מגילה ו' ע"א: קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן, ישבו שתיהן אל תאמן, חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן, שנאמר אמלאה החרבה, אם מליאה זו חרבה זו, אם מליאה זו חרבה זו, ע"כ. ועי' ע"ח מיעוט הירח פרק ב', ז"ל, עשייה שבאצילות ונתלבשה בנוקבא דקליפה, שהוא כדוגמתה בעולם הטמא דאצילות, וזהו ענין אמלאה החרבה שארז"ל לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים, עכ"ל.

מחיר האדרא

עומד הוא בנה"י דע"ק הרי הוא לבר מגופא, ושורש זה הפחד הוא בחוטמא דז"א. שם היה שורש עונשם של סדום ועמורה ב"גפרית ואש מאת ה' מן השמים" (בראשית יט כד) דהיינו "דנפקא מתמן תנא וגחלי דנורא" (עי' לקמן קלז ע"ב ד"תמן" קאי אחוטמא). והנה שורשם של הדינים היוצאים מחוטמא דז"א הם בגרון דע"ק שכן כל הדינים ניכפים בשורשם ע"י שמתמתקים בסט' דקדושה⁸³⁸ (ב"ע קכח ע"ב). ומהדר גאונן אינון שערי דתחות דיקנא ואתקרון הדר גאונן – ⁸³⁹הדר"ה הוא כינוי למידת נצח, והוא שורש לשבירת הרשעים⁸⁴⁰. והנה הלבוש אף הוא כינוי לנצח⁸⁴¹, והגאות הוא אחד מהלבושים (ב"ע קכט ע"א). תרי תקונא עשיראה (מיכה ז) תתן אמת ליעקב תיקונא חד סר דלא נפקי נימא מן נימא חסד לאברהם – התיקון הי"א הוא כעין התיקון הי' אלא ששערות התיקון הי"א הם ארוכים ואילו שערות התיקון הי' הם קצרים (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה רברבין). והנה שני התיקונים הם בסוד השערות שעל הגרון אלא שהתיקון הי' הוא שערות המתערבין דא בדא ונפקין דא מן דא, ואילו התיקון הי"א הוא השערות שעל הגרון דתליין בשיקולא והוא ממש להיפך מהתיקון הי' (ב"ע קכט ע"א). תיקון הי"א עניינו המשכת השפע לתחתונים ולכן הם ארוכים (פת"ש א"א מ"ד).

תקונא תריסר דלא תליין שערי על פומא, ופומא אתפני מכל סטריין⁸⁴² – ד' תיקוני הדיקנא היורדים לנוק' אין להם שערות, דוגמת הפה⁸⁴³ (בהגר"א על ספד"צ ו ע"א ד"ה וז"ש אם יהיו). תיקון הפה הוא דוגמת יסוד דנוק' וממילא צריך לבערא שערות מתמן, שכן אם היו שם שערות היו אורות יסוד דדכורא נשפעים ח"ו לחוץ. ואף על גב שבין י"ג תיקוני הדיקנא ישנם עוד מקומות הפנויים משערות, כגון ב' הארחין וב' התפוחין, מ"מ אינם אלא מקומות פרטיים, משא"כ הפה הוא מקום כללי, שכן בו נכללים כל י"ב התיקונים האחרים. ולמעשה כל חלקי הדיקנא סובבים את הפה (ב"ע קלא ע"ב). ויאין שערי סחור סחור ליה – כלומר שכל שאר התיקונים הם בשביל הפה (ב"ע קלא ע"ב), כך, שהתיקון הי"ב כולל את כל התיקונים שקדמו לו. כל חלקי הדיקנא עומדים סביב לפומא קדישא, והם תיקונים אשר תכליתם אינו אלא לבסמא דינים כדי שהפה יאמר סלחתי (לעיל קלג ע"א) ובכך בפה נגמר התיקון לאפקא כרוזא לתתא דכבר נתכפרו כל העונות (ב"ע קכט ע"א). בגין דלא אשתכח טרחותא – כדי שיהיה הפה פתוח, ולא יהיה שום צמצום וגבול שיעכב את השפעת אורות הפה (ב"ע קלא ע"ב). כמה דאצטריך – והנה על אף שעיקר תיקון שערות הדיקנא אינו אלא לצמצם את אור א"ס ב"ה, שזה היה תיקון העולם אחרי התוהו, שכן אז הוא אתלבש בלבושין דיקר⁸⁴⁴. וכאן אין שערות, אלא כך שיערה חכמתו של יוצר בראשית, שהשערות יהיו סובבים את הפה בכדי לצמצם את אור שלימותו ית' עד שיעור מוגבל, כך שרק מקום הפה יהיה פתוח (ב"ע קלא ע"ב). טרחותא במאי קא מיירי דינא באתר (נ"א בתר) דינא טרחותא אשתכח וכי שערי דדיקנא טרחא אינון או דינא אינון והא כלא רחמי אתחזן – "טרחותא" לא שייך אלא במקום שיש דין הרי הוא המקטרג והמונע את ירידת השפע. וכיוון ששערי דדיקנא הינם צינורות השפע והם רחמים, א"כ שואל האידרא

⁸³⁸ עי' לש"ו דע"ה ח"ב הוב"ד לעיל הערה 834.

⁸³⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה ואמר על.

⁸⁴⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ ט ע"ג ד"ה מלך חמישי.

⁸⁴¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ט ע"ג ד"ה מלך הה'.

⁸⁴² עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה שפון.

⁸⁴³ עי' בהגר"א על ספד"צ ח ע"ד ד"ה והארץ תנינא, שהפה אינו בכלל התיקון, וכדוגמת הנוק' שכל התיקון דנוק' אינה אלא יציאה מאתלטיא, וע"פ זה נלענ"ד לבאר שכאן בע"כ התיקון הוא דווקא השפתיים, ומש"כ בדף ו' זה לא דווקא.

⁸⁴⁴ עי' ספד"צ ג ע"א וגר"א שם שפי' שכוונתו באומרו שהוא הת"ד שהוא התחלת התיקון.

מחיר האדירה

היאך יהיו הם המונעים את הפה מלהשפיע למטה (ב"ע קלב ע"א). אלא דלא אתמרה בישובא (ס"א בנשובא⁸⁴⁵) דרוחא דזעיר אפי"ן – על אף שהשערות הם רחמים, מ"מ הם שרשי דינים. לכן הם מכונים "מדות", שכן הם נותנים מדה וקצבה לאורות דע"ק, וממילא על מקום הפה להיות פתוח ופנוי, כדי שיהיה יכול לנשב רוחא לז"א (ב"ע קל"ב ע"א).

דתאנא מהאי פומא קדישא עלאה קדש קדשים נשבא רוחא⁸⁴⁶ – כלומר דפה דע"ק נהיר לפה דז"א (בהגרא על ספד"צ כה ע"ד ד"ה ומפה) מכיוון שכאן הוא שורש הלבוש שמלביש א"א לז"א דרך הפה הרי הוא שורש הדיקנא (יהל אור ח"א יט ע"ד). והנה נזכרו כאן ג' קדושות, שכן כל הדיקנא כלול מג' הוי"ת דמו"ס, וכמו כן כל הדיקנא כלול בפה. מן הפה יוצא הבל, והבל זה כולל את ג' היסודות ה"ה אש מים ואויר ובסוד אמ"ר, ולכן אמירה היא בפה והוא בדוגא דחג"ת. ועוד י"ל, שיסוד דנוק' מכונה קודש קדשים דעייל תמן כהן גדול וכמ"ש בא"ז (רצו ע"ב), והפה אף הוא בסוד נוק' (ב"ע קלב ע"א). מאי רוחא רוחא דאיתרק ביה – שנשפע מן החוטם אל הפה⁸⁴⁷ (ב"ע קלב ע"א). דמתלבש ביה זעיר אפי"ן ומהאי רוחא מתלבשין כל אינון דלתתא⁸⁴⁸ – דהיינו הנביאים המקבלים את רוח ה', הרי הוא רוחא דנשיב מז"א, ששורשו בהאי רוחא דפומא דע"ק. שכן נביאים מקבלים מיסוד אימא כמ"ש (ת"ז נ"ה ע"א), ומבינה יוצאים הנביאים (ב"ע קלב ע"א). וכד ההוא רוחא נפיק אתפרש לתלתין ושבעה אלף עיבר – בסוד הב"ל ובגמ' ל"ז, והוא מילוי דשם ס"ג⁸⁴⁹, שהוא מאימא שמשם הנביאים. כלומר שההבל היוצא מהפה דע"ק מתיישב בפה דז"א, ושם הוא מתפרש לל"ז אלף עיבר. משא"כ בע"ק תמן לא אתפריש כלל ושם הוא ביחודא. וביאור עניין מספר ל"ז, שמתבאר (אדרא דמשפטים קכג ע"א) שדעת גנוז בפומא דמלכא, והדעת הוא בסוד יוד"ן דהיינו ג' טיפין דמוחא והם ג' יוד"ן ובג"ל ל', ובהתפשטו בגוף ב"ק ובעטרת היסוד ז"ת (ב"ע קלב ע"א). ואתפשט (ס"א ואתפרשא) כל חד בלחודוי לאתריה⁸⁵⁰ – כל א' מתפשט לקצה המיוחד לו (ב"ע קלב ע"ב). וכל מאן דאתחזי⁸⁵¹ לאתלבשא מניה אתלבש – הראוי לנבואה מקבל משם. וכינהו "לבוש" שכן הלבושין שורשם בנ"ה⁸⁵² (ב"ע קלב ע"ב). ועל דא שערין לא אשתכחו על פומא קדישא משום דרוחיה נפיק ולא בעי מלה אחרא לאתערבא ביה ולקרבא בהדיה – מבאר כאן טעם אחר מדוע אין שערות בפה. שכן יש להקדים, שדרגא דחלמא (מראה בחלום) הוא דמתערבין ביה מלין אחרנין, כי חלום הוא בעלמא דנוק' (זחר ויצא קמט ע"א), ובה אחידין סטרא דמסאבותא. לכן בעת השינה, אז טעים טעמא דמותא (ברכות נו ע"ב) ועולה בעלמא דנוק', אתערבין ביה מלין אחרנין, דהיינו דסט"א. משא"כ נבואה, כל מילוי קושטא, שכן הוא מצוי למעלה מזה דהיינו בעלמא דדכורא (ב"ע קלב ע"א). ודא הוא טמירותא דכלא – שלא נטעה לומר דהבל דפומא דע"ק מתפשט לתתא בז"א ושיש גילוי לפה זה. מכיוון שבאמת הפה הוא טמירו מכולא, והבל זה דנפיק הוא בפה דז"א רק בתורת מטי ולא מטי [פי' נושף החוצה ואח"כ נושם פנימה וחוזר חלילה] דוגמת הבל פה דא"ק (ב"ע קלב ע"א). דלא אתרבק לא לעילא ולא לתתא – רק בבחי'

⁸⁴⁵ ב"ע קלב ע"א גורס 'בנשיבא' ולא 'בישובא'.

⁸⁴⁶ ע"י בהגרא על ספד"צ ח ע"ד ד"ה והארץ תנינא.

⁸⁴⁷ ע"י לעיל תיקון ג' דת"ד.

⁸⁴⁸ נראה לענ"ד דכוונתו בזה לנוק' דאצילות ולבי"ע.

⁸⁴⁹ דהיינו ס"ג חסר כ"ו.

⁸⁵⁰ ב"ע קלב ע"ב גורס וכל חד מתפרש לאתרוי, אמנם בדפוסי וילנא, אמסטרדם ומנטובא אינו

כן.

⁸⁵¹ גי' ב"ע קלב ע"ב "דחזי".

⁸⁵² ע"י בהגרא על ספד"צ ט' ע"ג ד"ה מלך הה'.

מחיר האדרא

מטי ולא מטי (ב"ע קלג ע"א). והוא סתים בסתימא דסתימין⁸⁵³ דלא אתידע – מו"ס הוא פרצוף נוק' שבמערכת המוחין דא"א ומסתיים בפה. ממילא לפ"ז אפשר לומר שרוחא דפומא שורשו במו"ס (ב"ע קלג ע"א).

{קלד:} דא הוא דלא אתתקן ולא הוה ביה תקונא – הפה אינו בכלל התיקון דוגמת הנוק', שכן כל התיקון שלה אינו אלא יציאה מאתלטיא אבל לא תיקון בעצם (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ד ד"ה והארץ תנינא). לכן אין הפה בכלל תיקוני הגלגלתא שכן הם רק בדכורא. ועל אף שגם הנוק' אתתקנת לאחר שנבררו המלכים על ידי זיווגא דדכורא, אמנם זה אינו תיקון משלה אלא מהדכורא בלבד, והיא נשארת בסטרא דחושך שיש בה רק עט' דגבורות, וזהו עניין אמרו כאן 'לא הוה ביה תקונא' (ב"ע קלג ע"ב). ובגין כך רוח דנפיק לבר (ס"א דנפיק מההוא דלבר) ומתלבשין ביה נביאי מהימני אתקרי פה יי' – הנביאים אינם מקבלים נבואתם מצד הפה דע"ק, שכן הוא טמירא ולא אתדביק, אלא רק על ידי התפשטותו בז"א הוא שהם מקבלים את נבואתם. לכן הם מכונים "נביאי מהימני", ר"ל שהם מקבלים מז"א שעליו נאמר שיש אמת בפיו, וכמש"נ "תורת אמת היתה בפייהו" (מלאכי ב ו). וכן (אדרא דמשפטים קכג ע"א) דעת דגניז בפומא דמלאכא⁸⁵⁴, והיינו בפה דהו"ה, שכן סתם הו"ה הוא בז"א (ב"ע קלג ע"ב). אבל בהאי עתיקא דעתיקין לא אתפרש – בהיות הרוחא בשורשו שבפה דע"ק אין מקום לנביאים להגיע לשום השגה כלל. והיינו מש"כ כאן ש'לא אתפרש', שכן בע"ק אינו מתפרש לל"ז אלף עיבר (כדלעיל קלד ע"א), אלא שהוא ביחודא חדא⁸⁵⁵ (ב"ע קלג ע"ב). ולית מאן דידע רוחיה בר איהו – ר"ל שאף לפרצופים אין השגה בו. שכן אפילו או"א אינם מלבישים אלא את הידים דע"ק בלבד⁸⁵⁶ ולא את הפה, וממילא צ"ל שבחינת רוחא דפומא גבוהה מאו"א ואי אפשר להם להשיגה (ב"ע קלג ע"ב). ובגין כך שיערוי שקילין סוחרנא דפומא ופומא אתפניי מכל סטרוי – זהו טעם ג' לכך שאין שערות בפה, מכיוון שיעקר תיקונם של שערות הדיקנא הוא לאתגליא, ולכן י"ג מידות הרחמים מכונים מדות של א"ס, משא"כ הפה שהוא סתימא ולא אתגליא (ב"ע קלג ע"ב). ובהאי אתרחיצו אבהתנא לאתלבשא בהאי רוחא דמתפשט לכמה עיברין – הפה הוא בסוד כללא דאבהן ושם הוא בחינת שבועת האבות. פי' אתרחיצו' הוא בטחונם של האבות בשבועת ארץ ישראל, והתלבשותם היא בהבל הפה, שכן בו היא הארת המו"ס ה"ה ג' ההו"ת ש"מתפשט לכמה עיברין" ר"ל ל"ב אותיות (ב"ע קלג ע"ב). באתר דכל שיערי שקילין בסוחרנוי ודא הוא תקונא קדישא עלאה דתריסר – כלומר שכאן רואים שהפה כולל את כל י"ב התיקונים שלפניו (בהגר"א על ספד"צ ו ע"א ד"ה וז"ש אם יהיו⁸⁵⁷). דמכאן אשתלשלו י"ב תחומין לעילא י"ב תחומין לתתא⁸⁵⁸ – כאן מתבאר ש"ב התחומין דלתתא הרי הם הארת י"ב ת"ד יוצאים מפה דא"א לפה דז"א (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ד ד"ה ומפה דע"ק). ומכונים "תחומין" מכיוון שהם מדות של א"ס ונותנים גבול וקצבה לאורו (ב"ע קלד ע"ב). י"ב תחומין ל"ב שבטי אבהתא⁸⁵⁹ – למעשה יש רק י"ב תיקונים, ואילו התיקון ה"ג אין עניינו אלא לכלול את כולם (בהגר"א על ספד"צ ב ע"א ד"ה וכן התחלת). א"י ניתנה

⁸⁵³ עי' בהגר"א על ספד"צ ה ע"ג ד"ה ועוד ש'סתימא דסתימין היא מו"ס'.

⁸⁵⁴ כנראה לכן הוא שגורס כמוסגר במקום 'דנפיק לבר'.

⁸⁵⁵ וממילא אין יכולת השגה לתחתונים שהרי אין התחתונים משיגים ביחוד את כללותו אלא רק פרטים ממנו בלבד.

⁸⁵⁶ ולא את הגוף שכן הגוף נכלל בתיקון הדיקנא (ב"ע פא ע"א).

⁸⁵⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ט ע"א ד"ה היתה וגו', בהגר"א על ת"ז קמז ע"א ד"ה שבא ובהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה ושבעה תיקונים.

⁸⁵⁸ עי' גליונות הלש"ו: י"ב גבולי אלכסון י"ב גבולין דא"י עי' ב"ב קכ"ב ע"א.

⁸⁵⁹ עי' גליונות הלש"ו: לעיל ע"ח ע"א.

מחיר האדרא

על ידי שבועת האבות הרי היא הפה ונתחלקה ל"ב שבטים (ב"ע קלד ע"ב). הה"ד (מיכה ז כ) אשר נשבעת לאבותינו – השבועה היא בסוד ז' הבלים ולכן מכונה "שבועה", שכן היא מלשון שבעה. סוד השבועה הוא בפה, בסוד "אשר נשבעת לאבותינו" הרי הוא תיקון פה דע"ק (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ד ד"ה וכן הוא). וכאן הוא מקום בחינת זיווג הנשיקין (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה שפון).

תקונא דתליסר – ⁸⁶⁰יש רק י"ב תיקונים, והתיקון י"ג אין עניינו אלא לכלול את כולם (בהגר"א על ספד"צ ב ע"א ד"ה וכן התחלת). זהו המזל התחתון ה"ה צד הזקן המכוסה שכנגד הגרון. והוא שלימו דכל י"ג התיקונים, והוא סוד מ"ם סתומה דאלקים דדיקנא⁸⁶¹, שכן אימא תליא בדיקנא במזלא תתאה והיא בבחינת מ"ם סתומה דרביעא על בנין⁸⁶², ומתלבשת בז"א הרי הוא הדעת מטיבורה ולמטה. ונכללים ישס"ת דוגמת הבמזל עליון שנכללים בו או"א עילאין (ב"ע קלד ע"ב). תליין שערי דתחות דיקנא מכאן ומכאן – הצד התחתון המכוסה מכאן ומכאן בימינא ובשמאלא, והוא המתקלא הכולל את ב' הצדדים (ב"ע קלד ע"ב). ביקרא יאה וביקרא שפירא – התיקונא כאן הוא "יאה" מצד גילוי השערות עצמם. ואילו המבוע הנמשך אל תוך השערות הוא נעלם ואינו מתגלה, ואותו הוא שתיאר האידרא את התיקונא בכינוי "שפירא" (ב"ע לט ע"ב וכן קלה ע"א). ⁸⁶³וחפייין עד טבורא⁸⁶⁴ ולא אתחזיין מאנפי תקרובא דבוסמא בר אינון תפוחין שפירין חוורין – כל חלקי הפנים שהם בלא שערות מכונה "בוסמין" (בהגר"א על ספד"צ כב ע"ב ד"ה בוסמין דטיפסא). א"ר שמעון זכאה חולקיה דמאן דאשתכח בהאי אדרא קדישא עלאה דאנן ביה זכאה חולקיה בעלמא דין ובעלמא דאתי – החברים שתיקנו את אלו התיקונים קבלו חלקם בראש בכך שהטעימם הקב"ה בעולם הזה מעין העוה"ב בהשגת רזין דאורייתא. שכן העוה"ב הוא בבחינת י"ג נהרי דאפרסמונא דכייא דהיינו י"ג נביעין דמשח רבות, והוא מה שנקט כאן בלשון "ובעלמא דאתי". ולכן הזכיר את העניין זה כאן בתיקון הי"ג, שכן עיקר גילוי י"ג נביעין דהמשח רבות הוא דווקא בתיקון זה⁸⁶⁵ (ב"ע קלה ע"א). דאנן יתבין בקדושא עלאה אשא עלאה אסחר לן⁸⁶⁶ – כלומר שאורות הדיקנא האירו עליהם בסוד מקיפים. ומכונה כאן "עילאה", שכן אורות הדיקנא הם ממור"ס שהיא קדושה עילאה (ב"ע קלה ע"א). (ס"א בין אשא עלאה דאסחר לן) – לס"א הגורסים כך כוונתו שמור"ס הוא שורש הגבורות, ולכן נמשך משם אשא לאסחרא לון (ב"ע קלה

⁸⁶⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה בהוא.

⁸⁶¹ עי' ע"ח א"א פרק יא שמילוי אלקים הוא י"ג אותיות, והמה כנגד י"ג ת"ד.

⁸⁶² לעניין יתר ביאור עי' בהגר"א על ספד"צ טו ע"ד ד"ה לגבי אבא יתיב (מהב"ע כאן).

⁸⁶³ גי' הב"ע קלה ע"א "תליין", ודלא כדפוסים מנטובא, אמסטרדם ווילנא.

⁸⁶⁴ בעניין טבורא, עי' בדברינו מש"כ לעיל קלא ע"א בתיקון ח'.

⁸⁶⁵ עי' ספד"צ יט ע"ב ובגר"א יט ע"ג.

⁸⁶⁶ עי' גמ' חגיגה (יד ע"ב): תנו רבנן, מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה מהלך בדרך ורבי אלעזר בן ערך מחמר אחריו אמר לו רבי שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה אמר לו לא כך שניתי לכם ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו אמר לו רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי אמר לו אמור מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור ונתעטף וישב על האבן תחת הזית אמר לו רבי מפני מה ירדת מעל החמור אמר אפשר אתה דורש במעשה מרכבה ושכינה עמנו ומלאכי השרת מלוין אותנו ואני ארכב על החמור מיד פתח רבי אלעזר בן ערך במעשה המרכבה ודרש וירדה אש מן השמים וסיבבה כל האילנות שבשדה פתחו כולן ואמרו שירה מה שירה אמרו הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות עץ פרי וכל ארזים הללויה נענה מלאך מן האש ואמר הן הן מעשה המרכבה עמד רבן יוחנן בן זכאי ונשקו על ראשו ואמר ברוך ה' אלהי ישראל שנתן בן לאברהם אבינו שיועד להבין ולחקור ולדרוש במעשה מרכבה יש נאה דורש ואין נאה מקיים ואין נאה דורש אתה נאה דורש ונאה מקיים אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלצך, ע"כ. ומשמע בפשטות מהגמ' שהיותו "נאה מקיים" הוא מכה זה שירדה אש מן השמים וסיבבתם. ועי' לקמן קלד ע"ב ד"ה אמר ר"ש לחבריאי וב"ע שם קמא ע"א.

מחיר האדרא

ע"א). והא כל⁸⁶⁷ תקונין עלאין – כלומר הפנימיות ה"ה המשח רבות (ב"ע קלה ע"א).⁸⁶⁸ (לדיוקנא) דדיקנא קדישא אתתקנו – כלומר שמתפשטים לתוך השערות עצמם על ידי הגילוי של החברים (ב"ע קלה ע"א).⁸⁶⁹ ואתעטרו ואסחרו לדוכתייהו – כל א' נקבע במקומו שבע"ק (ב"ע קלה ע"א).

והאי תקונא דתליסר הוא תקונא יאה דביה אחידן⁸⁷⁰ כלא כלהו מתכספין למזקף רישא לקבליה – כל העולמות כסיפין לקבל הארה ממ"ס, ולכן מכונה הדיקנא כיסופא דכל כיסופין (ספד"צ ג' ע"ב וע"ש בבהגר"א) (ב"ע קלה ע"ב). והנה הדינים והסט"א נכפים מלמעלה וטעם הדבר משם הוא שכן משם תליא אימא שממנה דינים מתערין (זהר ויחי רכ ע"ב), וזהו עניין היות הסט"א נכפה ע"י שרשי הדינים הקדושים⁸⁷¹ ולכן מתביישים להרים את ראשם להסתכל כלפי מעלה (ב"ע קלו ע"א). מניה תליין כל אינון דבזעיר אפין אחידן מניה תליין עלאין תתאין – מכאן מוכח שת"ד מורישים שפע לפרצופים שתחתיו (בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ד ד"ה ואמר ואחסין). והנה עתה מפרש והולך היאך תליין כל העולמות בהאי תיקונא, שכן בדיקנא דא"א הוא מקום הבוצד"ק, ה"ה הארת המ"ס. ולא הזכיר אר"א, שכן הם לא "תליין" שם אלא רק עומדים ואחידן שם ממש מתחת הדיקנא החופפת עליהם. שהרי ז"א מתחיל מטיבורא דא"א ולתתא, שם מסתיים הדיקנא. לכן לא אמר אלא שז"א תלייא בדיקנא, שכן אין לו שייכות אליו אלא תלייה בעלמא. ומש"כ 'כל אינון' כוונתו לט' ת"ד דז"א (ב"ע קלה ע"ב). וכל גנזין עלאין ותתאין גנזין ביה – כלומר שהכל תלוי בדיקנא⁸⁷² (בהגר"א על ספד"צ ח' ע"ג ד"ה ואעפ"כ). פי' "גנזין עילאין" הוא התיקונים דמ"ס הרי הם המוחין שגרמו לבירור הניצוצות, ו"גנזין תתאין" הוא הניצוצות עצמם שעלו לשם. שכר הצדיקים הוא במ"ס דהיינו ב"גנזין עילאין" (ב"ע קלט ע"ב). וביה כלילן בהאי מזלא דמתזלא מניה כלא – "ביה כלילן" מכיוון שמזלא כולל ג' הוי"ת ובגימ' הם עולים כמספר מזל"א. ומפרש מ"ט איקרי מזלא, משום דמתזלא מיניה, והוא בסוד (אד"ז רפט ע"ב) נהר דנגיד ונפיק דמימיו נפקין ונגדין לכל עיבר (ב"ע קלט ע"ב). דא הוא תקונא שלימתא, דאשלים לכל תקונין דא אשלים לכלא – כלומר שהוא התיקון האחרון הכולל את כולם, וכן משלים הוא את התיקונים דהפרצופים התחתונים (ב"ע קלט ע"א).

אחר שביאר את כל התיקונים בפרטות, חוזר לבארם על דרך כלל (ב"ע קלט ע"א). תאנא אלין תקונין אקרון ימי קדם יומין קדמאין, דקדמא⁸⁷³ – בחינת "ימי קדם" היא בסוד כתר וא"א (בהגר"א על תיקו"ז לח ע"א ד"ה בני קדם). י"ג ת"ד קרויים "ימי קדם" שכן נכללים במזלא הרי הוא תיקון י"ג והוא כנגד קרא ד'מימי קדם' שבנבואת מיכה (בהגר"א בתז"ח כ' ע"ב ד"ה דאקרון). אלה התיקונים כולם מכונים "ימי קדם", מכיוון ששרשם הוא בע"ק הרי הוא בחינת יומין קדמאין דקדמא. כי ז"א הוא כנגד ו' ימי בראשית⁸⁷⁴ ושרשו הוא ו"ק דע"ק. וכאן, שמדבר

⁸⁶⁷ גי' הב"ע קלה ע"א "וכל הנ".

⁸⁶⁸ גי' הב"ע קלה ע"א "אתתקנו לדיוקנא דדיקנא".

⁸⁶⁹ גי' הב"ע קלה ע"א "אתעטרו".

⁸⁷⁰ ב"ע קלו ע"א אינו גורס 'כלא כלהו מתכספין' וגורס במקום זה 'כיסופא' וכן הוא בדפוס מנטובא.

⁸⁷¹ עי' לעיל הערה 244.

⁸⁷² עי' בהגר"א על ת"ז מא ע"ג שגנזין המה עטרין דאו"א ודעת דז"א, ועי' בהגר"א על ספד"צ

א ע"ד.

⁸⁷³ עי' בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ג ד"ה ומלכין, שפירוש לשון "קדמאין" שהמה קדמאין אצל המלכים שהם קדמו לעולם הזה, וע"ש שהסתפקנו אם כוונת דברי האיזרא כאן למ"ש הגר"א שם.

⁸⁷⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ ריש ד' ע"ג שזה קאי על הז"ת דרדל"א הרי הם ז' ימי בראשית וימי קדם.

מחיר האדרא

בסוד הדיקנא ששרשו הוא למעלה מז"ת דע"ק בבחינה שאינה מתלבשת בשום פרצוף כלל (ב"ע קלט ע"א). ואינן דאשתכחו – דהיינו שהם בו בקביעות ואפילו בשעת דורמיטא (ב"ע קלט ע"א). בזעיר אפי"ן אקרון ימי עולם⁸⁷⁵ – מכונה ימי עולם" מכיוון שעל ידם מתנהג העולם בסדר זמנים של ו' אלפי שנים (ב"ע קלט ע"א). ותאנא אלין ימי קדם בלהו מתתקנן בתקונא דדיקנא דעתיקא דעתיקין טמירא דטמירין (כליל בהו) – י"ג ת"ד מכונים "ימי קדם". וביאור הענין, שי"ב התיקונים הראשונים הם כנגד ו' ההיכלות הראשונים עד להיכל הרצון, ובהיכל הרצון עצמו ישנם עוד ו', הרי י"ב. והוא ו' כפולה והשביעי כולל את כולם במקביל ל"ג (ב"ע קלט ע"א). והאי דתליסר כליל להון – כאן הוא מקום בחי' המלכות והיא פרצוף בפני עצמו וכוללת את כל שאר הבחינות (בהגר"א על ספד"צ ב' ע"א ד"ה וכן התחלת).⁸⁷⁶ התיקון ה"ג כולל את כולם, והוא המלכות של ת"ד של המו"ס והוא הכתר של הז"א (לש"ו כללים ח"ב לב ע"ד). כמה דאתמר ודא יומא לא אתכליל בהדיהו אלא הוא כליל בלא –⁸⁷⁷ זהו סוד יום השבת שאינו בכלל ימי השבוע, שכן בו אין פעולה ומלאכה כלל, רק מי שטרח בע"ש (ע"ז ג' ע"א). כמו כן באלף השביעי אין בחירה ולא עבודה כלל, רק כלי המוכן לקיבול (ב"ע קלט ע"ב). ובההוא זמנא דאתער עתיק יומין בתקונין דלעילא ההוא אתקרי יום אחד דביה זמין לאוקיר דיקניה – והנה הטעם שהדיקנא מכונה "יקירותא" דהיינו כבוד, שכן כאשר מתגלה הדיקנא מתגלים רחמיו, וכל הדינין נכפין⁸⁷⁸, והרשעים כלין, ושמו ית' מתגדל בעולם (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה ואמר יקירותא). ומעין זה מתגלה בשבת (בהגר"א על ספד"צ לד ע"א ד"ה והוא כולל), ואז אין גילוי של זכר ונקבה הנפרדים זה מזו, אלא אדרבא הם מחוברים יחד בזיווג. לכן שבת מכונה בינה ועולם הנשמות (בהגר"א בתז"ח כ ע"ב ד"ה דאקרון), בדומה לאלף השביעי שאף הוא יום מיוחד ולא נכלל בו' יומין קדמאין, והוא כנגד התיקון י"ג דכליל כולהו, ולכן הוא יום "אחד" (ב"ע קלט ע"ב). והנה אפילו בזמן שאין ראוי להטיב לתחתונים מחמת חסרונם אעפ"כ יש גילוי של טוב למען שמו ית' והיינו מש"כ "לאוקיר דיקניה" (פת"ש א"א לז). הדא הוא דכתיב (זכריה יד) "יום אחד הוא יודע ליי" הוא בלחודו יתיר מכלא – דהיינו שהוא מופרש מכל התיקונים הקדמאין, שכן הוא סוד יום השבת, דלא אתכליל בימי השבוע שהרי בשבת אין פעולה ומלאכה כלל ולכן הוא מכונה 'הוא' (ב"ע קלט ע"ב). הוא דכליל בלא – כמ"ש שכולל את י"ב התיקונים הראשונים, וכמו כן האלף השביעי כולל ו' אלפי שנים, והיום השביעי כולל ו' ימין דחול. לכל יום יש לילה עמו, הרי י"ב. ואומר זה פירוש שני בתיבת 'הוא'⁸⁷⁹ (ב"ע קלט ע"ב). הוא דאתקרי בשמא ידיעא – כלומר שהוא בסט' דבינה דקיימא לשאלה⁸⁸⁰, ומתמן אתחלתא דגילויא, אמנם אין זה גילוי גמור ובבחינת לשון נוכח ["אתה"], אלא רק אתחלתא, בבחינת לשון נסתר ["הוא"]. והוא פירוש ג' לתיבת 'הוא' (ב"ע קלט ע"ב). דתנינן באתר דאית יום אית לילה דלית יום בלא לילה – ר"ל שיום ולילה הם בו"ק דז"א שבבחינה זו היא שורשה של הנהגת טוב ורע, ע"י חו"ג⁸⁸¹ דמתפשט בגופא⁸⁸² (ב"ע קלט ע"ב). ומשום דההוא זמנא זמן יהא דיקרא

⁸⁷⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ לה ע"א ד"ה המה.

⁸⁷⁶ עי' בהגר"א על ת"ז קנט ע"א ד"ה מתרין.

⁸⁷⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ יא ע"ב וז"ס שאמרו.

⁸⁷⁸ עי' לעיל הערה 244.

⁸⁷⁹ שכן "הוא" בגימ' פעמיים ו'.

⁸⁸⁰ עי' לעיל הערה 484.

⁸⁸¹ דדעת.

⁸⁸² עי' בהגר"א על ספד"צ ד ע"ג שזהו החילוק הקיים בין אשא ואוירא לאשא דכיא ואוירא דכיא, שמה שמתפשט בגוף יש בו צד רע, ומה שנותר למעלה אין בו צד רע כלל.

מחיר האדמה

דיקנא, והוא בלחודוי ישתכח, לא אתקרי לא יום ולא לילה דלית יום אקרי אלא מסטרא דילן, ולית לילה אקרי אלא מסטרא דילן – הנהגת בינה שבמוחין אינה לפי הנהגת התחתונים, לכן אין שייך שם לא בחינת יום ולא בחינת לילה, שכן הללו מצד ו"ק דז"א בהם מתנהג העולם הזה. משא"כ לעתיד לבא, אז "זמין לאוקיר דיקנא", שזמן זה אינו לפי הנהגת בני האדם והוא בלחודוי ישתכח (ב"ע קמ ע"א).

ומשום דהאי תקונא כליל כלא לא אתידע ולא אתחזי מניה⁸⁸³ – אינו מתראה אפילו בדרגא דנבואה אפילו למשה שכן הוא לא השיג מהדיקנא אלא את התפשטותו בז"א⁸⁸⁴ (ב"ע קמ ע"א). ומניה נגיד משחא דרבותא לתליסר עיבר מבויעין לכל אינון דלתתא – כאן מבאר את השפעת מו"ס בפנימיות השערות ומכונה שמן, והוא השמן הטוב מכל השמנים (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה ואמר נגדיו). כמו שאימא מתלבשת בז"א ונותנת לו מוחין, כמו כן כאן בשורשו כל התיקונים דז"א הינם מהאי מזלא⁸⁸⁵ (ב"ע קמ ע"א). דנהרין בההוא משחא⁸⁸⁶ (אתתקנו) בתליסר תקונין אילין אתתקנא דיקנא קדישא עלאה – המשך הנ"ל והוא שאותו המשח רבות נעשה פנימיות לדיקנא דא"א, אמנם פנימיות דיקנא דז"א הוא שערות הדיקנא דע"ק (ב"ע קמ ע"א). ואלין תקונין דבהאי דיקנא מתתקנן ונחתן לכמה עיבר – אע"פ שז"א מקבל מההוא משחא על ידי שערות הדיקנא, זה אינו בבחי' התלבשות ככל פרצוף המתלבש בפרצוף התחתון ממנו, שכן הדיקנא דא"א הוא מגולה, ואינו מתלבש בתוך הז"א כלל. ועוד יש לפרש, שכל הארת הדיקנא דא"א אל ז"א הינה דרך או"א בלבד, שכן רק או"א מפסיקים בין א"א לז"א⁸⁸⁷ (ב"ע קמ ע"א). ולא אתחזון היך מתפשטין – באו"א, שכן הם תליין בב' המזלות, אבל לא אחידן ביה (ב"ע קמ ע"א). והיך נפקין – לז"א, שהרי עומד הוא לבר מגופא דע"ק ה"ה מתחת הפרסה ולתתא (ב"ע קמ ע"א). וכלא⁸⁸⁸ אסתיומו – אפילו מאו"א. וכן זיווגא דב' המזלות הנ"ל הוא בלחישו דלא ידעין ביה עילאה ותתאין, כך שאפילו או"א אינם מקבלים מזיווגא דלהון כי אם באמצעות זיווג החיך והגרונ⁸⁸⁹ (ב"ע קמ ע"א). ומכלא אתממרו – הוא רזא דזיווגא שהוא בטמירו (ב"ע קמ ע"א). לית דידע אתר להאי עתיקא – כשע"ק מלביש את רדל"א, נקראים ז"נ דרדל"א ע"י, והע"י הוא מקומו של ע"ק דביה אחיד. ועכ"ז אין ע"ק משיג את ז"ת דרדל"א אלא את עצמו בלבד. ולא זו בלבד, אלא שז"ת הנ"ל עצמם אינם מתלבשים בגוף הע"ק כלל, אלא ברישא דע"ק, בז' תיקוני גלגלתא דיליה⁸⁹⁰. ומה שאכן מתלבש

⁸⁸³ ע"י בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה ואמר וסתים.

⁸⁸⁴ ע"י ב"ע פא ע"ב, מעולם לא היה אדם שהשיג נבואה בסוד ע"ק, שכן אפילו משה רבע"ה, שהיה גדול מכל הנביאים לא השיג את אותם גילויים כפי האור האמיתי שלהם אלא רק ע"י התלבשותם בז"א. ומכ"ש שאר הנביאים. וע"ז נאמר בפרשת כי תשא שביקש משה לידע דרכיו ית' באמרו "הודיעני נא את דרכיך כו" (שמות לג יג) וכתוב "הראני נא את כבודך כו" (שמות לג יח), והשיב לו השי"ת "לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי". וע"י גמ' ברכות שזו היתה בקשתו להבין את עומק ההנהגה של צדיק ורע לו. וכל זה תלוי במו"ס שהוא שירותא דאצילות וחכמתו של יוצר בראשית, וזה יושג רק לעתיד לבא. ומה שהשיגו רשב"י וחביריו לא היה כי אם בידיעה בלבד.

⁸⁸⁵ ע"י בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה בההוא שאינו מפרש את דברי האד"ר כאן על המזל התחתון אלא על כל הדיקנא. והנה המתבונן ביתר עומק יראה כי למעשה שני הפירושים עולים בקנה א'. שהרי תיקון ה"ג, הרי הוא המזל הנזכר כאן בב"ע, הוא המגלה את כל הדיקנא.
⁸⁸⁶ ב"ע קמ ע"א גורס את המוסגר.

⁸⁸⁷ ע"י בפנים, שהגר"א הוסיף כאן ש"או"א מתחילין להלביש מידיים דע"ק". והנה לא ירדתי לסוף דעתו, וע"י לעיל בדבריו (ב"ע פא ע"א) שלא או"א המה המלבישים את גוף דא"א כי אם הידים שכן הגוף נכלל בדיקנא.

⁸⁸⁸ גי' הב"ע קמ ע"א 'מכלא'.

⁸⁸⁹ ע"י בהגר"א על תז"ח יט ע"ב ובהגר"א על ספד"צ יד ע"א ד"ה וענין.

⁸⁹⁰ ע"י בהגר"א על ספד"צ ו ע"א.

מחיר האדרא

בגופא דע"ק עד החזה אינו אלא התפשטות הארת הז"ת הנ"ל (ב"ע קמ ע"ב). בפשיטותא דלהון כלהון כלילין כמה דאתמר – בהתפשטות ז"ת דרדל"א המתלבשים בגופא דע"ק, כלילין כל פרצופי האצילות (ב"ע קמ ע"ב).
אתידע ולא אתידע – דהיינו ג"ר דרדל"א: חו"ב שלו הינם אורא ובוצינא שאינם מתלבשים כלל. אמנם יש בהם מקצת ידיעה לע"ק עצמו בבחי' נהירו דלהון באורא ובוצינא⁸⁹¹. עוד יש לפרש, שקאי על ע"ק עצמו דלית דידע ליה, אלא שבפשיטותא דיליה כולהו כלילין: ע"ק כולל את כל האצילות, או"א מלבישים אותו עד הטיבור, וזו"נ מטיבורו ולמטה. והנה באופן זה אמנם ע"ק "אתידע" קצת לאצילות, שכן האצילות מתלבש עליו. ולפ"ז כוונת "לא אתידע" הוא לזה שע"ק אינו פועל לפי כללי הנהגת העוה"ז (ב"ע קמ ע"ב). טמיר ולא טמיר – כוונתו לז"ת דע"י, המתלבשין וטמירין גו גופא דע"ק, אבל הם עצמם אינם מתלבשין אלא באתפשטותא דלהון⁸⁹². (ב"ע קמ ע"ב). עליה אתקרי (ישעיה מב) "אני יי' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן"⁸⁹³ – כלומר, "אני הו"ה" הוא גילוי של א"א⁸⁹⁴ (בהגר"א על ספד"צ לב ע"ג ד"ה והישר). וע"ק אכן לפעמים נק' הו"ה וכמ"ש למעלה (ב"ע עב ע"ב) בתיקון החוטמא. ונק' אנ"י בסוד אי"ן, שכן "נעוץ סופן בתחילתם" (ס"י פ"א מ"ז), ועוד שהוא תליא ברדל"א, הרי הוא מלכות דא"ק⁸⁹⁵ ה מכונה "אני". פי' 'הוא שמי', "שם" הוא מה שמשיגים ממנו ית' ד"מ שהוא חכם ועשיר וכדומה, וקאי על הדיקנא, הרי הוא הבחינה בה תלויה שמו של ע"ק, שמושג ע"י מדותיו המתפשטים לתתא ונק' 'הוא' ובסוד י"ב⁸⁹⁶ התיקונים הנ"ל. והנה הדיקנא מכונה כבוד, ואינו מתלבש בשום פרצוף. וע"ז בא לשון הכתוב, 'לאחר לא אתן' (ב"ע קמ ע"ב). וכתוב (תהלים ק) הוא עשנו ולא אנחנו – הכתיב, דהיינו 'ולא בסיום אל"ף, קאי על ע"ק, ואילו הקרי 'ולו' בוא"ו, הוא בסוד ז"א המכונה באות ו', שכן על ידו חלה הנהגת העוה"ז התלוי בהארת הו"ק. וכל נשמתין דישראל ביה תליין, ומ"מ שורשם הוא בע"ק הרי הוא סוד האות א', ששם הוא יחודא דכולא. לכן ע"ק מכונה יחידה, ולכן מתגלה הע"ק בכתיב ולא בקרי, שכן בבחינה זו אין השגה (ב"ע קמ ע"ב). וכתוב (דניאל ז) ועתיק יומין יתיב – יתיב באתריה ואינו נודע כלל, כמו מלך היושב על כסאו, שאין בני האדם רואין אותו אלא אותם היושבים שם ורואים פני המלך. וגם להם אינו מושג אלא ע"י הדיקנא, והוא מ"ש שם "לבושיה כתלג חיזור כו" (ב"ע קמ ע"ב). באתריה יתיב ולית דידע ליה – דהיינו א"א, הרי הוא הגילוי דתיקון הי"ג (בהגר"א על ספד"צ יא ע"ב ד"ה בגין דכתיב). יתיב ולא שכיח וכתוב (תהלים קלט) אודך על כי נוראות נפליתי וגו' – והנה להלן לשון הפסוקים במלואם: "אודך על כי נוראות נפליתי נפלאים מעשיך ונפשי ידעת מאד, לא נכחד עצמי ממך אשר עשיתי בסתר רקמתי בתחתיות ארץ, גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו ימים יצרו ולא {ולו} אחד בהם". והנה מתבאר באידרא כאן שכוונת הכתוב לפרש את סוד יישוב הסתירה ("ונפשי יודעת מאד") שבין הידיעה והבחירה ("לא נכחד עצמי ממך אשר עשיתי בתחתיות ארץ"), שסוד הבחירה הוא בז"א, וא"כ אין ידיעתו אלא לפי מושגי הזמן של עבר הווה עתיד, שהרי הזמן הוא

⁸⁹¹ ע"י בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א וז"ל, והכלל מחו"ב דרדל"א יצאו אורא ובוצינא ונגנזו באורא ומו"ס שהן חו"ב דא"א עכ"ל. ולכן כנראה שהגירסא הנכונה כאן היא "מו"ס" ולא "בוצינא".

⁸⁹² ע"י בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א שז"ת דרדל"א מתלבשים דווקא בתיקוני גלגלתא ולא בגופא דא"א. וע"י ו ע"ב שז"ת שעתיק מתלבש בא"א עד חג"ת ועד בכלל.

⁸⁹³ ע"י בהגר"א על ספד"צ יא ע"ב ד"ה בהיום ההוא.

⁸⁹⁴ ואז זה כמו הפירוש הב' בב"ע.

⁸⁹⁵ ע"י בהגר"א על ספד"צ א ע"ג ד"ה ואמר פעם.

⁸⁹⁶ דהוא גימ' 'הוא'.

מחיר האדרא

אינו אלא בחינה של ז"א בלבד. והוא מ"ש 'ימים יוצרו' ה"ה כנגד ו"ק שכן ז"א הוא בחי' יצירה דאצילות. הידיעה הוא בע"ק וזהו מאמה"כ 'ולא אחד בהם' וכנגד ע"ק שהוא אח"ד בלבד ואינו בבחי' הזמן המפריד ומפרט את הזמן לחלקים הנמנים. לכן אין ידיעתו מכריחתינו שכן אין ידיעתו מושגת כלל (ב"ע קמ ע"ב). אופן אחר: פסוק זה מלמדינו על גילוי הקו האמצעי, הרי הוא גילוי דאור הייחוד (לש"ו כללים ח"א ע"ג).

אמר ר"ש להב"ה כד אתפריס פריסא דא דאתון חמאן עלנא – והנה יש להקדים,⁸⁹⁷ שעל ידי חידושי רזין דאורייתא, היוצאים מפי הצדיקים עולה שרשם למעלה וגורם לתיקונים גדולים, ומהם נעשו לבושי המוחין לז"א. ועל ידי עסק התורה גורמים הם לבירורי הניצוצות, ומכ"ש בעסק רזין דאורייתא התלויין בטיפין דמוחין, והם גורמים שיהא היסוד בבחינת אבר ח"י⁸⁹⁸. והנה מתוך אותם חידושי רזין דאורייתא נעשים אורות המקיפים את ז"א להגין על הלומדים מאש של מעלה הסובבת אותם, כלומר להגן עליהן מהקטרוג של צבא מעלה. והנה לאחר שגמרו החברים את ביאור כל התיקונים דע"ק והאירו את החידושים שלהם למעלה בפועל, בא רבי שמעון לבאר להם איך כל האורות האלו משפיעים לזה העולם התחתון. והחל לבאר לגבי הדבר אותו השיגו כל החברים ע"י חידושי תורתם וכנ"ל כאילו בהשגת העין והוא מ"ש 'כד אתפריס פריסא דא', ר"ל הארת המקיפים שהגנה עליהם וסובבה אותם. וכמו כן הוא בסוד הלבושים דמוחין, קרומא דחפייא עליה⁸⁹⁹. וע"ז נאמר (שמות כו לג) והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש כו' שכן כביכול יש כאן פרוכת המבדילה בין חג"ת לנה"י דנחתו כל תיקונים בגוה וכמ"ש שהדיקנא מסתיימת בפרסה⁹⁰⁰, וכשעלה ברצון שאורו יתפשט לז"א להאיר בתיקוני הדיקנא שלו, הוצרך לבקוע הפרסה ודרך שם יאירו בז"א (ב"ע קמא ע"א). אנא חמינא דנחתו כל תקונין בגוה – כלומר שראה רשב"י שהתיקונים האלו שנתחדשו ע"י החברים עלו בסוד הבירור עד למוחין ושם נעשו ללבושים חדשים למוחין והיינו הפריסא (ב"ע קמא ע"ב). וחד פרוכתא בוצינא דקודשא בריך הוא (ס"א בוסיטא דקדושא) – מפרש יותר בביאור היאך נעשו לבושין וזהו על ידי הפרסא והיינו ה"פרוכתא" (הרי הוא רקיעא חדא הנ"ל), והוא מכונה כאן גם "בוצינא דקוב"ה" שכן שמן הוא כינוי למוחין וכמ"ש "וכשמן בעצמותיו" (תהלים קט יח), והנר שהשמן מצוי בו הוא בבחינת הלבושין, ה"ה נרתיק החמה כמבואר. והנה לנדפס במהדורות אחרות, בהם הגירסא היא "בוסיטא דקוב"ה" הכוונה היא שכביכול זהו תואר פניו וכמ"ש (לעיל קכח ע"ב) בענין בוסיטא דאנפוי, וכמ"ש "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח א). והנה המוחין הם שורש לזיו הפנים, ולכן שורש הדעת בתיקון 'ואמת'⁹⁰¹ הרי הוא ש"ע נהורין דהיינו זיו פנים דע"ק (ב"ע קמא ע"ב). פריסא בארבע סמכין לארבע עיבר – ד' הסמכין הם החור"ב וחור"ג⁹⁰² היורדים לזו"ן (ב"ע קמא ע"ב). {קלה.} סמכא חד הוא יתיב מתתא לעילא – ראשם העליון של ד' העמודים הללו עומד תחת הפרוכתא דפריסא, וחלקם התחתון עומד על הארץ, וכולם יחד בסוד חגת"ם דז"א, שראשם הוא תחת הפרסה. ועל אף שידוע לנו שהחג"ת נמצא למטה מהפרסא שהרי

⁸⁹⁷ עי' בב"ע שכותב שפירוש זה הינו בדרך אפשר.

⁸⁹⁸ עי' בביאור הגר"א על תיקו"ז נ"א ע"ב וז"ל, שאדם רגע ללא תורה דעת שלו היא אבר מת ונקרא מת, וכל האברים תמיד בתוקפם לבד הברית שאינו חי כי אם על ידי התעוררות הדעת לזיווג, וכן הוא באדם עד לעתיד לבא בזמן התחיה שהוא זמן התגלות העטרה וכו' דוד מלך ישראל חי וקיים, עכ"ל. דהיינו שאין קישוי ללא הארת הדעת, וזה הרי אינו שייך כי אם בהארת א"א.

⁸⁹⁹ עי' ע"ח א"א ו'.

⁹⁰⁰ כתוב שהוא "עד הטיבורא" ושם הרי נמצא הפרסא.

⁹⁰¹ הרי הוא התיקון הז'.

⁹⁰² דהיינו העטרין דא"א וחור"ג דדעת.

מחיר האדרא

אף החב"ד נמצאים שם, אמנם כאשר ז"א בגדלות אזי החג"ת שלו גדלים לתפוס את מקום החב"ד, והיינו סוד אבהן דעאלו במחשבה (זהר בראשית א' ע"ב), הרי הם בסוד המרכבה. וכאשר הז"א בגדלות אזי המרכבה (הרי היא החג"ת) במעלה של "עאלו במחשבה". כלומר שעולים הם למעלה למערכת המחשבה הרי הוא מקום החב"ד (ב"ע קמב ע"א). וחד מגרופיא בידיה – פי' "מגרופיא" יעה. הוא כינוי למלאכים שתחת הנוק', שם הם ד' מגרופין ה"ה המלאכים ארגמ"ן שתחת הכסא⁹⁰³. ונק' מגרופין שכן הם היעים⁹⁰⁴ אשר תכליתם לדשן בהם את המזבח, הרי הוא נוקבא דז"א (פע"ח לולב פרק ג'), הרי הוא מזבח הנחושת אשר הוא מורה על הגבורות שבה שכן הוא בגוון דדהבא, אשר משם הוא יניקת הקלי' נח"ש הנחושת. והקרבות הם רזא דהבירורים העולים למעלה ליסוד דנוק', וכנגדם עולים האימורים למעלה לריח ניחוח לה', ואילו הפסולת נידחית החוצה, ובסוד הדשן, מחמת השט"ן והנח"ש⁹⁰⁵. לכן היו מוציאים את הדשן אל מחוץ למחנה שם שורים הטמאים. ועתה שחרב בהמ"ק התפילות הינם במקום קרבות, והם מעלים את כל הבירורים למעלה. והנה ידוע כי התפלות עולות ע"י ד' רגלי המרכבה ה"ה ארגמ"ן, לכן המה המסלקין את הדשן מעל המזבח. וע"י זה מתמתקין הדינים, כאשר הרשעים נענשים על מעשיהם הרעים, וכעין זה הוא תכלית יסורי ישראל בגלות דהיינו לזככם (ב"ע קמב ע"א). ובמגרופיא ארבע מפתחי – כל א' מאלו ד' החיות היה נכלל מכל הד', שכן לכל א' יש ד' אנפין, דהיינו פני שור, נשר, אדם ואריה⁹⁰⁶. והוא לכל חד שכן לכל א' מהם יש פרצוף שלם הרי הוא הוי"ה שלמה, וכנגדם היא כל ההנהגה הרי היא חג"ת, ועל גביהם המלכות המגלה. ולכן הם מכונים מפתחות שבידם מסורה כל הנהגתו ית' (ב"ע קמב ע"א). שנינן (ס"א שניינן) מכל סטרוי – שנינן' דהיינו שהם חדים, דאיתין מסט' דנוק' ה"ה מסוד המזבח⁹⁰⁷. ואם הגירסא היא 'שניין' ר"ל שלכל מפתח מסור עניין אחר. ומש"כ 'מכל סטרוי', שכן כל צד הוא בחינה אחרת (ב"ע קמב ע"ב). ומתאחדן פרסא ונחתין לה מעילא לתתא – אור דע"ק בוקע דרך הפרסה עד בואו אל ד' הסמכין (ב"ע קמב ע"ב). וכן לסמכא תניינא ותליתא ורביעא – כנ"ל שהם ד', שכל א' מהם כולל את המידות חגת"ם המבטאות הוי"ה שלימה (ב"ע קמב ע"ב).

ובין סמכא לסמכא אחידן תמניסר רגלי דסמכי – ישנם ע"ב מלאכים דאחידן בכורסייא (זהר וידא קז ע"ב), והמה בית הדין של הקב"ה, ובכללות הם ד' וכל א' נתפרט ל"ח (ב"ע קמב ע"ב).⁹⁰⁸ ומתנהרין בבוצינא דגליפא⁹⁰⁹ (ס"א בבוסיתא דגליפין) בההוא פריסא וכן לד' עיבר – והם מקבלים את הארתם מכח האורות העליונים החקוקים בפרסא, שכן כל אורות ע"ק מאירים דרך הפרסה לחגת"ם דז"א (ב"ע קמג ע"א). וחמינא אלין תקונין דנהרין עלה – פי' שרשב"י ראה היאך עלו אלו התיקונים שגילו החברים מעל הפרסא לשרשם שבע"ק (ב"ע קמג ע"א). והו

⁹⁰³ ה' אותיות ארגמ"ן הוא כנגד ה' הפרצופים וא"א הרי אינו נכלל בו ולכן אין מחשיבים כי אם ד' מגרופין (עי' בהגר"א על תז"ח מב ע"א ד"ה ועד).

⁹⁰⁴ עי' ת"א תרגום אונקלוס לשמות כז ג.

⁹⁰⁵ הדש"ן בגימ' שט"ן.

⁹⁰⁶ עי' בהגר"א על ת"ז יא ע"א ד"ה ועל כולו פני אדם, ז"ל, הוא שמא מפרש גי' אדם שהוא אדם על הכסא שהויה שלו הוא פנים הרביעי והוא פני אדם שד' חיות הן ובא' ד' פנים כולן של אדם ובשני כולן של נשר, וכן יד ע"ד ד"ה דמות א', עכ"ל. ועי' בהגר"א על ספד"צ יג ע"ב, וכן יד ע"ד ד"ה דמות א' לארבען.

⁹⁰⁷ חוד הוא עניין של נוק', שכן הנוק' עניינה מיעוט וצמצום ודין, וכן הוא מציאות של כל דבר חד שהוא מצומצם בצורתו וחותר.

⁹⁰⁸ ב"ע קמג ע"א גורס במקום 'ומתנהרין בבוצינא' 'סמכין ונהירין בההוא בוצינא'.

⁹⁰⁹ ב"ע קמג ע"א לא גורס את המוסגר.

מחיר האדרא

מחכאן מלי דפומנא לאתעטרא ולאסתלקא כל חד באתריה – תאוות העולמות העליונים היא שהצדיקים שבעוה"ז יתאמצו יותר להאירם, כדי שאף הם יקבלו משורשם העליון. והנה על אף שתיקוני א"א אינם תלויים בעבודת בני אדם, שכן אין בני אדם משפיעים ע"י התורה והמצוות אלא בזו"ן⁹¹⁰. אמנם אעפ"כ צריך הא"א לתיקונים כדי לעלות למאצילו, ואין תיקון יכול להיות שלא על ידי מעשי התחתונים דהיינו עליות זו"נ. ממילא כדי לתקן את הא"א צריכים זו"נ לעלות למקום גבוה יותר על ידי מעשים מיוחדים ונעלים יותר. ודבר זה שייך באופן מיוחד ללומדי חכמת הקבלה והעסק בכוונות התפילה והמצוות וכן הייחודים, שכן הם שייכים לבחינת ספירת הדעת והקו האמצעי העולים יותר למעלה⁹¹¹ (ב"ע קמג ע"א). וכך הווי מתתקנן מפומנא כל חד וחד סליק ואתעטר ואתתקן בההוא תקונא דאתתקן הכא מכל (ס"א בהבל דכל) פומא דחד מינן – מכאן נלמד על מעלת לימוד התורה שכן היא גורמת לזיווג דנשיקין, משא"כ מצוות שאינם גורמים אלא לזיווג דגופא. לכן רשב"י וחביריו היו פטורים מכל המצוות⁹¹² שכן תורתם היתה אומנתם (שבת יא ע"א). ולאחר שסיים כל א' מהחברים את תיקונו היה התיקון כביכול עולה ויושב על מקומו המיוחד לו בע"ק ומאיר משם לז"א למתק את הדינים שבו (ב"ע קמג ע"ב). ובשעתא דחד מינן פתח פומא לתקנא בההוא תקונא ההוא תקונא הוה יתיב ומחכה למלה דנפיק מפומיכוון וכדין סלקא בדוכתיה ואתעטר – בעת שהיה רוצה אחד החברים לגלות את התיקון המיוחד לו, תיכף היה חשק בתיקונים עילאין והווי מצפאן שיצאו הדברים מפיהם, והיה נשפע עליהם משם שפע סיוע כדי שיוכלו להוציא את מחשבתם מהכח אל הפועל⁹¹³ (ב"ע קמג ע"ב). וכל סמכין⁹¹⁴ מכאן ומכאן חדאן – הרי הם מלאכי השרת כנ"ל (ד"ה שעבר) דהיינו ע"ב מחנות השכינה שהיו שם, והיו נהנים מאור תורתם (ב"ע קמג ע"ב). על דשמעין מה דלא ידעו וצייתין לקליכוון⁹¹⁵ כמה רתיכוין – מרכבות של השכינה,

⁹¹⁰ דבריו של הריא"ח סתומים קצת כאן ופירשנו כפי שהיה ביכלתינו, וה' הטוב יצילנו משגיאות.

⁹¹¹ ע"י הקדמת האדרא קכט ע"א ד"ה א"ר שמעון לשמיא, שמחלק בין מה שאמר מרע"ה בהאזינו "האזינו השמים וכו' ותשמע הארץ" לבין מה שאמר ר"ש שאין צורך שישמעו השמים והארץ. והנה על אף שהתיקונים דע"ק אינם תלויים בעבודת בני אדם, מ"מ מכיוון שהם משפיעים לזו"נ אזי צריכים זו"נ לעלות "עוד יותר למעלה".

⁹¹² צ"ע בדבר שכן לא מצאנו כזאת בשום מקום אחר וה' יאיר עיני.

⁹¹³ ע"י נפש החיים שער א' פרק ו' בהגה"ה ע"ב ז"ל, וזה שתקנו נוסח ברכות המצות אשר קדשנו במצותיו, וכן וקדשתנו במצותיך, כי מעת שעולה על רעיון האדם לעשות מצוה, תיכף נעשה רישומו למעלה במקור שרשה העליון וממשיך משם על עצמו אור מקיף וקדושה עליונה חופפת עליו וסובבת אותו, וכתוב מפורש והתקדשתם והייתם קדושים וכמאמרם ז"ל (יומא לט ע"א) כל המקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה רוצה לומר שמלמעלה נמשך עליו הקדושה משרשה העליון של המצוה כמ"ש בזוהר צו (דף לא ע"ב) כתיב והתקדשתם והייתם קדושים מאן דמקדש גרמיה מלרע מקדשין ליה מלעילא כו', מקדשין ליה מלעילא כו' דהא קדושה דמאריה שריא עליה כו', אי עובדא דלתתא היא בקדושה אתער קדושה לעילא ואתי ושריא עליה ואתקדש ביה כו' עיין שם [שאותו דבר הוא להיפך, שונה מרש"י ביומא שלא משמע כן], ובפרשת קדושים (דף פו ע"ב) בשעתא דבר נש אחזי עובדא לתתא בארח מישור כו', נגיד ונפיק ושריא עלויה רוח קדישא עלאה כו' ובההוא עובדא שריא עליה רוח קדישא רוח עלאה לאתקדשא ביה אתא לאתקדשה מקדשין ליה דכתיב והתקדשתם כו', ובפרשת נשא (דף קכב ע"א) דמשיך עליה רוח קדישא עלאה דאת אמרת עד יערה עלינו רוח ממרום עיין שם, ועל ידי זה הקדושה והאור המקיף, הוא דבוק כביכול בו יתברך גם בחייו, וזה שאמר הכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם, גם בעודכם, חיים כלכם היום, וזה האור מקיף הוא לו לעזר לגמור המצוה, עכ"ל.

⁹¹⁴ בב"ע קמג ע"ג התיבות 'מכאן ומכאן' ליתא.

⁹¹⁵ דהיינו שעצם הגילוי של הסודות הוא בכלל התיקון, ודבר זה אינו תלוי כי אם באדם ולא במלאך. ולכאורה מכאן מתבאר הגדלות של חידושי תורה כנזכר בריש הק' הזהר ד' ע"ב, וע"ש שזהו בבחינת זיווג דנשיקין, וכנ"ל שמעלת דבר זה הוא למעלה ממדריגת המלאכים.

מחיר האדרא

שכל א' מהארגמ"ן הנ"ל כולל בו חגת"ם שלם⁹¹⁶ (ב"ע קמג ע"ב). קיימין הכא בגניכון – דהיינו להגן עליהם שלא יקטרגו עליהם, שאם לא כן היה הזמן גורם שיהיה כח גדול לסט"א ובסוד י' הרוגי המלכות (ב"ע קמג ע"ב). זכאין אתון לעלמא דאתי דכלהו מלי דנפקי מפומיכון כלהו מלין קדישין מלין כשרן דלא אסטאן לימינא ולשמאלא – שהם שייכים לדעת ה"ה הקו האמצעי⁹¹⁷, ולכן עלה הבל פיהם למעלה בסוד הדעת (ב"ע קמג ע"ב). קב"ה חדי למשמע וציית להני מלי עד דהוא⁹¹⁸ אגמר (ס"א אגזר) דינא די לעלמא דאתי תימרון זמנא אחרא – זיווגי או"א זור"ן תלויים בחידושי רזי דאורייתא התלויים בחב"ד דהיינו זיווג דחיק וגרון ולישן, וזיווג זה גופא הינו שכר הצדיקים לעולם הבא⁹¹⁹ (ב"ע קמג ע"ב). כל הני מלי קדישין עלייכו כתיב (שיר ז) וחכך כייז הטוב וגו' – פסוק זה הוא כללא דחב"ד: "וחכך" דהיינו חיק וכנגד חכמה, "כייז הטוב" ('טוב' דהיינו שאין בה מגע לסט"א⁹²⁰ כנגד בינה, "הולך דודי למישרים" הוא בקו האמצעי (ה"ה מקום ה"מישרים") כנגד דעת (ב"ע קמג ע"ב). דובב שפתי ישנים מאי דובב שפתי ישנים דאפילו לעלמא דאתי מרחשן שפוותייכו אורייתא קמיה – כאשר אין הדעת מתפשט בז"א, אזי הוא בבחי' דורמיטא שאין לו דיבור. ובהתפשטותו מתעורר זיווג דחב"ד והוא ה"דובב שפתי ישנים", שכן הוא כח הדיבור ה"ה זיווג דנשיקין, ונוסף אור בנשמותיהם, וממילא הם עושים ייחודים למעלה גם לאחר פטירתם. וזהו הכתוב לעיל באידרא די הוא גזר דינא דתימרון להנהו מילין (ב"ע קמג ע"ב).

השתא אתתקנו ואתכוונו דעתא למתקן תקונוי דזעיר אפיז – מכאן שאחרי פרצוף א"א בא ז"א ולא אר"א, שכן אר"א נכללים בדיקנא (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה ביקרא). הרשב"י ציוה כאן לחברים שלאחר שהשיגו את התיקונים האלה בא"א צריכים הם להוריד אותם גם לז"א. ואמר עוד שיקשרו עצמם לשרשם דהיינו בנשמת רשב"י עצמו. וטעם הדבר, שכן אז היה העולם מתמוטט כעין מה שהיה בזמן התהו אז היה ללא מתקלא וכמעט שנחרב העולם. לכן אמר להם "אתתקנו", פי' בשורש נשמותיכם שיחדיו היו את י' החסדים של הדעת⁹²¹ ה"ה שורשים לכל נשמות ישראל. ועי"ז "יתכוונו דעתא" כלומר שיוורידו דעת לז"א ויתוקן העולם על ידי המתקלא (ב"ע קמד ע"א). היך יתתקן והיך יתלבש בתקונוי מתקוני עתיק יומין – זהו טעם למיתת המלכים, מכיוון שלא היו מושרשים בא"א, וממילא לא היה גילוי מהדעת העליון (ב"ע קמד ע"א). קדישא דקדישין – ה"ה הדיקנא שהוא בסוד ג' הקדושות ה"ה ג' הוי"ת (ב"ע קמד ע"א). טמירא דטמירין – ז' תיקוני גלגלתא (ב"ע קמד ע"א). טמירא מכלא – ג"ר דא"א⁹²² (ב"ע קמד ע"א). דהשתא חובתא⁹²³ (ס"א חכמתא) עלייכו למגזר דינא קושטאה – תיקון זה היה מוטל עליהם, מכיוון שהם היו בסוד הדעת וכן היו כללא דכל נשמות ישראל, כדי שלא יחזור העולם לתהו ובהו הרי הוא עלמא דשקרא. וזהו בחינת "דינא דקשוט", שלא ייאחזו הקלי' בדינים דז"א (ב"ע קמד ע"א). יאה ושפירא – לשון "יאה" שייך בזיו הפנים, ואילו לשון "שפירא" קאי על תואר וחיתוך האיברים (ב"ע

⁹¹⁶ עי' בהגר"א על ת"ז י"ד ע"ד ד"ה דמות א'.

⁹¹⁷ הרי הוא עצם התיקון. ועי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"ד בהגה"ה ד"ה ועיקר ענין, ועי' בהק' האדרא קכח ע"א ד"ה קס ר"ש.

⁹¹⁸ ב"ע קמג ע"ב גורס דווקא את המוסגר ולא "אגמר".

⁹¹⁹ דהיינו שחידושי התורה המה הפועלים את השכר וזהו "דינא די לעלמא דאתי".

⁹²⁰ שהרי יין הוא דבר שאפשר לאסור במגע, וכן הדבר בצד שמאל שהוא בצד הגבורות.

⁹²¹ עי' לעיל בהק' קכח ע"א ד"ה אשתיקו, ומה שהבאנו שם.

⁹²² עי' לקמן בעמוד ד"ה מעתה מתחיל שמביא הב"ע מהאד"ז רפ"ח ע"א שכוונתו לרדל"א גלגלתא ומר"ס.

⁹²³ ב"ע קמד ע"א אינו גורס את המוסגר.

מחיר האדרא

קמד ע"א). ולא תקנא כל תקונין על בורייה – של הגלגלתא, הדיקנא והמוחין, וכן התקשרות ספירות הנקודות לעשותם בבחי' פרצוף, שכולם נתקנו מע"ק (ב"ע קמד ע"א). תקוני דזעיר אפי' מתקוני דאריך אפי' אתתקנו ואתפשטו תקוני מכאן ומכאן – דהיינו מימין ומשמאל כאחד, שכן בעולם התהו כל ההתפשטות לא היתה אלא מצד הגבורות בלבד (ב"ע קמד ע"ב). כחיוזו ב"נ – דהיינו כעין מראה צורת האדם שהוא בעל ג' קוויים. ועוד שבתחילה בעולם הנקודות היו הספירות בסוד ב"ן כמניין בהמ"ה, ואילו עתה לאחר התיקון הם בבחינת צורת אדם וכמניין מ"ה. ועוד יש לפרש, ד"בר נש" תרגומו ב"ן אד"ם לרמז על החיבור של ב"ן ומ"ה של התיקון (ב"ע קמד ע"ב). למשלמא⁹²⁴ (ס"א ומשלפא) ביה רוחא דטמירא⁹²⁵ דכל טמירין – בתחילה, כלומר בעולם התהו, לא היה בהם כי אם בחי' נפש לבד, והוא מקום כל הפגמים, שכן אז לא נשיב רוחא דחי, שהוא מיסוד דא"ק (טמירא) הכולל את כל הו"ק (כל סטריין) (ב"ע קמד ע"ב). בגין למיתב על כורסייא – דהיינו מלכות, הרי הוא הכסא לז"א. דהיינו שרק לאחר שנעשו הנקודות בצורת אדם נהיה ראוי לישב על הכסא. והרי "כסא" הוא כינוי למקומו של אדם ואין לאדם מקום יותר מאשר אשתו, ולכן זה ישיבה על כסא היא כינוי לזיווג (ב"ע קמד ע"ב). דכתב (יהוקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה – אדם הוא כינוי לז"א (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה וז"א).

כמראה אדם דכליל כל דיוקנין – ז"א דאצילות כולל את כל הספירות. שכן עצמותו הוא חג"ת, והנה"י שלו נכללים בנוק', וחב"ד שלו נכללים באו"א וא"א (ב"ע קמד ע"ב). כמראה אדם דכליל כל שמהן – כוונתו ששם הו"ה ב"ה כולל את כל השמות (בהגר"א ס"י א א אופן ה') (ב"ע קמה ע"א). כמראה אדם דביה סתימין כל עלמין עלאין ותתאין – י"ס דז"א הם ל' כלים פנימי תיכון וחיצון, והמה יורדים להתלבש בג' עולמות ב"ע, והמה ה"תתאין". ה"עילאין" המה א"א ואו"א, וכל כוונת הפרצופים העליונים היא להעניק עטרות לז"א לצורך הנהגת התחתונים. עולה אם כן, שדווקא פרצוף ז"א הוא כללא דכולא (ב"ע קמה ע"א). כמראה אדם דכליל כל רזין – מש"כ 'כל רזין' פי' כל היסודות: יסוד או"א המסתיימים בחזה שלו, יסוד דז"א שעלה בגדלות בחזה, ויסוד דלאה (ב"ע קמה ע"א). דאתאמרו – כלל בזה את י"ב ת"ד שנכללו בפה דע"ק (ב"ע קמה ע"א). ואתתקנו – ז"ת גלגלתא (ב"ע קמה ע"א). עד דלא אברי עלמא – ז"א מכונה "עולם" שכן בו מושרשים ימי העולם וכדלעיל (קלד ע"ב) (ב"ע קמה ע"א). ואע"ג דלא אתקיימו – ר"ל שעלו המלכין קדמאין מן הקלי' ונתבררו ונתחברו עם שם מ"ה, ואז הם נעשו בסוד חו"ה ה"ה מלוי שם מ"ה (ע"י ע"ח תיקון פרק ג') (ב"ע קמה ע"א).

מעתה מתחיל האידרא לבאר את סוד עולם התהו ושבירת הכלים שהיה עיקרו בז"א.⁹²⁶ (ב"ע קמה ע"א). תאנא בצניעותא דספרא⁹²⁷ עתיקא דעתיקין עד לא זמין

⁹²⁴ ב"ע קמד ע"ב לא גורס את המוסגר.

⁹²⁵ ב"ע קמד ע"ב במקום 'דכל טמירין' גורס 'מכל סטריין'.

⁹²⁶ והנה אע"פ שכבר דיבר ברזא דעולם התהו בריש האידרא (קכח ע"א) קודם שהתחיל לבאר את התיקונים דע"ק, למעלה לא ביאר אלא את מה שהיה חסר בעולם התהו בפרצוף ע"ק, והמה תיקונים דיליה, לכן הוצרך לדבר שם מסוד שבירת הכלים הנוגע אליו דווקא. וכן הדבר כאן בז"א, שבא לפרש דווקא את ענין התיקונים שנתחדשו לז"א, וכן לקמן (קמב ע"א) בביאור פרצוף הנוק' ביאר דווקא את ענין המלכים דמיתו לטעם הנ"ל. עומק הענין הוא שכן ענין השבירה היה בכל הפרצופים, אלא שבכל פרצוף חלה השבירה בבחי' אחרת וכמ"ש בספד"צ (א ע"ב) עד לא הוה מתקלא לא הוו משגיחין כו', פי' דבע"ק "לא הוה מתקלא" שכן לא נתקנו בו ג' רישין (ע"י בהגר"א על ספד"צ ג ע"א ד"ה בא"א לא, והגה"ה שם דהיינו הזיווג דאוריא ובוצינא). ובסוד ג' קוויין חד"ר, ה"ה שרשא דג' המוחין חב"ד דז"א. דהיינו תחילת המתקלא. ובאו"א "לא הוו משגיחין אפי' באפי'ן" שכן חזרו להיות אב"א. ובז"א אמר "ומלכין קדמאין מיתר", ובנוק' אמר "וארעא אתבטלת", שכן לא מלכה כלל בעולם התהו. וכמ"ש כל זה בביאור הגאון לס"ד. לכך הזכיר כאן בכל אחד

מחיר האדרא

תקונוי באני מלכין⁹²⁸ – כאן מתבאר שתיקון האצילות מתחיל מרישא חוורא שהוא רישא תנינא⁹²⁹, והוא המכונה עתיקא דעתיקין וכן הוא מכונה א"א⁹³⁰ (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ב ד"ה רישא, וכן ה ע"א ד"ה וכמ"ש בא"ר). התיקון הוא גילוי מלך הדר, ועל ידיו התקיימו ח' המלכים (בהגר"א על ספד"צ כז ע"א ד"ה וז"ש מלכין). בעולם התווה חסרים היו ג' מיני תיקונים: א' דאתתקן בג' רישין המבוארים באד"ז (רפח ע"א), ב' ז' תיקוני גלגלתא, ג' י"ג ת"ד. ג' רישין הוא תיקון לע"ק עצמו שכן בו נתגלה לראשונה מתקלא על ידי רדל"א גלגלתא ומו"ס. וע"י ג' רישין אלו נעשה מתקלא בכל פרצופי דאצילות, וכמ"ש⁹³¹ דבגיניה כולהו אתתקן בתלת תלת. ז' תיקוני גלגלתא היו לצורך ז' המלכים שמתו, ואילו י"ג ת"ד היו לצורך הנוק' שלא יצאה כלל בעולם התווה. והנה לאחר התיקון באו לז"א אורות חדשים ממש ה"ה ה"ח שיוצאים מיסוד דבינה דאצילות, משא"כ נוק' שאין לה אורות חדשים אלא אורות קדומים דנפקן מאתלטייא. כך, שאפילו לאחר התיקון היא אינה מקבלת אלא גבורות בלבד, וכל תיקונה הוא ע"י עט' דחסדים שהיא מקבלת מז"א ברזא דזיווגא. ממילא אותה מידה היתה בתיקון ע"ק, שבאו אורות החדשים מיסוד דבינה דרדל"א לז"ת דגלגלתא ונעשו אצלו לתיקונים דוגמת ה"ח שירדו לז"א לתקנו. וכן בדיקנא אין אורות חדשים שכן הוא בבחינת נוק' לגבי תיקוני הגלגלתא וכנ"ל, והאורות הקדומים המה שנתקשרו שם ברזא דפרצוף על ידי המו"ס ה"ה עט' דגבורות לבד אמנם בדיקנא גניז חסד עילאה מב' המזלות, והיינו רזא דזיווגא שלהם. וכוננו התיקונים מלכים לכמה טעמים: א) שכן כל א' מהם נטל את האורות של כל ז' הנקודות כמלך המושל בעם שהכל שלו⁹³². ב) שכל האורות העליונים ההם היו רק בסט' דינא⁹³³ ומלך עניינו משפט כמ"ש "מלך במשפט יעמיד ארץ". ג) שכן האורות העליונים ההם היו מסט' דמלכות דא"ק⁹³⁴. ג' מיני אורות האירו לנקודות: א) האור הראשון שנשאר שם מן הטיבור ולמטה. ב) האורות שעלו למעלה מן הפרסא על ידי זיווג ע"ב וס"ג וע"כ יצא אור חדש שבקע חזרה דרך אותו הפרסא והאיר אל הנקודות. ג) אורות אח"ף שנתחברו עם האור שיצא מן העינים. והנה האור הראשון שמן הטיבור ולמטה היה מקום הבנין של אלו הנקודות, והוא המבואר כאן בלשון 'באני מלכין' (ב"ע קמה ע"ב). כנס מלכין – כאן מתגלה האור השני שהאיר לנקודות, הרי הוא האורות שעלו למעלה מן הפרסא וע"י זיווג ע"ב וס"ג דא"ק יצא מהם אור חדש של מ"ה ובקע חזרה דרך אותו הפרסא להאיר אל הנקודים⁹³⁵ (ב"ע

מהפרצופים את סוד שבירת הכלים. אמנם את א"א לא הזכיר כלל באדרא רבא, שכן הם סתימין במזלא, והזכירם באדר"ז (ב"ע קמה ע"א).

⁹²⁷ לכאורה לא נמצא בספד"צ שבידינו.

⁹²⁸ ע"י בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד ד"ה וענין.

⁹²⁹ הרי הוא הקד"א.

⁹³⁰ צ"ע אם יש הוכחה מדברי הזהר שזה שונה מדף קכח ע"א, כנראה שכאן כתוב בפירוש רישא חוורא, וזה אותו הענין המבואר בדף קכח ע"א. וע"י שם דברינו בהערה בשם השער מאמרי רשב"י לט ע"ג, וע"י לש"ו דע"ה חלק א' א ע"א.

⁹³¹ כנראה כוונתו לאד"ז רפח ע"ב: האי עתיקא אשתכח בתלת רישין וכלילן בחד רישא והוא (נ"א והוא) רישא עלאה לעילא לעילא ובגין דעתיקא קדישא אתרשים בתלת אוף הכי כל שאר בוצינין דנהרין מיניה כלילן בתלת.

⁹³² ע"י בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ד ד"ה והענין הוא.

⁹³³ ע"י בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ב בהגה"ה שהכל מושרש בבוצד"ק הרי הוא גבורות.

⁹³⁴ ע"י בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ג ד"ה ומלכין קדמאין. וע"י בב"ע כאן שמרמז שזה מדבר גם על בחינת המלכים שיצאו מהאמה וגם על בחינת המלכים שיצאו מהעיניים (ע"י ביאור ענין זה בהרחבה במאיר הספרא ב ע"ב ד"ה לא הו משגיחין).

⁹³⁵ אמנם אם נימא כן בע"כ שאין לגרוס בדיבור הבא "גליף מלכין", שכן אם מדבר כאן על התיקון הרי שלא יכולה להיות התלבשות במלכים שכן הם אינם נמצאים אלא בעולם התווה.

מחיר האדמה

קמה ע"ב). (נ"א גליף מלכין) ומשער מלכין⁹³⁶ – זהו האור הג' שהאיר אל הנקודות, דהיינו אורות אח"ף, ולכן זה בדווקא לשון 'משער' ליתן לכל א' כפי צורכו, שכן אין כל הנקודות שוות בנטילת אורות אח"ף (עי' ע"ח נקודות ב') (ב"ע קמה ע"ב). כוונת ד' הלשונות בהם נקט האידרא לתיאור המלכים עד עתה היא באופן זה: "באני" קאי על מלכין דאבא, "כנס" על מלכין דאמא, ו"גליף מלכין" קאי על מלכין דז"א ו"משער מלכין" קאי על מלכין דנוק' (לש"ו דע"ה ח"א א ע"א). ולא הו' מתקיימי עד דדחי⁹³⁷ (ס"א דאנה) לון – כוונתו למש"כ חז"ל שהיה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן (ב"ר פ"ג פ"ז) (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד ד"ה וענין). ומש"כ "עד דדחי לון" כוונתו לכלל המלכים, שנדחו למטה לעולם הבריאה, שכן אצל המלכים ירידה לעולם השפל מהם, נחשבת למיתה, אמנם לא היתה זו שבירה גמורה ח"ו, אלא שנפילה זו גופא היתה תיקון להם, ודוגמת האדם התחתון, שעליו למות ולהתבלע בעפר כדי שיוכל אח"כ לקום לתחיה. פי' אחר, שמדובר כאן על אחוריים דא"א שלא ירדו אלא רק נדחו ממקומם (ב"ע קמו ע"א). ואצנע לון – כאן מדובר על ז' המלכים שירדו לבריאה. וזהו ענין מה שנקט בלשון "אצנע" דהיינו בסוד הקבורה בעפר (ב"ע קמו ע"א). לבתר זמנא – כאן מדבר על הבניין המתחדש בתחיית המתים על ידי רוחא דיסוד דא"ק (ב"ע קמו ע"א). הה"ד (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום⁹³⁸ – פי' ו' ד"ואלה" מוסיף על הענין הראשון, דהיינו האחוריים דא"א שירדו למלכות דאצילות (ב"ע קמו ע"א). בארץ אדום באתר דכל דינין מתקיימין תמן – זהו שורש הדינים⁹³⁹ (בהגר"א על ספד"צ ט ע"א ד"ה וז"ש ומההיא). "ארץ אדום" הוא כינוי לבחי' בינה (בהגר"א על תיקו"ז צט ע"ד ד"ה ויישם, וכן קלד ע"א ד"ה ולבתר), ובא האידרא ללמדינו שהמלכים יצאו מבינה הרי הוא בחינת "ארץ אדום". והנה שורש המלכים הוא בבוצד"ק טרם הזדווג עם אוירא⁹⁴⁰ (בהגר"א בתז"ח יח ע"ב ד"ה ונפיק), והנה תחילה לכולם יצאה עטרא דגבורות הרי היא בחי' הנוק' ללא בחי' הדכר (בהגר"א בתז"ח יח ע"ב ד"ה עד אתבסמו)⁹⁴¹. כלומר, כמו בקדושה שז"ת דאצי' היו תחי' באמא בסוד העיבור בבטן דילה, כמו כן היה הדבר בסט"א, שהדו"נ שלו היו תחי' בסוד העיבור בארץ אדום (פת"ש נתיב הקלי' א'). והנה ביאור מש"כ "דכל דינין מתקיימין תמן", שכל מציאותם של המלכין קדמאין היתה בסט' דמלכות שם מצויים כל הדינים אפילו לאחר התיקון. עוד יש לבאר, שמלכותם היתה בבריאה אשר שם הוא מקום הקיום לכל הדינים בבחינת "אימא דמקנא בכורסיא" (ועי' ע"ח מיעוט הירח פרק ג') (ב"ע קמו ע"א). וכולהו לא אתקיימו עד דרישא חוורא עתיקא דעתיקין אתתקן – תיקון המלכים הוא גילוי החסד עילאה, והאי חסד מתלבש בגלגלתא⁹⁴² ולכן התחיל את

⁹³⁶ מכיוון שלכאורה מדבר כאן מענין המלכים (שכן דברים אלו דומים למש"כ בדף קכח ע"א) נראה שיש לגרוס את המוסגר. וכן הוא הגירסא בדע"ה חלק א' א ע"א, ועיין שם שמבאר ש"גליף מלכין" קאי על מלכי ז"א ו"משער מלכין" קאי על מלכי נוק'. והנה עי' בהגר"א על ספד"צ יא ע"ב ד"ה גלופי, ש"גליף" היא לשון המרמזת על החיזורתא, ולענין 'משער' עי' א"ז רצג ע"ב שהוא מרמז על שערות.

⁹³⁷ ב"ע קמו ע"א לא גורס את המוסגר.

⁹³⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ג ד"ה ומלכין שהיינו המלכים הנזכרים בפרשת וישלח.

⁹³⁹ וע"ש שהוא מקשר את זה למש"כ לקמן רזא חדא אתר דכל דינים מתקטרין תמן, ולשון מתקשרים קאי על דעת, וע"ש ח' ע"א ד"ה בראשית דהיינו הבינה המתפשטת במלך הראשון הרי הוא הדעת, ועי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א בהתחלה שהם באים יחד.

⁹⁴⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ב בהגה"ה.

⁹⁴¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ג ד"ה ומלכין, דהיינו בבחינת המלכים שבפרשת וישלח, ודלא כדברי האריז"ל בשער מאמרי רשב"י עי' לעיל קכח ע"א.

⁹⁴² דהיינו בקד"א הרי הוא הרישא תנינא. ועי' בהגר"א על ספד"צ ה ע"ב ד"ה קרומא, וכן בסוף ו ע"א ד"ה והוא, ומה שנקט כאן בלשון "גלגלתא" כוונתו לאוירא ולקד"א שבגלגלתא.

מחיר האדרא

התיקון בו וכמ"ש כאן "לא אתקיימו עד דרישא חוורא כו" כנ"ל. ולכן מכונה הוא עתיק יומין, דהיינו ז' ימי בראשית, ה"ה ז"ת דעתיק. ומהן מתפשטין חו"ג לכל הפרצופים ומזדווגין ומתבסמין (בהגר"א על ספד"צ ד ע"ב ד"ה ומחסד⁹⁴³). כד אתתקן תקין כל תקונין דלתתא תקין כל תקונין דעלאין ותתאין – "עילאין" הם הבחינות שלמעלה מהפרסה, ו"תתאין" המה אלו שלמטה מן הפרסה (ב"ע קמו ע"א)⁹⁴⁴. עוד י"ל, "עילאין" זה ג"ר ו"תתאין" זה ז"ת (לש"ו דע"ה ח"א ו ע"א⁹⁴⁵).

מכאן אוליפנא כל רישא דעמא דלא אתתקן הוא בקדמיתא לית עמא מתתקנא, ואי איהו מתתקן כלהו מתתקנן, ואי איהו לא מתתקן בקדמיתא לא יכלין עמא לאתתקנא, מנלן מעתיק יומין דעד לא אתתקן הוא בתקוניו לא אתתקנו כל אינון דבעו לאתתקנא וכלהו עלמין אתחרבו הה"ד (שם) וימלוך באדום בלע בן בעור – הוא מקביל לדרגת משה רבינו, ה"ה הדעת (בהגר"א על תיקו"ז קו ע"א ד"ה בראשית, וכן יהל אור ח"ב ב ע"א, בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד ד"ה ומלך הראשון⁹⁴⁶). וימלוך באדום רזא הדא הוא אתר דכל דינין מתקטרין תמן ותליין מתמן – זהו שורש כל הדינים (בהגר"א על ספד"צ ט ע"א ד"ה וז"ש ומההיא). בעולם התווה אפילו הארת או"א היו אב"א ובדרך אחרים⁹⁴⁷ (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג ד"ה ולזה אמר). התפשטות הבינה היא בבחינת המלך הראשון, שהרי הדעת נובע מהבינה. ובמעיה, כלומר ביסוד דבינה, גנוז בוצד"ק הרי הוא תחילת התגלות הדינים. והיינו הדעת דגבורות הרמוז כאן (בהגר"א על ספד"צ ח ע"א ד"ה בראשית). עיקר תכלית מיתוק הגבורות היא פיזורם ובסוד "והכה הבית הגדול רסיסים" (עמוס ו יא) ובסוד מעשה הקטורת "ושחקת ממנה הדק כו" (שמות ל לו) שכן עיקר תיקון הגבורות הוא לעשות פירוד בסט"א וכמ"ש "יתפרדו כל פועלי און" (תהלים צב י). אמנם בעולם התווה נתגברו הדינים ונתחברו זב"ז. וז"ש דבגיני' מתקטרן אלף אלפין מארי דיבבא כו' (ב"ע קמו ע"ב).

בלע בן בעור, תאנא הוא גזרת דינא תקיפא דתקיפין – במלך זה יש את הקיבוץ של כל הה"ג, שכן אז לא היו בעולם אורות אלא מסט' דגבורה, ולכן נקט בלשון 'גזרת'⁹⁴⁸ (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד הגהה, וכן ט ע"ג ד"ה שיתא אלפי) והוא שורש כל הדינים, שכן הוא כלל אז את כל המלכים (ב"ע קמו ע"ב). דבגיניה מתקטרן אלף אלפין מארי דיבבא ויללה⁹⁴⁹, ושם עירו דנהבה מאי דנהבה כלומר דין הבה – עניין אותם המלכים שנזכר שם עירם בפסוק הוא כך, ישנם ה' בחינות המכונות באות ה': דעת, חג"ת ומלכות. והנה החג"ת כלולים בת"ת. והנה המלך הראשון הוא בסוד כלת משה (עי' יהל אור ח"ב ט ע"ב) ובסוד הדעת, שם מצוי תוקף הגבורות והחושך, וזה סוד "האשה הכושית אשר לקח" (במדבר יב א), שבמקומה לקח משה את התורה שבעל פה שהיא ממעיני הישועה, כלומר השורש לעולם שכולו טוב. והנה "אשה" היא בבחי' נוק' שבאצילות. ואחר מיעוט הירח עיקר מקומה הוא בבריאה, ושם כלולים ג' בחי' ה"ה "תהו" ו"בהו" ו"חשך"⁹⁵⁰. "תהו" הוא כנגד שם שד"י בבחי' המלכות, בהו שייך לעד"א בחי' אבות, וחשך בחי' הדעת, והם ג' אמ"ש בדעת, ז' כפולות בעד"א, וי"ב פשוטות בנוק', ודין הבה הוא לשון שכל

⁹⁴³ עי' שם ריש ע"ג שהכינוי "עתיק יומין" קאי על ז"ת דרדל"א ולא על ז"ת דא"א.

⁹⁴⁴ עי' לש"ו כללים ח"ב עה ע"ג שהוא בבחינת טבור דא"ק, אמנם הפשטות היא שזה בבחינת טבור דא"א.

⁹⁴⁵ אמנם מלש"ו כללים ח"ב עה ע"א משמע כב"ע.

⁹⁴⁶ ג"ל שראיתו היא ממה שכתוב לקמן "מתמן מתקטרין אלף אלפין וכו'".

⁹⁴⁷ שכן כל העולם היה רק דינים, ולא היה שם בחינת פנים כלל.

⁹⁴⁸ ועי' יהל אור ח"א יט ע"א שהוא לשון של דין.

⁹⁴⁹ עי' לעיל הערה 674.

⁹⁵⁰ ונראה לכאורה לדייק דלכן ה"אשה" היא אכן "כושית" דהיינו חשוכה.

מחיר האדרא

הדינים מתקטרין שם (אד"א בראשית לו לא). מקום נפילת הדעת הוא במלכות דבריא והיא המכונה דנהבה, שכן כל הדינים הם מושרשים במלכות שנקרא בשם אדנ"י הרי הוא בגימ' דנהב"ה (ב"ע קמו ע"ב). כל אחד מהמלכים שנזכר בהם שמות עריהם בא הדבר להורות על תוקף הדינים הקשים אשר יצאו ונמשכו משם⁹⁵¹ (לש"ו דע"ה ח"ב ח ע"ב). כד"א (משלי כ) לעלוקה שתי בנות הב הב – "ה"ב" "ה"ב" עולה ב' פעמים ז', כנגד ז' מדורי גיהנם וז' שמותיו של היצה"ר. שכן הכל הוא מסט' דז' מלכין דמיתו, שנכללו כולם בדעת, והיינו ז' מלכים כפולים: ז' של הדעת וז' המלכים עצמם, והיינו ב' הבנות של הגיהנם ה"ב ה"ב. וכונו "בנות" שכן היו מסט' דנוק' בסוד שם ב"ן, וצורתם ה' לבד וב' לבד, כנגד בחינת האותיות שעטנ"ז וג"ץ, ולפ"ז ב' האחרונים קשים יותר⁹⁵² (ב"ע קמו ע"ב). כיון דסליק לאתישבא ביה לא קאים – כשרצה למלוך על כל אותם האורות שקיבל לא אתיישב ביה מלכות, שכן כבר מת ונשבר (ב"ע קמו ע"ב). ולא הוה יכיל למיקם – שכן היה בבחינת קיימא דחד סמכא (ב"ע קמו ע"ב). [דעת דקלי' לעולם אינו דעת שלם], דהיינו שאין בדעתו ישוב קיים, שהרי אין לסט"א קביעות כלל, לא בדכורא ולא בנוקבא, כד אזיל יהיב כד יהיב אזיל, וכמ"ש רבינו הגדול ז"ל בתיקונים תיקון ע' (קנה ע"א) יעו"ש. והוא בסוד עטרת דגבורות שהוא אשא שאינו במנוחה ולעולם הוא בבחינת להיט ונחית (לעיל קכט ע"ב). משא"כ החסדים שהם בבחינת מים והם לעולם במנוחה והשקט (ת"ז נא ע"א) (פת"ש פ"ח יא). וכלהו עלמין אתחרבו מאי מעמא משום דאדם לא אתתקן – דהיינו אורות של שם מ"ה ה"ה בגי' אד"ם. ועוד, שהיו תחילה בסוד נקודות, ואילו בתיקון הם בסוד ג' קוים דהיינו פרצוף (ב"ע קמו ע"ב). דתקונא דאדם בדיוקניה כליל כלל לא ויכיל (קלה:); כלל לאתישבא ביה – מכיון שצורת אדם הוא פרצוף שלם בכל האיברים שלו כמו כן האורות שבו דהיינו חלקי הנר"ן שבו אף להם יש פרצוף שלם בעל איברים במספר ותכונה, ולכן יכול הוא לסבול את האורות היורדים אליו מלעילא (ב"ע קמו ע"ב).

ובגין דתקונא דא דאדם לא אשתכח לא יכילו למיקם ולאיתשבא ואתבטלו, ואתבטלו ס"ד⁹⁵³, והא כלהו באדם אתכלילין, אלא אתבטלו ואסתלקו מהווא תקונא עד דייתי תקונא דאדם – כאן עוסק בתיקון החסד שבפום אמה (בהגר"א על ספד"צ כז ע"א ד"ה וז"ש מלכין). וכד אתא האי דיוקנא אתכללו כלהו ואתחזרו⁹⁵⁴ לקיומא אחרא – נכללו באורות דמ"ה, ואז נעשו בצורה אחרת דהיינו בבחי' פרצופים⁹⁵⁵ (ב"ע קמו ע"א). מנהון אתבסמו, מנהון אתבסמו ולא אתבסמו, ומנהון לא אתבסמו כלל – בכל מלך יש את כל ג' הדרגות האלה, ובלעם הינו החלק של המלך הראשון שלא נתבסם כלל (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד ד"ה ומלך הראשון). ג"ר "אתבסמו"⁹⁵⁶, ו"ק "אתבסמו ולא אתבסמו"⁹⁵⁷,

⁹⁵¹ ע"ש שדייק ד"ז מלשון הגר"א. ועי' שם ח' ע"א שרק המלכים שבמידות הקו האמצעי כתוב בהם את שם עירם.

⁹⁵² עי' בהגר"א על ספד"צ ג' ע"א בהגה"ה שאלו ב' האחרונים המה יסוד ועטרת היסוד. ועי' שם מה שצינו לבהגר"א על תז"ח נב ע"א, ועי' פת"ש שבירה יא שבהם היתה השבירה הגמורה, כלומר שהם היו בלועים בכח הסטרא אחרא שהוא בסוד שט"ן ע"ז, ויצא משם כהאי אומנא דאכתיש בפרזלא ואפיק זיקין לכל סטר. והיינו ג"ץ כמ"ש הרב זללה"ה.

⁹⁵³ עי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג ד"ה ומלכין קדמאין.

⁹⁵⁴ עי' בהגר"א על ת"ז מא ע"ג ד"ה בראשית, בעולם התהו הכל נאמר בלשון עבר, עי' תרגום יונתן לשמואל א כה יב שזה מלשון היפוך.

⁹⁵⁵ ולפי הלש"ו דע"ה ח"א י"ב ע"א שבתיקון הם נהפכו משמות מלכי אדום לספירות (וכן הוא בב"ע קמו ע"ב).

⁹⁵⁶ בתיקון המ"ה.

⁹⁵⁷ שכן הם צריכים עוד תיקון ואפילו אחרי תיקון המ"ה, וכאן הוא המקום לעבודת האדם.

מחיר האדרא

ואילו נוק' "לא אתבסמו כלל"⁹⁵⁸ (יהל אור ח"ב ל ע"ב). האורות נזדככו ועלו למעלה, ואילו הסיגים לא אתבסמו, ומהם נבנו הקלי' הרי הם י"א אלופי עשו. כלומר, שכאשר עלו האורות המזוככים אזי נשארו הסיגים באור מועט לשם חיותם ההכרחי בלבד. ועוד יש לפרש, שבעת התיקון לא עלו כי אם האורות שראוי לבנות מהם את פרצופי העולמות, משא"כ חלקי המ"ן שעדיין לא נבררו אז, והיינו כללות הנשמות שעדיין לא עלתה מן הסט"א ברצון א"ס ב"ה. שכן דבר זה הניח הוא ית' ביד התחתונים ע"י הבחירה בתורה והמצות. ועליהם הוא שאמר ש"לא אתבסמו כלל" ר"ל שנותר ביד התחתונים לבררם מעט מעט (ב"ע קמז ע"א⁹⁵⁹).

ואי תימא והא כתיב וימת, וימת דאתבטלו לגמרי, לאו הכי, אלא כל מאן דנחית מדרגא קדמאה דהוה ביה קארי ביה מיתה – ללמדך שנשמות המלכים חזרו למעלה למקומם שבאצילות, ואילו כליהם הם שנפלו למטה לבריאה (בהגר"א על ספד"צ יא ע"א ד"ה שביעאה) שכן רק בבריאה יש מיתה ולא באצילות, וירידתם של כלי המלכים לבריאה היא גופא מיתתם (בהגר"א על ספד"צ כט ע"א ד"ה וז"ש חב, וכן בהגר"א על תיקו"ז מד ע"ב). באצילות יש בחי' חכמה, ה"ה בחי' חיה, שכן החכמה תחיה בעליה וממילא בבחינה זו היא חיה לעולם ואינה נשברת או נופלת (ב"ע קמז ע"ב). היותם למעלה היא מלכותם פָּרָגַע (לש"ו דע"ה חלק א' ב ע"א). הרי יצא ונעשה אז על ידיהם כל השרשים דכל מציאות הבי"ע וא"כ לא נתבטלו לגמרי (לש"ו גליונות). כד"א (שמות ב) וימת מלך מצרים – דהיינו השר של מצרים (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג ד"ה ומלכין). דנחת מדרגא קדמאה דהוה ביה וכיון דאתתקן אדם אתקרון בשמהן אחרנין – פי', כאשר נהיה האדם מתוקן בסוד ז"נ. והנה זהו החידוש של הוויית האשה בתיקון השיעור קומה, הרי היא "מהיטבאל" בבחי' אברהם, "בת מטרד" בבחי' יצחק, "בת מי זהב" בבחי' יעקב, ו"מלך הדר" הוא בחי' החסדים ה"ה אורא דכיא שנכלל בעד"א⁹⁶⁰ (אד"א בראשית לו לא). כלומר שטעם ד"ז ששמות הספירות ה"ה דעת וחסד וכו' היו תחילה בסוד השמות בלעם יובב וכו', שכן היו נקראים על שם הסיגים שהיו מעורבים בהם עדיין, הרי הם מלכי אדום שהיו בפועל ממש לתתא (ב"ע קמז ע"ב). ואתבסמו בקיומא ביה – ע"י עט' דחסדים. והנה יסוד מכונה "קיומא" בסוד הברית, ה"ה "את קיימא דקוב"ה" (זהר ויצא קנג ע"ב) ובבחינת מאמה"כ "צדיק יסוד עולם" (משלי י כה). ומכונה כך מכיוון שע"י נתקנו בסוד פרצוף אדם, ברמ"ח אברים ושס"ה גידים ובגי' ברי"ת⁹⁶¹

⁹⁵⁸ שכן אין להם תיקון בעצם אלא רק בתורת כלי קיבול לגבי הו"ק. ועי' בהגר"א על ספד"צ ח ע"ד ד"ה וז"ש והא שהיא בס"ה יוצאת מאתלטיא ואינה נתקנת כלל. ועי' בהגר"א על ספד"צ י"א ע"א שלעתיד לבא יהיה להם תיקון אמיתי ולא רק בתורת בית קיבול.

⁹⁵⁹ והנה גי' הב"ע היא "מנהון אתבסמו ומנהון דלא אתבסמו". וצ"ע, שכן מהא שכתוב כאן בפירוש "לא אתבסמו כלל" נראה שגרס כגרסת הגר"א. אע"כ צ"ל שמש"כ בספרו את לשון האידרא "מנהון אתבסמו ומנהון לא אתבסמו" הוא טעות, וצ"ל "מנהון אתבסמו, מנהון אתבסמו ולא אתבסמו, ומנהון לא אתבסמו כלל".

⁹⁶⁰ והוא כנראה בחי' משה רבינו, ה"ה בחי' דכר, הכולל את ג' בחי' נוק' הנ"ל שהם כנגד ג' האבות.

⁹⁶¹ עי' יהל אור ח"ג ל"ז ע"ג וז"ל, סוד הענין, שכל אבר יש לו איכות, כי כולם הן תולדות הספירות, וכל אחד יש לו פנימיות וחיצוניות, ובפנימיות פועלת האיכות ובחיצוניות האיברים, וכ"ה בתר"ג מצות, שכ"א הוא מעשה מיוחד ויש לכ"א כוונה מיוחדת, ולכן המצות בלא כוונה כגוף בלא נשמה וכו', תר"ג אברים בגוף ותר"ג איכות בנפש קבועים בגוף, אף לעכו"ם, ועוד יש תר"ג איכות בנפש שאין קבועים בנפש, אלא מושפעים מהרוח וזהו תכלית האדם ושלמותו, והן באין מעשיית המצות, וזה אור הלבנה בשלימות וכו', ידוע שכל דבר שהוא כפול בא השני בגולם א' וכו', וכן הוא כאן, שתר"ג איכות השניים באים באבר א', והוא עט' הברית ובו נכלל כל התר"ג מצות גדולה מילה וכו', ולכן אין העטרה מתגלה מעצמו בבריאת הש"י כמו כל האיברים אלא בעשיית האדם מצות הש"י וכו', ומצות המילה שהיא מצוה המשלמת תר"ג הוא בעטרה ובזה ג"כ הכלל הנ"ל, שהיא כלולה מהכל לכן היא שקולה נגד תר"ג מצות וזהו ברי"ת, שהוא הנוק' של

מחיר האדרא

(ב"ע קמז ע"ב). וקיימין בדוכתייהו – כלומר עלו לאצילות ה"ה מקומם האמיתי, והלבישו את א"ק מטבורו ולמטה. אמנם יש להעיר שעלייתם לשם לא היתה שלימה⁹⁶², והאורות דב"ן שעלו לא נתחברו עם אורות דמ"ה בשוה, ואם כי באופן כללי העתיק והא"א דמ"ה התחברו עם עתיק וא"א דב"ן אמנם בפרטיהם הם היו שונים לגמרי וכ"א לקח פרטים אחרים (עי' ע"ח טנת"א א' במ"ב⁹⁶³) כל אחד לפי מקומם שגזר עליהם א"ס ב"ה מה שהיו צריכים לצורך עבודת הו' אלפי שנים, וע"ז אמר "וקיימין בדוכתייהו" ר"ל כל א' מאורות דב"ן היו במקום המיוחד לו לצורך זמן העבודה (ב"ע קמז ע"ב).

ובלחן אתקרון בשמהן אחרנין מן קדמאין – כלומר בתיקון הז"ת דנקודות ה"ה עולם האצילות נקראו בשמות הספירות כגון כתר, חכמה וכו' ולא בשמות המלכים כגון בלע, יובב וכו', אשר בהם היו נקראים בשעת יציאת הנקודות ומלכותם ושירתם (ב"ע קמז ע"ב, ולש"ו דע"ה חלק א' ע"ד). ונקראו אז בשמות של רשעי מלכי אומות העולם מכיוון שלא התייחד בהם הא"ס⁹⁶⁴ (לש"ו דע"ה חלק א' יא ע"ד). ד"ז שכתוב בספד"צ (א' ע"ב) עד דלא הוה מתקלא ופירושו הוא שלא היו הספירות ברזא דמתקלא, וממילא לא היה גילוי של הדעת עילאה (לש"ו דע"ה ח"ב קח ע"א) כלומר שלא היה בעולם אפילו שם אצילות, ולא היה בנקודות העתידות להיות אצילות שום בחינת אלקות כלל (לש"ו דע"ה חלק א' עז ע"ב)⁹⁶⁵. וכל מציאות הספירות בהם לא היה אלא ברמז ובהעלם (לש"ו הקדו"ש פו ע"א). בר ההוא דכתיב ביה (בראשית לו) ושם אשתו מהיטבאל – כאן מתבאר שהיסוד נחלק לשנים, ונכלל עם עטרת היסוד הרי היא נוק' דז"א, והוא בחי' חכמה דידה (בהגר"א על ספד"צ י ע"א ד"ה מלך השמיני)⁹⁶⁶. והוא כל סוד המתקלא דהיינו שורש עולם התיקון דאתתקן בבחינת דו"נ ה"ה הדר ושם אשתו, שהם יסוד ועט' (ב' אלו הם מ"ה וט"ר דב"ן) (לש"ו כללים ח"ב נא ע"א). כינויו של היסוד בבחינה זו הוא "הדר" בסוד מש"כ חז"ל הדרת פנים זקן (שבת קנב ע"א), והנה הזקן שסביב הפה הוא מקביל לזקן התחתון, וממילא כמו שיש לזקן העליון י"ג מידות המתקנות את מציאות ברית הלשון בע"כ שכן הדבר בתחתון שיש י"ג מידות לתקן את ברית המעור וכמ"ש רז"ל דגדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות (נדרים לב ע"א). וכן מצינו בספד"צ (כו ע"ב) "ואתתקן באמה, בפומא דאמה, מלכין דאתבטלו הכי אתקיימו", כלומר שבתיקון יוצא תיקון המ"ה דרך יסוד דא"ק. וענין תיקון המתקלא ע"י היסוד הוא, שכן ידוע שמידת היסוד כוללת ג' טיפין דמוחין⁹⁶⁸ ה"ה חב"ד,

היסוד שבה נכללת לאחד, בסוד תש"י כנ"ל, וכשחסר מצות המילה כל המצות אינן פועלים כמו זכר בלא נקבה, עכ"ל.

⁹⁶² כמו שיהיה לעתיד לבא בביאת משיח.

⁹⁶³ ז"ל: עתיק לוקח ה' ראשונות מטעמים דב"ן, וג"ר מנקודות דב"ן, וד"ר מתגין דב"ן, וכתרים של אותיות דב"ן, וא"א לקח ה' אחרונות דטעמים דב"ן, ואבא לקח ז"ת דנקודות דב"ן, ואמא ו"ת דתגין דב"ן, וז"א ו"ת (ו"ת שהם אותיות דב"ן) (נ"א ז"ת) דאותיות דב"ן, ונוקבא עשירית אותיות דב"ן (נ"א העשירי דאותיות) ואמנם משם מ"ה לקח עתיק טעמים דמ"ה. וא"א נקודות דמ"ה, ואו"א לקחו תגין דמ"ה, וז"א ו"ת אותיות דמ"ה, ונוקבא עשירית אותיות דמ"ה.

⁹⁶⁴ ע"ש שמציין לב"ע כאן.

⁹⁶⁵ וזהו החילוק בין רה"י לרה"ר הנזכר בע"ח שער השבירה פרק ב' (לש"ו דע"ה ח"א עז ע"ג).

⁹⁶⁶ וכן היא מכונה בת שבע אשת דוד, והיא בת של פרצוף אימא המכונה "שבע", והיא כנגד האי נוק' דנפקא מאתלטייא (ספד"צ ח' ע"ב), דוגמת בת שבע שתחילה היתה אשת אוריה החתי תחת רשות הסט"א (ב"ע קמז ע"ב).

⁹⁶⁷ עי' אד"ז רצב ע"א ומש"כ שם.

⁹⁶⁸ עי' שער מאמרי רשב"י לבראשית (ה ע"ב) ז"ל, בעלות חסד כלול מהם עד המוח למשוך מהם הטיפה זרעית מושך טיפה כלולה משלש טיפות בסוד חולם שורק חיריק, והם שלש טיפין דאזדרקו מן מוחא נמשכים מן ג' מוחין חכמה ובינה ודעת וכו', ע"כ. ועי' בהגר"א על ספד"צ ט"ו ע"א ד"ה דכתיב זה.

מחיר האדמה

ובבחינת ג' יודין, ונעשו בו בסוד ג' ווי"ן⁹⁶⁹ ובג' ח"י, בסוד אבר ח"י⁹⁷⁰. והיינו ג' חיצים דאזדריקו מקשת לפלח חץ כבדו⁹⁷¹ דס"א, והוא המתקלא שהנהגתו בבחינת ג' מידות חד"ר. (ב"ע קמז ע"ב) בת מטרד בת מי זהב – הג' שמות אלה הם כנגד בחי' הנוק' של ג' האבות, מהיטבאל היא בחי' נוק' דאברהם, מטרד היא בחי' נוק' דיצחק (וכמ"ש דינין דטרדא לכלא (אד"ז רצ"ב ע"א)⁹⁷²), ו"מי זהב" הוא בחינת נוק' דיעקב. והנה "מי" ו"זהב" הם כנגד רחמי ודינא, וזהו סוד היות יעקב "יושב אוהלים" כלומר הוא יושב בב' אהלים, הא' דין והב' של רחמים⁹⁷³ (בראשית כה כז) (אד"א בראשית לו לא). מ"ט משום דהני לא אתבטלו כשאר אחרנין מ"ט משום דהוה דכר ונוקבא כהאי תמרא דלא סלקא אלא דכר ונוקבא – הרי הם בסוד ב"פ ש"ך דינים: הראשונים שלא נמתקו, והאחרונים שנמתקו. והוא בסוד "צדיק כתמר יפרח" (תהלים צב יג), והרי נאמר "פרי עץ הדר וכפות תמרים" (ויקרא כג מ), שע"י מלך הדר סלקין דו"נ בזיווגא ולכן הם מכונים "כפות" בלשון רבים⁹⁷⁴ ללמדינו שהצדיק הוא התמר ומחולק הוא מראש לב' כפות (ב"ע קמח ע"א). ובג"כ השתא דאשתכחו דכר ונוקבא לא כתיב בהו מיתה כאחרנין ואתקיימו, אבל לא אתיישבו עד דאתתקן דיוקנא דאדם וכיון דאתתקן דיוקנא דאדם – דהיינו ברזא דזיווג⁹⁷⁵ (ב"ע קמח ע"א). אתחזור⁹⁷⁶ ואתקיימו בקיומא אחרא – בשונה ממה שהיו בתחילה, שכן תחילה היו נקודות ורק אח"כ נהיו לפרצופים (ב"ע קמח ע"א). ואתיישבו – דהיינו במקומם שבאצילות בקיומא דתרין סמכין (ב"ע קמח ע"א).

⁹⁶⁹ דהיינו בהתפשטותם בו"ק. ועי' בהגר"א על ספד"צ כ"ה ע"א ד"ה כ"ב: ע"ק נקרא יו"ד וז"א ו', ע"כ. ועי' בהגר"א ס"י פ"א מ"ח ד"ה עשר ספירות וז"ל, המחשבה הוא בבהילו וברגע א' ולכן הוא בצורת י', והקול הוא באריכות לכן הוא בצורת ו', עכ"ל. ועי' בת"ז ל"ז ע"א: ולית נימא ונימא דשערה דעתיקא קדישא דלא נפקא ממבועא עלאה והאי נימא איהו ו' מבועא דיליה י' דסלקא באורא עד אין סוף ונחתא עד אין תכלית.

⁹⁷⁰ עי' בביאור הגר"א על תיקו"ז נ"א ע"ב וז"ל, כשהוא [האדם] רגע בלא תורה ודעת הוא אבר מת ונק' מת, כמ"ש מה דגי הים כיון כו' וכמו שכל האברים הם תמיד בתוקפם לבד הברית שאינו חי כי אם ע"י התעוררות הדעת לזיווג, וכ"ה באדם הרשעים בחייהם כו' ובניהו בן איש חי כו' ולכן אינו נשאר הגוף חי כ"ז שערלה חופפת על העטרה והוא כתנות עור של הגוף וצריך לפושטו עד לעתיד לבא בזמן התחי' שהוא זמן התגלות העטרה סבוני כו' כי אמילם דוד מלך ישראל חי וקיים, עכ"ל. ועי' שם מ"ב ע"ב וז"ל, עיקר הלוייתן הוא בדעת דרגא דמרע"ה כמ"ש בפ' שמות (יא ע"ב) מבית לוי דא אתר דחכמה עילאה והוא נהר מתחברן כחדא ולא מתפרשין לעלמין מבית לוי דאשרי לוייתן לחידו לעלמא וכו' וכן בפ' שלח (קעד ע"ב) אלא שהנהר הוא הולך בכלום נקרא על שם צדיק וכמש"ל בת"מ כי הצדיק אין פעולתו לשמש אלא בהאי נהר ונק' חי על שם האי נהר כי אז נקרא אבר חי ונק' דעת וידע אדם כו' והאדם ידע כו', עכ"ל. ועי' עוד שם נ"א ע"ב וז"ל, שאדם רגע ללא תורה דעת שלו היא אבר מת ונקרא מת, וכל האברים תמיד בתוקפם לבד הברית שאינו חי כי אם על ידי התעוררות הדעת לזיווג, וכן הוא באדם עד לעתיד לבא בזמן התחיה שהוא זמן התגלות העטרה וכו' דוד מלך ישראל חי וקיים, עכ"ל.

⁹⁷¹ והוא ע"פ מאמה"כ "עד יפלח חץ כבדו כמהר צפור אל פח ולא ידע כי בנפשו הוא" (משלי ז כג). ועי' תיקו"ז ל' ע"א: עד דאתא רעיא מהימנא ונטיל חץ חד זוריק לגביה דא בתר דא בצלותיה (הה"ד) עד יפלח חץ כבדו דחויא דאיהו סמאל אל אחר.

⁹⁷² עי' בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ד בליקוט, ועי' במאיר הספרא שם.

⁹⁷³ דהיינו שהוא יונק גם מבחינת האהל של אברהם וגם מבחינת האהל של יצחק.

⁹⁷⁴ כמש"כ (ס"י פ"ב) כף זכות וכף חובה ולשון חק מכריע בינתיים - מים אדירים קעג. ועי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"ב וז"ל, והמתקלא הוא ביסוד כמש"ל, שהמתקלא כף זכות וכף חובה, והוא זכר ונקבה, זכר כף זכות ונקבה כף חובה, חו"ג, עכ"ל.

⁹⁷⁵ והוא כעין מאמה"כ "ויקרא שמם אדם" (בראשית ה ב). ועי"ל, שהוא נקרא אדם ללמדינו שהוא בסוד פרצוף ולא בסוד קו א' זה תחת זה כפי שהיה בעולם הנקודות. עי' ב"ע רל ע"א וז"ל, שם אדם מורה על דו"נ כמש"כ זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם, דהיינו בדווקא בזיווג, וזה בדווקא עם הארת א"א ולכן היא בגימ' מ"ה ע"א.

⁹⁷⁶ עי' לעיל הערה 359.

מחיר האדירה

אחר שביאר את ענין שבירת הכלים, מתחיל לבאר את תיקון ז"א בכל בנין פרצופו. והתחיל בבנין הגלגלתא שלו, הרי הוא כתר דז"א, ודווקא בשורש השרשים של אותו הבנין. והוא כמ"ש באדרא דמשפטים (קכב ע"ב) רישא דמלכא בחו"ג אתתקן, וביארנו שם בארוכה שזהו סוד זיווגא ובטישו דאוריא ובוצינא, שכן שורש עט' דחסדים הוא מאוריא חסד עילאה דרדל"א דגניז שם, ובוצינא הוא⁹⁷⁷ מו"ס ששם נמצאת הגבורה דרדל"א⁹⁷⁸ (ב"ע קמח ע"א). תאנא כד סליק ברעותא דרישא חוורא⁹⁷⁹ למעבד יקרא ליקריה – דהיינו דיקנא דז"א שהוא לבוש של ע"ק (בהגר"א על ספד"צ כד ע"א ד"ה ואמר כל מה), 'רישא חוורא' הוא רישא דע"ק שכולו גוון חיוור וחסדים, ולשם עלה מ"ן שבמוחין⁹⁸⁰. והנה על אף שכל התיקונים דזו"נ תליין בעבודת ישראל, כל זה אינו אלא בבחי' נשמות מ"ן דרחל, אבל פרצופי זו"נ עצמם, תיקונם היה ברצון א"ס, שלא ע"י מעשה התחתונים שעדיין לא באו לעולם. ומש"כ 'כד סליק', כוונתו היא שאו"א מלבישים את ע"ק, והיינו המכונים לבושין דיקר⁹⁸¹, מכיוון שע"י ניכר כבודו בעולם, וכן תלויים הם בב' המזלות דדיקנא, וזו"נ הם לבושין לאו"א (ב"ע קמח ע"ב). תקין וזמין – בשמועה זו מצינו ג' פירושים: א) "תקין" קאי על י"ג ת"ד ואילו "זמין" קאי על ז' תיקוני גלגלתא דא"א. שכן בז' תיקוני גלגלתא אין שייך לשון תיקון⁹⁸², שהרי תיקון לעולם עניינו הוא גילוי ואילו הגלגלתא הוא טמירא דטמירין⁹⁸³, משא"כ ת"ד שבהם שייך לשון גילוי שכן אינם טמירין כולי האי (בהגר"א על ספד"צ ה' ע"א ד"ה וכמ"ש בא"ר). ב) הנה האמת היא דלא זו בלבד שאין גילוי בת"ג, אלא אף בכל ע"ק אין שייך לומר תיקון ממש⁹⁸⁵, שכן למעשה מע"ק אין שום גילוי⁹⁸⁶ לתחתונים, מכיוון שהוא נק' בשם אק"ק ע"ש דאנא זמין לאתגלייא (זחר ויקרא יא ע"א). למימרא דאין שם כי אם הזמנה לתיקוני זו"נ⁹⁸⁷, ולכן נקט כאן בלשון 'וזמין'⁹⁸⁸. וממילא בע"כ לשון זמין קאי אזו"ן. ג) כלל התיקונים הם לזו"נ, שכן בז"א הוא שיצאו הנקודות שלא היו מתוקנים. והנה תיקונים דז"א באו ע"י עטרא דחסדים שהיה חסר לו בעולם התוהו⁹⁸⁹, שהרי אז יצאו בסט' דדינא ה"ה מסט' דבוצינא⁹⁹⁰. לכן הוצרך להאיר בו

⁹⁷⁷ לכאורה צ"ל שכוונתו ששורשו במו"ס.

⁹⁷⁸ ע"י בזה בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה וכלל כל.

⁹⁷⁹ ע"י בהגר"א על תז"ח יח ע"ב ד"ה ונפיק.

⁹⁸⁰ ע"י בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ב ד"ה רישא שזהו האוריא. והנה בעניין עליית המ"ן למוחין דע"ק מצינו סתירות בדברי הגר"א על ספד"צ, שכן ע"י ד' ע"ד ד"ה ביה סליקו שהוא עולה למו"ס, וע"י יז ע"ב ד"ה ביה סליקו, שהוא עולה לרדל"א וע' דברינו בדף ד ע"ד איך שישבנו הסתירה.

⁹⁸¹ ע"י בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ג ד"ה לבושין ש' לבושין דיקר' היינו י"ג ת"ד ולא או"א וצ"ע. ויתכן לתרץ שכאן הוא המשך של גילוי הדיקנא שהרי רק דרך או"א הוא שמקבלים זו"ן מהדיקנא.

⁹⁸² ר"ל שיתגלה הוא עצמו כמו שהוא במדרגתו (הערת הלש"ו על בהגר"א על ספד"צ כאן).

⁹⁸³ יוצא אם כן, שלשון "תקין" קאי על ת"ד ואילו לשון "זמין" קאי על ת"ג.

⁹⁸⁴ פירוש זה הוא על פי לשון הגר"א הנ"ל בספד"צ ה' ע"א ד"ה וכמ"ש בא"ר, והפירוש השני של הב"ע הוא ע"פ המשך דברי הגר"א שם ד"ה ועיקר.

⁹⁸⁵ ע"י בהגר"א על ספד"צ ב' ע"א ד"ה וכן התחלת.

⁹⁸⁶ ע"י בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ג ד"ה וכ"ז וז"ל, וכ"ז שאמרנו ברדל"א לאו שבו תלוי המתקלא שביה לא יצדק לומר אפילו תליא רק שכל מה שלמטה הכל שורשו למעלה בהעלם, אבל תליית המתקלא והתחלת התיקון הכל מע"ק א"א ובחסד דא"א מתחיל המתקלא, אע"ג שאמרנו (לעיל ב ע"א ודף ד ע"א) שבמ"ס תליא המתקלא שורש הג' מוחין אינו אלא שורש השרשים, אבל מתחיל מחסד ואף שם אינו אלא בהתלבשות, או"א שהן המתקלא בדעת שביניהן וחו"ג שבא"א הן מוחין להן כידוע והן שורש או"א לפיכך חו"ג שורש המתקלא.

⁹⁸⁷ וכן הוא בהגר"א על ספד"צ ה' ע"א ד"ה סתרא.

⁹⁸⁸ דהיינו שה"תקין" קאי על תיקוני ז"א וה"זמין" קאי על תיקוני ע"ק.

⁹⁸⁹ ע"י בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ד הגה"ה ד"ה ובו.

⁹⁹⁰ ע"י בהגר"א על ספד"צ ג' ע"ב הגה"ה כן משמע.

מחיר האדירה

את האור דאוריא, וע"כ תיקן אותו. לכן דווקא בהם שייך הלשון 'תקין'. אמנם אורות הנוק' שלא מלכה כלל היו צריכים הזמנה ושורש למעלה בע"ק, שכן בתחילה לא היה לנוק' שורש כלל ולכן לא יצאה. ואז הזמין אור דבוצינא הרי הוא עט' דגבורות שנתחדש לה מאז שיצאה מאתלטיא, כך שואפילו לאחר התיקון אינה מקבלת אלא גבורות⁹⁹¹, וכל תיקונה הוא מדכורא⁹⁹² ולכן עליה הוא שנקט בלשון 'וזמין' (ב"ע קמח ע"ב). ואפיק מבוצינא דקרדינותא חד ניצוצא – 'חד ניצוצא' הוא כינוי לשם אלקים, והם ה"ג כנגד ה' אותיות שבשם אלקים. ובבוצינא דמו"ס⁹⁹³ הם כלילן בחד באשר שם עדין אין חילוקי גוונין⁹⁹⁴ אלא לאחר שירדו לתתא בז"א. ואמר שהוציא "חד ניצוצא" שכן למעלה בע"ק אין דין נגלה כלל, רק סתום מאד וכעין הניצוץ הסתום שבגחלת⁹⁹⁵ ועדיין לא נתגלה כי אם בבחי' נקודות אלקים בלבד. והנה אימא⁹⁹⁶ היא הוי"ה בניקוד אלקים, וממילא אינו ניכר אלא בקריאה בלבד ולא בכתיבה. והענין, שכן כל קריאה היא בפה⁹⁹⁷, הרי הוא בוצד"ק דפומא דז"א ובבחינת אותיות מנצפ"ך (ב"ע קמח ע"ב). בוצד"ק איננו כלי חשוך⁹⁹⁸ הרי הוא העדר האור, אלא "נר" שהוא אור, מוגבל (מ"א קפ).⁹⁹⁹ (נשב ביה אתתקר) (ס"א אתתקן) – אתלהט האי ניצוצא ע"י רוחא, וידוע כי רוח הוא בז"א, דהיינו שההתלהטות באה על ידי נשיבו דרוחא בז"א, ששם נתפשט ממש, ושם נתלהב בסוד האש (ב"ע קמט ע"א). וסליק רעותיה – דעת נק' רצון ה"ה היכלא דמשה¹⁰⁰⁰, ולשון 'סליק' שמביא כאן הוא מצד עט' דגבורות שבו שביה סליק בסוד זהב התנופה¹⁰⁰¹ (ב"ע קמט ע"א). ואתפשט לתלת מאה ושבעין עיבר – דהיינו שאור זה נחלק לש"ע, והחשבון הוא כדלהלן: תחילת ההתפשטות היא ע"י ה"ב"ל (גי' ל"ז) ה"ה רוחא דפומא, וכל א' כלול מ' וממילא הם עולים ש"ע עיבר. והם כוללים את כל י"ס דז"א, ג"ר כנגד תלת מאה, ואילו ז"ת כנגד ע', וכולם נכללים בגלגלתא, שכן לעולם הכתר הוא כללות של כל הפרצוף, ואילו ט"ס תחתונות הוא בפירוט. וכבר

⁹⁹¹ עי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"ג ד"ה ועיקר שמביא ראה לדבר מאד"ר קמא ע"ב.

⁹⁹² עי' בהגר"א על ספד"צ ח' ע"ד ד"ה מההיא.

⁹⁹³ עי' בהגר"א על תז"ח יח ע"ב ד"ה נציצו דכל נצוצין.

⁹⁹⁴ ועי' זהר בראשית ט"ו ע"א: בריש הורמנותא דמלכא גליף גליפו בטהירו עילאה בוצינא דקרדינותא נפיק גו סתים דסתמו מרזא דא"ס קוטרא בגולמא נעיץ בעיזקתא, לא חיזור ולא אוכם ולא סומק ולא ירוק ולא גוון כלל, כד מדיד משיחא עביד גוונין לאנהרא בגו בוצינא נפיק נביעו דמינה אצטבעו גוונין לתתא סתים גו סתימין מרזא דא"ס, ע"כ. ועי' בת"ז (קס"ו ע"ב): ובהוא זמנא (של היחוד) נטלת היא (השכינה) מתלת גוונין (חג"ת) לאתפארא קדמיה (לפני הז"א). ועי' יהל אור ח"ג ו' ע"א שגוונין המה בסוד הדעת "כד מדיד משיחין עביד גוונין לאנהרא".

⁹⁹⁵ עי' תיקו"ז קס"א ע"ב (תיקונא תנינא אחרי תיקון ע'): דאש אית ליה תלת גוונין חוור וירוק ואוכם ורביעאה תכלת, ואינן דבקין בגחלת דאיהו סומקא הא חמשה כחושבן ה' (חמש) דאיהו אמונה דקודשא בריך הוא דאיהו ו'.

⁹⁹⁶ שכן הבוצד"ק הוא שרשה. ועי' בהגר"א על ספד"צ ו' ד"ה והכלל כי.

⁹⁹⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ריש א' ע"א מש"כ לפרש את עניין "ספר וסיפור".

⁹⁹⁸ עי' ז"ח ל"ג ע"ד: עיינין אוכמין חשוכין תמן לילית דאיהי חשוכא אפילה פתיא אוכמא, ע"כ.

פי' "פתיא אוכמא" כלי חשוך.

⁹⁹⁹ ב"ע קמט ע"א גורס את המוסגר.

¹⁰⁰⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה וכן הוא, שהיכל ק"ק הוא בבחינת דעת, והוא היכל

דמשה רבינו.

¹⁰⁰¹ עי' זהר פקודי רכ"ד ע"ב: ויהי זהב התנופה, אמאי אקרי זהב התנופה ולא אקרי הכי כסף התנופה, אלא תרין אינון דאקרון הכי, זהב התנופה ונחשת התנופה, ולא אקרי הכי כסף התנופה אלא אלין אקרון הכי, בגין דאיהו אסתלקותא לעילא, דהא אית הכי לתתא ולא איהו זהב (כגוונא) דארמותא, ובכל אתר תנופה איהו ארמותא לעילא ולא לנחתא לתתא, ואיהו רזא דחשבנא דא, דכל אלין דרגין ורתיכין כלהו קיימי בארמותא (דא), ואיהו דהב ארמותא ודא איהו דהבא דכל מה דמתפשטא לתתא אסתים חילו וטיבו ונהירו דיליה, וכד איהו בארמותא כדין איהו דהב טב ברזא דנהירו דיליה, וכל ההוא דלתתא סוספיתא דדהבא ואיהו התוכא דיליה.

מחיר האדירה

אמרנו שעיקר בניין הכלים דז"א הוא ע"י הגבורות דבוצד"ק, לכן ממנו באה ההתפשטות לש"ע עיבר (ב"ע קמט ע"א). וניצוצא קאים – ר"ל בכתר שלו העומד ע"ג הפרצוף ואינו מכללא, והיינו מש"כ 'קאים' דהיינו מעליו (ב"ע קמט ע"א). ושאר¹⁰⁰² נפיק אורא דכ"א – אורא הוא שורש ה"ח הגנוזים באבא, ואילו בוצד"ק הוא שורש הה"ג הגנוזים באמא, ומהם נתקן הגלגלתא (בהגר"א על ספד"צ כב ע"ד ד"ה וכדין). המדובר כאן הוא באורא עילאה דע"ק והוא מוח חכמה המכונה אור, ולכן מש"כ כאן "נפיק" הוא בסוד יו"ד דנפיק מאור¹⁰⁰³ כנגד פרצוף אבא דנפיק מתמן ונתן מוח חכמה לז"א. והנה בבוצד"ק נקט האידרא בלשון "ואפיק" דהיינו בלשון עבר, ואילו כאן נקט "ונפיק" כלומר בלשון הווה. והענין, שהפרש גדול יש בין חסדים לגבורות, שכן הגבורות משתנים בירידתם למטה ואינם עוד במתכונת עצמותם הראשונה, משא"כ החסדים, וכמ"ש חז"ל שאור שנברא ביום ראשון היה מאיר מסוף העולם ועד סופו (חגיגה יב ע"א), למימרא שעד סוף העולם הוא אותו אור נברא, ואין בו שינוי כלל. לכן נקט בלשון "ונפיק" ר"ל שהוא נותר אפילו עתה כאן בתחתונים בבחי' עצמותו¹⁰⁰⁴ למרות שהוא ירד מעליונים לתחתונים (ב"ע קמט ע"א). ומתגלגלא – כי הוא בסוד יו"ד שבשם הוי"ה ב"ה שהוא עיגולא, וכנגד חכמה יו"ד שבשם. ויותר נכון לפרש שתיבת 'ומתגלגלת' קאי למטה, ר"ל כי מאלו ה'ב', ה"ה אורא ובוצינא נעשית גלגלתא דע"ק שהוא בבחי' עיגול, וכעין כתר הסובב את הראש, והוא מש"כ 'ומתגלגלא ואתפשט ונפיק חד גולגלתא כו'. ועומק הענין הוא, כי הכתר הוא בבחי' עיגול שאין בו היכר קוויין חד"ר, שכן אינו מכללא דז"א (ב"ע קמט ע"א).¹⁰⁰⁵ נשב ביה אתתקן ונפיק – ובבחי' חיצוניות (ב"ע קמט ע"א). חד גולגלתא תקיפא, ואתפשט לארבע סטריין – בע"ק הם ג' רישין (אד"ז רפח ע"א), משא"כ בז"א דהוא חד גלגלתא לבד, ומ"מ ד' מוחין כלולים בו (בהגר"א על ספד"צ י"ח ע"ג ד"ה וידוע). והנה נקרא כאן "תקיפא" שכן היה בז"א גילוי תיקוני דדינא שבאו מהבוצינא, משא"כ גלגלתא דע"ק שכולו חיזור (ב"ע קמט ע"א).

ובהאי אורא דכ"א אשתאיב ניצוצא – על אף שז"א כלול מב' בחי' חו"ג, מ"מ עיקרו הוא חסד, שכן ז"א מקבל עט' דחסדים לבניינו ואילו הה"ג אינם בו אלא בכלילות לבד (בהגר"א על ספד"צ א' ע"ג ד"ה ואמר לשון). טעם הדבר, שכן עיקר הנהגת העולם הוא ע"י ז"א, מכיוון שתיקון העולם הוא שלא יתנהג ע"י חסד גמור, וכמ"ש חז"ל השפעת עליהם רוב טובה אין יכולים לקבל (תענית כ"ג ע"א) (בהגר"א על ספד"צ א' ע"ג ד"ה ואמר לשון). לכן נכללות בו גם גבורות באופן כללי, כדי שיהיה הכל בצמצום לפי השיעור הראוי לפי עומק מחשבתו של א"ס ב"ה. לכן אמר ד' בהאי אורא אשתאיב ניצוצא, ובסוד אור השמש הרי הוא ז"א, והאי שמשא, סומקא הוא דאשתאב¹⁰⁰⁶ בה ניצוצא, ואור השמש הוא אור דאורא. והנה נוק' הוא להיפך, שהיא בעיקרא סיהרא דהיינו בוצד"ק, ה"ה חשוכא דלית לה נהורא מגרמה כלום (זהר וישב קפ"א ע"א) כלומר שעיקרה דינים. ומ"מ קצת בחי' חסד כליל בה, ולכן הלבנה היא

¹⁰⁰² לשון של התחיל (עי' תרגום רב יוסף לדבה"י ב' ל"ה כ"ז).

¹⁰⁰³ עי' זהר בראשית ט"ז ע"ב: ויהי אור, אור דכבר הוה, אור דא רזא סתימא, אתפשטותא דאתפשט ואתבקע מרזא דסתרא דאור עלאה סתימא, בקע בקדמיתא ואפיק חד נקודה סתימא מרזא דיליה דהא אין סוף בקע מאורא דיליה, וגלי האי נקודה י, כיון דהאי י אתפשט, מה דאשתאר אשתכח אור, מההוא רזא דההוא אור סתימאה, כד אשתכח מניה נקודה קדמאה י, אתגלי לבתר עליה מטי ולא מטי, ע"כ. ועי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה ואמר.

¹⁰⁰⁴ בביאור עניין היותו "דכ"א" עי' בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ג שזה בגלל שאין שם דין כלל, לאפוקי מחסדים מהח"ג דדעת דז"א, ששם הוא רק אורא ולא דכ"א.

¹⁰⁰⁵ ב"ע קמט ע"א גורס 'ואתפשט' במקום "נשב ביה אתתקן", וכן הוא בדפוס מנטובא.

¹⁰⁰⁶ נ"ל שזהו לשון של התכללות, וכן מצינו בזהר לך לך פ"ט ע"ב.

מחיר האדרא

חיוורת (ב"ע קמט ע"א). ואתאחד וכליל¹⁰⁰⁷ (ס"א ואתכליל) ביה, ביה ס"ד – שהרי כולו ועיקרו של ז"א הוא חסדים, ומכ"ש כתר דז"א שאינו מכללות פרצופו אלא מת"ת דאימא, שכן שם כולו רחמים (ב"ע קמט ע"ב). אלא אתממר ביה – מ"מ אמנם כח הדין כלול בו, רקאלא שמ"מ אינו נגלה עדיין עד שמתגלה בנוק' (ב"ע קמט ע"ב). ובנין כך האי גולגלתא אתפשט בסטרוי – מצד הדין שנכלל בו בוצד"ק הוא שנתפשט הגלגלתא הרי הוא קו המדה דמדיד משחתין (ד"ח נח ע"ב) (ב"ע קמט ע"ב). והאי אוירא הוא טמיר דטמירין דעתיק יומין – שכן היא מכונה חכמתא עילאה סתימא (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ב ד"ה קרומא). האוירא הנזכר כאן הוא אור הא"ס המתלבש בא"א¹⁰⁰⁸ (לש"ו דע"ה ח"ב קט ע"א). דע"י דהיינו שהוא נמשך מרדל"א (לש"ו כללים ח"א מה ע"א), כלומר שהוא נכלל ברדל"א, ואפילו המו"ס אינו משיגו אלא דרך הקד"א. ומכיוון שהוא דכר, ממילא עיקר הארתו הוא מלמעלה ממנו, דהיינו דעה עלאה (הרי הוא הדעת אשר ברישא דא"א כמש"כ באד"ז (גליונות לש"ו)) הבאה מאור התיקון הרי הוא הקו האמצעי (לש"ו כללים ח"א מח ע"ד). והנה "האי אוירא הוא טמיר דטמירין" מכיוון שהוא (ד"ח ע ע"א) "אוירא דלא אתפס" ואינו יכול להתלבש בכלי (לש"ו כללים ח"א סא ע"ב). ברוחא דגניז בה – סוד האור הגנוז לצדיקים לעתיד לבא. וכן כאן הוא גנוז בהאי גלגלתא, וע"י הגבורות נמצא לז"א קצת גילוי שכן הוא שורש לקו המדה הנ"ל (ב"ע קמט ע"ב). נהורא דרדל"א גנוז בו, ולא נקט בלשון "אתלבש" שכן הוא נעלם (פת"ש א"א ח'). עכשיו מפרש כל הד' מוחין הכלולין בגלגלתא דז"א (ב"ע קמט ע"ב). ד' סטרין כאן הם ד' מוחין הרי הם שורש לד' הפרצופין אר"א וז"ן (בהגר"א על ספד"צ ד ע"ג ד"ה ואבא מקבל). בהאי גולגלתא אתפשטו אשא מסטר חד – עיקר גולגלתא דז"א נעשה מחו"ג שבדעת. והנה צ"ע הרי יש בגולגלתא דא"א את כל הג"ר ומ"ט אינם מתפשטים חו"ב לגולגלתא דז"א. וצ"ל שיש לחלק בין אוירא דכיא ואשא דכיא שהם בבחינת חו"ב לאוירא ואשא בסתמא שהם בבחינת חו"ג שבדעת (בהגר"א על ספד"צ ד ע"ג ד"ה ואבא), שהעליונים שהם 'דכיא' מציאותם היא שהם "קאים" כלומר שהם עומדים במקומם ואינם מתפשטים, ואילו אוירא ואשא מתפשטים (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה וכדין אוירא). מש"כ האידרא "אשא" דהיינו עט' דגבורות של הדעת, ונק' אשא סתם, שכן בו היו קצת סיגים בהתפשטו בגופא והוא מסטר שמאלא של הגלגלתא (ב"ע קמט ע"ב) וואירא מסטר חד – עט' דחסדים של הדעת מימינא (ב"ע קמט ע"ב). וואירא דכיא קאים עליה מהאי סטר – מוח חכמה העומד למעלה מעט' דחסדים והוא ג"כ בסטר ימינא¹⁰⁰⁹ (ב"ע קמט ע"ב). ואשא דכיא קאים מהאי סטר – מוח בינה העומד למעלה מעט' דגבורות בצד שמאלא. הרי ד' מוחין שלימים (ב"ע קמט ע"ב).

מאי אשא הכא אלא לאו הוא אשא – ולמה מכונה אשא "בוצינא", לזה אמר "אלא לאו הוא אשא", ר"ל שאליבא דאמת הם אינם דינים אלא רחמים גמורים ששורש הדינים מושרש בהם (ב"ע קנ ע"א). אבל בוצינא דא¹⁰¹⁰ (נ"א ניצינא) דאתכליל באוירא דכיא נהיר – בוצינא הוא מחוסר הארה, ולכן הוא מכונה "בוצינא דקרדינותא", ופירוש "קרדינותא" גוון חשוך. ממילא כל הארה דילה אינה באה אלא מאור דאוירא, לכן אמר שנהיר ע"י דאתכליל באוירא (ב"ע קנ ע"א).

¹⁰⁰⁷ ב"ע קמט ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁰⁰⁸ כנראה שמקורו מיהל אור ח"א ח ע"ג וז"ל, אור דא רזא סתימא קאי על אוירא עלאה בין גולגלתא ומוחא והוא נק' רזא דא"ס סתים דסתימו כמבואר שם, ואתפשט ממנו מהאי אוירא הנ"ל י' שהוא חכמה תתאה, והוא אתפשט מרזא דסרתא דאור עלאה והוא זווג הנעלם דמטי ולא מטי דאוירא ומוחא, עכ"ל.

¹⁰⁰⁹ ע"י בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ג ד"ה ואבא שציין מקומו בבהגר"א על ספד"צ ו' ע"א דהיינו עטרין דאר"א ולא מוחין דאר"א וצ"ע.

¹⁰¹⁰ ב"ע קנ ע"א לא גורס את המוסגר.

מחיר האדרא

למאתן ושבעין עלמין – הוא רזא דכל אתון א"ב דאי"ק¹⁰¹¹ בכ"ר הרי הם כל הכלים דפרצוף ז"א כאשר כל א' מהם כלול מ' הרי שיחד הם ע"ר עלמין. וכתר גלגלתא דז"א הוא כלל פרצופו, ושם הוא בכלל, ואח"כ מתפרש בפרט בחב"ד חג"ת נה"י (ב"ע קנ ע"א). ודינא מסטרוי אשתכח ובג"ד האי גולגלתא אתקרי גולגלתא תקיפא – מצד הצמצום הנמצא ע"י אתון, בוצד"ק הוא גילוי הדינים לתתא בז"א ותחילת גילויים שבגלגלתא, ולכן הוא מכונה כאן "גלגלתא תקיפא" (ב"ע קנ ע"א). בגולגלתא דא יתבין תשעה אלפי רבוא עלמין – הרי הם כנגד חיוורתא דז"א שכן יש בו ט' בחי' (כנגד ט' התיקונים שבו) (בהגר"א על ספד"צ יב ע"ג ד"ה ומהאי). פי' "יתבין" שתיקונים אלו נמצאים בו בקביעות. שכן בז"א הד' האחרים אינם באים כי אם לפרקים, דהיינו בגדלות. והנה התיקונים כולם נקראים "עלמין" מכיוון שהם נובעים מבינה הרי היא עלמא עלאה (ב"ע קנ ע"ב). ט' האלפין הינם גם כנגד אתון דב' שמות אלו ה"ה הו"ה אלקים, והדבר מלמדינו שכל תיקון ז"א הוא שיתוף הרחמים עם הדינים¹⁰¹². וזהו סוד ב' הגוונים דלקמן (ד"ה הבאה) (ב"ע קנא ע"א). דנטלין עלוי וסמכין עלוי – כאן מדבר מעניין הרגלין שבהם נעשית ההליכה והם מכונים "סמכין דגופא" (זהר פקודי רסא ע"ב). וכן הדבר כאן, שהנה"י החדשים נסמכים בגופא דת"ת דתבונה הנעשית גלגלתא לז"א (ב"ע קנ ע"ב). בהאי גולגלתא נטיף¹⁰¹³ טלא מרישא חיוורא – זהו חלק מהתיקון הראשון של תיקוני הגלגלתא ולא המ"ס¹⁰¹⁴ (כמש"כ האריז"ל שער מאמרי רשב"י כג ע"ג) (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ב ד"ה מליא). כאן הוא מקום חסד דבינה דרדל"א, ועל ידי החסד מתקיים העולם. ולכן ממנו דאתמלי וכו' (ב"ע קנ ע"ב). דאתמלי מניה תדיר ומהאי טלא זמינין מיתייא לאהיא.

והוא טלא דאתכליל בתרי גווי – ר"ל שכאן ניכרים תרין גווינין ה"ה חיוור וסומק של טלא¹⁰¹⁵ (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה טלא). ע"י התפשטות הבוצינא יש דין משא"כ בהתפשטות האוירא¹⁰¹⁶ (בהגר"א על תיקו"ז ריש מו ע"ד). מסטרא דרישא חיוורא חיוור בגוויה דכליל כלהו חיוורי (וכלהו חיוורי), אבל כד אתיישבן¹⁰¹⁷ בהאי רישא דזעיר אפיין אתחזי ביה סומקא כהאי בדולחא דאיהו חיוור ואתחזי גווינא סומקא בגווינא חיוורא.

ובגין כך כתיב (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם, לחיי עולם בגין דאתחזיאו להווא חיוורא דאתי מסטר דעתיק יומין אריכא דאנפין – כוונת 'הווא חיוורא' לע"ק שכן הוא שורש אריכו דיומין, וכן תיקון המלכים דמיתו היה על ידי שנשתרשו בע"ק¹⁰¹⁸ (ב"ע קנא ע"ב). לחרפות לדראון עולם בגין דאתחזיאו להווא סומקא דזעיר אפיין –

¹⁰¹¹ ע"י יהל אור ח"ב לט ע"ד, דהיינו ט' ספירות מכתר עד יסוד בג"ר (וזה כולל א"א ואר"א, שכן אר"א נכללים במזלין) והוא בסוד יחידות, ז"א בסוד עשרות, ונוק' בסוד מאות. וע"י מקורו בתיקו"ז כ' ע"א: "וכלהו תליין מן אי"ק".

¹⁰¹² לאפוקי מי"ג התיקונים שבא"א שהמה למעשה ג' שמות הו"ה.

¹⁰¹³ ע"י בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה ונ"ל שלא גורס תיבה זו, וצ"ע אם בדווקא השמיטו, שכן הוא קיים בכל הדפוסים שבידינו, ועוד הרי הגר"א גורסו שם בד"ה מליא טלא.

¹⁰¹⁴ כלומר שזהו דוגמת תיקוני גלגלתא דא"א, והגר"א מביאו לעניין תיקוני גלגלתא דא"א.

¹⁰¹⁵ והוא אינו כהטלא שבתיקוני גלגלתא דא"א.

¹⁰¹⁶ ע"י יהל אור ח"א ו ע"א וז"ל, בוצינא הוא יסוד הבינה ומתגלה בגלגלתא בטלא דבדולחא, עכ"ל. וע"י יהל אור ח"א כד ע"ג וז"ל הגולגלתא הוא יסוד דבינה דרדל"א והוא הדעת דז' תיקוני גלגלתא כי בתיקון ב' שהוא אוירא שם מתלבש חסד, ובו (בגולגלתא) מתלבש יסוד דבינה ונעשה לו דעת וכו' כי הדעת הוא שרש ז"ת כידוע.

¹⁰¹⁷ בהגר"א על ספד"צ ה ע"ב ד"ה מליא גורס "אתיישבא", ובת"ז מו ע"ד הלשון היא כמש"כ למעלה.

¹⁰¹⁸ ע"י א"ז רצ"ב ע"א: זעיר אנפין בעתיקא קדישא תלייא ואחיד.

מחיר האדרא

הסיגים דז' המלכים היו "לחרפות" על ידי רפ"ח הניצוצין דסלקין מתמן, וכן הם היו "לדראון"¹⁰¹⁹ על ידי שהביטו בגוון סומקא נסתמו עיניהם שכן הוא הטבע שמי שענינו כהות אינו יכול להסתכל באור השמש, והעושה כן מתעוור. סופו של דבר: המלכין קדמאין שיצאו מבחי' עיניים דא"ק, הטוב שבהם הרי הוא הוא הגוון החיזור דעינא - נתברר, ואילו הסיגים, שמתלהטים מהגוון האדום (הרי הוא בחי' ארץ אדום) נסתמו לגמרי (ב"ע קנא ע"ב). וכלל כליל בההוא מלא הה"ד (ישעיה כו) כי מל אורות מלך אורות תרין - חוורא וסומקא. ומקרא זה שבישעיה נאמר על תחיית המתים (ב"ע קנב ע"א). וההוא מלא דנטיף נטיף כל יומא להקלא דתפוחים - יסוד דנוק' מכונה "חקל תפוחין קדישין"¹⁰²⁰. והטעם, שכן בבחינה זו הוא חותם אורות דאצילות הנכללים בד' השמות אה"ה והו"ה באו"א, והו"ה אדנ"י בזו"נ, ויחד הם בגי' חק"ל. וע"ש הוא שנק' חקלא דתפוחין, שכן נכללים בה ב' הגוונים חיזור וסומק (ב"ע קנב ע"א). כגווני חיזורא וסומקא האי גולגלתא אנהיר בתרי גווני להאי סטר ולהאי סטר - כל פרצוף כלול בחכמה שבו, וכמאמה"כ "כולם בחכמה עשית" (תהלים קד כד). רמז כאן לט' חיוורתי דגלגלתא הנמשכים מג' ההו"ת דבגלגלתא, הרי הם ב' הו"ת (היינו ב' הגוונים¹⁰²¹) של ח' אותיות וא' הכוללת את כולם, דוגמת התיקון הי"ג הכולל את כל הי"ב שקדמו לו (ב"ע קנב ע"א).

ומהאי אוירא דכיא אתפשט מגולגלתא לאנפוי ק"נ רבוא עלמין ובגין כך אתקרי זעיר אפין - הארת הא"א הוא בש"ע נהורין, אמנם כאשר הארה זו מגיעה לראש ז"א היא מצטמצמת ואז אין באנפוי אלא ק"ן רבוא עלמין ולכן הוא שנקרא פרצוף זה זעיר אנפין (בהגר"א על ספד"צ יב ע"א וז"ש כאן). וביאור זה הבחינה, ק' הוא ביטוי לספירת החסד שכן הוא כללא דכל יומין, ונ' הוא כנגד שאר הקצוות דהיינו גבורה תנה"י (ב"ע קנב ע"א). והנה ישנם בז"א ט' ת"ד ור"ק, ביחד הם עולים ט"ו והיינו הק"נ דכאן כאשר נחשב שכ"א כלול מי' (לש"ו כללים ח"א פא ע"א). זוהי הארת החוטמא דז"א להרע לסט"א ע"י תיקון זו"נ להפכם להיות פב"פ וכן על ידי התגלות דיקנא דז"א (פת"ש אח"ף יז). ובשעתא דאצטריך אתפשטו אנפוי ואריכין בההוא זמנא בגין דאשגח באנפוי דעתיקי דעתיקין וחיים לעלמא.

ומהאי גולגלתא נפיק חד עיבר לכל אינון דלתתא ויהבין אנר אוראותא לעתיק יומין¹⁰²² - כדי להעלות את ז"א לתמן (ב"ע קנב ע"א). כד עאלין בחושבנא {קלו}. תחות שרביטא - שרביט הוא כינוי למידת היסוד (בהגר"א על

¹⁰¹⁹ עי' זהר תרומה קנ"א ע"א: והיו דראון לכל בשר, והיו די ראון, עד דכל חייבין דגיהנם דתמן יימרון די ראייה דא, ע"כ. פי' שהרשעים בגיהנם מקבלים עונשים ואומרים די לראיה זו.

¹⁰²⁰ עי' זהר בשלח ס"א ב': ות"ח כל יומא ויומא נשיף טלא מע"ק לז"א ומתברכאן חקל תפוחין קדישין כו', ועי' יהל אור ח"א ו' ע"א וז"ל, ג' מוחין דיליה סוד יה"ו ז"א וה' אחרונה שכינה וכו' ולכן נק' מלכות חקל תפוחין קדישין בסוד נה"י דעלה כידוע דג' דרגין אלו מתגליין בה שבהן סוד המוחין שהן ג' דברים של התפוחים, ועי' יהל אור ח"ב כ' ע"א וז"ל מלכות נקר' חקל תפוחין קדישין חקל נגד נה"י ששם נק' שדה תפוחין נגד חג"ת ששם ג' גוונים של התפוח ג' אבות שהן ג' גוונים הקשת קדישין נגד חב"ד בסוד שמן משחת קדש במוחין, וכל זה בפרצוף שלה שהן נגד נה"י שלו (ז"א), ע"כ. ועי' יהל אור ח"ב ל"ג ע"ד שכל זה הוא בדווקא נה"י, ועי' ב"ע לעיל קכח ע"ב שהתפוחין הם של דיקנא דא"א.

¹⁰²¹ עי' בהגר"א על ת"ז נט ע"ד ד"ה ירוקא, שמבאר שלמעשה יש רק ב' גוונים דהיינו אדום ולבן הבאים מאו"א (כמש"כ קל"ה ע"ב), אמנם נכלל בהם גם מוח שלישי שהיא ירוקא, אלא שב' הצבעים האחרים מכסים עליו, וכאשר הולך הלבן והאדום נשאר הירוק.

¹⁰²² עי' לעיל קכח ע"ב כל הסוגיא, שם מתבאר מ"ט שם הגירסא היא חוורתא ואילו כאן נקט בלשון "אוראותא" (ועי' שם שהגר"א גורס חוורתא, ואילו כאן עי' בב"ע שגורס אוראותא). ולכאורה נראה לבאר החילוק בין שני המימרות, שכאן איירי בז"א ואילו שם איירי בא"א. אמנם עכ"פ עוד צ"ע פירוש תיבת "אוראותא".

מחיר האדירה

תז"ח כב ע"א ד"ה המלך) דהיינו יסוד דדכורא (ב"ע קנג ע"א). ולקביל דא (שמות ל"ה) בקע לגולגלת לתתא כד עאלין בחושבנא – ישנם ד' חיוורתין לכאן וד' לכאן וא' באמצע כולל את כולם, ובחינה זו המבוארת כאן היא החיוורתא הכוללת העוברת באמצע הראש. והנה החיוורתין דבגולגלתא דע"ק מתפשט לגולגלתא דז"א לתקנא רישא וכמש"ל (קכח ע"ב), והוא גניז ביסוד דז"א. ונשמתינ דישראל, ה"ה גולגלתין דלתתא עאלין בחושבנא תחות שרביטא ה"ה היסוד הנ"ל, שכן שם הוא שורש זרע ישראל. עוד – מד' החיוורתין המתפשטים לאחורי העורף דע"ק מתפשטים תחילה לגולגלתא דז"א ומשם לשאר גולגלתין דלתתא¹⁰²³ (ב"ע קנג ע"א), והאי בקע אנר אוראותא אשתכח מניה לעתיק יומין.

אחר שביאר את עניין כתר דז"א שהוא גולגלתא שלו מפרש הג' מוחין חב"ד שבו (ב"ע קנג ע"א). בחללא דגולגלתא ג' חללין אשתכחו דשרייא מוחא בהו – ה"ה חב"ד¹⁰²⁴ דז"א הנמצאים בגולגלתא דז"א בתיקון הראשון דתיקוני גולגלתא דז"א, הרי הם כנגד אותיות יה"ו (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה תלת). כאן מתבאר שהטלא דבדולחא הנ"ל היורד מהרישא חוורא ממשיך לז"א ולא לאר"א¹⁰²⁵ (בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה ונ"ל). בזה נשתנה ז"א מע"ק, שכן ע"ק הוא בחד חללא וחד מו"ס בגויה, אלא ששם סתימין ג' מוחין ובבחי' שורש השרשים, בג' הויר"ת דביה, ואילו בז"א, בו מושרשת עיקר ההנהגה של התחתונים, מתחלק חללא דגולגלתא לג' קוין ה"ה הנהגות חד"ר. והנה נה"י דאר"א נכנסים בז"א, ובהם מתלבשים המוחין שלו ונעשים בז"א לעצם מעצמיו ממש ומתרוקנים מן האור שלהם, שכן אורות נה"י שלהם עולים למעלה מן הפרסה וכליהם נותרים ריקנים והיינו ג' החללים, בהם נכנסים המוחין דז"א, וז"ש 'ושריא בהו מוחא'. ואמנם לעולם אין ז"א נותר ללא הארה מנה"י דאימא במוחיו הן בעשיית מוחיו והן בגידולם ע"י התלבשות. והנה אפילו בהיות ז"א בסוד העיבור בקטנות גמורה נכנסים בו עכ"פ חיצוניות דנה"י דאימא דהיינו נה"י דנה"י, והן מהווים את הנה"י דהמוחין דז"א. עכ"פ עולה מכל הנ"ל שראש ז"א נוצר מנה"י דאימא. נמצא שלעולם יש בראש ז"א ג' חללים כנגד נה"י הנ"ל, ובהם מצויים המוחין. והנה כן הוא אף בחוש הראות, שתיכף לאחר גמר ציור הולד יש בו את כל הדברים האלה דהיינו חללים ומוחין. ולכן אמר כאן ג' חללים אשתכחו כו" דהיינו שהם נמצאים תמיד ואין חסרים לעולם (ב"ע קנג ע"א). וקרומא דקיק חפייא עלייהו – כאן מתבאר שישנו חסרון בקרומא דז"א, שכן הוא "דקיק" וממילא עלול הוא ליפסק, דהיינו שיצא לא שלם ולכן לעתים יוצא אור המוחין לחוץ. משא"כ בקרומא דא"א שמבאר לקמן שהוא "קשישא סתימא", ובבחינה זו אין שום יציאת אור שלא על ידי זיכוך¹⁰²⁶ (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה וכל אלו). בכל דבר יש שלש בחינות, ה"ה אורות, ניצוצות וכלים. והנה במוחין הכלים הינם ג' חללי גולגלתא הנעשים מנה"י דתבונה כנ"ל, מהניצוצין נעשו ג' הקרומין, והם משמות אלקים, דינים, ואורות דז"א ה"ה ההויר"ת דהיינו המוחין הפנימיים. והנה מכיוון שהקרומין הם משם אלקים לכן הם חפייין על מוחא בסוד קו המדה, כדי שלא יתפשטו המוחין בגופא יותר מדאי ואז יתבטל ח"ו ממציאותו (ב"ע קנג ע"א). אבל לא קרומא קשישא סתימא כעתיק יומין, ובגין דא האי מוחא אתפשט ונהיר (ס"א ונפיק) לתלתין ותריין שבילין – ז"ס ל"ב אלקים דעובדא דבראשית ה"ה ל"ב השבילין הנפתחים ע"י הקרומים, ששורשם הוא משמות אלקים, וענין אלו ל"ב השבילין דחכמה הוא דבהון נהיר לליבא ה"ה בינה (כמ"ש חז"ל הלב

¹⁰²³ ע"י בהגר"א על ספד"צ יא ע"ג ד"ה בחיזו.

¹⁰²⁴ דהיינו ג' החללים הנזכרים כאן.

¹⁰²⁵ ע"י בהגר"א על ספד"צ יב ע"א ד"ה וז"ס ויעבור.

¹⁰²⁶ ע"י בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה.

מחיר האדרא

מבין (ברכות סא ע"א)). ולכן דווקא בז"א הוא שבינה היא בחיבורא עם חכמה, שכן איהי נהירא מל"ב שבילין אילין, משא"כ במור"ס דע"ק דלא אתפתח הבינה שלו ונשארה בגלגלתא בחיבורא חדא אלא שהיא ירדה בגרון (ב"ע קנג ע"א). הה"ד (בראשית ב) ונהר יוצא מעדן – "עדן" הוא כינוי לחכמה. וכאן הוא עניין לחכמה דז"א, וגן הוא כינוי לבינה, לכן הנהירו דל"ב שבילין באים להשקות את הגן (ב"ע קנג ע"א).

אחר שביאר את ג' המוחין בכללות מפרשם בפרטות (ב"ע קנג ע"א). ותאנא בתלת חללין דגולגלתא מוחא שרייא מחללא חד מתבקע ¹⁰²⁷(ס"א ומתפשט) חד מבועא לד' סטריין – מידת חכמה כוללת את כל שם הוי"ה, והיא כוללת את ד' המוחין ה"ה חו"ב וחו"ג, וכולם נכללים באות יו"ד שבשם הוי"ה ב"ה (ב"ע קנג ע"א). ונפיק מההוא מוחא דשרייא בהאי חללא תלתין ותרין שבילין רוחין דחכמתא.

¹⁰²⁸מחללא תניינא מתבקע ומתפשט חד מבועא אחרא – דהיינו מוח בינה הרי הוא אות ה' ראשונה של שם הוי"ה ב"ה. והנה בחכמה המידות הינם בכלילות ג' קוי ההנהגה, בג' קוצין של הוי"ד¹⁰²⁹, ובהיותם בבינה נעשו מיודיין ווי"ן (באות ה' יש ג' ווי"ן) ע"י אתפתחא דל"ב שבילין והנהר היוצא מעדן שהוא בבחינת ו' דנפיק מי¹⁰³⁰. והנה בכללות אצילות אימא מתפשטת בפנימיות ז"א, ואילו אבא לגבי ז"א אינו אלא בבחי' אור מקיף בבחי' חיה. לכן בחכמה הוא ברזא דיו"ד מכיוון שהוא לא באתפשטותא, ואינו אלא מקורא דמבועא, משא"כ בינה המתפשטת וברזא דו', שהרי פתיחת יסוד דבינה הוא ע"י יסוד דחכמה. ולכן היא מכונה מפתחא¹⁰³¹, וז"ש (אח"כ, עיי"ש) ומתפתחין וכו' (ב"ע קנג ע"ב). ומתפתחין ו' תרעין מאלין ו' תרעין אתאחדן ו' יומין דאורייתא ו' שנין דיובלא – ז' שמיטות הם כנגד מ"ט שערי בינה שכן הם ז' פעמים ז'. ובשנה הנ' אזי סלקין לשער הנ' דיסוד אימא ואבא, ואז הוא מכונה "יובל" שכן אז אפיק עבדין לחירו (ב"ע קנד ע"א). ו' אלף דרין דזמין קב"ה לאתבא רוחיה ליה ולשרייא ביה – אלו הם כל הנשמות שיתעלו שם לשרשם, שכן אז יהיה חרבן עולם הו"ק¹⁰³² (ב"ע קנד ע"א).

בחללא תליתאה נפקין אלף אלפין אדרין ואכסדראין – דהיינו הדעת (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד ד"ה ומלך הראשון וכן ט ע"ג ד"ה שתא אלפי). אָלְף הוא

¹⁰²⁷ ב"ע קנג ע"א לא גורס את המוסגר.

¹⁰²⁸ בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד גורס בחללא בתליתאה וממילא לכאורה נראה שגם כאן יסבור לגרוס כן וצ"ע.

¹⁰²⁹ עי' זהר בלק רג ע"ב: כל יחודא שלים הכא איהו יי' אלקינו יי' דהא רזא דיליה מראש צורים איהו ואתייחד ברישא בגזעא ושבילא יי' דא רישא עלאה אוריא דסלקא אלקינו דא גזעא דאתמר גזע ישי יי' דא שבילא דלתתא ועל רזא דא אתייחד ביה כדקא יאות. עי' שער מאמרי רשב"י ה ע"ב דהיינו שלש טיפין דאזדרקו מן מוחא נמשכים מן ג' מוחין חכמה ובינה ודעת הנז' באדרא רבא, ונרמזים ביו"ד עצמה על שלשת חלקיה: קוצא לעילא, קוצא לתתא וג"ו (נ"א ושוריק) באמצעיתא. והיינו "רישא וגזעא ושבילא" הנז' בפ' בלק בדף ר"ג סוף ע"ב. ועי' יהל אור ח"א ז' ע"ב וז"ל, באות יו"ד אית ביה קוצא וגזעא ושבילא קוצא הוא קוץ העליון, גזעא גוף היר"ד, ושבילא קוץ התחתון, ולכן ביו"ד התחברות כל ג"ר, כי גזעא גוף היר"ד הוא חכמה, ובקוצא נקשר כתר עליון, ובשביל התחתון בינה, והוא נעוץ בינה בה"א של השם שהוא קוץ הימין של ה"א שהוא י' כידוע, עכ"ל.

¹⁰³⁰ עי' בת"ז ל"ז ע"א: ולית נימא ונימא דשערה דעתיקא קדישא דלא נפקא ממבועא עלאה, והאי נימא איהו ו' מבועא דיליה ו' דסלקא באוריא עד אין סוף ונחתא עד אין תכלית.

¹⁰³¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ט"ו ע"ג ד"ה ואמר דהא וז"ל, שדעת גנוז באימא וממנה יצא כמ"ש בפ' משפטים שם (קכג ע"א) וההוא דעת גניז באימא כו' כמו עובר בבטן אמו וע"י אתפתחת שהוא בוכרא דילה כמש"ל והוא פטר רחם דילה והוא המפתח דפתח לה וסתים לה, עכ"ל. ועי' בהגר"א על ת"ז כ ע"ב שיסוד דאבא היינו הדעת המתפשט עד מוחין דז"א.

¹⁰³² עי' בהגר"א על ספד"צ יא ע"א ד"ה שביעאה עליהו.

מחיר האדרא

כיננו לדעת¹⁰³³ שכן יש בו אלף אדרין (שם כג ע"ד ד"ה ה"א ה"י). מוח הדעת הוא כנגד האות ו' שבשם הוי"ה ב"ה, ומניה נפקין אלף אלפין אדרין ואכסדרין שכן בו יש ב' עטרין חו"ג, והוא עיקר בניינא דגופא ע"י התפשטותו בו, והיינו אברים דז"א ונוק' הנבנים בכל סידורי ההנהגה (ב"ע קנד ע"א). "אדרין" הוא כינוי לעטרין דחסדים, שכן תרגומו הוא גורן, וכמו שגורן הוא מקום אסיפת התבואה, ושם הוא נידוש כך שהפסולת מתבררת לבר והאוכל נשמר לאוצר לשם אכילת בני אדם. "אכסדרין" הוא כינוי לעט' דגבורות שכן אכסדרא אינה בית דירה בפ"ע אלא הוא הקיטון העומד לפני הבית ומצד עצמו אינו כלום, ותיקונו הוא להקרא ע"ש הבית ע"י התחברו עמו, כמו כן בעניין עטרין דגבורות שהם הולכים לנוק', והרי היא מצד עצמה לית לה מגרמה כלום (זהר וישב קפא ע"א) ואין תיקונה אלא בהתחברותה לדכר ע"י טיפה דחסדים. והם הכלים של הדעת (ב"ע קנד ע"ב). הם אלף אדרין ואכסדרין שכן הם ב' עטרין דגניזין בא"א (פת"ש שבירה יט). דדעתא שרייא עלייהו – כלומר שכל חילוקי האברים שבתוך הכלים הנ"ל, הוא בבחינת גופא בלבד, משא"כ נשמתא שממלאה את הגוף בכל אבר ואבר רק לפי הכנתו אמנם היא עצמה מציאות אחת פשוטה ללא חילוק¹⁰³⁴ (ב"ע קנד ע"ב). ודרי בהו – כנשמה הדרה בגוף (ב"ע קנד ע"ב). והאי חללא שרי¹⁰³⁵ חלליה (ס"א מדוריה) בין האי חללא ובין האי חללא – חלל הג' של המוח הוא ממוצע נגד מקומות ב' החללים הראשונים, ומקומו הוא באחורי הראש. וכן הוא הדעת, הרי הוא הקו האמצעי שבין חו"ב ומזווגם, ולכן הוא עצמו כלול מב' עטרין חו"ג ימינא ושמאלא (ב"ע קנד ע"ב). ואתמליין מתרין סטרין כל אינון אדרין – ר"ל שאדרין הם הכלים דאתבנו בז"א לקבל בהם הדעת (ב"ע קנד ע"ב). הה"ד (משלי כד) וברעת חדרים ימלאו ואילין ג' מתפשטין בכל גופא – כאן מוכיח שהמוחין מתפשטים בכל גופא. והנה גם בע"ק נראה כעין זה, שכן הם מתפשטים מהג"ר לכל הגוף דע"ק להוריד מוחין לז"א (בהגר"א על ספד"צ כא ע"ב ד"ה מתפשטין). הדעת כולל את כל הו"ק והוא שרשם שבראש וכן מתפשט כענף בגוף (בהגר"א על ספד"צ יד ע"ד ד"ה שתא)¹⁰³⁶. אע"פ שבראש נותרים רק הדעת המתפשט וח"ב אמנם דעת תחתון כולל חב"ד (ב"ע קנד ע"ב¹⁰³⁷). להאי סטרא ולהאי סטרא – הרי הוא ב' עטרין דדעת הכוללים את ג' המוחין וכמש"ל. העטרין מתפשטים בכל הגוף בימינא ושמאלא (ב"ע קנה ע"א). ובאינון אחיד כל גופא – שכן כל קיומא דגופא אינו אלא ע"י מוחין, וכן קישורא של פרטי ז"ת א' לשני הוא ע"י מוחין, ולכן אמר דבהו אחיד גופא. ואכן בעולם התוהו שם לא היו מוחין נתפרדו אתוון ולא היו קשורים זב"ז בבחי' פרצוף. (ב"ע קנה ע"א). ואחיד בהו גופא מכל סטרין ובכל גופא אתפשטין ואשתכחין – לא זו בלבד שבכללות היו המוחין מתערבין בהם, אלא הם מאירים אפילו בכל פרטי איבריהם, שכן אין לך בחי' בכל הגוף שאין בו הארת ג' המוחין הנ"ל, שכן בלעדי זה אין להם חיות כלל (ב"ע קנה ע"א).

אחר שביאר את כללות עניין גלגלתא דז"א, הכתר שלו וג' מוחין חב"ד, בא לפרש את האורות שיצאו ע"י בקיעת המוחין לחוץ. ומתחיל בשערות הגלגלתא, שהם היותר עליונים ותליין בגלגלתא בכתר. והנה יש ג' מיני שערות (ע"י לקמן ד"ה יתבין קוצין) ה"ה קוצין נימין ושערות, ומתחיל כאן בשערות הגדולות, ומספר השערות הוא כפי מספר שיעורי האורות הנמצאים במוחין. ויעויין לקמן דהשערות הם אוכמין וטעמו הוא כי שם הוא מקום אחיזת הקליפות ובסוד מש"כ

¹⁰³³ במקום הכתר.

¹⁰³⁴ ע"י מקור לענין זה בע"ח שער העיבורים פרק ד' אות ג'.

¹⁰³⁵ ב"ע קנד ע"ב אינו גורס 'חלליה' וגם לא את המוסגר.

¹⁰³⁶ ע"י בהגר"א על ספד"צ יח ע"ג ד"ה ואמר.

¹⁰³⁷ ע"י מקור נאמן לדבריו בבהגר"א בס"י ד ע"ד.

מחיר האדירה

חז"ל האי שחור אדום הוא אלא שלקה (נדה יט ע"א)¹⁰³⁸, כלומר כידוע שאדום הוא הצבע המרמז לדינים, והשחור בכללו (ב"ע קנה ע"ב). תאנא בגולגלתא דרישא אלקא אלפי רבוא ורבוא רבבן קוצי דשערי אוכמן ומסתבכין דא בדא ומתערבין דא בדא – זהו חיסרון בז"א לגבי א"א, שנימין דז"א אינם דוחין את החיצונים משא"כ בא"א (בהגר"א על ספד"צ ד ע"ג ד"ה מתקלא, וכן ה ע"ג ד"ה עמר נקי, וכן בהגר"א על תיקו"ז קמג ע"א אדהכי). פי' עניין הסיבוך, שכן בו נאחזים טהורים וטמאים כאחד, והן מתפרשין לכמה מדריגות כידוע, כמה מיני רחמים וכמה מיני דינים ומארי מתקלא (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ד ד"ה וענין הסיבוך¹⁰³⁹). כאן השערות תלויים על גבי האזנים כדי שלא יוכל לשמוע (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה אוכמן), השערות של ז"א אינם בסידור נכון כמו בע"ק. טעם הדבר, שכן בז"א השערות מסתבכין מכח יניקת הקליפות דאזלין בערבוביא וכמו שהיה בעולם התוהו, שכל אחד מהם היה נכנס בגבול חבירו ולוקח את האורות של חבירו (ע"ז נקודות ה). והנה כתוב כאן גם ש"מסתבכים" וגם ש"מתערבין" לרמוז שא' הוא בקדושה בכלילות האותיות וכדלקמן, והב' הוא בקלי' דאחידן בהו (ב"ע קנו ע"א). כאן הוא השורש של הנהגת צדיק ורע לו, וכל מה שנראה עיוות הדין (פת"ש א"א יד). ולית חושבנא לנימין – דהיינו כל ההנהגות דכלילן במוחין, הרי הם כל פיקודין דאורייתא שאין להם גבול (ב"ע קנו ע"א). וז"ס מאמרם ז"ל "תילי תילי הלכות על כל קוץ וקוץ" (מנחות כט ע"ב) (ב"ע קנח ע"א). דכל קוצא וקוצא דאחידן בהון דכיין ומסאבן – כאן מתבאר החסרון המצוי בשערות הראש דז"א (בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ג ד"ה ואבא), שכן יש כאן עירבוב של רחמים, דינים, ומארי מתקלא¹⁰⁴⁰ (בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ד ד"ה וענין הסיבוך). וז"ס נשמות ישראל¹⁰⁴¹ דאתיין מסט' דקדושה ונמשכים מג' מוחין חב"ד, ובסוד מאמה"כ "רק עם חכם ונבון כו'" (דברים ד ו)¹⁰⁴². והנה מש"כ שהם "מסאבן" הוא מחמת הקלי' דאחידן בהו, משם יונקים גם נפשין דא"ה (ב"ע קנו ע"א). לכן כאן הוא שורש המציאות של יצר הטוב ויצר הרע, וכן מלאכים לטוב ולרע. והרע הוא שורש לכחות הטומאה (פת"ש גדלות דז"א נו). ומכאן אתאחדין טעמי אורייתא בדכיא ומסאבא בכל אינון סטריין דאינון מסאבן – השערות המה כנגד אותיות התורה, ומכח בחינה זו הוא שכל התורה היא בדכיו ובמסאבו, את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו, בבחי' טמא וטהור, כשר ופסול, אסור ומותר¹⁰⁴³ וכ"ז כדי לאסתמרא מסט"א. ולכן יש צורך לתקן השערות דז"א כדי שלא ינקו מהם הקלי' (ב"ע קנו ע"א).

יתבין קוצי מסתבכין ותקיפין – שערות דז"א מתחלקות לג' חלקים (שענה"כ ציצית ב): א' השערות עצמם, והם אריכין ומתפשטין עד כתר רחל¹⁰⁴⁴. ב' הנימין המתפשטים עד כתר לאה בלבד, והם מבחי' יניקה. ג' קוצין תקיפין הבאים מבחי' גדלות, והם דינים גמורים אשר אין מקומם אלא על ראש ז"א בלבד (כלומר אותם השערות היושבות על הגלגלתא ולא מתפשטין כלל), ומבאר כאן שאלו האחרונים

¹⁰³⁸ לשון זו של חז"ל מובאת בבהגר"א על ספד"צ כ" ע"א ד"ה חד רגשא, וכן בשער מאמרי רשב"י, ועי' ב"ע קסט ע"ב, שאורות המאירים דרך נקבי הראש באים מבקיעת המוחין בלבד, ולכן כאן על אף שהם "שערין אוכמן", אעפ"כ הם אינם אלא שורש הקלי' מסט' דקדושה.

¹⁰³⁹ ע"ש בדברינו.

¹⁰⁴⁰ לשון זה מובאת לקמן ד"ה תנא בכל קוצא.

¹⁰⁴¹ שורשם בז"א.

¹⁰⁴² צ"ע לכאורה, שהרי אין מבואר בפסוק זה כי אם רמז לחכמה ובינה (חכם ונבון) והיכן רמז כאן לדעת. ואולי צ"ל שעיקר הראיה היא מזה שהעם שייך לב' הצדדים חו"ב כאחד, וממילא נכלל בהם דעת.

¹⁰⁴³ עי' פת"ש נתיב א"א פתח כ"ו שו' בחי' אלו טמא וטהור וכו' הם מרמזים לו"ק.

¹⁰⁴⁴ ולכאורה צ"ל שהם בבחינת עיבור.

מחיר האדרא

הם תקיפין (ב"ע קנח ע"א). מנהון שעיעין ומנהון תקיפין ובכל קוצא וקוצא יתבין נימין תלין על תלין מתלהטן ותליין כגיבר תקיף – כלומר שאפילו הנימין, הבאים מבחי' יניקה שהם שעיעין קצת, אף הם כלולים בקוצין. והם הגבורות שכן שערות דגלגלתא דע"ק הם מגבורה דרדל"א. אמנם ברדל"א הם חיורין, אבל עכ"פ שורש הדינים נמצא שם, ואילו בז"א כבר נתגלו כגבורות ממש עד כדי כך שהקלי' יונקים מהם (ב"ע קנח ע"א). מארי נצח קרבין – כל דבר נכרת בשורשו¹⁰⁴⁵ ולכן מהם נענשים הרשעים (ב"ע קנח ע"א). כלומר, ששורש מציאות הרשעים הוא בשורשי הדינים הרי הם השערות הנזכרים כאן. ממילא מכיוון ששורש מציאות הרע הוא ג"כ שורש הדין אזי נמצינו למידים שהשערות הוא ג"כ מקום הכרתתם של הרשעים. וכאשר כורתים אותם משרשם אזי ממילא אין להם מציאות כלל. בתקונא יאה בתקונא שפירא – השערות הם יופי לאדם¹⁰⁴⁶. וכיון שכל תיקוני ז"א הם דינים, שכן ז"א נקרא אלקים לקיבליה דע"ק¹⁰⁴⁷. א"כ השערות שהם "נצחי קרבא" וכו"ל, הם גופא היופי שלו, וכעין הבחור שיופיו הוא בכך שיוצא למלחמה, וכמ"ש "תפארת בחורים כחם" (משלי כ ט), ומקרא זה קאי על ז"א דווקא¹⁰⁴⁸ (ב"ע קנט ע"א). תקיפא (בחור בארזים) רברבין ותקיפין הה"ד (שיר

(ב) בחור בארזים – "תקיפא" להלחם עם הסט"א (ב"ע קנט ע"א).

מתתקנין קוצין דשערי ותליין תלין על תלין מהאי סטרא להאי סטרא על גולגלתא הה"ד (שם) קווצותיו תלתלים – ב' הפאות דז"א הרי הם ב' שמות אלקים¹⁰⁴⁹ (ב"ע קנט ע"א). ותאנא יתבין תלי תלין משום דמשיכין ממבועין סגיאין דתלת רהטי מוחא ממבועא דחללא חד דגולגלתא – כאן מתבאר החילוק בין שערות א"א לשערות ז"א, שבא"א השערות יוצאות ממוחא חדא ואילו בז"א הם יוצאים מג' המוחין (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ב ד"ה עמר נקי). כל חללא כולל כמה מבועין, שכן ממוח חכמה נפתחין ל"ב שבילין, וממוח בינה נ' שערים, וממוח דעת אלף אלפין אדרין ואכסדרין. 'חללא חד דגולגלתא' היינו חללא דחכמה, 'מבועא' הוא המוח שבתוך החלל אשר משם נמשך האור לפנימיות השערות (ב"ע קנט ע"ב). אתמשיכין שערי במשיכותא – ר"ל שהם נמשכים למעלה בסוד אור מקיף על ראש ז"א, שכן חכמה הוא אור מקיף (ב"ע קנט ע"ב). ומתעבדין תלין דתליין מכמה מבועין דאתמשיכין מהאי חללא – פי' "כמה מבועין" מל"ב שבילין דחכמתא (ב"ע קנט ע"ב).

מחללא תניינא – בינה (ב"ע קנט ע"ב). נפקי חמשיין מבועין ואתמשיכין שערי מאינון מבועין במשיכותא – מכפל הלשון (אתמשיכין במשיכותא) נרמז שורש לדברי האריז"ל (פע"ח תפילין יב. שעה"כ ציצית פרק ב) שהמבועים נמשכים עד לראש לאה¹⁰⁵⁰ (ב"ע קנט ע"ב). ואתעבדין תלין דתליין ומתערבין בקוצין אחרנין – פי' בשרשם של השערות הנמצא בתוך הגלגלתא הם אכן מתערבים בז"א, אמנם

¹⁰⁴⁵ עי' לעיל הערה 244.

¹⁰⁴⁶ עי' ב"ע לט ע"ב וז"ל, תיקונא יאה היא מצד השערות עצמם שהם מתגלים וזה יופיים של השערות, ומבוע הנמשך תוך השערות הם נעלמים ואינם מתגלים, ועליהם נאמר תיקונא שפירא, והם מחפין על גלגלתא דמכסין על החיורתי דגלגלתא שלא יתגלו כי אם דרך משיכו דשערות.

¹⁰⁴⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ג ד"ה ועיקר וז"ל ז"א שהוא נקרא אלקים נגד ע"ק, כמ"ש בא"ר (דף קמא ע"ב) רזא דע"ק ורזא דז"א כו' תרין שמהן דאתקרי שם מלא ה' אלקים.

¹⁰⁴⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ כ"ה ע"א ד"ה והכל תלוי.

¹⁰⁴⁹ עי' ע"ח א"א י"א, ועי' שעה"כ פ' ע"ד ש"ב' שמות אלקים" האלה הינם דינים והוא הפך שם הו"ה ב"ה שהוא רחמים, ועי' פת"ש א"א פתח מו, שזהו שורש הדיקנא, אמנם שם מבאר את כל זה לעניין א"א, ואילו כאן מבאר זאת בז"א.

¹⁰⁵⁰ לא הבנתי בעניי מהו הקשר בין הרמז להנלמד והי"ע.

מחיר האדרא

ככל שהם נמשכים יותר למטה יותר ניכר החילוק בין שיערה א' לשניה (ב"ע קנט ע"ב).

מחללא תליתאה נפקי אלף אלפין אדרין ואכסדראין – זהו דעת (בהגר"א על תז"ח יח ע"ב ד"ה עד אתבסמו, וכן בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ד ד"ה ומלך הראשון). וכמו שהדעת הפנימי נמשך לאלף אלפין אדרין כן הוא בשערות (ב"ע קנט ע"ב). ואתמשכן שערי במשיכותא מכלהו¹⁰⁵¹ (ומתעבידן תלין על תלין ומתערבין בקוצין אחרנין) ובג"כ אינון קוצין תלין על תלין – אע"ג שהם נמשכים יותר משאר שערות, עכ"ז בגלגלתא הם מעורבים (ב"ע קנט ע"ב).

ובללו משיכן – אור כל ג' המוחין נמשך, אלא שבמדריגותם ובשיעור המשכתם הוא שהם חלוקים. וכן הוא בשערות היוצאים מבחינתם (ב"ע קנט ע"ב). דאתמשכן מג' חללין דמוחא דגולגלתא וכל אינון נימין וכל אינון קוצי תליין וחפיין לסטרא דאודנין – כאן מתבאר כי בז"א השערות מעכבות את השמיעה משא"כ בא"א (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה אוכמין), והכוונה לב' הפיאות שלו המתפשטים לתתא ומכסין על האודנין. וביאור הענין, כי תיקון האודנין הוא למשמע צלותין (ת"ז לב ע"ב) ולהבחין בין טב לביש (אד"ז רצד ע"ב). וכשיש קטרוג, אזי הדינים גורמים שהתפילות אינן נשמעות וכמ"ש "סכותא בענן לך מעבור תפלה" (איכה ג כד), והוא סוד כיסוי האודנין ע"י השערות, שהם דינים תקיפין, והמה המכונים ענן וכמ"ש מיום שחרב בהמ"ק נפסקה חומת ברזל כו' (ברכות לב ע"ב). והנה תיקונא דלהון הוא לאעברא שערי מעל אודנין (אד"ז רצג ע"א) ולסלקא לון לאחור על העורף כדי לבסס את הקליפות שאחידן שם ומתמתקים בשורשם. ואז האודנין פתיחין והתפלות עולות. והענין, כי באודנין הוא מקום פתח הארת הבינה דמוחין ובבחינת שם ס"ג ה"ה בגי' אוזן (ב"ע קנט ע"ב). לפי שהאודנין הינם הפתח לחללי מוחא, בע"כ שאם התפילה נכנסת לאזנים הרי שפשוט שעיקר התפילה הוא הכוונה בה (פת"ש גדלות דז"א נז). ובג"כ כתיב (דניאל ט) הטה אלקי אונך ושמע – כלומר שתבער את השערות מעל האודנין ותשמע את התפלות כידוע, והנה על אף שעיקר הארת האוזן הוא מבינה בבחינת שם ס"ג, מ"מ כל ג' המוחין נכללים בו והיינו ג' שמות הוי"ה ובגי' אזנך. והנה אף על גב ששערות הגלגלתא הינם דינים, מ"מ גם חסד נכלל שם, שכן כל התיקונים דז"א הולכים בבחי' חו"ג¹⁰⁵². ולכן מתגלים השערות בב' פיאות ימין ושמאל (ב"ע קנט ע"ב).¹⁰⁵³ ובהאי תלין תליין (נ"א ובהאי תליין) ימינא ושמאלא נהורא וחשוכא רחמי ודינא – כלל כאן את כל ו"ק דז"א: ימין ושמאל כנגד חו"ג, נהורא וחשוכא כנגד נו"ה, ורחמי ודינא כנגד ת"ת ויסוד (ב"ע קנט ע"ב). וכל ימינא ושמאלא תלי בהאי ולא בעתיקא – חילוק זה שבין א"א לז"א הוא באופן כללי. אמנם עיקר גילוי הדינים הוא רק בנוק', אלא שגילוי הדינים הזו תלוי בז"א, שכן הנוק' מקבלת מז"א את עט' דגבורות מאחורי חדוי דנקיב תמן¹⁰⁵⁴ (ב"ע קס ע"א).

בפלגותא דשערי אתחזי חד אורחא דקיק דמתאחדא מההוא ארחא דעתיק יומין¹⁰⁵⁵ – זהו שורש צבא השמים וגילוי הקק"ק שנתגלה במזל העליון כמובא לעיל (קלד ע"א). כלומר הפלגותא היא דרגא דצדיק ברי"ת הרי הוא בגי' תרי"ג

¹⁰⁵¹ ב"ע קנט ע"ב גורס את המוסגר.

¹⁰⁵² ולכן השם השייך לתיקון ז"א הוא הוי"ה אלקים כנגד שיתוף הרחמים והדין. וב' השמות האלו יחד מכונים "שמה שלים" שכן על ידיו נתקן ז"א ונשלם.

¹⁰⁵³ הב"ע קנט ע"ב גורס את המוסגר.

¹⁰⁵⁴ עי' לקמן מים אדירים עא, ועי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"ג ד"ה ואמר לשון.

¹⁰⁵⁵ עי' בהגר"א על ת"ז קמג ע"א ד"ה בשערא.

מחיר האדרא

(עם הכולל), ועומד הוא בין הצבאות¹⁰⁵⁶ והיינו המשך מאמה"כ "מלא כל כו"¹⁰⁵⁷ (בהגר"א על תיקו"ז קמא ע"ג ד"ה תלת ווין). בז"א הארחא הוא ארחא דקיק, פי' זעיר וקצר, והוא מתאחדא בהוא ארחא דעתיק יומין (ב"ע קס ע"א)¹⁰⁵⁸. כל התיקונים הנמצאים בע"ק יש דוגמתם בז"א, אלא שיש קצת שינויים ביניהם כמבואר, וכמו שבפלגותא דשערי דגלגלתא דע"ק יש חד ארחא וכמו כן יש חד ארחא בז"א. של ע"ק הוא שורש לשל ז"א כמש"ל¹⁰⁵⁹, וחלוקתה לתרי"ג הוא מכיוון שבשערות גלגלתא דז"א הוא שורש לכל אתון דאורייתא, רזין דאורייתא וטעמי אורייתא. ודוק בלשון האידרא, שלמעלה (קכט ע"א) כאשר עסק בע"ק אמר "אזיל חד ארחא", ואילו כאן בז"א נקט בלשון "אתחזי", שכן אין גילוי לתיקוני ע"ק אלא מצד "דאזיל" כלומר לאתפשטא לתתא בז"א, וממילא פשוט האי דנקט בז"א בלשון "אתחזי", שכן כאן באמת ישלו גילוי. (ב"ע קס ע"א)¹⁰⁶⁰. ומההוא ארחא אתפרשין שית מאה ותליסר ארחין – ששרשו מהע"ר עלמין (ע"י לעיל קלה ע"ב) המאירים כאן (בהגר"א על תיקו"ז סא ע"ג ד"ה כזרע), השערות המה כינוי לטעמי המצוות של התורה, והמצוות עצמם מכונים ארחין כעניין מאמה"כ "והלכת בדרכיו" (דברים כח ט), שכן המצוות המה אורחין ושבילין דקוב"ה אנהיג בהון עלמא, ופלגותא דשערי הרי הוא השביל שבין השערות¹⁰⁶¹ הכולל את כל תרי"ג המצוות כאחד. והנה תכלית כל ענייני מצוות התורה הוא כדי להעלות את ז"א למעלה עד לע"ק, שכן כלל תיקון העולם אינו אלא להשרישו בע"ק (ב"ע קס ע"א). דאתפלגין בארחין דפקודי דאורייתא דכתיב (תהלים כה) כל ארחות יי' חסד ואמת – ז"א נקרא הוי"ה סתם בכל התורה כולה. אמנם אליבא דאמת עיקר שם הוי"ה הוא בע"ק וז"א אקרי אלקים לקבליה¹⁰⁶² (ב"ע קס ע"א). אלו תרי"ג הארחין מתעלים למעלה לארחא דע"ק, שכן שם הוא חסד עילאה, חיוורא דגלגלתא ולכן הוא מכונה "חסד" בלשון הכתוב ואילו ע"ק הוא "אמת"¹⁰⁶³ (ב"ע קס ע"ב). לנוצרי בריתו ועדותיו – ע"י תרי"ג מצוות ה"ה ברי"ת בגי' (עה"כ), שכן מצות מילה שקולה כנגד כל תרי"ג המצוות, באופן שהברית היא הכלל והתרי"ג הם פרטיו, דוגמת ההוא ארחא דמתפרשין מיניה תרי"ג ארחין הכלולים בהוא ארחא בכללא חדא, וז"ש 'לנוצרי בריתו כו'. הנה לעולם ביסוד מתגלה טיפת החסד דגניז בגו ההוא אמה, וכן ממש ההוא ארחא אתאחדא בארחא דעתיקא ששם הוא חסד עילאה חיוורא דגלגלתא (ב"ע קס ע"ב).

תנא בכל קוצא וקוצא מתאחדן אלף אלפין מארי דיבבא ויללה – זהו דעת (בהגר"א על תז"ח יח ע"ב ד"ה עד אתבסמו) הקליפות יונקים מן השערות והם הנקראים מארי דיבבא ויללא¹⁰⁶⁴ דאתיין מסטרא דגבורא תקיפא (ב"ע קס ע"ב). דתליין בכל קוצא וקוצא מאינן תקיפין – מסט' דגבורות (ב"ע קס ע"ב). ומאינן שעיעין מאריהון דמתקלא – הם "שעיעין" מסט' דחסד, ומהם יונקים "מאריהון דמתקלא" דאתיין מבחי' עולם התיקון ששורשו הוא המתקלא דאתבסמו בסט'

¹⁰⁵⁶ דהיינו היסוד שבין נו"ה.

¹⁰⁵⁷ הרי הוא הפסוק המורה על הארת דעה עלאה שבתוך כל הדברים הגשמיים.

¹⁰⁵⁸ ע"י פת"ש גדלות דז"א נח וצ"ע אם כוונתו כאן לשיער או לחוורא.

¹⁰⁵⁹ דף קכ"ט ע"א ד"ה האי ארחא אתפרש לתרי"ג וכו'.

¹⁰⁶⁰ ע"י פת"ש גדלות דז"א נח וצ"ע אם כוונתו כאן לשיער או לחוורא.

¹⁰⁶¹ וזאת למודעי, בב"ע עצמו הדברים אינם מובנים כה"צ, וע"כ קצת הגהתי כאן את לשון הרב למען ירוץ המעיין ויבין את עיקרי הדברים. עכ"פ כל הרוצה לעמוד על דברי הרב עצמו לבדקם אנא יעשה זאת, וה' ישמרני מכל מכשול וטעות.

¹⁰⁶² ע"י בהגר"א על ספד"צ א ע"ג ד"ה ועיקר וז"ל, ז"א שהוא נקרא אלקים נגד ע"ק כמ"ש בא"ר (דף קמא ע"ב) רזא דע"ק ורזא דז"א כו' תרין שמהן דאתקרי שם מלא ה' אלקים.

¹⁰⁶³ ע"י זהר תרומה קמ ע"ב: "אמת בעתיקא תליא" (וכן ע"י לעיל ב"ע מז ע"א).

¹⁰⁶⁴ ע"י לעיל הערה 674.

מחיר האדרא

דחסד¹⁰⁶⁵ (ב"ע קס ע"ב). (ס"א מאריהון דרהימותא ואיהו מתקלא בינייהו) בג"כ אית ימינא ואית שמאלא – ודלא כא"א בו אין שמאלא (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה אוכמין).

מצחא דגולגלתא אשגחותא דאשגחותא – כאשר מאיר מצחא דא"א למצחא דז"א אזי כל הרצון מתגלה ומצח ז"א מתהפך אף הוא לרצון. וכאשר הוא אינו מאיר, אזי מתגלים הדינים ע"י מצח דז"א (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ב ד"ה מצחא). תחילה מפרש את עניין האורות הבוקעים מהמצח, שכן הוא מתחיל מיד למטה מן השערות של הגולגלתא, שם הוא תחילת הבקיעה של המוחין, והללו מאירים שם בבחי' תפילין דרישא. לכן עיקר השגחתו של הקב"ה מתגלה דווקא בבחינה זו, שכן כל השגחה היא ע"י מוחין (ב"ע קס ע"ב). נקט בל' 'אשגחותא דאשגחותא' בכפל הלשון, מכיוון שכל המשגיחין על העולם נוטלים כחם משם. (ב"ע קסא ע"א). ולא מתגלייא – כשמתפשטת הארת מצחא דע"ק במצח דז"א אזי מתבטלים הדינים. והוא מ"ש כאן 'ולא מתגלייא כו', ר"ל ש מצחא דז"א אינו מתגלה לבדו בלי כלילות הארת מצחא דע"ק (ב"ע קסא ע"א). בר ההוא זמנא דצריכין חייביא לאתפקדא ולעיינא בעובדיהון – כמו שהיה בעולם התהו, שהרי אינו דומה בקיעת המוחין במצח לבקיעתם בשאר נקבים, שכן באח"ף הוא אורות הפתוחים דרך נקבים¹⁰⁶⁶, ואילו ההארה במצח הוא זיו בעלמא. לכן בז"א, שהארתו מועטת מע"ק, הוא דינא תקיפא, ואילו בע"ק הוא להיפך, שם עיקר התיקון הוא שיכנסו האורות דרך מסכים ולבושים (ב"ע קסא ע"א). ותנא כד אתגלייא האי מצחא אתערו כל מאריהון דדינא – במצח ז"א מתגלה הארת יסוד דאימא. ומכיוון שאיננו אלא הארה בעלמא הרי שדווקא עט' דגבורות של היסוד הוא שמתגלה, שכן החסדים הם יותר סתומים (ב"ע קסא ע"א). וכל עלמא בדינא אתמסר – אפילו הצדיקים שיש להם עוון כש"ה או שלא מיחו ברשעים נמסרים בידי מידת דין כאשר מתגלה מצחא דז"א¹⁰⁶⁷ (ב"ע קסב ע"א). וקלו: בר ההיא שעתא כד סליקו צלותהון דישראל – דהיינו בתפילת ציבור שאז הוא עת רצון, עד כדי כך שאפילו אם איננה כ"כ בכוונה עדיין זכות הציבור מעלה אותה לעילא. אמנם תפילת היחיד אם איננה בכוונה אזי לא סלקא לעילא¹⁰⁶⁸ (ב"ע קסב ע"א). לקמי עתיק יומין ובעי לרחמא על בני – דהיינו מצח הרצון ה"ה מצחא דע"ק. ואז יש עת רצון בעולם, והדינים מתבסמין ע"י יסוד דגניז במצחא דע"ק¹⁰⁶⁹ באותה המידה שנתבסמו הדינים דמלכין דמיתו ע"י מצח ויסוד דא"ק¹⁰⁷⁰ (ב"ע קסב ע"א).

¹⁰⁶⁵ עי' דברינו לעיל ד"ה תאנא בגולגלתא מש"כ בפי' "לית חושבנא".

¹⁰⁶⁶ נדצ"ל אורות גדולים דרך נקבים פתוחים.

¹⁰⁶⁷ עי' לעיל קכט ע"א ד"ה דמתכסיא, וצ"ע.

¹⁰⁶⁸ עי' זהר ויחי רלד ע"א: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו', רבי אבא פתח ואמר (תהלים קב יח) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, האי קרא אוקמוה, ואקשו ביה חבריאי (אלא תו אית ביה סטר קורדיטא), פנה, הקשיב מבעי ליה, או שמע, מאי פנה, אלא כל צלותין דעלמא צלותין, וצלותא דיחיד לא עאל קמי מלכא קדישא, אלא בחילא תקיפא, דעד לא עאלת ההיא צלותא לאתעטרא בדוכתה, אשגח בה קב"ה ואסתכי בה, ואסתכי בחובוי ובזכותיה דההוא בר נש, מה דלא עביד כן בצלותא דסגיאין, דצלותא דסגיאין כמה אינון צלותין דלא (מבני) מן זכאין אינון, ועאלין כלהו קמי קב"ה, ולא אשגח בחובייה, בגין כך פנה אל תפלת הערער, מהפך ואסתכי בה (בזכותיה), ואסתכי בה במה רעותא אתעביד, ומאן ההוא בר נש דצלי צלותא דא, ומאן אינון עובדוי, בגין כך ליבעי ליה לבר נש דלצלי צלותא בצבורא, מאי טעמא, בגין דלא בזה את תפלתם, אף על גב דלאו כלהו בכוונה ורעותא דלבא.

¹⁰⁶⁹ עי' אד"ז רפח ע"א, בעניין "כד פשט חד טורנא".

¹⁰⁷⁰ דבריו כאן קצת סתומים, שהרי הוא מתחיל ביסוד הגנוז במצח, ואח"כ הוא אומר תכ"ד שיש יסוד דא"ק ומצח דא"ק שמצד עצמם אינם מאוחדים במקום א'. עכ"פ מכאן משמע שדעת הב"ע הוא שהיסוד הנזכר אצל התיקון אינו היסוד שנתגלה במצח אלא יסוד של הגוף דא"ק, וכן עי' לשו"י כללים ח"א קא ע"ב שהיסוד שבתיקון יצא דרך האמה.

מחיר האדרה

גלי מצחא דרעוא דרעוין ונהיר בהאי דועיר אפיין ואשתכין דינא – כל אור הוא בסט' דחסד ה"ה האור של היום הראשון דאגניז לצדיקים ביסוד דע"י. והנה על ידי גילוי החסדים במים (בסדר של אמ"ר וק"ב ע"י ע"ח שער מ"ד ומ"ן פרק ה') אשתכין דינא (ב"ע קסב ע"א).

בהאי מצחא נפיק חד שיערא – כבר כתבנו שיעקר ההארה שבמצח דז"א הוא מגבורה דיסוד אימא המתלבש בדעת דז"א. ולכן נפיק מהמצח חד שיערא ששרשו במוח בינה, שכן אף הוא אתיא מסט' דגבורה (ב"ע קסב ע"א). השערות הם בסוד השערים של הבינה, והחד שיערא הוא השער הא' המגלה אור מבינה של החכמה העליונה הגנוזה בתורה. ביאור העניין, ישנם מ"ט שערי בינה השייכים לעולם הזה והם מלמדים על החכמות החיצוניות הנותנים מקום לכפירה רח"ל, ועל גביו קיים השער הנ' הרי הוא השער הא' הזה שכולו אמונה ופנימיות. ולעתיד לבא תתגלה חכמת התורה, הרי היא הפנימיות של החכמות החיצוניות, והיא מאירה במצח. והיינו חד שיערא דנפיק ממוחא דאפיק חמשים תרעין למצחא דמתפשט ביה. וכאשר יתגלה הזיו הזה, אזי יכירו כולם בכבוד ה' (פת"ש גדלות דז"א נד). דמתפשט ביה ממוחא דאפיק חמשים תרעין – מכיוון שאמא אתפשטת עד הוד (זהר פנחס רכג ע"ב), שכן יסוד ועט' היסוד הינן מידות הכוללות בלבד, והמה ה"ג דמתפלגין כל חד לי' ובכך עולים להיות בסוד נ' שערי בינה (ב"ע קסב ע"א). וכד אתפשט אתעביד מצחא דאשגחותא לחייבי עלמא לאינון דלא מתכספי בעובדיהון¹⁰⁷¹ – כאן כלול כל קו השמאל דהיינו בג"ה: בינה דז"א, הוד דאימא, וגבורה דע"ק. ולכן נפיק מינה שיערא לאעברא מצחא דאשגחותא לחייבי עלמין, ר"ל להעניש את הרשעים העושים עוונות באתגלייא בלא כסיפו. וממילא דווקא המה מגלים את מצחם, שכן אינם יראים מן העוונות הנרשמים במצחא דלהון¹⁰⁷², והם עזי הפנים הנמצאים בכל דור ובאים מהע"ר¹⁰⁷³ (ב"ע קסב ע"א). הה"ד (ירמיה ג) ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם – והוא שם לנוק' דסט"א, וזה קשה יותר מדכורא¹⁰⁷⁴ שכן דכורא הוא בחשאי¹⁰⁷⁵ ואילו נוק' היא באתגלייא (ב"ע קסב ע"ב).

ותניא שיערא לא קאים בהאי אתר דמצחא בגין דאתגלייא לאינון דחציפין בחובייהו – אין שם שערות מכיוון שהמצח הוא מקום של אשגחותא דכולא (ב"ע קסב ע"ב). הקליפות נאחזים בשערות הראש של ז"א, וזה גם שורש ביטולם (פת"ש גדלות דז"א נג). ושעתא דמתער קב"ה לאשתעשעא עם

¹⁰⁷¹ ע"י לעיל קכח ע"ב ד"ה חוצפה, וע"י תיקר"ז סו ע"ב: "כלבין דאינון חציפין, דאינון מלאכי חבלה". וע"י בפיוט "אתקינו סעודתא" לסעודה שלישית שם נזכרו "כלבין חציפין" שאפשר לשלוט עליהם בשעת עריכת הסעודה השלישית שכן אז מתגלית בחינת רעוא דרעוין. וע"י בהגר"א על ספד"צ יא ע"א ד"ה וכאן נשלמו דס"א הוא בחי' עקב שלהם והמה מכוונים "דרגין דחציפין" כמ"ש בזוהר (א"ר קכט ע"א) [וז"ש חז"ל בגמ' "בעקבות משיחא חוצפא יסגא" (סוטה מט ע"ב)] ואח"כ תכרת הערלה ויתגלה החסד. והנה ע"י יהל אור ח"ג ח ע"ג וז"ל ג' קליפות שור חמור כלב וכו' ושור וחמור הן ב' מדות הכוללות הכל תאוני וכעסני שהן עשו ושמעאל ס"ם ונחש וכו', ע"כ. דהיינו כאן הדעת דקל' שהיא כמו פרצוף של ג' צדדים, וכאן העמוד המאחדם.

¹⁰⁷² נזכר בזוהר חדש פ' יתרו ל"א ע"א, וע"י בהגר"א על תיקר"ז ק"מ ע"ב.

¹⁰⁷³ ע"י בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ב ד"ה לא הוו.

¹⁰⁷⁴ ובסוד יותרת הכבד וכמש"כ בהגר"א על ספד"צ ל"ו ע"ב ד"ה זנביה בפומיה, ז"ל, כנ"ל שמתעגל עכנא שזנביה בפומיה, ור"ל זנביה הוא יותרת הכבד שהיא זנביה כידוע, והיא בפומיה נפת תטפן שפתי זרה (משלי ה') וע"י מקטרג, ואמר בשנוי - ר"ל שע"י נושך את האדם כמ"ש (דברים ל"ב) עם חמת זחלי עפר ושרן בהמות כו', וכהיא חרביה דמ"ה וכמ"ש (ב"ב ט"ז ע"א) יורד ומסטיין הוא זנב"ה שע"י מפתה בפומיה הוא עולה ומקטרג בשנוי הוא יורד ונוטל נשמה, וכמ"ש על ג' הנ"ל הוא יצ"ה הוא שטן הוא מ"ה נקיב בתרין גיסין, עכ"ל.

¹⁰⁷⁵ ע"י בהגר"א על ספד"צ לא ע"ג ד"ה והענין שדכורין.

מחיר האדרא

צדיקייא¹⁰⁷⁶ נהירין אנפוהי דעתיק יומין באנפוי דזעיר אפיין ומתגליא מצחיה ונהיר להאי מצחא וכדין אתקרי עת רצון¹⁰⁷⁷ – בחצות הלילה, אזי מתגלה עת רצון בעולם, דאתגלייא מצחא דע"ק שע"י ת"ת ממתקים את כל הדינים. ובפרט בעת היא¹⁰⁷⁸, אז כח הת"ת גדול מאוד בעשיית תיקונים לשכינה להעלות את ט"ס דילה שירדו לבריא, ובדוגמת תיקון המלכים (ב"ע קסב ע"ב). הכינוי עתיק יומין הוא ע"ש אריכו דיומין ובסוד הנצחיות של העוה"ב, ומצחא דילה הוא הרצון שלו ית' להשפיע אור בצחצחות נשמות הצדיקים בשכר מעשיהם. והיינו השעשוע דקוב"ה עם הצדיקים בג"ע בסוד ש"ע נהורין, וכמו שרמז הכתוב ושעש"ע יונ"ק על חור פתן (ישעיה יא ח) (פת"ש גדלות דז"א נד). וכל שעתא ושעתא דדינא תלי והאי מצחא דזעיר אפיין אתגלייא, אתגלייא מצחא דעתיקא דעתיקין ואשתכח דינא ולא אתעביד – תיקון העולם הוא ע"י חסד עילאה, כמ"ש חז"ל בהבראם באברהם (ב"ר פ"ב פ"ט) ופי' דבריהם, מכיוון שהוא קיים עלמא (בהגר"א על ספד"צ י' ע"ב ד"ה ושם עידו). והנה כבר נתבאר שרק לאחר התיקון נתחדש שנשתרש ז"א בע"ק¹⁰⁷⁹, ומעתה אפילו בעת שהתחוננים מרעים את מעשיהם ח"ו, מ"מ די בצדיק אחד המקשר את העולם למעלה ומייחד את ז"א בע"ק ע"י מעשיו, כדי שבזכות זה יתקיים העולם. וכן בקרבנות יש קיום לעולם (ומעתה שבהמ"ק חרב, תפילות במקום הקרבנות תקנום (ברכות כו ע"ב)). וכן ע"י תפילת ישראל המגלה עת רצון בעולם. והנה ז"ש כאן דב"שעתא דדינא תלי" ר"ל שכאשר יש קטרוג ע"י הסט"א, ועי"ז מתגלה מצחא דז"א, תיכף מתעוררים רחמיו ית' בעולם, 'וגלי ע"ק מצחא דילה ואשתכח דינא'. וכמ"ש כמ"פ שע"ק הוא המשגיח על העולם ובבחי' קיום והעמדה. והנהגה זו אינה נפסקת לעולם¹⁰⁸⁰ (ב"ע קסג ע"א).

כאן מתחיל לפרוט את מארי דדינא דתליין במצחא (ב"ע קסג ע"א). תאנא האי מצחא אתפשט במאתן אלף סומקי דסומקי – כל הדינים שרשם הוא בשם אלקים, ואלקים באחוריים¹⁰⁸¹ הוא בגי' ר', ובחושבן גדול עולים ר' אלף, והיינו "סומקי דסומקא" ה"ה תוקף הדינים, שכן משם יונקים החיצונים¹⁰⁸² (ב"ע קסג ע"א). הזיו המתגלה במצחו הוא בסוד הדעת שהוא במקום הכתר, שכן מראה הוא במצחו דינים גדולים דהיינו הרצון המתגלה בו. והוא כמו באדם למטה שניכרים כל עניניו ומדותיו ע"י השרטוטין שבמצחו (זוהר חדש פ' יתרו ל"א ע"א ובתיקונים ק"מ ע"ב) וכן הוא כאן בז"א (פת"ש גדלות דז"א נג). דאתאחדן ביה וכלילן ביה – כל אלו הדינים כלולים במצחא (ב"ע קסג ע"א). וכד אתגלייא מצחא דזעיר אפיין אית רשותא לכלהו לחרבא – שכן הם יונקים משורש הדינים (ב"ע קסג ע"א) בעת התגברות הרשעים בעולם בלא בושת פנים, והם עזי הפנים שבדור שבאו מסוד תקע"ד דורות שנבראו קודם שנברא העולם ומתו, ה"ה סוד הנפשות מעולם התהו שלא נתבררו, הרי הם הסיגים היוצאים מסוד שם ב"ן. ואז מתגלה הרצון הפנימי שבעומק

¹⁰⁷⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ יב ע"ג ד"ה ומ"ש, שבביאת משיח יחזרו ה"כתנות עור" הרי הוא עור האדם להיות "כתנות אור", ואז הוא זמן השעשוע. ועי' עוד שם יב ע"ד ד"ה וז"ס, שז"ס זמן שחוק הליתן, ועי' בהגר"א על תיקו"ז מד ע"א ד"ה ויהא חדי, שאז יתגלו חידושי תורה (במדרגת השגה אחרת לגמרי).

¹⁰⁷⁷ עי' לעיל קכט ע"א, ועי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"ב ד"ה לא הו, ד"עת" היא לשון המורה על זיווג, וכאן המדובר הוא בזיווג של חו"ב דכתר דא"א שתכליתו לגלות את המצחא.

¹⁰⁷⁸ דהיינו בחצות.

¹⁰⁷⁹ עי' א"ז רצ"ב ע"א: זעיר אנפין בעתיקא קדישא תלייא ואחיד.

¹⁰⁸⁰ עי' זהר צו ל ע"ב: בכל יומא ויומא דינא תלי בעלמא בגין דעלמא על דיקנא אתברי וקיימא.

¹⁰⁸¹ א' א"ל אל"ה אלה"י אלה"ים גימ' ר'.

¹⁰⁸² המכונים "אלהים אחרים" (ב"ע קסג ע"א).

מחיר האדרא

מחשבתו של ז"א דהיינו לעשות משפט באותם רשעים בכדי לבערם מן העולם. והוא החורבן שלהם ובסוד מיתת המלכים, שהיה בשביל התיקון שיסתלקו מהם הסיגים והרע וכן כאן מתגלה המצח לחרבא כולא (פת"ש גדלות דז"א נג). וכד אתגלייא מצחא דרעוין דנהיר להאי מצחא כרין כלהו משתכחין – שכן כולם נבלעים בשרשם (ב"ע קסג ע"א).

ותניא עשרין וארבע בתי דיני משתכחין בהאי מצחא – דהיינו ה"ג המתפשטים ביסוד אימא. וה"ג אלו הינם חג"ת נ"ה כנגד ב' ידים וב' רגלים וגופא באמצען. והנה באיברים הנ"ל שכנגד ח"ג נ"ה ישנם י"ב פרקין, ובגופא שבאמצע שכנגד ת"ת אף שם יש י"ב גבולי אלכסון, ולכן ת"ת מכונה באות ו"ו העולה בגי' י"ב. ואלו ה"ג מאירים במצח ונעשים שם ל"כ"ד בתי דינא, ומבואר באדר"ז (דצג ע"ב) שהם כנגד כ"ד ספרים דכלילן באורייתא. הכ"ד ספרים הם בסוד יסוד דאימא¹⁰⁸³, ולכן כנגדם נרשמים כ"ד בתי דינא למי שעובר על התורה. עיקר בחינת בתי דינא הוא בנוקבא דז"א, שכן בה יש את שם אדנ"י, ה"ה בחינת דינא דמלכותא¹⁰⁸⁴, דכל מאני קרבא אתמסרון בידהא (זהר השמחות רנח ע"א). בה כלילן כל ה"ג, וכמו כן שם אדנ"י כולל כ"ד צירופים של אותיותיו הרי הם כ"ד בתי דינא (ב"ע קסג ע"ב). וכלהו אקרון נצה¹⁰⁸⁵ (ס"א מצחא וכל חד אקרי נצה) – והוא מלשון (ישעיה סג ג) "ויז נצחם"¹⁰⁸⁶ (ב"ע קסג ע"ב). ובאתוון רצופין (דאפיין) הוא מצח – האותיות הרצופות בזה אחר זה המ"ם ונו"ן מתחלפות¹⁰⁸⁷ וממילא נצ"ח הוא מצ"ח. והענין, כי מ"ם ונו"ן הם חו"ב¹⁰⁸⁸, מ' כנגד חכמה בבחינת "מים מ' דוממת"¹⁰⁸⁹, ונ' כנגד בינה בבחינת נ' שערי בינה. במצח מאירים כל ג' המוחין, אמנם הארת מוח הבינה היא השולטת העיקרית¹⁰⁹⁰. וביתר ביאור, כי ב' האותיות מ"ן הם כנגד נו"ה ובבחינת הריחיים דטחנין מנא לצדיקים (חגיגה יב ע"ב) ובהם (כלומר בנו"ה דאימא) נמצא חו"ב דז"א. ומכונה מ"ן, שכן מחסד ועד נצח ישנם ד"ס, וכאשר נכללים מ' עולים מ', וכן מחסד ועד הוד הם ה"ס, וכאשר נכללים מ' עולים נ' (וכנגד נ' שערי בינה). וז"ש כאן 'ובאתוון רצופין הוא מצח' הרי הם נו"ה שהינם שני ספירות הרצופין זה אחר זה. ובעת הזעם הם בדורמיטא, אז מסתלקת בחי' הנצח מפנימיות האצילות, וההוד נשאר. ובהסתלקות הנצח הוא עולה למעלה להיות מקיף ומתגלה במצ"ח. לכן מתחלף הנצ"ח למצ"ח (ב"ע קסג ע"ב). ואית מצח ואית נצה דאינון נצחים והיינו דתנן נצה נצחים ואינון במצחא ומתפשטין מנהון בגופא באתרין ידיען – נצח דאימא מתחלק לג' פרקין ומתלבש בחח"ן דז"א, ולכן מכונה "נצח נצחים", דהיינו נצח חד נצחים תרי, והזכיר אחד בלחודו הרי הוא הפרק העליון שמתלבש בחכמה כאשר הם בדורמיטא ואזי אינם אלא במצחא, ואילו בהיותם בגדלות הם מתפשטים בגופא (ב"ע קסד ע"א).

¹⁰⁸³ עי' ת"ז ט"ו ע"א בעניין "כ"ד" ו"כד"ה".

¹⁰⁸⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ לו ע"ג ד"ה תלת בתי, וכן בהקדמה ד"ה ולאסתכלא.

¹⁰⁸⁵ ב"ע קסג ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁰⁸⁶ עי' רש"י שם וז"ל, "דמם, שהוא תוקפו ונצחונו של אדם".

¹⁰⁸⁷ עי' תוספות ערכין דף י' ע"ב ד"ה הרדווליס.

¹⁰⁸⁸ והם כנגד ג' אתוון נצ"ח: נו"ן כנגד בינה, וצד"ק כנגד מידת היסוד שהיא נובעת מקו דעת דז"א [עי' יהל אור ח"א כד ע"ב שיסוד היא דעת, וכן עי' בהגר"א בס"י ב' ע"ג שיסוד עליון הוא דעת דתחתון], וח"ת כנגד חכמה. אמנם במידת נצח האות נ' קודמת לאות ח' שכן היא הגוברת וכנ"ל.

¹⁰⁸⁹ מקור לשון זו הוא ס"י פ"ב מ"א שמעמיד את הג' אמות אמ"ש א' אורא מ' דוממות, ש' שורקת, והם ג"כ נחלקים ליסודות דהיינו א' אור מ' מים ש' אש. והאות מ' היא בסוד קו ימין הרי הוא חכמה (עי"ש בגר"א ועי' עוד בתיקו"ז קכ ע"ב).

¹⁰⁹⁰ עי' בהגר"א על ת"ז ל"ו ע"א ד"ה ואינון חמש.

מחיר האדמה

תניא מאי דכתיב (שמואל א טו) וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם – זה נאמר על שאול שחטא בעמלק וניטלה ממנו המלכות. ביאור הדבר, ששאל היה מבחי' הוד דאימא¹⁰⁹¹, ובסוד "שאל מרחובות הנהר" (בראשית לו לז). וכל מלכותו היתה מסט' דשמאלא, ואם היה מקיים את ציווי ה' להכרית את זרעו של עמלק בשלמות, אזי היה מתקן את הנצח והיו נכללים בו גם נצח וגם הוד, ומזה שלא עשה כך הוא שלא נשאר אלא סט' דהוד ה"ה השמאל. וכך היה עד שבא דוד, שכן מלכות ב"ד היא מסט' דימינא (ב"ע קסד ע"א). האי רזא אוקימנא כל ההוא נצח דאתפשט בגופא – כ"ז שנצח דאימא מתפשט בגוף דז"א, אזי ז"א הוא בגדלות ויש רחמים בעולם. ודבר זה תלוי בתשובה שהיא אימא (ב"ע קסד ע"ב). זמנין דתלי על עלמא למידן, ותב ומתחרט ולא עביד דינא, אי תייבין מ"ט משום דקאי בדוכתא דאקרי אדם ויכיל לאתחרטא – גופא דז"א מכונה "אדם", שכן משם הוא שורש ישראל המכונה "אדם", וכמ"ש חז"ל "אדם אתם, אתם קרוים אדם ואין או"ה קרוים אדם" (יבמות ס"א ע"א). והנה אדם הוא בגימ' מ"ה, וכיון שאימא אחידא בז"א על ידי נו"ה דילה, וגם ישראל אחידין בז"א, לכן ישראל ג"כ אחידן בתשובה ה"ה כנגד אימא עילאה המתפשטת בו. וז"ש כאן 'ויכיל לאתחרטא' (ב"ע קסד ע"ב).

אבל אי באתר דאתקרי ראש, (בהאי מצחא) אתחזי ואתגלייא האי נצח, לאו הוא עידן ואתר לאתחרטא – כאשר נצח דאימא מסתלק מפנימיות ז"א עד למעלה ברישא במצחא בסוד אור מקיף, אתגלייא בלי לבוש. לכן לאו עידן הוא לאתחרטא, כי התשובה, ה"ה אימא עילאה, נסתלקה ממנו. והנה לישראל לית להו אחיזה בימינא דהיינו בנצח, שכן הם בדרגא דאדם בפרצוף ז"א, וממילא אין להם אחיזה בתשובה ה"ה אימא עילאה (ב"ע קסד ע"ב). מ"ט משום דלא הוה מאתר דאקרי אדם, דהא לא אתגליי פרצופא וחוטמא אלא מצחא בלחודוי – הנצח הנ"ל לא אתגלייא בשום מקום בפרצוף אלא במצח, שכן הוא בבחי' אור מקיף בלבד (וכעין מה שמצינו בסוד התפילין¹⁰⁹²). והנה הזכיר את החוטם בנפרד משאר הפרצוף שכן בחוטמא אשתמודע כלל פרצופא (לעיל קל ע"א) ולכן הוא בכלל דאדם משא"כ המצח(ב"ע קסה ע"א). ובאתר דלא אשתכח פרצופא לא אקרי אדם, ובג"כ לא אדם הוא להנחם, כנצח דבשאר תקוני גופא – מקרא זה נא' בתוכחת שמואל לשאול למימרא ליה שע"י חטאו של שאול בעמלק שלא הרג את כולו, נפגם הנצח שכן לא אתקשר בימינא, ואז נותר הנצח בבחי' העולם התווה וקיימא דחד סמכא (עי' לעיל ריש האיידרא דף קכח ע"א). ולכן הנצח הנ"ל לא נכלל בכלל דאדם, אלא הוא נותר לבר מגופא. כ"ז עד שבא דוד וגילה את התיקון בעולם (ב"ע קסה ע"א).

עיניו דרישא משתניין משאר עינין – זהו תיקון ה' מתיקוני גלגלתא דז"א, וכאן כל הגוונים הינם דינים (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ב ד"ה עינין עד). בב' העיניים דז"א ישנם ב' מיני מים והם שורש לב' הבחי' של עץ הדעת טוב ורע, וכל זה הוא במט"ט (דהיינו עולם היצירה) שם מקננא ז"א (ת"ז כד ע"ב) (בהגר"א על תיקו"ז צ ע"ב ד"ה אל תאמרו). בתיקון זה הוא שהחל גילוי המוחין שברישא, שכן עד כאן לא היתה ההשפעה דרך נקבים פתוחים אלא רק בסתימו, לכן כאן הוא אתחלתא דגילויא של ההשגחה שבז"א, שכן כל השגחה היא בעינין. וזהו חילוק נוסף בין ז"א לע"ק, שכן ע"ק כולו חסדים גמורים ולכן ע"ק הוא כביכול בעל "חד עינא" (לעיל

¹⁰⁹¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ט' ע"ד ד"ה מלך ששי.

¹⁰⁹² שכאן מתגלים המוחין שמתווספים באדם בעת עבודתו. ועי' בהגר"א בספד"צ דף ב ע"ב בהגה"ה.

מחיר האדרא

קכט ע"ב¹⁰⁹³), שכן הוא בעל השגחה א' ה"ה חסדים, ואילו ז"א הוא השגחה בבחינת טוב ורע כאחד ה"ה בחינת חו"ג, שכן שם הוא שורש הבחירה. ולכן נחשב הדבר שיש לז"א ב' עיניים ה"ה חו"ג. נמצא, שכל ההשגחה היא מן הדעת והוא המתגלה בעיניו ומתפשט בגופא ומנהיג בב' הדרכים טו"ר, והיינו ב' בחי' דעת: א' המתפשט בגופא, והב' הנותר בראש¹⁰⁹⁴. ואותו חלק הנותר בראש הוא המאיר בעיניו (ב"ע קסה ע"א). שרקותא דבגבתא דעל עיניו – שרקותא פי' הגבות שע"ג העינים, והמה המונעים את עיני ז"א מלהסתכל ברדל"א¹⁰⁹⁵ (בהגר"א על ספד"צ כב ע"ב ד"ה שריקין)¹⁰⁹⁶. מכחלן דכל עיניו מכחלן באוכמתא – הגבינון הם מליין עיניו דאשגחותא¹⁰⁹⁷, וכמש"כ "וגבותם מלאות עיניים כו" (יחזקאל א יח)¹⁰⁹⁸, והעיניים הם שחורות, לכן אף השערות שם הם שחורות (שכן הכל שם הוא בבחי' דינים) (ב"ע קסט ע"א). תליין תלין על תלין דשערי – כמש"כ "כוכבי ומזלי דלית לון חושבנא" (ת"ז לב ע"ב). והוא שורש להשגחת העולם בחיצוניות כאשר ז"א בדורמיטא (ב"ע קסט ע"א). ואינון תקונין דעל עיניו – הגבינים והשערות הינם תיקונים לעיניו שלא יסתכלו למעלה ברדל"א¹⁰⁹⁹ (ב"ע קסט ע"א). ברישא דמצחא – הגבינים העליונים הם בתחילת המצח והם תמיד נסתמים ונפתחים. כאשר הם נפתחים, הם נוגעים במצח ואח"כ מסתלקים. והנה עיקר זמן הנגיעה במצח (וממילא זמן התגלותו), הוא בחצות הלילה, אז הגבינון נוגעים במצחא ונמתקים, ומקבלים ממצחא דז"א הארה שמקבל ממצחא דע"ק. בעת הדין העיניו סתימין, ואז העונש הוא בדרך הטבע, חוץ מעת זעם של ממש, שאז יש עונש אפילו כאשר העינים פתוחות (ב"ע קסט ע"א). ומתאחדן מתרווייהו – פי' 'מתרווייהו' מב' העינים דז"א. ומתאחדים, מכיוון שבעיניו דז"א אין שלטון לסט"א, שכן אין אחיזתה אלא מחו"ג דז"א ולמטה, שהרי במוחין אין להם אחיזה (ב"ע קסט ע"ב). **שבע מאה ואלפי**¹¹⁰⁰ מארי דאשגחותא – הרי הם ז' מאות כנגד ז' עיניו דאשגחותא¹¹⁰¹, ו"אלף" הוא ברזא דדעת. וכאשר מתפקחן עינוי דז"א, נהיר עינא דע"ק בסוד "טו"ב עין הוא יבורך" (משלי כב ט), והוא עולה בחשבון י"ז מאות הנ"ל, והם מתבסמין ע"י י"ז מאות מארי דאשגחותא (ב"ע קסט ע"ב).¹¹⁰² (דעל תריסי דעיניו) – אותם ז' מאה וכו' תליין בשערות שעל הגבינון כנ"ל, ונקראים "תריסין" שכן הם עיקר עניינם הוא להלחם ולהעניש את הרשעים. כאן הוא מקום השערות שעל גבי הגבינים (פי' הריסים) שהם בקצה הגבינים, ושם הוא סוף עולם העשיה בו נמצאים ע' שרי אוה"ע (ב"ע קע ע"א).

עד כאן ביאר את המארי דאשגחותא התלויים בשערות שעל גבי הגבינון. כאן מתחיל לבאר את אלו שתלויים בגבינים עצמם (ב"ע קע ע"ב). בכסותא דעיניו להטיין – שהם בעט' דגבורות הבאים מסט' דבוצינא (ב"ע קעא ע"א). אלף וארבע מאה רבוא – שולטים בשעתא דז"א הוא בסוד דורמיטא, והגבינון סותמים את העינים, ואז ז"א משמשים בכותל א' בבחינת אב"א, ועט' דגבורה לבד שליט בשניהם, והם ה"ג

¹⁰⁹³ אע"פ שעייניו דע"ק הוא חד עינא בלבד מ"מ כלילן ביה ב' עיניו, אלא שלפי שכולם חסדים גמורים ונכללים בגוון חיוור, ושרשם בנו"ה דרדל"א ה"ה ב' פלגי גופא, לכן הם מכונים "חד עינא" (ב"ע קסז ע"א).

¹⁰⁹⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ י"ד ע"ד ד"ה שתא.

¹⁰⁹⁵ עי' פת"ש גדלות דז"א נט שזוהי מחיצה העומדת בין א"א לז"א.

¹⁰⁹⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ כב ע"ג ד"ה והן כנגד.

¹⁰⁹⁷ צ"ע עומק העניין הזה, והי"ע.

¹⁰⁹⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ כ"ב ע"ג ד"ה וז"ש כאן ברח, שה"גביהן" האמורים שם המה הגבינון.

¹⁰⁹⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ כב ע"ב ד"ה שריקין.

¹¹⁰⁰ נדצ"ל "ואלף" וכן הוא בספד"צ וצ"ע.

¹¹⁰¹ לעיל קכט ע"ב וכן כאן בסוף העמוד. ועי' בדף קכט שציינו לבהגר"א על ספד"צ.

¹¹⁰² הב"ע קע ע"א גורס את המוסגר.

מחיר האדרא

המתפשטים בחג"ת נ"ה, והם אלף בחסד הרי הוא יומא דכליל כולהו יומי¹¹⁰³, וד' מאה בד"ס דהיינו גבורה, ת"ת, נצח והוד (עי' קע ע"ב). ובגלות, הרי הוא זמן דסוד הדורמיטא, מסתלקת עט' דחסד, ועל זמן זה הוא שנאמר "השיב אחר ימינו מפני אויב" (איכה ב ג), ואז הגבינין סתימין ואין כאן כי אם יד אחת בלבד, דהיינו שנעדרת מכאן הנהגה של חסד ואין כאן אלא דיןבלבד (ב"ע קעא ע"א). דמתאחדין בגבינין דאינהו כסותא – כאשר עינוי דז"א פקיחין, אזי הגבינין העליונים והתחתונים נפרדים זה מזה ואין נוגעים זה בזה, והוא סוד ביסוס הדינים. משא"כ בשינה, אז הדינים גוברים, וממילא מתאחדין הגבינין זה בזה, ובסוד חיפוי שמים בעננים¹¹⁰⁴ (ב"ע קעא ע"א). ואשגחותא דעינא דעתיק יומין עליהו – אפילו כשהדינים גוברים וישראל בגלות, אעפ"כ עינא דע"ק משגיח על עינא דז"א לשם קיומם. וכן לקיום הפרצופים שלא יתבטלו כאשר היה בעולם התוהו (ב"ע קעא ע"א). ובשעתא דסלקין אינון כסותא¹¹⁰⁵ אתחזי כמאן דאתער משינתא ואתפקחאן וחמאן לעינא פקיחא – דע"ק (ב"ע קעא ע"ב). מכח הארת עיני א"א יש השגחה על העולם התחתון על ידי עיני ז"א, ואלמלא זה היתה השגחת ז"א בבחינת "עורה למה תישן" (תהלים מד כד) (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ג ד"ה ואמר שם). רק בעת פתיחת עינים יש גילוי להשגחה, שכן בלא זה יש כסותא על עיינין דז"א (בהגר"א על ספד"צ כב ע"ב ד"ה וז"ש בגין). פתיחת העינים היא בסוד הנסירה, אשר והגבינין מתפרדין שכן הדינין מתבסמין, שכן יש זיווג בין זו"נ דקדושה, ומאיך יש פירוד בזו"נ דסט"א שהיו מאוחדין עד עתה ע"י כסותא דעיינין (ב"ע קעא ע"ב). ואתסחון בחד חוורא דעינא טבא – שכן הג' גוונים הם בז"א, אמנם בע"ק כולו לבן (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ד ד"ה ארבע מלכין). הה"ד (שיר ה) רוחצות בחלב – עיני ז"א מתסחאן בחלב דאמא דהיינו בחוורא דע"ק (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ב ד"ה עיינין). מו"ס הוא בינה דע"ק, והוא חלבא דאימא עילאה (ב"ע קעב ע"א). מא"א באה ההשגחה התמידית לשמור את ישראל שלא יכלו ח"ו, וכן שלא יגרום הסט"א להחריב את הכל. והוא מסוד החסד העליון. ולפעמים הנהגה זו גורמת שאף עיני ז"א יהיו פקוחים, כך שתהיה השפעת טובה אף בזמן שאינם זכאין כל כך (פת"ש א"א יז). מאי בחלב בחוורא דלעילא קדמאה (נ"א בחוורא קדמאה דעינא טבא) – כאן הוא עצם כח הראיה העליון ששרשו הוא במוחא עילאה דהיינו חכמתא עלאה אשר שורשו באוירא עלאה (לש"ו דע"ה ח"ב פח ע"ב). ובההיא שעתא אשתכח אשגחותא דרחמי – ז"ס נשיאת כפים בברכת כהנים שהוא באופן שלארמא ימינא על שמאלא, והיינו הרמת עינא דז"א לעינא דע"ק (ב"ע קעב ע"א). ובג"כ צלותא דישראל סלקא בגין דיפקח ויתסחון בההוא חוורא – זהו תיקון הנסירה שבא אחרי הדורמיטא, ועל ידי חוזרים זו"ן להיות פב"פ על ידי גילוי החוורא דא"א (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ג ד"ה אתיחד). וזו היא תכלית כל התפילות, לגרום לנסירה ולזווגא דזו"נ (ב"ע קעב ע"א). דכתיב "עורה למה תישן יי"י" (תהלים מד), הקיצה דיפקח עינוי ויתסחון בההוא חוורא – זהו כשאין דמעות לתקנו שיסתכל בעיני א"א (בהגר"א על ספד"צ כב ע"א חד רגשא). שכן בגלות אין ניסים ורק הטבע הוא נגלה. ואילו עיני א"א, שהם שורש כל הניסים, הם בסתימו, דהיינו שיש רק ניסים נסתרים (ב"ע קעב ע"א). וכל זימנא דעינוי לאו מתפקחון, כל מאריהון

¹¹⁰³ עי' שעה"כ יו"כ פרק ג' שזהו חסד פרטי. ועי' ספד"צ י' ע"ד ד"ה וכאן וז"ל, חסד בפום אמה כנ"ל, והוא אור יום הראשון שאדם רואה מסוף העולם עד סופו, שהוא יומא דכלהו יומין שכולל כל הו"ק שהן כל העולם, עכ"ל. משמע שזהו חסד של העולם העליון. ועי' פת"ש א"א כ"ג שמשמע מדבריו דלא פליגי.

¹¹⁰⁴ עי' דבריו בפת"ש תיקון ח' על הפסוק (איכה ג כד) "סכותה בענן לך מעבור תפילה".

¹¹⁰⁵ בהגר"א על ספד"צ וע"ג וז"ש אשגחותא גורס 'אתחזא', ובדף לה ע"ד גורס אתחזי.

מחיר האדמה

רדינין כפיין להו לישראל, ושאר עמיין שלמיין עלייהו¹¹⁰⁶ – ואז מתפללים לה' "עורה למה תישן" (ב"ע קעב ע"א). ובזמנא דיפקה עינוי – דהיינו שמקבלים הארה מעיני א"א (בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ג ד"ה ואמר שם), ואז מתגלה ההנהגה שלמעלה מן הטבע (ב"ע קעב ע"א). מתסחן בעינא טבא ורחמי על ישראל ואסתחר (ס"א ואתזהר) עינא – אם הגרסא היא "אסתחר" כוונתו לומר שאז הם פונים איש אל אחיו. ואם הגרסא היא "אתזהר" כוונתו היא שיתגלה בהם נהירו דעינא, הרי הוא האור של היום הראשון (ב"ע קעב ע"א). ועביד נוקמיין בשאר עמיין – שאז כאילו יתבטל שם אלקים שכן יתמתק בשורשו שבשם הוי"ה. לכן אוה"ע הבאים משם אלקים יתבטלו, כדי שלא יהיה העולם מתנהג על ידי כוכבים ומזלות (ב"ע קעב ע"א). הה"ד (שם לה) העירה והקיצה, העירה לאתסחאה בההיא חוורא, הקיצה למעבד נוקמיין לאינון דכפיין לון.

עיניו כד אתפקחן אתחזון שפירין כהני יונים בסומק ואוכם וירוק – עתה מפרש והולך בפרטות את כל הגוונים הכלולים בעיינין דז"א. שכן קודם הנסירה מאירין ביה ג' גוונים סומק וירוק ואוכם, הרי הם ג' מוחין דהיינו בינה וב' העטרין של הדעת. והנה מוח החכמה אינו מאיר בו ולכן נחשב הוא כאילו השינה אחזה בו שכן השינה היא א' מס' במיתה (עי' ברכות נ"ז ע"ב), ומוח החכמה הוא סט' דחיים, וכמ"ש "והחכמה תחיה בעליה" (קהלת ז יב), והשפירותא היא כלילות של הגוונים לבן ואדום¹¹⁰⁷, הרי הוא הזיווג כהני ב' יונים, שכן היונים המה הדוגמא לאיחוד בזיווג (ב"ע קעב ע"ב). בעינים דז"א נראין ג' גוונים כנגד ג' האבות הנכללים בנו"ה¹¹⁰⁸ (בהגר"א על ספד"צ ז' ע"א ואמר עינא).¹¹⁰⁹ חוור ועינא דא לא אתגלי אלא בזמנא אסתכל בעינא טבא ומתסחאן – כלומר בהארת הא"א (בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה חד רגשא)¹¹¹⁰ שכן אין גילוי לחיור בז"א בלא גילוי מא"א, והוא בלשון נקבה, שכן עיקר הצריך ל"רחיצה" ומיתוק הינו גווי הסומק והאוכם ה"ה בחי' הנוקבין שבספירות והם בינה (סומק) ועטרא דגבורות שהולך למלכות (ב"ע קעב ע"ב), עיקר כח הראיה הוא מכח הגוון השחור (לש"ו דע"ה ח"ב פח ע"ב). כל אינון גוויין בההוא חוור מאינון גוויין דמתגליין – עכשיו מפרש האידרא את כל ג' הגוויין בפרטות. דהיינו שהם כנגד ג' המוחין המתפשטין בז"ת, הרי הם חייין דגופא¹¹¹¹, ובסוד ג' הזיינין של אותיות שעטנ"ז ג"ץ, שהם כנגד ז"ת, ה"ה ז' האותיות הנ"ל. וכן הם בסוד כ"ב אותיות התורה שהוא כלל פרצוף ז"א. שכן האותיות הינם בסוד ז"ת, והאות א' היא הרי כלל כל האותיות¹¹¹², וברזא דחכמה, ה"ה אל"ף פל"א¹¹¹³. וכמ"ש "כולם בחכמה עשית" (תהלים קד כד), והוא אסתלק למעלה בגוון החיור (ולכן הוא ברזא דשם אה"ה דאימא, שהרי חכמה אסתלק מינה), ונשארים למטה כ"א אתוון בלבד, ה"ה ג"פ ז' כנגד ג' הזיינין (וג' הגווינים) שבז' האותיות שעטנ"ז ג"ץ וכנ"ל. והנה מש"כ כאן 'דמתגליין' ר"ל מג' הגוויין סומק, אוכם וירוק,

¹¹⁰⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה וזה האוכם.

¹¹⁰⁷ אדום כאן כולל אדום ירוק ואוכם.

¹¹⁰⁸ שעינים הם נו"ה כמש"כ בהגר"א על ספד"צ ו' ע"ד ד"ה ובהן.

¹¹⁰⁹ עי' ב"ע קעב ע"ב שגורס במקום 'חוור ועינא' 'חוור' ואילו הגר"א בספד"צ כאן גורס "ועינא" וכנראה שלא גורס את תיבת "חוור" וכן הוא בדפוס מנטובא.

¹¹¹⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ ריש ז' ע"א.

¹¹¹¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ג' ע"א בהגה"ה, ושם איתא "חיי המלך" ולא "חייין דגופא", וצ"ע.

¹¹¹² עי' בהגר"א ת"ז טו ע"א ד"ה דכלא, שהאות א' כוללת את כל האותיות, ועי' בהגר"א על ס"י ו' ע"א שם הדבר מפורש יותר.

¹¹¹³ עי' ת"ז קל"ז ע"ב: א' מן אבגית"ץ איהו כתר אמון מופלא ומכוסה, ע"כ. ועי' גר"א שם וז"ל (דף קל"ח ע"א), אמון מופלא ומכוסה הן בג' רישין דביה, מ"ס הוא האמון דביה נעשה כל, וכו' ומכוסה הוא אוירא עלאה, ומופלא הוא רישא עילאה לכל רישין ואל"ף מורה על כולם, עכ"ל.

מחיר האדרה

שהם ברזא דבינה וב' העטרין חו"ג, והם מתגליין. משא"כ חכמה דלא נהיר תמן כל זמן שלא נהיר גוון חיוור דע"ק, ומפרט אותם בפרטות (ב"ע קעג ע"א). נפקין שבעה עיינין דאשגחותא דנפקי מאוכמא {קל.ז.} דעינא – כאשר הגוונים דלעילא נראים, אזי העבירות של בני האדם הם גלויים בפועל (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ד ד"ה ואמר ווי). בכל גוון ישנם ז' עיניים (בהגר"א על ספד"צ כב ע"ג ד"ה והן כנגד), ה"ה שבעה גלדי עינא שמשם יוצאים שבעת הבחינות של עיני ה' המעידות על מעשה האדם (בהגר"א על ספד"צ לו ע"א ד"ה שבעה). והמה כביכול המשגיחים על מעשי העולם והמה ז' המלאכים שתפקידם הוא לאשגחא על עלמא. והם נפקין מגוון אוכמא הרי הוא עט' דגבורות, ובסט' דמלכות. אלו ז' עיני ה' המה המביאים את כל מעשי בני האדם לפני ע' הסנהדרין, והם בסוד י"ן נקודות דאלקים¹¹¹⁴ ה"ה סט' דבינה. והוא גוון סומקא, כעין י"ן אדו"ם. והשמרים הם בגוון אוכמא ובבחינת מש"כ חז"ל האי שחור אדום הוא אלא שלקה (נדה יט ע"א) (ב"ע קעג ע"א). הה"ד על אבן אחת שבעה עינים (זכריה ג) – האבן הזאת היא בסוד שמרי היין הנ"ל, ומכונה אבן בסוד "אבן שתיה", שכן משם נשתת העולם¹¹¹⁵, ומכונה אבן בסוד שם ב"ן ה"ה המלכות, כאשר היא בדורמיטא שכן אז גוון אוכמא שליט וכן ז' משתמשים שניהם בכותל א' בסט' דגבורות, או אז אלו ז' עיני ה' המה אזלין ושטאן בעלמא, ויש דין בעולם. וכן הוא "על שבעה עינים" בסוד "בת עין" (וכדלקמן שאבן ובת עין היינו הך) שכן העין הוא גוונא דעלמא, כמ"ש בזוהר ויחי רכו ע"א¹¹¹⁶ יעווי"ש, ולכן בת העין היא בגוון אוכמא ומצויה באמצע העין בנקודה האמצעית שבה. [כל זה הוא לפי שיטת האריז"ל (שער מאמרי רשב"י כה ע"ג) שאמר שאוכמא הוא בנוק' וסומקא הוא בבינה אמנם לפי הגר"א (ספד"צ כב ע"א) הדברים להיפך¹¹¹⁷] (ב"ע קעג ע"א). מאן אבן אחת אוכמתא דעינא – דהיינו הצבע השחור שבעיני ז"א הנזכר בגוונא תניינא (ע"י לקמן). וכאשר נגלה הלובר של א"א, הגוון השחור נפרד שכן הוא שמרי הדין, וגוונא סומק וירוק נכללים בלבן (בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה חד רגשא). אוכמתא הוא בינה וכנגד האות ה' והסומקא וירוקא המה כנגד מילוי האותיות ו"ד של היר"ד¹¹¹⁸ (ב"ע קעג ע"א). ועניין הפרשה של האוכמתא דכאן הוא לעשות נקמה, שכן מסט' דבינה נכפים כל החיצונים (ב"ע קעד ע"א). והנה לפעמים הקב"ה מעניש את הרשעים בעוה"ז, דהיינו אותם שהם רשעים גמורים ומראים את עצמם לטובים ועושים במחשך את מעשיהם, והקב"ה מגלה לכל את מעשיהם בעוה"ז, וכמ"ש "ובשוב צדיק כו' ונתתי מכשול לפניו" (יחזקאל ג כ). ואז הבינה מתגלה לתתא כדי להביא דין מסט' דגבורה על ראש הרשעים¹¹¹⁹ (ב"ע קעג ע"ב).

¹¹¹⁴ וזה חשבונם: יש ז' נקודות באַלְקִים (שבא (של החטף), סגול, חולם וחירק), וכל נקודה הרי היא יר"ד שהיא בגימ' עשר.

¹¹¹⁵ ע"י ת"ז קי ע"ב, וע"י עוד לה ע"א שזוהי המכונה נקודת "ציון".

¹¹¹⁶ ולהלן לשונו באורך: דעינוי דבר נש חיזו דעלמא ביה אתחזי, וכל גוונין הכי אינון דאסחרו, חוורא דביה הוא ימא רבא אוקינוס דאסחר כל עלמא בכל סטרוי, גוונא אחרא הוא יבשתא דאקיפו מיא, ויבשתא קאים בין מיא, הכי הוא גוונא בין מיא, גוונא אחרא תליתאה היא במציעותא דביה, דא ירושלם דהיא אמצעיתא דעלמא, גוונא רביעאה היא חיזו דכל עינא ואקרי בת עין, דבההוא בת עין אתחזי פרצופא, וחיזו יקרא מכלא, דא ציון דאיהי נקודה אמצעיתא מכלא, דחיזו דכל עלמא תמן אתחזי, ותמן שריא שכנתא, דהיא שפירו דכלא וחיזו דכלא.

¹¹¹⁷ דהיינו שהאוכמתא היא השולטת וכמ"ש בהגר"א על ספד"צ הגה"ה ג' ע"א וז"ל, והעיקר כי בתחלה היה בסוד בוצינא דקרדינותא עטרא דגבורה לבד ולכן לא אתקיימו כמ"ש בא"ר וא"ז עד דנחית אוירא עלאה חסד ונתקיימו וז"ס דו"נ בכתר שהן ב' עטרין סוד המתקלא ג' מוחין ג' הויר"ת.

¹¹¹⁸ ע"י בהגר"א על ספד"צ כב ע"ב ד"ה וגוון.

¹¹¹⁹ לשיטת האריז"ל עניין זה יוצא דווקא מהד"ה הבא המדבר בעניין גוון סומק.

מחיר האדמה

מסומקא נפקין שבעה רהיטין¹¹²⁰ – כנגד הז"ת שהבינה מאירה בהם (ב"ע קעג ע"ב). דסמכין¹¹²¹ (נ"א דסחרין) לסטר שמאלא ומתלהטין באשא דלסטר צפון – צפון הוא כנגד גבורה (בהגר"א בס"י ט ע"ב). שכן תחילה כאשר הם בבינה הם רחמים גמורים, אם כי הדינים מושרשים שם. ואח"כ, באתפשטותא דלהון בסטר צפון ה"ה הגבורה, הם מתלהטים. בינה מכונה (אד"ז רפט ע"ב) נהר דנגיד ונפיק (ב"ע קעג ע"ב). ומתאחדן לאתפשטא בעלמא לגלאה ארחין דחייביא, הה"ד (שם ד) שבעה אלה עיני י"י המה משוטטים בכל הארץ – שכן דכורא דסט"א מקטרג, ולכן הם רצים ורואים את מעשי בני האדם (בהגר"א על ספד"צ לא ע"ג ד"ה והענין שדכורין). והענין, שזכריה ראה במראה הנבואה את המנורה, ושבעה נרותיה עליה וכו', וענין המנורה הוא הרי בסוד בינה, ולכן היא של זהב וכמש"ל בביאור גוון סומקא (ב"ע קעג ע"ב).

מירוקא נפקין שבעה טהירין (ס"א נהירין) – עניין "טהירין" הוא כנגד הת"ת, הנקרא טהירו. "נהירין" הם כינוי לחסדים המכונים אור. (וצ"ע הנפק"מ בין ב' הגרסאות) (ב"ע קעד ע"א). דקטרא דלסטר¹¹²² (נ"א רהיטין דסחרין לסטר) דרומא – דרום הוא כינוי למידת החסד (בהגר"א בס"י ט ע"ב), וכוונתו של האידרא היא שהת"ת¹¹²³ נוטה לצד החסד (דרום) והוא בסוד מידת הנצח, וה"קטרא" הוא ב' העטרין חו"ג, וכאן הכוונה היא בעיקר לעט' דחסדים שבדרום (ב"ע קעד ע"א). ומתאחדן לאתפשטא¹¹²⁴ בעלמא לגלאה ארחין ועובדין דבני נשא בין טב בין ביש – כאן לא הזכיר "דחייביא", שכן כאן הוא סט' דרחמי. והוא בסוד מידת הת"ת שמנהיגה את העולם בב' הדרכים דטוב ורע, שכן הת"ת כולל חו"ג ולכן נקט כאן בלשון "ארחין" בסתמא (ב"ע קעד ע"א). דכתוב (איוב לד) כי עיניו על דרכי איש וגו' – בז"א כל הגוונים כולם מגלים על העבירות [כלומר שיש ב' דרכים בהנהגה או שכולה חסד ואז הוא מכונה בלשון "לבן", ויש הנהגה שהיא כפי המעשים של התחתונים ואז נחשב הדבר כאילו יש שם גוונים, ורק בזמן שליטת הגוונים מתגלים העבירות בפועל של התחתונים] (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ד ד"ה ואמר ווי). והנה מש"כ כאן קאי בעיקר על גוון ירוקא (ת"ת) כמ"ש שם "וכל צעדיו יראה בין טוב ובין רע" (כלומר מידת הת"ת שכולל טוב ורע) (איוב לד כא) (ב"ע קעד ע"א).

וכד אתסחאן בחוורא משתכחין לאשגחא לכל מארי קשוט¹¹²⁵ לאוטבא עלמא בגינהון – כאשר יש גילוי של עיני א"א, שהם 'משתכחין לאשגחא', אזי יש סילוק לגוונים של ז"א (בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה וזה האוכס). ע"ק מכונה "אמת" וכמ"ש בזוהר כמה פעמים דאמת בעתיקא תליא (זהר תרומה קמ ע"ב). לכן כאשר מתגלה הגוון החיור דע"ק, אזי אתגלי לאוטבא לכל אינון מארי קשוט לאוטבא עלמא בגינהון, וכל אשגחותא הוא לטב על ישראל. שכן אז מתגלה הנהגתו

¹¹²⁰ עי' זהר ויחי ריח ע"א, לפ"ז נלענ"ד שלכאורה זו לשון של מקורות שפע. והנה עי' ב"ע קעג ע"ב שהמה בסוד ז' הנקודות של אלקים, והם מכונים "רהיטים" ע"ש שהם רצים וממהרים לחתוך את הדין ובסוד מאמה"כ "הרצים וכו' יצאו מבוהלים ודחופים בדבר המלך וכו'" (אסתר ח יד). וכן עי' ב"ע קעב ע"ב שם מבואר שהוא מלשון "רהיטים בשקתות המים" (ועי' רש"י שם דהיינו מקום שם המים עוברים במרוצה), ועי' מים אדירים ריח שזהו רמז למרוצת המוח (דהיינו השפעת המוחין) שכן דרך השכל הוא להשיג במרוצה.

¹¹²¹ ב"ע קעג ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹¹²² ב"ע קעד ע"א לא גורס את המוסגר.

¹¹²³ נלענ"ד כנ"ל שכוונתו כאן שירוקא הוא כללות הו"ק או הדעת ולא ספירת ת"ת הפרטית (עי' בהגר"א על ספד"צ יג ע"ג ד"ה וז"ש).

¹¹²⁴ נראה לכאורה שהב"ע קעד ע"א גורס 'ומתפשטין' במקום 'ומתאחדים לאתפשטא' ואינו כן בכל הדפוסים.

¹¹²⁵ עי' זהר בשלח נו ע"א שזהו כינוי ללומדי קבלה. ומזה יש ללמוד לכאורה שהיינו הך, שכן לומדי הקבלה המה המגלים לעולם את כל הנ"ל.

מחיר האדרא

ית' שאינה ע"פ המזל השולט בזמן הדורמיטא (בה האמת היא נעדרת) (ב"ע קעד ע"א). וכל אישגחותא דההוא חוורא הוי לטב על ישראל – אז מתגלה הנהגתו ית' שאינה ע"פ מזל, הרי הוא שם הוי"ה דעיינין עצמה¹¹²⁶, דהיינו דרגא דישראל דתליין בהוי"ה (ב"ע קעד ע"א). ואישגה בסומקא למאן דעאקיין¹¹²⁷ להו – גוון סומקא אתפרשא, והוא אזיל העניש לרשעים, ומאז העולם מתנהג בגילויא דטוב ורע¹¹²⁸ (ב"ע קעד ע"א). הה"ד (שמות ג) "ראה ראיתי": – ר"ל שבגלות מצרים היו העיינין סתימין (ב"ע קעד ע"א). "ראה"¹¹²⁹ לאוטבא לון – מסט' דחיוורא דע"ק, ולכן נקט בקרא בלשון "ראה" בסתמא, בלי להורות על מיהו שראה, שכן ע"ק הוא סתימא (ב"ע קעד ע"ב). ראיתי – לנקמא לון מדעקיין לון – מסט' דסומקא מצד הגבורות שהם דרגא דז"א עצמו¹¹³⁰ (ולכן הוא בלשון של הוראה על הוראה "ראיתי") (ב"ע קעד ע"ב). ובגין כך כתיב עורה למה תישן יי' הקיצה אל תזנח לנצח עורה והקיצה (תהלים מד) – "עורה" "והקיצה" – א' לטב (לצדיקים) וא' לביש (לרשעים) (ב"ע קעד ע"ב). תרי אישגחותא – א) השגחה לישראל התלויין בפקוחו דעיינין המצוי למעלה מן המזלות, ב) הסרת הגבינין הרי הוא הנהגת הטבע והמזלות עצמם בהשגחה פרטית על ישראל, ועי"ז א"ה אתכפיין ונחתין משולטנהו (ב"ע קעד ע"ב). תרי פקחיין – ב' העיינין הם פתוחים. משא"כ בדורמיטא, שאז ז"נ משמשים בכותל א' בסט' דגבורות, כמ"ש חז"ל מה צבי הזה כשהוא ישן עינו אחת פתוחה ועינו אחת קמוצה וכו' (שיה"ש רבה פ"ח פ"ט) (ב"ע קעה ע"א). תרי טבין רחמי ונוקמין – והוא הנלמד מלשון הכתוב "הוי"ה הקיצה" שהוא נוקמא דעו"ג. והנה תלה את הנקמה והדין בשם הוי"ה ב"ה, אע"ג שהוא סטרא דרחמי, שכן זוהי טובה גדולה כאשר האוה"ע כלים והסט"א כפוף לקדושה, ואז הוא גופא רחמי לישראל ונוקמין לאו"ה בהדי הדדי (ב"ע קעה ע"א).

עתה מפרש את כל ג' הגווינין הנ"ל. והנה כבר כתבנו שאלו ג' הגווינין הם כנגד ג' מוחין, דהיינו בינה וב' עטרין של הדעת (גוון חיוורא שהוא כנגד מוח חכמה לא אתחזי כמש"ל) (ב"ע קעה ע"א). גוונא קדמאה סומקא בגו סומקא – מתחיל בגוון סומקא הרי הוא בינה. והנה הוא סומק שכן ממנה דינין מתערין (זהר ויחי רכ ע"ב), והוא בסוד דם שהוא אדום מכיוון דאתיא מבינה¹¹³¹. 'סומקא בגו סומקא' ר"ל שהבינה מתפשטת בכל הקו השמאלי עד הוד, והמה דינים בגוון זהב (ב"ע קעה ע"ב). כליל וסתים כל סומקין – בה נכללים כל הדינים, אמנם שם הם סתומים שכן היא עצמה רחמים (ב"ע קעה ע"ב). מקמיה לא אתחזין – שכן בבינה אין ניכרים הדינים עד שמתפשטים עד הוד (ב"ע קעה ע"ב). סוחרניה דההוא סומקא אסחר חד חוטא אוכמא ואקיף ליה – הרי הוא המלכות שמקבלת את כל הדינים מבינה ומקיפתה בסוד "נקבה תסובב גבר"¹¹³² (ירמיה לא כא) (ב"ע קעה ע"ב).

¹¹²⁶ עי' ע"ח נקודות א' וכן רע"מ פנחס רכט ע"א.

¹¹²⁷ פירוש שמצערים. ועי' תרגום אונקלוס לבמדבר י ט, וכן זהר שמיני לח ע"א.

¹¹²⁸ הב"ע כאן כותב שפי' זה הוא לפי שיטת הגר"א, אמנם א"כ קשה, שכן לדברי הגר"א בספד"צ כב ע"א ד"ה חד רישא השחור הוא שמתפרש ולא האדום. ואולי צ"ל שכאן לפי הגר"א המלכות מתפשטת לדון את מי שמצער את ישראל, ועכ"פ הדברים צ"ע.

¹¹²⁹ עי' ב"ע קעד ע"ב שגורס "ראה" סתם - לאוטבא, אמנם לא נמצא גרסא כזו בכל הדפוסים.

¹¹³⁰ צ"ע אם מתכוון לרמוז כאן על עומק נוסף, שכל עונש הוא מכח פרצוף ז"א דווקא. ואפילו מש"כ בבהגר"א על ספד"צ י"ז ע"ד ד"ה ואמר ז"ל, כשמתגלה הדיקנא מתגלה רחמיו ונכפין כל הדינין והרשעים כלין, עכ"ל. כוונתו ששורש כליון הרשעים הוא בא"א המתלבש בז"א, ולא בא"א עצמו.

¹¹³¹ כל זה הוא לפי שיטת האריז"ל ולא לשיטת הגר"א וכנ"ל ד"ה עינוי. שכן לפי הגר"א כאן העטרין דגבורות כוללים את כל הדינים, ועכ"ז מצד עצמם הם קדושים.

¹¹³² לעולם הנקבה סובבת את עיקר הגילוי ועי' ע"ח שבירה ח'.

מחיר האדרא

גוונא תניינא אוכמא כאבנא¹¹³³ חד דנפיק מתהומא – "תהומא" הוא בסוד מוח בינה דז"א, וכמ"ש "בדעתו תהומות נבקעו" (משלי ג יט), וכן כתיב "משפטיך תהום רבה" (תהלים לו ז)¹¹³⁴, והוא שורש לגוון אוכמא¹¹³⁵ (ב"ע קעו ע"ב). שכן המלכות שהיא בגוון אוכמא יוצאת ממוח בינה המכונה "תהומא", ובזה יתבאר מה שכתוב (בהגר"א בספד"צ ט ע"ב ד"ה שתא) שכל אלף שנים נגמר בירור של מלך שלם ממלכי אדום (ב"ע קעז ע"א). חד זמן לאלף שנים בימא רבא – כאשר מתגלה הארת החיבורא ה"ה מו"ס המכונה ימא רבא, אזי נפיק האי אבנא מתהומא שכן סיגי הדינים מתפרשין מבינה ונחתין לתתא (ב"ע קעז ע"א). וכד נפיק האי אבנא אתא רגשא ותקפא על ימא – גוון אוכמא מתפרש שכן אינה נכללת ביו"ד ה"ה חיבורא עילאה. והוא 'על ימא' כמ"ש בספד"צ (כא ע"ב) "חד רגשא בגין לאתפרשא", כלומר שכל פרישו דזיקין דאתדעכו הוא ע"י מו"ס, הרי הוא "ימא רבא", דשם זריק ניצוצין לש"ך עיבר (לעיל קלב ע"ב). ולכן רגשא גדול יש שם. ומעתה מפרש והולך היאך פרשא גוון אוכמא מעינא (ב"ע קעז ע"א). וקליה דימא וגלגלוהי אולא ואשתמעא לגוונא רבא דאקרי לויתן – הארת החבורתא תאיר עד עטרת יסוד דז"א, דהיינו לעתיד לבא בימות המשיח (בהגר"א על ספד"צ יב ע"ב בהגה"ה) כאשר הולכת הארת החיבורא ממו"ס הנק' "ימא רבא" אל עינא פקיחא דע"ק המכונה כאן "גוונא רבא". ונק' כמו כן "לויתן" שכן שורש כל חיבורא הוא מחיבורא דגלגלתא, הרי הוא בסוד לויתן כידוע¹¹³⁶ (ב"ע קעז ע"א). ונפיק מתהומא, והאי אבנא מתגלגלא בתוקפא דימא – על ידי הארת מו"ס (ב"ע קעז ע"א). ונפיק לבר – שהסיגים נדחים לחוץ כמבואר¹¹³⁷ (ב"ע קעז ע"א). והיא אוכמא דכל אוכמין סתימין קמיה¹¹³⁸ (ס"א והיא אוקמוה דכל אורחין סתימין קמה) וכך היא אוכמותא דעינא – כמ"ש "ישת חושך סתרו כו" (תהלים יח יב), שהוא מסט' דבינה, שכן כל הסיגים וכל מלכי אדום נפקין מתמן, ה"ה אתר דכל הדינין מתקטרין תמן בארץ אדום וכמ"ש באדר"ז¹¹³⁹ ובכ"מ, ולכן גם אוכמא דעינא דאתייתא מתמן הוא 'אוכמא וכו' (ב"ע קעז ע"א). אוכמא דכליל וסתים כל שאר אוכמין, וסוחרניה דההוא אוכמא אסחר חד חוטא סומקא (ס"א לסטר חד) ואקיף לההוא אוכמא – לעולם אזלין בינה ומלכות כחדא, ולכן הם כנגד ב' ההי"ן שבשם. לכן כל א' סובב את חבירו, סומקא לאוכמא ואוכמא לסומקא (ב"ע קעז ע"א).

גוונא תליתאה ירוקא דירוקי דכליל וסתים כל ירוקין – עט' דחסדים הוא כנגד ת"ת המכונה ירוק¹¹⁴⁰, מכיוון שאלו ג' המוחין מתפשטין בכל ז"ת ובכל ג' הקווין. כמו שג' המוחין מתפשטין בכל ז"ת, כמו כן ג' גוונין דעינא מכל חד נפקא ז' עיינין דאשגחותא (ב"ע קעז ע"א). ובסוחרניה דההוא ירוקא אסחרו תרין חוטיין – עט' דחסדים ה"ה ת"ת מצוי באמצע בין בינה למלכות (ב"ע קעז ע"א). חוטא

¹¹³³ עי' בהגר"א על ספד"צ כב ע"א חד רגשא, הו"ד לעיל בריש העמוד ד"ה מאן אבן א' מאוכמתא דעינא, ללמדינו שכאן הוא מקום הפרישה של האוכמא הנפרד מהעין לגמרי מאז שנתגלה הא"א.

¹¹³⁴ כל זה נמצא בגר"א בספד"צ כב ע"א ד"ה חד רגשא.

¹¹³⁵ והנה "ימא רבא" הוא כינוי לחכמה, ה"ה מו"ס (ועי' בהגר"א על ספד"צ כ"ב ע"א חד רגשא), ושם הוא שורש הארת החיבורא ה"ה ימא רבא דחכמתא. ואז מסתלקים גוון האוכמא וכן הדינים של גוון הסומקא, וכמו שעוד יתבאר (ב"ע קעז ע"ב). הדינים היוצאים מתוך הגוון השחור דהיינו נוק' דאצילות, יורדים לבינה דבריאה ולא לחכמה [עי' בהגר"א על ספד"צ לא ע"א ד"ה והענין] (לש"י דע"ה ח"ב צג ע"ג).

¹¹³⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ יא ע"ג ד"ה ויודע ששני.

¹¹³⁷ בריש העמוד מדברי הבהגר"א על ספד"צ.

¹¹³⁸ ב"ע קעז ע"א לא גורס את המוסגר.

¹¹³⁹ לא מצאתי באד"ז רק באד"ר דף קמב ע"א.

¹¹⁴⁰ והוא כולל את כל הבחינות האחרות של ירוק הנמצאים.

מאיר האדרה

סומקא לסטר חד, וחד הוטא אוכמא לסטר חד, ואקיפין להווא ירוקא – אין גוון א' פועל ללא חבירו (בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה וזה האוכם).
וכד אסתחר חוורא – כאשר הגוון הלבן מתגלה אין מקום לשלטונו של אף גוון אחר (בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה וזה האוכם). זמן התגלות הלבן הכולל את כל הגוונים הוא בד' הימים שבין יוה"כ לחג הסוכות, בהן מתגלים ד' חסדים¹¹⁴¹ (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ד ד"ה וז"ש בהון). כאשר מתגלים תיקוני ע"ק שהם כולם חסדים, אזי גם ז"א מתהפך לטב וכל תיקוני ז"א (כלומר גם תיקוני גלגלתא וגם ת"ד) גדולים כמו תיקוני ע"ק. וכן הדבר כאן: כאשר מאיר גוון הלבן את פניו למטה אזי כל שאר הגוונים הופכים אף הם ללבן בהארט א"א. והוא בסוד האות צ', שכן כך מתגלה אות זו, ע"כ שהאות יו"ד אחזיר אנפוי לנו"ן¹¹⁴² ה"ה בינה ובנו"ן רמיזין ג' גוונין דעינא (במילואו הוא נו"ן. והנה בביאור פרטיו, נ' כפופה הוא כנגד בינה שבו נ' שערים וכן כנגד נ' דנוצר חסד, והיא כפופה שכן אין שם לסט"א אחיזה בבינה ח"ו. והאות ו' כאן הוא כנגד הת"ת ופנימיותו הרי הוא עט' דחסדים. ונו"ן פשוטה הוא כנגד עט' דגבורות ה"ה שורש המלכות דמתפשטת לתתא ובבחינת מאמה"כ (משלי ה ה) "ורגליה יורדות מות") (ב"ע קעז ע"א).¹¹⁴³ ואסתחרי עינא – וכל הדינים שבעינין מתבסמין (ב"ע קעז ע"ב). כל אינון גוונין לא משתכחין ומשתקעין לתתא – אין ניכר אלא גוון חיוור לבד, וכל הדינין מסתלקין וסוספיתא¹¹⁴⁴ זוהמא דדהבא אשתקע בנוק' דתהומא רבא¹¹⁴⁵. והנה ביסום זה נעשה בסוד ב' דמעין דמתבסמן בימא רבא (לקמן קלז ע"ב) ובדוגמת קין והבל¹¹⁴⁶, שאת הבל שיקעו בימא רבא ה"ה חכמה שבבריאה¹¹⁴⁷, ואילו את קין שיקעו בתהומא רבא ה"ה בינה שבבריאה. והנה מה שנקט בכפל לשון 'משתכחין ומשתקעין' הוא כנגד ב' דברים, וכמ"ש הגר"א¹¹⁴⁸ שקין הוא שורש הקליפות והבל שורש הדינים. לכן כנגד קין אמר "ומשתקעין" שכן הסט"א נעשה כפוף לקדושה, וכנגד הבל אמר "אשתככו" בסוד "וחמת המלך שככה" (אסתר ז י). והנה מש"כ 'לתתא' כוונתו לחו"ב שבבריאה. וכל זה אמור אפילו לגבי גוון הירוק, שאע"ג שהוא הטוב שבז"א, מ"מ מקצת דין יש בו, וממילא אף הוא נכלל בחיוורא. עוד אפשר לפרש כיצד הירוק נחשב דין וממילא נכלל בתיקון על ידי הלבן להפוך אף אותו ללבן, שכן אין ירוק אלא הממוצע שבין גוון חיוור לגוון סומק ואוכם, אם כן כאשר נפרשים ממנו הסומק והאוכם בע"כ נעשה אף הוא לחיוור (ב"ע קעז ע"ב).¹¹⁴⁹ (סומקא ירוקא אוכמא) לא אתחזי בר ההוא חוורא דנהיר מעתיק יומין – והנה יש להקשות, שמכאן משמע לא אתחזי אלא חיוורא בלחודו, וממילא משמע שגם ירוקא מסתלק, ואילו לקמן אמר שרק ב' גוונין מתפרשין דהיינו סומקא ואוכמא בלבד. אמנם לפי מ"ש לעיל שכאשר אסתליק מירוקא בחי' סומקא ואוכמא ממילא לא נשאר אלא חיוורא שבו בלבד הרי הדבר מיושב¹¹⁵⁰. (ב"ע קעז

¹¹⁴¹ עי' בהגר"א על ספד"צ כ ע"א ד"ה כתיב, שבד' הימים האלה נתגלו ד' הת"ד השייכים לנוק'.

¹¹⁴² עי' זהר בראשית ב' ע"ב צדי צדי אנת וכו'.

¹¹⁴³ ב"ע קעז ע"ב גורס אתסחי (כן גרסת דפוס מנטובא ודלא כדפוס וילנא).

¹¹⁴⁴ עי' זהר פקודי רל"ו ע"ב שזה הלשון קאי על העגל, ו"סוספיתא" פי' פסולת.

¹¹⁴⁵ עי' לעיל הערה 329.

¹¹⁴⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ ל"א ע"ג ד"ה והענין.

¹¹⁴⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ל"א ע"ד וכן עשו.

¹¹⁴⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ ל"א ע"א ד"ה והענין. והנה עיין בגליונות הלש"ו שם ששזהו לשון

האריז"ל בשער מאמרי רשב"י ז ע"ג.

¹¹⁴⁹ ב"ע קעז ע"ב גורס את המוסגר.

¹¹⁵⁰ והנה לפ"ז מתורץ ג"כ כפל לשונו דכאן אמר דלא אתחזי בר ההוא חיוורא דנהיר מע"י,

ואח"כ אמר עוד 'לא אתחזי בר ההוא חיוורא כו'. וביאור הענין הוא לפמ"ש, שכאן מדבר מהגוונא חיוורא שנתחדש ע"י אסתכלותא דעיינין דיליה לעינא פקיחא דע"ק, שכן דבר זה לא היה בתחילה.

מחיר האדרא

ע"ב). ונהירין מניה כל אינון דלתתא – ר"ל ע"י גילויא דחיוורא נהירין עיינין מהארט ג' המוחין, ולכן מתפשטת מהם הארה לכל ז"ת (דלתתא), כמו כן מאלו ג' הגוונים דכלילן בחיוורא נהירין כל ז' עיינין דאשגחותא דנפקו מג' הגוונים כמש"ל. והנה ענין הסתלקות גוון חיוור והתגלותו אח"כ הוא ממש כדוגמת עולם התווה ועולם התיקון, שתחילה היתה שבירת הכלים שנפלו בב"ע, ונסתלק מהם עולם האצילות שהוא בדרגא דחכמה (ב"ע קעז ע"ב). (נ"א הוא) ולית גוונא אתחזיית בר ההוא חיוורא בלחודוי – גם מבחי' הירוקא לא נותר אלא גוון חיוור בלבד, ולכן סמוך לכך המשיך ואמר 'ובג"כ וכו'" (ב"ע קעז ע"ב). ובגין כך אסתלקו כל מאריהון דסומקא ואוכמא דאינון תאומין כחדא.

הה"ד (שיר ד) שניך בעדר הקצובות שעלו מן הרחצה, שכלם מתאימות, מאי מן הרחצה, מההוא אסחותא דעינא קדישא עלאה – אלו ב' הגוונים המכונים "תאומים" עלו, פי' נסתלקו ע"י חיוורא דעינא דכל עיינין אתסחו ע"י. וזאת, מכיוון שגוון חיוור המתגלה בעיינין דז"א הוא בא ע"י יו"ד עילאה, ה"ה חיוורא דעינא פקיחא דע"ק (ב"ע קעח ע"א). שכלם מתאימות מתערבן דא בדא ואתדבקן דא בדא – ב' הגוונים סומקא ואוכמא, ובסוד ב' הה"ן דאזלין כחדא (ב"ע קעח ע"א). ומה דאמר שניך בעדר הקצובות ואת אמרת שכלם מתאימות, כלומר חוורא דלהון כההוא חוורא דעיינין כד אסחן בחוורתא דעינא עלאה – הוקשה לו על זה הפסוק, מה שייכות יש לאסחותא דעינא דז"א למ"ש "שניך בעדר הקצובות כו" העוסק בכלל בתיקון השיניים ולא העיניים. וע"ז מתרץ "כלומר חיוורא דלהון כו" כוונתו להשוות את חיוורא דשניים לחיוורא דעיינין, שכן ל"ב שיניים הם ברזא דל"ב נתיבות החכמה, התלויים במו"ס וכנגד י' עילאה. לכן השיניים הם שטוחנים את האוכל כדי לברר בירורי דצח"ם, שכן זהו ענין המו"ס לברר את כל הבירורים. ועוד י"ל, דנר"ה מכונים "שחקים" שכן שם יש כביכול ריחיים הטוחנים מ"ן לצדיקים לעתיד לבא, והם 'בעדר הקצובות' דהיינו כצמר הרחלים שמכבנים אותם למילת. וכן הוא לענין כל גוון חיוור דביה לא אחידן סט"א, כי בדורמיטא אסתליק לעילא, ואח"כ מתגלה ע"י הארת מו"ס הדוחה את כל החיצונים. וז"ש 'שעלו מן הרחצה' ע"ש שעלו למעלה למו"ס שורש כל הלובן העליון. ולכן אומר על ב' הגוונים אוכמא וסומקא "דאתהפכין" לחיוור דהיינו "עדר הקצובות" שנתגלתה בהם בחי' חכמה דשלטא (ב"ע קעח ע"א).

ודא זמינין למנדע צדיקייא למחזי ברוחא דחכמתא – הצדיקים, שכל ימיהם עסוקים בתיקון זיווג דזו"נ ובירורי הניצוצות ע"י חיוורא עילאה, לעתיד לבא יזכו להשיג כיצד מתאחד עינא פקיחא בעינא דז"א ע"י חיוורא גילויא דחכמה, שיתגלה עינא פקיחא דע"ק בעינא דז"א. שכן אז יהיה רזא דזיווגא דזו"נ שבגלות בבחינת ההוא גננא דלא עאל בגינתיה (זהר תרומה קסו ע"ב), שע"י יהיו רואים מסוף העולם ועד סופו, שכן יאירו עיינין דלהון ע"י גילויא דהאות יו"ד, וע"ז אמר 'למחזי ברוחא דחכמתא' דהיינו אור דאורא הנ"ל, ה"ה חכמה דע"ק (ב"ע קעח ע"ב). כד"א כי עין בעין יראו (ישעיה נד), אימתי, בשוב יי' ציון (שם) – דהיינו כאשר יתגלה אור דיסוד הנ"ל, שכן פקיחו דעינא דז"א תליא בעינא פקיחא דע"ק (ב"ע קעח ע"ב) כאשר יתגלה החיוורא ויתמתקו הדינים ברזא דהו"ה ויתהפכו לרחמים (ב"ע קעט ע"א). וכתיב אשר עין בעין נראה אתה יי' (במדבר יד) וכדין פקיחותא דעיינין לטב – ר"ל שמדריגה זאת דפקיחו דעיינין דז"א היא לטובה, כדי לרחם על ישראל ע"י חסדים דע"ק (ב"ע קעט ע"א). ואית פקיחותא דעיינין לטב ואית פקיחותא

ואילו אחר כך הרי הותיר מקום לספק, שכן אמר שכל הג' אסתלקו, ועתה צריך שלא תתהווה סתירה ממה שאמר אח"כ דרק סומקא ואוכמא אסתלקו, לכן הוסיף ואמר "ולית גוונא מתחזיית כו". למימרא שגם מבחי' הירוקא נשאר רק הגוון החיוור בלבד וכדאמרן (ב"ע קעז ע"ב).

מחיר האדירה

דעיינין לבייש – פקחת עיניים לרע הוא כאשר אין גילוי לא¹¹⁵¹ (בהגר"א על ספד"צ כב ע"ב ד"ה וז"ש בגין). והנה כבר נת' למעלה (סט ע"א) שפקחת עיינין לבייש הוא עונש שלא ע"פ דרך הטבע, שהקב"ה מוציא חמה מנרתיקה (עי' נדרים ח ע"ב). שכן הוא בעת הדורמיטא דעיינין סתימין מתנהגים ע"פ הטבע ע"י המזלות, משא"כ כשנפתחים (ב"ע קעט ע"א). לטב כמה דכתיב פקח עיניך וראה שוממותינו וגו' (דניאל ט) – דניאל התפלל על הגלות שבבבל, אז היה ז"א בבחי' שינה, ועיינין דיליה סתימין. ודניאל היה מתפלל על ז"א שיפקח עינוי לטב לבנות את בהמ"ק שתליא בחיורא עילאה דע"ק ה"ה בבחי' חכמה המכונה פקחא ואז אשתכח אתבסמותא דדינא (ב"ע קעט ע"א). ודא הכא לטב ולבייש – שזה בלא זה לא קאי, וכמ"ש לקמן, שע"י שמתגלה גוון חיור מתפרשים ב' הגוונים אוכמא וסומקא ויורדים על ראש הרשעים. כלומר שבכל מקום שישראל מתגדלים אזי הסט"א כופה אותם וכל אלה שמתאחדים עם הסט"א נכנעים, וכמ"ש "אמלאה החרבה וכו'" (יחזקאל כו ב) (ב"ע קעט ע"ב) ועי' מש"כ חז"ל בגמ': "קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן שנאמר אמלאה החרבה אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו" (מגילה דף ו ע"א). וכתיב עינך תראנה ירושלם נוח שאנן (ישעיה לג) – "שאנן" הוא כינוי לבחינת ע"ק (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ב ד"ה וז"ש למרתת), ואז יתגלה גוון חיורא דעינא דע"ק כמו שמפרש והולך. ור"ל, שכאשר עין דע"ק מתגלה בעיינין דז"א, אזי נהירין לעיינין דנוק' המכונה "עולימתא שפירתא דלית לה עיינין"¹¹⁵², דהיינו שאין לה שנים אלא אחד בלבד, כלומר רק מעט' דגבורות, ורק בזיווגא עם ז"א היא מקבלת גם עט' דחסדים (ב"ע קעט ע"ב). "ירושלים" היא בסוד חדר החיצון דיסוד דנוק' (לש"ו הקדו"ש קו ע"ב). אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח הא הכא לטב ולבייש דלא אתעביד דא בלא דא.

תנא בצניעותא דספרא (כג ע"א) מהו עינך תראנה ירושלם נוח שאנן וכי ירושלם נוח שאנן הוא, והא כתיב (שם א) צדק ילין בה¹¹⁵³ ובאתר דאשתכח צדק לאו שקוט ולא שאנן הוא – קשה, שכן ירושלים היא בנוקבא, הרי הוא סט' דדינא מעט' דגבורות וא"כ כיצד יכולה היא להיות מכונה "נוח שאנן" שמשמעו חסד ושלוה והשקט. ע"ז אמר 'והא כתיב צדק ילין בה כו', וסוד צדק הוא בבחי' ב' הגבורות הראשונות והחדשות מה' מנצפ"ך שלה (ב"ע קעט ע"ב). אלא עינך תראנה ירושלם נוח שאנן נוח שאנן לעתיק יומין אתמר – כבר נתבאר שהאידרא בא להקשות, הנה הכינוי "שאנן" מרמז על רחמים ושלוה, ואילו "צדק" הוא דין וכיצד יהיו שניהם כינוי לירושלים. וכאן מיישב כי הכינוי "נוח שאנן" הוא בבחינת ע"ק והוא רחמים (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ב ד"ה ואמר כתיב עינך כו'). והנה תחילת הנוק' היא בחסרון ובפיתוי ואז בוודאי שלאו שקיט ולא שאנן הוא, שכן כל שקיטו הוא כאשר הגבורות ממותקים, וכמ"ש "שאנן מואב מנעוריו ושוקט אל שמריו כו' יין המשומר כו'" (ירמיה מח יא). לזה תירץ "אלא עינך כו' נוח שאנן לעתיק יומין אתמר" שכן הוא הארת החיורא דעינא פקחא דיליה שבאה ממו"ס,

¹¹⁵¹ עי' בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה חד רגשא, בהערה בשם לש"ו דע"ה ח"ב פח ע"ג שזהו האיסור חמור להסתכל בקשת.

¹¹⁵² עי' זהר משפטים צ"ה ע"א. והנה עי' ב"ע ל ע"א וז"ל, אמרו רז"ל הצבי הזה כשהוא ישן עינו אחת פתוחה ועינו אחת סתומה, והענין כי ב' עינים הם חו"ג ה"ח ה' הויות גי' עין ימין, וה"ג ה' הויות עי"ן שמאל, ועכשיו הדכורא בסוד הסירוס ומכונה בשם שינה ולכן אז עינו אחת פתוחה ועינו אחת סתומה, שהחסדים נגזים בגויה, והמים שהם גבורות גשמים ניתנים לנוק', ולכן נקראת הנוקבא עולימתא שפירתא דלית לה עיינין, כי אם עין אחת מקבלת מדכורא, ואעפ"כ משיגח מן החלונות מנקבי הדופן דנהיר לנוק' מתמן.

¹¹⁵³ עי' בהגר"א על ספד"צ י ע"ב ד"ה וז"ס ונמליך מלך.

מחיר האדרא

ושם הוא בבחינת יין המשומר בענביו כחמרא דיתב על דורדייא (לעיל קכח ע"ב) (ב"ע קפ ע"א).¹¹⁵⁴ (דישגה באלין עיינין) דההוא עינא שקיט ושאנן – הארת העינא פקיחא הוא מה שמקבל מזיווג דאורא ומ"ס, ולכן אמר "שקיט" כנגד מ"ס דשם הוא שקיט ויתב באתריה כחמרא על דורדייא, "ושאנן" כנגד אורא הרי הוא סתימו דכולא, ועתה מעתה אל תקרא שאנן אלא "שאינן", שכן הוא אורא דלא אתפס וכדאמרן (ד"ח ע"ב ע"א) (ב"ע קפ ע"ב). עינא דרחמי עינא דלא נטיל מאשגחותא דא לאשגחותא אחרא – ע"ק כולו רחמים וחסדים, ואין בו שינוי בבחינת הנהגת הטוב ורע כמו בז"א שאית ביה פקיחו לטב ולביש (ב"ע קפ ע"ב). ובגין כך כתיב (ישעיה לג ב) עינך תראינה חסר יו"ד ולא עיניך – הכתיב בפסוק הוא חסר יו"ד לרמז על עינא דע"ק. וכן הוא בספד"צ (כג ע"א), ועיין בפ"י הגאון (שם כג ע"ב) שהקרי הוא "עיניך" דהיינו ב' עיינין, ואילו הכתיב הוא "עינך" לרמז על עין אחת. וכן הדבר בע"ק, שבאמת שם הם ב' עיינין, אלא שסלקין בחד דרגא שכן כולם ימינא בגוונא דחסדים באופן שאע"ג שהם ב' פלגי גופא בכ"ז הם בבחינת נו"ה הנחשבים לחד. לכן באתגליא, דהיינו בכתיב, הוא חד, ואילו בסתימו, דהיינו בקרי (שכן הוא אינו נגלה בכתוב אלא יוציא הדבר בפיו), הם ב' עיינין. ועוד, כאשר הארת עיני א"א מתפשטת לתתא אזי הוא בבחי' "קרי" המושג לתחתונים, ואז ב' העיינין דע"ק הן בבחי' שורש לב' העיינין דז"א, ומצד זה הם נחשבים לב' עיינין (ב"ע קפ ע"ב). ומה דאמר ירושלם ולא ציון – "ציון" ו"ירושלים" הם כנגד המידות יסוד ומלכות. וכן הם כנגד חסדים וגבורות, ולכן מיתוק הדינים הוא עניין לירושלים דווקא (ב"ע קפ ע"ב).¹¹⁵⁵ הכי אצטריך לאכפייא {קלז:} לדינא דאשתכח בה ולרחמא עלה – כדי למתק את הגבורות על ידי זיווגא דתליא בפקיחו דעיינין ופקיחו דעינא חיוורא דעתיקא קדישא. ופי' 'ולרחמא עלה' להשפיע עליה נהירו דעינא פקיחותא לטב (ב"ע קפ ע"ב).

ותאנא כתיב (דברים יא) עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה – כל הדינין דעיינין דז"א, הרי הם בחינת "עיני ה' אלקיך", באים לנוק' מכיוון שהנוק' אתיא מסט' דגבורה, וביאתם לנוק' הוא על ידי פתיחו דעיינין, וזהו עניין מה שהאידרא הביא כאן את לשון הפסוק "מראשית השנה עד אחרית שנה", שכן עיינין דז"א מאירים בנוק', והיינו הדינין דב' הגוונין ה"ה אוכמא וסומקא המתפשטים בנוק' ובסוד מן העולם ועד העולם, הרי הם ב' ההי"ן כנגד אמא עילאה ואמא תתאה, וכנגד העולם הבא והעולם הזה. והנה מלכות מכונה "ראשית שנה" שכן היא דרגא קדמאה לאעלאה לפתחא דמהימנותא, ואילו בינה מכונה "אחרית שנה" (מכיוון שהוא סוף הדרך ומקום המנוחה הבא אחרי העבודה) (ב"ע קפא ע"א).¹¹⁵⁶ (הה"ד (ישעיה א) צדק ילין בה דבה אשתכח גזרי דדינין יתיר מכל שארי אתרי) (נ"א דכתיב (ישעיה א כא) צדק ילין בה דבה אשתכח גזרי דינין יתיר מכל שאר אתרי ותנא כתיב (דברים יא יב) עיני יי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה השתא עיני ה' אלקיך בה וכדין פקיחותא דעיינין בה לטב ולביש בגין דאית בהו ימינא ושמאלא דינא ורחמי) – בבחינה זו הנוק' היא דינים, שכן אז היא באחורי ז"א ושניהם משתמשים בכותל אחד, ואותה העת היא בבחינת "בראשית השנה" בה דינא שלטא, שכן כל הדינים מצויים רק בה, ובבחינת דינא דמלכותא דינא¹¹⁵⁸.¹¹⁵⁹ (ב"ע קפא ע"א). ולזמנא דאתי ישתכח בה – כלומר

¹¹⁵⁴ ב"ע קפ ע"ב גורס את המוסגר.

¹¹⁵⁵ גי' הב"ע קפ ע"ב "דהכל".

¹¹⁵⁶ ב"ע קפא ע"א לא גורס את המוסגר.

¹¹⁵⁷ ב"ע קפא ע"א גורס את המוסגר, אמנם אינו גורס ה'ותנא וכו' מראשית השנה'.

¹¹⁵⁸ עי' בהגר"א על תז"ח ל"ו ע"ד ד"ה דין בגלותא.

מחיר האדמה

שאו יעלה ז"א לעילא לפרצוף ע"ק, ונוק' תעמוד כשוה בין שוים עם ז"א ובבחינת שני המאורות הגדולים והיא תהיה עמו בחיבורא חדא¹¹⁶⁰. אז ע"ק יאיר בנוק' ותשלוט בחינת עינא פקיחא דע"ק בקביעות (ב"ע קפא ע"א). כך, שזיווגא דזו"נ תהיה בתמידות (כדוגמת זיווגא דאו"א עתה) ולא יהיה ביניהם פירודא כלל, ויהיו דיניהם מתמתקים תמיד ע"י חסדים דע"ק (ב"ע קפא ע"ב). עינא חד דרחמי עינא דעתיקא דעתיקין הה"ד (שם נד) וברחמים גדולים אקבצך, כיון דאמר רחמים מהו גדולים, אלא אית רחמי ואית רחמי, רחמי דעתיק דעתיקין אינון אקרונ רחמים גדולים, רחמי דזעיר אנפין אקרונ רחמים סתם (מהנ"א הוא משום דאית ביה ימינא ושמאלא דינא ורחמי) – רחמי דז"א מכונים רחמים סתם, שכן יש בז"א צד של גבורות. והנה על אף שגם בע"ק יש ב' עיניים, אמנם הם נחשבים לחד עינא, שכן שם הכל ימינא (ב"ע קפא ע"א). ובג"כ וברחמים גדולים אקבצך דעתיק יומין – ע"ק מכונה "רחמים גדולים" שכן הוא מכונה אריך אנפין, וכל גדלות הוא מסט' דיליה (ב"ע קפא ע"א).

תאנא בהני עינין בתרין גוונין מנייהו בסומקא ואוכמא שראן תרין דמעין – בעינים דז"א נראין ג' גוונין וכנגד ג' אבות הכלולים בנו"ה¹¹⁶¹ (בהגר"א על ספד"צ ז ע"א ד"ה ואמר עינא). בעיני א"א מתלבשים נו"ה דרדל"א, שכן העינין הם לעולם כנגד נו"ה, והן ג"כ בבחינת שתי הדמעות שהן בסוד קין והבל, שכן הן לבר מגופא (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ד ד"ה ובהן מתלבש). והם בבחינת ב' האבנין אוכמא וסומקא דאתפרשין באסחותא דימא רבא¹¹⁶², וכמו כן אינון ב' הדינין דב' השמות אלקים כנגד ה' עילאה וה' תתאה ה"ה בבחינת הגוונין אוכמא וסומקא. והנה כל הנ"ל הוא מסט' דע"ה טו"ר כו'. אמנם בעה"ח א"צ את הדמעין הללו שכן שם כולו חיים (בהגר"א על תיקו"ז צ' ע"ב ד"ה ואינון). וכך בעי קודשא דקודשין¹¹⁶³ לרחמא על ישראל¹¹⁶⁴ אחית תרין דמעין לאתבסמא בימא רבא, מאן ימא רבא ימא דחכמתא עלאה – דהיינו חכמה דא"א, ה"ה מו"ס, ועל ידו מתפרשין ב' הדינין¹¹⁶⁵ (בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה חד רגשא). כלומר דיתסחון בנהרא (ס"א בחוורא) במבועא דנפיק מחכמתא רבא ומרחם להו לישראל – דהיינו שהם לא מתבסמים מהמו"ס עצמו, אלא בהארת חיוורא דעינא פקיחא שבא משם (ב"ע קפא ע"ב).

¹¹⁵⁹ הרי המה ע"ב דסנהדרין (דהיינו ע' דינים וראש בית דין ונשיא) וע"ב עינין דתליין בשם אדנ"י (עי' ב"ע קע ע"ב וז"ל, הם ג"כ ע"ב אומין נגד ישראל ותליין בשם אדנ"י והם אותיות שניות דמילוי אל"ף דל"ת נו"ן יר"ד ללו"ו, וכאן כותב שא"ד דאדנ"י היא ה' אותיות מנצפ"ך ומילויים זה י"ב ועוד ס' של נ"י זה ע"ב, ע"כ), ואע"פ שהיה סנהדרין בכל עיר ועיר, אמנם מקום הסנהדרין הגדולה היה בירושלים.

¹¹⁶⁰ עי' זהר בראשית דף כ ע"א: ויעש אלה"ם את שני המאורות הגדולים, ויעש רבויא ותקונא דכלא כדקא יאות, את שני המאורות הגדולים, בקדמיתא בחבורא חדא, רזא דא שמא שלים כחדא יהו"ה אלה"ם, אע"ג דלא איהו באתגליא אלא בארץ סתים, הגדולים, דאתבריא (נ"א דאתרביאו) בשמא דא כדא, לאתקרי בהו שמא דכלא מצפץ מצפץ, אליון שמהן, ע"כ. ועי' בהגר"א על ספד"צ ט"ז ע"א ד"ה ויאמר שהעטרין דאו"א המה כנגד "שני המאורות הגדולים". כך, שהחור"ג שנכנסים לראש ז"א המה בחינת "המאור הגדול" "לממשלת היום" (כנגד חסדים) ו"המאור הקטן" לממשלת הלילה (כנגד הגבורות).

¹¹⁶¹ צ"ע אם הגר"א התכוין למש"כ כאן או לדף קלו ע"ב.

¹¹⁶² ועי' המשך דברי הגר"א שם דהיינו ב' האבנין דהלוחות שהן כנגד ה' עילאה וה' תתאה כו' וכמש"ו, והן כנגד ב' בתי המקדש בית ראשון ובית שני המצויים בב' בתי ליבא וכו'.

¹¹⁶³ גי' הב"ע קפא ע"ב "קב"ה".

¹¹⁶⁴ זהר בראשית ד' ע"ב ועי' פרשת שמות י"ח ע"א וי"ט ע"ב ויקהל קצ"ו ע"א ושם קצ"ה ע"ב ועי' עוד לקמן קמ"ג ע"א (גליונות הלש"ו). ועי' ב"ע קפא ע"ב דגורס 'בנוי'.

¹¹⁶⁵ עי' שם שהאוכם מתפרש ונדחה, והסומק נכלל בלבן.

מחיר האדרא

חוטמא¹¹⁶⁶ תאנא בצניעותא דספרא (כג ע"א) חוטמא דזעיר אנפין, בחוטמא אשתמודע פרצופא – לכן מידת היסוד מכונה הדרת פנים¹¹⁶⁷ (בהגר"א על ספד"צ ז ע"ב ד"ה ואע"ג). ועוד שכן החוטמא הוא כלל הפרצוף, והוא היסוד (ב"ע קפא ע"ב). תיקון חוטמא דז"א הוא תיכף אחר תיקון העינים שכן הוא אינו מתחיל אלא לאחר סיום העינים, (ב"ע קפא ע"ב). בהאי חוטמא אתפרשא מלה – דהיינו שהחוטם מאירה לפה אשר בכוחו הוא מדבר (לעיל קלג ע"א דיימא סלחתי) (ב"ע קפב ע"א). דכתיב (שמואל ב כב) עלה עשן באפו וגו' – דהיינו שאפילו שיוצאים דינים גם מפיו (לקמן תנא וכו') אמנם עיקר יציאת הדינים הוא מהאף (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ג ד"ה ואמר תלת). עיקר ז' מדורי הגיהנם הוא הג' היוצאים מחוטמא דז"א, ה"ה תנא, אשא וגחלי דנורא (בהגר"א על ספד"צ כז ע"ב ד"ה ואמר ותהר). כאן הוא סוד הדיבור, ואין דיבור אלא לשון קשה ובבחי' ה"ג, והוא בבחינת פה דז"א (ב"ע קפב ע"א). עלה עשן באפו,¹¹⁶⁸ בהאי תנא אתכללא אשא וגחלי דנורא – ה' מלכי סדום הם מסטרא דחוטמא דז"א, שכן כל דבר רע נשחת במקורו¹¹⁶⁹ (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה וז"ס מלחמת). והוא ברזא דקרבתנות העולים לחוטמא דע"ק בדרך ישרה. וכאשר אינם מטיבים את מעשיהם אזי הולך בעקימו לסט"א ח"ו ומתעוררים ה"ג דחוטמא דז"א הרי הם בחינות דאשא וגחלי דנורא (ב"ע קפב ע"ב), וזהו בבחינת מידת היסוד וכנ"ל ממנו יוצאים ג' טיפי מוחא, וכנגד ג' הדברים הנ"ל ה"ה תנא, אשא וגחלי דנורא (ב"ע קפג ע"א). הלשון המלא של הכתוב המובא כאן הוא "עלה עשן באפו ואש מפיו", למימרא שהאש אינו בחוטם אלא בפה, לכן אמר שהאמת היא שבתנא דחוטמא הוא שנכללים אשא וגחלי דנורא. אלא ע"כ שתחלת הרוגז הוא בחוטמא ואח"כ הוא נגמר בפה. וכאשר יש תיקון וזיווג זו"נ פב"פ והתגלות דיקנא דז"א, אזי מתגלים הגחלי דנורא לסט"א ולא לכלל ישראל, והיינו ק"ן הנהורין דיליה (לעיל קלה ע"ב) (פת"ש אח"ף יז). דלית¹¹⁷⁰ (ס"א בחוטמא אשתמודע פרצופא תלת שלהובין מתוקדין בנוקבוי מהאי חוטמא אתפשטן תלת גווני תנא ואשא וגחלי דנורא דכתיב (שמואל ב' כב ט) עלה עשן באפו ולית) תנא בלא אשא ולא אשא בלא תנא – "תנא" הוא בחוטמא, ואילו "אש" הוא בפה. אח"כ יוצא הדין לסט"א, ושלוחי גומרים את הדין, ושם הוא בבחי' גחלי אש (ב"ע קפג ע"א).¹¹⁷¹ וכלהו אסתליקו (ס"א אתדליקו) ונפקי מחוטמוי – דהיינו שאע"פ ששלוחי הדין מקבלים מן הפה, עכ"ז כולם כלולים בחוטם (ב"ע קפג ע"א).

ותאנא כד אתחברו תלת אלין – דהיינו הדינים המתלהטין (ב"ע קפד ע"ב). דכלילין בהאי תנא דנפיק מחוטמא אתקמט חוטמא – שכן נכלל הוא בסט" דשמאלא שאינו בדרך מישור כי אם בבחי' קמיטו דחוטמא (ב"ע קפד ע"ב). ונשיב ונפיק תנא אוכמא וסומקא – ה"ה גווני דדינא (ב"ע קפד ע"ב). ובין תרי (נ"א בתרי) גווני וקרינן ליה אף וחימה ומשחית¹¹⁷² ואי תימא אף וחימה כתיב

¹¹⁶⁶ בב"ע קפא ע"ב ובדפוס מנטובא אין נמצאת תיבה זו, אמנם בדפוס וילנא ואמסטרדם אכן נקטו לה.

¹¹⁶⁷ עי' ב"ע ל ע"א ז"ל, הדר זיו הפנים הוא ע"י יסוד, שלכן סריס אין לו הדרת פנים זקן, והוא בסוד מלך הדר זקן התחתון, עכ"ל. ועי' לקמן ט' ע"א ד"ה היתה, ש'הדרת פנים' מרמז לבחינת "המלך הדר".

¹¹⁶⁸ ב"ע קפג ע"א מוסיף כאן תיבת 'תאנא'.

¹¹⁶⁹ כלומר, כל רע כאשר שרשו מתגלה הוא נכלל בטוב ומאבד את מציאות הרע שבו.

¹¹⁷⁰ לכאורה בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה חמשה אינו גורס את המוסגר, וכן הוא בב"ע קפג ע"א.

¹¹⁷¹ גי' הב"ע קפג ע"א "כולהו אתדליקו מחוטמא".

¹¹⁷² עי' בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה וז"ס מלחמת.

מחיר האדרא

(דברים ט) כי יגורתי מפני האף והחימה – מציאות הדינים היוצאים מחוטמא דז"א (ה"ה שלהובין דחוטמא דז"א) הינה חלק מעצם מציאותו ולעולם אינה נפרדת ממנו. והיו מחריבים את העולם אלמלא נשיבו דחוטמא דע"ק דהוא ממ"ס (שם הוא בבחינת מים, וע"י הוא שנכבה האש שבחוטמא דז"א הנזכר כאן) (ב"ע קפה ע"א). דאינון תננא אוכמא וסומקא – בתננא דחוטמא אתכלילו אשא וגחלי דנורא. ממילא צ"ל שתננא דאוכמא הוא התננא עצמו, ואילו סומקא הוא גחלי דנורא שכן הוא גוון סומק (ב"ע קפה ע"א). משחית מנ"ל – דהיינו מנלן שעושה כליון, והוא האשא עצמו שנכלל בתננא (ב"ע קפה ע"א). דכתיב (בראשית יג) לפני שחת יי את סדום ואת עמורה ושחת המשחית בנורא דליק מוקדא – כלומר שמצינו שסדום נשחתה ע"י אשא, ולכן מכונה "משחית" שכן היא מכלה לגמרי (ב"ע קפה ע"א).

ותאנא חמש גבוראן אינון בהאי זעיר אנפין – עתה מפרש בפרטות את ה"ג הנכללים בחוטמא דז"א, (ה"ה ג' שלהובין דחוטמא, ונוסף עליהם עוד ב' בחינות דהיינו נ"ה) הרי הם חג"ת נ"ה. כאן הוא מקום תחילת גילויים, ובחוטמא אשתמודע פרצופא (ולכן ממנו נבנה כל הפרצוף - פת"ש גדלות דז"א ס'). לכן נרמזו דווקא בחוטמא (ב"ע קפה ע"א) והם כנגד ה' אותיות דשם אלקי"ם (פת"ש גדלות דז"א ס'). ואסתלקו לאלף¹¹⁷³ וארבע מאה גבוראן – דהיינו כמספר ה"פ פ"ר הדינים הנרמזים בה' אותיות מנצפ"ך¹¹⁷⁴. וביאור הענין, שכן כל א' מה' הגבורות כלול מה', מכיוון שאלו ה"ג מתחלקים בז"א בה' מקומות הנזכרים לקמן, וכולם נכללים בחוטמא (ב"ע קפה ע"א). ומתפשטאן בחוטמא – לשון רבים המורה על ב' הנקבים שבו, הרי הם בחי' דו"נ דהיינו יסוד ועטרת היסוד (ב"ע קפה ע"א). בפומא – והוא המשך התגלות ה' הגבורות, שכן הה"ג הם בבחי' הדעת, והדעת גנוז בפומא (עי' זחר משפטים קכג ע"א) (ב"ע קפה ע"א). בדרועוי בידין באצבעין ובג"כ כתיב מי ימלא גבורות יי (תהלים קו)¹¹⁷⁵ – דהיינו בחינת מו"ס ובוצד"ק הרי הוא בינה דע"ק ולכן אקרי מ"י, והוא בבחינת י"ם עילאה ובסוד מאמה"כ "ובמים עזים נתיבה" (ישעיה מג טז). לכן אמר כאן דווקא "מ"י ימלא גבורות ה'", ואמר "ימלא" שהוא בסוד הפה, בו הוא גילויא דה"ג ובבחי' דיבור. ו' מתגלה בפה דע"ק ובפה דז"א שכן בו גנוז הדעת הרי הוא ו' (אדרא דמשנא קכג ע"א). לכן בכל התורה כתיב גבורות חסר ו"ו ורק בב' מקומות נזכרו גבורות מלא ו': הא' כאן, שכן כאן הוא סוד הדיבור שהוא (ספד"צ יד ע"ב) לישן ממלל רברבן ה"ה הדעת שמגלה את הארת המוחין¹¹⁷⁶ ובסוד האות ו'. לכן בוצד"ק שהוא בבחי' המוחין עצמם הוא בסוד גבורה חדא שאינה מתחלקת, ותחלת התחלקותם לה' גבורות הוא רק למטה בחוטמא דז"א (ב"ע קפו ע"א). גבורת כתיב כתיב הכא גבורות וכתיב התם (ד"ה א כט) לך יי הגדולה והגבורה אלא הכי תאנא כד אתחבראן כלהו גבוראן כחדא אקרי גבורה חדא – ביסוד נמצא הקיבוץ של כל ה' הגבורות (בהגר"א על ספד"צ ז ע"א ד"ה תרין נוקבין). דהיינו בחוטמא דז"א (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה חמשה). והם נכללים בגבורה עילאה ושם מתמתקים ולכן אמר "לך ה' הגדולה והגבורה כו'", ר"ל שהה"ג ה"ה הגדולה והגבורה והת"ת והנצח וההוד כולם נכללים למעלה ומתבסמים בשם הו"ה ב"ה, ולכן כתוב לעיל מינה "לך ה' וכו'" (ב"ע קפו ע"ב).

¹¹⁷³ עי' ב"ע קפז ע"ב שמשמע מדבריו שהגרסא היא "אלף אלפין" וכן שהמדובר כאן הוא באש ולא בתננא כמו שכתוב בד"ה הבאה. אמנם כאן גירסת הב"ע היא "אלף" ולא "אלף אלפין", וצ"ע.

¹¹⁷⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ ז ע"א ד"ה תרין נוקבין.

¹¹⁷⁵ עי' לש"ו דע"ה ח"ב ב ע"א, שבפירוש פסוק זה זה הוא מסביר כל מהלך בנין העולמות, שכן ה"גבורות" כאן הם בכך שיצאו הנקודות.

¹¹⁷⁶ עי' שם בבהגר"א.

מחיר האדרא

וכלהו גבוראן שריאן לנחתא מחוטמוי – תוקף הדין הוא שהם מתרבים ע"כ שכאשר הם יורדים למטה הם מתפרדים. תחלתם הוא בחוטמא, שכן בו מתחיל חרון האף (ב"ע קפז ע"ב). ומהאי תליין אלף אלפיין וארבע מאה רבוא לכל¹¹⁷⁷ חד מנייהו – בחוטמא דז"א נמצאים חמשה מלכין דקיימין בבהילו, והן ה"ג. לכן מספרו הוא אלף אלפיין וארבע מאות שכן היינו ה' פעמים פ"ר (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה חמשה מלכים). כל א' כלול מכולם ומהם מתפשטים כל מארי דינים וכל שוטרי הדין שהם בחשבון אלף וארבע מאות (ב"ע קפז ע"א).¹¹⁷⁸ ובהאי תננא דאפיך מחוטמוי – כמו שמאשא דנפיק מחוטמא, נפקין מיניה אלף אלפיין ות' גבוראן, כמו כן הוא מתננא. האלף נכללים ומתלהבים ביחד עד שעולים למספר אלף אלפיין רבוא (ב"ע קפז ע"ב). נקט "חוטמוי" בלשון רבים ר"ל בב' נקבים דחוטמא הרי הם בבחי' דו"ג יסוד ועט' היסוד, ותחלת גילוי הגבורות הם בחוטם ששם הוא חרון אף ואח"כ מתגלים בפומא, שכן דעת גנוז בפומא דמלכא (אדרא דמשנא קכ"ג ע"א), ועט' דגבורות שבדעת הוא תחילת הגבורות (ב"ע קפה ע"א). תליין אלף¹¹⁷⁹ (אלפיין רבוא) וארבע מאה¹¹⁸⁰ (וחמש) דסטר גבורה דא וכלהו גבוראן תליין מהאי חוטמא – על אף שכבר אמר זאת לעיל, שם ביאר את אותם הגבורות דאחידין באשא, ואילו כאן עוסק באלו דאחידין בתננא (ב"ע קפז ע"ב). דכתיב (תהלים קמה) דור לדור ישבח מעשיך וגו' – שכן כל המארי דינים הם אחידים ע"י השתלשלות הגבורות למטה, והוא מ"ש "וגבורותיך" בלשון רבים. ומש"כ 'יגידו', היינו שכל הגדה היא המשכה מלמעלה למטה. ומש"כ 'ישבח מעשיך' הוא מלשון "משביח שאון ימים" (תהלים סה ח)¹¹⁸¹, ופי' שבכל דור אנו מורידים הארה מסט' דדכורא. והארת הדכורא נק' "מעשיך" שכן על ידי הרוחא דשביק בה (כלומר ההארה שאבא נותן לאימא בביאה ראשונה לעשותה כלי – ע"י ע"ח מוחין דצלם פרק ו') נעשית כלי, ולכן נק' הדכורא מעשיך. וע"כ "וגבורותיך יגידו כו" כלומר שמוציאין מהסט"א את הגבורות הצריכים להתברר, והמה סוד הקרבנות עצמם העולים להתבסס ע"י תננא דמדבחה (ב"ע קפז ע"ב). וכד שארי גבורה דא – שורש הגבורות הוא בחוטמא¹¹⁸², שכן מקומם העיקרי של הגבורות הוא בנוקבא, שכן כל מארי זיינא מלכא פקיד בידהא¹¹⁸³. והנה הנוקבא נקראת "להט החרב המתהפכת" (בראשית ג כד), שכן היא מתהפכת תמיד מדינא לרחמי¹¹⁸⁴, שכן כל הפגמים והתיקונים מושרשים בה, והלוא היא מתהפכת תדיר. לפיכך לפעמים היא באצילות ולפעמים בבריאה, והוא כאשר מתעוררות הגבורות של החוטם בסוד חרון אף היא בבחינת בבחי' ראש לשועלים¹¹⁸⁵, ובעת התיקון היא בבחינת זנב לאריות (ב"ע קפח

¹¹⁷⁷ ב"ע קפז ע"א גורס 'בכל' במקום 'לכל'. וכן הוא בדפוסי מנטובא ואמסטרדם.

¹¹⁷⁸ גי' הב"ע קפז ע"ב 'ומהאי'.

¹¹⁷⁹ ב"ע קפז ע"ב גורס את המוסגר. והנה ע"י בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה חמשה, ועכ"פ צ"ע לעניין הגרסא.

¹¹⁸⁰ ב"ע קפז ע"ב גורס את המוסגר.

¹¹⁸¹ דהיינו מלשון השפלה, ועיי"ש ברש"י.

¹¹⁸² ע"י בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה וז"ס.

¹¹⁸³ ע"י זהר בשלח נ' ע"ב: אמר רבי אבא, כמה אלפיין כמה רבבן דמשיריין קדישין אית ליה לקודשא בריך הוא, מארי דאנפיין עלאין, מארי דזיינין, מארי דזיללה, מארי דיבבא, מארי דרחמי, מארי דדינא, ועילא מנייהו אפקד למטרוניתא לשמשא בהיכלא קמיה.

¹¹⁸⁴ ע"י בהגר"א ת"ז קנ"ה ע"א ד"ה מתהפך הפוכין וז"ל, שהוא להט החרב המתהפכת אע"ג דהוא בנוק' מ"מ ג"כ בדכורא וע"ל קל"ב א' וברי כו' דא רזא דגלגולא דיצה"ר אית למאן כו' דמתהפך מצורה לצורה וכן כל עניני הס"א והשדים, עכ"ל.

¹¹⁸⁵ ע"י בהגר"א על ספד"צ כ"ו ע"א וז"ל, את המאור הגדול שמשא, ואת המאור הקטן סיהרא במיעוטה, שנעשית ראש לשועלים, ונקראת שם אלקים, דבאצילות נקראת ה"א אחרונה של הו"ה, זנב לאריות, עכ"ל.

מחיר האדרא

ע"א). כלהו גבוראן מתלהטן ושטאן¹¹⁸⁶ (נ"א ונחתין) עד דנחתן ללהט החרב המתהפכת – כלומר שיורדים אל הנוקבא. ולכן הנוקבא מכונה את"ה בסוד אלף ת"ה גבוראן (פע"ח עמידה פרק יח) הנ"ל. עוד אפשר לפרש, שכוונתו היא לכך שקלי' נוגה מכונה אף הוא "להט החרב המתהפכת" (ע"ח קל"ג). שכן לפעמים נכללת קליפה זו בקדושה ולפעמים בג' הקלי' האחרות (ב"ע קפח ע"א).

כתיב (בראשית יט) כי משחיתים אנהנו את המקום הזה – המלאכים שהשחיתו את סדום ועמורה ינקו את כוחם מתננא ואשא דחוטמא, שכן כל השחתה שרשה הוא בסט"א אפילו בכליון הרשעים, שכן שם הוא סוד המשחית והאף והחכימה (לעיל בעמוד). לכך אמר שתחילה יוצאות הגבורות לקלי' נוגה ומשם לקלי' האחרות רצועא בישא¹¹⁸⁷ (ב"ע קפח ע"א). וכתיב (שם יג) לפני שחת יי את סדום ואת עמורה, וכתיב (שם יט) ויי המטיר על סדום ועל עמורה, אלא הכי תאנא לא דיין לרשעים וכו' אלא דמהפכי מ"ר למ"ה, והיאך מהפכי והא כתיב (מלאכי ג) אני יי לא שניתי, אלא בכל זמנא דעתיק דעתיק רישא חוורא (אתגלייא) – באצילות עצמו אין שום פגם ח"ו, ואין שייך לשם לא קלקול ולא תיקון. אמנם כוונתו הוא לענין עמוק וכמ"ש שבאמת כל ענין הקלקול והתיקון המגיע מלמעלה הוא מכח הבחירה של ישראל, ע"י שבירת הכלים שעל ידיהם נעשתה הבחירה למציאות של קלקול ותיקון. סוד שבירת הכלים היה רק בג' עולמות ב"ע, והיינו שנסתלקה מהם בחי' האצילות כך שנותרו בה רק בחי' ב"ע לבד, והתיקון היה שחזרה בחי' האצילות. פי' דמהפכי מדת הרחמים למדה"ד הוא מ"ש שעל ידי החטא גורמים לסילוק מדה"ר הרי הוא הארת ע"ק שלא יאיר בתיקונו על ז"א. נמצא, שמצד זה אנו יכולים לומר שגם מדה"ר הוא מדה"ד, שכן הדבר בא מאותה בחינה ומאותם פנים, אלא שכעת הארתו נובעת מכך שאינו משגיח על ברואו ומסתיר פניו ח"ו, וז"ש אח"כ 'והיאך מהפכי והא כתיב אני ה' לא שניתי כו' ר"ל, שאפילו בז"א, שבו סתם שם הוי"ה, כתיב שאין בו שינוי, ואין מגיעה לבחינה זו לא קלקול ח"ו ולא תיקון, וכ"ש בע"ק. וע"ז מתרץ, 'אלא בכל זמנא דעתיק דעתיקין' הוא כלל ע"ק שמתלבש באו"א שמכונים "עתיקין" דהיינו זקנים (ת"ז מא ע"ב) שכן כולם רחמים, ר"ל שתיקונים דע"ק שהם רחמים, באים לז"א ע"י שמתלבש באו"א (ב"ע קפח ע"ב), והוא אפילו בדור שכולו חייב, ואז נעשים דינים בכלא, וכל הדינים הם מז"א. עכ"ז לעולם אין נעדרת מכאן הנהגת א"א, והוא עניין הכתוב שרשעים מהפכים את מידת הרחמים למידת הדין¹¹⁸⁸ (לש"ו דע"ה ח"ב קלח ע"ב). רעוא דרעוין אתגליין רחמין רברבין אשתכחו בכלא – הוא בחינה של עת רצון בעולם אז משפיע חסד דגניז במצחא. והנה הוא שורש של כל החסדים, ולכן נקרא רעוא דרעוין (אד"ז רפח ע"ב). ועוד טעם לזה הכינוי, שכן כל תיקונים דע"ק הם הכנות לתיקוני חסדים ורחמים הנמצאים בז"א (ב"ע קפט ע"א). ובשעתא דלא אתגלייא כל¹¹⁸⁹ זיינין (ס"א דינין) דזעיר אפיין זמינין – גם בז"א אין שינוי וקלקול ח"ו אלא מצד מה שמסתלק בבחי' הסתר פנים מעולמות דלתתא. נמצא, שבאמת אין דין בז"א כלל אלא רק הכנה לדין (ב"ע קפט ע"א). וכביכול רחמי עביד דינא ההוא עתיקא דכלא – דהיינו כשאינו משפיע לתחתונים (ב"ע קפט ע"א).

¹¹⁸⁶ ב"ע קפח ע"א לא גורס את המוסגר.

¹¹⁸⁷ עי' ת"ז י"ב ע"א, ועי' פת"ש שער הקלי' פתח ה' שזהו בחינת הדכר של הסט"א.

¹¹⁸⁸ כלומר ה"רשעים" כאן היינו ז"א, והמה הופכים את הארת הא"א המאיר את דרכם למידת

הדין.

¹¹⁸⁹ ב"ע קפט ע"א במקום "זיינין" גורס את המוסגר.

מחיר האדרא

דתניא כד אתגלייא עתיקא דעתיקין רעוא דרעוין – עתיקא דעתיקין הוא אוירא¹¹⁹⁰, שכן הוא נעלם ומקומו למעלה מכל התיקונים. וכן האי אוירא אחזיה נהוריה בתיקוני דיקנא במזלא (ע"פ א"א ר), וי"ג ת"ד הרי מכונים עתיקין, ולכן מכונה האוירא עתיקא דעתיקין. ומכונה ג"כ "רעוא דרעוין" שכן מתגלה במצחא, ר"ל בסוד הבטישו דיליה בבוצד"ק שבמו"ס¹¹⁹¹ (ב"ע קפט ע"א). בלהו בוציני דאתקרון בשמא דא נהירין – כלומר האורות של בוצד"ק שהם בעצמם בבחי' גוונין חשוכין¹¹⁹². שכן כל הגוונין שרשם הוא בסט' דבוצד"ק¹¹⁹³, ומתגלים ע"י החסדים (ב"ע קפט ע"א). ורחמי אשתכחו בכלא – מבחי' בטישו דאוירא ומו"ס נמשך מיתוק הדינים ע"י החסדים בכל אצילות (ב"ע קפט ע"א). ובשעתא דלא אתגלי טמירא דטמירין – כאשר אין האוירא מאיר בבחי' בטישו על בוצד"ק, אזי נמשך מכאן פירוד לכל ז'נ דאצילות, ואין הדינים מתבסמין. והנה דוק בזה שנקט כאן בלשון 'טמירו דטמירין', שכן באמת אין נפקס לעולם בטישו דאוירא ומו"ס, שאל"כ היה נחרב העולם, ובסוד זיווגא דאו"א שיש בהם ב' זיווגים, הא' בבחי' החיצונית שלהם, המכונה זיווג חיות העולמות, וזה אינו נפקס לעולם, והזיווג הב' הרי הוא בבחי' פנימיות ותכליתו לחדש נשמות ולתוספת הטבה, וזה נפקס לפרקים¹¹⁹⁴ (ב"ע קפט ע"א). ולא אתנהרין אלין בוציני מתערין דינין – כאשר אין מתגלה הפנימיות שבו, אזי מתערין דינים, אם כי בנקודה זו עדיין אינם יורדים לתחתונים לפעול דין אלא רק מתהוות מציאותם (ב"ע קפט ע"ב). ואתעביד דינא – לתתא בעולמות ב"ע ע"י שלוחי הדין (ב"ע קפט ע"ב). מאן גרים להאי דינא – מבחינה זו יש לייחס בחי' דין אפילו לע"ק (ב"ע קפט ע"ב). רעוא דרעוין דלא אתגלי, ובג"כ מהפכין חייביא רחמי לדינא.

ומה דאמר הכא (בראשית יט כד) מאת יי' מן השמים בזעיר אפיין אתמר – מוכח דקרא ד"וה' המטיר" (בראשית יט כד) קאי על ע"ק, מדכתיב אח"כ "מאת ה' מן השמים כו", שכן מקרא זה האחרון קאי על ז"א, וכוונת הכתוב לומר שהש"ת, מצד הנהגתו את העולם בבחינת פרצוף ע"ק שהוא מה שלא אתגלי לתתא, המטיר מז"א גפרית ואש על סדום (ב"ע קפט ע"ב). ומשמע דכתיב מן השמים איש ומים, רחמי ודינא, לאפקא מאן דלית ביה דינא כלל – בע"ק אין דין בפועל כלל אלא מצד מה שמסלק הארתו מז"א, שכן כך משמע ממה שנאמר שהמטיר הש"ת אש מז"א דווקא, שרק אז יש גילוי של דין (ב"ע קפט ע"ב).

תאנא האי חוטמא זעיר – הכוונה כאן לכלל פרצוף ז"א, שכן חוטמא הוא עיקר הפרצוף, ולכן הפרצוף נקרא על שמה (בהגר"א על ספד"צ ז ע"ג ד"ה ובפרשת בראשית). הכוונה כאן לפרצוף ז"א, והוא מכונה כך ע"ש שהוא קצר קומה, ור"ל שכל הכוחות שלו הם אורות קצרים ופחותים. וטעם הדבר הוא, שכן זהו עצם הדין, שיש הגבלה באורות כדי שלא יתגלו בעולם בערכם ושיעורם האמיתי. וכאשר מתארך החוטם הוא מועיל שכאשר יוצא האש הוא מצטנן קצת ובכך מתבסס הדין, והוא סוד אריכות אפיים שמאריך אף לרשעים, באופן שאין האש והתננא נפיק בבהילו כ"כ, משא"כ ז"א חוטמא דיליה זעיר (ב"ע קפט ע"ב). בחוטמא דז"א נמצאים ה"ג (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה חמשה). וכד שארי תננא {קלה}. לאפקא נפיק בבהילו ואתעביד דינא – שכן אינו מאריך אף כלל. ועוד, שכן אם היה החוטם ארוך, אזי גם הדינים שבחוטם היו מתארכים בפרעונם והיה העונש נמשך מעט מעט

¹¹⁹⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ב ד"ה רישא דכסופא.

¹¹⁹¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה והכלל, שהבוצד"ק אינו שם נרדף למו"ס.

¹¹⁹² עי' ת"ז קמד ע"ב. ועי' בהגר"א על תז"ח כג ע"ב ד"ה אתפחיא דהיינו הצבעים שבמלכות.

¹¹⁹³ עי' בהגר"א על תז"ח יח ע"ב ד"ה נציצו.

¹¹⁹⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ י"ד ע"ג ד"ה ואמר.

מחיר האדרא

כמו שהיה בעגל (ב"ע קפט ע"ב). ומאן מעכב להאי חוטמא דלא יפיק תננא, חוטמא דעתיקא קדישא, דהוא ארך אפים מכלא – והוא נעשה ע"י חסד, ה"ה בחי' מים, ועל ידיו נכבים האשא והתננא. וכן ע"ז הוא שמארך אף, ונעשה גם חוטמא דז"א אריך אפין כמו חוטמא דע"ק, ומידת "ארך אפים" הוא בלשון רבים בגלל הב' נחיריים שבו (ב"ע קצ ע"ב).

והיינו רזא דתנינן, יי' יי' פסיק טעמא בגווייהו¹¹⁹⁵ – שני השמות הללו הם כנגד ע"ק וז"א, הו"ה א' על ז"א, וא' על ע"ק, ויש פסיק טעמא בגווייהו, לרמוז על סוד הפרסה המפסקת בין ע"ק לז"א באמצע פרצוף ע"ק. והעניין, שאלו י"ג התיקונים שהזכיר משה רב"ה עניינם ההורדה של האור מע"ק לז"א¹¹⁹⁶ ולכן הזכיר תחלה אלו ב' השמות, שכן המה עיקר העניין ושרשו (ב"ע קצ ע"ב). בכלהו אתר דשמא אדכר תרי זמני פסיק טעמא בגווייהו – מצינו דוגמתו בנשמות הצדיקים הנז' אף הם ב' פעמים ויש פסיק טעמא בגווייהו, שהוא ג"כ בסוד הפרסה המבדלת באמצע בין ב' הרוחין שיש לכל צדיק, הא' מן החזה ולמטה, וא' מן החזה ולמעלה¹¹⁹⁷ (ב"ע קצ ע"ב). כגון אברהם אברהם, יעקב יעקב, שמואל שמואל, כלהו פסיק טעמא בגווייהו חוץ ממה משה דלא פסיק טעמא בגווייהו, מ"ש אברהם אברהם, בתראה שלים קדמאה לא שלים, דהשתא שלים בעשר נסיוני ובגין כך פסיק טעמא בגווייהו דהשתא לא הוה איהו כדקדמיתא – רחמים בלבד אינן "שלים" וכמו כן דין לבדו. לכן מכונה יעקב "איש תם" ע"ש שכולל חו"ג. וכמו כן כאן לעניין אמירת "אברהם אברהם", שכן אברהם לא היה שלם עד שעקד את יצחק שדרכו נכלל חסד עם גבורה. שכן תיקוני א"א הם רחמים גדולים ואילו של ז"א הינם גבורות¹¹⁹⁸ (בהגר"א על ספד"צ כה ע"א ד"ה וענין שמא).

יעקב יעקב, בתראה שלים קדמאה לא שלים, דהשתא אתבשר ביוסף ושראת עליה שכינתא – שנסתלקה ממנו כאשר יוסף נעלם (ב"ע קצ ע"ב). ועוד, דהשתא אשתלים בארעא אילנא קדישא כגוונא דלעילא, בתריסר תחומין, בשבעין ענפין, מה דלא הוה בקדמיתא, ובגיני כך בתראה שלים קדמאה לא שלים, ופסיק טעמא בגווייהו – "בתריסר תחומין" הוא כנגד מידת המלכות, שכן כל י"ב השבטים היו בסט' דנוק' וכמ"ש הגאון בפירושו לספד"צ (י' ע"ג ד"ה וענין). והנה קומת הנוק' מתחילה בז"א, מן החזה שבו ולמטה (לקמן קמא ע"ב ד"ה אתפשט האי תפארת), והנוק' בסוד ע' נפש של יעקב, שהם ב' הויות דנו"ה דהיינו ב"פ כ"ו ה"ה נ"ב, וב' שלישי הו"ה דת"ת (עד החזה) הרי הם י"ח, סה"כ ע', כמ"ש הרח"ו בדרוש אונאה (פרק א') לגבי התחלקות החסדים. וכאשר נשלמו בכל קומת הנוק' עד החזה, אז נתעלה יעקב למעלה לשורשו שלמעלה מן החזה בסט' דז"א כדי להשפיע הארה

¹¹⁹⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה והתיקונים.

¹¹⁹⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה והתיקונים.

¹¹⁹⁷ מעלת הנה"י על החג"ת היא שחג"ת היא הנהגה לפי דרכי ההנהגה של העולם הבא ואילו מידות נה"י הינם הביטוי של העולם הזה. שכן בחג"ת מתגלה בפועל המעשה והקלקולים הנעשים על ידי היצר הרע ואחיזת הסט"א אשר שם הוא עומק הדין, אמנם לכן אין הקלקול מתגלה כל כך שכן נסתר העונש מן הרשעים והכל בא ממוזג טו"ר. וזה הוא סוד שמירת הכלים התחתונים על ידי האחוריים דאז"א שירדו למטה, שכן אז"א אינם על פי סדר מעשה התחתונים אלא הוא דבר שהינו למעלה מבחינת עבודה, והוא מכסה על הנהגת העולם הזה בכדי שלא יתנהג המשפט בעולם הזה בגלוי ממש בבחינת צדיק וטוב לו רשע ורע לו, ויש מיזוג באופן שאל"כ לא היה העולם מתקיים והיתה מתבטלת הבחירה (פת"ש שבירה כד).

ועי' ליקוטי הגר"א בסוף בהגר"א בספד"צ לח ע"ג ז"ל הנהגת העולם בכל זמן הוא ברחמים והן ו"ק ג' כלילין בג', ג' מתנהג העליונים שם בחסד גמור או בדין גמור או ברחמים גמורים, וכן בעה"ב בגן עדן העליון וגיהנם ובינונים, אבל התחתונים בעה"ז א"א בכלם ולכן ג' אחרות בנה"י כולם ממוזגים, ומלכות הוא תכלית הבריאה והוא דמיון הכתר, עכ"ל.

¹¹⁹⁸ לגבי א"א. ועי' בהגר"א על ספד"צ ל"ה ע"ד ד"ה והענין וז"ל, ע"ק נקרא הו"ה וז"א אלקים כמ"ש בא"ר (דף קמא ע"ב) וכתוב וייצר ה' אלקים את האדם עד תקוונא דשמא שלים ה' אלקים.

מחיר האדרא

לכל ע' נפש. השפעה זו היא הדעת הגנוז בפומא דמלכא (כל' זהר משפטים קכ"ג ע"א), ושם הוא סוד ז' ההבלים דנפקין מיניה, הרי הם ז"פ י"ס ובגין ע', והיינו ע' נפש דאתנו בהוא רוחא דפומא, וכמשנ"ת לעיל בתיקון ה"ב דדיקנא הוא הדעת פנימיות של ז"א. וז"ש כאן "דאשתלים אילנא כגוונא דלעילא ב"ב תחומין", הרי הם י"ב הגבולים שבז"א דהיינו בת"ת¹¹⁹⁹. ומש"כ "ע' ענפין" הוא כנגד ע' כוחות שבאדם (ב"ע קצא ע"א). שמואל שמואל טעמא פסיק בגויה מ"ט בתראה שלים קדמאה לא שלים, דהשתא הוא נביאה וקודם לכן לא הוה נביאה.

אבל משה משה לא אפסיק טעמא בגווייהו דמיומא דאתיליד שלים הוה דכתיב ותר אורא אותו כי טוב הוא (שמות ב) – כלומר שהשכינה שרתה עליו מעת שנולד, ונתאחז מיד בסט' דטוב דהיינו בעה"ח אשר בחינתו מצויה למעלה מן החזה דז"א (ב"ע קצ ע"ב). אורא הכא יי' יי' פסיק טעמא בגווייהו, קדמאה שלים בתראה שלים בכלהו – שכן כאן הוא נהירו דנהיר י"ג תיקונין דע"ק בז"א, לכן יש קודם התיקונים ב' פעמים הוי"ה: א' לא"א וא' לז"א (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה והתקונין). בקריאה לצדיקים מזכירם הכתוב מבסדר עולה, ממטה למעלה, שכן הם עולים ממדריגה למדריגה. אמנם כאן שמדבר בירידת הארת ה"ג ת"ד, בע"כ הסדר הוא יורד מעילא לתתא (ב"ע קצא ע"א).

ומשה באתר דינא אמר לנחתא לון מעתיקא קדישא רחמין לזעיר אנפין – "אתר דינא" דהיינו ז"א. והיה צריך לעורר כנגד הדין שנתעורר בחטא העגל (ב"ע קצא ע"א). דהכי תנינן כמה חילא דמשה דאחית מכילין דרחמי לתתא – כל זה הוא על ידי חוטמא דע"ק דנשיב לפה. והנה על אף שמשה היה אחוז בגבורות, עכ"ז היה בכוחו להוריד חסדים דע"ק (ב"ע קצא ע"ב). וכד אתגלי עתיקא בזעיר אפין כלא ברחמי אתחזון, וחוטמא אשתכיד ואשא ותננא לא נפיק – כל התיקונים דע"ק תכליתם להתגלות בז"א ולבסס את דיניו. ואז "אתחזון ברחמי" כמו ע"ק, ואין בכח שלוחי הדין לפעול, והיינו מש"כ 'חוטמא אשתכיד'. ר"ל, שהדינים נבלעים בשורשם ואינם יוצאים לחוץ וזש"כ ד'לא נפיק' (ב"ע קצא ע"ב). כד"א ותהלתי אחטם לך (ישעיה מ"ח) – רישיה דקרא הוא 'למען שמי אאריך אפי כו', פי', למען שם הוי"ה, שהוא בסוד ד' רוחין דחוטמא דע"ק¹²⁰⁰ ה"ה אריך אנפין, ועל"ז נמשכים רחמיו עד חוטמא דז"א, ובכך מתארך חוטמא דיליה, ולא נפיק בבהילו. והנה הזמן לגילוי זה הוא ביוה"כ, שכן אז הוא זמן התשובה שמאירה הארת מו"ס דבחוטמא דע"ק, שבמו"ס תייבין כולהו לאתרייהו ושערי תשובה פתוחין¹²⁰¹ דהיינו ב' נוקבין, שהם כעין שערים (ב"ע קצא ע"ב).

ותאנא בתרין נוקבין דחוטמא, בחד נוקבא נפיק תננא להיט – מנקב ימין שהוא אתבסים יתיר, לכן יוצא משם תננא שאינו דין כ"כ כמו אשא. ומ"ש 'להיט' שהוא בסוד אש לוהט, שכן אין עשן ללא אש, כי הם כלולים זה בזה ואעפ"כ העשן יוצא מנקב אחר (ב"ע קצב ע"א). ומשתקעא בנוקבא דתהומא רבא – "תהום" הוא יסוד דנוק', ויסוד דבינה נקראת "תהום רבה" (בהגר"א על ספד"צ טו

¹¹⁹⁹ עי' בהגר"א בס"י ג ע"ג ז"ל, י"ב של הדעת שהן י"ב תחומין בת"ת וביסוד ומלכות, עי' בביאור הגר"א על ס"י פ"א מ"א אופן ג' וז"ל, שם י"ב היא בדעת ששרשו בכתר, ע"כ. ועי' בלש"ו ביאורים ח"א נה ע"ג, שמקשה מתפילת ר' נחוניא בן הקנה ששם י"ב הוא ביסוד, ואילו כאן בדברי הגר"א כתוב ששם זה כולל את כל הקומה. ומתרץ הלש"ו, שכל העד"א אחד הוא, ואם הוא מיוחד ליסוד הרי שבאותה מידה הוא מיוחד לכל הקו האמצעי כולו, וא"ש דברי הגר"א. והנה מצאתי ראייה לדבריו מבהגר"א על ת"ז פא ע"א ד"ה ביה איהו וז"ל, והכל אחד כשזה נפתח זה נפתח ודעת ויסוד הוא א', עכ"ל [עי' עוד בלש"ו כללים ח"א סט ע"א וז"ל, ת"ת ויסוד אשר שניהם הם בקו האמצעי ואין יתרון ומעלה מזה על זה אלא רק מה שיצאו בב' יציאות ונבחנו לשניים שהרי הם שני ספירות מיוחדים, ע"כ].

¹²⁰⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ לה ע"ד ד"ה והענין.

¹²⁰¹ עי' בהגר"א על ספד"צ כ' ע"א ד"ה כתיב.

מחיר האדרא

ע"ד ד"ה ואמר). זהו המקום של קין (בהגר"א על ספד"צ כז ע"ב ד"ה וז"ש קינא). ומשם נשפע הדין אל הסט"א שהוא בבינה דבריאה דקלי'. כמו בקדושה שכל הדינים הם ביסוד דנוק', ויחד עם זאת הדינים האלה יצרו את היסוד דיליה בבחי' שקיע לגיו, דצורתו כנקב (ולכן נקראת נקבה), ובסוד הצמצום, כמו כן בסט"א יצרו הדינים את המציאות של יסוד דנוק' דיליה בבחי' שקיע לגיו (ב"ע קצב ע"א). ומחד נוקבא נפיק¹²⁰² אשא דאוקיד בשלהובוי ומתלהטא (בארבע אלף) באלף וארבע מאה עלמין דבסטר שמאלא – "חד נוקבא" זה הנקב השמאלי שבחוטמא, והוא תקיף יתיר. לכן אמר "דאוקיד בשלהובוי ומתלהטא בד' אלף עלמין דבסטר שמאלא", שכן הם יונקים מן האש שיוצא מהנקב השמאלי, ואפשר לומר שטעם היותם במספר ד' אלפין, הוא משום שכבר נתבאר שבחוטמא דע"ק הוא ה' נשבא דפרדשקא, והאות ה' הוא בציור ד"ו: ו' בנקב הימיני סט' דז"א דכורא, וד' בנקב השמאלי עט' היסוד נוקבא (ב"ע קצב ע"א) והוא כנגד הנקב השמאלי שביסוד המוציא את הפסולת, והוא שורש האש של הגיהנם (ב"ע קצב ע"ב). ומאן דגרים לקרבא בהאי אקרי אש יי' – מי שגורם בעווננו לעורר האי אשא דנפיק מחוטמא מסט' דשמאלא מסירים את הארת אבא¹²⁰³ מז"א שהוא מבסס לדינים דיליה - 'אקרי אש' (ב"ע קצב ע"ב). אשא דאכלא ואוקיד כל שאר אשין – אמר 'כל שאר אשין' שכן כל הגבורות נכללין בגבורות דחוטמא (ב"ע קצב ע"ב). והאי אשא לא אתבסס אלא באשא דמדבחה, והאי תננא דנפיק מנוקבא אחרא לא אתבסס אלא בתננא דקרבנא¹²⁰⁴ (דמדבחה) – כלומר על ידי הכהנים שהם מסט' דאבא, בא רזא דקרבנות הרי הם גבורות של שם ב"ן העולים בסוד הבירור למעלה למו"ס, ועיילין לחוטמא דע"ק, שם הוא מקום הארת מו"ס (ב"ע קצב ע"ב).

וכלא תליין בחוטמא – החוטמא הוא היסוד, שהכל תלוי בו (בהגר"א על ספד"צ ז ע"ג ד"ה ובפרשת בראשית). בגין כך כתיב (בראשית ח) וירח יי' את ריח הניחה דכלא בחוטמא תליין – שזה היה אחר שיצא נח מן התיבה, שהוצרך לבסס את הדינים שנתעוררו בדור המבול, ואז לא נשיב רוחא דחיי מחוטמא דע"ק (ב"ע קצב ע"א). לארחא האי חוטמא בתננא ואשא סומקא¹²⁰⁵ ובגין כך אתקבל ברעוא – לשאוב את הדינים למעלה להתבסס בשרשם¹²⁰⁶ (ב"ע קצב ע"א). והאי (הוא) דכתיב (במדבר יב) ויחר אף יי' (דברים יא) וחרה אף יי' (שמות כב) וחרה אפי (דברים ו) פן יחרה אף יי' כלא בזעיר אפיין אתמר ולא בעתיקא – אפילו בדור שכולו חייב. שכן אז נעשו דינים בכלא, וכל הדינים הם מז"א, אעפ"כ אין כאן הפקעה של הנהגת א"א אלא כנ"ל (קלז ע"ב), שהרשעים מהפכים את מדת הרחמים למדת הדין (לש"ו דע"ה ח"ב קלח ע"ב).

תאנא כתיב (דניאל ט) הטה אלקי אונך ושמע, האי¹²⁰⁷ (ס"א תאנא בצניעותא דספרא דרנא (ס"א עקימא) עמיקא למשמע טב וביש ודא איהו) אודנא¹²⁰⁸ דאתעביד תחות שערי – דהיינו תיקון ז' דתיקוני גלגלתא דז"א, ולא נזכר תיקון אודנין בא"א אלא בז"א בלבד וכמש"כ כאן, שכן כאן יש שייכות לטוב ולרע משא"כ בא"א (בהגר"א על ספד"צ כג ע"ג ד"ה למשמע טב), מכיוון שעל א"א אין מעשי התחתונים משפיעים כלל, והטעם הוא כי שורש כל העבודה והבחירה

¹²⁰² בב"ע צב ע"ב הגירסא היא "להיט בד' אלפין עלמין דבסטר שמאלא". וכן הוא בדפוס מנטובא.

¹²⁰³ נדצ"ל "א"א".

¹²⁰⁴ ב"ע קצב ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹²⁰⁵ דהיינו גם האש וגם הקרבנות כנ"ל.

¹²⁰⁶ עי' לעיל הערה 244.

¹²⁰⁷ ב"ע קצב ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹²⁰⁸ גי' בהגר"א על ספד"צ כג ע"א "אודנין", אמנם בדף כג ע"ג גורס כמש"כ כאן.

מחיר האדרא

אינו אלא בזו"נ, שהם בסוד מ"ע ומל"ת. והנה בפסוק נאמר "אזנך" בלשון יחיד, והוא כמ"ש שאזני א"א הם בסוד חו"ב, וחור"ב הם תמיד באחדותא וחדוותא דלא מתפרשין (והר ויקרא ד' ע"א) ואזלין כחדא (אד"ו רצ ע"ב), ולכן נכללים בחד. וז"ש כאן 'האי אודנא' בלשון יחיד שהוא על פי הסוד הנ"ל. ולכן הם בסיום הגלגלתא, שכן הם המוחין ג"ר וכוללים את כל הג"ר, באותה המידה שהחוטמא הוא סיום ז"ת דגלגלתא דא"א, וכמו כן פה הוא סיום די"ב ת"ד דא"א. והנה תחילת הדיקנא הוא מאודנין, לכן קודם שיבאר את ת"ד הקדים לו את תיקון האודנין (ב"ע קצג ע"ב). ושערי תליין עליה – מכאן ראייה שהשערות דז"א מפריעים לאזניים לשמוע (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה וז"ש חד). השערות דז"א הם שורש הקלי', והמה הדינים הגורמים סיתום לאודנין שלא יעלו אליו תפילות ישראל. (ב"ע קצג ע"ב).¹²⁰⁹ (ואודנא הוא למשמע) ואודנא אתעביד ברשומי רשימין לנאו – כל מעשי בני אדם עולים עד לזו"נ, ושם הם משפיעים. והנה המצוות בבחינת אותיות, שכן המצוות בעצמם הינם אותיות, מכיוון שהם נכתבו בתורה על ידי אותיות. וכל האותיות נפקין מבינה, ששורשה הוא בוצד"ק ה"ה קו המדה בה מודדים את כל איברי זו"נ. אמנם בעודם בבינה הם רק בסוד רשימו דאתון¹²¹⁰ (ב"ע קצג ע"ב).¹²¹¹ כמה דעביד¹²¹² (ס"א דבארי) דרגא בעקימא – חורי האזניים נבראו עקומים כדי שלא ידעו הקלי' מהו דרך כניסתו ועלייתו, ולכן לא יוכלו לעלות לבית המלך לקטרג (ב"ע קצה ע"א).¹²¹³ (להאי ולהאי) – קאי על האודנין ר"ל דהם אתעבידו ברשימין מכאן ומכאן בב' האודנין דימין ושמאל וכנגד חו"ג, שהם שורשים לכל מעשי התחתונים טב וביש. ובבחינה זו אתבחין למעלה במוחין (ב"ע קצה ע"א). מ"ט בעקימא¹²¹⁴ (ס"א בגין דיתעכב קלא לאעלא במוחא ויבחין ביה מוחא ולא בבהילו) (בגין למשמע טב וביש) – אם היו הנקבים פתוחים ביושר, אזי היה נפיק בבהילו ולא היה מתבחן בין טב לביש. והענין בזה, שכן הכלים, הרי הם איברים דגופא, הם סתימין כדי לצמצם את אור הנשמה דבפנימיות. ואין אור הנשמה מתגלה כי אם ע"י הנקבים הפתוחים שבגלגלתא, הרי הם סוד החושים המבחינים בכל דבר. ואם היו נקבי האודנין פתוחים ביושר, היה אור הנשמה מתגלה ביותר ומתפשט לתתא אפילו למי שאין מעשיו ראויים כ"כ, ולכן אצטריכו להיות עקימין לגיו, שכן בזה נעשה צמצום וגבול בהתפשטות אור הנשמה, ומבחין בין טב לביש כפי מעשי התחתונים (ב"ע קצה ע"א). בז"א ההנהגה היא לפי המשפט, ולהבחין אם ראויים שתתקבל תפלתם ואם הוא ע"פ הדין. ולכן האודנין הם בעקימו כדי שהדבר יעשה דווקא בעומק הדין¹²¹⁵ (פת"ש גדלות דז"א נ'). ותאנא מהאי עקימא דבגו אודנין תליין כל אינון מארי דגדפיין – המלאכים תליין במוחין דהיינו בזיווגא דמוחין חב"ד, ר"ל מן הנטיפו דמוחין שבפנימיות האודנין וכמ"ש, ובו תליין בעלי גדפיין הרי הם מלאכי השרת ששרשם

¹²⁰⁹ ב"ע קצג ע"ג לא גורס את המוסגר.

¹²¹⁰ עי' בהגר"א על ת"ז עג ע"א, ועי' לעיל קכח ע"ב ד"ה והיינו.

¹²¹¹ ב"ע קצה ע"א גורס 'כמאן' במקום 'זכמה', אמנם לא מצאתי בשום גרסא כך.

¹²¹² ב"ע קצה ע"א לא גורס את המוסגר.

¹²¹³ ב"ע קצה ע"א גורס את המוסגר.

¹²¹⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ כג ע"ג ד"ה דרגא, שהאוזן הוא "עקימא" כדי שלא יצא האור ממנו בבהילו, ולכן ביכלתו להבחין בין טב לביש. עכ"פ לפי זה יש לגרוס את ב' המוסגרים, אמנם לא נזכרו דברי האידרא הללו בבהגר"א על ספד"צ. ואם כן אין הוכחה גמורה שאכן זו היא גרסת הגר"א. ועי' פת"ש גדלות דז"א נ', שלא גורס את המוסגר הראשון אמנם גורס את המוסגר השני, וכן הוא ב"ע קצה ע"א. והנה עי' בדפוס מנטובא שאינו גורס כי אם את המוסגר השני, ואילו בדפוס אמסטרדם גורס דווקא את המוסגר הראשון, כאשר השני נמצא אצלו בסוגריים.

¹²¹⁵ כוונתו לעיון הדין במתינות ולא בבהילות, כמ"ש באידרא כאן.

מחיר האדרא

מחוג (ב"ע קצה ע"א): דכתיב בהו (קהלת י) כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר – ענין עפיתם הוא, דטאסין באוירא לקבל את כל הדיבורים היוצאים מפיות בני האדם ומעלים אותם למעלה. משם עיילין לאודנין, ואתבחין בין טב לביש (אד"ז רצד ע"ב). קול ודיבור הם ז"נ, והם עולים לאו"א בסוד מ"ן (ב"ע קצה ע"א). בגו אודנא נטיף מג' חללי דמוחי להאי נוקבא דאודנין – באו"א עילאין אין צורך בתיקון, ולכן הם תלויין במוח וסלקין לחד¹²¹⁶ (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ג ד"ה והאודנין¹²¹⁷). ומההוא נטיפא עייל קלא בההוא עקימא – ע"י נטיפו מג' המוחין ניתן כח לאודנין להבחין במעשי התחתונים, שהמוחין בג' דרגין¹²¹⁸. והנה יש לדייק את מה שאמר "עייל קלא" גרידא ולא הזכיר דיבור, הוא כמ"ש שקול הוא בדרגא דז"א שהוא בסוד חג"ת דאצילות והם עולים לעילא לאודנין ה"ה בסוד מוחין חב"ד. וממילא יובן כי 'מההוא נטיפו דעייל' עניינו הוא כי ז"נ אינם עולים למעלה בסוד מ"ן לאו"א אלא אם כן תרד אליהם הארה מזיווג או"א עצמם תחילה (ב"ע קצה ע"ב). ואתצריף בההוא נטיפא בין טב ובין ביש, טב דכתיב (תהלים סט) כי שומע אל אביונים יי', ביש דכתיב (במדבר יא) וישמע יי' ויחר אפו ותבער במ אש יי' – כאן רואים מהו הכח להבחין בין מתיקו למרירו ובין טב לביש (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ב ד"ה דעד יקירו¹²¹⁹), דהיינו שמבחין ע"י חכמה ובינה ודעת שרשי הג' דרכים של חד"ר כיצד לעשות לאיש כדרכו (פת"ש גדלות דז"א נ'). אין עולים אל האודנין אלא התפילות שמעומקא דליבא, ולכן תפילת העני קרובה יותר להתקבל וכמ"ש בזוהר בכ"מ (ב"ע קצה ע"ב).

והאי אודנא סתים לבר – האודנין הוא בדרגא דחכמה, ובו כליל בינה. והנה חכמה הוא בסתימו¹²²⁰, ואין שם השגה, ואין מושג ממנה אלא מציאותה בלבד, ואף זאת אינו מושג אלא על ידי נהירו זעיר ע"י שביל דקיק דנפיק לאימא, וכמ"ש "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח יב) (ב"ע קצה ע"ב). ועקימא עייל לגו לההוא נוקבא דנטיפא מן מוחא, בגין למכנש קלא לגאו דלא יפוק לבר – העקימו הוא בחינת דרגא דאבחין בין טב לביש המצוי באודנין באופן שלא יפוק בבהילו, כמ"ש"ל דהוא בנטיפו דמוחא, הרי הוא טיפה דג' מוחין הבאים מג' חללין. והוא אינו מושג כלל שכן תלוי הוא בעומק מחשבתו ית'. וכאן הוא סוד עליית המצוות למעלה, שתחילה נעשים מהם מוחין לז"א, ואח"כ עולים עוד להיות בסוד אור מקיף, ואח"כ מסתלקים עוד לעילא לעילא עד א"ס (ב"ע קצה ע"ב). פי' 'דלא יפוק' שכלהמצוות והתפילות העולים אל המוחין שוב אין יורדים לתתא, אלא לעולם עולים הם ממדרגה למדרגה (ב"ע קצו ע"א). ויהא נטיר וסתים מכל סטרוי – בבחינה זו אין עולה קטרוג הס"א, שכן אין להם עליה לג"ר, ולכן הנקבים צרים וסתימין לתתא כדי שלא יעלו שם (ב"ע קצו ע"א). והנה תפילה של ישראל לעולם עושה רושם, אלא שלעיתים איננה נענית מיד אלא נשמרת וממתנת לאחר זמן עד שיצטרפו ישראל ותתמלא סאתם של רשעים, ואילו מבחון נראה הדבר כאילו נסתמו שערי תפילה.

¹²¹⁶ נראה לענ"ד אולי לפרש דבריו, אזני ז"א עומדים בב' הצדדים ימין ושמאל. תכלית צורתם זו היא שיוכל לשמוע טוב ורע. והנה כאשר הם נתקנים על ידי קבלת שפע מא"א אזי הם עולים להיות למציאות אחת, ואז הם בבחינת מתקלא, בו מתאחדים כל הקצוות להיות למציאות א'.

¹²¹⁷ כאן באידרא עוסק באודנין דז"א ואילו הגר"א שם בביאורו לספד"צ מוקים לה באו"א עלאין, ועי"ש במאיר הספרא מה שביארנו בענין.

¹²¹⁸ ורק אז אפשר להבחין במעשה התחתונים באופן שלא תהיה ההנהגה נוטה מדי לשום קצה, לא חסד ולא דין.

¹²¹⁹ ע"ש שהגר"א הביא גם את החלק הזה המכונה 'אודנא נטיף' שכן טבעו של ז"א הוא להבחין בין טב לביש, מכיוון שהוא מקבל מג' מוחין, משא"כ א"א שמקבל רק ממוח א' (כמ"ש"כ בהגר"א על ספד"צ ה ע"ד וענין).

¹²²⁰ ע"י בהגר"א על ספד"צ ריש כ' ע"ג.

מחיר האדמה

כ"ז על פי עומק חכמתו של יוצר בראשית (פת"ש גדלות דז"א נ'). בג"כ הוא רוא¹²²¹ – כלומר שבהם תליין רזין דאורייתא (ב"ע קצו ע"א). ווי לההוא דמגלי רזין, דמאן דמגלי רזין כאילו אכחיש תקונא דלעילא, דאתתקן למכנש רזין ולא יפקון לבר – שכן פוגם הוא בשרשם של הסודות שהרי הוא מוסר אותם לסט"א, וגורם ח"ו שתהיה לסט"א עליה למקום הסודות (ב"ע קצו ע"א).

תניא בשעתא דצווחין¹²²² ישראל בעאקא, ושערי מתגליין מעל אודנין, כדין עייל קלא באודנין, בההוא נוקבא דנטיף ממוחא – בא לפרש כאן בפרטות היאך עייל קלא לגו אודנין ועי"כ נשמעים התפילות ועביד נוקמין ברשעים. והוא כאשר צווחין בעאקו מעומקא דליבא בלי שום תערובות של מחשבה זרה ובלי פניות, אז הם בוקעים את כל המסכים והקלי', ואז שערי מתגליין מעל אודנין, למימרא דאינם מסכים על פתח האודנין, ובכך עולה התפילה לתוך נקבי האודנין (ב"ע קצו ע"א).¹²²³ וכנש (ס"א ובטש) במוחא – נעשה זיווג חו"ב המכונה בטישו¹²²⁴ (ב"ע קצו ע"א). ונפיק בנוקבי דחוטמא ואתזער חוטמא ואתחמם¹²²⁵ (נ"א ואתקמט) – נעשה בסט' דדינא קצר אפיים שלא להאריך עוד לרשעים ואז אתחמם, ר"ל שנדלקים הגבורות שהם ג' שלהובין דשם (ב"ע קצו ע"א). {קלח:} ונפיק אשא ותננא מאינון נוקבין, ומתערין כל גבוראן ועביד נוקמין – הרי הם ה' גבורות אשר כנגדם יש ה' אותיות אלקים (ב"ע קצו ע"א). ועד לא נפקין מאינון נוקבין אשא ותננא – כאשר שומע אדם על כי ציערו את חבירו הרי הוא כועס, ומחמת כעס זה יורדים דמעות מעינו ועשן יוצא מנחיריו. והנה כאן מפרש שורש דבר זה לעילא באצילות, שמעורר זאת במוחין ועי"ז נגדין תרין דמעין הבאים מנטיפו דמוחין וכן יוצאים אשא ותננא מנקבי חוטמא. שכן הוא ית' מתאוה לתפילתם של ישראל בגלות שיעלו תפילתם למעלה למוחין עילאין, ואז עי"ז (ירמיה ח כג) ועיני מקור דמעה (ב"ע קצו ע"ב)¹²²⁶. סליק ההוא קלא לעילא ובטש¹²²⁷ בריחא דמוחא (ס"א ברישא במוחא) ונגדין תרין דמעין מעיינין – בחכמה, הרי הוא המוח הראשון מג' המוחין. "ונגדין תרין דמעין מעיינין", דהיינו על ידי ההתעוררות שיש במוחין יורדים דמעות מנטיפו דמוחין, שכן ב' הדמעות הם סוד ב' גוונין דעינא סומקא ואוכמא, והם מתבסמין במיין דימא רבא דחכמתא. והוא כמ"ש הגאון (ספד"צ ח ע"ב ד"ה והאודנין), שב' אודנין הם בבחי' חכמה דגלגלתא ובינה דכלילא ביה. ור"ל שע"י קלא דעייל לאודנין נטיף טיפה דמוחין, ואז יוצאים הדמעות מן העינים מב' גוונין הנ"ל ומתמתקים כנראה בחוש, שע"י הבכיה יוצא הצער מלבו (ב"ע קצו ע"ב). ונפק מנחירוי תננא ואשא בההוא קלא דנגיד לון לבר – "לבר" דהיינו לסט"א שאליו נדחים הסיגים (ב"ע קצו ע"ב).

בההוא קלא דעייל באודנין אתמשכאן ומתערין¹²²⁸ (ס"א מתערבין) כולי האי, בגין כך כתיב "וישמע יי' ויחר אפו ותבער במ אש יי'" (במדבר יא א) – שעל ידי דעייל קלא באודנין יתחמם אח"כ אשא דחוטמא, ואזי "ותבער במ". נמצא, שהכל תלוי באודנין ע"י נטיפו דמוחין של שם (ב"ע קצו ע"ב). בההיא

¹²²¹ כלומר שבחינה זו דווקא היא המחברת את השגותינו לגילויים של הבחינות העליונות. רזא" הוא כינוי למידת היסוד, ועי' לעיל קכח ע"א בעניין רזא דרזין.

¹²²² עי' בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה וז"ש חד.

¹²²³ משמע מדברי הב"ע קצו ע"א שהוא גורס "ובטש" ולא "וכנש".

¹²²⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ יג ע"א ד"ה וכבר שכל בטישה היא זווג נעלם.

¹²²⁵ מדברי הב"ע קצו ע"א משמע שאינו גורס את המוסגר.

¹²²⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ וע"ד ד"ה ובהן, וכן כב ע"א ד"ה חד רגשא.

¹²²⁷ ב"ע קצו ע"ב גורס את המוסגר ולא "בריחא דמוחא".

¹²²⁸ ב"ע קצו ע"ב לא גורס את המוסגר.

מחיר האדמה

שמיעה דההוא קלא אתער מוחא¹²²⁹ (כלא) – כל ג' המוחין (ב"ע קצו ע"ב), תנא כתיב "הטה אלקי אונך" (תהלים לא ג) – בא כאן לפרש שפסוק זה מעמיד סתירה. שכן כאן אכן כתיב "הטה אלקי אונך" ותיבת אונך כתוב חסר ומשמע חד אוזן, ואילו בשאר מקומות כתיב אזני ה' כו', משמע ב' אודנין. וע"ז מתרץ כאן שבאמת בז"א עצמו יש רק אוזן אחד, דב' האודנין דשם סלקין להיות אחד וכמש"כ בספד"צ (כג ע"ב) דרגא דעקימא למשמע טב וביש. כי הם בחי' חכמה דגלגלתא ובינה דכלילא ביה וכמש"כ הבן בחכמה¹²³⁰ (ב"ע קצו ע"ב). כלומר ארכין¹²³¹ (ס"א אודנין) – כאשר אין ישראל עושים רצונו של מקום, אזי מסתלקין המוחין מז"א, ולכן גם האודנין דתליין שם מסתלקין. ועל זה התפלל דניאל שהיה בגלות בבל שיחזור אור החכמה להאיר לז"א, ואז המוחין יחזרו לז"א, ובזה יתעלו תפילות ישראל לעילא (ב"ע קצו ע"ב). שית מאה אלף רבוא אינון מאריהון דגדפין דתליין באלין אודנין, וכלא אתקרון אזני יי' – "אזני ה'" אינו מדבר על אודנין דז"א ממש, אלא על מאריהון דגדפין דמקבלים משם. ולכן כאן הוא בלשון רבים, והם מלאכי השרת שמקבלים ונהנים מזיווג חו"ב. ולכן הם נהנים מתפילתם של ישראל, שמשם הוא חיות, ולכן מכונים "אזני ה'" (ב"ע קצו ע"ב). ומה דאתמר הטה יי' אונך, אונך בזעיר אפיין אתמר – דהיינו בלשון יחיד (ב"ע קצו ע"ב).

מסטרן דחד חללא דמוחא דתליין אודנין ומחמשיין תרעין דנפקין מההוא חללא – גם בא"א עילאין¹²³² אבא כליל באמא (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ג ד"ה ואעפ"כ). ג' אותיות הראשונות שבשם עיקרן הוא במוח וגילויים הוא באות ה', וכל זה הוא במו"ס (בהגר"א על ספד"צ כא ע"ד ד"ה ואמר ה"א), חו"ב כלילן זה בזה (אד"ז רצ ע"ב כחד נפקין וכחד שריין), וחכמה אינה מושגת אלא ע"י אימא הרי היא היכלא לחכמה¹²³³. לכן נפתחים בבינה נ' שערים מסט' דאות ה', דבה אתפתחין ע"י שביל דיק יר"ד דחכמה, ונכלל ה' מיר"ד ונעשים נ' שערים והחכמה נכללת בהם. ומש"כ 'חד חללא' דהיינו מחלל ב' ששם בינה, ומשם תליין אודנין וכמ"ש שעיקר גילויים הוא בסט' דבינה. ואין לומר שבינה עצמה היא בחינת האודנין, שכן באמת בבינה עצמה ג"כ אין השגה כלל אלא רק מסטרהא מצד התפשוטתה בז"ת. והם בסוד נ' שערי בינה דנפיק מינה לתתא בז"א ובז"ת, דהיינו ז' פעמים ז' מ"ט שערי בינה, והשער העליון הרי הוא השער החמישים, אינו מושג כלל והוא בבינה עצמה (ב"ע קצו ע"ב). דא הוא¹²³⁴ (ס"א אית) תרעא חד – ר"ל משם נמשכת הארה וכח הבחירה¹²³⁵ אל האודנין, ועי"ז הוא מבחין בין טב לביש, וע"ז מביא ראיה שעיקר הבחירה הוא מסט' דבינה 'אזן מלין תבחן' (ב"ע קצו ע"א). דנגיד ונפיק ואתפתח בההוא נוקבא דאודנא – נקט כאן בג' לשונות כנגד חב"ד: "דנגיד" הוא מסט' דחכמה והוא באתפשטותיה לתתא לבינה. ובבינה שם הוא "נפיק", ואתפתח" בדעת שהוא (ספד"צ טז ע"ב) מפתחא דכליל בשית (ב"ע קצו ע"א). דכתיב כי אזן מלין תבחן (איוב לד) – בפסוק זה נזכרת תיבת "אזן" הן בלשון יחיד וגם בלשון נקבה ("תבחן"). והוא מהטעם שכתבנו לעיל, שחכמה אינה בחשבון שכן איננה מושגת כלל, ועיקר הבחירה מתחילה מבינה, שהיא נוק' לחכמה, וע"י אצתריף הכל בין טב לביש ולכן הוא בל' נקבה. ופי' "תבחן" שהוא מלשון בחירה, שבו מצרפים כל דבר

¹²²⁹ ב"ע קצו ע"ב גורס את המוסגר.

¹²³⁰ עי' ס"י פ"א מ"ד. ועי' עוד בהגר"א על ספד"צ ח ע"ג ד"ה והאודנין הן.

¹²³¹ ב"ע קצו ע"ב גורס את המוסגר.

¹²³² כתבנו בנוסח זה מכח הערת הלש"ו שם, עי"ש.

¹²³³ עי' ת"ז יד ע"א: "נקודה בהיכליה" ובגר"א שם.

¹²³⁴ ב"ע קצו ע"א לא גורס את המוסגר.

¹²³⁵ היינו ההבחנה בין טב וביש, ועי' לקמן.

מחיר האדרא

לידע אם הוא טוב א"ל (ב"ע קצז ע"א). וכתוב ובוהן לבות וכליות (תהלים ז) – זו ראייה נוספת שבחירה הוא בסוד בינה (ב"ע קצז ע"א). ומספרא דאתפשטותא דההוא חללא דחמשיין תרעין דאתפשטו בגופא באתר דלבא, שארי מתפשט ההוא חללא דחמשיין תרעין – אין הבינה עצמה מתפשטת בלב כי אם הארתה לבד, וזהו שנתבאר לעיל שעיקר סוד האודנין הוא בחכמה אלא שגילוי הוא ע"י הבינה, וזהו סוד הבחירה ששרשו האמיתי הוא החכמה, שבו מצוי כלל דכל האצילות ובו אתבחין הכל (ב"ע קצז ע"א). ואודנא קרי ביה בחינה, ובלבא קרי ביה בחינה, משום דמאתר חד מתפשטין – שניהם נפקין מבינה, ומחכמה דאגניז תמן (ב"ע קצז ע"א).¹²³⁶ (ס"א בההוא נוקבא דאודנא ומספרא דאתפשטותא דההוא חללא דחמשיין תרעין אתפשט בגופא באתר דלבא שארי ועל דא באודנא קרי ביה בחינה ובלבא קרי ביה בחינה דכתיב (איוב לד ג) כי און מלין תבחין וכתוב (תהלים ז י) ובוהן לבות וכליות משום דמאתר חד מתפשטין).

תאנא בצניעותא דספרא (כג ע"ב) משום דאודנא דא אבחיין בין טב ובין ביש – זהו הטעם שאין אזניים בא"א¹²³⁷ (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ב ד"ה דעד), כל בחי' הנהגת העולם הוא ע"י ז"א, בר"ק, ולכן כל התיקונים דיליה הם מב' הקוין ימין ושמאל, טוב ורע, חסד ודין. והנה כנגדו ישנם ב' אודנין ימינא ושמאלא, שם אתבחין כל עבודת ישראל, וכפי הבחנת האודנין הוא מתעורר לתתא בז"ת (ב"ע קצז ע"א). כך כלא דבוזעיר אפיין אית ספרא דטב וביש ימינא ושמאלא רחמי ודינא – שילש דבריו לומר "טב וביש, ימינא ושמאלא, רחמי ודינא" שכן הנהגת ז"א מתחלקת לג': כאשר גוברים העוונות, עולה הסט"א לאזני ז"א ותובע דין, ונשפע עונש להנקם מרשעים כדי שהקדושה תהיה נקיה מתביעת הסט"א וזה נקרא רע ממש והיינו הבחינה המכונה כאן "טב וביש". ויש שאין נשפע עונש להנקם, אלא הדין עצמו בא מסט' דקדושה, וכענין יסורים של אהבה, כדי שתזדכך נשמת הצדיק עוד יותר. ובחינה זו מכונה דינים קדושים, והיינו הבחינה המכונה כאן "ימינא ושמאלא". והנה יש צורה של דין המחלקת אפילו בשפע הטוב הנשפע לתתא, שאמנם מצד החסד דרכו להשפיע בלי גבול, אך מצד מדה"ד ניתן קצבה לחסדים שיתפשטו כפי יכולת התחתונים ובסוד קו המדה מסט' דבוצד"ק שבה נעשו הכלים דאצילות, ובה ניתן הגבול לכל דבר. וכל זה הוא לפי הכנת התחתונים, והיינו בחינת "רחמי ודינא". והנה אפשר כמו כן לומר שזהו ענין ג' שלהובין דחוטמא דז"א¹²³⁸ שהם סוד התעוררות ג' אופני הדינים הנ"ל (ב"ע קצז ע"א). והנה כתוב בליקוטי הגר"א¹²³⁹ בענין ח"ק ט"ר י"ש על ב"ע דסט"א שבז"א: "רחמי ודינא" הוא בבריאה ששם כולו טוב רק שזה דינא קדישא וזה רחמי בדרגא דחו"ב, מקום ספרא ד"טב וביש" והוא ביצירה שם מתחילה בחינת חלוקה לטו"ר בדרגא דחו"ג, ואילו "ימינא ושמאלא" הוא בעשיה ששם הוא כולא רע אלא שזה ימינא וזה שמאלא והוא בדרגא

¹²³⁶ מדברי הב"ע קצז ע"א משמע שאינו גורס את המוסגר.

¹²³⁷ שכן שם אין בחינת "טב וביש" כמו ביש בז"א.

¹²³⁸ דהיינו "עשן אש וגחלי אש" הרי המה כנגד בחינות הדין "אף" "חימה" ו"משחית" שבדף

קל"ז ע"ב.

¹²³⁹ עי' יהל אור ח"ב מ' ע"ד וז"ל, סוד ח"ק ט"ר י"ש ג' עולמות ב"ע, בריאה כלו טוב, ויצירה ע"ה טו"ר, ועשיה כלו רע, ושרשן למעלה חו"ב שניהם רחמים, וחו"ג, ונו"ה, שהן ג' הכללות, ג' שמות שכוללן הכל, א"א, ז"א, ונוק', אק"ק, והשם בכתבתו, ובקריאתו, עכ"ל. ועי' עוד יהל אור ח"ב ט"ו ע"ד וז"ל, בין בקדושה ובין בסט"א אית ימינא ושמאלא דו"נ והן בג' עולמות ב"ע למעלה שניהם טובים ובעשיה מדור הקליפות שניהם רעים, כי ימינא הוא חנף ומרע שמראה טוב לב"א, ושמאלא בעל מחלוקת איש לשון בל כו', והן אותיות ח"ק ומספרם גיהנם והן דכר ונוק' דגיהנם, וביצירה ע"ה טו"ר מטה ונחש, ושם ב' אתוון ט"ר, אבל בבריאה כולו טוב והוא בנשמתא כי אין בה חטא לעולם כי היא מסתלקת קודם החטא, ושם ב' אתוון י"ש, אר"ר ומנח"ה, עכ"ל.

מחיר האדרא

דנו"ה (ב"ע קצז ע"ב). והאי אודנא כליל במוחא, ומשום דאתכלל במוחא ובחללא חד אתכליל בקלא דעייל ביה, ובאודנא קרי ביה שמיעה, ובשמיעה אתכליל בינה, שמע כלומר הבן – האודנין הם בסוד חכמה דגלגלתא, והם חו"ב עילאין המכונים חכמה (ע"ח שער ז"א פרק ג'). ובמוח זה נכללת גם הבינה ה"ה חללא דנ' תרעין. ומשום דאתכליל במוחא בחללא חד, ר"ל מצד החכמה שכן החכמה אינה נגלית אלא הבינה בלבד, מצד זה אתכליל בקלא דעייל ביה. ר"ל, שהקול מתעכב שם ואינו יוצא בבהילו להשפיע מיד שפע לז"ת, שכן מצד החכמה לבדה היה השפע יורד מיד, אמנם מצד הבינה יש מקום להבחין בין טב לביש, ולכן האודנים נעשו בעקימו, והשפע מתעכב מלרדת. והיינו מש"כ 'הבן' (ב"ע קצז ע"ב). אשתכח (ס"א ואסתכל¹²⁴⁰) דכלא בחד מתקלא אתקל – חו"ב כלולין זה בזה¹²⁴¹, שכן חו"ב הם בסוד המתקלא (ב"ע קצח ע"א). ומלין אלין למאריהון דמאריין¹²⁴² אתיהבן למשמע ולאסתכלא ולמנדע – כמ"ש חז"ל שאין מוסרין סתרי תורה אלא לחכם ומבין מדעתו (חגיגה יא ע"ב) שהוא בסוד כללות המוחין חב"ד, וזהו מש"כ כאן ג' לשונות: "למשמע" מסט' דבינה "ולאסתכלא" מסט' דחכמה (כמש"כ "ולבי ראה הרבה חכמה ודעת" (קהלת א טז)¹²⁴³), "ולמנדע" מסט' דדעת (ב"ע קצח ע"א).

ת"ח כתיב יי שמעתי שמעך יראתי וגו' (חבקוק ג) – מכאן ראייה שכל הנהגת ז"א תליא באודנין (ב"ע קצח ע"א). האי קרא אשתמודע דכד נביאה קדישא (ס"א מהימנא)¹²⁴⁴ שמע ואסתכל וידע – נקט כאן בג' לשונות כנגד חב"ד (שמע, אסתכל, וידע) וכנ"ל. והיינו שעלה ברזין עילאין דתליין באודנין וזהו עניין מה שממשיך ואומר אח"ז 'וקאים וכו'" (ב"ע קצח ע"א). וקאים על תקונין אלין כתיב יראתי תמן, יאות הוא לדחלא ולא תבר קמיה האי בזעיר אפיין אתמר – אחרי הנ"ל דקאי על קרא ד"שמעתי שמעך" אזי כתיב "יראתי". והוא כמ"ש, ששם אתבחיין בין טב לביש, ואינו כמו תיקוני דע"ק שם הכל הוא חסד גמור ואפילו על מי שאינו כדאי (ב"ע קצח ע"א). כד אסתכל וידע מה כתיב (שם) יי פעלך בקרב שנים חייהו האי לעתיק יומין אתמר – חבקוק התפלל שיתבסמו תיקוני ז"א ע"י תיקוני ע"ק שהם רחמים גמורים, ובכך גם ז"א יהיה כולו רחמים ויתהפך כולו לחיזור (ב"ע קצח ע"א). ובכל זמנא דישתכח יי¹²⁴⁵ ביו"ד ה"א תרי זמני או באלף דל"ת ויו"ד ה"א חד לזעיר אפיין וחד לעתיקא דעתיקין¹²⁴⁶, ואף על גב דכלהו חד, וחד שמא אקרו – אף שהם שוים באותיותיהם, מ"מ חד הוא בע"ק וחד בז"א, וזהו עניין אמרו 'דכלהו חד', שכן אפילו כשאחד הוא באותיות אדנ"י וא' באותיות הו"ה, מ"מ בקריאה הם חד וזהו 'וחד שמא אקרו', והם בע"ק וז"א (ב"ע קצח ע"א).

¹²⁴⁰ הב"ע קצח ע"א לא גורס את המוסגר.

¹²⁴¹ תמיד, ללא תלות בעבודת התחתונים. ועי' בהגר"א על ספד"צ סוף ב' ע"א שלכן נקראים הם "רעין" ולא "דודים", שכן דודים זיווגם הוא רק לפרקים ואינו תמידי. ועי' אד"ז רצ ע"ב ד"ה כחד נפקין וכחד שריין.

¹²⁴² כן הוא הגירסא בכל הדפוסים, וכן הוא לקמן קמ"ד ע"א. אמנם עי' ב"ע קצח ע"א, שמגיה את לשון האיזרא מסברא דנפשיה ומשנה מ"למאריהון דמאריין" ללמארי מידין, ור"ל לחכמים העוסקים במדות העליונות, שלהם ניתנו אלו הרזין עליונים.

¹²⁴³ עי' בהגר"א על ספד"צ כ"ב ע"ג ד"ה ואמר.

¹²⁴⁴ ב"ע קצח ע"א לא גורס את המוסגר.

¹²⁴⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ ריש יב ע"א שיש כאן ב' בחינות של מתקלא שכל אחד מהם הוא גילוי של שם הו"ה בפ"ע, ועי' בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה והתקונין.

¹²⁴⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"א ד"ה וענין, ש"עתיקא דעתיקין" הוא כינוי לע"ק וא"א.

מחיר האדירה

ותנינן אימתי אקרי שם מלא בזמנא דכתיב יי אלקים¹²⁴⁷ דהאי הוא שם מלא, דעתיק דכלא¹²⁴⁸, ודזעיר אנפין, וכלא הוא שם מלא אקרי – ז"א נקרא אלקים לגבי א"א (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ד ד"ה והענין). ושאר לא אקרי שם מלא כמה דאוקימנא (בראשית ב) ויטע יי אלקים שם מלא בנטיעות גנתא – זה מורה על הזמן שאשתיל ז"א בע"ק¹²⁴⁹ (ב"ע קצ"ח ע"ב). ובכל אתר יי אלקים אתקריא שם מלא, יי יי כלא הוא בכללא וההוא זמנא אקרי רחמין בכלא – באמירת י"ג המידות שבפרשת כי תשא נאמר פעמיים שם הוי"ה ב"ה, הא' כנגד ע"ק, והשני כנגד ז"א (בהגר"א על ספד"צ כ"ה ע"ב ד"ה והתקונין). יי פעלך בקרב שנים חייהו (חבוק ג) לעתיק יומין אתמר – חבוק התפלל שישתרש ז"א ("פעלך") בע"ק ("קרב שנים") ובכך יזכה להארה משם (ב"ע קצט ע"א). מאן פעלך זעיר אפין בקרב שנים אינון שנים קדמוניות¹²⁵⁰ דאקרון ימי קדם, ולא אקרון שנות עולם – "שנים קדמוניות" הוא כינוי לז"ת דרדל"א, שהם קדמאין לכל האצילות, ומשם נמשכת חיות לז"א. ולכן מכונים הם גם "ימי קדם"¹²⁵¹, שכן הם ו' ימי בראשית, והיינו "בקרב שנים" שהם פנימיות השנים העליונים, ה"ה פנימיות וחיות דז"א (ב"ע קצט ע"א). שנים קדמוניות אינון ימי קדם, שנות עולם אלין ימי עולם, והכא בקרב שנים – "שנות עולם" הם בז"א, שבהם מתנהג העולם ושם יש לנו השגה, משא"כ בו' ימי בראשית, שהם בז"ת דרדל"א, ושם אין לנו השגה כלל (ב"ע קצט ע"א). מאן שנים, שנים קדמוניות, חייהו למאן, חייהו לזעיר אפין – דהיינו פנימיות דז"א שבזה תלוי חיות ז"א (ב"ע קצט ע"א). דכל נהירו דיליה מאינון שנים קדמוניות אתקיימו ובג"כ אמר חייהו, ברוגז רחם תזכור לההוא חסד עלאה דעתיקא דעתיקין – לההוא חסד עילאה, ר"ל חסד דגלגלתא, שהוא יומא דכליל כולהו יומין¹²⁵², הרי הם ו' אלפי שנין הנ"ל, והוא חסד דגניז בפומא דאמה (זחר משפטים קכ"ג ע"א) ה"ה ביסוד, ובסוד חוטמא דע"ק דכליל כל הו"ק, ובע"ק הוא ו' תיקוני גלגלתא¹²⁵³, ר"ל להשפיע מחסד עילאה הנ"ל הכולל את כל השנים קדמוניות הנ"ל כדי להמתיק את הדינים של ז"א (ב"ע קצט ע"ב). דביה אתער רחמין לכלא – כלומר גם לזו"נ דאצילות וגם לנשמות דלתתא (ב"ע קצט ע"ב). למאן דבעי לרחמא ולמאן דיאות לרחמא – בחינת ע"ק אינה מתנהגת ע"פ עבודת התחתונים ואין שם השגה כלל כלומר שאינו מובן למטה כל ההנהגות היוצאות משם לתחתונים, שכן הוא בסוד טענת צדיק ורע לו כו' (ברכות ז' ע"א), ומ"מ בודאי שבאמת לאמיתה הכל הוא בסדר נכון והכל נכון ואמת ע"פ טעם כמוס אלא שהוא נסתם מעין כל חי (ב"ע קצט ע"ב).

אחר שביאר את כל התיקונים דגלגלתא ורישא דז"א עתה מתחיל לבאר את תיקוני הדיקנא שלו (ב"ע ר ע"ב). תאנא אר"יש אסהדנא עלי שמיא – בתחילה לא היה

¹²⁴⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ כו ע"ב ז"ל, הוי"ה סטרא דכר, אלקים סטרא דנוקבא ע"כ. ועי' בהגר"א על ת"ז קמג ע"ב ד"ה עתיק וז"ל, שאפילו שיערא דא"א הוא מסט' דחסד, ושערא דז"א מסט' דגבורה.

¹²⁴⁸ דשם זה הוא כינוי לבחינת עתיקא דעתיקין עי' לעיל קל"ז ע"ב.

¹²⁴⁹ עי' עניינו בספד"צ כה ע"א ובהגר"א שם ד"ה וענין שמא.

¹²⁵⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ד ליקוט ד"ה אם יהיו, ש"שנים קדמוניות" הוא כינוי לתיקוני א"א (הן תיקוני גלגלתא והן ת"ד).

¹²⁵¹ עי' לעיל קל"ד ע"ב שכל תיקוני א"א מכונים "ימי קדם". ונראה אולי לבאר את עומק העניין, שיש כאן גילוי של רדל"א בהתלבשותו בא"א דרך תיקוני הגלגלתא ות"ד, ועי' מקורו בבהגר"א על ספד"צ ריש ד' ע"ג.

¹²⁵² עי' בהגר"א על ספד"צ י' ע"ד ד"ה וכאן נשלמו וז"ל, חסד בפום אמה כנ"ל, והוא אור יום הראשון שאדם רואה מסוף העולם עד סופו, שהוא יומא דכלהו יומין שכולל כל הו"ק שהן כל העולם, עכ"ל.

¹²⁵³ עי' בהגר"א על ספד"צ ז' ע"ב ד"ה ובפרשת בראשית.

מחיר האדרא

בדעתו של רשב"י לגלות אלא את תיקוני ז"א בלבד, ואח"כ אמר (לעיל קכ"ז ע"ב) ווי אי גלינא ווי אי לא גלינא כו', כלומר שהבין שלא יתכן לבאר את תיקוני ז"א אם לא שיקדים לבאר את תיקוני ע"ק. לאחר שראה ברוה"ק שהסכימו עמו מן השמים, ושנעשה עי"ז תיקון גדול בכל העולמות, אמר "אסהדנא עלי שמיא", דהיינו שכביכול העמיד את הקב"ה לעד עליו שכל כוונתו בגילוי אלה הדברים לא היה אלא לשמא דקוב"ה, כלומר כדי שיעשה תיקון גדול למעלה (ב"ע ר ע"ב). עוד יש לפרש באופן אחר, שע"י חידושי סודות התורה, בורא שמים חדשים, וכמ"ש "ואשים דברי בפיך כו' לנטוע שמים כו'" (ישעיה נא טז)¹²⁵⁴, ולזה אמר כאן שכל החידושים שנתחדשו ע"י הם אמיתיים, והעמיד על כך לעדות את "השמים" שנתקן עי"כ, שכן את כל זאת ראו ברוה"ק¹²⁵⁵ (ב"ע ר"א ע"א). ולכל אלן דעלנא¹²⁵⁶ קיימין – דהיינו מלאכי השרת שנמצאו שם (ב"ע ר ע"ב). דחדאן מלין אלן בכלהו עלמין – שכל העולמות שמחים ונהנים מהחידושים. נתחדש כאן שהם גרמו לזיווג¹²⁵⁷ (ב"ע ר ע"א). וחדאן בלבאי מלי – רוה"ק נוססה בו ונעשה רבי שמעון כמעין הנובע. שכן אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה (ברכות לא ע"א), וברשותה של השכינה הוא שגילה את מה שגילה (ב"ע ר ע"א). ובגו פרוכתא עלאה דפריסא עננא – זהו ה"פריסא עלאה" כדלעיל קל ע"ב וקלא ע"א¹²⁵⁸. למעלה משם הכל סתום כדי שלא ישלוט שם הסט"א המתנגד מאד לגילויים האלה שהם 'מתטמין וכו' (ב"ע ר ע"א). מתטמין – דהיינו המילים הללו שנתגלו. שכן מעיקרא דברים אלו נכסו כדי שלא ישלוט בהו עינא בישא ולא יקטרג עליהם הסט"א (ב"ע ר"א ע"א). וסלקין – דווקא על ידי כך שהם מתטמין, הם עולים למעלה למעלה עד לח"י עלמין הנ"ל דגניזין ברזא דאורא ובוצינא (ב"ע ר"א ע"א). וגניזו להו עתיקא דכלא גניזו וסתים מכלא – שעולים לז"ת דגלגלתא. ומ"ש 'גניזו וסתים מכולא' אמר "גניזו" כנגד אורא שכן הוא גניזא מאוד, "וסתים" כנגד מוחא סתימאה¹²⁵⁹ (ב"ע ר ע"א). וכד שרינא למללא, לא הוו ידעין חבריא דכל הני מלין קדישין מתערין הכא – תחילה לא היה בכוונתו לגלות כל תיקונים דע"ק כנ"ל¹²⁶⁰ (ב"ע ר ע"א). זכאה חולקיכון חברייה דהכא – שכן הם נשרשים בי' חסדים עילאין¹²⁶¹ (ב"ע ר"א ע"א). וזכאה חולקי עמכון בעלמא דין ובעלמא דאתי – רשב"י הוא בסוד הדעת, והוא

¹²⁵⁴ עי' זהר בראשית ה' ע"א: מההיא מלה דאתחדש באורייתא, ועל דא כתיב "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני וגו'" (ישעיה סו כב), עשיתי לא כתיב אלא עושה, דעביד תדיר מאינן חדושין ורזין דאורייתא, ועל דא כתיב "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך, לנטוע שמים וליסוד ארץ" (שם נא טז), השמים לא כתיב אלא שמים וכו' כמה דאתמר, ולאמר לציון עמי אתה, ולאמר לאינן תרעין ומלין דמצויינין אלן על אלן, עמי אתה, אל תקרי עמי אתה, אלא עמי אתה, למהוי שותפא עמי, מה אנא במלולא דילי עבדית שמים וארץ, כמה דאת אמר "בדבר יהוה שמים נעשו" (תהלים לג ו), אוף הכי את, זכאין אינן דמשתדלי באורייתא.

¹²⁵⁵ צע"ק, שכן מדלעיל קלב ע"ב משמע ש"אסהדנא" הוא לשון של עדות יחיד, למימרא שרק הוא רואה משא"כ אחרים שלא רואים, ואילו כאן משמע שכולם ראו.

¹²⁵⁶ פי' שבגללינו הם קיימים. ועי' ב"ע ר ע"ב שאינו גורס 'דעלנא קיימין' אלא 'דקיימין'.
¹²⁵⁷ כלומר שלימוד חכמת הקבלה גורם זיווג למעלה, ומוריד שפע לכל העולמות, ולכן כולם שמחים בשלימותם.

¹²⁵⁸ נדצ"ל קל"ד ע"ב ודף קל"ה ע"א.

¹²⁵⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ד ד"ה ביה סליק, שכל מ"ן עולה למו"ס. אמנם לכאורה צ"ע, שכן עי' בהגר"א על ספד"צ י"ז ע"ב ד"ה ביה סליק, שם כתוב שזה הכוונה כאן היא לרדל"א. אלא בע"כ צ"ל שכוונתו היא שכל מ"ן עולה למו"ס, וגורם לזיווג בינו להארת הרדל"א דרך הקד"א.

¹²⁶⁰ כוונתו לתחילת הדיבור המתחיל.

¹²⁶¹ עי' לעיל בהקדמת האידרא קכ"ח ע"א ד"ה אהבתי אתכם.

מחיר האדרא

שורשם של החברים המאיר בהם, והוא בחיבורא חדא עמהם הן בעוה"ז והן בעוה"ב, שכן כולם משורש א' יצאו. (ב"ע ר"א ע"א)¹²⁶².

פתח ר"ש ואמר ואתם הדבקים ביי' אלקיכם וגו' (דברים ד) – קודם שיבוא לבאר את תיקוני דיקנא דז"א, מתחיל לבאר את הפסוק "ואתם הדבקים כו", כהקדמה לביאור כל התיקונים דז"א בגוונא דאדם ממש בעוה"ז (ב"ע ר"א ע"א). מאן עמא קדישא כישראל דכתיב בהו אשריך ישראל מי כמוך (שם לג) דכתיב מי כמוכה באלים יי' (שמות טו) – לאחר שביאר את כל התיקונים בצורת האדם, התבאר שהאדם אכן נברא בצלם אלקים. וכאשר האדם מקיים התורה ומצוות, אזי מתגלים בו הגילויים הללו. ולכן יש לשבח "אשריך ישראל" ללמדנו שאשרי מי שנוהג כישראל, שכן אז אשריו שהרי מתגלים בו גילויים, וכמו שמפרש והולך (ב"ע ר"א ע"א). משום דאתדבקותא דלהון הוא בשמא קדישא בעלמא דין – ר"ל אפילו בעוה"ז, שבו הם מלובשים בחומר, אעפ"כ הם אחוזין בו ית', שכן הכל תלוי בישראל (ב"ע ר"א ע"ב). ובעלמא דאתי יתיר מהכא – שכן אז יהיו מופשטים מחומר, ותהיינה נשמותיהם צורות בצרור החיים, כך שלא יתפרדו כלל. משא"כ בעוה"ז, שע"י עוונות לפעמים הם נפרדים מאתו ית' ח"ו (ב"ע ר"א ע"ב). {קלט.}

¹²⁶³דהתם לא מתפרשן מניה מההוא צרורא דצרירין ביה צדיקיא – שורש נשמות ישראל הוא ביסוד דז"א, שכן בזיווג נותן הוא לנוק' טיפה דמוחין להוליד ממנה נשמות, וכך היא המידה בכל מצוה שאנו עושים. והיינו דנקט בל' רבים 'צדיקיא' כנגד צדיק וצדק (כנגד דו"נ) כאחד¹²⁶⁴ (ב"ע ר"א ע"ב). הה"ד ואתם הדבקים ביי' (דברים ד ד), ולא כתיב הדבקים ליי', אלא ביי' ממש – מדכתיב "בה" משמעו שישראל דבוקים בו ית' ממש לעלמין. משא"כ אם היה כתוב "לה", היה משמע שלפעמים מתפרשין ממנו ית' ח"ו. ועוד י"ל, שאם היה כתוב "לה" היה משמע שכוונת הדבר היא מצד הדביקות במדותיו ית' לידמות אליו, וכמ"ש (מכילתא השירה ג') מה הוא רחום כו'. משא"כ מדכתיב "בה" משמע בה' ממש (ב"ע ר"א ע"ב).

ט' ת"ד דז"א כוללים את כל ט"ס של ז"א, ואין בז"א ספירת מלכות¹²⁶⁵ שכן פרצוף נוק' הכללי היא המשלמת את ז"א ל"ס והעטרה נכללת ביסוד, וכמ"ש בזהר משפטים קכב ע"ב: דיקנא דמלכא וכו' אתפלג נהירו דאבא בתלת נהורין (חכמה חסד ות"ת) ואמא בתרין הא חמשה (בינה וגבורה, ומהם נעשו נה"י) חסד וגבורה בחד נהורא (כתר) הא שיתא וכו'. עלה בידן, שכל ט' ת"ד נעשים על ידי המוחין הרי הם חו"ב המכונים נהירו דאו"א הבאים ממוחין דאו"א (ב"ע ר"א ע"ב). תאנא כד נחית מן דיקנא יקירא עלאה דעתיקא קדישא¹²⁶⁶ – בדיקנא דז"א יש י"ג תיקונים שבהם נגדין י"ג נביעין דמשח רבות¹²⁶⁷. המשח רבות מתחלק אף הוא ל"ג, ונביעין ממ"ס לדיקנא דז"א (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה בתליסר). אמנם כאן הוא דיקנא דז"א ומדבר על תשעה מבויעין דנפקין מע"ק לז"א, ומהן נעשו ט'

¹²⁶² אופן ב' בהבנת מעלתו המיוחדת של רשב"י, הוא המבואר ביהל אור ח"ב טז ע"ג, וז"ל, הלימוד לאחרים גדול המעלה מאד שלימודו הוא מ"ד לפי שמשים מחשבתו במי שלמטה ממדריגתו והתלמיד מעלה מ"נ, אבל כשלומד מעצמו הוא נקבה לבד מקבל מהספר ולא מאדם והוא כמו הגשמים שאינן באין מלמעלה שנדמין לספיחין, וזהו מעלת החבורה וז"ש הרבה קבלתי כו' ומתלמידי כו' (תענית ז ע"א), עכ"ל.

¹²⁶³ לעניין דיוק הגרסא כאן, עיי' בדפוס וילנא שם הגירסא שונה מכפי שהבאנו כאן והוא ע"פ גי' דפוס מנטובא ונקטנו כן מכיוון שכן מדויק בכ"מ בדברי הגר"א.

¹²⁶⁴ עיי' זהר בראשית ל"ב ע"א: תנינן, מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל, בגין דתרין דרגין אינן, מילה ופריעה, זכור ושמור, צדיק וצדק, דכר ונוקבא, אות ברית דא יוסף, וברית דא רחל, ואצטריך לחברא לון.

¹²⁶⁵ עיי' ע"ח שער דרושי הצלם פרק א'.

¹²⁶⁶ עיי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה ואמר ואחסין, כד ע"א ד"ה ואמר כל מה.

¹²⁶⁷ עיי' ב"ע טז ע"ב שזה הוא הנסתר בפנימיות הדיקנא.

מחיר האדירה

תיקונים לדיקנא ז"א אשר הן תמיד בו¹²⁶⁸ (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה ארבע עד לגנתא). 'כד נחית' דהיינו סוד נהירו דמשח רבות היורד מ"ג ת"ד דא"א אל ט' דז"א. ומכיוון שגם דיקנא דז"א מכונה "יקירא", לכן אפילו לגבי דיקנא דע"ק הוא מכונה "עילאה" (ב"ע רא ע"ב) קראו כאן "קדישא" משום דנגיד ממו"ס ששם הוא בסוד קדושת ג' קדושות וכנגד ג' הוי"ת (ב"ע רב ע"א). סתים וטמיר מכלא – "טמיר" הוא מצד עצמו, ו"סתים" הוא על ידי אחר¹²⁶⁹ (בהגר"א על ספד"צ כ"ח ע"ג ד"ה וז"ש טמיר), כלומר שאינו מתלבש כלל, שאפילו או"א אינם מלבישים את הדיקנא, ורק מכוסים תחתיו ונכללים בו¹²⁷⁰. ואמר בכפל לשון 'סתים וטמיר' כנגד ב' המזלות שהם כלל הדיקנא. מזלא עילאה הוא "טמיר" יתיר ממזלא תתאה, ואילו בעילאה תליא אבא, ושורשו הוא באוירא דלא אתפיס, ועוד כי במזלא תתאה תליא אימא, והוא שורשה מבוצד"ק מו"ס והוא המכונה כאן "סתים" שכן הוא סתום בקרומא (ב"ע רב ע"א). משחא דרבות קדישא לדיקנא דזעיר אפיין.

ואי תימא דיקנא לא אשתכח ולא אמר שלמה אלא לחייו (ולא קרי דיקנא) – לא אשתכח, ר"ל שלא נזכר זקן (אצל מידותיו¹²⁷¹ ית'), חוץ מזקן הכה"ג ה"ה בחינת "זקן אהרן" (תהלים קלג ב)¹²⁷² (בהגר"א ספד"צ יז ע"ד ד"ה דיקנא עד). והנה לאחר שהזכיר שיש דיקנא לז"א, הפסיק האידרא את דבריו כדי להקדים ולהקשות שהרי לכאורה לא מצינו כלל שיש דבר כזה "דיקנא דז"א", שכן המקור לכל תיקוני ז"א הוא במה שגילה שלמה המלך בשיר השירים (ה יא ולהלן) ושם כלל לא נזכר דיקנאאלא רק הלחיים בסתמא. ומבאר והולך שבאמת יש דיקנא בז"א אלא שלא נזכר מגודל יקרו (ב"ע רב ע"א). אלא הכי תאנא בצניעותא דספרא (כח ע"ב) – דהיינו מש"כ שם פ"ב "דיקנא לא אדכר" למימרא שלא זו בלבד שתיקונים דע"ק לא נרמזו כלל בקרא, שכן כל ע"ק בכללו לא אדכר באורייתא (לעיל קל"ב ע"ב) אלא אפילו דיקנא דז"א לא נזכר וכנ"ל (ב"ע רב ע"א). כל מה דאשמר וגניז ולא אדכר ולא אתגלייא, ההוא מלה הוי עלאה ויקירא מכלא (משום) – ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, וע"ק בוודאי נרמז בכ"מ בתורה, רקאלא שלא נזכר בפירוש, וכעין ענין מה שהזכיר שלמה המע"ה (שיה"ש ה יא ולהלן) "ראשו כתם פז" וכו' שהזכיר את התיקונים האלו בפירוש, ואילו הדיקנא רק אינו נזכר כי אם ברמז (שם יג) "לחייו כערוגת הבושם" (שם יג), אמנם רומז לכך שהלחיים ר"ל שמגודלים בשערות שוהיינו תיקונים דדיקנא (ב"ע רב ע"א). ובג"ד הוא סתים וגניז ודיקנא משום דהוא שבחא ושלימותא – כוונתו שהרי שראוי היה להזכיר את דיקנא דז"א, שכן אפילו תיקוני גלגלתא דיליה נזכרו בפירוש¹²⁷³, וא"כ למה לא נזכר הדיקנא. וע"ז תירץ משום דדבר ראשון הוא "שבחא", ר"ל שכן תיקוני הדיקנא מורים על מידותיו הפנימיות של ז"א, הרי הם אורות מקיפים דיליה הכוללים את כל ט"ס שלו וכמש"ל, ובזה ניכר ז"א כבחור במלחמה לנצחא שנאין. ומלבד זאת הוא גם 'שלימותא' להורות על שלימותא דז"א בגדלות, שכן בקטנות באמת אין לז"א דיקנא כלל (ב"ע

¹²⁶⁸ עיי' עוד לקמן ד"ה ותאנא והאי דיקנא.

¹²⁶⁹ צע"ק מ"ט בספד"צ ריש פ"ד נקט בלשון "עתיקא טמיר וסתים" ואילו כאן נקט להיפך שהוא "סתים וטמיר".

¹²⁷⁰ עיי' אד"ז (דף רצב ע"א) ד"ה אב ואם מהאי מוחא כו'.

¹²⁷¹ מהגהות הלש"ו שם.

¹²⁷² עיי' שם שהגר"א מציין למש"כ לעיל קלב ע"ב שם משמע שלא נזכר בחינת פרצוף א"א בתורה כלל. ועיי' ב"ע ק"ה ע"א שפי' כוונתו שהא"א אינו המצ"ה ומגלה את התורה אלא רק הז"א אמנם כן נתגלה החלק של הדיקנא דא"א שהוא שורש לדיקנא דז"א הרי הוא דיקנא דכהנא רבא.

¹²⁷³ בקרא דשיה"ש "ראשו כתם פז".

מחיר האדרא

ר"ב ע"ב). ויקירותא מכל פרצופא גנזיה קרא ולא אתגלייא – הדיקנא הוא כבוד לאדם¹²⁷⁴. מכיוון שעיקרו של כל הפרצוף הוא ע"ש הדיקנא¹²⁷⁵ (ב"ע רב ע"ב). ותאנא והאי דיקנא שלימותא דפרצופא – כתוב "ויעקב איש תם" (בראשית כה כז), ותרגומו "גבר שלים", דהיינו שכולל חו"ג, וכל ענייניו בשנים הרי הם חסד ודין, והיינו גם סוד שמא שלים דהוי"ה אלקים (ב"ע רב ע"ב). ושפירותא דזעיר אפי"ן – פי' "שפירותא" פאר ויופי, וכיון שהדיקנא הוא עיקר הפרצוף, ממילא בא"א הוא מכונה "עתיקא"¹²⁷⁶ ובז"א מכונה הוא "תפארת"¹²⁷⁷ (בהגר"א על ספד"צ כה ע"א ד"ה והכל). וכמ"ש "תפארת בחורים כוחם" (משלי כ כט). וכמו כן הדיקנא שלו מסתיים בת"ת ה"ה החזה שלו, והכל הולך אחר הסיום ונק' ע"ש. והנה עיקר היופי הוא בב' הגוונים ה"ה אודם ולובן, וכמ"ש כ "דודי צח ואדום" (שיה"ש ה י)¹²⁷⁸, שכן ת"ת כולל חו"ג (ב"ע רב ע"ב). אתתקן בתשעה תקונין בשעתא דנהיר דיקנא יקירא דעתיקא בהאי דיקנא דזעיר אפי"ן נגדין תליסר מבועין דמשהא עלאה בהאי דיקנא ומשתכחין ביה עשרין ותריין תקונין¹²⁷⁹ – תשעת המבועין נפקין לז"א, ומהן נעשו ט' התיקונים לז"א המצויים בו תמיד¹²⁸⁰ (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה ארבע עד לגנתא), התיקון כאן הוא התיקון הנעשה על ידי ג' ההוי"ת שבמוחא דא"א¹²⁸¹ (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ג ד"ה ותיקון של ע"ק). אמנם בשעתא דנהיר מו"ס דע"ק למוחא דז"א אזי נכללים בז"א כל י"ג התיקונים שכן אז יש לז"א את כל ד' המוחין¹²⁸² (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ג ד"ה וידוע). ט' ת"ד דז"א כוללים את כל ט"ס של ז"א ה"ה ו"ק ומוחין, ועטרת היסוד משלמת אותו לע"ס, ונכללת ביסוד (ב"ע רא ע"ב). והנה כאן חוזר האידרא לענין הראשון ה"ה מ"ש כד נחית, וזהו המתבאר כאן, שעוסק בסיום הדיקנא דז"א, שם נכללים י"ג דע"ק וט' של ז"א (ב"ע רב ע"ב). לעולם אין בז"א עצמו אלא ט' תיקונים. וכל הי"ג שיש בו אינם אלא מכח הארת הי"ג ת"ד דא"א בז"א (לש"ו כללים ח"א כ"ז ע"ד)¹²⁸³. ומניה נגדין עשרין ותריין אתוון דאורייתא קדישא – כאן הוא שורש כ"ב האותיות שבז"א (בהגר"א על ספד"צ כה ע"א ד"ה כ"ב אתוון).

ט' ת"ד שהזכיר דוד (בפ' מן המיצר) הם השערות, ואילו מה שהזכיר משה בפרשת שלח היא המשח רבות שבפנימיותם¹²⁸⁴ (ב"ע רה ע"א). ותאנא האי דיקנא נפיק מאודנוי – שכן באודנין הוא מקום הנטיפו דג' חללי מוחא ה"ה חב"ד, והם כללות דכל הדיקנא (ב"ע רד ע"א). ונחית וסליק – תחילה 'נחית' מאודנין עד כנגד הסנטר, והיינו ג'

¹²⁷⁴ וכדאיתא בש"ס "הדרת פנים זקן" (שבת קנ"ב ע"א).

¹²⁷⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ כ"ד ע"ג ד"ה ותוצא וז"ל: ט' תקונין דדיקנא הוא כלל הז"א וכן הוא בכל פרצוף בא"א הדיקנא עד טיבורו והוא עיקר פרצוף ושם או"א ובמזלא אתכלילן, ופירושו שזה כלל הפרצוף בתיקונו, שזה התגלות המוחין שלו שממנו בא כל שאר תיקוניו, ע"כ.

¹²⁷⁶ דהיינו היופי כאן הוא היותו "נעקת" כלומר שהוא נעלם מכל מושג תחתון וחיצוני, וכולו עליון ופנימי.

¹²⁷⁷ כלומר שהיופי האמור כאן היינו הדבר שבו הוא מתפאר.

¹²⁷⁸ עי' אד"ז רצ"ב ע"ב: מוחא תליתאה כליל לון ואחיד בהאי סטרא ובהאי סטרא ומתפשט בכל גופא ואתעביד מניה תרי גוונים (עי' מים אדירים ר"ב שזה צח ואדום) כלילן כחדא ונהיר אנפוי ואסהיד באבא ואימא גווני דאנפוי והוא אקרי דעות ב' דעות, עכ"ל. אם כן צ"ל שהת"ת היא באמת הפנימיות של הת"ת הרי הוא הדעת המתפשט בו"ק.

¹²⁷⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ג' עד ד"ה ואמר ואחסין, כה ע"א ד"ה כ"ב.

¹²⁸⁰ עי' עוד לקמן ד"ה ותאנא והאי דיקנא.

¹²⁸¹ עי' הערות הלש"ו על בהגר"א על ספד"צ שמציין לכאן.

¹²⁸² עי' דברינו בהגר"א על ספד"צ.

¹²⁸³ עי' קכח ע"ב ד"ה האי גולגלתא, ודף קלב ע"א ד"ה תאנא אי עתיקא דעתיקין.

¹²⁸⁴ וכמ"ש כ בגר"א בספד"צ יח ע"ב ד"ה בתליסר. והנה מ"ש כאן ובדף קלט ע"ב עניינו שערות דיקנא דז"א, ובדף קמ וקמא מדבר על המשח רבות.

מחיר האדרא

התיקונים הראשונים. ואח"כ 'וסליק' בתיקון הד' דשם חפי תקרובתא וכו' כמש"ו (ב"ע רד ע"א). וחפי בתקרובתא דבוסמא¹²⁸⁵, מאי תקרובא דבוסמא, כד"א (שיר ה) לחייו בערוגת הבושם, ולא ערוגות – דהיינו התיקון הד' דדיקנא דז"א, הרי הוא כיוסיים של צלעות הלחיים בשערות (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה עלעין). הסיבה שאמר "בוסמא" בלשון יחיד ולא "בוסמין" בלשון רבים, מכיוון שמגיעין כא' לשבולת הזקן שתחת הארחה (בהגר"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה חפי). כלומר שסלקין במתקלא חד (ב"ע רד ע"א).

עכשיו מתחיל לפרש את כל ט' התיקונים בפרטות (ב"ע רד ע"ב). בתשעה תיקונים אתתקן – ר"ל שאתתקן מלעילא כלומר מע"ק דנגיד ליה ט' התיקונים כמש"ל, משא"כ ע"ק שהוא ב"ג¹²⁸⁶ (ב"ע רד ע"ב). האי דיקנא דזעיר אנפין בשערי¹²⁸⁷ (דדיקנא) אוכמי – לאפוקי מהתיקונים הנמשכים לנוק' שהם ללא שערות (ב"ע רד ע"ב). מתתקנא בתקנא שפיר כגבר תקיף¹²⁸⁸ שפיר למחזי, דכתיב (שם) בחר כארזים¹²⁸⁹ – זה קאי על ז"א שיש בו גבורות להלחם בשנאין (ב"ע רד ע"ב). תקנא קדמאה¹²⁹⁰ מתתקן שערא מלעילא – תיקון זה הוא השערות המתחילין אצל נקבי האזניים, והם 'מלעילא' כלומר שמקומם אצל האודנין הרי הוא הארת ב' המוחין חו"ב¹²⁹¹ (ב"ע רד ע"ב). נפיק ההוא ניצוצא בוצינא דקרדינותא, ונפיק מכללא דאורא דכיא, ובטש בתחות שערא דרישא מתחות קוצין דעל אודנין – זו דוגמת היות אבא טמיר יתיר ונכלל באימא והיא מתלבשת בז"א (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה בהו). בינה היא המכונה "ניצוצא" שכן שורשה הוא מבוצד"ק, שם נכלל ג"כ אורא בסוד בטישו עילאה שבחו"ב¹²⁹², המתפשטים לתתא עד אודנין דז"א, שם מאירים ב' המוחין חו"ב. והנה חכמה לעולם נשאר בראש ואינו יוצא כלל, ורק בינה דנפקא מחכמה מגלה את אורות החכמה (ב"ע רד ע"ב). ונחית מקמי פתחא דאודנין נימי על נימי עד רישא דפומא – בנקודה זו יש חילוק בין ז"א לע"ק, שבע"ק תליין שערי בשיקולא טבא בחד חוטא, ואילו בז"א הם נימין על גבי נימין, דבר המורה על ריבוי הדינים (ב"ע רה ע"א).

תקנא תניינא נפיק שערא וסליק מרישא דפומא עד רישא אחרא דפתחא דפומא, ונחית מתחות פומא עד רישא אחרא – תיקון ב' דדיקנא דז"א כולל שלשה תיקונים של ע"ק: זה הסובב מעל השפה העליונה, וכן הסובב את השפה תחתונה, וכן הארחה שבשפה התחתונה¹²⁹³. שבז"א אין הארחה מפסיק בשפה התחתונה, ואין נמצא רושם של הארחה שם כלל (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה מרישא עד אשתכח). והטעם להנ"ל, שכן בז"א אין ארחה תתאה כלל, ולכן השערות שעל השפה תחתונה מתחברים עם של השפה עליונה להיות לתיקון אחד. ומש"כ 'נפיק וכו' דהיינו שעולים למעלה לצד החוטם בכחצי עיגול עד סוף השפה לצד הפה, ומשם נחית ומסבב גם את השפה התחתונה (ב"ע רה ע"א). נימין על נימין – כמו בתיקון א' (ב"ע רה ע"א). בתקנא שפירא – בתיקון הראשון עדיין לא נתגלו

¹²⁸⁵ עי' לעיל הערה 505.

¹²⁸⁶ כמש"כ בספד"צ יח ע"א ט' ד"ה אשקיין לגינתא.

¹²⁸⁷ ב"ע רד ע"ב גורס את המוסגר.

¹²⁸⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ כ"ד ע"ג ד"ה באלין.

¹²⁸⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה עלעין, שזהו בעיקר עניין לתיקון ד' דת"ד דז"א.

¹²⁹⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה נימין.

¹²⁹¹ ושורש הת"ד הוא באודנין.

¹²⁹² עי' בהגר"א על ספד"צ ד' ע"א ד"ה האי, שזהו לשון שכונתה לזיווג שבין אורא למו"ס.

וע"ש יג ע"א ד"ה וכבר, שכל בטישה עניינה זיווג נעלם. וביאר לי חכם א', שבזיווג עליון שכזה אין משיגים כי אם הכאה, ששני הפכים נוגעים א' בשני, ולכן מכונה הפעולה הזו כינויה "בטישה".

¹²⁹³ צ"ע אם תיקון זה נמשך עד הסנטר, ועי' לקמן תיקון ד' ובב"ע שם.

מחיר האדרא

כ"כ תיקונים דיליה, שכן שם הוא במקום המיצר אצל האודנין, משא"כ כאן התחיל שפירו דז"א להתרחב ולהתגלות, ולכן דווקא כאן נקט בלשון שפירא (ב"ע רה ע"א).
תקונא תליתאה מאמצעיתא דתחות חוטמא מתחות תרין נוקבין נפיק חד ארחא – דהיינו הארחא שעל השפה העליונה (ב"ע רה ע"א). ושערין זעירין תקיפין מליין לההוא ארחא – יש חילוק בין ארחא עליונה דע"ק לארחא עליונה דז"א, שבארחא דע"ק אין שערות כלל משא"כ בז"א יש שערות אלא שהם זעירין, ובזה ניכר קצת הארחא. וטעם חילוק זה, שכן מחוטמא דע"ק נשיב רוחא דחיי לפומא, ולכן אין גדלים שם שערות כלל כדי שיהא מקום פנוי לאעברא רוחא, משא"כ כאן בז"א, שמחוטמא דיליה נפיק תננא ואשא וכל הדינים אשר שם, לכן גדלים כאן שערות שהם ג"כ תקיפין לתברא שנאין¹²⁹⁴. והנה בעת רצון גם מחוטמא דז"א נשיב רוחא וניחא טבא כמ"ש באדר"ז (רצד ע"א), לכן השערות הם קטנים על"פ (ב"ע רה ע"א). ושאר שערין מליין מהאי גיסא ומהאי גיסא סוחרניה דההוא ארחא, וארחא לא אתחזי לתתא כלל – מה שלא נראה לתתא, דהיינו שמתחת לשפתיים לא נראה הארחא, אמנם למעלה אכן נראה (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה מתחות עד אתחזיא). אלא ההוא ארחא דלעילא דנחית עד רישא דשפוותן ותמן שקיעא ההוא ארחא – כאן בארחא הוא לאגזמא למאן דבעי (לקמן קמ ע"ב). ר"ל שבזה מראה דין לפקוד על שונאיו, ולכן ההוא ארחא הוא שקיע, שכן כל הגבורות הם שקיעין לגיו¹²⁹⁵ (ב"ע רה ע"א).

תקונא רביעאה נפיק שערא ואתתקן וסליק וחפי בעלעוי דתקרובא דבוסמא¹²⁹⁶ – הרי הם השערות המכסים את הלחיים. והנה בדבר זה יש חילוק בין ז"א לע"ק, שכן כאן השערות לא "חפי" אלא את ה"עלעין" (לחיים) בלחוד, ואילו בע"ק הם מכסים עד מקום הארחא דהיינו במקום הסנטר (ב"ע רה ע"א).

תקונא חמישאה פסיק שערא ואתחזיין תרין תפוחין מכאן ומכאן¹²⁹⁷ – זהו התיקון הה' דדיקנא דז"א (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב בהו) והוא סוד ב' התפוחין של הפנים הפנויים משערות. והענין, שהפנים דז"א הוא מקום גילוי הדעת, וגווי דאו"א דאסהיד באנפוי, וכמש"כ באדר"ז (רצה ע"א) אנפוי כתרין תקרובין דבוסמא כלהו סהדותא על מה דאמינא, דהא סהדותא בהו תליא. וביאור הענין, כי דעת דז"א כולל ב' עטרין חו"ג, והמה עדות על או"א שכן החסדים באים מאבא והגבורות באים מאימא, והרי כל הפרצוף מתראה כוחו על ידי זיו הפנים שלו¹²⁹⁸, ובעת רצון

¹²⁹⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ כ"ה ע"ב ואמר על האי, שלא מצינו לשון שבירה בדיקנא דז"א אלא רק לשון הכנעה, ועי' שם שמביא ב' מקומות באדרא שם נראה דז" (קלט ע"א וע"ב), וזה לשונם: (קלט ע"א) תקונא תשיעאה וכו' אינון שערין דתליין כלהו בשקולא שפיר כחד גיבר תקיף מארי נצח קרבין. (קלט ע"ב) ותאנא בצניעותא דספרא כל מאן דחמי בחלמיה דדיקנא דבר נש עלאה אחיד בידיה וכו' ינדע דשלים הוא עם עלאי וארמיה תחותיה אינון דמצערין ליה ע"כ. המבואר בב' מקומות אלו שזו היא הבחינה בה הוא ית' מנצח בקרב, ומכניע תחתיו את המצערין אותו. אמנם אינו נ"ל כ"כ שיש כאן משמעות של שבירה, אלא שיש יכולת ביד א"א לפעול שהרע לא יתקיים. אמנם מצד הז"א אי אפשר לעשות להם עצמם כלום כי אם להכניעם.

¹²⁹⁵ עי' בהגר"א על תיקו"ז קמט ע"א וז"ל, כל בליטה הוא רחמי וכל שקיעה הוא דין שלכן כל דינין בערוה דכלא שקיעה וכל רחמי באמה דדכורא.

¹²⁹⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה עלעין.

¹²⁹⁷ בב"ע רה ע"ב 'מכאן ומכאן' ליתא.

¹²⁹⁸ עי' בדעת תבונות לרמח"ל אות פו ז"ל, מלבד הדמות של הגוף בתבניתו ומלבד הנשמה שבו בצורה אשר לה הנה יש דבר אחד נמצא מהתחברות שניהם הוא זיו הפנים וטראי שזהו המשתנה החי מן המת ולא זו בלבד כי אפילו השתנות ישוב הנשמה בגוף מתראה בו הלא טראי החולה פניו רעות ולא עוד אלא שמחשבת הלב נראית בו הלא טראי פנים שוחקות פנים זועפות פנים מסבירות כולם עדיהם המה של המחשבות הנסתרות בקירוב הלב ואין הזיו הזה נמצא לא לנשמה בפני עצמה כי הרי זיו של גוף הוא ולא לגוף בפני עצמו כי אין לגוף זיו זה בלא הנשמה אבל הוא הדבר הנוולד מחיבור הנשמה והגוף ביחד, עכ"ל. וכן עי' בקל"ח פתחי חכמה אות לב וז"ל,

מחיר האדרא

יש זיווג באו"א ונהירין בז"א או"א כאחד, ואז מראה הפנים מהווה סהדותא לך שיש זיווג באו"א לשם תוספת הארה בז"א שמאירין בו ב' גוונין חיוור וסומק (ב"ע רה ע"ב). סומקן כהאי ורדא סומקא – כאן עוסק בשעה שז"א שרוי בדינא לנצחא שנאיין¹²⁹⁹, והוא בסט' דגבורות. והוא נדמה לשושנה בשעה שהוא שרוי בדינא, שכן הנוק' מכונה שושנה (זהר בראשית א' ע"א), וכל בניין הנוק' הוא מעט' דגבורות של הדעת¹³⁰⁰ (ב"ע רה ע"ב). ומתלהטן במאתן ושבעין עלמין דמתלהטין מתמן¹³⁰¹ (ס"א מנהון) – כנ"ל שסוד גילוי הדעת הוא בפנים, ומשם מתפשט הדעת בכל הפרצוף. והנה ידוע כי כל פרצוף נבנה ע"י כ"ז אתון דא"ב דאי"ק¹³⁰² בכ"ר, וכל אחד מהם נכלל מי' (ב"ע רה ע"ב).

תקונא שתיתאה נפק שערא כחד חוטא – זהו התיקון הו' דדיקנא דז"א (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה בחד עד חדווי). ה'חד חוטא' הוא סוד כל חלק הזקן התלוי מתחת לסנטר, ומתפשט משם עד לחזה, שם מצויה הפרסה המבדלת באמצע הגוף. עד לשם הוא עיקר קומת ז"א, ומשם ולתתא הוא עיקר מקום קומת הנוק' (ב"ע רז ע"א). בסחרניה דדיקנא – כלומר שהוא כולל את כל הדיקנא¹³⁰³ (ב"ע רז ע"א). ותליין¹³⁰⁴ עד רישא דמעוי – דהיינו עד החזה בלבד (משא"כ בע"ק שהתיקון הזה הוא עד טיבורא דגופא) (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה בחד עד חדווי). (דהיינו עד הגומא שתחת הלב ה"ה סיום החזה (לש"ו כללים ח"א ע"ט ע"ד)) ר"ל עד לתחילת המעיים¹³⁰⁵. כל זה הוא מכיוון שהדיקנא כולל את כל הפרצוף בט"ס שלו ולכן הוא מסתיים בתפארת. והנה בתיקון זה יש חילוק בין ז"א לע"ק, שכן בע"ק יש ב' מזלות שכן הוא כולל את או"א ואילו כאן הכל כלול במזלא חדא שכן אינו כולל אלא את ז"א בלבד (ב"ע רז ע"א), ולא נחית עד טבורא.

תקונא שביעאה¹³⁰⁶ דלא תליין שערי על פומא, ופומא אתפני מכל סטרוי ויתבין שערי בתקונא סחור סחור ליה – תיקון זה אין בו שערות והוא הפה עצמו, דהיינו ב' השפתיים הפנויות משערות. והעניין, שכן גם כאן הוא גילוי הדעת, שכן דעת גניז בפומא דמלכא (זהר משפטים קכ"ג ע"א). והשפתיים הם בסוד ז' ההבלים דנפקין מפומא, שכן כאן הוא התיקון הז' הכולל את כל התיקונים הראשונים ולכן נפקין מיניה ז' הבלים¹³⁰⁷, והוא בסוד גילוי הדעת ע"י ז"ת דבינה המתפשטים בו"ס דגופא. והנה הארת התיקון הזה המקיף את ז"ת מבחוץ בסוד אור המקיף. והנה גם השערות שעל גבי השפה אינם מתפשטים עד הפה ממש, אלא

הפנים עשויות להאיר מה שנסדר בפנים בתוך הגוף ומכל חוש יוצאות הארות מזה ולכן יוצאים ד' עולמות של ראייה שמיעה ריח דבור וגם מן המצח יוצא הארתו.

¹²⁹⁹ עי' פת"ש גדלות דז"א פתח מ"ט שמחלק בין הארת השערות הרי הוא "לנצחא שנאיין", לבין הארת ה"משח רבות" שבאים על ידי תפילות והוא האור הפנימי שבשערות שתכליתו להיטיב לכלל ישראל.

¹³⁰⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"ג ד"ה ואמר.

¹³⁰¹ עי' בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה בהו שנראה מדבריו שלא גורס את המוסגר, וכן הוא בב"ע רה ע"ב.

¹³⁰² עי' לעיל הערה 310.

¹³⁰³ תרגום התיבה זו הוא "סביב". ועי' בהגר"א על ספד"צ י"ח ע"א ש"סחרני" כאן הוא לשון הכולל את כולם.

¹³⁰⁴ גי' הב"ע רז ע"א "ותלייא".

¹³⁰⁵ עי' לעיל ד"ה ותאנא האי דיקנא.

¹³⁰⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה שפון עד אתפנון.

¹³⁰⁷ עי' פת"ש מ"ן ומ"ד י"ז וז"ל, הנשיקין הם כפולים וכמ"ש בתיקונים תיקון ס"ט (ק"כ ע"א) אלין ז' הבלים אינון כפולים שבע הבלים סלקין שבע נחתין שבע סלקין מלבא לפומא וז' נחתין מפומא ללבא כו'.

מחיר האדרא

נשאר מקום פנוי במקום הפה, כך שפומא אתפנא מכל סטרוי, ואין השערות אלא רק מסביב לפה (ב"ע רז ע"א).

תקונא תמינאה¹³⁰⁸ דנחתין שערי בתחות דיקנא דמחפיין קדלא – המה השערות הקטנות המכסות את הצואר שתחת הזקן, והם מכסות את הצואר בכל סביבותיו, ואפילו בעורף (ב"ע רז ע"א). דלא אתחזיא כלהו שערי דיקין נימין על נימין מליין מכל סטרוי – שערות אלו קטנים הם, ולכן אינם נראים מתחת לזקן (ב"ע רז ע"א).

תקונא תשיעאה¹³⁰⁹ (מתערבין שערי עם אינון)¹³¹⁰ דמתחברין (נ"א אתמשכן)¹³¹¹ שערי כלהו בשקולא מעלייא¹³¹² (ס"א מלייא)¹³¹³ – תיקון זה כולל ב' תיקונים, שבע"ק הם כנגד התיקון הט' והי"ג. ור"ל דהיינו השערות דתליין בשקולא, וגם השערות דמתערבין עמהם (ב"ע רז ע"א). עד¹³¹⁴ (נ"א עם)¹³¹⁵ אינון שערי דתליין כלהו בשקולא שפיר – כאן הוא סיום הדיקנא שבחזה דהיינו בתפארת, והוא 'שפיר' כלומר יופי, מכיוון שהת"ת הוא המכריע בין הצדדים ובסוד המתקלא, ויופי הוא כאשר כל הגוונים והצדדים השונים נמצאים במקום הראוי להם. וכאן נכללים כל ט' התיקונים כמו בע"ק שכן התיקון הי"ג כולל את כולם (ב"ע רז ע"ב). כחד גיבר תקיף מארי נצה קרבין, בתשעה תקונין אלין נגדין ונפקין ט' מבעין דמשח רבות דלעילא ומההוא משח רבות נגדין לכל אינון דלתתא – דהיינו לד' תיקונים דנוק' (ב"ע רח ע"ב).

ט' תקונין אלין אשתכחו בדיקנא דא – עצם השערות הם חיצוניות, ובתוכם נמשכת הארה פנימית ממבעין דמוחין מע"ק לז"א, ולכן כאן הוא נגדא דמשח רבות, והיינו ט' התיקונים שהזכיר משה רבע"ה בפרשת שלח. והנה אפילו שלפעמים יש י"ג תיקונים בז"א, אינם בו בקביעות שכן באים הם בסוד מוחין דגדלות שאינו תדירי בו (ב"ע רז ע"ב). ובשלימות תקונא דדיקנא דא אתקרי (בר נש לתתא¹³¹⁶) גיבר תקיף – מאן דזכי לאלו התקונין נקרא גבור תקיף¹³¹⁷ (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ג ד"ה באלין). ת"ד דז"א הן לאכנעה שנאין (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה ואמר על), דהיינו שכן הוא באדם דלתתא, שכאשר יש לו את כל ט' התיקונים, אזי הוא גבר שלים לנצחא שנאין (ב"ע רח ע"ב). דכל מאן דחמי דיקנא קיימא בקיומיה תלייא ביה גבורה תקיפא – מי שראה בחלומו דיקנא בקיומא בכל ט' התיקונים, סימן הוא לו שיש בו גבורה תקיפא לנצחא שנאין (בהגר"א על ספד"צ כ"ה ע"ב ד"ה ואמר על, וכן יותר מפורש בב"ע רח ע"ב). עד כאן תקונא דדיקנא עלאה דזעיר אפין.

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בריה, קום ברי (קדישא) סלסל תקונא דדיקנא¹³¹⁸ (נ"א דמלכא) קדישא – עתה מתחיל לפרש את סדר ט' התיקונים הללו על סדר המקראות של הפסוק "מן המיצר כו" (תהלים קיח) שהם כנגד ט' דז"א עצמו (ב"ע ר"ח ע"ב). עצם הצורך של דוד לזה היה בגלל שהיה אדמוני (בהגר"א על

¹³⁰⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ כד ע"ג ד"ה זעירין.

¹³⁰⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ כד ע"ג ד"ה רברבין.

¹³¹⁰ ב"ע ר"ז ע"א לא גורס את המוסגר.

¹³¹¹ ב"ע ר"ז ע"א לא גורס את המוסגר.

¹³¹² בב"ע ר"ז ע"א לשון "מעלייא" ליתא.

¹³¹³ ב"ע ר"ז ע"א לא גורס את המוסגר.

¹³¹⁴ בב"ע ר"ז ע"א לשון 'עד' ליתא.

¹³¹⁵ ב"ע ר"ז ע"א לא גורס את המוסגר.

¹³¹⁶ ב"ע ר"ח ע"ב גורס את המוסגר.

¹³¹⁷ לפי זה נראה שהגר"א גורס את המוסגר, וכן הוא בדפוס מנטובא.

¹³¹⁸ בב"ע ר"ח ע"ב ליתא 'דמלכא קדישא'.

מחיר האדרא

ספד"צ כד ע"ג ד"ה כתיב). כלומר שמכיוון שדוד היה בסוד נוק' דז"א שמהחזה דז"א ולמטה ושם הוא מקום אחיזת החיצונים (ב"ע רט ע"א). פי' "סלסל" הוא כמי שמסלסל בשערו ומפריד את השערות זה מזה ומקשט אותם לנקותם מכל זוהמא. וכן העניין לכאן, שמכיוון שר"א יתקן את הדיקנא כל תיקון ותיקון בפ"ע, וכמו כן ימשוך ע"ע קישוטין דמשח רבות דנגיד מע"ק, ובזה יהיה יכולת בידו להלחם בסט"א. שכן היה הצורך באותו הזמן שהיה לאחר הריגת י' הרוגי מלכות, שהיה הסט"א מתגבר מאוד וכמ"ש בריש אדרא ז'1319 (ב"ע רח ע"ב). בתקונו אל"ן – באותם התיקונים של המשח רבות שהזכיר קודם לכן (ב"ע רח ע"ב). {קלמ':} קם ר' אלעזר פתח ואמר מן המצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה וגו' עד מבטוח בנדיבים תנא הכא ט' תקונין דבדיקנא דא – אלו ט' ת"ד שהזכיר דוד הם השערות, ומה שהזכיר משה רבינו בפרשת שלח הוא תיקוני המשח רבות שבהם (ב"ע רח ע"א). להני תקונין אצטריך דוד מלכא בגין לנצחא לשאר מלכין ולשאר עמין – דיקנא דז"א נעשה בעת גמר גדלותו. ענין הדיקנא הוא גילוי המידות שלו (פת"ש גדלות דז"א מט).

ת"ח כיון דאמר הני ט' תקונין לבתר אמר כל גוים סבבוני – ע"י הדיקנא היה כופה את החיצונים. והענין, שדוד המע"ה היה מעלמא דנוק', אשר מקומה בז"א הוא מן החזה ולמטה ובבחינת עה"ד טו"ר, עלמא דמותא שכן הקלי' אחוזים ומסבבים את נוק' מן החזה ולמטה, ולכן היה דוד משתדל תמיד להמשיך לה חיים מלעילא, והוא השתדל להוריד לה הארה מז"א עצמו, שהוא מן החזה ולמעלה, ששם הדיקנא, לדחות אותם ולהכרית הסט"א משם. ולכן לא היה דוד טועם טעמא דמותא (ב"ע רט ע"א). בשם י"י כי אמילם – דהיינו בדרגא דז"א, שבו עיקר שם הוי"ה ב"ה, ואומר דוד כי בזה יכרית אותם (ב"ע רט ע"א). אמר הני תקונין¹³²⁰ דאמינא למאי אצטריכנא, משום דכל גוים סבבוני – שיונקים מסט' דיליה (ב"ע רט ע"א). ובתקנא דדיקנא דא, ט' תקונין דאינון שם י"י, אשצינון מן עלמא – מנוקבא שמכונה "עולם" ובסוד "מן העולם ועד העולם" (דבה"י א' טז לו) (זהר בראשית לד ע"א) (ב"ע רט ע"א). הה"ד (תהלים קיח) בשם י"י כי אמילם. ותנא בצניעותא דספרא (כד ע"ב), תשעה תקונין אמר דוד – ט' תיקונים אלו הם ו"ק עם ג' המוחין, והם בו' שמות והם ו"ק וג"פ אד"ם (כנגד שם מ"ה שקיו דאילנא מלגיו (ת"ז י"ט ע"א), הרי הוא פנימיות הפרצוף וממנו משקים לכל גופא) כנגד ג' המוחין, וע"י הוא אדם שלם (ב"ע רט ע"ב). הכא שיתא אינון בשמא קדישא – האדם נברא בצלם אלקים. והוא תליא בשם מ"ה, ה"ה שם הוי"ה ב"ה במילוי אלפי"ן (י"ד ה"א וא"ו ה"א), והוא עיקר הוי"ה דבז"א וכללא דזו"נ (ב"ע רי ע"א). דשיתא שמהן הוו ותלת אדם – חושב כאן את כל ט' התיקונים על הסדר הזה, ופשט הכתוב בתהלים הוא שהוא נוקט בלשון לא זו אף זו: לא מבעיא אדם, אלא אפילו נדיבים, שכן הדעת בבחינת חו"ג מתפשט בגוף דהיינו בו"ק בסוד עה"ד טו"ר. ולכן אמר שאפילו הדעת, שהוא בגופא, אף הוא אין תיקונו בטוח, שכן אע"פ שהוא מתפשט, הוא מסתלק עם המוחין הראשונים בעת זעם (ב"ע רט ע"ב). ואי תימא תרין אינון תלתא הוו, דהא נדיבים בכלל אדם הוו – דעת מכונה "נדיבים" שכן אף הדעת עצמו הוא תרי, וכמ"ש "ובדעת חדרים ימלאו" (משלי כד), והיינו חו"ג המתפשטים בגופא למטה, ואעפ"כ "בכלל אדם הוא" ללמדינו שמ"מ הדעת נחשב בכלל המוחין (ב"ע רט ע"ב).

¹³¹⁹ ע"י ע"י לעיל בפ"י הגר"א קכח ע"א ד"ה חדי ר"ש.

¹³²⁰ בב"ע רט ע"א ליתא 'דאמינא למאי'.

מחיר האדמה

תנא שיתא שמה¹³²¹ דכתיב (תהלים קיח) מן המצר קראתי י"ה חד, ענני במרחב י"ה תרין, יי' לי לא אירא תלת, יי' לי בעוזרי ארבע, טוב לחסות ביי' חמשה, טוב לחסות ביי' שיתא, אדם תלת דכתיב יי' לי לא אירא מה יעשה לי אדם חד, טוב לחסות ביי' מבטוח באדם תרי, טוב לחסות ביי' מבטוח בנדיבים תלת.

ות"ח רזא דמלה דבכל אתר דאדכר אדם הכא לא אדכר אלא בשמא קדישא, דהכי אתחזי משום דלא אקרי (הוה)¹³²² אדם אלא כמה דאתחזי ליה, ומאי אתחזי ליה שמא קדישא, דכתיב (בראשית ב) וייצר יי' אלקים את האדם, בשם מלא דהוא יי' אלקים, כמה דאתחזי ליה ובג"כ הכא לא אדכר אדם אלא בשמא קדישא – כאן רואים כי שמא שלים מתגלה בבחינת צירוף ז"א וא"א, והוא נהיה אחרי הארת הבינה בז"א, והז"א נשתל בא"א (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ד ד"ה ואמר תשעה). והוא סוד ב' יצירות כנגד ב' יודין דוייצר, כמ"ש רז"ל אדה"ר בדו פרצופין נברא (ברכות סא ע"א). והם בסוד ב' היצרים יצה"ט ויצה"ר דהוא כנגד חסדים וגבורות. והענין בזה, שכוונתו לומר שכאן לא אדכר אדם בפסוק הראשון של "מן המיצר" (תהלים קיח), שכן שם עדיין לא נזכר שמא שלים אלא רק י"ה בלבד, ולא נזכר "אדם" עד שנזכר שם הוי"ה בשלימותו (ב"ע רי ע"א). השם הוי"ה אלקים הוא כנגד דר"ן וכמ"ש לקמן קמ"א ע"ב (לש"ו גליונות).

ותנא כתיב מן המצר קראתי י"ה – מפרש כאן את הטעם מדוע נזכר בפסוק הראשון שם י"ה בלבד. והוא, שכן כאן מדבר בתחילת הדיקנא בב' צדדיו שאצל האודנין ועדיין לא נתפשט התיקון למטה, שם הוא בבחי' מיצר בלבד, ולכן לא היה עדיין גילוי לשמא דהוי"ה (ב"ע רי ע"א). ענני במרחב י"ה, תרי זמני י"ה י"ה, לקביל תרי עלעו¹³²³ דשערי אתאחדן בהו – י"ה הוא גילוי של שם חסר, ללא תיקון ז"ן, וכאשר נתגלה שהשערות נמשכים, אזי נתגלו הת"ד דז"א, שכן אז יש גילוי של שם הוי"ה בשלמותו (ב"ע רי ע"א). ומדחמא דשערי אתמשכאן ותליין, שארי ואמר יי' לי לא אירא, יי' לי בעוזרי – דוד אמר זאת על דוגא דיליה דאחיד בנוק', "הוי"ה" שהוא ז"א - "לי" כלומר לנוק', ואז "לא אירא" מסט"א (ב"ע רי ע"א). בשמא דלא חסר – ר"ל שמורה על שלימות דז"ן, והוא ע"י מחיית שם עמלק, ה"ה הסט"א, דאתכפייא ע"י תיקונא דדיקנא. ועוד, תחילה היה הדיקנא ב"מיצר" שכן עדיין לא היה למוחין גילוי כ"כ, לא אדכר אלא שם י"ה לבד. ואח"כ, בהתרחבו, אקרי הוי"ה שמא דלא חסר (ב"ע רי ע"א). בשמא דהוא קדישא – הרי הוא שם העצם דלא אשתני כלל, ומורה על שלימות ז"א (ב"ע רי ע"א). ובשמא דאדכר¹³²⁴ אדם.

ומה דאמר מה יעשה לי אדם – עולם האצילות הוא בבחי' פנימיות וחיצוניות, עצמות וכלים. והוא ממש בצירור אדם דלתתא, המורכב מגוף ונפש. והנה באצילות הכל הוא באחדות א', שכן שם הוי"ה דלגיו הוא שם מ"ה, ה"ה שקיו דאילנא (ת"ז י"ט ע"א), ואילו הכלים הם בבחי' אדם, שכן מה שמתפשט בב"ע הוא הכלים דאצילות, בג' כלים שבו. וע"ז נאמר "ועל הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה" (יחזקאל א כו), וכך היה נראה לנביאים, ובסוד מ"ש הקב"ה למשה "וראית את אחורי לפני לא יראו" (שמות לג כג). שאין השגה לנביאים כי אם בכלים בלבד, ואפילו זה אינו במקומו שבאצילות אלא רק בהתלבשותו שבב"ע (ב"ע רי ע"א). הכי

¹³²¹ עי' בהגר"א על ספד"צ כד ע"ג ד"ה כתיב מן.

¹³²² ב"ע רי ע"א לא גורס את המוסגר.

¹³²³ פי' לחיים, ועי' לעיל קלט ע"א.

¹³²⁴ הגי' בב"ע רי ע"א "אקרי".

מחיר האדרה

הוא דתנא כל אינון כתרין קדישין דמלכא¹³²⁵ – ה"ה הכלים של האצילות (ב"ע רי ע"ב). כד אתתקנן בתקונוי אתקרון אדם – שם אדם מורה על שלימות הפרצוף בכל ט"ס עם המוחין, שכן בקטנות לא אקרי אדם כלל. (ב"ע רי ע"ב). דיוקנא דכליל כללא – פרצוף אדם אינו מורה על פרצוף מיוחד אלא רק על כל האצילות בכללות (ב"ע רי ע"ב). ומה דמשלפא¹³²⁶ בהו אתקרי שמא קדישא – ר"ל שבחי הפנימיות נק' בשם הו"ה ב"ה, הרי הוא שם מ"ה (בסוד אד"ם) שקיו דאילנא מלגיו המתפשט בפנימיות. והוא נמשל לכעין חרב הנתון בנרתיקו, בבחינת פנימיות וחיצוניות. והנה לעולם כללות פנימיות וחיצוניות יחד אקרי הו"ה ואקרי אד"ם (ב"ע רי ע"ב). ותערא – נרתיק והוא כינוי ל"ק דז"א (ב"ע רי ע"ב). ומה דביה אתקרי ידו"ד, ואתקרי אדם בכללא דתערא ומה דביה, (ס"א ומה דאשתליף מתערא אתקרי שמא קדישא תערא ומה דביה אתקרי ידו"ד אתקרי אדם בכללא תערא ומה דביה) ואלין תשעה תקונין דאמר דוד הכא לאכנעא שנאו – מפרש כאן מ"ט הזכיר את הדיקנא דז"א ולא את פרטי הפרצוף עצמו, הרי הוא ה"אדם" שהזכיר כאן, המורה על שלימות הפרצוף בגדלות. וע"ז תירץ שהדיקנא כולל את הכל (ב"ע רי ע"ב). בגין דמאן דאחיד דיקנא דמלכא ואוקיר ליה ביקירו עילאה, כל מה דבעי מן מלכא, מלכא עביד בגיניה – שכן כל ההנהגות וכל דבר נכלל שם (ב"ע רי ע"ב).

מ"ט דיקנא ולא גופא, אלא גופא אזיל בתר דיקנא, ודיקנא לא אזיל בתר גופא – כלל הדיקנא נכלל בתיקון האחרון ה"ה התפארת, והוא מתפשט כנגד תפארת (דגוף), וממקום שנסתיים הדיקנא מתחיל הנוקבא להיות כפרצוף בפ"ע וכמו שתפארת דדיקנא כולל את כל השיתא ותשעה דדיקנא [הכוללים שש ספירות שהם עיקר מציאותו וג' מוחין] כן הוא לענין תפארת דגופא (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ד ד"ה ותוצא). הדיקנא כולל את כל הפרצוף¹³²⁷ המתחיל מאודנין ששם נמצאת הארת ג' מוחין המתפשטת עד החזה אשר שם נמצאת הפרסה. והנה אורות נה"י שתחת הפרסה עולים למעלה מן הפרסה, ואילו הנה"י נשארו ריקנים מן האור ובבחי' תוספת. כל הנהגת האדם נבחנת ע"י הדיקנא, שכן בו ניכר ההבדל שבין נער לזקן (ב"ע רי ע"ב).¹³²⁸ (ס"א דדיקנא איהו עיקרא דכל גופא וכל הדורא דגופא בתר דיקנא אזיל וכללא בדיקנא תלייא) (ול"ג מן ודיקנא עד גופא) ובתרי גוויי אתי האי חושבנא, חד כדקאמרן, תרין, מן המצר קראתי י"ה חד, ענני במרחב י"ה תרי, ה' לי לא אירא תלת, מה יעשה לי אדם ארבע, ה' לי בעוזרי חמש, ואני אראה בשונאי שיתא, טוב לחסות בה' שבעה, מבטוח באדם תמנייא, טוב לחסות ביי' מבטוח בנדיבים תשעה (ס"א טוב לחסות בה' מבטוח באדם ז' טוב לחסות בה' ח' מבטוח בנדיבים ט')¹³²⁹ – האדרא פירש את אילו הפסוקים על סדר ט' תיקונים בב' אופנים: הא' כמו שהזכיר לעיל (שפסוק ה' לי בעוזרי הוא חד והשאר כל פסוק ב' תיקונים), וכאן מפרש עוד באופן אחר (ב"ע ריא ע"א).

¹³²⁵ עי' לעיל קל ע"ב שכמו"כ יש כתרין קדישין דז"א, ועי' ב"ע סד ע"א וכן רכ ע"ב דהיינו מוחין, ועי' לקמן קמג ע"א שיש ג"כ כתרין תתאין.

¹³²⁶ מלשון הורדה וסילוק, דהיינו מה שמסתלק. לפעמים זהו המוחין והוא גילוי דשם הו"ה ב"ה.

¹³²⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ כה ע"א ד"ה והכל.

¹³²⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ כד ע"ד שנראה מדבריו שאינו גורס את המוסגר.

¹³²⁹ והנה נראה לכאורה שהגירסא המאחדת את "טוב לחסות בה' מבטוח בנדיבים" לתיקון אחד היא נכונה יותר מאשר גי' הס"א המחלקת אותה לב' (הב"ע מציין את המקור לשיטה זו בהגה"ת דרך אמת אמנם לא מצאתי), שכן לפי מ"ש בפנים נמצינו מונים עשרה תיקונים, וזה לא מצינו בשום מקום וקשה (ב"ע שם).

מחיר האדרא

מן המצר קראתי י"ה מאי קא מיירי, אלא דוד כל מה דאמר הכא על תקונא דדיקנא דא קאמר – כשהיה צר לדוד ע"י אוה"ע שהיו סובבים אותו ואז היו הקלי' אחידין בנוק', ובבחינת מ"ש "התרפית ביום צרה צר כחכה", דהיינו כח כ"ה, שהוא כח הנוק' המכונה "כה", וכל הצרה לכח הנוק' הוא ע"י שמתרפין מן התורה, שאז שולט עמלק ואין השם שלם ואין הכסא שלם ועי"כ יורדת הנוק' לבריאה, דאסירא עמהון בגלותא. וזהו כוונת מה שאמר דוד על דרגא דיליה וז"ס "מן המצר" שכן אז "קראתי י"ה", שאין השם שלם שאין בו אלא האותיות י"ה. ולכן התפלל לקבל כח מהארץ הדיקנא לנצחא שנאין (ב"ע ריא ע"א).¹³³⁰ (ר' יהודה אמר) מן המצר קראתי י"ה – ר"י מפרש פסוק זה על התיקון הראשון שמתחיל אצל האודנין וכמש"ל, שם הוא עדיין בבחי' טמיר בלא התרחבות. והוא ע"י תפילותיו שעלו למעלה לאודנין דעייל בעמיקא דאודנין, וע"י נשמעה תפילתו, והתחיל תיקונא דדיקנא להאיר מקמי פתחא דאודנין (ב"ע ריא ע"א). מאתר דשאר ייקנא לאתפשטא, דהוא אתר¹³³¹ דחיק מקמי פתחא דאודנין – פי' מהאודנין עצמם שהם בעמיקא הרבה לגיו. ועוד, שכבר נת' למעלה שאודנין הם בבחי' חכמה דגלגלתא, שכן חכמה מכונה "רחוק" (ב"ע ריא ע"א). מעילא תחות שערי דרישא – ר"ל שלכן חכמה מכונה "רחוק". ועוד טעם לכך הוא מכיוון שהוא בתחילת הדיקנא (ב"ע ריא ע"א). ובג"כ אמר י"ה תרי זמני, ובאתר¹³³² (ס"א וכתר) דאתפשט דיקנא ונחית מאודניו ושאר ייקנא לאתפשטא אמר י"י לי לא אירא, דהוא אתר דלא¹³³³ דחיל (ס"א דחיק) – שם נתגלה שם הוי"ה שמא שלים¹³³⁴. והענין, שכן שם הוי"ה ב"ה מורה על ב' מוחין, י"ה ב' מוחין חו"ב, וב' עטרין דדעת ר"ה, הרי הם זו"נ הנבנים מב' העטרין האלו. והנה תחילת גילוי הדעת שבדיקנא הוא התיקון הה' שבב' התפוחין, והוא במקום שבו נתרחב הזקן, לכן בתחילת הדיקנא, שם עדיין לא נתגלה הדעת לא נזכר כי אם אותיות י"ה בלבד, ואילו אח"כ בגילוי הדעת למטה נזכר שם הוי"ה בשלמותו, והיינו ב' העטרין של הדעת, ולכן אתקרי בשם אדם, שכן אדם הוא שלימו דדכר ונוק' (ב"ע ריא ע"ב). וכל האי אצטריך וכו' ¹³³⁵ (אדם אתקרי ועל אתפשטותא – שהוא הוצרך לאתפשטות הדיקנא בדעת, שע"י יכניע עמין. שכן ידוע כי הכנעת הקלי' הוא ע"י נטילת הדעת שלהם, ובסוד "מחץ ראש על ארץ רבה" כו' (תהלים קי ו) דקאי על גילוי הדיקנא דא"א¹³³⁶ (ב"ע ריא ע"ב). האי אצטריך דוד לאכנע תחותיה מלכין ועמין בנין יקרא דדיקנא דא – ע"י המוחין הרי הם יקירו דדיקנא (ב"ע ריא ע"ב).

ותאנא בצניעותא דספרא (כה ע"א), כל מאן דחמי בחלמיה, דדיקנא דבר נש עלאה אחיד בידיה – כבר נתבאר שהדיקנא כופה את החיצונים. לכן הווא בחלום דאחיד בידיה דיקנא דבר נש עילאה, כלומר דז"א, אדם דלעילא, וקראו בשם אדם ע"ש גילויא דדיקנא וכמש"ל. וזה דאחיד בידיה הוא סימנא דנצחא קרבא כו', שכן עושה הוא מלחמה בידו ע"י הדיקנא (ב"ע ריא ע"ב). או דאוישיט ידיה ליה – והוא סימן דמגינים עליו מלעילא ע"י הדיקנא (ב"ע ריא ע"ב). ינדע דשלים הוא עם עלאי – כי הדיקנא מורה על שלימותא דפרצופא המכונה "אדם שלם" (ב"ע ריא ע"ב). וארמיה תחותיה אינון דמצערין ליה – ת"ד דז"א כדי

¹³³⁰ ב"ע ריא ע"א גורס את המוסגר. והנה עי' לקמן קמ ע"א ד"ה והאי דזעיר, שם איתא "ברין ברי", ומשמע שהכל הוא מר"א בר"ש כדלעיל ד"ה אמר ר"ש.

¹³³¹ גי' ב"ע ריא ע"א "רחוק", וכן הוא בדפוס מנטובא.

¹³³² ב"ע ריא ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹³³³ ב"ע ריא ע"ב אינו גורס 'דחיל' וגורס את המוסגר.

¹³³⁴ לאפוקי משם י"ה.

¹³³⁵ ב"ע ריא ע"ב גורס את המוסגר.

¹³³⁶ עי' בהגר"א בספד"צ לב ע"ב ד"ה וכן עשו וזהו בראשית מא ע"א.

מחיר האדרא

להכניע שונאים (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה ואמר על). תנא מתתקן דיקנא עלאה – מתחיל עתה לפרש את סדר ט' התיקונים דדיקנא בבחי' משח רבות דנגיד מע"ק על סדר הפסוק "ה' אך אפים וכו'" (במדבר יד יח) שהזכיר משה רבע"ה בפרשת המרגלים (ב"ע ריא ע"ב). בתשעה תקונין – ר"ל בט' תיקונים עילאין דנגיד מע"ק, או דר"ל דיקנא עלאה דהיינו דיקנא דע"ק, שכן כל תיקון הוא בלבושים, שזהו אופן התיקון שבו העליון מתגלה ע"י התחתון המלביש אותו. ואף כאן ע"ק נתקן ע"י ט' תיקונים, ר"ל דז"א, שכן הם לבוש אליו (ב"ע ריא ע"ב). והוא דיקנא דזעיר אפיין בט' תקונין מתתקן.

תקונא {קמ.} קדמאה – כאן מבאר תיקון א' (דמשח רבות (ב"ע קיא ע"ב)) דדיקנא דז"א (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה נימין). מתתקן שיערא מעילא, ונפיק מקמי פתחא דאודנין מתחות קוצי דתליין על אודנין, ונחתין שיערי נימין על נימין עד רישא דפומא.

תאנא כל אלין נימין דבדיקנא תקיפין יתיר מכל נימין דקוצין דשערי דרישא, ושערי דרישא אריכין (וכפיין) והני לאו אריכין – על ידי שערות הראש מתפשטין המוחין דז"א¹³³⁷ (בהגר"א על ספד"צ כא ע"ג ד"ה בעמר). ושערי דרישא מנהון שעיעי ומנהון קשישין – בשערות הראש יש חילוק בין עיבור ליניקה וגדלות, אמנם בשערות הדיקנא אין הבחנה כזו, שכן אין דיקנא אלא בגדול (ב"ע ריב ע"א). ובשעתא¹³³⁸ דאתמשכן שערי חוורי דעתיק יומין לשערי דזעיר אפיין – כאן מתבאר ששערות הראש יוצאים לז"א¹³³⁹, (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ד ד"ה וידוע שהדיקנא). דהיינו ע"י ירידת המוחין לז"א, כדי שיהיו לז"א ד' מוחין¹³⁴⁰ (בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה וגוון חוורא). וזאת ע"י שד' המוחין דז"א מעיקרא היו כלולין במו"ס דא"א, ואז מו"ס דא"א מאיר למוח דז"א. ואז יורש דיקנא דז"א עוד ד' תיקונים, כלומר שז"א הוא בבחינת מוחין גדלות ביחס למציאות בה הוא היה קודם לכן, שהיה מוחין דקטנות (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ג ד"ה וידוע שאבא). ע"י הארת מו"ס דרך השערות החיוורין מתגלה מוח חכמה בז"א, שהוא ג"כ בחי' גוון חיוור (ב"ע ריג ע"ב). כתיב חכמות בחוץ תרנה (משלי א כ) – בחוץ היינו המוח דא"א שמשתתף עם ג' מוחין דז"א שהם בחוץ (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ד ד"ה ד' מלכין). כל המוחין נכללין בחכמה, וכל זמן שלא נתגלתה עדיין החכמה היו נקראים מוחין דז"א ע"ש ג' המוחין הסתומים תוך מו"ס (כלומר ג' הויות שבמו"ס), ובהתגלות החכמה נק' כולם "חכמות" (ב"ע ריג ע"ב). מאי בחוץ בהאי זעיר אפיין דמתחברן תרי מוחי, תרי מוחי ס"ד אלא אימא ארבע מוחי, תלת מוחי דהוו בזעיר אפיין ואשתכחו בתלת חללי דגולגלתא דרישא, וחד מוחא¹³⁴¹ שקיט על בורייה – ג' המוחין הם בז"א, ומו"ס מתחבר עמהם¹³⁴² (בהגר"א על ספד"צ ג' ע"א הגה"ה וכמ"ש ויתנצלו). כ"ז הוא כנגד חב"ד (יה"ו) דגולגלתא דז"א, והוא בכלל התיקון הראשון דתיקוני גולגלתא דז"א (בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה תלת). מוחי דז"א נחלקים ל"ב וחד הכולל אותם, כמו מו"ס שהנחלק אף הוא ל"ב וא' הכולל את כולם

¹³³⁷ ע"ש בגר"א שהתפשטות זו היא דרך החוט השדרה, וע"ש בלש"ו שזהו הזרע היורד מהמוחין.

¹³³⁸ כן הוא הגירסא בבהגר"א על ספד"צ ה ע"ד ד"ה וידוע, אמנם בבהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה וגוון ההגירסא היא "דאתמשכו".

¹³³⁹ ולכן הם פחות רחמים מדיקנא, שכן הדיקנא יוצא לאו"א (הגר"א שם).

¹³⁴⁰ ע"י בהגר"א על ספד"צ כ"א ע"ג ד"ה בעמר, שאינו מדבר כאן על עצם המצאת המוחין מאין ליש אלא על תיקון המוחין בגדלות, וע"י שם שהבאנו את דברי הב"ע.

¹³⁴¹ ע"י בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה ועוד נ"ל, שאין מתקלא בא"א שכן שם נכללין הכל בחד מוחא.

¹³⁴² ונהיו ד'.

מחיר האדרא

(בהגר"א על ספד"צ יג ע"ב ד"ה תרין הוו). 'חד מוחא' הוא מו"ס הכולל את הגלגלתא והאורא ומו"ס¹³⁴³ (לש"ו כללים ח"א צב ע"ג), וזהו הטעם שמו"ס הוא השורש לכל גבול – שהרי הוא שורש למוחין דז"א ששם הוא שורש הגבול שכן הוא מצומצם מצד עצם מהותו (לש"ו כללים ח"א צד ע"ג). דכליל כל תלת מוחי דאתמשך מניה משיכן כלילין שקילין¹³⁴⁴ בשערי חוורי להאי זעיר אפיין לתלת מוחי דביה – דהיינו שנמשכת הארת ג' הוי"ת דמו"ס, הרי הם סוד המתקלא, שכן שם הוא תחילת המתקלא (ב"ע ריב ע"ב). ומשתכחן ארבע מוחי בהאי זעיר אפיין, בגין כך אשתלימו ארבע פרשיות דכתיבין בתפילין דאתכליל בהו שמא קדישא דעתיק יומין, עתיקא דעתיקין וזעיר אפיין – תפילין הם כינוי למוחין (בהגר"א על ספד"צ ג ע"א הגה"ה וכמ"ש).

דהאי הוא שלימותא דשמא קדישא – כלומר שמא שלים כאשר ז"א אשתריש בע"ק (ב"ע ריג ע"א). דכתיב (דברים כח י) וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליך ויראו ממך – כאשר מתגלה שמא שלים אזי בורחים כל הקלי' לנוק' דתהומא רבא¹³⁴⁵ (ב"ע ריג ע"א). שם יי, שם יי' ממש, דאינון ארבע רהיטי בתי דתפילין – הרי הם חו"ב וחו"ג, ומהן נעשו או"א וזו"ן¹³⁴⁶ (בהגר"א על ספד"צ ד ע"ג ד"ה מתקלא קאים) ד' פרשיות דתפילין הוא הוי"ה בפני עצמה, ובד' בתים רהיטי מוחא, הרי הם נהיים שם לד' לבושים אליהם (ב"ע ריג ע"א). ובג"כ חכמות בחו"ן תרנה – בע"ק עצמו אין גילוי כלל, ולכן מכונה הוא "סתימאה", ושם נאמר "והחכמה מאין תמצא כו" (איוב כח יב), שכן החכמה מכונה "יש" שכן מציאותו מושגת. אמנם זה אינו אלא בחכמה דז"א, משא"כ בע"ק שאפילו עצם מציאותו גרידא אינה מושגת (ב"ע ריג ע"א). דהכא משתכחין דהא עתיקא דעתיקין סתימא דסתימין¹³⁴⁷ לא אשתכח – דהיינו שאין בנמצא (ב"ע ריג ע"א). ולא זמין חכמתא דיליה – כלומר שאין מתפתח לשבילין כמו חכמה דז"א. והנה על אף שהוא מאיר דרך השערות, מ"מ אינו דרך שערים ובקעים ממש, אלא רק דרך דופן הגלגלתא (ב"ע ריג ע"א). משום דאית חכמתא סתימא דכלא ולא אתפרש.

ובגין דאתחברו ארבעה מוחין בהאי זעיר אפיין אתמשכן ארבע מבויעין מניה לארבע עיבר – צפון ודרום הם כנגד חו"ב. מזרח ומערב הם בסוד ב' עטרין המתפשטים בזו"נ, ולכן הנהר הרביעי הולך לצד א"י שהוא במערב, וא"י עצמה הוא בסוד נוק' (ב"ע ריג ע"ב). ומתפרשן מחד מבויעא – כל המוחין כלולים תחילה בחכמה (ב"ע ריג ע"ב). דנפיק מכלהו ובג"כ אינון ארבע.

ותאנא האי חכמתא¹³⁴⁸ דאתכלילא בארבע – דהיינו כאשר האיר אור המו"ס הכוללת את כל ג' המוחין, יחדיו הם חשובים ד'. אז נשלם שם הוי"ה וד' מוחין, ונשלם אבי"ע (ב"ע רטו ע"א). אתמשכא בהני שערי¹³⁴⁹ – שהשערות הם חלולים, ומשם יוצא אור המוחין הרי הם מבויעין דחכמתא (ב"ע ריד ע"ב), הנמשכים בפנימיות חלל השערות, הרי הם צינורות ההשפעה אשר כל א' מהם מיוחד לדבר פרטי וכפי שיעורי ההנהגות והאורות הנצרכים לעולם, כפי ששיערה חכמתו של

¹³⁴³ ועי' לש"ו כללים ח"א ס ע"א, שזהו דווקא כאשר אין כי אם ב' רישין בריש א"א, ואז המו"ס נחשב כחכמה ולא כבינה.

¹³⁴⁴ גליונות לש"ו: עי' מאמר רשב"י נה ע"ד ושם הוא הלשון משיכן דנהורין שקילן.

¹³⁴⁵ עי' לעיל הערה 329.

¹³⁴⁶ עי' לעיל הערה 1120.

¹³⁴⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ה ע"ג ד"ה ועוד, שלשון זו קאי על מו"ס. אמנם עי' שם ח ע"ג ד"ה ואעפ"כ שלשון זו קאי על ת"ד ועיין.

¹³⁴⁸ גי' בהגר"א על ספד"צ כג ע"א ד"ה וז"ש אוכמין "דאתכליל", וכא ע"ג ד"ה בעמר גורס דאתכללא.

¹³⁴⁹ דז"א. ועי' סוף הד"ה מש"כ בשם בהגר"א על תיקו"ז.

מחיר האדרא

יוצר בראשית, אתמשכן הד' מוחין בהני שיערא כו', שכן השערות הם שרשי הדינים שהרי הם נותנים גבול לשפע, ולכן משערות רישא דז"א יונקים הקליפות שהמה התוצאות של הדינים והגבולים (ב"ע רטו ע"א). דאינון תליין תלין על תלין (נ"א הוא), וכלהו קשיין ותקיפין – קשיותם היא מחמת היותם שרשי הדינים, ובהאיר אור החכמה נמתקו הדינים של מלכין דמיתו (ב"ע רטו ע"א). ואתמשכו ונגידו כל חד לסטרוי – כאשר נמתקו הדינים, אזי אתמשכו ונגידו כל חד לסטרוי ע"י קו המדה ה"ה מסט' דבוצינא דבינה בהארית אור החכמה ה"ה נביעו דבירא וכמש"ל. לכן נקט בכפל לשון ואמר "אתמשכו" דהיינו מסט' דחכמה, "ונגידו" דהיינו מסט' דבינה (ב"ע רטו ע"א). ואלף אלפין ורבוא רבבן תליין מנייהו – כל שיערה ושערה הוא הנהגה אחרת ששיערה מחשבתו ית' ולכן מספר השערות הם כפי שיעורי ההנהגה ששיערה מחשבתו ית' (ב"ע רטו ע"א).¹³⁵⁰ דליתיהון בחושבנא – למימרא שאין חשבונם מושג לתחתונים, שהרי לא ביאר מספרם בשום מקום, שכן דבר זה נסתר מכל עין, ותלוי בעומק המחשבה העליונה כפי שיעור חכמתו ית' (ב"ע רטו ע"א). הה"ד קווצותיו תלתלים תלי תלים (שיה"ש ה יא) – דהיינו שהם הרבה ואין להם חשבון (ב"ע רטו ע"א).

וכלהו קשיין ותקיפין לאתבר כהאי חלמיש תקיף וכהאי מנרא דאיהי תקיפא – ממו"ס נמשכים מבויעין דרך נקבי השערות, והשערות עצמם יוצאים דרך החוורתא, וזהו עניין ה"שבירה" הנזכר כאן¹³⁵¹ (בהגר"א על ספד"צ יג ע"א ד"ה אתבר רישיה). והוא סוד הארת החכמה המאירה דרך השערות שהוא בקושי, מכיוון שהשערות הם דינים, אין בטבעם להשפיע אלא ע"י טורח רב במצות ובמע"ט (ב"ע רטו ע"א). הארת החכמה מכונה מים, והמעכב את הארתם מכונה כאן סלע (טינרא). וקודם שהאירה החכמה בבינה לא יכול להיות שיצא מים מהסלע (ב"ע רטו ע"ב). עד דעבדין נוקבין ומבויעין מתחתות שיערא – דהיינו כאשר "יוצא מים מן הסלע" הרי הוא משל לאור החכמה דנהיר דרך השערות (ב"ע רטו ע"ב). ונגדין מבויעין תקיפין לכל עיבר ועיבר לכל סטר וסטר – ר"ל שכל שיערה ושערה הוא צינור מיוחד והנהגה פרטית (ב"ע רטו ע"ב). ובגין דהני שיערי אוכמי וחשוכין – שערותיו הינן דינים תקיפין מסט' דעולם התווה דהיינו מבינה מבוצד"ק (ב"ע רטו ע"ב). כתיב מגלה עמוקות מני חשך (איוב יב כב) – כל מוחא מכונה ימא, והשפע העובר דרך השערות הוא הנקרא כאן "מגלה עמוקות מני חושך" (בהגר"א על תיקו"ז קמג ע"א ד"ה ובמים). דהיינו שבהתגלות אור החכמה יצאו מים דרך השערותשכן גילוי אור החכמה מכונה "עומק", וכמו כל י"ס המכונים י' עמקים (ס"י פ"א מ"ה) מסטריה¹³⁵² (ב"ע רטו ע"ב). ויוצא לאור צלמות – בהתגלות אור החכמה יצא הבירור, וזו היתה תכלית שבירת הכלים, דהיינו הוויית הבחירה שהוא טוב יותר עבורינו מאשר שיהיה מתוקן בטבעו (ב"ע רטו ע"ב).

אחר שהקדים מענין שערות הראש והאריתם ע"י החכמה מבויעא דנפיק בהם בא לבאר בחי' שערות הדיקנא שהם מתחילים מיד אחר סיום שערות הראש בב' הפאות (ב"ע רטו ע"ב). ותנא הני שיערי דדיקנא תקיפין¹³⁵³ (בלחודי) משאר שיערי דרישא¹³⁵⁴ – שערות הדיקנא עומדים לבד ואין מתערבין עם שערות הראש, משום שהם מתפרשין בלחודוהי (ב"ע רטו ע"ב). משום דהני בלחודייהו מתפרשין ומשתכחין – הם

¹³⁵⁰ גי' ב"ע רטו ע"א "דלית להון חושבנא".

¹³⁵¹ איירי הכא באדרא בשערות דז"א ולא בשערות דא"א, אמנם בדברי הגר"א הנ"ל משמע שמדבר בשערות א"א.

¹³⁵² עי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"א ד"ה ספרא מה שהביא בשם התז"ח (דף ב ע"א).

¹³⁵³ ב"ע רטו ע"ב גורס את המוסגר.

¹³⁵⁴ אמנם הדינים היוצאים משערות ז"א, הן של הדיקנא והן של הראש, קשים יותר מאשר הדינים שבשערות א"א (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ג ד"ה והן כסדר).

מחיר האדרא

מתפרשין זה מזה בב' מקומות: הא', בשורשם שבמוחין, משם יוצאים המקורות של השערות, שכן בודאי יש שרשים מיוחדים בפני עצמם לשערות הראש ושרשים מיוחדים בפני עצמם לשערות הדיקנא. והב', מקומם כאשר יוצאים אל הפועל הוא שונה, שכן זה בראש וזה בפנים. ומש"כ כאן 'ומשתכחן' ר"ל שנמצאים במקומם. ופי' הענין, שכל פרצוף מתחלק לב', הא' מדריגת ג"ר ה"ה הראש, והב' מדריגת הז"ת ה"ה גופא בלבד. וכן הדבר כאן: שערי הגלגלתא מקיפים על הראש הרי הוא ג"ר, ושל הזקן מתפשט עד טיבורא דליבא שהוא כל הגוף (הפרצוף מסתיים עד החזה, ומשם ולמטה הוא לבר מגופא). ועוד, ששערות הראש הם רק על הגולגולת, והוא בחי' הכתר של הפרצוף שלעולם אינו נחשב בכלל הפרצוף, ואילו השערות של הדיקנא תחילת יציאתם הוא מן המוחין ונמשכים עד הטיבור וכוללים את כל ט"ס של הפרצוף, והיינו ט' התיקונים דדיקנא וכמש"ל. והנה כתר דז"א הוא מן התבונה, ומשם הדינים מתערין (וזה ויחי רכ ע"ב), ולכן השערות אשר שם הם שורש תוקף הדינים, משא"כ שערות הדיקנא, שאדרבא כופה את כל החיצונים¹³⁵⁵ (ב"ע רטו ע"ב). ואינן תקיפין באורחיהו, אמאי תקיפין, אי תימא משום דכלהו דינא, לאו הכי, דהא בתקונין אלין אשתכחו רחמי¹³⁵⁶ (ודינא) – פי' שבא להקשות מ"ט ששערות הזקן תקיפים יותר משערות הראש שהם דינים גמורים (ב"ע רטו ע"ב). ובשעתא דנחתין תליסר מבועי נהרי דמשחא אלין כלהו רחמי – פי' קושיא גדולה עוד יותר, שכן אז מתהפך כולו לרחמים, וא"כ אמאי הם תקיפין (ב"ע רטו ע"ב).

אלא תאנא כל הני שערי דדיקנא כלהו תקיפין – עתה מתחיל לתרץ, ומקדים ששערות הראש רכין משל זקן, שכן הן יותר רחמין¹³⁵⁷, ואילו בהתפשטותם זה הפוך¹³⁵⁸ (בהגר"א על ספד"צ ה ע"ד ד"ה ומה). כאשר מתגלה הדיקנא מתגלים רחמיו וכל הדינים נכפין¹³⁵⁹ (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה ואמר). מ"ט כל אינן דרחמי בעיין למהוי תקיפין לאכפייא לדינא, וכל אינן דאינהו דינא הא תקיפין אינן – וזהו תירוצו שאדרבא, כך היא המדה, שאותם השערות גופא דהם רחמים, בעיין למהוי ג"כ תקיפין, ר"ל לאכפייא דינן ולתברא אותם¹³⁶⁰. והענין, שבחי' הרחמים שבדיקנא הוא מסטרא דאבא. אמנם בחכמה יש גם את שורש הדין, והוא מסט' דמו"ס הרי הוא סוד גבורה עילאה ועל ידיו נמתק כל דבר בשורשו¹³⁶¹. לכן כל הדינים אתכפייין ע"י הרחמים דדיקנא מכח סט' דמו"ס, שכן שם הוא שורש מיתוק כל הדינים. כך עלה ברצונו שטבע העולם הוא שהדין יכול להתגבר על הרחמים באותה מידה שהרחמים יכולים להתגבר על הדין והדבר תלוי בעבודת ישראל, שכאשר מטיבין מעשיהם אזי ניתן הכח לרחמים לאתקפא על דינא, וכן להיפך, ואל"כ לא יהיה שייך בחירה ורצון כלל. לכן ב"ד של מעלה אין עונשים פחות מ'כ' שנים, שכן אז יש לאדם את כל תיקוני הדיקנא, ובכוחו להתגבר על יצרו ולכפות הרע לטוב (ב"ע רטז ע"א). ובין כך ובין כך בעיין למהוי תקיפין מתריין סטריין, כד בעי עלמא רחמין רחמי תקיפין ונצחין על דינא – 'בעי עלמא רחמין' עניינו

¹³⁵⁵ לכן שם נמצאים ב' הבחי' של דין ורחמים, שכן בניין ז"א הוא מה' חסדים דאבא וה"ג דאימא, ויחדיו המה סוד ב' השמות הוי"ה אלקים ה"ה שמא שלים (ב"ע רטו ע"ב).

¹³⁵⁶ ב"ע רטו ע"ב גורס את המוסגר.

¹³⁵⁷ שכן אין צורך כ"כ בצמצום כמו בדיקנא, הדיקנא הרי מצמצם את אורות מו"ס באור ישר כדי שיוכלו אר"א לקבלם. והיינו אורות התיקון, ואורות היוצאים משערות הראש הם משוערים כדי קיום ובסוד אור חוזר.

¹³⁵⁸ כלומר שמאורות הדיקנא יש גילוי גדול יותר מאשר משערות הראש.

¹³⁵⁹ עי' לעיל הערה 244.

¹³⁶⁰ כדלעיל קלא ע"ב ד"ה ואינן תליסר.

¹³⁶¹ עי' לש"ו דע"ה שהבאנו לעיל הערה 1359.

מחיר האדרא

התעוררות מעשיהם הטובים, ואז 'רחמי תקיפין ונצחין על דינא' וכן הארות דאבא מתגברים על אלו של אמא, וזהו תיקון העולם (ב"ע רטז ע"א). וכך בעי דינא, דינא תקיף ונצח על רחמי – ר"ל שכאשר ישראל רוצים דין להלחם בשנאין, אזי 'דינא תקיף כו'. הרי לנו שב' בחי' נמצאים בדיקנא דז"א עצמו בלי גילוי ע"ק, והוא לפי עבודת ישראל שכאשר מטיבים מעשיהם, אזי השערות של הרחמים מתחזין ושל הדין אין מראין כוחם והם נבלעים בדיקנא. וכן הדבר בהיפוך ח"ו, שכאשר רוצים בדין אזי השערות של הדין אתחזין ואילו של הרחמים לא מתגליין כלל (ב"ע רטז ע"א). ובג"כ בעיין למהוי תקיפין מתרין סטריין, דכד בעו רחמי שערי דינא ברחמי קיימין ומתחזיא (ס"א ומתאחרא) דיקנא באינאן שערי וכלא הוו רחמי – כאשר מתגלה דיקנא דע"ק בדיקנא דז"א, אזי כולו חיזור, ואז השערות שהיו פועלים דין פועלים רחמים (ב"ע רטז ע"א). וכך בעיין דינא אתחזיא דיקנא באינאן שערי וכלא אתקיים בדיקנא.

וכך אתגלי דיקנא קדישא חוורא – כאן הוא מקום התגלות של דיקנא דא"א בדיקנא דז"א (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה והתיקונים) שבו כל שערות הדיקנא, גם אלו של הדינים, מתהפכים לחיזור. והוא בב' בחינות: הא' מצד מעשיהם הטובים של הדור בכלל, הגורמים לעורר רחמים מז"א ומע"ק כאחד כמבואר, והב' כשאין התחתונים ראויים לכך מצד מעשיהם אלא שיש איזה צדיק בדור דוגמת משה רבע"ה בדור המדבר שהי' מוריד את הארת י"ג תיקונים דע"ק בדיקנא דז"א (ב"ע רטז ע"א). כל הני וכל הני מתנהרין ומסתחזין – בהארת מו"ס, יש מים עזים ועמוקים כמ"ש בכ"מ ומהארה זו באים אותם המים אשר ע"י "מתנהרין ומסתחזין", ומתהפכן ע"י הארת אוירא, שמשם אור המאיר לבוצינא (ב"ע רטז ע"א). כמאן דאסתחי בנהרא עמיקא ממה דהוה ביה, ואתקיימו כלהו ברחמי ולית דינא אשתכח – ר"ל ממו"ס, שהוא עמיקא דכל האצילות (ב"ע רטז ע"א). וכל הני תשעה כד נהרין כחדא כלהו אסתחזין ברחמי – ר"ל שתשעה מבויעין דמשח רבות נפקין לז"א, ומהן נעשו ט' התיקונים הקבועים של ז"א (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה ארבע עד לגנתא).

ובג"כ אמר משה זמנא אחרא, יי' ארך אפים ורב חסד ואלו אמת לא קאמר משום דרזא דמלה אינאן תשעה מכילין דנהרין מעתיק יומין לזעיר אפיין – ר"ל שמלבד ממה שהזכיר בפרשת כי תשא י"ג תיקונים, ובפרשת שלח לא הזכיר כי אם ט' תיקונים בלבד, וענינם ט' תיקונים דמשח רבות דז"א, ה"ה הארת הפנימיות שבהם. וט' התיקונים שהזכיר דוד המע"ה בפסוקי "מן המיצר" (תהלים קיח) כו' הינם ט' תיקוני החיצוניות של השערות (ב"ע רטז ע"א). וכך אמר משה זמנא תניינא תשעה תקוניין אמר אינהו תקוני דיקנא דמשתכחי בזעיר אפיין, ונחתין מעתיק יומין, ונהרין (קמ:) ביה, ובג"כ אמת תלייא בעתיקא, והשתא לא אמר משה ואמת – כאן הזכיר את היותם מאירים לתתא בז"א, ולכן שם נזכר שם הוי"ה ב' פעמים, דהיינו א' לע"ק וא' לז"א, לרמז על י"ג דעתיקא המתפשטין לז"א. וכאן הזכיר פעם א' שם הוי"ה ב"ה, שהוא ז"א בלבד. והענין, כי אמת משמעותו דבר קיים שאינו משתנה לעולם. ממילא ע"ק, שי"ג התיקונים שבו אינם משתנים לעולם, ואין פגם מגיע לשם, נק' אמת. משא"כ ז"א, שאין בו קביעות כלל, שכן לפעמים יש בו רק ט' תיקונים, ולפעמים כשמאיר בו ע"ק, אזי גם בו יש י"ג תיקונים, ולכן לא נאמר בו מידת "ואמת" (ב"ע רטז ע"ב).

תנא שערי דרישא דזעיר אפיין כלהו קשישי תליין על תליין ולא שעיעין, דהא חמינא דתלת מוחי בתלת חללי משתכחין ביה, ונהרין ממוחא סתימאה, ומשום דמוחא דעתיק יומין שקיט ושכיך כחמר טב על דורדייה – מפרש כאן

מחיר האדרא

טעם נוסף לכך ששערות ז"א קשישין יותר משל ע"ק¹³⁶², ששערות דע"ק נמשכים ממר"ס, ומר"ס הוא חד מוחא¹³⁶³ בבחי' חכמה, ועל אף שיש שם ג' הוי"ת ה"ה שרשי ג' המוחין, מ"מ הם מצויים בחד חללא. והנה חכמה אינה מתפשטת, ועיקר הגילוי והתפשטות אינה מתחילה אלא מבינה. לכן חכמה הוא כנגד האות י' דאיהי סתימא מכל סטרוי, משא"כ בינה שהיא כנגד האות ה' שכן בינה מתחלקת לג' קוויין. לכן בע"ק, שאין ניכרת בו כי אם החכמה בלבד, ממילא המוח שם סתום ואינו מתחלק לג' חללים אלא במוח אחד ובסוד האות י' בלבד, ולכן כתיב בה "והחכמה מאין תמצא לא ידע אנוש ערכה" כו' (איוב כח יב). ממילא יתבאר שאף השערות דנפקין משם הם שעיעין ומתקמטין ואינם מתפשטים לתתא, משא"כ ז"א, שבו הם ג' חללין ממש, ושם מתחיל הגילוי, וכמו כן אין השערות משיחין במשחא הרי הוא הארת החכמה אלא מעט, ולכן הם תקיפין ומתפשטים לתתא. ומש"כ 'תלת חללי' עניינו לרמז שהם מקבלים הארה מג' הוי"ת דמר"ס הרי הם שרשי ג' המוחין, ממילא יש בהם ג"כ מהפנימיות דהמשח רבות, אבל לא באותה מידה כמו בע"ק¹³⁶⁴. ומש"כ 'שקיט ושכיך' הוא משום ששם רק החכמה מתגלה (ב"ע רטז ע"ב). שערורי כלהו שעיעין ומשיחין במשחא טב¹³⁶⁵, ובג"כ כתיב (דניאל ז) ראשה כעמר נקא – שמן הוא מסט' דחכמה. והנה משום ששם רק החכמה מתגלה ממילא גם שערורי הם "שעיעין ומשיחין במשחא טב", הרי הוא סוד השמן הטוב שעל הראש, דהיינו שמן המשחא. והוא "נקי" משום דמשיחין במשח טב שאין בו פסולת, שכן הדינים כמוסים שם. והנה כאן רואים את החילוק שבין שערות ז"א לשערות א"א. שכן בא"א יש הארה מהמר"ס הרי היא ממידת חכמה ונקרא שמן, וה"טב" שבו הוא שאין בו דינים (ב"ע רטז ע"ב).

והאי דזעיר אפיין קשישין ולא קשישין, דהא כלהו תליין ולא מתקמטין, ובג"כ חכמתא נגיד ונפיק – בביאור כפל הלשונות "נגיד ונפיק" י"ל שאור חכמה הוא "נגיד" במוחין דז"א ע"י בינה. ואח"כ "ונפיק" בדעת כדי להתפשט בגוף שם אין אור השמן מתמעט כ"כ. ומבאר שאין שערות הראש קשישין כשל הדיקנא, שכן שערות הדיקנא משפיעים למטה וכמ"ש שכל גילוי הוא מבינה ולמטה (ב"ע רטז ע"ב). אבל לא חכמתא דחכמתא – ר"ל חכמה דע"ק, שכן שם אין גילוי כ"כ לבינה, ולכן נק' חכמתא דחכמתא, ר"ל אין מתגלה שם כי אם חכמה בלבד (ב"ע רטז ע"ב). דאיהי שכיכא ושקיטא – דהיינו ב' בחי': הא' שאין דין וכעס נמצאים שם שכן הדין בלוע בשורשו, והיינו "שכיכא", והב' היא "שקיטא" לרמז שאין מתפשט כ"כ לתתא (ב"ע רטז ע"ב). דהא תנינא דלית דידע מוחיה דעתיק יומין בר איהו – שאין מתגלה לתתא (ב"ע רטז ע"ב). והאי דכתיב "אלקים הבין דרכה" ¹³⁶⁶ – "אלקים" היינו ז"א, והוא "הבין דרכה", ר"ל שאינו משיג את החכמה בעצמה אלא רק מה שמתפשט ממנה דרך בינה (ב"ע רטז ע"ב). "והוא ידע את מקומה" (איוב כח) – ע"ק המכונה "הוא", ידע את "מקומה" היינו שורש החכמה, הרי הוא מר"ס, שאבא נפיק מתמן (ב"ע רטז ע"ב). בזעיר אפיין אתמר¹³⁶⁷ – ר"ל שתיבת "אלקים" הנזכרת כאן היא שם לז"א. הרי לן, שז"א אינה משגת בע"ק אלא את דרכו בלבד

¹³⁶² מוסיף כאן הב"ע, ז"ל, והנה דבר זה נראה בחוש, שמי ששערותיו רכיכים ושעיעין הם מתקמטים ואינם נמשכים בהתפשטות למטה כ"כ, משא"כ כשהם קשים ותקיפין. והי"ע בכוונת דבריו שכן לכאורה ה"חוש" מראה להיפך.

¹³⁶³ ע"י בהגר"א על ספד"צ ה' ע"ב ד"ה ועוד נ"ל.

¹³⁶⁴ ע"י בהגר"א על ספד"צ א ע"ד ד"ה והמתקלא.

¹³⁶⁵ כדלעיל קכח ע"ב.

¹³⁶⁶ ע"י לעיל קכט ע"ב וכן אד"ז רצ ע"א.

¹³⁶⁷ ע"י בהגר"א על ספד"צ לה ע"ג ד"ה וז"ס.

מחיר האדרא

(ולא את עצמותו) (ב"ע ריז ע"א). אמר רבי שמעון בריך ברי לקב"ה בעלמא דינ ובעלמא דאתי.

תקונא תניינא נפיק שערא וסליק מרישא דפומא עד רישא אחרא דפתחא דפומא – הוא תיקון הב' דדיקנא דז"א. ותיקון זה כולל שלשה תיקונים של ע"ק הסובבים גם את השפה תחתונה וגם את הארחה שבשפה התחתונה, שכן בז"א אין הארחה נמצא כלל אפילו בתורת רשימו וממילא אינו מפסיק בשפה התחתונה (בהגרא על ספד"צ כד ע"ב ד"ה מרישא עד אשתכח). ונחית מתחות פומא עד רישא אחרא נימין על נימין בתקונא שפיר – בתיקון הראשון שאצל האודנין לא נתגלה כ"כ שפירותא דדיקנא דז"א, שכן שם הוא במיצר עד שמגיע לתיקון הב' שעליו נאמר "ענני במרחב י"ה" (תהלים קיח ה) שאז התחיל להתגלות. והנה תכלית דיקנא דז"א הוא לנצחא שנאין, ולכן גבורתו היא שפירותו (עי' לקמן ד"ה האי תקונא יאה), וזהו מש"כ לקמן 'כד תקונא דדיקנא דא מתתקן וכו' למימרא שכאן הוא מקום התגלות בחינת המלך היוצא למלחמה (ב"ע ריז ע"א).

קום רבי אבא, קם ר' אבא פתח ואמר כד תקונא דדיקנא דא מתתקן בתקונא דמלכא¹³⁶⁸ (ס"א בתקוני מלכין)¹³⁶⁹ (ס"א כד תקונא דא מתתקן בדיקנא דמלכא אתחזי) כגבר תקיף שפיר למחזי – היופי הוא על ידי הנהגת הדין ורחמים יחד, וכמו כן כאן הוא התגלות הניצוח הן מצד הדין בו היה מנצח את האומות, והן מצד החסד אשר על ידיו עושה משפט וצדקה לעמו (ב"ע ריז ע"א). רב ושליט – "רב" בחסד לכלל ישראל, "ושליט" בדין לאוה"ע, שכן על ידיו שולט על החיצונים (ב"ע ריז ע"א). הה"ד גדול אדונינו ורב כח¹³⁷⁰ (תהלים קמז), וכד אתבסם בתקונא דיקנא יקירא קדישא וישגה ביה, אקרי בנהירו דיליה אל רחום וגו' – דהיינו שתיקון זה שבז"א כולל את התיקונים ב' ד' וה' שבא"א, הרי הם "רחום" "ארך" ו"אפים". לכן מכונה גם כאן "אפים", שכן כולל הוא ארחה תתאה. משא"כ ארחה עליונה שבז"א שהוא תיקון בפ"ע, וכאשר ז"א מקבל את הארת ע"ק, אז נהרין ביה י"ג תיקונים דע"ק, ואז הם י"ג אף בז"א ונק' בשמות א-ל רחום וכו', ומתחלק התיקון הב' לג' תיקונים. והנה תיקון זה מכונה אפיים, ומורה שיש בו קצת דין שלשונו מורה על כעס וחרון אף אלא שמאריך אפו וגבי דיליה (ב"ר פס"ז פ"ד), אמנם כשמתבסם ע"י ע"ק אזי נק' הוא "רחום", שכן הוא נעשה טוב יותר והרחמים מתגלים (ב"ע ריז ע"א). והאי תקונא תניינא אתתקן – כאשר מתבסם ע"י דיקנא דע"ק, אזי אתתקן ונק' בשם אחר ה"ה רחום וכמבואר (ב"ע ריז ע"א). כד נהיר בנהירו דעתיק יומין אקרי רב חסד – הוא ענין אחר. שכן אין לומר שקאי על תיקון ב', שכן תיקון "ורב חסד" שבע"ק הוא תיקון ו'. אלא שהזכירו כאן שכן לאחר שביאר שתיקון ב' כד אתבסם ע"י דיקנא דע"ק אז איקרי בשמא אחרא דהיינו רחום וכמ"ש, ולכן הואיל ופסיק בהאי מילתא, מדבר בכל השינויים בין ז"א לע"ק. וחידושו כאן הוא, שכד אתבסם ונהיר מע"ק, אזי איקרי על שמה (ב"ע ריז ע"א). כאשר תיקון הד' דדיקנא דז"א דהיינו השערות שעל הלחיים מקבל נהירו מתיקון ו' דעתיקא, אתהפיק גם הוא ונק' רב חסד (ב"ע ריז ע"ב). וכד מסתכלי דא בדא אתקרי בתקונא אחרא ואמת – בז"א אין תיקון ב' התפוחין קדישין דיליה נק' בשם "ואמת" כמו בע"ק, כי אמת בעתיקא תלייא (והר תרומה קמ ע"ב). לכן אמר שהארה זו באה רק "כד מסתכלין דא בדא", ר"ל שהוא בסוד הסתכלות פנים דז"א בפנים דע"ק

¹³⁶⁸ ב"ע ריז ע"א לא גורס את המוסגר.

¹³⁶⁹ ב"ע ריז ע"א לא גורס את המוסגר.

¹³⁷⁰ מש"כ כאן בפסוק "גדול אדונינו" הוא המכונה "רב" בדיבור הקודם, ומש"כ בהמשך הפסוק "רב כח" הוא המכונה "שליט" בדיבור הקודם.

מחיר האדרא

(ב"ע ריז ע"ב). דהא נהירו אנפיה ¹³⁷¹(ס"א דא נהירו דאנפין) – כלומר שז"א מקבל את הארת הפנים דע"ק שמאיר בפנים דיליה (ב"ע ריז ע"ב), ולא שהוא עצמו בעל תיקון ואמת (ב"ע ריז ע"א).

ותאנא נושא עון אתקרי – משא"כ בז"א שאין בו ארחא פנוי משערות והוא מלא בשערות זעירין. לכן אין התיקון הב' ¹³⁷²דז"א נק' נושא עוון שכן הוא אינו הכנה לאעברא על פשע (ב"ע ריז ע"ב). דא תקונא תניינא כגוונא דעתיקא קדישא אבל משום ההוא אורחא דנפיק – ר"ל שנק' "ורב" ע"ש מאמה"כ "גדול אדונינו ורב כח" (תהלים קמז ה), שמורה על תוקפא דדינא לנקמא מהרשעים (ב"ע ריז ע"ב). בתקונא תליתאה תחות תרין נוקבין דחוטמא – הוא התיקון הג' דדיקנא דז"א (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה מתחות עד אתחזיא). ושערין תקיפין זעירין מליין לההוא אורחא לא אתקרון הכא נושא עון ועובר על פשע ואתקיימו באתר אחרא.

מכאן ואילך מפרש בפרטות את התיקון הג' דדיקנא דז"א. וכמו כן מבאר את ההפרש הנוגע לתיקון זה שבין ז"א לע"ק, וכמ"ש שבע"ק "ורב חסד" הוא תיקון אחד ואילו כאן הוא מתחלק לב' תיקונים נפרדים, שכן "חסד" הוא תיקון בפ"ע, והוא חסד סתם, ולכן מפרש מכאן ואילך את ההפרש הקיים בין חסד סתם לבין מידת ורב חסד. ולהיות שכאן בתיקון הג' איקרי "ורב", לכן מפרש את הטעם למה כאן ורב הוא תיקון בפ"ע ואינו מחובר עם מידת חסד דבתריה (ב"ע ריח ע"א). ותניא תלת מאה ושבעין וחמש חסדים כלילן בחסד דעתיק יומין – כאן רמז על פרצוף רדל"א כמבואר, דהיינו בסוד ה"פ חסד. והרי ישנם ג' מקומות שם משאיר רדל"א את רושם הארתו ואומר האידרא כאן שהם שע"ה הכלולים בשורש חסד עילאה הנ"ל. והענין, שכללות כל הנהגת האצילות נבחנת ע"י ה"ח וה"ג הרי הוא כל הנהגת העולם שהוא בחסד ודין, כאשר שורש ה"ח הוא בחסד דרדל"א ושורש ה"ג הוא בגבורה דרדל"א, והיינו אורא ובוצינא ה"ה שורש לכל האצילות. והנה החסד הזה דרדל"א מתגלה בג' מקומות: הא' באורא עילאה, שם הוא שורש ה"ח דאבא דנטיל מתמן בסוד יו"ד דנפיק מאויר, והב' במצחא, וכמ"ש באדר"ז (דפח ע"ב) מצחא דאתגליא כו' דהא רישא עילאה דאסתים לעילא דלא אתיידע פשיט חד טורנא בסימא יאה דאתכליל במצחא כו'. והג' בדיקנא בב' מזלות. והנה לכל א' משלשת המקומות הללו ישנם ה' ספירות עיקריות חג"ת נ"ה, ויחד עם ש"ס (שהוא ה' פעמים חסד, כלומר ה' חסדים שברדל"א) הוי שע"ה (ב"ע ריח ע"א). וכלהו אקרין חסדי קדמאי – מכיוון שהוא בפרצוף רדל"א שאינו מכלל האצילות, וכן ו"ת דיליה המכונים ו' ימי בראשית ¹³⁷³ לכן כונו החסדים דחסד הנ"ל "חסדים הראשונים" (ב"ע ריח ע"א). דכתיב "איה חסדיך הראשונים" (שם פט) – הוא מרמז על הסוד הנ"ל, כי אל"ף דתיבת אי"ה הוא בחסד הנ"ל שכן א' ד"אור"ה הוא בסוד פל"א ¹³⁷⁴, ובבחינת פלאות חכמה עילאה. וי"ה הוא סוד ג' פעמים ה"ח המתגלים בג' המקומות הנ"ל, והמה בחינת "חסדים הראשונים" שכן הם קדמו לעולם, שהרי העולם מתחיל מאבא (ב"ע ריח ע"א). וכלהו כלילן בחסד דעתיקא קדישא – אח"כ הם מתלבשים בחסד דא"א, שכן אבא דאצילות מלביש אותו, ולכן הוא נק' בשם י"ה (ב"ע ריח ע"א). סתימא דכלא – כן מכונה ע"ק, ע"ש שהוא מתלבש תוך כל האצילות (ב"ע ריח ע"א). והסד דזעיר אפיין אקרי חסד עולם – כן מכונה חסד דז"א, שכן הוא חסד שהעולם מתנהג על פיו (ב"ע ריח ע"א).

¹³⁷¹ ב"ע ריז ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹³⁷² דהיינו הנרמזים בפסוקים שבנבואת מיכה.

¹³⁷³ ע"י בהגר"א על ספד"צ ריש ד' ע"ג.

¹³⁷⁴ ע"י בהגר"א על תיקו"ז קנט ע"א ז"ל, ואמר דאיהו פלא ר"ל דאלף הוא בכתר דהוא פלא במופלא ממך, ע"כ.

מחיר האדרא

ובספרא דצניעותא (כה ע"א) קרי ביה¹³⁷⁵ בחסד קדמאה דעתיק יומין רב חסד ובזעיר אפין חסד סתם – כבר נתבאר לעיל כי בז"א "רב" ו"חסד" הינם ב' תיקונים, משא"כ בא"א שבו הם תיקון א' (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה ואמר דעלאה). חסד של היום הראשון הנגנז משמש לעתיד לבא, שכן הוא לפי השלימות הנצחית, הרי היא שכר הצדיקים, ובסוד סעודת הלוייתן. והנה החסדים המתגלים בז"א הם בסוד אור השמש המאיר בעוה"ז דרך מסך אשר בו הבחירה והעבודה, והוא החסד המקיים את העולם וזן בחסדו לכל בשר, אפילו כשאין ראויים. וע"ז נאמר "ובחסד עולם רחמתיך" (ישעיה נד ח), ובזה מבואר הטעם מדוע בע"ק נאמר "ורב חסד", ואילו בדיקנא דז"א אקרי "חסד" סתם, שכן בדיקנא דע"ק מתגלים כל שע"ה החסדים הראשונים, הרי הוא בסוד האו"ר של היום הראשון ובגימ' ור"ב עם הכולל. משא"כ בתיקונים דז"א, שלא נתגלו בו כל החסדים אלא בשיעור מועט לפי הנהגת התחתונים, ולכן מכונה הוא "חסד" סתם. וע"ז מביא האידרא ראה מספד"צ, דאמר שם "דעילאה, רב חסד אקרי, בזעיר - חסד סתם, וכד אצטריך נהירו - אנהיר, ואקרי רב חסד". ר"ל, שכאשר העולם צריך לרחמים, ויש צדיק בדור וכדומה שגורמים להארת י"ג תיקונים דע"ק בז"א, אזי אפילו חסד דז"א אקרי רב חסד כע"ק, שכן אז מאירים בו החסדים של היום הראשון המכונה "אור", ולכן אמר (ספד"צ כה ע"א) "אנהר ואקרי כו" (ב"ע ריח ע"א). ובג"כ כתיב הכא (שמות לד) "ורב חסד" – שכן הוא ב"ג דכי תשא, שהם בסוד י"ג דע"ק דנהרין בז"א, שאז ז"א נק' בתיקונים אלין, ולכן גם הוא נק' "ורב חסד" (ב"ע ריח ע"ב). וכתיב "נוצר חסד לאלפים" (שם) סתם – דהיינו שכאשר ז"א מקבל הארה מא"א, מתרבים החסדים (ב"ע ריח ע"ב).

¹³⁷⁶ואוקימנא האי רב חסד מטה כלפי חסד לנהרא ליה ולאדלקא בוציני – דהיינו שה"רב חסד" מאיר לכל הנשמות שבאותו דור המכונים 'בוצינין', וכן נקראו העולמות 'בוצינין', שכן כולם מקבלים את החסד הנ"ל המכונה "אור". ומאיר זה החסד לבוצינין כדי לבסס את הגבורות ע"י החסדים ששרשם מע"ק, שכן כל זיווג הוא מסט' דע"ק ע"י הדיקנא. והנה עתה חוזר לענין ראשון, דהיינו למ"ש שבתיקון הג' לא נק' "עובר על פשע" כמו בע"ק, שכן כאן הוא אינו "מטה כלפי חסד", אלא הוא בשיקולא. וכל הטיה כלפי חסד באופן שהחסדים גוברים הוא מסט' דגילויא דע"ק, ולכן הוא דווקא כאן בתיקון הג' שכן שם שערין מליין והמה דינים גדולים (ב"ע ריח ע"ב).

דתנא האי אורחא דנחית תחות תרין נוקבין דחוטמא ושערין זעירין מליין לההוא ארחא לא אקרי ההוא ארחא עובר על פשע – שכן אינו דומה ארחא דז"א לארחא דע"ק, ולכן בז"א נמצא הדין בב' בחי': הא', משום דנפיק תחות תרין נוקבין דפרדשקא דיליה, שכן בחוטמא דז"א הוא גבורות, והב', ג' שלהובין שבהם נאמר "ויחר אף ה'" כו' (ב"ע ריח ע"ב). דלית אתר לאעברא ליה בתרי גוונין, חד משום¹³⁷⁷ שערי דאשתכח בההוא ארחא הוא אתר קשיא לאעברא – הוא כמ"ש שהמקום גורם לו להיות מכוון תחות נקבי החוטם, שדרך שם הוא דנפיק רוגזא דחוטמא. לכן שם הוא אתר דקשיא לאעברא (ב"ע ריח ע"ב). והנה לפי הגרסא דכאן המוסיף את התיבות 'שערי דאשתכח בההוא' יש בהאי אתרא עכ"פ שערות זעירין, משום שיש בו דינים היוצאים מתחת נקבי החוטם. ולכן הוא מקום שקשה לעברו, שכן הרוח מתעכב על ידי השערות (ב"ע ריח ע"ב). וחד משום דנחית

¹³⁷⁵ כן הוא הגירסא בגר"א וכן הוא בדפוס מנטובא, אמנם בדפוס וילנא הגירסא היא 'לחסד'.
¹³⁷⁶ והנה ע"י בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה ואמר דעלאה, שגורס כאן 'לכלהו בוציני', ואם כן נ"ל דלכאורה כוונתו לגירסת דפוס מנטובא שגירסתו 'בהאי ורב חסד מהאי אתבסם חסד לנהרא לכלהו בוציני'.

¹³⁷⁷ ב"ע ריח ע"ב מביא גרסא נוספת שלשונה 'דההוא' במקום 'שערי דאשתכח בההוא'.

מחיר האדרא

אעברא דההוא אורחא עד רישא דפומא ולא יתיר – ואז מתלהט ע"י ב' דינים: הא' ע"י קצהו העליון המחובר עם החוטם בבחינת שם ס"ג ה"ה שורש הדינים דנפקין מתמן, והקצה הב' הוא בפה ובבחינת שם ב"ן ששם הוא מקום גילוי הדינים בפועל. וכן כאשר האדם הוא בכעס הדבר ניכר בעיקר בחוטם, אם כי עדיין אין פועל דין, אלא שמשם הדינים מתערין (זהר ויחזי רב ע"ב), ונגמר ע"י דברו קשות בפיו ע"כ שמצוה לשלוחי הדין לפעול (ב"ע ריט ע"א).

וע"ד כתיב שפתותיו שושנים (שיה"ש ה יג) סומקין כורדא – מביא ראיה שהדינים הם בפה דז"א, ממ"ש שפתותיו שושנים כו', דהיינו שהם סומקין כורדא, וכן שם הוא שורש המלכות (ב"ע ריט ע"א). נוטפות מור עובר – "מור" הוא מסט' דחסד (עי' אור נערב ערך הכינויים), וכאן החסדים נבלעים בעת הרוגז והדין, ולכן ה"מור" הוא "עובר" (ב"ע ריט ע"א). סומקא תקיף – עיין בהקדמת הזוהר שכ' שם ששושנה אית בה סומק וחיוור אוף כנ"י אית בה דין ורחמים כו', ומש"כ כאן סומקא 'תקיף' ללמדך שהחיוור דהשושנה אינו מכהה את גוון הסומק דביה, ואדרבא, הסומקא מתלהט ביותר. והענין, שכן אין החסדים ממתיקין את דיני המלכות אלא כאשר מתבסם דיקנא דז"א ע"י י"ג התיקונים דע"ק (ב"ע ריט ע"א). והאי אורחא דהכא¹³⁷⁸ בתרי גווני לא (ס"א בתרי גווני אנזים ולא) אתבסם, מכאן מאן דבעי לאגזמא תרי זמני בטש בידיה בהאי ארחא – כך היא המידה באדם הגשמי, שכאשר רוצה הוא להגזים בכעסו על איזה איש באופן שיעשה לו רע, תחילה מראה הוא על חוטמו באותו הארחא ב' פעמים (ב"ע ריט ע"ב).

תקונא רביעאה נפיק שערא ואתתקן וסליק¹³⁷⁹ – זה הוא התיקון הד' דדיקנא דז"א (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב מד"ה עלעין עד ומהאי גיסא). והנה בביאור מ"ש (בגרסא שהיתה לגריא"ח) "וסליק ונחית" כו', כי תחילה דיבר בהאי אורחא שהוא עד הפה, ועכשיו מבאר את ענין השערות שעל הלחיים שהם למעלה מן השפה. לכן אמר "וסליק", והוא שהתיקון הב' כולל גם את השערות שתחת השפה התחתונה. ואילו כאן, שמדבר בשערות שעל הלחיים הנמשכים עד סמוך לסנטר. נמצא, שתיקון זה הוא בב' מקומות דהיינו למעלה ולמטה מהתיקון הב' (ב"ע ריט ע"ב). וחפי בעלעוי בתקרובא דבוסמא – הרי הוא הלחיים (בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה חפי), וכמ"ש "לחיי כערוגת הבושם" (שיה"ש ה יג), ומ"ש כאן בלשון "תקרובתא דבוסמא" דהיינו בלשון יחיד כתב הגאון (ספד"צ יט ע"ב ד"ה ומ"ש תקרובתא) הטעם, משום שב' הלחיים מסתיימין אצל הסנטר ושם הם מתחברים לאחד ממילא חשבינן להו כאחד (ב"ע ריט ע"ב). האי תקונא יאה ושפירא לאתחזיא – עיקר היופי הוא בריבוי גוונים, ה"ה סומק וחיוור כנגד דין וחסד. וכמו כן כאן, שתיקון זה נק' "חסד" סתם, כוונתו לומר שהחסד הוא בצמצום ע"י הדינים הנמצאים בו. ונמצא, שכאן כלולים ב' הגוונים וזהו המכונה "חסד" סתם. ר"ל, שתכלית החסד הוא להלחם ולנצחא שנאין, וכמ"ש "תפארת בחורים כוחם" (משלי כ כט). ולכן נקט כאן בלשון "יאה ושפירא למחזי" שכן יופי הבחורים (דהיינו ז"א) הוא היותם בעלי כח למלחמה. ומאחר שתיקון זה הוא עיקר הדיקנא שהרי הלחיים הוא המקום המרובה ביותר בשערות, ולכן דווקא בו הוא שמופיע שבח זה (ב"ע ריט ע"ב). הוד והדר הוא (ס"א הוד עלאה).

ותניא הוד עלאה נפיק ואתעטר – פי' הוד דא"ק "נפיק ואתעטר" בפרצוף רדל"א הרי הוא מלכות דא"ק, שכן מלכות תליא בהוד (ב"ע ריט ע"ב). עוד י"ל דהוד דע"ק "נפיק ואתעטר" בבינה דז"א, והרי חב"ד דז"א מכונים "עטרין וכתרין", ומשם נגיד לאתאחדא בדיקנא, שכן הדיקנא מאיר מג' המוחין וכמ"ל. לכן מכונה הזקן

¹³⁷⁸ ב"ע ריט ע"א גורס את המוסגר ולא גורס 'בתרי גווני לא'.

¹³⁷⁹ גי' ב"ע ריט ע"ב "ונחית".

מחיר האדרה

הוד, שכן הדיקנא כלול מג' המוחין, והרי עיקר גילוי המוחין הוא ע"י הבינה כנ"ל, לכן הדיקנא כאן נק' ע"ש ההוד המעוטרת ע"י הבינה. והנה כבר נתבאר לעיל שתחילת גילוי הדיקנא הוא בסוד אלו שערות הלחיים, ומהאי תליין הוד והדר בסוד נו"ה דז"א הבנויים מבינה דיליה וכו"ל.¹³⁸⁰ (ב"ע רכ ע"ב). ונגיד – ע"י גבורה דודל"א (ב"ע ריט ע"ב). לאתאחדא¹³⁸¹ (ס"א ליאה דעלעין) בעלעוי – פי' נמשך בלחיים. והענין, שכן כל אורות ז"א הם מע"ק, וכאן הרי מדבר בבחי' ט' התיקונים דמשח רבות של ז"א דנגיד מתיקונים דע"ק, ובפשטות צ"ל שתיקון הד' של ז"א (הרי הוא שערות הלחיים) נמשך מתיקון ו' דע"ק, שכן אף הוא שערות הלחיים. לכן תיקון ד' דדיקנא דז"א מכונה "הוד והדר" ע"ש תיקון הו' דע"ק, ולכן כאן הוא 'להתאחדא' דהיינו עם הלחיים דע"ק (ב"ע רכ ע"א). ואתקרי הוד זקן, ומהאי הוד והדר תליין – ריבוי השערות של הדיקנא הוא בלחיים, ולכן שם הוא עיקר מקום היכר הדיקנא, ומכאן נמשך התיקון הד' דז"א הנקרא "הוד והדר" ע"ש הוד וגבורה הנ"ל שהם בבחי' דינים, ובע"ק לא נתגלו. ואדרבא, שם היה מיתוק הדינים, שכן בבחינה זו כל רע נכרת בשורשו¹³⁸² מכיוון שדיקנא דע"ק נמשך ממו"ס אשר שם הדינים, כחמרא על דורדייא (לעיל קכח ע"ב). וכאן בתיקון הד' של ז"א נתגלו הדינים, ולכן הם נק' הוד והדר, ע"ש מאמה"כ "תפארת בחורים כוחם" (משלי כ כט), שכן כל היופי וההידור של ז"א הוא בכוחו לעשות נקמה בגוים (ב"ע רכ ע"א). אלין לבושי דאתלבש בהו – התיקון הד' דז"א הוא המשח רבות היורד מתיקון ו' דע"ק ומתלבש בו (ב"ע רכ ע"א). ואינון פורפירא¹³⁸³ יקירא דמלכא – פורפירא זה מין לבוש יקר (עי' זהר בראשית לט ע"א), ותיקון זה של הדיקנא מכונה כן כאן בגלל ריבוי השערות (ב"ע רכ ע"א). דכתיב (תהלים קד) "הוד והדר" לבשת – "הדר" הוא כינוי לגבורה, ולכן צ"ל שמתכוין כאן לספירות גבורה והוד (ב"ע רכ ע"א). תקונין דאלבש בהו ואתתקן בהאי דיוקנא דאדם יתיר מכל דיוקנין – שכן לא מצינו בשום בעל חי שיהיו לו תיקוני דיקנא בפירוט כמו האדם. טעם הדבר, שכן האדם נברא בצלם אלקים, ממילא אתלבש בתיקונא יקירא דמלכא בציור פרטי תיקוני ז"א ה"ה אדם דלעילא כמובא בכ"מ בזוהר ובמקובלים, שדיוקן האדם הוא ממש דוגמא דפרצופים העליונים (ב"ע רכ ע"א).

ותאנא וקמא.} האי הוד כד אתנהר בנהירו דדיקנא עלאה (נ"א דא) – תיקון זה של ז"א הוא בחי' הוד זקן¹³⁸⁴, כאשר מקבל את הארת תיקוני דע"ק (ב"ע רכ ע"ב). ואתפשט בשאר תקונין נהירין האי – דהיינו ד' ת"ד שהיו חסרים בז"א בשעה שאין מאיר אליו א"א. ונקראים 'נהירין' ע"ש שבאים ממו"ס, שם מקום השמן המאיר לעולם על ידי אור האוריא (ב"ע רכ ע"ב). הוא נושא עון מהאי גיסא, ועובר על פשע מהאי גיסא, ובג"כ לחייו כתיב – בלשון רבים. כלומר שאחרי הארת הדיקנא דא"א מאירים בהם ב' התיקונים דא"א ה"ה נושא עון ועובר על פשע (ב"ע רכא ע"א).

ובצניעותא דספרא (יח ע"ב) אקרי הוד והדר ותפארת, דהא תפארת הוא עובר על פשע, שנאמר (משלי יט) ותפארתו עובר על פשע – ר"ל שהתיקון

¹³⁸⁰ והמה הלבושין דאתלבש בהו, כמ"ש הגר"א שלבושין הם בנו"ה (עי' בהגר"א על ספד"צ ט' ע"ג ד"ה מלך הה'). ואינון פורפירא יקירא המה התיקונים דאתלבש בהו, שכן זהו ההפרש שבין קדושה לסט"א, שכן לסט"א אין מלבושים, ובבחינת מאמה"כ "והנחש היה ערום" כו' (בראשית ג א) וכמו כן נקצצו רגלי הנחש וכמ"ש בב"ר פ"כ פ"ה. ולכן תאוותו היא אל ב' דברים אלו, כמ"ש חז"ל בגמ' הני מאני דרבנן דבלו כו', הני ברכי דרבנן דשלהי (ברכות ו' ע"א).

¹³⁸¹ ב"ע רכ ע"א לא גורס את המוסגר.

¹³⁸² עי' לעיל הערה 244.

¹³⁸³ עי' ויקרא רבה פ"ו פ"ה ודברים רבה פ"ט פ"ז שזהו בגד חשוב.

¹³⁸⁴ עי' ע"ח שער א"א סוף פרק ז' ומבו"ש כד ע"ג.

מחיר האדרא

הג' דת"ד דא"א מכונה תפארת¹³⁸⁵ (בהגרא"א על ספד"צ יח ע"ד ד"ה ואמר דכתיב ותפארתו כו'), עיקר התפארת של ע"ק עניינו רחמים וסליחת עוון (ב"ע רכא ע"א). ותאנא תפארת לא אוקימנא אלא בתקונא תשיעאה – כלל דיקנא דז"א נכלל בתיקון האחרון הנקרא ת"ת, והוא מתפשט כנגד ת"ת הגוף דז"א, שם הוא גמר עיקר פרצוף ז"א, ומשם ואילך הוא לבר מגופא, ומשם גופא מתחיל פרצוף הנוק' כעין א"א שבו הדיקנא מסתיים במקום גמר עיקר פרצוף א"א ומשם ואילך מתחיל פרצוף ז"א, ועי' מש"כ לקמן בתקונא שתיתאה (בהגרא"א על ספד"צ כד ע"ד ד"ה ותוצא). כד"א ותפארת בחורם כהם ותמן אקרי תפארת וכד אתתקל במתקלא חד סלקין¹³⁸⁶ – כל פרצוף מגלה את המיוחד לו בת"ת שלו: בא"א החסדים ובז"א הדינים (ב"ע רכא ע"א). אמר ר"ש יאות אנת רבי אבא לאתברכא מעתיקא קדישא דכל ברכאן נפקין מניה.

תקונא חמישאה פסיק שערא ואתחזון תרין תפוחין מכאן ומכאן – היינו תיקון ה' בדיקנא דז"א (בהגרא"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה בהו עד כוורדא). פסיק שערא' דהיינו שאין גדלים שם שערות (ב"ע רכא ע"א). סומקן כהאי ורדא, סומקא ומתלהטן במאתן ושבעין עלמין, הני תרי תפוחין כד נהרין¹³⁸⁷ (מתרין סטרי) –¹³⁸⁸ כאשר מקבלים את הארת האוירא מסט' דאור ה"ה עט' דחסדים (ב"ע רכג ע"ב). מנהירו דתרין תפוחין קדישין עילאין דעתיקא אתמשך סומקא ואתי חוירא – התפוחין הן בתיקון הז' דת"ד דא"א (בהגרא"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה תרין), שם עובר גוון אדום, כלומר שיש צבע אדום, אמנם הוא נכלל בלבן (ב"ע רכא ע"ב). כהאי כתיב "יאר יי פניו אליך ויחנך" (במדבר ו כה) – בתיקון זה רואים את ב' התפוחין, דהיינו עטרת דחסדים ועטרת דגבורות, ששרשם באור דאוירא וזהו סוד "יאר" (ב"ע רכג ע"ב). דכד נהרין מתברך עלמא ובשעתא דאתעבדו סומקא כתיב (שם כו) ישא יי פניו אליך, כלומר יסתלק ולא ישתכח רוגזא בעלמא – במקום "דאתעבדו" צ"ל "דאתעביר" וכוונתו לא לתיקון כנ"ל ב"יאר', אלא לעלייה לא"א. כלומר, לא רק להארה לשם תיקון ז"א אלא תיקון גדול כל כך שהוא עולה למעלת א"א עצמו (ב"ע רכג ע"ב). תאנא כלהון נהורין דאתנהרין מעתיקא קדישא אתקרין חסדי קדמאי – דהיינו שלא לפי הנהגת העולם הזה (ב"ע רכד ע"א). ובגין אינון נהרין כל אינון חסדי עולם – דהיינו אלו שכן לפי הנהגת העולם הזה (ב"ע רכד ע"א). כאן מתבאר שמצד עצמו ז"א אינו אלא חסד (לש"ו כללים ח"א פ ע"ג).

תקונא שתיתאה נפיק שערא כחד חוטא דשערי בסחרניה דדיקנא – הרי הוא התיקון הו' מדיקנא דז"א. תיקון זה מתחיל מן הסנטר (ב"ע רכד ע"א) ואינו נמשך אלא עד החזה, משא"כ בע"ק שהוא עד הטבור¹³⁸⁹ (בהגרא"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה בחד עד חדווי). טעם החילוק הוא שכן לעולם כולל הדיקנא את כל הפרצוף, ממילא בא"א כולל הדיקנא את כל גופא הרי הוא עד הטבור. שכן רק משם ואילך מתחיל פרצוף ז"א להתלבש עליו וממילא אינו חשיב כגופא אלא לבר מגופא. אמנם ז"א הוא עד החזה בלבד שכן משם ואילך מתחיל פרצוף הנוק'¹³⁹⁰. והנה בע"ק הם חשובים לב' תיקונים. דהיינו הצד המכוסה שבזקן והצד המגולה שבו וכאן הם

¹³⁸⁵ לפ"ז מאד מובן מה שאמר האידרא לעיל "נושא עוון מהאי גיסא ועובר על פשע מהאי גיסא", "נושא עוון מהאי גיסא" היינו ת"ת דז"א, "ועובר על פשע מהאי גיסא" היינו שורשו שבא"א.

¹³⁸⁶ דהיינו ג' התיקונים הראשונים דת"ד דא"א, ובז"א הוא כולל את כל הדיקנא שלו.

¹³⁸⁷ גי' ב"ע רכג ע"ב "מתרין סטרין".

¹³⁸⁸ עי' בהגרא"א על ספד"צ יט ע"ב ד"ה אמר.

¹³⁸⁹ לפ"ז נראה שהגרא"א גורס את המוסגר.

¹³⁹⁰ בהגרא"א על ספד"צ כד ע"ד ד"ה ותוצא.

מחיר האדרא

נחשבים להיות תיקון אחד (ב"ע רכד ע"א). (ס"א ותליין עד רישא דמעוי ולא נחית עד טבורא תנא תקונא דא הוא דאקרי) פאת הזקן ואיהו חד מחמש פאיין דתליין בחסד¹³⁹¹ (וברחמי) – דהיינו שהם מאירים למטה בסוד אור ישר, ולא בסוד אור חוזר כשערות הראש. והנה אף על פי ששערות הזקן הם עצמם דינים ולכאורה היה אורם צריך לחזור, שכן כל אור חוזר הוא בחי' של דין, אמנם כאן בחי' דין שלהם היא היות זה שהם שוברים את הקלי' (ב"ע רכד ע"א). ולא אבעי לחבלא האי חסד כמה דאתמר ובגין כך (ויקרא יט) לא תשחית את פאת זקנך כתיב – כלומר בלשון יחיד, שכן דווקא על הדיקנא יש לאו מיוחד, מכיוון שעל ידיו בא החסד הגדול ביותר מכל התיקונים, שכן מעביר על פשע אפילו כאשר נעשה במרד (ב"ע רכד ע"ב).

תקונא שביעאה דלא תליין שיערא על פומא, ופומא אתפני מכל סטרוי, ויתבין שיעריין בתקונא סחור סחור ליה – זה הוא התיקון הז' מתיקוני דיקנא דז"א (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב ד"ה שפון עד אתפנון). והוא פה דז"א אשר בו גניזת הדעת, שבכל מקום שיש בו גילוי של הדעת אין שערות שכן השערות מעכבות את פעולתו. וכמו כן כאן בפה הרי הוא מקום להארות זיווגי הנשיקין והדיבור¹³⁹², וצריך שהשערות לא תפרענה (ב"ע רכד ע"ב). קום רבי יהודה קם רבי יהודה פתח ואמר (דניאל ד) בגזירת עיריין פתגמא – זהו סוד המלאכים היוצאים על ידי הפה בדיבורו וכנ"ל (ב"ע רכה ע"א). כמה אלף רבבן מתנשן¹³⁹³ (ס"א מתישבן) ומתקיימן בהאי פומא – אלו המלאכים שנבראו ומתקיימים על ידי הנשיבו דרוחא דפומא. וזה מרמז לדברי הגר"א שיש שני מיני זיווג, זיווג דיבור וזיווג תמידי. שהזיווג התמידי הוא כנשימת האדם והוא רק כדי קיום¹³⁹⁴ (ב"ע רכה ע"א). ותליין מניה וכלהון אקרונ פה הה"ד (תהלים לג) וברוח פיו כל צבאם – כל המלאכים הנבראים על ידי זיווג הפה דנשיקין נקראים פה ה' (ב"ע רכה ע"ב). אור המ"ה נמשך מפה דא"א לפה דזו"ן ומשם ולמטה לצורך המלאכים הללו (היוצאים מנהר דינור). לכן המלאכים הללו שייכים באופן מיוחד לשירה (לש"ו דע"ה ח"ב סא ע"ב). ומההוא רוחא דנפיק מפומא מתלבשן כל אינון דלבר תליין מהאי פומא – רוחא דפומא מתלבש במלאכים, ומכונים "לבר", שכן הם מבחי' חיצוניות העולמות (ב"ע רכה ע"ב). ומהאי פומא¹³⁹⁵ (ס"א רוחא) כד אתפשט האי רוחא מתלבשן ביה כמה נביאי מהימנא – הוא סוד הנביאים הגדולים שאינם מקבלים את נבואתם על ידי מלאך אלא רק דיבור פיו ית' בעצמו הוא המתלבש ברוחא דנביאי. ונקראים נביאי מהימני שכן נבואתם מז"א עצמו הרי הוא סוד מהימנותא¹³⁹⁶. ועוד י"ל, ששורש הבל הפה הוא מסוד דעת עליון מתיקון 'ואמת' (ב"ע רכה ע"ב). וכלהו פה יי' אתקרונ, ובאתר דרוחא נפיק לא אתערבא¹³⁹⁷ מלה אחרא – כל מקום שיש גילוי דעת הוא בסוד הזיווג, הרי הוא קירוב בשר בנשיקו. וכן זהו תיקון המתקלא כאשר עומדים פב"פ בקומה שוה אז ההארה היא בשלימות ואינו צריך לשערות שיצמצמו את הגילוי ויבררו את הדינים מהאור¹³⁹⁸,

¹³⁹¹ ב"ע רכד ע"א גורס את המוסגר.

¹³⁹² עי' בהגר"א על ספד"צ יד ע"ב ד"ה וענין ג'.

¹³⁹³ גי' ב"ע רכה ע"א "מתנשבן ומתקיימן" ובדפוס אמסטרדם "מתנשבן ומתקיימן".

¹³⁹⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ יד ע"ב ד"ה וענין ג'.

¹³⁹⁵ ב"ע רכה ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹³⁹⁶ עי' ביהל אור ח"ב יט ע"א באריכות.

¹³⁹⁷ גי' ב"ע רכו ע"א "מתערבא".

¹³⁹⁸ ובעת הבירור כגון בשעת צער ומלחמה, אין מקום לזיווג (ב"ע כאן).

מחיר האדרא

שכן אין שם מקום לקטרוג החיצונים (ב"ע רכו ע"א). וכלהו (פיות)¹³⁹⁹ מחכאן לאתלבשא בההוא רוחא דנפיק – כלומר בעת הדיבור הרי הוא עת הזיווג (ב"ע רכו ע"א).

והאי תקונא שליטא על כלהו שיתא, משום דהכא מתקיימן כלהו ומתאחדן – כמו בע"ק, שהתיקון הי"ג¹⁴⁰⁰ כולל את כל התיקונים הראשונים, כמו כן כאן תיקון הפה כולל את כל ו' התיקונים הקודמים לו (ב"ע רכו ע"א). ובגיני כך שערוהי שקילין סוחרניה דפומא, ואתפני מכל סטרוי, והאי תקונא שליטא על כלהו, משום דהכא מתקיימן כלהו ומתאחדן – זיווג לא שייך בעת הביורו, ולכן צריך להפריד בין הביורוים, הרי הם השערות, לבין הפה, הרי היא עצם מקום הזיווג וגילוי הדעת, ובסוד ז' הבלים¹⁴⁰¹. והנה ת"ד דז"א הם מסוד ג' מוחין חב"ד המתפשטים בז"ת, ולכן כולם מתאחדים בדעת שבפה (ב"ע רכו ע"א). אמר ר"ש בריך אנת לעתיקא קדישא.

תקונא תמינאה דנחתין שערי בתחות דיקנא – הרי הוא התיקון הח' מדיקנא דז"א (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ג ד"ה זעירין). וזהו תיקון ד'לא ינקה'. והוא אינו מנקה את אלה שאינם שבים בתשובה, ואדרבא, הוא התיקון המענישם, שכן כאן הוא מקום הדינים שבגרון (ב"ע רכו ע"א). מחפייין קדלא דלא אתחזי, דתניא אין למעלה לא ערף ולא עפוי – החיצונים אחוזים בעורף, והשערות שעל גביו מחפייין עליהם כדי שלא ינקו מהם, ולכן שם אין נראה העורף, שכן הוא מכוסה בשערות. ומש"כ שאין למעלה עורף או עפוי (כלומר שאין שם עייפות), שכן באלו השערות הוא לוחם מלחמה (ב"ע רכו ע"א). ובזמנא דאגח¹⁴⁰² (ס"א דנצח) קרבי אתחזי משום לאחזאה גבורתא – בשעה שמנצח ומשבר את הקלי' אזי אין צורך בחיפוי השערות, וניכרת גבורתו, שכן אין מי שיכול לעמוד כנגדו (ב"ע רכו ע"א). דהא תנינן, אלף עלמין אתאחדין מניה, הה"ד (שיר ד) אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים, ואלף המגן רזא הוא בצניעותא דספרא¹⁴⁰³, כל שלטי הגבורים דאתו מסטר גבורה חד מאינן גבוראן – בחינת "אלף עלמין" הוא בסוד מו"ס, שם כל הגבורות נכללים כחד, בסוד אַלף-אַלף, שבהתפשטותו של האלף (גי' אחד) למטה הוא במספר אלף, הרי הוא אחוריים דאלקים. ושורש אלף העלמין הוא בעורף (ב"ע רכו ע"ב).

תקונא תשיעאה, דאתמשכן (ס"א דמתחברין) שערי בשקולא מליא עם אינן שערי דתליין, כלהו בשקולא שפיר – הוא התיקון הט' מדיקנא דז"א, הרי הוא סיום הדיקנא שבחזה, בסוד ת"ת דז"א, שלימותא דכל פרצוף, שכן תמיד התחתון כולל מה שלמעלה (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ג ד"ה רברבין עד בשקולא). כחד גיבר תקיף – אע"ג שדבר זה כבר נאמר על כל הדיקנא בכללות, שכן הכל נקרא על שם היותו סוף התיקון (ב"ע רכו ע"ב). מארי נצחן קרבייא, משום דכלהו שערי אתמשכן בתר אינן דתליין, וכללא דכלהו באינן דתליין, וכללא אתמשך (חסר כאן) – כל שערות הדיקנא נמשכים לתתא ע"מ ליכלל בתיקון זה (ב"ע רכו ע"ב). ועל דא כתיב "תפארת בחורים כחם" (משלי כ) – ז"א מכונה ת"ת (בהגר"א על ספד"צ כה ע"א ד"ה והכל תלוי). (ונראה על הים כבחור טוב

¹³⁹⁹ ב"ע רכו ע"א גורס את המוסגר.

¹⁴⁰⁰ נדצ"ל י"ב, שכן הוא ג"כ תיקון הפה וכולל את כל הי"א הקודמים לו.

¹⁴⁰¹ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"א ד"ה וז"ש זכאה.

¹⁴⁰² ב"ע רכו ע"א לא גורס את המוסגר.

¹⁴⁰³ לא מצאתי מקומו.

מחיר האדרא

הה"ד¹⁴⁰⁴ כתיב "בחור כארזים" (שיר ה) כגיבר עביד גבוראן, ודא הוא תפארת חילא וגבורתא ורהמי – דהיינו כאשר שניהם פועלים יחד (ב"ע רכז ע"א). ע"כ ביאר את ת"ד ד"א ונשתלם פרצופו (ב"ע רכז ע"א). אחר שביאר את כל התיקונים דע"ק וד"א, תחילה מפרש שבאמת באצילות הכל קיים באחדות א', ואין שם חילוק ביניהם אלא בהארחת למטה בלבד (ב"ע רכז ע"א). תנא אר"ש כל הני תקונין – דע"ק וד"א (ב"ע רכז ע"א). וכל הני מלין – התיקונים האחרים הנכללים בהם (ב"ע רכז ע"א). בעינא לגלאה למאריהון דאתקלו במתקלא – פי' "למאריהון" לצדיקים שתיקנו את המוטל עליהם, ואז הם עולים בסוד עולם התיקון. ומי שאינו עושה כן, הרי שהוא בסוד עולם התהו. והנה אם ח"ו מלמדים רזי תורה למי שאינו בתורת עולם התיקון, הרי שהוא נותן מוחין לעולם התהו וגורם לפגם גדול. וזהו כעניין מ"ש חז"ל "ולא במרכבה ביחיד אלא לחכם ומבין מדעתו" (חגיגה יא ע"ב), שכן יש בו רזא דחב"ד, והוא בסוד תיקון ומתקלא (ב"ע רכז ע"א). ולא לאינון דלא עאלו¹⁴⁰⁵ נ"א (ס"א ולא) דעאלו ולא נפקו) אלא לאלין דעאלו ונפקו, דכל מאן דעייל ולא נפיק טב ליה דלא אברי – הכוונה היא לאלו שאינם מורגלים ברזין דאורייתא, וכן לעוסקים בהם ואינם יודעים לצאת בשלום וטועים כמו 'אחר' שעלה למרכבה ולא נפיק. עליהם אומר האידרא ש'טב ליה דלא אברי', כלומר שמי שנכנס בעולם הזה לעמקי הקלי' כדי לברר את ניצוצי נשמתו בשרשו, ולבסוף נותר שם בלי שתקנס, הרי שסופו הוא שישאר שקוע שם ולא יצא משם לעולם. וזאת, מכיוון שהרי כל תכלית ביאתו לעולם לא היתה אלא לברר את מה שצריך. והנה לא זו בלבד שאדם זה לא תיקן את הקלי', אלא אדרבא, הוסיף להם כח והוריד לשם עוד ניצוצות של קדושה, וגרם לשבירת כלים נוספים, שהרי נשאר שם. לכן רק באדרא הוא שגילה בפירוש את העניינים האלה של הפרצופים, שלא כבשאר חלקי ספר הזהר¹⁴⁰⁶. ומה שבכל זאת גילה בשאר מקומות, אינו אלא ברמז, דוגמת לשונות המקובלים שהיו לפני האריז"ל שלא דברו בענין הפרצופים, שכן שעדיין לא האיר המתקלא בעולם. וזהו ביאור הלשון 'בעינא לגלאה', שכן עתידים הדברים להתגלות לאריז"ל (ב"ע רכז ע"ב). פי' 'דעאל ונפיק' דהיינו שנכנסו רשב"י וחבריו להשיג את גזי התורה, ויצאו להתבונן בבחינות חיצוניות דהיינו המצוות, והבינוהו על בוריו, וראו שהכל א' (מ"א צא)¹⁴⁰⁷.

כללא דכל מלין עתיקא דעתיקין¹⁴⁰⁸ וזעיר אפיין כלא חד – על אף שע"ק וז"א חלוקים זה מזה מ"מ הכל הוא גילוי אחד של ה' אחד (ב"ע רכז ע"ב), וכן אף ע"פ שמתלבש א"א בז"א, עכ"ז כולם חשובים כבחינה אחת, שכן כולם אלקות במהותם (ב"ע רכז ע"א). והנה אע"פ שכל הגילויים מאצילות ומעלה כולם חשובים כחד אמנם ז"א הוא בגילוי וא"א הוא בהעלם¹⁴⁰⁹. ועכ"ז מבואר בבהגר"א על ספד"צ

¹⁴⁰⁴ ב"ע רכז ע"ב גורס את המוסגר.

¹⁴⁰⁵ מלשון בהגר"א על ספד"צ כד ע"ב לכאורה נראה שיש לגרוס את המוסגר, אמנם לפ"ז אין לגרוס לפניו 'דלא עאלו'. אמנם ב"ע רכז ע"ב אכן גרסתו היא 'דלא עאלו', וכן משמע ממים אדירים צא, שכן העיקר הוא שעאל ולא נפק. ועי' לקמן קמד ע"ב שגם שם הגרסא היא 'עאלו ולא נפקו'.
¹⁴⁰⁶ שכן גילוי הדברים הללו של הפרצופים באדרא הוא חידוש גדול ולא נעשה אלא בתורת "עת לעשות לה' הפרו תורתך" שכן היה הדבר צורך גדול. ועי' לעיל קכז ע"ב ד"ה ווי אי גלינא ווי אי לא גלינא.

¹⁴⁰⁷ עי' לעיל בהק' האידרא קכז ע"ב ד"ה מנהון עאלו שכותב שג' החברים שבדף קמד ע"א שמסופר עליהם שמתו, היו בגדר "עאלו ולא נפקו". ועי' שם ד"ה יתיב, שטעותם היתה בכך שהם הגשימו.

¹⁴⁰⁸ גי' ב"ע רכז ע"א 'בז"א', וכן הוא בדפוס מנטובא.

¹⁴⁰⁹ הנעלם הוא השורש של העתיד להתגלות (לש"ו כאן).

מחיר האדרא

(פ"ה¹⁴¹⁰) שיש להבחין בין מעלות המדירגות השונות של הספירות והפרצופים שבאצילות כאילו הם בחינות רבות (לש"ו דע"ה ח"א נד ע"ב). שכן כולם גילויים של מלכות דא"ס, וכל החילוקים אשר מצויים ביניהם הם בבחינת גילויים למטה (לש"ו כללים ח"א כ ע"א). כלא הוה כלא הוי¹⁴¹¹ כלא יהא – נקודות הם בבחינת עבר, תיקון המ"ה הוא בבחינת הווה ותיקון הע"ק הוא בבחינת העתיד. וכולם אחד מצד עצם מהותם, שכן אין בחינות עבר הווה ועתיד בעצמות האור אלא רק בכלים (ב"ע רכח ע"א). לא ישתני ולא משתני, ולא שנא אתתקן בתקונין אלין אשתלים דיוקנא דכליל כל דיוקנין, דיוקנא דכליל כל שמהן – צורת האדם הגשמי כולל בו את כל הצורות כדלקמן וכמש"כ לעיל (קצה ע"א) (נפה"ח שער א' פרק ו'), והוא נתקן על ידי התיקונים של ע"ק ושל ז"א ובכל פרטים. הוא כולל את כל השמות, שכן הוא נתן שמות לכל הנבראים. וטעם הדבר הוא, שכן כולם נתנו בו את חלקם. ועוד ירמוז לזה, שאדם כולל את כל השמות שבאצילות, וכן כל הצורות שבב"ע (ב"ע רכח ע"ב). דיוקנא (קמא): דאתחזי בגונוני כהאי דיוקנא¹⁴¹² (נ"א בגווייה כל דיוקנין) – אין באצילות צבע, אלא רק שורשי הצבעים. שכן כל הצבעים והכלים בעצמם אינם אלא בב"ע (ב"ע רכח ע"ב). לאו האי דיוקנא הוי אלא כעין האי דיוקנא – הגוונים שבאצילות הם בסוד י' הספירות, הרי הם כלל ההנהגות והמדות, למימרא שכולם נמצאים בו. אמנם צ"ע לכאורה, שהרי לא יתכן דין באצילות כלל, שכן כולו קדוש. אלא עומק הענין הוא, שאמת הדבר שכל ההנהגות מושרשים באצילות, אמנם שם מתנהגים כולם בהשוואה אחת, ואין חילוק בין חסד לדין והכל חסד. ובהתפשטותם בב"ע הם מתגלים כשונים זה מזה ובבחי' גוונים, ושם אכן נבחנים דינים (ב"ע רכח ע"ב).

מכאן ואילך עוסק האידרא בבחינות שהן לבר מגופא דז"א וממילא הן גילוי לנוק' (ב"ע רכז ע"א). כד אתחברן עטרין וכתריין,¹⁴¹³ כדין הוא אשלמותא דכלא, בגיין¹⁴¹⁴ דדיוקנא דאדם הוי דיוקנא דעלאין ותתאין דאתכללו ביה – הנה בשבירה ירדה הנוק' לקלי', הו"ק יצאו ללא מוחין, ולא"א נחסר הזיווג פב"פ - כמו כן האדם, שכאשר חוטא הנפש נכרתת, הרוח נפגמת והנשמה מסתלקת¹⁴¹⁵. וזהו הנאמר כאן, שכן פי' "עטרין" ט' ספירות דנוק', ואילו "כתריין" הם ג"ר של הרוח (דהיינו ז"א), ו"אשלמותא דכולא" הוא בדרגא דא"א (ב"ע רכח ע"ב). ובגיין דהאי דיוקנא כליל עלאין ותתאין, אתקין עתיקא קדישא תקונוני, ותקונוא דזעיר אפיין, בהאי דיוקנא ותקונוא – צורת העולמות נבראה לפי מה ששיערה המחשבה העליונה שהאדם צריך (ב"ע רכז ע"א).

עכשיו מפרש בפרטות את ענין חיבור ע"ק וז"א (ב"ע רכז ע"ב). ואי תימא, מה בין האי להאי, כלא הוא במתקלא חדא – כל מה שנעשה הוא לכוונת הוראת שלמותו ית', וכל השינויים אינם אלא מצד המקבלים (ב"ע רכז ע"ב). פירוש הדבר, שכל מה שנעשה בהנהגה, הכל הוא מתוך הנהגת בחינות א"א וז"א יחד, כי הם אחד

¹⁴¹⁰ ל"ג ע"ב: אעפ"י שנתפרש המסך בין ע"ק לז"א מ"מ דבוק הוא בו, רק שאינו דבוק ממש כמו א"א למעלה מהקרום, שלכן א"א נכללין בו ואינן נחשבין לפרצוף אחר, כמ"ש בזוהר הרבה פעמים וכמ"ש למעלה, וכנגד זה המסך הוא הפרכת במשכן בין הקדש ובין קדש הקדשים, וכן הוא בין ז"א לנוקבא קרום, ושם עמידתה כנ"ל, והוא המסך בין משכן לחצר אהל מועד ששם הוא נה"י, עכ"ל.

¹⁴¹¹ גליונות הלש"ו: ר"צ ע"א. וכן הוא הזו"ן, כמ"ש בפרשת פקודי רל"ה ע"ב.

¹⁴¹² לכאורה צ"ל שב"ע רכח ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁴¹³ בב"ע רכז ע"א 'כדין הוא' ליתא.

¹⁴¹⁴ גי' ב"ע רכז ע"א "ובג"כ".

¹⁴¹⁵ עי' יהל אור ח"א כ"ט ע"א.

מחיר האדרא

(לש"ו דע"ה ח"ב קלח ע"ב). אבל מכאן ¹⁴¹⁶(נ"א מנן) ¹⁴¹⁷אתפרשן ארחוי ¹⁴¹⁸(נ"א אתפשטן רחמי) – כלומר שבע"ק רואים את מדותיו ית' וטובו ית' (ב"ע רכט ע"ב). ומכאן ¹⁴¹⁹(נ"א ומנן) אשתכח דינא – מז"א "אשתכח דינא" ולא מתפרשין דינא, שבאמת עצמות פנימיות הדין הוא א' עם החסד עם הפנימיות שמתפשט בע"ק, שהרי הכל הוא בכוונה א' להיטיב לזולתו כפי ששיערה מחשבתו ית' שצריך להיות ע"י הבחירה ולכן לא שייך לומר בו "מתפרשין" רק "משתכח" ר"ל מצד הכלים והחיצוניות של ז"א (ב"ע רכט ע"ב). ומסטרא דילן הוו שניין דא מן דא ¹⁴²⁰ – דהיינו שכל פירוד, תיקון וחילוק אינו אלא מצד הכלים ולא מצד האור כלל (ב"ע רכט ע"ב ¹⁴²¹). בא"א הדינים נעלמים מאד, וגילוי הדין אינו נעשה אלא בז"א (לש"ו דע"ה ח"ב קלח ע"ב). ורזין אלין לא אתמסרו בר למחצדי הקלא קדישא וכתוב סוד יי' ליראיו (תהלים כה) – כך מכונים הצדיקים, שכן הם כורתים את הסט"א מהנוק ¹⁴²², שהרי כל אחיזת הסט"א הוא ביסוד דנוק'. והנה הנוק' נקראת כאן שדה ¹⁴²³ (ב"ע ג ע"א). והנה אלו הצדיקים נהנים מפירות פנימיות דברי הרז, הרי הוא הגילוי דנוק'. וכמו כן דווקא "סוד הוי"ה ליראיו" שכן המה התופסים את עומקם של הדברים ¹⁴²⁴ (ב"ע רכט ע"ב). כתיב וייצר יי' אלקים את האדם (בראשית ב) בתרי יודיין, אשלים תקונא גו תקונא – ע"ק נקרא הוי"ה, וז"א אלקים ¹⁴²⁵ (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ד ד"ה והענין כי) ¹⁴²⁶ וביחד היינו שמא שלים, כאשר הז"א מלביש את א"א ¹⁴²⁷ (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ד ד"ה ואמר תשעה) ¹⁴²⁸. דהיינו שע"כ שע"ק מתייחד בחו"ב וזו"ן נשלמת צורת אדם דאצילות (בהגר"א על ספד"צ כח ע"ב ד"ה אתתקן). והנה ע"ק הוא בסוד האות י', שכן תמיד יש לו את כל י' הספירות, ואילו ז"א הוא בסוד האות ו', שכן תמיד יש אצלו ו' ספירות. והנה תיקונו של הז"א הוא על ידי תוספת המוחין ובכך יש לו י' ספירות, ולכן כאשר הוא בהתלבשות ונתינת המוחין הוא הופך להיות בסוד האות י' (ב"ע רכט ע"ב). מברקא דנושפנקא – חותם של טבעת, שכן כל אותיות החותם קבועים בנחתם, וע"כ קראו כאן "גושפנקא", שהוא עגול ובצורת האות י' (ב"ע רכט ע"ב). והיינו בסוד אורא שבו הארת הרדל"א (לש"ו דע"ה ח"ב ל ע"ד). ודא הוא וייצר – הנה יש ב' בחי' בהתלבשות א"א בז"א: א', ליתן מוחין לז"א ולתקנו, ואז הא"א נקרא על שם ז"א,

¹⁴¹⁶ ב"ע רכט ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁴¹⁷ גי' ב"ע רכט ע"ב "אתפרשו".

¹⁴¹⁸ ב"ע רכט ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁴¹⁹ ב"ע רכט ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁴²⁰ גליונות הלש"ו: וכ"ה בפרשת תרומה קע"ו ע"א.

¹⁴²¹ ע"ש שמביא מקורו מקל"ח פתחי החכמה אות מב.

¹⁴²² דהיינו המלכות דאצילות, שכן לימוד הסוד שייך באופן מיוחד לתיקוני מלכות דאצילות משא"כ לומדי הנגלה שהם מתקנים בב"ע.

¹⁴²³ כלומר שרשב"י ותלמידיו זוכים לתקן את השכינה ולא לעמוד בחוץ בשולי כרמא (עי' לעיל בהק' קצ ע"ב). ועי"ש בב"ע שמביא את דברי חז"ל על זה: אמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי, ראיתי בני עלייה והן מועטין, וכו', אם שנים הן אני ובני הן (סוכה מה ע"ב). ועי' קכח ע"א שרשב"י ור' אלעזר ב"ר שמעון, ור' אבא הינם כלל כל י' החברים.

¹⁴²⁴ דהיינו הגלויים דאצילות הנקרא בשם הוי"ה ב"ה.

¹⁴²⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ כה ע"ב ד"ה כ"ב, שז"א ללא מוחין נקרא אלקים, ועם מוחין נקרא הוי"ה.

¹⁴²⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ג ד"ה ועיקר המתקלא, כ ע"ד ד"ה ויהי כן.

¹⁴²⁷ לאפוקי מיציאת ז"א מבינה דהיינו הוי"ה בניקוד אלקים, שאף הוא מכונה "שמה שלים", ועי' בהגר"א על ספד"צ כ ע"ג ד"ה וידוע.

¹⁴²⁸ וכן בהגר"א על ספד"צ כ ע"ג ד"ה וידוע.

מחיר האדמה

וב', שיהיה שלימות בא"א עצמו כדי שיוכל להעניק שכר מלא, ואז ז"א נקרא על שם א"א (והוא צורה גו צורה) (ב"ע רכט ע"ב).
תריין יודין למה, רזא דעתיקא קדישא ורזא דזעיר אפיין¹⁴²⁹,¹⁴³⁰ וייצר מאי צר צורה בגו צורה (ודא הוא וייצר), ומהו צורה בגו צורה, תריין שמהן, דאתקרי שם מלא יי' אלקים, ודא הוא רזא דתריין יודיין, דוייצר דצר צורה גו צורה – זו ראייה לכך שז"א מתלבש על א"א מבחוץ, ובשונה מאו"א, הנכללים בדיקנא ונקראים על שמו של הדיקנא (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה ביקרא).
דהיינו טיפה דאבא בתוך רחם אמא (ב"ע רל ע"א). תקונא דשמא שלים¹⁴³¹ יי' אלקים ובמה אתכלילו, בדיוקנא עלאה, דא דאקרי אדם דכליל דכר ונוקבא¹⁴³², ועל דא כתיב את האדם (בראשית ב ז), דכליל דכר ונוקבא, את לאפקא ולמסגי זינא דנפיק מניה דדו"נ – דהיינו גוף דזו"נ והמוחין שלהם, והיינו מש"כ כאן 'זינא' (בהגר"א על ספד"צ כח ע"א ד"ה את כל), וזו ראייה לכך שע"ק נקרא בשם הו"ה וז"א נקרא בשם אלקים (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ד ד"ה והענין). והנה זהו סוד מצות פו"ר, שכן אשתו וילדיו של האדם כלולים בעצם מציאותו. ואם ח"ו אין האדם מקיים את המצוה הזו אזי הוא מפקיע את שם האדם שבו וממילא הוא בבחינת מת. ובעומק הענין, דבר אינו שייך רק לפירותיו הרי הם ילדיו אלא גם תולדות מעשיו הרי הם המצוות, שכן עשיית המצוות גורם להורדת שפע למטה. ורמז לזה יש בבריאת האדם, שעצם מציאות האדם כולל זו"ן ותולדותיו (ב"ע רל ע"א).

עפר מן האדמה דיוקנא בגו דיוקנא, ויפח באפיו נשמת חיים טברקא דגושפנא גו בגו – וייצר וכו' עפר מן האדמה' הוא כנגד מלכי אדום ה"ה ז' נקודות. 'ויפח' הוא בסוד נשיבו דרוחא דחוטמא דע"ק אשר משם בא רוחא דחיי לאפיו דז"א. 'וייהי האדם' הוא כנגד חיות המלכים ע"י שנשתרש ז"א בע"ק¹⁴³³, והיינו סוד שם אדם המורה על חיבור דו"נ, וכמש"כ "זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם" (בראשית ה ב) ¹⁴³⁴ (ב"ע רל ע"א). "טברקא דגושפנא" דהיינו אוריא הנמשך מרדל"א, והרדל"א אחזי נהוריה בהאי אוריא. וזהו הטברקא, הרי הוא הרושם של החותם מהפנימי לפנימי יותר (לש"ו דע"ה ח"ב ל ע"ד). ומכאן הוא שיש לאדה"ר כח לתקן את כל העולמות, [מכיוון שבריאתו היא חתימה אחת אשר כל העולמות מוטבעות על ידה "גו בגו" כאחד וכנ"ל] (לש"ו דע"ה ח"ב ק ע"ג). וכל דא למה, בגין לאשתלפא ולעיילא ביה סתים דסתימא¹⁴³⁵ עלאה – כלומר שבכל זיווג משתתף ע"ק (ב"ע רל ע"א), כלומר על ידי מו"ס¹⁴³⁶ (ב"ע רל ע"ב). עד סופא דכל סתימין – ו"ת דרדל"א (ב"ע רל ע"ב).¹⁴³⁷ (הה"ד (שם) ויפח באפיו נשמת חיים) – הרי הוא רוחא דמו"ס (ב"ע רל ע"ב). נשמתא דכל חיי, דעילא ותתא תליין מההיא

¹⁴²⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"ג ד"ה ועיקר, כ ע"ג ד"ה וידוע, וכ' ע"ד ד"ה ויהי כן.

¹⁴³⁰ עי' נפש החיים שער א פרק ה בהגה"ה שמביא ראייה מכאן שבאותה המידה שהאדם מתקן את נשמתו כן מתקנת האצילות את א"ק.

¹⁴³¹ גלינוות הלשם: תרומה קס"א ע"א ופקודי רס"ב ע"א ובראשית כ' ע"א.

¹⁴³² עי' בהגר"א על ספד"צ לו ע"א ד"ה ואם אל.

¹⁴³³ עי' א"ז רצ"ב ע"א: זעיר אנפין בעתיקא קדישא תלייא ואחיד.

¹⁴³⁴ לכאורה צ"ל שפירוש זה מיוסד על בהגר"א על ספד"צ כח ע"ב ד"ה וז"ש יה"ו שם מבואר שאז קראן אדם ע"ש שע"ק נתייחד בתוכם ע"ק.

¹⁴³⁵ בנפש החיים שער א פרק ה בהגה"ה לא גריס "עלאה".

¹⁴³⁶ וכן הוא בהגר"א על ספד"צ ה ע"ג ד"ה עוד. ועי' הקדו"ש שער ג' פרק ז' וז"ל, הוא הנשמה לנשמה דאורייתא שאמרו בזוה"ק בהעלותך (דף קנב ע"א) וכן מזה האור הוא שורש נשמת כלל ישראל, וכמ"ש באד"ר.

¹⁴³⁷ נפש החיים שער א פרק ה גורס את המוסגר, וכן הוא בב"ע רל ע"ב.

מחיר האדרא

נשמתא¹⁴³⁸ ומתקיימי בה – במו"ס. ועוד ירמו לחוט דא"ס המתפשט בכל העולמות (ב"ע רל ע"ב).

ויהי האדם לנפש חיה, לאתרא ולעיילא בתקונין כגוונא דא – דיוקנא דגוף האדם מכוון בתיקונים האלה דלעילא, בכדי שיהא בית מושב לנשמתו (ב"ע רל ע"ב). ולאשלפא לההיא¹⁴³⁹ (נ"א מההיא) נשמתא, מדרגא לדרגא עד סופא דכל דרגין – כאשר מיתקן על ידי התיקונים האלה אזי מקבל את כל חלקי נר"ן בכל הבחינות, שכן נשמת האדם כוללת את כל העולמות (ב"ע רל ע"ב). בגין דיהוי ההיא נשמתא משתכחא בכלא – הנשמה עצמה אינה שרויה בתוך גוף האדם, אלא היא סוד הפנימיות של כל העולמות, והיא עצמה נותרה במקומה בכל הבחי' שבה שבכל עולם ועולם, ורק ניצוצות ממנה המה המתלבשים באדם להנהיגו ולהשלימו, ועל הבחי' הנ"ל של שורשה שבכל העולמות אמר "משתכחא בכלא". והנה ע"י הבחירה והעבודה מתקן האדם את שורש נשמתו שבעולם האצילות, מכיוון שכל הפרטים שיש בכל העולמות המה תולדות מהאצילות, שכן הם מונהגים על ידו וקשורים לשרשם. נמצא, שע"י מעשיו הטובים מוסיף האדם כח לאצילות וממילא לנשמתו, ועל ידי כך ניתוסף כח בכל קומת נשמתו ומשם מתפשטת תוספת טובה לכל העולמות דרך הנשמה אשר נמצאת בפנימיותם (ב"ע רל ע"ב). ומתפשטא בכלא, ולמהוי כללא ביחודא חד¹⁴⁴⁰ – בו תלוי כל העולם, שכן הוא מוריד את השגחת אחדותו ית' (ב"ע רל ע"ב). וומאן דפסיק האי יחודא מן עלמא, כמאן דפסיק נשמתא דא, ומחזי דאית נשמתא אחרא בר מהאי, ובגין כך ישתצי הוא ודוכרניה מן עלמא לדרי דרין – דהיינו כרת, שכן בדרגות אלו אין קלקול אלא סילוק בלבד¹⁴⁴¹. והנה על ידי הכרת יורדת הנפש לסט"א והופכת להיות בבחינת נשמתא אחרא' (ב"ע רל ע"ב).

עתה מתחיל לבאר את סדר בנין פרצוף נוק' דז"א. ועל אף שלא גמר לבאר את כל בנין ז"א עצמו בידיו ורגליו, מ"מ כיון שכבר סיים לבאר את תיקוני דיקנא דז"א, מתחיל לבאר את נוק' דז"א שכן תחילתה הוא בסיום הדיקנא (ב"ע רלא ע"א). בהאי אדם שארי ותקין כללא דדכר ונוקבא – דהיינו חסדים וגבורות (בהגר"א על ספד"צ כו ע"ב ד"ה וז"ש מים). כאן צריכים לתקן את דר"נ שיהיו פב"פ, שכן בתיקון זה נתחזקו אחוריים דזו"ן באופן שלא יהיו לחיצונים אפשרות אחיזה, (ובקומת ז"א יש מקום אחיזה לחיצונים משא"כ למעלה מז"א). והנה דווקא זו"ן שלפני הנסירה לא היו פב"פ אלא אב"א, שכן אז היו האחוריים שלהם חלשים ולא היה בהם כח לדחוק את החיצונים, ורק בפנים שלהם היה כח (ב"ע רלא ע"א). כד אתתקן דיוקנא בתקוני – פרצוף נוק' נתקן על ידי הגבורות בשמיני עצרת¹⁴⁴² (בהגר"א על ספד"צ כ ע"א ד"ה כתיב עד). כאשר נשלמו תיקוני דיקנא דז"א שסיומם בחזה, דהיינו בתפארת דז"א, ובאחוריו מתחיל פרצוף הנוק' (ב"ע רלא ע"א). ושאר לאחוריו מחדוי – כאן הוא מקומו של הנוק', מהחזה ולמטה (בהגר"א על ספד"צ כו ע"א ד"ה וע"כ), והוא ענין הגומא שבין צלעות הלב, הנקרא בשם טבורא דליבא. כי מציאותה של הנוק' הוא לעולם במקום נקב וגומא, ושם הוא שורש הנה"י שבחג"ת [ומצד זה שהנה"י בכללותם הם נחשבים לבחי' אחת של נוק' אפשר לכנותם נוק' דחג"ת] (לש"ו דע"ה ח"ב קנח ע"א), ובדווקא

¹⁴³⁸ גי' ב"ע רל ע"ב "ומתקיימין ביה".

¹⁴³⁹ נפש החיים שער א פרק ה לא גורס את המוסגר.

¹⁴⁴⁰ גי' ב"ע רל ע"ב "ולמהוי הוא בלחודוי".

¹⁴⁴¹ עי' יהל אור ח"א כ"ט ע"א וז"ל, הכרת תכרת הנפש זה סילוק נר"ד ממילא נכרת הנפש וכו' אבל הנשמה אינה בכלל עונשין שמסתלקת מיד כשפוגם, והרוח הוא בכלל העונשים, עכ"ל. וכן הוא ביהל אור ח"ג ג' ע"ד.

¹⁴⁴² עי' לקמן קמא ע"ב ד"ה תאנא מש"כ בשם בהגר"א על ספד"צ ט"ז ע"ב שזהו עוד מלפני הנסירה.

מחיר האדמה

מלפנים ולא מאחור ח"ו (לש"ו ביאורים ח"ב י ע"ב). מבין תרין דרועין באתר דתליין שערי דדיקנא דאתקרון תפארת – פרצוף נוק' מתחיל מאחרי גמר הדיקנא דז"א, שכן הוא פרצוף חדש (בהגר"א על ספד"צ כד ע"ד ד"ה ותוצא). דיקנא דז"א הוא במקומו של ת"ת, לאפוקי מא"א, שכן אין גילוי הת"ת שם (בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה ואמר ביקרא). התיקון האחרון דדיקנא דז"א נקרא ת"ת, ושם מתפשטין דו"נ כא' בת"ת דגופא (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ג ד"ה וע"כ פי'). עד לנסירה אין לנוק' תיקוני גלגלתא כל עוד היא באחורי ז"א (בהגר"א על תיקו"ז נ"א ע"א ד"ה ועוד שמעו). 'מבין תרין דרועין' דהיינו בשליש עליון דת"ת, כאן מולבש יסוד דאבא, וכן כאן הוא מקום גילוי ת"ת דז"א הרי הוא סיום פרצופו, וכאן הוא בחינת יסוד עילאה דז"א¹⁴⁴³ המזדווג עם לאה (ב"ע רלא ע"א)¹⁴⁴⁴. כתר דנוק' נעשה מתיקון ט' דז"א, הרי הוא מהתיקון הי"ג דא"א, והיינו בחינת כתר מלכות (לש"ו כללים ח"ב לב ע"ד). ואתפשט האי תפארת ותקין תרין חדין – פי' יסוד אימא המסתיים בת"ת תיקן את ב' הדדים (ב"ע רלא ע"ב). ואשתלף לאחורוי ועבד גולגלתא דנוקבא, כלא סתימא מכל סטרוי – דהיינו בתחילה היתה סתומה ללא כל תיקון¹⁴⁴⁵ (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ד ד"ה וזהו). דהיינו שהיא נוצרה מלכתחילה חסרה ו' תיקונים (בהגר"א על ספד"צ כ ע"א ד"ה כתיב), שכן בתחילה היתה הגלגלתא דנוק' (בעודה מאחורי ז"א) סתומא מכל סטרוי רק בשערות, ועדיין לא היו בה תיקוני גלגלתא, שכן עדיין לא היו בה נקבים¹⁴⁴⁶ (בהגר"א על ספד"צ כו ע"ג ד"ה ויאמר) והתיקונים הללו לא נגלו בה שלה עד הנסירה (ב"ע רלא ע"ב). בשערא בפרצופא דרישא, ובכללא חדא אתעבידו בהאי תפארת אדם¹⁴⁴⁷ דכר ונוקבא – הת"ת היא גילוי של חו"ג ביחד (בהגר"א על ספד"צ כו ע"ב ד"ה וז"ש מים טבאן, כה ע"ג ד"ה וע"כ), הה"ד כתפארת אדם לשבת בית (ישעיה מד)¹⁴⁴⁸.

מפרש כאן בקיצור את כל הקו האמצעי דנוק', ואילו דרועין וידין יתבארו אח"כ, בביאור דרועין וידין דז"א (ב"ע רלא ע"ב). כד אתברי פרצופא דרישא דנוקבא, תלייא חד קוצא דשערי מאחורוי דזעיר אפי' – זה נקרא קוצא דשערי שאז השערות והקוצים¹⁴⁴⁹ נכללים כא', שכן נ' שערי הבינה אתקשרו בל"ב שבילין (מים אדירים יח). ותלי עד רישא דנוקבא – שערות אלו מכסות על לאה כדי שלא ינקו ממנה החיצונים, שכן היא דינא קשיא, אמנם את שערותיה של רחל עלה ברצונו ית' לעשותם אדומים, כדי שלא תהיה שם יניקה לקלי' כלל, אלא רק שורש דינים בלבד ובסוד מאמרם ז"ל האי שחור אדום הוא אלא שלקה (נדה י"ט ע"א) (ב"ע רלב ע"א). ואתערו שערי ברישהא כלהו סומקי דכללן בגו גווני, הה"ד ודלת ראשך כארגמן (שיר ד) מהו ארגמן גווני דכללן בגו גווני¹⁴⁵⁰ – הרי הם ה' הגוונים ששרשם בבוצד"ק ובסוד ארגמן, והיינו סוד "דלת ראשך", דהיינו דל"ת הגוונים¹⁴⁵¹, והנה בנוק' כל הגוונים כלולים בצבע ארגמן (דהיינו אדום)¹⁴⁵² (ב"ע רלב ע"א).

¹⁴⁴³ דהיינו ישראל.

¹⁴⁴⁴ עי' בהגר"א על תיקו"ז לט ע"ג ד"ה ובי' אתה.

¹⁴⁴⁵ עי' בהגר"א על תיקו"ז ריש קז ע"ב, שמשמע שאין תיקוני גלגלתא דנוק' עד ביאת משיח, וצ"ע.

¹⁴⁴⁶ עי' בהגר"א על תיקו"ז נא ע"א.

¹⁴⁴⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה ביקרא שז"א מכונה אדם.

¹⁴⁴⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה ואמר אצל.

¹⁴⁴⁹ עי' שעה"כ ציצית פרק ב שיש ג' בחינות בשערות, הרי הם קוצים, נימין ושערות.

¹⁴⁵⁰ עי' בהגר"א על תז"ח יח ע"ב ד"ה נציצו.

¹⁴⁵¹ עי' לעיל הערה 903.

¹⁴⁵² משא"כ בז"א שכל ד' הגוונים כלולים בתכלת.

מחיר האדרא

תאנא אתפשט האי תפארת¹⁴⁵³ מטבורא דלבא ונקיב ואתעבר בניסא אחרא – הנוק' נבנית על ידי הארת או"א דרך ז"א¹⁴⁵⁴ (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ב ד"ה וז"ש ונהיר). נוקבא אתפשט במקום סיום הדיקנא (בהגר"א על ספד"צ כה ע"ג ד"ה וע"כ פי'¹⁴⁵⁵, והדיקנא מכונה ת"ת מכיוון שהוא מגיע עד מקום הת"ת בגופו של ז"א, ושם גופא הוא במקום כתר דנוק' (בהגר"א על תיקו"ז קנא ע"ב ד"ה כל מרגניתא). מקום עמידת גופה דנוק' הוא מטיבור ז"א ולמטה כנגד מלכות דע"ק (בהגר"א על ספד"צ כו ע"א ד"ה וע"כ נסתיים). מקומה זה של הנוק' מטבורא דז"א ולמטה הוא לעולם, ואפילו בעת התיקון. שכן זו היא צורת כל השתלשלות העולמות והפרצופים, דוגמת או"א שאמא עומדת מטבורו של אבא ולמטה, וכן עולם האצילות לגבי א"ק, וכן הוא בכל פרצוף ופרצוף (בהגר"א על ספד"צ טז ע"א ד"ה וכן הוא). תחילת בנין הנוק' (דחג"ת - עי' לש"ו כללים ח"א ס"ח ע"ב) הוא מאחורי הת"ת בטיבורא (בהגר"א על תיקו"ז קמב ע"ג ד"ה וכל הזוקף). כל זה עובר דרך הקו האמצעי גם בבחינת אב"א וגם בבחינת פב"פ (לש"ו ביאורים ח"ב י ע"ב). והנה עמידתם אב"א הוא גם לפני הנסירה כאשר עומדים ז"נ ביציאתם לחוץ, וכן כאשר ז"נ בבטן אמא. אמנם היות ז"נ בבחינת אב"א כשהם בבטן אמא אינו מחמת פחד החיצונים (כמו עמידתם לפני הנסירה), אלא מחמת זה שעיקר מציאותה של הנוק' אינו אלא מאחורי ז"א, שם היא שורש לעולמות ב"ע הרי הם העולמות הנפרדים. ולכן בע"כ שתצא בהסתר פנים כדי שאכן יהיו עולמות אלו נפרדים (לש"ו ביאורים ח"ב יא ע"א), בקומת ז"א יש ג' פעמים מתקלא הרי הם חב"ד חג"ת נה"י, ולכל ג' מהם יש בחינת נוק' בפ"ע, והיינו הפה כנגד חב"ד, הטבור כנגד חג"ת ועטרת היסוד כנגד נה"י. והוא הנקרא בת"ז ה ע"א בחי' רביעא לכל תלת, וכאן עניינו הוא בחי' הנוק' שבסוף חג"ת (לש"ו כללים ח"א סח ע"ב). ותקין מפרצופא דנוקבא עד טבורא – סיום הת"ת הוא בטיבורא, ומשם ולמטה מעוי בדעת אתתקן (בהגר"א על תיקו"ז נ ע"ד ד"ה ועוד שמעו). ת"ת דז"א נכלל בשם יהו"ה ב"ה, כאשר האותיות יה"ו הם בו עד הטבור, ושם נמצאים ג' בחינות חב"ד בהתלבשות נה"י דבינה עליהם. וכן הוא בג' מוחין דיליה, ומשם ואילך התחלת הנוק' (בהגר"א על תיקו"ז צט ע"א ד"ה א"ד). ומטבורא שארי ובטבורא שלים – פי' מטבורא של ז"א שארי, ובטבורא של נוק' שלים. ומש"כ "בטבורא" אין כוונתו לשליש התחתון הידוע כמקום הטבורא, אלא לתחילת השליש השני הרי הוא בחזה דהיינו טיבורא דליבא, הרי הוא מקום ת"ת דדיקנא וכן ת"ת דגופא דז"א (ב"ע רלב ע"א)¹⁴⁵⁶. תו אתפשט האי תפארת ואתתקן מעוי דדכורא – כלומר אשתלימו פרצופי ז"א ונוקביה כאחת, וכן כל תקוני גופיהם נעשין כאחת (בהגר"א על ספד"צ כו ע"ד ד"ה ואמר כד). ופירוש מש"כ הגר"א "גופיהם" מטיבורו ולמטה, הרי הוא מקום גילוי הדעת שהיה ריק קודם לכן, והתפשטות הת"ת היא בחצי התחתון שלו (ב"ע רלב ע"א). ועייל ואתתקן בהאי אתר כל רחמין וכל סטרא דרחמי – בדעת נכללים כל הו"ק (ב"ע רלב ע"א).

ותאנא בהני מייעין אתאחדן שית מאה אלף מארי דרחמי, ואתקרון בעלי מייעין, דכתיב (ירמיה לא) על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם יי' – מידת היסוד הוא בסוד שש מאות (יהל אור ח"ב יח ע"א) ובסוד ו"ק. (ע"ח שער הצלם) והנה יסוד אבא מאיר ללא לבוש מהחזה דז"א ולמטה, ובסוד ו', וכאשר כל אחד מהם לחוד הוא בשלימות דהיינו בכל י' ספירותיהם, וכל י' אף המה בכלילות הוא

¹⁴⁵³ כוונתו כאן באומרו ת"ת לדעת המתפשט. ועי' בהגר"א על ספד"צ יד ע"ד ד"ה וכל"ה, וכן טז ע"ב ד"ה וז"ש ונהיר.

¹⁴⁵⁴ ע"ש שזה היה קודם הנסירה, ועי' גר"א שם ד"ה אתיחד יו"ד שכל התיקונים האלה לנוק' הם עוד מלפני הנסירה.

¹⁴⁵⁵ עי' בהגר"א על ת"ז מה ע"ד, שמוכיח מאד"ר שהנוק' נבנית מאחוריים דז"א.

¹⁴⁵⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ טז ע"א ד"ה וכן הוא בכל הפרצופים.

מחיר האדרא

עולה ו' מאות. והרי דעת ממלא אלף אדרין, והיינו הו' מאות אלף אדרין. וזהו שורש ששים רבוא הנשמות של כלל ישראל, וסוד מציאותו של משה אשר שרשו בבחי' הדעת, וכולל את כל נשמות כלל ישראל (ב"ע רלב ע"ב). תאנא האי תפארת כליל ברחמי וכליל בדינא – הקו האמצעי הוא המכריע, והוא צריך להיות כלול מרחמי ודינא כאחד. והנה ביסוד ב' בחי' אלה מופיעים כשני בחינות נפרדים, דהיינו ביסוד (בסוד רחמי) ועטרת היסוד (בסוד דינא). ובת"ת ב' בחי' אלו הם שני המלכים וכו' כמ"ש לקמן (בהגר"א על ספד"צ ב ע"א ד"ה הספירות הן). והנה קודם לכן היתה הת"ת עצמה כלולה ברחמי ובדינא, ולכן מעיקרא היא אשר היתה נקראת שמא שלים, משא"כ נוק'. ולכן מכח מציאותם של ז"ל עד הנסירה הוא שנוטל הבכור נוטל פי שנים, כלומר גם את הרחמים וגם את הדינים (ה"ה העטרין דא"א – בהגר"א על ס"י ו ע"ד), ואז מעביר הוא את הדינים לנוק' ואז כל הרחמים הם בז"א וכל הדינים הם בנוק' (בהגר"א על ספד"צ כו ע"ד ד"ה ואמר ה"ה)¹⁴⁵⁷. דינים אלה הם תיקוני דנוק' דהיינו העטרין דנוק' (בהגר"א על ספד"צ טז ע"א ד"ה ויאמר אלקים), ולכן ז"א הוא בסוד החסדים ונוק' בסוד הגבורות (בהגר"א על ספד"צ כו ע"ב ד"ה וז"ש מים). האי ת"ת פ' ת"ת דדיקנא דז"א¹⁴⁵⁸, ונוק' יציאתה מן החזה דז"א ולמטה, משום ששם הוא מקום גילוי הדעת, ובדעת כלילן חו"ג, ולכן שם עומדים ב' הפרצופים, ז"א מן החסדים, ונוק' מהגבורות (ב"ע רלב ע"ב). ואתפשט רחמי בדכורא ואתעבר ונקיב לסטרא אחרא – נתינת הגבורות בנוק' הוא ע"י היסוד, שכן ע"י תפארת הוא רק הארה לבניינה (הנזכר כאן¹⁴⁵⁹), וזהו סוד הזיווג¹⁴⁶⁰, ועל ידי זה אשתיל כל גופה ואורותיה בדעת (בהגר"א על ספד"צ טז ע"א ד"ה וז"ש שליט). והנה החסדים הבונים את ז"א¹⁴⁶¹ הם בירידה והתפשטות והיינו "ואתפשט", ואילו הגבורות בונות את נוק' והמה תמיד בעליה למאצילה, והיינו מש"כ האידיא "אתעבר ונקיב", כלומר שהגבורות עוברות דרך ז"א ע"י נקב לבוא ל"לסטרא אחרא" כלומר לאחוריו של ז"א ה"ה מקום הנוק' (ב"ע רלב ע"ב). ותקיין מעווי דנוקבא בסטרא דדינא ואתתקנו מעהא – תיקון פרצוף הנוק' הוא על ידי הגבורות בשמיני עצרת (בהגר"א על ספד"צ כ ע"א ד"ה כתיב עד).

תאנא אתתקן דכורא בסטריה במאתן ותמניא וארבעין תקונין דכלילין ביה, מנהון לגו, ומנהון לבר, מנהון רחמי, ומנהון דינא – אלו רמ"ח האיברים הם מסוד הצלם של המוחין המעורבים מחו"ג. והנה קודם הנסירה היו החסדים לגו, למימרא שאין ניכרים כלל, ואילו הגבורות המה לבר, באחוריים וניכרים (ב"ע רלב ע"א). כללהו (קמב.) דדינא אתאחדו בדינא דאחורוי דנוקבא – כל הרחמים שרשם הוא בז"א וכל הדינים שרשם הוא בנוק' (בהגר"א על ספד"צ כו ע"ד ד"ה ואמר ה"). דהיינו מכיוון שהדינים המה באחוריים, לכן מתדבקים בבחינת אב"א בכותל א', והיינו מש"כ כאן 'אתאחדו' (ב"ע רלב ע"א). אתפשטת תמן ואתאחדו ואתפשטו בסטרהא – 'בסטרהא' עניינו נתינת הגבורות לנוק' בעודם בבחינת אב"א (ב"ע רלב ע"א).

ותאנא חמשה ערייתא (נ"א תקונין) אתגליין בה בסטרא דדינין חמשה ודינין ה' (נ"א בסטרא דדינא ודינהא) אתפשטן במאתן וארבעין ותמניא

¹⁴⁵⁷ ע"י בהגר"א על ת"ז לח ע"ג ד"ה ואיהי קרח.

¹⁴⁵⁸ ע"י בהגר"א בספד"צ כד ע"ד ד"ה ותוצא שהתיקון האחרון דדיקנא מכונה ת"ת דדיקנא והוא עומד כנגד ת"ת דז"א.

¹⁴⁵⁹ בבחינת אב"א, וכאן הוא מקום הנסירה. וע"י בפת"ש נוק' דז"א כא ומה שהבאנו שם.

¹⁴⁶⁰ פב"פ.

¹⁴⁶¹ אפילו בהיות ז"ל בבחינת אב"א עכ"ז ז"א הוא בחי' של רחמים (ב"ע רלב ע"ב).

מחיר האדרא

ארחין – באותה מידה שה"ח של ז"א מגדלים את רמ"ח האיברים דליה¹⁴⁶², כך עושות ה"ג דנוק'. אמנם עיקר גילוי הגבורות הוא בה' המקומות הנזכרים ה"ה ה'ה' "ערייתא" וכמש"ו (ב"ע רלג ע"א). והכי תאנא קול באשה ערוה, שער באשה ערוה, שוק באשה ערוה, יד באשה ערוה, רגל באשה ערוה – ה' העריות הנזכרים כאן הינם ה"ג הבונים את פרצוף הנוק', והם מתגלים בה' מקומות באשה, והמה המקומות שהיזה"ר מתאחד בהם ולכן לעולם צריכים הם להיות מכוסים, וכדלהלן: "קול" – באותה המידה שדעת גנוז בפומא דמלכא כמו כן ה'קול' צריך ליגנוז בפומא דנוק' הרי הוא מקום גילוי הדעת שלה. 'שער' – שערות דנוק' צריכים להיות לגאו, והטעם הוא כמ"ש האריז"ל (שענה"כ א ע"ג) שאילו היו הקליפות נאחזות בשערות הנוק' היה העולם חרב, שכן היתה אחיזתם מרובה מאוד. 'שוק' – עיקר בחינת עה"ד טו"ר הוא מתחת חזה דנוק' ולמטה, אשר שם מתחילה בחינת מאמה"כ "רגליה יורדות מות" (משלי ה ה). 'יד' – ידוע כי ביד הוא מקום גילוי ה"ג בה' אצבעין, וכן הוא ברגל (ב"ע רלג ע"א). דאע"ג דתריין אלין לא שנייה חברנא ותריין אלין יתיר מערוה אינון – דהיינו שיד ורגל הם נוספים על ג' העיקריים שהם כנגד חג"ת¹⁴⁶³ (ב"ע רלג ע"ב).

ותאנא בצניעותא דספרא (כו ע"ב) אתפשט דכורא ואתתקן בתיקוניו אתתקן תקונא דכסותא דכיא – כאן הוא מקום תיקון המלכים, ה"ה מלך הדר, דהיינו הגילוי שבפומא דאמה (בהגר"א על ספד"צ כז ע"א ד"ה וז"ש מלכין). כל ברית היא חיבור של זו"נ. "כסותא דכיא" הוא בחי' הנוק', בעוד בחי' החסדים מכונה "אמה דכיא" (בהגר"א על ס"י ז ע"א)¹⁴⁶⁴, עולם התהו הוא בסוד נוק', ואילו עולם התיקון הוא בדכורא (בהגר"א על תז"ח כג ע"ג ד"ה תהו). כאן איירי בתיקון יסוד דז"א הכולל את כל פרצופו, ולכן כל הפרצוף קרוי על שמה, וז"ס מש"כ כאן 'אתפשט דכורא' דהיינו בסוד אבר ח"י¹⁴⁶⁵ המתפשט למטה לשם גילוי פומא דאמה לשם זיווג עם נוק' (ב"ע רלג ע"ב). והאי הויא אמה דכיא – ע"ש הארת יסוד דאבא, שכן אבא הוא מסט' דאורא "דכיא"¹⁴⁶⁶, ולכן גם היסוד נק' על שמו "אמה דכיא" (ב"ע רלד ע"ב). ארכיה דההוא אמה מאתן וארבעין ותמניא עלמין¹⁴⁶⁷ – החסדים בונים את ז"א וכוללים את כל רמ"ח האיברים שלו, וכל רמ"ח איברים נכללים ביסוד שכן הוא כללות כל הפרצוף (ב"ע רלד ע"ב). כאן הוא מקום התגלות המשיח הרוכב על חמ"ר, ה"ה כנגד רמ"ח דאברה"ם שכן כאן הוא שורש לחד עילאה (פת"ש א"א יט). וענין היותו כולל את כל האיברים, ר"ל שכל הכחות וכל המדות הנכללים בו מגלים את כוחם ביסוד הזה ליתנם בנקבה שלו. והנה האמה מכונה "אב"ר" (זהר בראשית דף ג ע"ב), שכן זה הוא העושה את ה"בא"ר" דנוקבא וחופר אותה, וע"י שנעשה האבר בסוד ח"י תקבל ב"רח"ם" דילה את כל המאורות (פת"ש גדלות דז"א מז), והרמ"ח עלמין הם בסוד אברהם אב"ר מ"ה¹⁴⁶⁸ (לש"ו כללים ח"ב נא ע"א). וכלהו

¹⁴⁶² ובסוד אברה"ם (ובגי' רמ"ח).

¹⁴⁶³ צ"ע כיצד קול שער ושוק הם כנגד חג"ת.

¹⁴⁶⁴ ע"י בהגר"א על תז"ח כג ע"ב ד"ה תלגא גו.

¹⁴⁶⁵ ע"י בהגר"א על תז"מ מב ע"ב ד"ה דנונא, שכן מכונה היסוד בעת הזיווג. וע"י בביאור הגר"א על תיקו"ז נ"א ע"ב וז"ל, שאדם רגע ללא תורה דעת שלו היא אבר מת ונקרא מת, וכל האברים תמיד בתוקפם לבד הברית שאינו חי כי אם על ידי התעוררות הדעת לזיווג, וכן הוא באדם עד לעתיד לבא בזמן התחיה שהוא זמן התגלות העטרה וכו' דוד מלך ישראל חי וקיים, עכ"ל. למימרא שאין קישוי בלא הארת הדעת.

¹⁴⁶⁶ ע"י בהגר"א על ספד"צ ד ע"ג ד"ה מתקלא.

¹⁴⁶⁷ גליונות הלש"ו: בראשית ד' ע"א וז"ע ע"א.

¹⁴⁶⁸ ע"י הק' הזהר ד ע"א: "כי נטל קוב"ה מ"ה ושדי באבר ואתעביד אברה"ם". וע"י ע"ח נסירה ח' שאברהם הוא הגילוי של החסד, וכאן הוא תחילת הגילוי בפועל וזהו חסד, דהיינו תחילת התיקון.

מחיר האדרא

תליין בפומא דאמה דאתקרי יו"ד – תכלית המשכת הטיפה אל היסוד, ששם מתקבצים כל רמ"ח עלמין, ואח"כ מתגלים בעט' היסוד (ה"ה פומא דאמה) כדי ליתנם לנוק' (ב"ע רלד ע"ב). פומא דאמה אתקרי יו"ד מתגלה באופן כזה, י' הוא בסוד מידת החכמה, וגילוי הו"ד הוא כנגד גילוי העטרין דחו"ג הנמשכים למעלה למעלה ואתמליא החכמה מיניה (לש"ו דע"ה ח"ב ד ע"ב). כאן הוא המקור לדברי הגר"א¹⁴⁶⁹ שיסוד ועטרה נעשו א' לאחר התיקון (לש"ו כללים ח"ב נא ע"א). והנה יש להקשות, אם כל י' המלכיות כבר ניתנו לנוק', מהיכן נעשה עטרת היסוד דז"א. ויש לתרץ, שיש לעטרת היסוד י' בחי' אחרות: ¹⁴⁷⁰ט' מהט' מלכיות הפרטיים דהט"ר דכתר דב"ן שניתנו בכתר דז"א לאחר התיקון, וא' הוא מהט"ר דכתר דב"ן הניתן בכתר דנוק' לאחר התיקון (לש"ו כללים ח"ב נז ע"ג). וכיון דאתגלייא יו"ד פומיה דאמה, אתגלי חסד עלאה – הכל נתקן ע"י חסד דאתגליא בפום אמה, הרי הוא עטרת היסוד, וע"י החסד נתקנו הכל (בהגר"א על ספד"צ י ע"ב ד"ה ושם עירו) הרי הוא הקשת בגוונין נהירין¹⁴⁷¹ (בהגר"א על תיקו"ז עד ע"ג ד"ה ורזא דמלה). פומא דאמה הוא בחי' מלכות, לכן הערלה חופפת עליו וניתן לאדם לתקנו. שכן מלכין דאתבטלו הכא אתקיימו שכן נתקנו, שכן במילה אתגליא שם החסד, וזהו תכלית כל האדם לתקנא לדרגא זו. והנה בעוד הערלה שם האדם הוא בבחינת עולם התוהו, וכשנימול אתגליא חסד יו"ד כו' ונקרא איש (בהגר"א על תיקו"ז עו ע"ג ד"ה ברית אש). כל הה"ס מחסד ועד הוד נגנוז ביסוד, והיינו החסד הגנוז באמה, ולא אתגליא אלא בפום אמה וכו'. ולא אקרי חסד עד דאתגלי יו"ד דפום אמה כו' (בהגר"א על ספד"צ יב ע"א ד"ה וז"ש וזעיר). והאי אמה חסד הוא דאתקרי – דהיינו שמידת היסוד דווקא, דהיינו האמה, היא מכונה חסד (ולא העטרה) שכן שם גנוז החסד, ואילו העטרה שלו מכונה חסד רק בגילוי היר"ד. או אפשר לומר, שזה קאי גם על היסוד עצמו הנקרא אבר מת כל זמן שאין זיווג¹⁴⁷² (ב"ע רלה ע"א). ותלי בהאי פום אמה, ולא אקרי חסד עד דאתגלייא יו"ד דפום אמה – הארת החיבורתא, הרי היא בינה דגלגלתא, יוצאת מכל הקומה, לוקחת את כל ה"ס מחסד עד הוד וגניז ביסוד, והוא החסד הגנוז בפום אמה, ולא אתגליא אלא בפום אמה (בהגר"א על ספד"צ יב ע"א ד"ה וז"ש נטיל).

ות"ח דלא אתקרי אברהם שלים בההוא חסד עד דאתגלייא יו"ד דאמה – החסד האמור כאן הוא הנזכר בחגיגה (יב ע"א) "אור שרואה מסוף העולם" וכו' (בהגר"א על ספד"צ יב ע"ב ד"ה חד לאלף). וכיון דאתגלי אקרי שלים הה"ד התהלך לפני והיה תמים (בראשית יז), תמים ממש – כמ"ש במדרש "קודם שנימול אברהם היה הולך אחורי השכינה, ואחר שנימול הלך לפניו". והוא סוד עמוק, שכל זמן שלא נתקן היסוד לא היה ראוי לזיווג, והיו זו"נ אב"א, ואז אברהם, ה"ה סט' דדכורא, היה מסתכל "אחורי השכינה" כלומר היה אב"א עם השכינה שהיא הנוק' (ב"ע רלה ע"ב). וכתוב ואהיה תמים לו ואשתמרה מעוני (שמואל ב כב), מאי קא מיירי רישא וסיפא, אלא כל דגלי האי יו"ד ואסתמר דלא עייליה ליו"ד ברשותא אחרא ליהוי שלים לעלמא דאתי, ולהוי צריר בערורא דחיי, מאי ברשותא אחרא דכתיב ובעל בת אל נכר (מלאכי ב), ובגין כך כתיב ואהיה תמים לו (שמואל ב' כב כד), דכיון דהוא תמים בגלוייא דיו"ד ואשתמרה מעוני.

¹⁴⁶⁹ בספד"צ י ע"א ד"ה מלך השמיני.

¹⁴⁷⁰ עי' בהגר"א על תיקו"ז קה ע"א.

¹⁴⁷¹ עי' תיקו"ז פז ע"א.

¹⁴⁷² עי' בביאור הגר"א על תיקו"ז נ"א ע"ב לעיל הערה 1465.

מחיר האדירה

אחר שביאר את תיקון יסוד הדכורא, מפרש אף את תיקון יסוד דנוק' (ב"ע רלו ע"א). וכיון דאתפשט אמה דא – באותה מידה שהחסדים הוציאו את האמה שלו החוצה והאריכוהו, כמו כן כחות הגבורות עשו את השקיעה שביסוד שבה, שכן הגבורות הם בסוד הצמצום והשקיעה (בהגר"א על ספד"צ כז ע"א ד"ה בעטפוי שקיעין). תיקון יסוד דנוק' נעשה על ידי ביאה ראשונה, ודווקא על ידי התפשטות האמה כאשר הוא בגדר אבר חי¹⁴⁷³ (ב"ע רלו ע"ב). אתפשט סטר גבורה מאינון גבוראן בשמאלא דנוקבא – אפילו לאחר התיקון מקבלת הנוק' עטרא דגבורה לבד, ותיקונה הוא לאכללא בז"א (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ד ד"ה והארץ). הגבורות באו לנוק' מפי היסוד ובסוד הזיווג שנתן לה ה"ג עצמיים (דהיינו בזיווג הראשון). וזהו מאינון גבוראן שתחילה לא ניתנו לה כי אם הארתם בלבד¹⁴⁷⁴. והנה יסוד דידה מכונה "שמאלא" כמו שיסוד דדכורא מכונה ימינא שכיוון שבו מתגלים ה"ח (ב"ע רלו ע"ב). ואשתקע בנוקבא באתר חד – יסוד נקרא "מקום אחד"¹⁴⁷⁵, וכאן יש השפעה של מים ולא של אור¹⁴⁷⁶ דרך פי היסוד ולא דרך דופן¹⁴⁷⁷. עוד אפשר לומר שכאן מתחברים הדו"נ לאחד על ידי זיווג, ולכן יחדיו הם מכונים "מקום אחד" (ב"ע רלו ע"ב). וארשים בערייתא כסותאן דכל גופה דנוקבא¹⁴⁷⁸ – המקור של האשה הוא כסות ליסוד דז"א והוא כולל את כל קומת ז"א (בהגר"א על ספד"צ כז ע"א ד"ה ואמר בעטפוי), וכל קומת נוק' נקראת כסות שהרי כל בנין הפרצוף מתגלה ביסוד (ב"ע רלו ע"ב). ובההוא אתר אקרי ערוה דכלה – כל שקיעה הוא דין. ולכן כל הדינין שרשן בערוה, דכלא שקיעה, ואילו כל רחמי באמה דדכורא, והוא סוד הזיווג לאתבסמא (בהגר"א על תיקו"ז קמט ע"א ד"ה עמוק). לאצנעא אתר לההוא אמה דאקרי חסד – כל זיווג הוא בצניעות כמ"ש בע"ח (שער הקלי' פרק ב') דאז כרוזא נפיק כו', וסט"א מסתלק. וכעין מש"כ חז"ל "במקום שלביא ולביאה מזדווגים זה בזה מי שם כסותו כו'" (סנהדרין ק"ו ע"א) ותכלית צניעות היסוד הוא שלא יתגלה החסד למי שאינו ראוי, דהיינו לאותם ששרשם בסט"א (ב"ע רלו ע"א). בגין לאתבסמא גבורא דא דכליל חמש גבוראן, והאי חסד כליל בחמש חסדין, חסד ימינא גבורה שמאלא – יסוד מבסם את נוקבא (בהגר"א על ספד"צ לו ע"ב ד"ה אילנא דמבסם, כז ע"ב ד"ה אי עד). בזיווג הדכר נותן חסדים והנוק' גבורות בבחינת מ"ד ומ"ן ומתבסמים יחד (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ד ד"ה ואחיד לתתא). יש ה"ג וה"ח בכל בחי' שיש בה דכר ונוק', אפילו אורא ובוצינא (בהגר"א על תז"ח יח ע"ב ד"ה ונפיק).¹⁴⁷⁹ פי' "ימינא" יסוד ז"א, הרי הוא חסד, ו"שמאלא" יסוד נוק' דהיינו גבורה

¹⁴⁷³ עי' בהגר"א בת"ז מ"ב ע"ב לעיל הערה 1465.

¹⁴⁷⁴ כאשר היו אב"א. ועי' בהגר"א על ספד"צ טז ע"א ד"ה וז"ש שליט.

¹⁴⁷⁵ הב"ע מביא ראיה לדבר זה מזהר בראשית יב ע"א: פקודא תליתאה, למנדע דאית אלהא רברבא ושליטא בעלמא ולייחדא ליה בכל יומא יחודא כדקא יאות, באינון שית סטרין עלאין ולמעבד לון יחודא חדא בשית תיבין דשמע ישראל, ולכוונא רעותא לעילא בהדייהו ועל דא אחד אצטריך לארכא ליה בשית (נ"א, כשית) תיבין ודא הוא דכתיב יקוון המים מתחת השמים אל מקום אחד, יתכנסון דרגין דתחות שמיא לאתאחדא ביה (יראה) למהוי בשלימו לשית סטרין כדקא יאות, ועם כל דא בההוא יחודא.

¹⁴⁷⁶ עי' בהגר"א על ת"ז פט ע"ג וז"ל, הנה לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון זו"נ נבראו אבל סרס את הזכר והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא, והענין כי לויתן הוא צדיק כמש"ל נ"ב ב' לויתן לעילא דא צדיק כו' והוא זו"נ אמה ועטרה כנ"ל והנה אור ומים הן ב' עיטרין דחו"ג והיו ראויין להיות שם ולהזדווג וליתן שניהם לנוק' אבל באמת אינו יוצא אלא מים והאור ההולך בזיווג בכל האברים הוא התענוג בזיווג והולך עד יסוד ושם נגנז ובעטרה אינו בא אלא מים, עכ"ל.

¹⁴⁷⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ יב ע"ב ד"ה והן זו"נ.

¹⁴⁷⁸ גליונות הלש"ו: ועכ"ז הנה גנוז שם החסד ג"כ כמ"ש בשעה"כ יוה"כ ק"א ע"ג ועי' בא ל"ו

ע"א.

¹⁴⁷⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ כט ע"א ד"ה כד נחת וטז ע"ד ד"ה ואחיד.

מחיר האדמה

(ב"ע רלז ע"א). אתבסם דא בדא ואקרי אדם כליל מתרין סטרוי – אדם הוא כללא דחור"ג, ולכן מילוי דמ"ה (גי' אד"ם דהיינו דכורא וחסדים) הוא י"ט (גי' חו"ה דהיינו נוק' וגבורות) (ע"ח תיקון פרק ג) (ב"ע רלז ע"א). ובגין כך בכלהו כתרין – דהיינו בעולם הנקודות (ב"ע רלז ע"ב). עד לא זמין תקונוי דמלכא עתיקא דעתיקין – כוונתו קודם שהכין ע"ק תיקונים לז"א המכונה "מלכא", שכן עדיין לא נשתרש ז"א בע"ק, שכן טרם נתגלו תיקוני גלגלתא ות"ד (ב"ע רלז ע"ב). בנה עלמין – דהיינו חיבור השברים זה בזה, וכן בנין איברי הפרצופים (ב"ע רלז ע"ב). ואתקין תקונוין – כאשר יש מתקלא אזי יש תיקון ליסוד, ואז הכל בתיקון (בהגר"א על ספד"צ א ע"ד ד"ה דעד). תיקון הנוק' הוא להתכלל בז"א, שכן היא מקבלת רק עטרין דגבורות ולא דחסדים (בהגר"א על ספד"צ ח ע"ד ד"ה והארץ), דהיינו נתינת המוחין בהם ושאר תיקונים (ב"ע רלז ע"ב). לאתקיימא ההוא נוקבא לאתבסמא – המלכים הראשונים מכונים נוק', שכן הם מסט' דנוק', בבחינת שם ב"ן (ב"ע רלז ע"ב). ולא אתקיימו עד דנחית חסד עלאה ואתקיימו ואתבסמו תקונוי נוקבא – בדברי הזהר כל הנאמר על עולם התוהו נאמר בלשון עבר (בהגר"א על תיקו"ז מא ע"ג ד"ה בראשית). 'אתקיימו' פי' קיום, ו'אתבסמו' פי' נתינת המוחין. ועוד יש לפרש - 'אתקיימו' היינו מלכים דז"א, ו'אתבסמו' היינו תיקוני דנוק' (ב"ע רלז ע"ב). בתחלה היו המלכים בסוד בוצינא דקרדינותא ה"ה עטרא דגבורה בלבד ולכן לא אתקיימו (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ב הגהה כ"מ בכתבים). שורש התיקון הוא בחדס דעתיק וזהו החדס הנזכר כאן (בהגר"א על ספד"צ ד' ע"ב ד"ה ומחדס דעתיק). מש"כ כאן "דנחית" קאי על אותן האורות החדשים שלא היו קודם התיקון, והמה הו"ק של המלכים (בהגר"א על ספד"צ ד ע"ד ד"ה דלא הוו והוו ויהויין). תחילת התיקון היא בחדס דרדל"א, אשר ממנו מתחיל האצילות, והוא החדס דאתקיימו ממנו המלכים (בהגר"א על ספד"צ ד ע"א ד"ה ומחדס דעתיק). בהאי אמה דאקרי חסד – אפילו לאחר התיקון של הנוק' היא נשארת בסט' דגבורה, ואתבסמותא דילה תליא בזיווגא דדכר שבאופן זה נותן לה חסדים (בהגר"א על ספד"צ ח' ע"ד ד"ה והארץ). התיקון מתחיל מהמלך השמיני (בהגר"א על ספד"צ י ע"ב ד"ה וז"ס ימות).

הה"ד ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום (בראשית לו) 1480 אתר דכל דינין משתכחין תמן 1481 (ואנון תקונוי אתתא – כאן מתבאר שכל המלכים היו בסוד נוק' (ב"ע רלז ע"ב, לש"ו דע"ה ח"א ה ע"ב). אשר היו לא כתיב אלא אשר מלכו) – ללמדינו שלא נמשכה מלכותם (ב"ע רלז ע"ב). ולא אתבסמו עד דאתקין כלל ונפיק האי חסד ואתישב בפומא דאמה, הה"ד וימת – הן המלכים הנזכרים בפרשת וישלח בלשונות "וימלוך" ו"וימת" (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג ד"ה ומלכין קדמאין מיתו), וכולם מלכו זה תחתיו של זה ולא היו בסדר קווין, ולכן כתוב עכאו"א "וימת" (ב"ע רלז ע"ב). וימת דלא אתקיימו, ולא אתבסמו דינא בדינא – כל היות עולם הנקודות בסוד הגבורות הוא מאחר שאו"א היו אחר באחור, שכן באחוריו של אבא היה האור ממועט, וממילא לא יכלה אמא לקבל אלא על ידי אחוריה. לכן לא היו תולדותיהם כי אם דינים בלבד ובמיעוט הארה גדול (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג ד"ה ולזה אמר). המלכין מתו מכיוון שהיתה חסרה הארת ע"ק שבה סט' דחדס, הרי הוא סוד האמת, שכן אמת בעתיקא תליא (זהר תרומה קמ ע"ב) (ב"ע רלז ע"ב). ממילא מובן שטעם מיתת המלכים הוא מכיוון שהיו כולם דינים מסט' דמלכות (ב"ע רלז ע"א).

ואי תימא, אי הכי דינא כלהו והא כתיב (בראשית לו לו) וימלוך תחתיו שאול מרחובות הנהר, והא לא אתחזי דינא, תאנא כלהו דינא בר

1480 ע"י בהגר"א על ספד"צ ב' ע"ג ד"ה ומלכין דהיינו המלכים הנזכרים בפרשת וישלח.

1481 ב"ע רלז ע"ב גורס את המוסגר.

מחיר האדרא

מחד דאתקיים בתראה, והאי שאול מרחובות הנהר, דא הוא סטרא חד, סדרא דאתפשט ונפיק מרחובות הנהר, ודא הוא בינה¹⁴⁸² – הלשון "נהר" הוא בסוד רחמי הבאים מסט' דיסוד (ב"ע רלח ע"א) דהיינו יסוד דבינה (לש"ו הקדו"ש פו ע"ב). דמתפתחין מנה המשיין תרעין לסטרי עלמא דנהרין ובוצינין, הה"ד מרחובות הנהר.

ובלהו לא אתקיימו, לא תימא דאתבטלו – באמת לא נתבטלו המלכים לעולם, אלא ניצוצי הב"ן שלהם חזרו ועלו, ומהם נבנו הפרצופים באתחברותא דמ"ה, וא"כ יוצא לא שייך בהם ביטול (ב"ע רלח ע"א). אלא דלא אתקיימו בהאי מלכו דבסטר נוקבא – כל המלכים היו בסוד מלכות בסט' דנוק' (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג ד"ה ומלכין). דבר זה שיהיו הכלים רק מבחי' מלכות בסט' דנוקבא בלבד הוא הדבר שלא היה לו קיום אלא ע"י חיבורא דז"נ. וכאשר נתקנו, אזי אין הנוק' עולה בשם (כלומר שאין עיקר המציאות קרויה על שמה), וזהו כעין ביטול לבחינתה (ב"ע רלח ע"א). עד דאתער ואתפשט¹⁴⁸³ האי בתראה מכלהו – כאן הוא מקום גילוי היסוד הרי הוא כלל כל הו"ק (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד ד"ה וענין המלכים). בתחילה היו המלכים בסט' דמלכות דא"ק, ויסוד דא"ק היה בבחינת אבר מת¹⁴⁸⁴. אמנם כשהתעורר היסוד להיות אבר חי אזי נהיה מקום לזיווג וממילא לתיקון (ב"ע רלח ע"א). דכתיב (שם לט) וימלוך תחתיו הדר, מאי הדר, חסד עלאה – מכיוון שלא היה תיקון נוק' במלך הדר, לא אתקיימו המלכים בעולם התהו (בהגר"א על ספד"צ י ע"א ד"ה וז"ס ג"כ)¹⁴⁸⁵.

ושם עירו פעו¹⁴⁸⁶, בהאי פעי בר נש דזכי לרוחא דקודשא – כל אדם יכול להשיג מדריגת רוח"ק וכמ"ש האריז"ל. והוא כאשר מתקן האדם את כל מה שבעבורו בא לעולם לענין סוד הבירור הנוגע לשורש נשמתו בסוד חיבור מ"ה וב"ן. אזי, כאשר מעלה האדם את נשמתו בסוד מ"ן למעלה ע"י יחודים, יורד אליו מ"ד משם מ"ה מהאי חסד עילאה ועל אף ששפע הזה יורד לכל העולם אמנם האדם הגורם להשפעתה הוא מקבל את השפע תחילה. והוא סוד רוח"ק השורה על האדם להשיג רזי תורה מסט' דיסוד, וכאן הוא מקום הגילוי של חסד עילאה הנ"ל שבעטרת היסוד (ב"ע רלח ע"ב). ושם אשתו מהיטבאל – מלשון הטבה, שהוטבו הדינים על ידי החסדים (ב"ע רלט ע"א), 'ושם עירו פעו' מלמד על שורש דהדר שהוא מחסד עלאה דכל עלאין דהיינו מרזא דאור א"ס (לש"ו דע"ה ח"ב ו ע"א), נוק' דתיקון¹⁴⁸⁷ (לש"ו כללים ח"ב מא ע"ד). בכאן אתבסמו דא בדא – זיווג דמ"ה וב"ן בשרשם שבא"ק הינם יסוד ומלכות דיליה (ב"ע רלט ע"א). מכאן הם יצאו בבחי' זיווג, ולא בבחינת טיפת קרי כשאר המלכים (לש"ו דע"ה ח"א ה ע"ב), דהיינו בסוד בוצד"ק עם הארת האוירא (לש"ו דע"ה ח"א ה ע"ג). מה דלא כתיב בכולהו מהיטבאל אתבסמותא דא בדא, בת מטרד תקונין דמסטר גבורה – אפילו אחרי התיקון

¹⁴⁸² עי' בהגר"א על ספד"צ ט ע"ד ד"ה מלך הששי.

¹⁴⁸³ עי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד ד"ה וענין המלכים לית ליה "ואתפשט", אמנם בדף י' ע"ב כן גורסו.

¹⁴⁸⁴ עי' בביאור הגר"א על תיקו"ז נ"א ע"ב וז"ל, אדם רגע ללא תורה דעת שלו היא אבר מת ונקרא מת, וכל האברים תמיד בתוקפם לבד הברית שאינו חי כי אם על ידי התעוררות הדעת לזיווג, וכן הוא באדם עד לעתיד לבא בזמן התחיה שהוא זמן התגלות העטרה וכו' דוד מלך ישראל חי וקיים, עכ"ל. ועי' שם פ ע"ב.

¹⁴⁸⁵ עי' לש"ו דע"ה ח"ב ט ע"ג, שמקשה שהרי "מלך הדר" היה בן אדם, והיה רשע. אם כן כיצד יתכן שהוא מרומז בתיקון הבינה. ומתרץ שבאותה מידה שישנה בתיקון דקדושה, כן הוא ג"כ תיקון דקלי', שעל ידי חטא דאדה"ר נתקן היצר בתורת פרצוף שלם.

¹⁴⁸⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ י ע"ב ד"ה ושם עירו.

¹⁴⁸⁷ דהיינו ט"ר דב"ן וכן הוא בהרבה מקומות בלש"ו.

מחיר האדרה

של הנוק' היא נשארת בסט' דגבורה, ואתבסומתא דילה בזיווגא דדכר, ורק ממנו היא מקבלת חסדים (בהגר"א על ספד"צ ח' ע"ד ד"ה והארץ). השם "מהיטבאל" נחלקת לג' חלקים: "מהי", "טב", ו"א-ל". 'מהי' עניינה גבורה והיא כנגד ה' אחרונה הכלולה בה'ראשונה, ואילו ב' השמות 'טב' ו"א-ל' הם כנגד מידת החסד (בהגר"א על ספד"צ י' ע"ב ד"ה וז"ס ימות). תיקונים הבאים מסטר דגבורה ר"ל שתחילה הייתה מסט' דבוצינא בלבד דגניז גו מעוי דאימא, כלא חיבורא דאורא. ואילו אימא מכונה "מטר"ד", שכן שם מצויים מ"ט שערי בינה¹⁴⁸⁸ (ב"ע רלט ע"א). בת מי זהב – מ"י הוא כינוי לחסד דגניז באורא, וזהב הוא מסט' דבינה, בוצד"ק (ב"ע רלט ע"א). אתבסמו ואתכלילו דא בדא – תחילה הם יצאו בעט' דגבורה, והוא מתקוני נוק', ואח"כ יצאו בעט' דחסד והוא מתיקוני דכורא (בהגר"א על תז"ח יח ע"ב ד"ה ונפיק), כוונת האידרא שהיה זיווג בזו"נ ובכל הפרצופים, והוא סוד ביסום הגבורות דנוק'. ועוד, שכל פרצוף ופרצוף וכל בחי' פרטית שבכל האצילות נעשה מחיבור מ"ה וב"ן, והיינו מ"ש כאן "אתכלילו" (ב"ע רלט ע"א). מי זהב, רחמי ודינא, עד כאן אתדבקו אתתא בדכורא בסטרוי מתפרשין בדרועין בשוקין – כל חיבורם אינו אלא בגופם שכן הוא בסוד הקו האמצעי, אמנם בזרועות וברגליים יש פירוד (בהגר"א על ספד"צ כז ע"ג ד"ה ואמר דא). או כלך לדרך זו, דאיירי הכא באופן שזו"ן הם אב"א שכן אז יש חיבור רק באחוריים בכותל א', אך בקצוותיהם, דהיינו בידן ורגלין, הם מתפרשין (ב"ע רלט ע"א).

דרועא דדכורא חד ימינא חד שמאלא דרועא קדמאה (קמב:} תלת קשרין אתקשרו ביה ואתכלילו ב' דרועין – מצינו בל"מ ש"זרוע" הוא יד שמאל של ז"א וכמ"ש "נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו כו" (ישעיה סב ח), אמנם מצינו את השם "זרוע" על ב' הידים ג"כ, אך טעם הדבר שם הוא שכן הוא כינוי לבחינת סט' דגבורה שבח"ג משא"כ בסט' דחסד המכונה ימין, ולכן "זרוע ימין" הוא כינוי לגבורה שבחסד, ואילו זרוע שמאל הוא כינוי לגבורה שבגבורה (ב"ע רלט ע"ב). ואתכלילו ס"ד – בחו"ג. ב' הידים הינם נפרדים זה מזה, משא"כ גופא ת"ת הכולל בו חו"ג כאחד. א"כ בחו"ג אין שייך כלילות, ולזה מתרץ שאין הכלילות אלא הסכמת סט' דחסד לפעול בסטרא דגבורה מצד הגבורה הכלולה בחסד (ב"ע רלט ע"ב). אלא ג' קשרין בימינא וג' קשרין בשמאלא ג' קשרין דימינא אתכלילין בג' קשרין דשמאלא ובג' דרועא לא כתיב אלא חד – "דרועא" הוא פרק היד, וישנו גם בימין, מ"מ שם זרוע הנזכר בתורה מורה דווקא על כך שחו"ג משתווים בבחי' הדין שבהם (ב"ע רלט ע"ב). אבל ימינא לא כתיב ביה זרוע אלא "ימינך יי" (שמות טו) – שכן חכמה נחית בימינא ובינה בשמאלא. ומ"מ הכל הוא ע"י אימא. והנה אעפ"כ כותבין בימין מכיוון דשמאלא אתכליל בימינא, והיא סיוע אליה (בהגר"א על תיקו"ז קב ע"ב ד"ה ואיהי). דהיינו אפילו שהעיקר הוא בימין אבל ה' דשמאל נכללים בימין (בהגר"א על תיקו"ז קב ע"ד ד"ה ה' תתאה). ימין יי' אתקרי בג' קשרין דאבהתא דאחסינו לחולקיהון – כל א' מהידיים כולל ג' פרקים כנגד ג' האבות, והפרק הרביעי הרי הן האצבעות, הוא כנגד האדם שמעל הג' החיות (בהגר"א על תיקו"ז לט ע"ב ד"ה דאינון כוז"ו), חסד כולל את כל החג"ת (ב"ע רלט ע"ב).

ואי תימא הא בתלת חללין מוחא דגולגלתא משתכחין – ג' אבהן הם בחב"ד בג' חללי דגולגלתא וכמ"ש בכוונות אלקי אברהם כו'. ועוד שאחר הגדלות אזי נתעלו החג"ת ונעשו לחב"ד, והמה הכלים והקרומות לג' המוחין חב"ד, וא"כ נמצא שחג"ת, הרי הם ג' אבהן, הם עצמם ג' החללים שבהם ג' המוחין חב"ד (ב"ע רלט ע"ב). תאנא כלהו ג' מתפשטין ומתקשרין בכל גופא – חב"ד הם עצמם מתפשטים למטה בסוד הדעת, והדעת כולל את חג"ת (ב"ע קלט ע"ב). וכל גופא –

¹⁴⁸⁸ והאותיות 'ד'ר' הנותרות הינן מלשון דירין.

מחיר האדרא

כל הו"ק (ב"ע רלט ע"ב). אתקשר בהני תלת, ומתקשרן בדרועא ימינא ובגין כך תאיב דוד ואמר שב לימיני (תהלים ק), משום דהוא אתהבר עמהון דאבהתא ויתיב תמן – כל ישיבה היא ברגלים, וכאן איירי בתיקון הנה"י (ב"ע רמ ע"א). לכורסיא שלימתא – דהיינו הנוק' היא רביעא לכל תלת¹⁴⁸⁹ (ב"ע רלט ע"ב). ובגין כך כתיב אבן מאסו הבונים וגו' (שם קיח) משום דיתיב לימינא – ה"מיאוס" כאן הוא לנוק' המכונה 'אבן' בבחינתה שבעולם התוהו, ולאחר הביסום התקשרה הנוק' בנצח, ולכן היתה האבן שמאסו הבונים - לראש פינה¹⁴⁹⁰ (ב"ע רמ ע"א).

היינו דכתיב ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין (דניאל יב) – ענין הגלגול וכל העונשים העוברים על הנפש, הוא מחמת שעדיין מעורבים בו סגי המאנין תבירין (ע"ח נקודות פרק ד). ולכן צריך להשתלם ע"י גופא אחרא, כענין המלכים שאתבנו מחדש. משא"כ מי שכבר השלים את כל ניצוצי נשמתו, הוא נח, ואינו צריך גלגול, שכן הוא מתקשר מיד בימינא בלי שום מעכבים (ב"ע רמ ע"א). כלומר כמאן דזכי לחביבותא דמלכא, זכאה חולקיה דמאן דפריש מלכא ימיניה, וקביל ליה תחות ימיניה.

והאי ימינא כד יתיב קשרין אתפשטא – הדרועין בדכורא מתפשטים לתתא, וכאשר אין החיצונים אחידין בסוף האצבעות של הידיים, אזי הם מתפשטים לתתא להאיר לנה"י שלו. משא"כ כאשר יש תגבורת הסט"א, אזי יש חשש שח"ו יהיה להם איזו שהיא אחיזה שם ואז מגביהים את הידיים למעלה למקום המוחין ששם אין אחיזה כלל לחיצונים, ובזה הם יורדים משולשליהון. וכאשר אין הקלי' מתגברין והם סגורים בנוק' דתהומא רבא¹⁴⁹¹, ואוה"ע נכנעים תחת ישראל, אז אין מלחמה וכו'. ולכן אז "קשרין אתפשטו", ר"ל שהיו יורדים לתתא ג' פרקי הידים כדי להאיר לנה"י, ושם הוא בדרגא דנוק' (ב"ע רמ ע"א). ודרועא לא אושיט ידיה¹⁴⁹² (ס"א וקשרין לא אתפשטו ודרועא לא אושיט יתיב) בתלת קשרין דאמרן – כלומר שאין צורך להרים את ידיו למעלה (ב"ע רמ ע"א). וכד מתערין חייביא – כאן יש צורך להרים את ידיו כלפי מעלה (ב"ע רמ ע"ב). ומתפשטין בעלמא – בנה"י, הרי היא מקום הנוק' המכונה עולם (זחד בראשית לד ע"א) (ב"ע רמ ע"ב). מתערין תלת אחרנין דאינון דינא קשיא – ג' פרקי זרוע שמאל דז"א, אשר משם יונקים החיצונים (ב"ע רמ ע"ב). ואושיט דרועא – כאשר יד ימין מסייע ליד שמאל, אזי הם דינין קדושים, ונכרתות הקלי' ע"י גבורות ממותקות מאחר שנכרת שורשם ומגביהם למעלה. ואז הקלי' נופלים משרשיהם, מכיוון שנמתק ע"י מוחין דח"ו של הראש ששם אין יניקה לקליפות (ב"ע רמ ע"ב). וכד אושיט דרועא יד ימינא הוא, אבל אתקרי זרוע יי' – הימין נשתנה לדינא להנקם בשנאין (ב"ע רמ ע"ב). זרועך הנטויה – נטויה להתעלות למעלה כדי להכרית את הקלי' דאחידן תמן (ב"ע רמ ע"ב).¹⁴⁹³ (נ"א תלת קשרין אתקשרו ביה ואתכלילו תלת קשרין דימינא ותלת קשרין בשמאלא בג' קשרין דאבהתא דאחסינו לחולקיהון ואי תימא הא בג' חללי מוחא דגולגלתא משתכחין תאנא כולהו ג' מתפשטין ומתקשרין בכל גופא וכל גופא אתקשר בהני תלתא ומתקשרין בדרועא ימינא והאי ימינא כד יתיב קשרין לא אתפשטו ודרועא לא אושוט ויתיב בתלת קשרין דאמרן

¹⁴⁸⁹ עי' תיקר"ז ה ע"א. ועי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"א ד"ה והספירות, לענין שם בן י"ב אותיות.

¹⁴⁹⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ י ע"א ד"ה ואח"כ, בענין "נעימות בימינך נצח".

¹⁴⁹¹ עי' לעיל הערה 329.

¹⁴⁹² ב"ע רמ ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁴⁹³ נראה מדברי הב"ע רמ ע"ב שאין לגרוס את המוסגר.

מחיר האדמה

וכד הייביא מתערין מתערין תלת אחרנין דאינון דינא קשיא ואושיט דרועא ואתקרי זרוע יי' זרועך הנטויה).

בזמנא דג' אלין אתכלילין בג' אחרנין אקרי כלא ימינא ועביד דינא ברחמי, חדא הוא דכתיב ימינך יי' נאדרי בכח, ימינך יי' תרעין אויב (שמות טו ו), בנין דמתערין רחמי בהו – נקט ב' פעמים "ימין" למימרא שבתיקון גם השמאל נקרא ימין (ב"ע רמ ע"ב). ותאנא בהאי ימינא מתאחדן תלת מאה ושבעין אלף רבוא דאקרון ימינא – "ימינא" הוא כינוי למידת החסד וה"ח דדכורא נכללים בו. ה"פ חס"ד הוא ש"ס, ועם שורש החסד ה"ה י' שבאורא, סה"כ הוא עולה למספר ש"ע. שורש אורא ברזא דא' וברזא דיו"ד, שכן צורת א' הוא יו"ד א, ולכן הם ש"ע אלף רבוע, כאשר כל ריבוע הוא יו"ד אלפים (ב"ע רמא ע"א). ומאה ותמנין וחמשה אלף¹⁴⁹⁴ רבוא – קפ"ה הוא כחשבון א"ל במילואו. והנה שם א"ל הוא בסוד מידת החסד, אמנם כל מילוי היא דין, והיינו הכלילות של ימין בשמאל (ב"ע רמא ע"א). מזרוע דאקרי זרוע יי' – כלומר שם הו"ה ולא אלקים, שכן כאן הוא מקום הכלילות של חו"ג הרי הוא גילוי של תיקון ושל שם הו"ה ב"ה. וכאן תכליתו של גילוי זה הוא להלחם בשנאין (ב"ע רמא ע"א). מהאי ומהאי תלייא זרועא – דהיינו מימין ומשמאל (ב"ע רמא ע"א). והאי והאי אקרי תפארת דכתיב מולך לימין משה (ישעיה סג) הא ימינא, זרוע הא שמאלא, דכתיב זרוע תפארתו (שם) – דא בדא – "זרוע" ו"תפארתו" מולך לימין (זרוע של תפארת), דהיינו שגבורה ותפארת דאתכלילו כולהו בימינא (בהגר"א על תיקו"ז עד ע"ג ד"ה בג"ד מולך).

ותאנא בידא שמאלא, מתאחדן ארבע מאה וחמשיין רבוא מארי תריסין מתאחדן בכל אצבעא ואצבעא – ה"ג הם בסוד ה"פ שם אלקים ה"ה בגימ' ת"ל, ועם כ"ה האותיות של ה' פעמים שם אלקים, כאשר תסיר את שורש ה"ה ג עצמם הרי הם הגבורה בעצמה, ורק כ' הענפים מתפשטים למטה לשלוחי הדין, ולכן הם עולים ביחד למספר ת"ן. והנה כל א' פועל מעצמו, אמנם באצבע הם מאוחדים, והיינו מש"כ כאן 'מתאחדן' (ב"ע רמא ע"א). ובכל אצבעא ואצבעא עשר אלפין מארי תריסין משתכחין, פוק וחשוב כמה אינון דבידא.

וההוא ימינא אקרי סיועא קדישא – זהו מש"כ לעיל שג' קשרין דימינא נכללים בג' דשמאלא (ב"ע רמא ע"ב). דאתי מדרועא דימינא מתלת קשרין¹⁴⁹⁵ (ואע"ג דאקרי יד הוי סיועא) – לעולם אין מכנה הכתוב "יד" אא"כ הוא עושה את הדבר בעצמו. ואילו כאן אינו כן, וטעם הדבר הוא שכן תחלה צריך האדם להתחיל מעצמו, ורק אחר כך מסייעין אותו (ב"ע רמב ע"א). דכתיב (נ"א וכתיב) והנה ידי עמך (שמואל ב ג), ומתאחדן מהאי אלף וארבע¹⁴⁹⁶ רבוא ותמניא וחמש מאה אלפין מאריהון דסיועין בכל עלמא – כמנין י"ד, ובכל יד יש כ"א פרקין (י"ד באצבעות וה' פרקין בכף היד עצמו שם מתחברין ה' האצבעות, ועוד ב' פרקין בקנה ובזרוע), ולכן מסט' די"ד פרקין דאצבעות מתאחדין י"ד מאות, ומסט' דה' פרקין של היד עצמו, הם ת"ק אלפין וכו'. עד כאן בפרטות, ונוסף עליהם בכללות הרי הם ה' אצבעות וג' פרקין של היד הרי הם תמניא, והמה שעוזרים לאדם בעבודתו (ב"ע רמב ע"א). ואקרון יד יי' עלאה, יד יי' תתאה – כללות שמאלא בימינא הוא יד עילאה, להעלות את האדם לעילא לסט' דקדושה, ויד ה' תתאה הוא כללות דימינא בשמאלא, להכרית את הסט"א להורידה לתתא לנוק' דתהומא רבא (ב"ע רמב ע"א). ואע"ג דבכל אתר יד יי' שמאלא – כמש"כ הנה יד ה' הויה במקנן

¹⁴⁹⁴ ב"ע רמא ע"א לא גורס רבוא.

¹⁴⁹⁵ ב"ע רמב ע"א גורס את המוסגר.

¹⁴⁹⁶ גי' הב"ע רמב ע"א 'מאה'.

מחיר האדירה

(שמות ט ג) (ב"ע רמב ע"א). זכו ימין יי' אתכלל ידא בזרועא והוי סיועא ואקרי ימין – אז הגבורות נכנעים לחסדים, והיצה"ר אתכפייא ליצה"ט (ב"ע רמב ע"א). פי' אחר, שכאן הזיווג הוא בשלימות והיינו התיקון, שכן הנוק' נכללת בדכר (ב"ע רמב ע"ב). ואי לאו יד יי' תתאה – אז הימין נכלל בשמאל וכביכול מסכים עמו להעניש את האדם (ב"ע רמב ע"א). פי' אחר, דהיינו זיווג הגלות שהוא בסוד¹⁴⁹⁷ בור ולא באר מסטרא דה"ג משם ב"ן (ב"ע רמב ע"ב). תאנא כד מתערין דינין קשיין לאחתא בעלמא הכא כתיב סוד יי' ליריאיו (תהלים כה) – כאשר הדינים מתעוררים בעלמא יש ב' בחי' של זיווג: האחת היא הזיווג של זמן הגלות מסטרא דה"ג משם ב"ן ללא ז"א, והוא זיווג מינה ובה. הבחינה השניה היא כאשר יש קטרוג גדול ע"י עוונות מרובים, אזי נפסקת הארה זו של שם ב"ן, ומתעוררים בעולם דינין קשים, וע"ז הוא שנאמר "סוד ה' ליריאיו" וכמ"ש בפ' אמור קה ע"ב¹⁴⁹⁸ (ב"ע רמב ע"ב).

ותאנא בצניעותא דספרא (ס ע"ב) דכל דינין דמשתכחין מדכורא תקיפין ברישא ונייחין בסופא וכל דינין דמשתכחין מנוקבא נייחין ברישא ותקיפין בסופא – הענין, שכן בקו האמצעי דע"ק הצטמצם האור מטיבורו ולמטה מחצי ת"ת ויסוד ומלכות ונשארו ביסוד. והנה צמצום הוא דין, ואילו רישא דז"א הוא בחצי הת"ת, לכן אף הוא דין. וכמו כן סופא דנוק' הרי הוא גופא דילה, עומד כנגד המלכות הרי הוא ג"כ דין, וגופא דז"א ורישא דנוקבא עומדים כנגד יסוד דע"ק, שם המים הם רחמים (בהגר"א על ספד"צ כז ע"א ד"ה ואמר דינין דדכורא כו). והנה הלשון "נייחין ותקיפין" עניינו הנסירה, שלפני הנסירה יש בדכר דינין ולאחר מכן, שכן הוא נתן את הגבורות לנוק' לצורך הנוק', ואצל הנוק' היו הדברים להיפך (ב"ע רמב ע"ב). אין דינין בא"א, אמנם מן הפרסה ולמטה הוא נקרא על שם ז"ל המלבישים אותו, ולכן נקט הרשב"י בלשון "משתכחין מדכורא", דהיינו מסטרא דדכורא פב"פ, אז יש לחיצונים הדינים מקום אחיזה ברישא דז"א בשערות דילה. וה"נייחין בסופא" הם ביסוד דילה, שכן שם הם מתמתקים (ב"ע רמג ע"א). ואלמלא דאתעבידו כחדא, לא יכלין עלמא למסבל, עד דעתיק דעתיקי סתימא דכלא פריש דא מן דא וחבר לון לאתבסמא כחדא – נסירה הוא כשמוחין דאבא מסתלקים מז"א [לשרשם שבקד"א - ב"ע רמג ע"ב], ואז הזכר נותן את הדינים שלו לנוק', ואילו בו עצמו נשארו החסדים. ממילא מעתה אין להם דיבוק יחד וכביכול ננסרו זה מזה כדי להביאם להיות פב"פ. וכל זה נעשה על ידי הארת עיני א"א לז"א (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ג ד"ה אתיחד יו"ד). 'עתיק דעתיקי' הוא בחינת מוחין דאבא כאשר מסתלקים לשורשם שבקד"א שכן האוירא מכונה (בהגר"א על ספד"צ ג ע"ב ד"ה רישא דכסופא) עתיקא דעתיקין (ב"ע רמג ע"ב).

וכד פריש לון אפיל דורמיטא לזעיר אפין – דהיינו שבאותה העת אבא אינו מאיר, שכן הוא הסתלק מלהאיר לז"א (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ג ד"ה אתיחד). כאן לראשונה נוצרה האפשרות לקיים זיווג, אמנם דבר זה הוא רק אחרי שהז"א קיבל את החסדים והנוק' את הגבורות. והנה יעוי' לקמן שהנוק' מקבלת את הגבורות שלא על ידי הדכורא¹⁴⁹⁹ (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ד ד"ה אתא מפתחא), דהיינו שאין הארת העיניים היינו סילוק המוחין (ב"ע רמג ע"ב). ופריש לנוקבא –

¹⁴⁹⁷ כמ"ש כ" כי שתיים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות בארת נשברים אשר לא יכלו המים" (ירמיה ב יג).

¹⁴⁹⁸ [ולהלן לשונו: רבי חייא פתח כבוד אלקים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר כבוד אלקים הסתר דבר דלית רשו לבר נש לגלאה מלין סתימין דלא אתמסרו לאתגלייא וכו' חברייא דידיעין ארחין ושבילין למיהך בארח מהימנותא כדקא יאות כגון דרא דר"ש שארי בגויה וכו' ביומוי דר' שמעון הוה בר נש אמר לחבריה פתח פיך ויאירו דבריך בתר דשכיב הוו אמרי אל תתן את פיך וגו' ע"כ. כלומר שסוגיא זו סתומה היא ואין לדבר עליה כלל.

¹⁴⁹⁹ פי' אחרי הנסירה. ועי' סוף ד"ה אתחשכת.

מחיר האדרא

דהיינו נתינת הגבורות לנוק'. והם ה"ג, תכשיטין דילה¹⁵⁰⁰, והמה התיקונים שלה (ב"ע רמג ע"ב). מאחורוי דסטרוי ואתקין לה כל תקונהא, ואצנעא ליומא דיליה למיתהא לדכורא, הה"ד ויפל יי' אלקים תרדמה על האדם ויישן (בראשית ב) – ז"א מכונה אדם מטיבור א"א ולמטה (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה ד"א ביקרא). מהו ויישן האי הוא דכתיב עורה למה תישן יי' (תהלים מר) – זהו בחינת "פקיחו דעיינין" דהוה סגור לפני כן (ב"ע רמד ע"א).

ויקה אחת מצלעותיו מאי אחת דא היא נוקבא – הרי היא הנסירה (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ג ד"ה אתיחד). והוא נעשה על ידי או"א, ולכן לכאורה היה צריך לכתוב בפסוק 'ויקחו אחת מצלעותיו' דהיינו בלשון רבים. אמנם הפסוק הזה נאמר בלשון יחיד מכיוון שאו"א הזדווג, ובאתר דאית דכורא אין נוק' עולה בשם (שעה"כ אסרו חג פרק ג). ומש"כ "א' מצלעותיו" פי' שעל אף שמעיקרא כאשר היו ז'נ בבחינת אב"א, היתה הנוקבא חשובה לפרצוף שלם אמנם זהו רק ביחס למציאות של אב"א, מ"מ מבחי' פ"פ היא לא היתה כי אם נקודה אחת בלבד, וזהו השורש הראשון לנוק' שאינו סר ממנה בחסרונה, אלא רק ט' הספירות הראשונות הן שבאות בסוד תוספת ומסתלקות בעת חסרון (ב"ע רמד ע"א). וסלקא – בתחילה לא היתה הנוק' כי אם נקודה בלבד וכנגד עטרת היסוד דז"א, ואחר כך עלתה לבנות פרצוף אשר גודלה מגיעה עד החזה (ב"ע רמד ע"א). ואתתקנא, ובאתרהא שקיע רחמי וחסד¹⁵⁰¹, הה"ד ויסגור בשר תחתנה (בראשית ב) – לא כל הסט"א נמתק על ידי הנסירה, בחינת הבשר נמתקת וכענין מש"כ "ויסגר בשר תחתנה", ואילו חלק העצמות אינו נמתק¹⁵⁰² (בהגר"א על ספד"צ לב ע"א ד"ה וכן עשו). "באתרהא" הוא מקום החתך של פעולת הנסירה¹⁵⁰³ שנשלם על ידי זיווג פ"פ (ב"ע רמד ע"א). כאן הנסירה נעשית בגדלות שכן הכל נעשה על ידי שמות הוי"ה ב"ה, משא"כ בנקודות שהתיקון נעשה על ידי שמות אלקים (לש"ו דע"ה ח"א סא ע"ב). וכתיב והסירותי את לב האבן מבישרכם ונתתי לכם לב בשר (יהזקאל לו) – זו ראייה לכך שבשר הוא מסט' דחסדים (ב"ע רמד ע"א).

ובשעתא דכד בעי למיעל שבתא הוה ברי רוחין ושדין ועלעולין – אין גוף לדברים שנבראו בין השמשות (בהגר"א על ספד"צ כט ע"ג ד"ה ואמר כד¹⁵⁰⁴). ו' ימי בראשית הם כנגד ו"ק. לכן כאן בסוף היום השישי "בשעתא דכד בעי למיעל שבתא" שהוא כנגד החלק התחתון של מידת היסוד הרי הוא זמן הערלה, נזכרו כאן ג' בחי', דהיינו רוחות שדין ועלעולים, הרי הם "רוחין בישין ועלעולין וקטפורין הנזכרים בספד"צ (כו ע"א), והם ג' שלהובין היוצאים מחוטמא דז"א¹⁵⁰⁵ (ב"ע רמד ע"ב). ועד לא סיים לון עד דאתת מטרוניתא בתקונהא ויתיבת קמיה – ר"ל, אחר שקבל הז"א את החסדים, אזי מוכן הוא לזיווג כנ"ל ומתייחד בנוק' (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ד ד"ה ואחיד לתתא), דהיינו שנשלם פרצופה (ב"ע רמה ע"א). בשעתא

¹⁵⁰⁰ עי' ע"ח מ"ן ומ"ד ב' וז"ל, הכלה העליונה תעדה כליה ותקשט עצמה ואז יזדווג עמה ומשפיע בה, ונודע כי קשוטי כלה העליונה הם הנשמות הצדיקים העולין בה בבחי' מ"ן והם גורמין לזווג עליון, עכ"ל.

¹⁵⁰¹ גלינות הלש"ו: עי' ע"ח שער ל"ב פ"א ועי' שעה"כ צא ע"ג ופע"ח שפור ריש פ"ד.

¹⁵⁰² וחלק זה הנמתק הוא בחינת "חיה שניה" (פת"ש קיצור אבי"ע ח), ועי' ענין חוה שניה בזהר בראשית כח ע"א וע"ח שער לאה ורחל פרק ב'.

¹⁵⁰³ עי' ברכות סא ע"א: ויבן ה' אלהים את הצלע רב ושמואל חד אמר פרצוף וחד אמר זנב וכו' בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב ויסגור בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויסגר בשר תחתנה אמר רבי ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום חתך.

¹⁵⁰⁴ עי' שם בגר"א, שהם אינם בכלל גופא קדישא. והם בכלל המלכים שמתו מכיוון שלא היה בהם נוק', ועי' ב"ע רמה ע"א שזה שאין להם גוף וזיווג הוא שמירה לעולם.

¹⁵⁰⁵ עי' לעיל קלז ע"ב.

מחיר האדרא

דיתיתבת קמיה אנה לון, לאינון ברייאן ולא אשתלימו – והטעם, שכן לא היה להם גופא מכללא דאדם, שהרי כבר נתגלתה האות יו"ד בפומא דאמה, מכיוון שבעת הזיווג כרוזא נפקי למחמי ביקרא דמלכא, וסט"א אתרחקת מתמן (ע"ח הארת המוחין פרק ב') (ב"ע רמה ע"א). כיון דמטרוניתא יתבת עם מלכא (קמג.) ואתחברו אפיין באפיין, וכד אתחברו אתבסמו דא בדא, יומא דכלא אתבסם ביה, ובג"כ אתבסמו דינין דא בדא ואתתקנו עלאיין ותתאיין – מלכין הקדמאין דמיתו, כאן אתקיימו בסוד מלך הדר הרי הוא חסד דפומיה דאמה (בהגר"א על ספד"צ כז ע"א ד"ה וז"ש מלכין). ר"ל שהדכורא נותן את החסדים והנוקבא נותנת את הגבורות (בהגר"א על ספד"צ טז ע"ד ד"ה ואחיד לתתא). פי' 'עלאין' אצילות, ו'תתאין' ב"ע (ב"ע רמה ע"א).

דברי הרשב"י כאן באידרא הולכים ממש על הסדר המבואר בספד"צ, ומיוסדים על כל פרשת בראשית שכן בו נמצאת תמצית כל התורה, כל העולמות וכל הנבראים, וכמ"ש הגאון בפ"י לספד"צ יעווי"ש. וכאן הולך ומפרש את כל מהלך סדר תיקון העולם מלידת קין והבל ואילך (ב"ע רנד ע"א). ותאנא בצניעותא דספרא (כו ע"א) בעא עתיקא קדישא למחוי אי אתבסמו דינין ואתדבקן תריין אלין דא בדא ונפק מסטרא דנוקבא דינא תקיפא¹⁵⁰⁶ (דלא יכיל עלמא למסבל)¹⁵⁰⁷ – רצה (ע"ק) לידע אם אתבסמו, וחבר לון. והואיל שלא נתבסמת עדיין, לכן חויא בא עליה, שכן הוא סוד הדינין, ויצא מזה קין דהוא מלשון קינא דמדורין בישין, שהרי קין הוא בסוד נוק' דתהומא רבא¹⁵⁰⁸. והנה שם הן מדורין בישין דסט"א, וקין הוא הקן שלהם (בהגר"א על ספד"צ כז ע"ב ד"ה ואמר אי). בסט"א יש ב' זכרים וב' נקבות. ב' הזכרים היינו קין והבל הנזכרים לקמן (בהגר"א על ספד"צ לא ע"א ד"ה והענין כי). הנוק' כאן כולל גם את הוד (שהוא בסוד קין), וגם את עטרת היסוד שהוא בסוד בת זוגו של ערל. ולכן הפרידם השי"ת שלא יזדווגו יחד (ב"ע רמו ע"א). והנה על אף שבגר"א משמע שקין בימין ולא בשמאל כמש"כ כאן, שני הדברים אמת (ב"ע רמו ע"ב). דכתיב (בראשית ד) והאדם ידע את חוה אשתו – ז"א נקרא אדם (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה וז"א), וכאשר בא האדם על חוה אזי התערב זרעו עם זרע הנחש (לש"ו דע"ה ח"ב קמח ע"ב). ותהר ותלד את קין ותאמר קניתי וגו' – דהיינו שרצתה להכניע אותו לצד הקדושה (ב"ע רמו ע"ב). ולא הוה יכיל¹⁵⁰⁹ עלמא למסבל משום דלא אתבסמת, וחויא תקיפא אטיל בה זוהמא דדינא קשיא, ובג"כ לא הוה יכיל לאתבסמא – קין הוא בסוד הגבורות, לכן לא אתבסם כלל (ב"ע רמו ע"ב). עיקר תיקונו של בחי' היצר הרע הוא שהתגלה בקין, והוא בחי' הגבורות שבו. והיה על ידי כך שלא היה מזדווג אדם עם חוה, ואז לא היה ליצר הרע גוף להתלבש בו בזה העולם, והיה יצר הרע היה שרוי מחוץ לאדם (לש"ו דע"ה ח"ב קמז ע"ד).

וכד נפיק דא קין מסטר דנוקבא נפק תקיף קשיא תקיף בדינוי קשיא בדינוי – קין הוא הבכור, ולכן הוא נוטל פי שנים, שכן הוא לקח את עיקר הרוח דשדי בגויה (עי' ע"ח שער מ"ד ומ"ן פרק ח' שפי' שהיינו ההארה שהבעל נותן באשה בביאה ראשונה לעשותה כלי), ולכן קיבל קין מהנחש פי שנים יותר דינים מאשר הבל, והיינו עניין מה שכפל את הלשון "תקיף וקשיא", לרמז על כי דינוי כפולים הם (ב"ע רמו ע"ב). כיון דנפק אתחלשת ואתבסמת – כאשר יצא קין נחלשה חוה בגלל הרוחא שיצא ממנה, הרי הוא חיותא דחוה, ושדיא בגויה דקין (ב"ע רמו ע"ב).

¹⁵⁰⁶ ב"ע רמו ע"א גורס את המוסגר.

¹⁵⁰⁷ כאשר ראה ע"ק את הפגם הגדול הזה, עלה ברצונו לתקן את העולם כדי להוציא את הסיגים (לש"ו דע"ה ח"ב קמז ע"ג).

¹⁵⁰⁸ עי' לעיל הערה 329.

¹⁵⁰⁹ ב"ע רמו ע"ב גורס 'לאתבסמא משום דחויא וכו' במקום 'עלמא למסבל משום דלא אתבסמת, וחויא'.

מחיר האדרא

כאשר יצאו הסיגים, נהיה ביסוס לכל הקומה, ונעשה קצת תיקון למעלה, והיינו הק"ל שנה שפירש האדם מאשתו והוליד רוחין ושידין ולילין על ידי ש"ז דחזי לאונסיה וכמו כן חוה היו רוחות הזכרים מתחממים ומולידים ממנה (וכל זמן שהיתה הזוהמא נאחזת בהם אזי היו אסורים זה על זה כמו זבה ונדה). והנה על אף שבכל אדם זהו פגם גדול, אמנם לאדם וחווה היה דבר זה לתיקון שכן על ידי זה נדחה מהם הרע לחוץ והולידו אח"כ את שת. והלואי שהיו עושים כן מתחילה. דהיינו שלא היו מזדווגים תיכף ומיד בלידת קין והבל, שכן היה תיכף לאחר החטא (לש"ו דע"ה ח"ב קמז ע"ד, וע"ב¹⁵¹⁰). בתר דא ואפיקת אחרא בסימא יתיר – מדוריה דהבל הוא בימא רבא, והוא אתבסם יתיר מקין (בהגר"א על ספד"צ כז ע"ג ד"ה והבל). וסליק קדמאה דהוה תקיפא קשיא, וכל דינין לא אתערבו¹⁵¹¹ (ס"א אתערעו) קמיה¹⁵¹² (ס"א וכל דינין (לא) אתערעו עמיה) – 'אתערב' הוא לשון לעמוד מנגד (ב"ע רמו ע"ב). ת"ח מה כתיב (בראשית ד ח) ויהי בהיותם בשדה בשדה דאשתמודע לעילא – דהיינו יסוד דנוק', שם שייכות חרישה וזריעה, וקרבתו של קין היה כדי לעקור את הרוח דבגוה, כדי שלא תוכל להעלות מ"ן (ב"ע רמו ע"ב). בשדה דאקרי שדה דתפוחים – כלומר שהם מקבלים מהתיקון הז' דת"ד דא"א (ב"ע רמו ע"ב). ונצח האי דינא לאחווה משום דהוה קשיא מניה ואכפיה ואטמריה תחותיה.

עד דאתער בהאי קב"ה ואעבריה מקמיה ושקעיה בנוק' דתהומא רבא – שם הוא מקום המדורין בישין דס"א¹⁵¹³ ו"קין" הוא בחינת הקן שלהם (בהגר"א על ספד"צ כז ע"ב ד"ה ואמר). "תהומא רבא" הוא כינוי לבינה דבריאה (בהגר"א על ספד"צ לא ע"א ד"ה והענין). הזמן לשיקוע הזה הוא רק כאשר יש זיווג ז"ל"נ (פת"ש אח"ף י"ז). וכליל לאחוי בשקועא דימא רבא – "ימא רבא" הוא כינוי לחכמה דבריאה (בהגר"א על ספד"צ לא ע"א ד"ה והענין). דמבסם דמעין עלאי¹⁵¹⁴ – מידת החכמה ממתקת את הדינים דעיינין דז"א (ב"ע רמז ע"א). ומנהון נחתין נשמתין לעלמא אינש לפום אורחוי – דהיינו שקין והבל המה המרגלים¹⁵¹⁵ ההולכים אחר בני האדם לראות את מעשיהם ולקטרג עליהם. כל שרשי הנשמות הם מקין והבל, ולכן הולכים הם אחריהם שכן הם תולדותיהם (ב"ע רמז ע"א).

ואע"ג דטמירין אינון – דהיינו בנוק' דתהומא רבא. מכל מקום על ידי עוונות הדור הוא שהם יוצאים משם, ואין נטמנים שם אלא בעת רצון כמו בשבת וכדומה, או בזמן דור של צדיקים כמו שהיה בימות יהושע ושלמה (ב"ע רמז ע"א). מתפשטין דא בדא ואתעבידו גופא חד, ומהאי גופא נחתין נשמתהון דרשיעייא חייביא תקיפי רוחא מתרוויהון, כחדא ס"ד אלא חד לסטרוי וחד לסטרוי – טעם להיות שעטנז איסור על חיבור צמר ופשתים, מכיוון שקרבנו של קין היה פשתים וקרבתו של הבל היה צאן שממנו הצמר, ואלמלא מזדווגין יחד היו מחריבין את העולם כולו¹⁵¹⁶. לכן נקט כאן בלשון 'כחדא ס"ד' בתמיה, (בהגר"א על ספד"צ לב ע"א ד"ה וז"ס שעטנז). קין והבל המה בסוד נו"ה הרי הם ב' פלגי גופא, ואין ביניהם חיבור, שכן אם היו מזדווגים היו מטשטשין את העולם. אלא כל א' מהם יצא לבדו בקו משלו באופן שבו שאין ביניהם חיבור (ב"ע רמז ע"א).

¹⁵¹⁰ ועי' לעיל הערה 1507.

¹⁵¹¹ ב"ע רמו ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁵¹² ב"ע רמו ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁵¹³ תיקון מקום זה נעשה על ידי יהושע כאשר שלח את ה"שנים אנשים מרגלים" (בהגר"א על ספד"צ לד ע"ד ד"ה וז"ש עד).

¹⁵¹⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ כב ע"א ד"ה חד.

¹⁵¹⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ כז ע"ד ד"ה ואמר אתקין.

¹⁵¹⁶ הרי הם ב' הצדדים של הסט"א וחיבורם יחד היה גורם תיקון לסט"א ומחריב את העולם.

מחיר האדמה

זכאין אינון צדיקייא דמשלפי נשמתהון מהאי גופא קדישא דאקרי אדם דכליל כלא – שכן באים הם מהיסוד אשר שרשו הוא בת"ת, הרי הוא הגוף הנ"ל. משא"כ קין והבל ושאר הרשעים, ששורש נשמותיהם הוא מנ"ה שהוא לבר מגופא. ועל דרך זה הוא שנאמרה הגמ' ביבמות (סא ע"א) "אתם קרוים אדם" וכו' (ב"ע רמז ע"א). אתר דעטריין וכתריין קדישיין מתחבראין תמן בצרורא דאתקלא (ס"א דאתכלא) – דהיינו ת"ת, שם כל האורות מתחברים יחד (ב"ע רמז ע"ב). זכאין אינון צדיקייא (נ"א אתון חברייא) דכל הני מלין קדישיין דאתמרו ברוח קדישא עלאה – דהיינו חכמה, הרי הוא פנימיות דאצילות. ואכן כל לימוד הנסתר מכונה חכמה¹⁵¹⁷. ו"מלין קדישיין דאתמרו וכו'" הוא כנגד הדיבור הרי הוא רוח"ק, והוא בנוק' הבאה מסט' דחכמה. (ב"ע רמז ע"ב). רוח דכל קדישיין עלאין אתכללן ביה, אתגליין לכו מלין דעלאין ותתאין צייתין להו – והנה זו החכמה מכונה "אדם" שכן היא בנוטריקון "כ"ח מ"ה" דהיינו הכח של האדם שמספרו מ"ה, וכל זה הוא להיפך מהרשעים שאינם נכללים ברזא דאדם אלא בסוד הפירוד, והיינו עניין מה שכתוב כאן ש"כל קדישיין עלאין אתכללן ביה"¹⁵¹⁸. והנה מש"כ "עלאין ותתאין" היינו המלאכים¹⁵¹⁹ (ב"ע רמז ע"ב). זכאין אתון מאריהון דמאריין – כנגד ז"א המשגיח על העולם (ב"ע רמז ע"ב). מהצדי חקלא – כך מכונים הצדיקים ה"ה ה"מאריהון דמאריין"¹⁵²⁰ על שם שהם כורתים את הסט"א מהנוק' המכונה שדה. שכן כל אחיזת סט"א הוא ביסוד דנוק', ועי"כ הם אוחזים בתפוחים הנ"ל הרי הוא תיקון ז' דת"ד דא"א. (ב"ע רמז ע"ב). דמלין אלין תנדרעון ותסתכלון בהו¹⁵²¹ ותנדרעון למאריכון – דהיינו לעתיד לבא, שכן כעת הכל מלוּבש בגוף וא"א לראות. והנה גילוי זה מכונה ראייה, שכן אז יתגלה חוורא דע"ק בעיינין, ויעלה ז"א לע"ק, והצדיקים ששרשם בז"א יהנו מאור ע"ק. וזהו סוד השכר הנצחי (ב"ע רמז ע"ב). אפיין באפיין עינא בעינא – דהיינו א"א בז"א (ב"ע רמח ע"א). ובהני מלין תזכון לעלמא דאתי, הה"ד (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך וגו', יי' עתיק יומין הוא האלקים, וכלא הוא חד בריך שמייה לעלם ולעלמי עלמיא – כלומר שכאשר יש זיווג, אז מתייחד ע"ק עם ז"ן, ויש זיווג עם כל הפרצופים שלמעלה מהם, ובכך גם נתווסף ברכה והארה בכל העולמות (ב"ע רמח ע"א)¹⁵²². סיכום: עד עתה ביאר את הכל כסדר, שלאחר שגמר לבאר את תיקוני הדיקנא דז"א, ביאר את תיקוני פרצוף הנוק' אשר תחילתה הוא בסיום הדיקנא משום דז"ן בכללא חדא אתעבידו בת"ת וכמ"ש לעיל. וביאר, שכל הקו האמצעי דנוק' עם הקו האמצעי גופא דדכורא דבוקין כחדא. אחר כך ביאר את הדרועין דדכורא, שם הם מתפרדין. ולאחר שביאר את כללות חג"ת דדכורא, ביאר את סוד הנסירה שמאחורי חדו, ללמדינו שאף גופא דילה אתפרש מדכורא (ואגב ביאר את סוד קין והבל שיצאו מסט' דזיווגא דלא אתבסם).

ועתה חוזר הוא לדבריו הראשונים לבאר את השוקין של הדוכרא (ב"ע רמח ע"א). אמר ר"ש חמינא עלאין לתתא ותתאין לעילא עלאין לתתא דיוקנא דאדם דהוא

¹⁵¹⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ א' ע"א.

¹⁵¹⁸ וכמש"כ בספד"צ כז ע"ב "בהמה בכללא דאדם", דהיינו שגם הבי"ע נכללים בהם, ועי' שם עוד בדברי הגר"א.

¹⁵¹⁹ נראה לענ"ד ש"עילאין" היינו המלאכים ו"תתאין" היינו נשמות הצדיקים.

¹⁵²⁰ עי' סוכה מה ע"ב: ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הן אני ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הן אני ובני הן, ע"כ. והיינו עיקר עניין רשב"י ותלמידיו, הזוכים לתקן את השכינה ולא לעמוד מבחוץ עם הבשולי כרמא (ב"ע ג ע"א), הנהנים מפירות פנימיות דברי הרז (ב"ע רכט ע"ב).

¹⁵²¹ ב"ע רמח ע"א מוסיף כאן תיבות "ברזא דחכמתא", אמנם בדפוסים וילנא, מנטובא ואמסטרדם ז"א.

¹⁵²² עי' לש"ו דע"ה ח"א לו ע"ד שמעמיד את דברי האידרא כאן שעוסק בכל העמוד האמצעי.

מחיר האדמה

תקוני עלאה כללא דכלהו (חסר) 1523 – נה"י הם לבר מגופא, וז"א מתלבש על הנה"י דא"א (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה וז"א). ת"ת מכוונה "אדם", מכיוון שזוהי הבחינה האחרונה מכללא דאדם בה נתכללו כולם, ומאחריו אינו נחשב כי אם לבר מגופא, והיינו בחינת ב' המרגלים ה"ה קין והבל, וזהו שוקין דדכורא. וכאן מתבאר שכל י"ס עליונים ותחתונים נכללים בחג"ת, ולכן הנה"י הם בבחינת תתאין למעלה, והעליונים ה"ה כח"ב המה בבחינת עילאין למטה (בהגר"א על ספד"צ כז ע"ד ד"ה ואמר, ע"פ ביאור הב"ע רמח ע"א). תאנא כתיב וצדיק יסוד עולם (משלי י), דכליל שית בקרטופא כחדא, והאי הוא דכתיב שוקיו עמודי שש (שיר ה) – ת"ת הוא עצם הו' הכולל ב' דרועין ושית פרקין. וכן צדיק שהוא בסוד האות ו' כולל ב' שוקין, בבחינת "שוקיו עמודי שש", שהעמודים הם של בחינת שש ה"ה מידת היסוד (בהגר"א על תיקו"ז צד ע"ג ד"ה וצריך). והיינו הו' זעירא דכליל שית, וכאן הם הנה"י הנכללים בת"ת (ב"ע רמח ע"א).

ותאנא בצניעותא דספרא (כז ע"ב) באדם אתכלילו כתרין עלאין בכלל ובפרט, ובאדם אתכלילו כתרין תתאין בפרט וכלל – לפעמים אין נמשכים מכל הנה"י כי אם הדינים לבד, ואז נכללים בנה"י כל הכתרין תתאין¹⁵²⁴, הרי הוא כל י' הספירות דלהון. ועי' זהר אחרי מות (ס ע"ב) (לש"ו כללים ח"א עא ע"ב). כתרין עלאין בכלל, כמה דאתמר בדיוקנא דכל הני תקונין¹⁵²⁵ (ס"א דיוקנין) – בת"ת, הרי הוא דיוקנא דאדם, ובו הוא עיקר גילוי שם הו"ה ב"ה (ב"ע רמח ע"ב). בפרט, באצבעין דידן, חמש כנגד חמש, כתרין תתאין באצבעין דרגלין, דאינון פרט וכלל דהא גופא לא¹⁵²⁶ אתחזי בהדיהו – כלומר שאינו מכללא דאדם, שכן נה"י הינם לבר מגופא (ב"ע רמח ע"ב). דאינון לבר מגופא – נה"י הינם לבר מגופא (בהגר"א על ספד"צ יח ע"א ד"ה וז"א), ות"ת הוא המכוונה "אדם", שכן הוא האחרון מכללא דאדם בו נתכללו כולם, ואחריו הוא לבר מגופא. והמה בחינת ב' המרגלים קין והבל (בהגר"א על ספד"צ כז ע"ד ד"ה ואמר אתקין), שתכליתם אינו אלא לקשור את האדם לעניינים השפלים הימנו (לש"ו הקדו"ש יז ע"ד, וכן כללים ח"א מד ע"ב). והנה כל הנ"ל בפשטות אינו שייך אלא לביצים ולאמה שהם לצורך תולדות, אמנם לכאורה הרגלים הם אכן לצורך האדם עצמו, אלא שעיקר האדם אינו אלא החג"ת, ואילו הרגלים בס"ה תכליתם הוא להעתיק אותו ממקום למקום (לש"ו כללים ח"א ל ע"ד). ובג"כ לא הוון בגופא, דגופא אעדיו מנייהו – אין לכתרין תתאין גופא, שכן אינם בצורת אדם שנברא בצלם אלקים, משום דהם לבר מגופא (ב"ע רמח ע"ב).

אי הכי מאי ועמדו רגליו ביום ההוא (זכריה יד), אלא רגליו דגופא – שאלת האידרא היא, היאך יתכן שהרגלים יוכלו לעמוד כנגד הקלי' הרי כל קיומם אינו אלא משם. ותירוצו הוא, שכל מה שהקלי' אחידן ברגלין אינו אלא בזמן בגלות, אמנם בגמר הגלות יתבררו הרגלין ויסתלקו מהסט"א. ואז לא יהיה לסט"א שום מקום אחיזה, שכן הנו"ה יהיו נכללים בכללא דהאדם (ב"ע רמח ע"ב). מאריהון דדינין (ס"א דמארין) למעבד נוקמין ואקרין בעלי רגלים, ומנהון תקיפין ומתאחדן מאריהון דדינין די לתתא בכתרין תתאין – לאחר שנו"ה נמתקים, אזי נכללים הם בכללא דאדם, ואז הם נק' מאריהון דדינין, ולא דסט"א ח"ו, שכבר נמתקו הרגלין ואין להם אחיזה שם. לכן ע"י הוא שיעשו נוקמין בקלי', והוא ע"י

¹⁵²³ בדפוס מנטובא לא גורס את המוסגר.

¹⁵²⁴ עי' ב"ע קנא ע"ב שכוונתו כאן לכתרין דסט"א, ועי' ספד"צ כז ע"ב ד"ה וע"כ, וכז ע"א ד"ה אי עד.

¹⁵²⁵ ב"ע רמח ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁵²⁶ ב"ע רמח ע"ב גורס "אתאחד" במקום "אתחזי" אמנם אין נמצא כן בכל הדפוסים.

מחיר האדרא

שלוחי הדין היונקים משם, דאחזין בדינים קדושים. והם מכונים כאן "בעלי רגלים", ר"ל, שיונקים מנו"ה דדכורא, ועל ידיהם הוא דאתעביד נוקמין בסט"א. דהיינו ששומרים עליהם שלא יהיו יכולים למשטטא בעלמא, ונשארין בנוק' דתהומא רבא¹⁵²⁷ וימא רבא (ב"ע רמט ע"א).

לאחר שסיים לבאר את כל פרצוף הדכורא בכל איבריו, עתה מפרש את סוד הורידין דדמא דמתפשטים בכל האיברים (ב"ע רמט ע"א). תאנא כל אינון תקוני דלעילא דבגופא קדישא (בדכר ונוקבא) כללא דאדם אתמשיך דא מן דא, ומתאחדן דא בדא, ואשקון דא לדא¹⁵²⁸ – ג' בחינות אלה (אתמשיך, מתאחדן ואשקון) הם כנגד נר"נ (ב"ע רמט ע"ב). כמה דאתמשיך דמא בקמפין דורידין לדא ולדא, להבא ולהכא, מאתר דא לאתר אחרא, ואינון משקין¹⁵²⁹ (ס"א קסטיין) דגופא¹⁵³⁰ (נ"א לגופא) אשקייין דא לדא, מנהרין דא לדא, עד דאנהירו כלהו עלמין ומתברכאן בגיניהון – זו תוספת על העיקר (ב"ע רמט ע"ב).

תאנא כל אינון כתרין (קמנן): דלא אתכללו בגופא – דהיינו ב' הנוקבין דסט"א הרי הן בסוד שוקין דנוק¹⁵³¹, והם מסט' דנפש דאתפשט מאצילות. ורחוקים מסט' דקדושה בסוד טומאת המצורע¹⁵³² שעניינו הסתלקות אורות חכמה (ב"ע ר"נ ע"א). כללהו רחיקין ומסאבין – בסוד טומאת מת ללא חיבורא לבחי' ח"ה שבנרנח"י שהוא מסט' דאצילות ה"ה בחינת חיה שבעולמות אבי"ע (ב"ע ר"נ ע"א). ומסאבן כל מאן דיקרב לגביהון למנדע מנהון מלין – בפשטות הכוונה היא למשתמש בשמות הטומאה, וכמו כן מרמז הוא לטומאת קרי (ב"ע רנ ע"א). תאנא מאי תיאובתא דלהון לגבי תלמידי חכמים, אלא משום דחמן בהו גופא קדישא, ולא תכללא בהו בההוא גופא – כאן מתבאר כעין מאמר חז"ל "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו" (סוכה נב ע"א) (ב"ע ר"נ ע"א).

וכי תימא הא מלאכין קדישין דליתנהון בכללא דגופא, לא דח"ו, אי ליהוון לבר מכללא דגופא קדישא לא הוו קדישין ולא מתקיימי – מלאכים קדישין נאחזים בידיים דא"א, כלומר שרשם הוא בב' הקוין ימין ושמאל (חסד וגבורה) ואינם באים מהקו האמצעי הרי הוא כללא דגופא דהיינו ת"ת. ורק ישראל שרשם הוא משם, וממילא עולה שישראל גבוהין במעלתם מהמלאכים, שכן כל חיות וקיום הוא מסט' דגופא דדכורא דווקא (בהגר"א על ספד"צ כח ע"א ד"ה ואמר אתקין, וכן בד"ה ועוף). וכתיב ונוייתו כתרשיש (דניאל י) – פי' "גויה" גוף, הרי שיש למלאכים בחינה של גופא (ב"ע רנ ע"א). וכתיב וגבותם מלאות עינים (יחזקאל א) – כוונתו בזה, שהמלאכים עולים לשרשם שבחור"ב, ואח"כ יורדים. אם כן, בהכרח שהם שייכים לבחינת גוף (ב"ע רנ ע"ב). והאיש גבריאל, כללהו בכללא דאדם, בר מהני דליתהון בכללא דגופא – הרי ש"איש" הוא הכינוי למלאכים. ומהו הטעם שדווקא גבריאל הוא המכונה איש, מכיוון שמלאכים הם בסוד חור"ג, והחור"ג יורדים להתחבר על ידי היסוד, ועיקר ההתעוררות לחיבור הוא מהגבורה, (בסוד גבורת אנשים¹⁵³³), ודווקא גבריאל הוא שקרוי ע"ש מידת הגבורה. עכ"פ מוכח שאף חור"ג הינם בסוד כללא דגופא, ומשא"כ כתרין תתאין שהם נר"ה והם לבר

¹⁵²⁷ עי' לעיל הערה 329.

¹⁵²⁸ גלינות הלש"ו: רצ"א ע"ב.

¹⁵²⁹ ב"ע רמט ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁵³⁰ ב"ע רמט ע"ב לא גורס את המוסגר.

¹⁵³¹ הוא בונה את זה על פי דברי בהגר"א על ספד"צ כח ע"ד ד"ה כד נחית.

¹⁵³² עי' בהגר"א על ספד"צ כ"ז ע"ד ד"ה ואמר.

¹⁵³³ פי' קישוי (עי' תוס' יבמות סה ע"ב ד"ה כי הא).

מחיר האדמה

מגופא (ב"ע רנ ע"ב). דאינון מסאבין, ומסאבן כל מאן דיקרב בהדיהו – מכיון שהם בסיום האצילות ממש, שם הוא מקום נפילת המלכין דמיתו. ותאנא כלהו מרוחא דשמאלא דלא אתבסמו באדם – הקלי' יצאו בבבחינת טפ"ק ללא זיווג (בהגר"א על ספד"צ כט ע"ב ד"ה ואמר כד). וזהו עניין לנוק' דווקא¹⁵³⁴ (ב"ע רנ ע"א). ואחר שחטא אדם הראשון אתפשט נפש שמאלא דרגא דבריאה¹⁵³⁵ (ב"ע רנ ע"ב). ונפקי מכללא דגופא קדישא – שורש קין והבל הוא ברגלין שהם לבר מגופא (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ד ד"ה ובהם מתלבש). ולא אתדבקו ביה משתכחין ובג"כ כלהו מסאבין ואזלין וטאסין עלמא ועיילין בנוק' דתהומא רבא – בסט"א יש ב' דכורין וב' נוקבין, וכאן מתבאר שכולם מתחברים יחד להוליד תולדות (בהגר"א על ספד"צ לא ע"א ד"ה והענין), וכאן מצאו מין את מינם ואתחברו (ב"ע רנא ע"א). לאתדבקא בההוא דינא קדמאה – הרי הוא הדין הקשה. ונקרא "קין" מכיון שהוא הקן שלה, וכאשר נכללים בקן הזה, אזי משם נוטלים הדינים את כחם להתפשט בכל העולם דלתתא (ב"ע רנא ע"א). דנפיק בכלל דגופא דאקרי קין דלתתא ושאמין וטאסין כל עלמא ופרחין ולא מתדבקאן בכללא דגופא – דהיינו שרוצים לעלות לדכורא, דהיינו בז"א, ולא מתדבקים בכללות גופא דז"א, שכן אין להם את היכולת לעלות לשם ונשארים במקומם ה"ה בנוק' דתהומא רבא (ב"ע רנא ע"א). השם "קין" הוא מלשון קינא דמדורין בישין, שכן קין הוא בסוד נוק' דתהומא רבא¹⁵³⁶, ושם הוא מקום מדורין בישין דסט"א, והוא קינא דלהון (בהגר"א על ספד"צ כז ע"ב ד"ה ואמר אי). ובגיני כך אינון לבר מכל משריין דלעילא ותתא, מסאבין אינון, בהו כתיב מחוץ למחנה מושבו (ויקרא יג) – כאן הוא שורש מראות הנגעים ב' שהם ד' דהיינו דו"נ אשר בכל אחד מהם דו"נ, ולכן מצורע חשוב כמת (נדרים סד ע"ב), מכיון שהוא בעלמא דמותא, שהרי אינו בכלל דגופא (ב"ע רנא ע"א). והנה הזכר והנקבה דסט"א הם נפרדים זה מזה, שכן מקומו של זה הוא בארץ ושל זה הוא באויר, ולכן לעולם אין זיווג ביניהם (ב"ע רנא ע"ב).

וברוחא דאקרי הבל דאתבסם יתיר – מאשר של קין (בהגר"א על ספד"צ כז ע"ג ד"ה והבל הוא), ולכן הוא בכללא דגופא (ב"ע רנא ע"ב). בכללא דגופא קדישא נפקין אחרנין דמבסמן יתיר, ומתדבקן בגופא ולא מתדבקן – כלומר שמ"מ שניהם (קין והבל כאחד) אינם בכללא דגופא, שהרי ב' הקלי' הללו המכונים גם מילה ופריעה אינם דבוקים אלא בעט' דיסוד בלבד, שהוא בסט' דמלכות, ואינו בכללא דגופא דדכורא. ומ"מ, מכיון שהם כנגד ב' דרגין ה"ה ערל ובת זוג¹⁵³⁷, הרי שהם "מתדבקן בגופא ולא מתדבקן", שכן אין להם אחיזה אלא בעט' היסוד הוא עיקר אחיזתו (ב"ע רנא ע"ב). כלהו תליין באוירא¹⁵³⁸ – דהיינו הקלי' דהבל, ואילו של קין הוא בארעא, והיינו ב' החלקים של דור הפלגה (בהגר"א על ספד"צ לה ע"ב ד"ה וז"ס). ונפקין מהאי כללא דאלין מסאבין – דהיינו שאינם נכללים עם אלה שהם מסט' דקין, ולכן הם מתבסמין קצת (ב"ע רנא ע"ב). ושמעין מה דשמעין מעילא ותתא ומנייהו ידעי דקאמרי להו – לכן הם יודעים קצת עתידות (ב"ע רנא ע"ב).

¹⁵³⁴ וכן משמע מבהגר"א על ספד"צ לא ע"א ד"ה והענין כי, ואין בזה סתירה לגר"א דף כט שכותב שזה טיפת קרי, שהרי כל שז"ל היא זיווג עם הנוק' דסט"א, עי' לש"ו דע"ה ח"ב דף ט.

¹⁵³⁵ שם סוד בהמה דרביעא על אלף טורין [עי' בהגר"א על ספד"צ כח ע"ד ד"ה ואמר חד. ועי' דע"ה ח"ב קנו ע"ד שזה ההעלאת מ"ן לתקן העליונים מתוך הקרבנות]. ובחינת שתיים נשים זונות אף היא בסוד בהמה דרביעא (ב"ע כאן).

¹⁵³⁶ עי' לעיל הערה 329.

¹⁵³⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ כז ע"א הנ"ל, ועי' עוד בתיקו"ז ככו ע"א בעניין "ערל ובת זוג".

¹⁵³⁸ גליונות הלש"ו: כ"ה ע"א ומ"ח ע"ב.

מחיר האדמה

אחר שביאר את כל הסוד של ב' הזיווגים של קין והבל, מפרש עכשיו את הזיווג השלישי דהיינו של שת. שכן אז אתבסים עלמא, שהרי היה הוא מסט' דיסוד, ואז אתחברו ז'נ, שהם כללא דאדם, משא"כ בזיווג דקין והבל שנפקו מכללא דאדם, ואז התייחדה הבריאה עם האצילות וכמ"ש בס"ד (ב"ע רנא ע"ב). ותאנא בצניעותא דספרא (כח ע"א) כיון דאתבסמו לעילא כללא דאדם, גופא קדישא דכר ונוקבא, אתחברו זמנא תליתאה, ונפק אתבסמותא דכלא, ואתבסמו עלמין עלאין ותתאין, ומכאן אשתכלל עלמא – בלידת שת נתבסם עלמא, שכן זהו זיווג פב"פ. ולכן דורשים את שמו של שת "שממנו הושתת העולם" (ב"ר פי"ד פי"א) (בהגר"א על ספד"צ כח ע"ב ד"ה אתתקן), שכן הוא תולדת הזיווג העיקרי (בהגר"א על ספד"צ ל ע"ד ד"ה ומכסיא לאמא), ואתתקנו עלמין ואתחברו או"א בז'נ, ונכללו או"א עלאין וז'ן תתאין. עומק נוסף במש"כ "ומכאן אשתכלל עלמא" הוא שעיקר העולם הוא נשמות הצדיקים, והרי לשת ומשה רבינו ע"ה יש את אותו שרש נשמה (שעה"ג לז), ורוח דמשה מתלבש בתוך כל צדיק וצדיק (שעה"ג כ) נמצא, כי כל הצדיקים מתייחסים אחרי שת (ב"ע רנב ע"א). דלעילא ותתא מסטרא דגופא קדישא ומתחברין עלמין ומתאחדין דא בדא ואתעבידו חד גופא, ובגין דכלהו חד גופא – דהיינו שאז נעשה זיווג בכל העולמות, לאפוקי מאותם שאינם מכללא דגופא, עליהם נאמר "יתפרדו כל פועלי או"ן" (תהלים צב י) (ב"ע רנב ע"א).

שכינתא לעילא – אימא עילאה (בהגר"א על ספד"צ ל ע"ד ד"ה ומכסיא לאמא). שכינתא לתתא – נוק' (בהגר"א על ספד"צ ל ע"ד ד"ה ומכסיא לאמא). קב"ה לעילא – אבא (בהגר"א על ספד"צ ל ע"ד ד"ה ומכסיא לאמא). קב"ה לתתא – ו"ק (בהגר"א על ספד"צ ל ע"ד ד"ה ומכסיא לאמא). ומשלפא רוחא, ועיילא בחד גופא – הרוח אינו ניתן בז"א אלא לאחר הזיווג כמו באדם התחתון, שאין לזרע האב רוח חיים עד שמזדווג עם טיפת האשה (ב"ע רנב ע"א). ובכלהו לא אתחזי אלא חד¹⁵³⁹ קק"ק יי' צבאות מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו) דכלא הוא חד גופא – אז נכללת כל האצילות בפרצוף א' הכלולה מג' בחינות ע"ק וז'נ, ולכן נזכר "קדוש" ג' פעמים (ולא רמז לאו"א מכיוון שהם נכללים במזלין) (ב"ע רנב ע"ב¹⁵⁴⁰).

כאן מפרוש בפרטות את סוד הזיווג ותיקון יסוד דנוק' (ב"ע רנב ע"ב). תאנא כיון דאתבסמו דא בדא¹⁵⁴¹ (כתיב תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף (שיר א)) – ר"ל שורות של זהב, הרי הם שורות האותיות הרי הם מסט' דבוצד"ק המכונה "זהב", והוא כלל כל הגבורות. "עם נקודות הכסף" דהיינו שהם אתבסמו בסט' דנקודות הרי הם מאוירא, שורש הרחמים¹⁵⁴² (ב"ע רנב ע"ב). אתקשרו דינא ורחמי¹⁵⁴³ (ס"א אתבסמא דינא ברחמי) – בשרשם, דהיינו אוירא ובוצינא (ב"ע רנב ע"ב). ואתבסמת נוקבא בדכורא – דהיינו בז'נ, בזיווגא דלהון (ב"ע רנב ע"ב). ובגין כך לא סלקא דא בלא דא, כהאי תמר דלא סלקא דא בלא דא – אין מציאות לדכר בלא נוק', וכן לנוק' בלא דכר. לכן אין ביטוי לאותיות בלא נקודות, ואין מציאות לנקודות בלא אותיות (ב"ע רנב ע"ב).

ועל האי תנינן, מאן דאפיק גרמיה בהאי עלמא מכללא דאדם – מי שאינו בזיווגא כלומר שאינו משתדל לקיים פו"ר (ואינו אנוס על הדבר), לית ליה

¹⁵³⁹ יש להסתפק אם הגר"א ל ע"ד גורס כאן 'בכלל אדם', ועיי"ש.

¹⁵⁴⁰ ע"פ בהגר"א על ספד"צ י"ג ד"ה ויאמר.

¹⁵⁴¹ ב"ע רנב ע"ב גורס את המוסגר.

¹⁵⁴² לענין מקור דבר זה שכסף הוא כינוי לחסד וזהב לגבורה, עי' ת"ז קיח ע"ב: הרוצה להחכים ידרים דאיהי חכמה ואיהי מחשבה, באברהם אתלבן אדם, וביצחק אצטריף, ורוא דמלה מצרף לכסף וכור לזהב, מצרף לכסף דא אברהם, וכור לזהב דא יצחק, עכ"ל.

¹⁵⁴³ ב"ע רנב ע"ב לא גורס את המוסגר.

מחיר האדמה

ניחא, וכמו הקלי' שהם "משטטי עלמא", שכן הם פירוד ואינם בכללא דאדם, וצריך להתגלגל עד שיבא לידי תיקון (ב"ע רנב ע"ב). לבתר כד נפיק מהאי עלמא – אז הוא יורד לעלמא דנוק', וכמש"כ בסבא דמשפטים [דף קא ע"א] (ב"ע רנב ע"ב). לא עייל בכללא דאדם דאקרי גופא קדישא, אלא באינון דלא אקרוני אדם, ונפיק מכללא דגופא.

תניא תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף דאתבסמו דינא ברחמי, ולית דינא דלא הוה ביה רחמי – כלומר שאין הנוק' נעשית לבית קיבול אלא בביאה ראשונה, והיינו נתינת הגבורות. אמנם יש בזה גם חסדים, שכן הוא בא מדכורא ושרשו הוא באורא, ולכן יש לו יכולת בכח להעלות מ"ן כדי להזדווג בדכורא (ב"ע רנב ע"ב). ועל האי כתיב נאו לחייך בתורים צוארך בחרוזים (שהי"ש א י), בתורים כמו דכתיב תורי זהב נעשה לך וגו' (שם יא) בחרוזים כמה דכתיב עם נקודות הכסף (שם) – 'לחייך' הם איברי האכילה, ועליהם נמצאים התכשיטים. וטעם הדבר הוא, שכל תכשיטי האשה הנזכרים כאן הם משלים לאופנים של העלאת מ"ן. וכמו כן כל אכילה ברוחניות כגון בקרבנות אף הם בבחי' העלאת מ"ן, שהרי תכלית האכילה אינה אלא לעשות בירור מכלים שבורים בכדי להעלותם לתקן את הבחינות שמעליהם (ב"ע רנב ע"א). צוארך – הרי הוא מקום יסוד דנוק', והוא מקום קיבוץ כל הגבורות¹⁵⁴⁴ (ב"ע רנב ע"א). בכללא דנוקבא דא מטרוניתא – כאשר הנוק' מקושטת בכל תיקוניה ובסוד המ"ן היא מכוונה "מטרוניתא", שכן אז היא מוכנה לזיווג במלכא קדישא (ב"ע רנב ע"א). אשתכח בי מקדשא דלעילא – דהיינו קה"ק ובסוד בינה, ומכונה "בית המקדש", שהיא בית לחכמה הנקרא קדוש (ב"ע רנב ע"א). וירושלם דלתתא – כנ"ל שבזיווג ז"נ נכלל ע"ק (ב"ע רנב ע"א). (ס"א הוא מקדשא דכלא) ומקדשא וכל דא מדאתבסמת בדכורא ואתעביד כללא דאדם, ודא הוא כללא דמהימנותא, מאי מהימנותא, דבגויה אשתכח כל מהימנותא – שכן כאן נכללים כל ה' פרצופי האצילות (ב"ע רנב ע"א).

(שייך לפ' כי תצא¹⁵⁴⁵) ותאנא מאן דאקרי אדם ונשמתא נפקת מניה ומית – דהיינו אדה"ר שבחטאו אתפשט את הלבושין שלו¹⁵⁴⁶ (ב"ע רנב ע"ב). אסיר למיבת ליה בביתא למעבד ליה לינה על ארעא – שאז הקלי' מתדבקת בו, ובייחוד בלילה (ב"ע רנב ע"ב). משום יקרא דהאי גופא, דלא יתחזי ביה קלנא, דכתיב אדם ביקר בל ילין (תהלים מט), אדם דהוא יקר מכל יקרא בל ילין מ"ט משום דאי יעבדין הכי נמשל כבהמות נדמו, מה בעירי לא הוה בכללא דאדם, ולא אתחזי בהו רוחא קדישא – כלומר לאחר שמת נמשל כבהמות, שנפל לבריא. ופי' "רוחא קדישא" הארה מאצילות, ובדרגא דחכמה (ב"ע רנב ע"ב). אופך הכא כבעירי – גויים ורשעים כאחד (ב"ע רנב ע"ב). גופא בלא רוחא, והאי גופא דהוא יקרא דכלא לא יתחזי ביה קלנא.

ותאנא בצניעותא דספרא (ד ע"ב) כל מאן דעביד לינה להאי גופא קדישא בלא רוחא עביד פגימותא בגופא דעלמין – הלנת המת גורמת פגם לשרשו למעלה, שכן כל אדם מושרש באצילות, ממילא בהלנתו הוא גורם לכך שהחיצונים אווזים בסט דאצילות (ב"ע רנב ע"ב). דהא בגין {קמד} דא לא עביד

¹⁵⁴⁴ עי' פת"ש א"א מד שלכן מקומם של רוב התכשיטים הוא בצואר האשה. עי' יהל אור ח"א כ"ה ע"א וז"ל, בינה גרון דא"א ואינו נקרא רישא כי הוא (חסר בהעתק תיבה אחת אבל בס"א איתא כי הראשית מחכמה רק כו') רק הוא התחלת הגוף כי יסוד דבינה נמנה עם הגוף ובה מתלבש גבורה דע"י ולכן כל הגבורות מגרון והוא כסא הדין והתחלת הכסא בפה והוא כורסיא שביבין די נור וכו', עכ"ל.

¹⁵⁴⁵ כן הגי' בדפוס אמסטרדם. אמנם אינו נמצא בדפוס מנטובא.

¹⁵⁴⁶ בהגר"א על ספד"צ כט ע"א ד"ה כד חב אתפשט שמאלא.

מחיר האדמה

לינה באתרא קדישא בארעא דצדק ילין בה – פי' בירושלים שם הוא דרגא דנוק' דאצילות¹⁵⁴⁷, דשם "צדק ילין בה" (ישעיה א כא), (זהר בראשית לב ע"א) שכן "צדק" הוא כינוי לנוק' (ב"ע רנד ע"א). (ס"א לכתרא קדישא דמלכא בארעא דכתיב (ישעיה א) צדק ילין בה) משום דהאי גופא יקרא אתקרי דיוקנא דמלכא ואי עביד ביה לינה הוי כחד מן בעירא¹⁵⁴⁸ (הה"ד (תהלים מט) נמשל כבהמות (ע"כ נדמו).

והנה לאחר שביאר את סוד קין והבל ושת, מפרש עתה את סוד הנפילים, ומבאר את כל ענין חטא דור המבול ויפרש בו את כל הפרשה עד סוף פרשת בראשית, ובזה יכלול את סוד התיקון ע"י התורה והשלמת תיקונו עד ימות המשיח. והנה דעת הגר"א היא (בספד"צ לא ע"ב ד"ה ואמר) שעזא ועזאל אינם ב' המרגלים ובני אלקים, אלא הם רק מסט' דלהון, כלומר שכאשר באו בני אלקים ב' זכורים אל בנות האדם ב' נוק' דסט"א, מזיווגיהם אתילידו אלו הנפילים (ב"ע רנד ע"א). תאנא ויראו בני האלקים את בנות האדם (בראשית ו) – "בני האלקים" הם קין והבל (בהגר"א על ספד"צ לא ע"ב ד"ה ואמר). אלו ב' האנשים הם בסוד חו"ב דז"א דקלי', והם שרויים מעולם הבריאה ולמטה, שכן שם הוא מקום הקלי' שכנגד ז"א דאצילות והם מסט' דנחש שבא על חוה, ונולדו מנוק' הנקראת בשם אלקים, והם מהנחש שהוא זכר, ולכן אף הם בבחינת זכרים, אלא שהם נולדו מהנוק', ולכן הם מכוונים בני האלהים, ויצאו מהם עזא ועזאל הרי הם הנפילים, והם הבנים של בני האלקים (לש"ו דע"ה ח"ב סג ע"ב). אינון דאטמרו ונפלו בנוק' דתהומא רבא – כלל בזה גם את קלי' הבל שהוא בימא רבא אלא שהבל אתבסס יותר ולכן הזכיר את העיקר הרי הוא קליפת קין. והנה קודם שהרשיעו אנשי דור המבול איטמר קלי' הבל בנוק' דתהומא רבא, ולא היה להם חיבור עם בנות האדם כלל (ב"ע רנד ע"ב). את בנות האדם¹⁵⁴⁹ (האדם הידוע) – הרי הן נוק' שהם מרוחא דאתפשט מאדה"ר הרי הוא "האדם הידוע". והוא בסוד שם ב"ן, ה"ה בריאה דאתפשט מאצילות, ומכונה אדם (ב"ע רנד ע"ב). וכתיב וילדו להם המה הגבורים אשר מעולם וגו' (בראשית ו ד) – המה הנפילים דאתו מחיבורא דבני האלקים עם בנות האדם. ונקראו "גיבורים" בסוד "מגבורי ישראל", עליהם נאמר "ששים גיבורים סביב לה", שיתן הוון כחושבן דלעילא, כמ"ש בספד"צ¹⁵⁵⁰. והם מסט' דז"א, דהיינו ו"ק, כאשר כל א' מהם כלול מי' (ב"ע רנד ע"ב). ההוא דאקרי עולם – האצילות, וכמו כן ז"א אף הוא מכונה עולם (בהגר"א על ספד"צ לה ע"א ד"ה המה הגבורים). כל הנהגת העולם, הבחירה והעבודה תלויים בז"א. לכן תיקוני ז"א מכוונים "ימי עולם" (ב"ע רנד ע"ב). כדתנינן ימי עולם אנשי השם – מסט' דנוק' המכונה "שם" (ב"ע רנד ע"ב). מנהון נפקו רוחין ושדין לעלמא לאתדבקא ברשיעיא – הרוחין ושדין המה הדכורא דסט"א. ואלו שנדבקים בבני אדם, הם הזונות, נוק' דסט"א (ב"ע רנד ע"ב).

הנפילים היו בארץ לאפקא אלין אחרנין דלא הוון בארץ הנפילים עז"א ועזאל' דהוון בארץ¹⁵⁵¹, בני האלקים לא הוון בארץ ורוזא הוא וכלא אתמר – עז"א ועזאל' הם הבנים של בני האלהים ובנות האדם (בהגר"א על ספד"צ לה ע"א ד"ה המה), הכתוב אמר "הנפילים היו בארץ" בלשון עבר, משמע שעכשיו אינו כן. אלא הענין הוא שהנפילים, הרי הם עז"א ועזאל', בתחלה היו בסט' דקדושה, אלא

¹⁵⁴⁷ בב"ע הגי' "דאצילות נוק'", ונראה שכוונתו היא כמו שכתבנו.

¹⁵⁴⁸ ב"ע רנד ע"א גורס את המוסגר וכן איתא בדפוס אמסטרדם. אמנם בדפוס מנטובא הוא ללא "ע"כ".

¹⁵⁴⁹ ב"ע רנד ע"ב גורס את המוסגר.

¹⁵⁵⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ כט ע"ד ד"ה וכן סוד.

¹⁵⁵¹ עי' בהגר"א על ספד"צ לה ע"א ד"ה המה הגבורים.

מחיר האדם

שקטרגו על בריאת האדם, ואפיל להון מקדושה. אמנם קשה, שכן בנות האדם נולדו ע"י רוחא דאתפשט מאדם כד חב¹⁵⁵², וכן בני האלהים הם מסוד הזוהמא דאטיל נחש בחוה. וא"כ צ"ע, קודם בריאת העולם היאך היו עז"א ועז"ל, הרי הם נולדו מבני האלהים ובנות האדם כמש"ל. אבל הענין הוא כמ"ש בספד"צ (לא ע"א) תרין מתחבקינן הוו לעילא לתתא נחתי וכו', וביאר שם הגאון ש"תרינן מתחבקינן" הם בסוד חו"ב. והנה בתחילה הם היו בסט' דקדושה, ואח"כ, ע"י הקטרוג, נפלו מקדושתם וירדו לתתא באותם שבאו מסט' דבני האלקים עם בנות האדם, שאף הם בסוד חו"ב בבחינת תהומא רבא וימא רבא. וכן ב' נוקבין הם חו"ב דנוק', ור"ל שחולקא טבא דהוה בהו מסטרא דקדושה אבד ונחת לתתא וירת עפרא, והוא בסט' דנפק מבני האלהים וכו'. ומש"כ "הנפילים היו בארץ" ר"ל בארעא קדישא בסטרא דקדושה ואח"כ נפלו משם, משא"כ בני האלהים שמעולם לא היו בסט' דקדושה (ב"ע רנד ע"ב).

כתיב וינחם יי' כי עשה את האדם בארץ (שם) – מדקדק בלשון הכתוב שתיבת 'בארץ' הוא לכאורה מיותר. לאפקא אדם דלעילא דלא הוי בארץ, וינחם יי' האי בזעיר אפיין אתמר – יישובו הוא, שירמוז שלא היה ביטול כי אם לאותם הנשמות שנכרתו כעת משרשם, ונשארו בבחינת משטטי בארעא ומסט' דנפילים הנ"ל וז"ס "האדם בארץ" דווקא בארץ ולא לעילא, עד שחזרו ונתקנו. משא"כ ז"א, ה"ה אדם דלעילא, בו נשארו כל תיקוני הפרצוף דיליה, המוכן לצורך הנהגת הנשמות אחר התיקון (ב"ע רנה ע"א). ויתעצב אל לבו, ויעצב לא נאמר אלא ויתעצב, איהו אתעצב דביה תלייא מלתא – ר"ל שכביכול בז"א עצמו הגיע הפגם, שכן הלב הוא שורש לכל האיברים, ובו תלויה החיות (ב"ע רנה ע"ב). לאפוקי כמאן דלא אתעצב אל לבו – כלומר משא"כ ע"ק, שאין הנהגתו כפי הנהגת התחתונים (ב"ע רנה ע"ב). בלבו לא כתיב אלא אל לבו – לבו של ז"א הוא מלכות דע"ק הכולל את כל האצילות, וחיותו מיניה ככל האיברים אשר חיותם הוא מן הלב (ב"ע רנה ע"ב). כמאן דאתעצב¹⁵⁵³ (ומקבל) למאריה דאחזי האי ללבא דכל לבין.

ויאמר יי' אמהה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה וגו' לאפקא אדם דלעילא – העוונות של דור המבול גרמו פגם בז"א, ומבחינה זו הגיע זה הפגם עד לע"ק ג"כ, שכן הוא סילק את תיקוניו מז"א, וכמ"ש "לא ידון רוחי באדם" (בראשית ו ג) דהיינו אדם דלעילא, דלא נשיב רוחא דחיי מחוטמא דע"ק. ולכן לא נאמר "האדם אשר בארץ" או "אשר באדמה" וכיו"ב אלא "האדם אשר בראתי", דהיינו האדם דלעילא דהיינו ז"א. ומ"ש "לא ידון", ר"ל שלא יתלבש רוחי בז"א, שבנין ז"א עצמו לא התבטל, שהרי הם נצרכים לשם השלמת העולם, וכפי שיצאו אח"כ על ידי נח ובניו, ובכך יתוקנו כל הנשמות של דור המבול ג"כ, ולא בטלו כי אם לפי שעה. וכן יתוקן ד"ז שהיו נפרדים מסט' דאצילות, ונשארו בבחינת בריאה לבד וכו', וזהו מש"כ "אשר בראתי" דהיינו מסט' דבריאה, "מעל פני האדמה", ר"ל שנכרתו מנוק' דאצילות, המכונה "אדמה" (ב"ע רנה ע"ב). ואי תימא אדם דלתתא בלחודוי לאו לאפקא כלל – כוונתו שבז"א, ה"ה אדם דלעילא, לא היה פגם כלל, והיינו "לאו לאפקא כלל", ר"ל שלא מיעט את האדם דלעילא בפועל על ידי מיחוי וביטול, אמנם כבר הגיע לשם עצבות וכו'. והענין כיצד אירע פגם זה עכ"פ, שהרי ז"א הוא לפי הנהגת התחתונים, ובהכרח לא ימלט שגם לז"א הגיע איזה פגם כש"ה (ב"ע רנה ע"ב). משום דלא קאים דא בלא דא – השפעת העליונים תלויה באותם תיקונים דלתתא (ב"ע רנה ע"ב).

¹⁵⁵² ע"י בהגר"א על ספד"צ כט ע"א ד"ה וז"ש.

¹⁵⁵³ ב"ע רנה ע"ב לא גורס את המוסגר.

מחיר האדמה

ואלמלא חכמה סתימא דכלא, כלא אתתקן כמרישא – במ"ס נעשה הכל (בהגר"א על תיקו"ז קלח ע"א ד"ה א'). כלל תיקון העולם נעשה על ידי התורה דנפיק ממ"ס (ב"ע רנה ע"ב), דהיינו החכמה העליונה, ה"ה אוירא (ב"ע רנו ע"ב). הה"ד אני חכמה שכנתי ערמה (משלי ח), אל תקרי שכנתי אלא שכנתי¹⁵⁵⁴ (ס"א שיכנתי) – ר"ל שבה אתיישב עלמא (ב"ע רנו ע"א).

ואלמלא האי אדם – כוונתו למציאות השם השלם (הוי"ה אלה"ם) (בהגר"א על ספד"צ לז ע"א ד"ה ואם לא). לא קאים עלמא – במ"ס יש ג' הוי"ת דמילוי מ"ה, ולכן היא מכונה חכמה, ה"ה נוטריקון כח מ"ה. ובו נברא ונתקן העולם בסוד כ"ח אתוון (ב"ע רנו ע"א). ה"ה דכתיב יי' בחכמה יסד ארץ (שם ג) וכתיב ונח מצא חן בעיני יי' (בראשית ו) – כאן מתבאר שסוד הקמת הברית הוא על ידי ראיית העינים, שכן יסוד אתער על ידי ראיית עיניים¹⁵⁵⁵ (ב"ע רנו ע"א).

ותאנא כלהון מוחין תליין בהאי מוחא – דהיינו שכל ג' הגוונים דעינא דז"א מתמתקים על ידי חיורא דביה (ב"ע רנו ע"א). והחכמה הוא כללא דכלא הוא, ודא חכמה סתימא דבה אתתקיף – כאן נכלל בו שורש תוקף הדינים (ב"ע רנו ע"א). ואתתקן תקונא דאדם – כלומר שעל ידי שנתגלתה הארתו, ניתן קיום לתיקונים דז"א, המכונה אדם (ב"ע רנו ע"א). לאתיישבא כלא על תקוניה כל חד באתריה, הה"ד (קהלת ז) החכמה תעוז לחכם – דהיינו מלכים דז"א (ב"ע רנו ע"א). כאן מתבאר שהמ"ס נותן עוז למידת החכמה וכנגדו פרצוף אבא, ומשם נמשך העוז לי"ס דז"א, והם שולטים ב"עיר", הרי הוא הנוק' (לש"ו ביאורים ח"א סא ע"ג). מעשרה שליטים – דהיינו י' נקודות שהיו בעולם מסט' דאוירא שהם החיות של האותיות (הרי הם הכלים) (ב"ע רנו ע"ב) הרי הם י' הספירות השולטות והיינו פי' "שליטים" (לש"ו ביאורים ח"א סא ע"ב). דאינון תקונא שלימא דאדם – כלומר שזהו כלל מעלת האדם כאשר הרוח מתלבש בו (ב"ע רנו ע"ב).

ואדם הוא תקונא דלגו מניה קאים רוחא – 'ואדם' פי' על כל פרטי האיברים שבו (ב"ע רנו ע"ב).¹⁵⁵⁶ (הה"ד כי האדם יראה לעינים ויי' יראה ללבב (שמואל א טז), דאיהו בלגו לגו) – "אדם" הרי הוא בחינת הכלים שמבחוץ אינו משיג את הפנימיות, אלא רק את החיצונית בלבד, כפי ראות עיניו (ב"ע רנו ע"ב). ובהאי תקונא דאדם אתחזי שלימותא, מהימנותא דכלא, דקאים על כורסייא, דכתיב ודמות כמראה אדם עליו מלמעלה (יחזקאל א) – כאשר כל העולמות הם בשלימות, אזי הם בסוד אדם היושב על הכסא, דהיינו בחינת עולם האצילות היושב על עולם הבריאה¹⁵⁵⁷ (ב"ע רנו ע"ב). וכתיב וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה הוא (דניאל ז) – כאשר יסתלקו ה"עננים" מן ה"שמים", אז יתגלה המשיח, שכן לעת עתה העיינין הם סתימין בבחינת עננים המסתירים את השמים, ולא נתגלה עדיין תיקונא דאדם (ב"ע רנו ע"ב). ועד עתיק יומיא מטה וקדמוהי הקרבוהי – שכן אז יתעלה ז"א לע"ק, והיינו זכיית המשיח בבחינת יחידה (ב"ע רנו ע"ב).

לאחר שחתם את כל הדרושים הנכבדים הנ"ל בכל תיקוני עולם האצילות, ואילו מתיקונים דג' עולמות ב"ע לא דיבר כאן, כי אם בספד"צ בלבד, וכאן לא בא אלא לגלות אלא את ענין האצילות בלבד, שהוא עלמא סתימא דקוב"ה. לכן הוא שאמר את שאמר להלן (ב"ע רנו ע"א). עד כאן סתימאן מליין – "ע"כ" כלומר באצילות הוא ש"סתימאן מילין", משא"כ מבריאה ולמטה ה"ה עולמות דפירודא, שם יש רשות לדבר בגילוי גמור (ב"ע רנו ע"ב).

¹⁵⁵⁴ ב"ע רנו ע"א גורס את המוסגר ו"שכנתי" ל"ג.

¹⁵⁵⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"ב ד"ה ואמר סתם.

¹⁵⁵⁶ ב"ע רנו ע"ב גורס את המוסגר.

¹⁵⁵⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ כח ע"ד ד"ה ואמר בהמה.

מחיר האדרא

ע"א). וברירן טעמין, זכאה חולקיה דמאן דידע וישגח בהון ולא יטעי בהון – הנה דיבר כאן על עולמות עליונים מאד, וכל דיבור בונה שם, ואם ח"ו לא דיבר נכון אזי בונה הוא עולמות של שוא (זחר בראשית ה' ע"א). ואעפ"כ אמר 'וברירן טעמין' דהיינו שהיה בטוח שלא היה שום טעות בדבריו ח"ו, כי רוח ה' דבר בו, וכל דבריו היו ברוה"ק ממש. לכן אמר "זכאה חולקיה מאן דידע וישגח בהון"¹⁵⁵⁸, פי' להסתכל בפנימיות הדברים, ואעפ"כ לא יטעי בהון (ב"ע רנז ע"א). דמלין אלין לא אתיהיבו אלא למארי מאריין¹⁵⁵⁹ – אלו שיש להם את כל המדות טובות, או שלהם נתגלו כל האורות במדה נכונה, והיינו בסוד המתקלא (ב"ע רנז ע"א). ומחצדי הקלא – שכל מגמתם היא לבער קוצים מן הכרם. ובזה גורמים הם לזיווג, דהיינו סוד זריעת השדה העליונה (ב"ע רנז ע"א). דעאלו ונפקו – כלומר שלא טעו בשום דבר, ובבחינת מה שאמרו על ר' עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום (חגיגה טו ע"ב) (ב"ע רנז ע"א). שכן הם נכנסו להשיג את גנזי התורה, ויצאו לבחי' חיצונית, הרי הוא קיום המצוות, וראו שאין סתירה ביניהם והכל א' (מ"א צא). דכתיב כי ישרים דרכי יי' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם (הושע יד) – זו ראייה לכך שאין ראוי לגלות דברים אלו אלא למי שהוא בבחי' "מחצדי חקלא". וביתר ביאור, הנה הקלי' מתעוררים מאוד על מי שעוסק בחכמה זאת, שכן על ידי לימוד זה "גחלים אתה חותה על ראשו" (משלי כה כב) של הקלי', והם מתבערים מן העולם על ידי לימוד זה. ולכן כל מגמתם של הקלי' היא לקטרג על האיש הזה הרוצה לבטלם, והם מטעים אותו, בהראותו כמה דברי שקר בסוד תערובת הסיגים המעורבים בתוך ניצוצי הקדושה. ועליהם הוא שנאמר ופושעים יכשלו בם". משא"כ הצדיקים הגדולים, אשר מצוה גדולה היא לגלות להם, שכן בזה מרחיבים הם את גבולות הקדושה ומבערים קוצים מן הכרם. ועליהם הוא שנאמר "צדיקים ילכו בם". ובביאור הענין יש להקדים (בסודות מד ע"ב) שבאבר היסוד יש ב' צינורות, הא' תכליתו להשפיע לקדושה, והב' לפלוט את מותר הגוף, ודופן א' מפסיק ביניהם. והנה כל רזין דאורייתא הם בסט' דיסוד, שכן כל ר"ז הוא אור"ר הגנוז ביסוד. וע"ז אמרו חז"ל "ראה הקב"ה שאין הרשעים כדאיים להשתמש באותו אור עמד וגנזו לצדיקים" כו' (חגיגה יב ע"א), והיינו רזין דאורייתא דאתגניזו בלבושין ופשטי דאורייתא, והוא סוד גניזת האור בנקב הימיני שביסוד, שהוא בדרך הישר. והרשעים אינם יכולים לתפוס את הדברים כי אם בבושא דאורייתא בלבד. והנה מי שמגלה רזין של התורה למי שאינו ראוי, גורם לפגם גדול, שכן הולך בדרך שאינה ישרה, דהיינו בסוד הנקב השמאלי, וכמ"ש ברע"מ פ' פנחס (המד ע"א) "ווי למאן דמזלזל בפירורי' דנהמא" כו' יעו"ש. וז"ש כי ישרים דרכי ה', שכן המה הולכים בקו המישור דהיינו בנקב הימיני, ושם הם "דרכי ה'", שכן כל אורות ז"א מתגלים בתוך היסוד, ולכן "צדיקים ילכו בם", הרי הם תליין באורח מישור ויכולים ליהנות משם, משא"כ "פושעים יכשלו בם", הרי הם בסוד נקב השמאלי (ב"ע רנז ע"א).

תאנא בכה ר"ש וארים קליה – כאן נצנצה בו רוה"ק שיסתלקו מקצת מן החברים (ב"ע רנז ע"א). ואמר אי במלין דילן דאתגליין הכא אתגניזו חברייא באדרא דעלמא דאתי – כמו שהיו אלו החברים יחד בחיבורא חדא בעולם הזה, כמו כן יהיו לעולם הבא, שהרי הם באו משורש אחד, הרי הוא סוד י' החסדים של הדעת¹⁵⁶⁰ (ב"ע רנז ע"א). ואסתלקו מהאי עלמא, יאות ושפיר הוה, בגין דלא אתגליין לחד מבני עלמא – שכן היה קטרוג גדול עליהם שלא לגלות סוד זה, ובזה רשב"י צידק עליהם את הדין (ב"ע רנז ע"א). הדר ואמר הדרי בי, דהא גלי

¹⁵⁵⁸ עי' דבריו לעיל קכח ע"א.

¹⁵⁵⁹ גי' ב"ע רנז ע"א "מדין".

¹⁵⁶⁰ עי' הק' קכח ע"א ובהגר"א שם, על פי דברי שער הגלגולים הק' כו.

מחיר האדרא

קמיה דעתיקא דעתיקין סתימא דכל סתימין¹⁵⁶¹, דהא לא ליקרא דילי עבידנא, ולא ליקרא דבית אבא, ולא ליקרא דחברייא אלין – מאחר שכוונתו היתה לטובה, דהיינו לצורך תיקון הדור. ואכן מצוה גדולה היא ללמד את מי שראוי (ב"ע רנז ע"ב). אלא בגין דלא יטעון באורחוי – כוונתו היא לתיקון המדות העליונות (ב"ע רנז ע"ב). ולא יעלון בכסופא לתרעי פלטרין¹⁵⁶² – מי שהיה יכולת בידו בעולם הזה לידע את סוד תיקון המדות העליונות ושיעורו של יוצר בראשית, ואינו יודעם, נדחה מלמעלה (ב"ע רנז ע"ב). ולא ימחון בידיהון – היה מובטח, שלא יהיה נענש על ידי זה ח"ו, אלא אדרבא, יגדל שכרו יותר (ב"ע רנז ע"ב). זכאה חולקי עמהון לעלמא דאתי – כמו שהם עתה במחיצה אחת בעולם הזה, כך יהיו לעולם הבא (ב"ע רנז ע"ב).

תנא עד לא נפקו חברייא מההוא אדרא מיתו ר' יוסי בר' יעקב ור' חזקיה ור' ייסא, וחמו חברייא דהוון נטלין לון מלאכין קדישין בההוא פרסא – ג' אלה הם בסוד תנ"ה וכמש"כ באריז"ל (שער הגלגלים הק' כו) שהם היו במקום המגולה שם הוא ריקן מן האור, ואלו הם שעלו ולא נפקו (ב"ע רנז ע"ב). ואר"ש מלה ואשתככו, צווח ואמר, שמא ח"ו גזרה אתגזר עלנא לאתענשא – פחד שנסתלקו מחמת הגילוי הגדול, שמא היה גדול מכפי שיכלו לסבול (ב"ע רנז ע"ב). דאתגלי על ידנא מה דלא אתגלי מיומא דקאים משה על טורא דסיני דכתיב ויהי שם עם יי' ארבעים יום וארבעים לילה וגו' (שמות לד) – בלוחות שניות (ב"ע רנז ע"ב). מה אנא הכא אי בגין דא אתענשו.

שמע קלא, זכאה אנת ר"ש, זכאה חולקך, וחברייא אלין דקיימין בהדך – יצאה בת קול לבשרו, שאדרבא, בגלל זה נתעלה עתה רשב"י למעלה גדולה עוד יותר מהמעלה שהיתה לו בתחילה. שכן תחילה היה רשב"י בבחי' כתר של הפרצוף התחתון¹⁵⁶³, ומעתה נתעלה לבינה של הפרצוף העליון שכן רק ז"ת של הפרצוף העליון מתלבשים בתחתון. ונלע"ד שלכן בתחילה היה רשב"י עם החברים בבחי' י', ונתעלו לז"ת, ולכן לא נשארו כי אם ז'. וזהו מש"כ "זכאה חולקך וחברייא" (ב"ע רנז ע"ב). דהא אתגלי לבון מה דלא אתגלי לכל הילא דלעילא, {קמד:} אבל ת"ח דהא כתיב בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה (הושע ו) – היה עונש על מי שיבנה את יריחו, שכן היתה חרם לה'. וענין היות חומות יריחו דווקא בכניסת א"י, הוא בסוד ב' הכרובים ולהט החרב המתהפכת שבפתחו של גן עדן¹⁵⁶⁴. לכן דווקא יהושע, שהיה בדרגא דנוק', הוא אשר החרים את העיר שלא לבנותה, כדי שלא יהיה על ידיו בגין לסט"א. וזה סוד מיתת תלמידי רשב"י, וכן של נדב ואביהו, שכולם היו בסוד נו"ה (ב"ע רנז ע"ב). וכ"ש דברעו סני ותקיף אתדבקו נפשתהון, בשעתא דאאתנסיבו – כלומר שבעת הרצון שהיה אז הוא שעלו נשמותיהם, ואף זה היה על ידי מיתת נשיקה שהוא בסוד היכל הרצון אשר שם הוא שורש הנשיקין. וזהו מקומו של משה¹⁵⁶⁵ הרי הוא הדעת הגנוז בפומא דמלכא (זהר משפטים קכ"ג ע"א). וכמו כן רשב"י שהיה בסוד שורש נשמתו (שענה"ג יז) (ב"ע רנח ע"א). זכאה חולקיהון דהא בשלימותא אסתלקו – דהיינו שהם תיקנו והשלימו את כל הניצוצות שהיה מוטל

¹⁵⁶¹ עי' מים אדירים ו' ש"סתימא דכל סתימין" הוא כינוי למו"ס. ועי' דע"ה ח"א ו ע"ג שהיינו רדל"א. והנה צ"ל שכוונתו לאור א"ס ית"ש המתלבש ומיוחד ברדל"א, ועי' בהגר"א על ספד"צ ה ע"ג ד"ה ועוד נ"ל שהיינו מו"ס. ונראה לכאורה לומר שעומק כוונת דברי הלש"ו להראות את שורש הזיווג שבמו"ס.

¹⁵⁶² עי' בתז"ח כא ע"א ובהגר"א שם, שהזוכים לבינה (דהיינו הלומדים את חכמת הנסתר) אינם מתביישים להכנס לעלמא דאתי.

¹⁵⁶³ עי' גר"א בהק' לאד"ר ד"ה תאנא אתמנו.

¹⁵⁶⁴ עי' מדרש הנעלם בזו"ח מז ע"ד.

¹⁵⁶⁵ עי' היכלות פקודי רנז ע"ב, וכן ביהל אור ח"ב כה ע"ג.

מחיר האדרא

עליהם לתקן לפי שורש נשמתם (רנח ע"א).¹⁵⁶⁶ (דלא הוה בן לאינזן דהוו קמייהו אמאי מיתו) – כאן הוא טעם למיתתם שהיתה מיתת נשיקה (ב"ע רנח ע"א).
תאנא בעוד דאתגליין מלין אתרגישו עלאיין ותתאיין – כלומר שדבריהם היו בוקעים את כל העולמות, והיה יחוד עצום למעלה. והנה כאשר העולם העליון מתוקן, אזי עולה העולם התחתון לקראתו, ובכך נתקנים עליונים ותחתונים (ב"ע רנח ע"א).¹⁵⁶⁷ (דאינזן רתיכין) – אפי' בעולם המלאכים וכל המרכבה, שכן כולם נהנים ע"י חידושי התורה המתגלים בפי הצדיקים (ב"ע רנח ע"א). וקלא אתער במאתן וחמישין עלמין – כלומר שכאן מתבאר סוד תיקון הכל, הרי הם ה' עולמות, כאשר כל א' מהם כלול מה' פרצופים וביחד עולים כ"ה. והנה כל פרט הוא בעל י' ספירות בשלמותו הרי ר"ן. ועוד יש לפרש, ש"קלא" הוא כינוי לדעת הגנוז בפומא דמלכא, ועל ידי ההבלים דנפקין מפומא דרשב"י והחברים, נתעורר אותו הדעת הגנוז בפומא דמלכא והאיר ביסוד, ולכן אתער קלא בר"ן עלמין, שכן בה' פרצופים יש ה' יסודות הכוללים ה"ח, ויש בכל א' מהם י"ס (ב"ע רנח ע"א). דהא מלין עתיקין לתתא אתגליין ועד¹⁵⁶⁸ (נ"א ועוד) דאלין מתבסמן נשמתייהו באינזן מלין נפקא נשמתייהו בנשיקה – כל הסודות הינם גילויים של היסוד אשר שרשו הוא בנשיקין שבפה (ב"ע רנח ע"ב). ואתקשר¹⁵⁶⁹ בהוא פרסא – תנ"ה נסתלקו למעלה לשורש האור (ב"ע רנח ע"ב). ונמלין להו מלאכי עלאי וסלקין לזן לעילא – שכן הם באים מזיווג הנשיקין, שהוא זיווג העליון מזיווג היסודות. והיינו שעלו עד הדעת על ידי המלאכים, שכן מיתת צדיקים הוא בסוד מ"ן לשכינה, ובפרט צדיקים כתלמידי רשב"י (ב"ע רנח ע"ב).

ואמאי אלין, משום דעאלן ולא נפקו, זמנא אחרא מן קדמת דנא, וכלהו אחריני עאלו ונפקו, אר"ש כמה זכאה חולקהון דהני תלתא, וזכאה חולקנא לעלמא דאתי, בגין דא נפק קלא תניינות ואמר ואתם הדבקים ביי' אלקיכם היים כלכם היום (דברים ד) – דהיינו אלו שהם בבחינת תנ"ה שבמקום זה הוא שנתרוקן האור, ולא היה ביכלתם לקבל אורות גדולים כל כך שירדו אליהם בהיותם בעלי גוף, ולכן נתעלו למקום שהאור בו רב ללא גופם. לכן זכה חולקיהון, שכן מיתתם היתה לטובתם שכן נתעלו עי"כ יותר, וזהו סוד מאמה"כ ואתם הדבקים" וכו' (ב"ע רנח ע"ב).

¹⁵⁷⁰ קמו ואזלו בכל אתר דהוו מסתכלי סליק ריהיין – "ריח" הוא כינוי לעליית מ"ן ובסוד הקרבנות והקטורת. שכן באותה המידה שריח עולה לחוטמא, כך מ"ן עולה לחוטמא דע"ק, שם הוא המקום שבו נשבא דפרדשקא, ה"ה הארת המו"ס (ב"ע רנח ע"ב). אר"ש שמע מנה דעלמא מתברך בגינן – שהרי ר"ש וחבריו תיקנו את כל העולם, והורידו אליו את הארת מו"ס, הרי הוא מקור הברכות (ב"ע רנח ע"ב). והוו נהרין אנפוי דכלהו, ולא הוו יכלין בני עלמא לאסתכלא בהו – רשב"י היה ניצוץ משה בסוד הדעת, ושורש הדעת הוא בע"ק בב' תפוחין, ושם כתיב "יאר ה' פניו" (במדבר ו כה), שכן שם מתגלים ש"ע נהרין עילאין. כמו כן כאן האירו כל החברים על ידי שרשם שברשב"י, ולכן גם בהם עצמם לא היו יכולים "בני עלמא לאסתכלא בהו" (ב"ע רנח ע"ב).

¹⁵⁶⁶ ב"ע רנח ע"א גורס את המוסגר.

¹⁵⁶⁷ ב"ע רנח ע"א גורס את המוסגר.

¹⁵⁶⁸ ב"ע רנח ע"א לא גורס את המוסגר.

¹⁵⁶⁹ גי' ב"ע רנח ע"ב 'ואתקשרו'.

¹⁵⁷⁰ גי' ב"ע רנח ע"ב 'קם ולא הוו מסתכלי', ואילו בדפוס מנטובא הגירסא היא 'קמו ולא הוו מסתכלי בכל אתר דלא סליק רוחיין'.

מחיר האדרה

תאנא עשרה עאלו, ושבע נפקו, והוה חדי ר"ש ורבי אבא עציב, יומא חד הוה יתיב ר"ש ורבי אבא עמיה, אר"ש מלה וחמו לאלין תלתא דהו מיייתין להון מלאכין עלאין ומחזיין להו גניזין ואדרין דלעילא בגין יקרא דלהון, והו עיילי לון בטורי דאפרסמונא דכיא, נח דעתיה דרבי אבא – כלומר שרשב"י עשה יחוד כדי שיתגלו אליהם נשמות הצדיקים האלו שעלו למקום שיכלו המלאכים להגיע. אחרי כן עלו עוד יותר, למקום שם המלאכים לא יכולים היו להגיע (טורי דאפרסמונא), והיינו מש"כ (לעיל קמד ע"א) 'סלקין' כלומר שעלו מעצמם בלא שיתוף המלאכים, שהמלאכים אין להם מציאות אלא בעולמות ב"ע, ואילו צדיקים גדולים מתקשרים באצילות ביסוד דז"א (והוא המכונה כאן "אפרסמונא דכיא") (ב"ע רנח ע"ב).

תאנא מההוא יומא לא אעדו חבריא מבי ר"ש – והנה על אף שהיו לרשב"י תלמידים אחרים, אמנם רזין דאורייתא לא גילה כי אם לאותם ז'¹⁵⁷¹, שכן ראה שהם ראויים לכך שהרי היו משורש נשמתו (ב"ע רנח ע"ב). וכך הוה ר"ש מגלה רזין, לא משתכחין תמן אלא אינון, והוה קארי להו רבי שמעון שבעה אנן עיני יי' דכתיב שבעה אלה עיני יי' (זכריה ד) – רשב"י ותלמידיו גרמו לגילוי הז' סבין (דהיינו ז"ת) (בהגר"א על תיקו"ז מא ע"ג ד"ה ואלין). ועלן אתמר, א"ר אבא אנן שיתא בוציני דנהראן – כנ"ל שרשב"י הוא בבחינת בינה והתלמידים הם בבחינת הו"ק (ב"ע רנט ע"א). משביעאה אנת הוא שביעאה דכלא, דהא לית קיומא לשיתא בר משביעאה, דכלא תלי בשביעאה.

רבי יהודה קארי ליה שבת – לבינה וכנ"ל (ב"ע רנט ע"א). דכלהו שיתא מניה מתברכין, דכתיב שבת ליי' קדש ליי', מה שבת ליי' קדש, אוקף ר"ש שבת ליי' קדש.

אר"ש תוהנא על ההוא חגיר חרצן מאריה דשערי אמאי לא אשתכח בבי אדרא דילן בזמנא דאתגליין מלין אלן קדישין – דהיינו שרשב"י תמה על אליהו ז"ל ש'ט שלא בא לאדרא זאת¹⁵⁷², שכן הוא בדרך כלל נמצא בכל מקום שמגלין רזין דאורייתא, שכן אז יכול הוא להתלבש בתוך גוף (ב"ע רנט ע"א). אדהכי אתא אליהו ותלת קטפורי נהירין באנפוי, א"ל ר"ש מ"ט לא שכיח מר בקרדוטא (ס"א בקרטמא) גליפא דמאריה ביומא דהלולא.

א"ל חייך רבי שבע יומין אתברירו קמי קב"ה כל אינון דייתון וישתכחן עמיה, עד לא עיילתון בבי אדרא דלכון, ובעינא לאשתכחא זמין קשיר בכתפוי (ס"א¹⁵⁷³ ואנא הוה ובעינא קמיה לאשתכחא זמין תמן וכדין קטיר בכתפוי) ולא יכילנא דההוא יומא שדרני קב"ה למעבד נסין לרב המנונא סבא וחברוי דאתמסרו בארמונא (ס"א בקרוניא) דמלכא, וארחישנא להו בנסא דרמינא להו כותלא דהיכלא דמלכא ואתקטרו בקטרוי דמיתו ארבעים וחמשה פרדשכי, ואפיקנא לרב המנונא וחברוי ורמינא (נ"א ואוליכנא) לון לבקעת אונו, ואשתזיבו זומינא קמייהו נהמא ומיאי דלא אכלו תלתא יומין, וכל ההוא יומא¹⁵⁷⁴ לא בדילנא מנייהו.

וכד תבנא אשכחנא פרסא דנטלו כל אינון סמכין ותלת מן חבריא עליה, ושאינא לון ואמרו חולקא דקב"ה מהלולא דר"ש וחברוי, זכאה אנת

¹⁵⁷¹ נדצ"ל ו'.

¹⁵⁷² ודלא כבתיקו"ז, שם מצינו שאליהו בא פעמים רבות.

¹⁵⁷³ עי' בבדפוס וילנא שכתוב כאן בגליון בזה"ל, נ"ל שכן צ"ל ואנא הוה זמין תמן ובעינא קמיה לאשתכח' וכדין קטיר בכתפוי.

וכנראה שזה התחלת הסוגרים שנגמרים 'בכתפוי'.

¹⁵⁷⁴ מכאן משמע שכל האד"ר נאמר ביום אחד.

מחיר האדרה

ר"ש וזכאה חולקך וחולקא דאינון חברייא דיתבין קמך, כמה דרגין אתתקנו לכוון לעלמא דאתי, כמה בוצינין דנהורין זמינין לנהרא לכו, ות"ח יומא דין בגינך אתעטרו חמישין כתריין לרבי פנחס בן יאיר חמוך, ואנא אזילנא עמיה בכל אינון נהרי דטורי דאפרסמונא דכיא והוא בריר דוכתיה ואתתקן (ס"א ואנא הא הזינא דהא בריר וכו') – רשב"י עלה אז לסטרא דבינה, שם יש נ' שערים. ורשב"י קיבל אף הוא הארה מחתנו רשב"י, ולכן אעטרו ליה נ' כתריין (ב"ע רנט ע"א).

א"ל קטורין צדיקייא – רשב"י שאל את אליהו אם יש לצדיקים עליה בר"ח ושבט, הרי הם זמני עליית העולמות. כלומר, כוונתו לשאול אם עליית הצדיקים הוא על דרך עליית העולמות, שכן כל משך זמן העולם הזה הוא בבחינת ו"ק, והתעלותם לעולם שלמעלה מזה הוא בבחינת המוחין ה"ה ג"ר. וכמו כן הוא לצדיקים שבאותו הזמן יהיו בבחינת יושבים ועטרותיהם בראשיהם (ברכות י"ז ע"א) (ב"ע רנט ע"א). בקרמפא דעטריין – פי' קשר של מוחין (כלומר תוספת מוחין) וכוונתו שזה פירוש ענין היות הצדיקים מעוטרים באותם הכתרים (ב"ע רנט ע"א). {קמח.} בריש ירחי ובזמני ושבתי יתיר מכל שאר יומין, א"ל ואף כל אינון דלבר – אפילו אלו שאינם זוכים לראות את פני השכינה, הם עולים למעלה בר"ח ושבט, ורק הרשעים מבחוץ (ב"ע רנט ע"א). דכתיב והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו וגו' (ישעיה סו) אי אלין אתיין כ"ש צדיקייא – שהם צרורים בצרור החיים. שכן כאשר הקדושה מתעלה, אזי עולות כל הקדושות למעלה גם כן. ואפי' הנשמות, שהם בגיהנם ושקועים בקלי', הרי שכל זמן שיש בהם ניצוץ של קדושה, הרי שהם עולים מכח הקדושה אשר בהם (ב"ע רנט ע"ב).

מדי חדש בחדשו למה, משום דמתעטרי אבהתא רתיכא קדישא – בר"ח, בתפילת שמונה עשרה (פנ"ח ר"ח א) עולה הנוק' לחג"ת דז"א הרי הם בסוד האבות (ב"ע רנט ע"ב). ומדי שבת בשבתו, דמתעטר שביעאה, דכל אינון שיתא יומין דכתיב ויברך אלקים את יום השביעי וגו' (בראשית ב) – שבת הוא ברזא דבינה, ושם כולם סלקין לאתריהו כמו שיהיה באלף השביעי. ומש"כ "ויברך" וכו' ללמדך בא, שבשבת הנוק' עולה לאבא כדי לקבל משם ברכות, שכן הוא מקור כל הברכות (ב"ע רנט ע"ב).

ואנת הוא ר"ש שביעאה דשיתא תהא מתעטר ומתקדש יתיר מכלא ותלת עדונין – דהיינו ג' המוחין כח"ב (ב"ע רנט ע"ב). דמשתכחין בשביעאה זמינן חברייא אלין צדיקייא לאתעדנא בגינך לעלמא דאתי וכתוב וקראת לשבת ענג לקדוש יי' מכובד (ישעיה נח) – כלומר מסט' דחכמה (ב"ע רנט ע"ב). מאן הוא קדוש יי', דא ר' שמעון בן יוחאי, דאקרי מכובד בעלמא דין ובעלמא דאתי.

עד כאן האדרא קדישא רבא